
Stanford University Libraries
3 6105 115 541 125

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY
ORGANIZED 1891

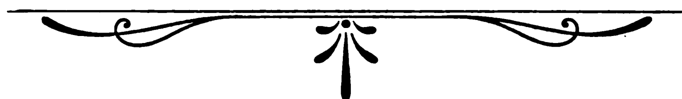
Part. II 21

GRADIVO

za

zgodovino Slovencev

v srednjem veku.

Zbral

dr. FRANC KOS,

c. kr. profesor.

Prva knjiga.

(l. 501–800)

V Ljubljani, 1902.

Založila in izdala „Leonova družba" v Ljubljani.

Tiskala „Katoliška tiskarna".

I.

UVOD.

Predgovor.

Kdor hoče zidati hišo, si mora prej pripraviti potrebnega kamenja, apna, peska, lesa in drugih stvari in še le potem naj se loti dela. Enako je pri zgodovinarju. Najprej je treba zbrati gradivo, ga kritično presoditi in nato uporabljati. Marsikomu se bo zdela tvarina, ki se v tej knjigi nahaja, presuhoparna; morebiti bode še celo kdo rekel, da naj se kaj takega v slovenskem jeziku sploh ne tiska. Po mojih mislih je treba odločno zavrniti take ljudi. Vsak narod, ki hoče kot tak veljati, mora imeti toliko življenske moči, da se razen drugih nalog, katere naj izvršuje, loti tudi te, da se polagoma seznani s svojo preteklostjo. Zgodovinska tvarina velikih narodov je navadno obsežna, malih narodov pa bolj ali manj neznatna. Ker za našo domačo zgodovino ni bogve koliko gradiva, zato je potrebno, da to, kar ga je, zberemo in uporabimo. Ako se dobro seznanimo s svojo preteklostjo, potem bodemo lahko trdili, da tudi mi Slovenci nismo narod brez zgodovine.

Marsikdo bi lahko rekel, da je izmed gradiva, katero se nahaja v tej knjigi, mnogo takega, ki Slovencev kar čisto nič ne omenja. Res je. A treba je pomisliti, da zemlja, katero so si Slovenci osvojili, ni bila prej prazna in brez prebivalcev. Dobro je, da vsaj nekoliko poznamo tudi tiste razrode, s katerimi so naši očetje brez dvoma morali priti v dotiko, ko so se naselili ob Savi in Dravi, Soči in Muri. Ne bode odveč, ako se kolikor toliko podučimo o razmerah, katere so Slovenci našli, ko so prišli v te kraje. Ko so se naši predniki polastili naše sedanje domovine, so dobili na raznih straneh nove sosede. Če hočemo prav presojati dogodke, kateri so se zvršili na slovenski zemlji, se je treba pogostoma ozreti na te sosede, kateri so včasi blagodejno, včasi pa pogubonosno posegali v razvoj naših očetov. Taki sosedje so bili za nekoliko časa na eni strani oglejski patriarhi, solnograški škofje ter furlanski in bavarski vojvodi, na drugi strani pa divji Obri.

Kar se tiče šestega stoletja, sem se oziral na poročila tistih pisateljev, ki nam pripovedujejo, kako so takrat Slovani pogostoma napadali bizantinsko zemljo. Ker si mislim, da so med temi Slovani bile tudi slovenske čete, zato sem dotične podatke sprejel v svojo zbirko. Iz poročil bizantinskih pisateljev tistega časa je pa tudi razvidno, na kak način so si Slovani in brez dvoma tudi Slovenci takrat pridobivali novih zemelj.

Če se hočemo seznaniti s preteklostjo naših prednikov, je treba uporabiti vse dotične vire, kolikor se nam jih je ohranilo. Ne samo listine in pisma, temuč tudi drugi zgodovinski podatki, kakor notice iz spisov raznih pisateljev, letopisov in kronik, so važni za opisovanje te ali one dobe. Med delom sem si mislil, da je bolje, ako čitatelj v roko dobi nekoliko več, kakor pa premalo.

Kar se tiče citatov in odlomkov iz spisov raznih pisateljev, ki so v tej knjigi ponatisnjeni, naj omenim, da sem jih prepisal, ako mi je bilo mogoče, iz najboljših izdaj novejšega časa in sicer od besede do besede tako, kakor sem jih našel v dotičnih knjigah. Mnogo citatov sem pa moral poiskati v zastarelih in včasi ne posebno kritičnih izdajah, ker ni nihče oskrbel boljših in sedanjim zahtevam primernih. Tudi iz teh sem razen majhnih izjem prepisal vse tako, kakor sem našel. K večjemu sem včasi v takih tekstih izpustil kako nepotrebno vejico ali pa, da sem pisal besede „dominus", „ecclesia", „indictio" itd. z malimi začetnimi črkami. Ker so nekateri citati in odlomki vzeti iz starejših in slabejših knjig, drugi pa iz novejših in boljših, zato na marsikateri strani lahko opazujemo, da sledi staro in novo drugo za drugim. Vestno sem vsakikrat navedel knjigo, iz katere sem prepisal dotični citat ali pa sestavek. Razni pisatelji, letopisi in kronike, iz katerih mi je bilo mogoče kaj posneti, so v zadnjem odstavku tega „Uvoda" po abecednem redu našteti. Ob enem so pridejane kratke opazke, kdaj so dotična dela nastala, kaka je njih zanesljivost in pa naslovi važnejših knjig, v katerih so natisnjena.

Kjer je pod kakim številom po več citatov in odlomkov, sem jih uvrstil večinoma v kronologičnem redu. Prvi so najstarejši in navadno tudi najvažnejši. Na nekaterih mestih se vidi, kako je iz skromne, a zanesljive notice polagoma nastala daljša zmes z nekaterimi neresničnimi dostavki. Tudi nam je mogoče opazovati, da so poznejši prepisovalci včasi slabo razumeli svoj vir, zapisali potem nekaj, česar v njem ni bilo, ter tako pripomogli, da se je do najnovejših časov marsikaj trdilo, kar se ni nikdar zgodilo. (Gl. št. 192.)

Kar se tiče listin, sem namesto njih podal le posnetke v slovenskem jeziku; z drugimi besedami, napravil sem iz listin regeste. Morebiti mi bode kdo očital, da to niso nikakršni regesti, temuč le nekaki prevodi. Po mojih mislih taki obširni regesti niso napačni. Mühlbacher (Regg. d. Karolinger, ed. 1889, p. XVI.) pravi, da regest mora biti tak, da kolikor mogoče nadomešča listino. Zato je treba, da nahajamo v njem bistveno vsebino cele listine. Izpuščene so le navadne formule, katere se večinoma nahajajo v začetku (arenga in promulgatio) in proti koncu listine (corroboratio), drugo pa, kakor inscriptio, narratio in dispositio, je treba iz nje presaditi v regest. Če je pa tudi v formalnih delih listine kaj važnega in nenavadnega, se tudi to v regestu

ne sme prezreti. Da bodo regesti bolj služili tistim, ki jih bodo upotrebljevali, sem v prav mnogih slučajih v slovenski tekst vpletel posamezne besede ali pa tudi cele stavke, katere sem vzel iz latinskega izvirnika. Na enak način sem postopal pri raznih pismih.

V nekaterih listinah je mnogo gradiva za našo domačo zgodovino, v nekaterih pa le par notic ali pa včasi samo eno ime. Zato so pa tudi nekateri regesti jako obširni, nekateri pa kaj kratki. Na podlagi raznih razprav in tudi svojih študij sem se prizadeval, da bi natanko določil lego v listinah navedenih krajev. Mislim, da v mnogih slučajih sem zadel pravo; kjer pa sem se zmotil, naj drugi za mano popravljajo. Neobdelanega ali pa na pol obdelanega polja imajo dovolj.

Moja želja je bila, da bi z ozirom na kronologijo na pravem mestu uvrstil dotično gradivo pod posameznimi števili. V mnogih slučajih je bilo to lahko, drugod pa je bilo treba rabiti besedice: okoli, najbrže, pred, po itd.

Na koncu vsakega regesta so navedene razne knjige, v katerih je dotična listina natisnjena. Navadno sem prej navedel starejše knjige, potem pa novejše. Reči moram, da so ponatisi listin po starejših knjigah dostikrat slabi in polni napak, v nekaterih novejših pa kaj dobri. Prednost pred vsemi pa imajo ponatisi v zbirki „Monumenta Germaniae". V nekaterih knjigah so ponatisnjeni odlomki raznih listin, kar sem na dotičnih mestih tudi omenil. Navadno sem naštel le tiste knjige, v katerih so listine ponatisnjene; izjemoma sem citiral tudi dela, v katerih se nahajajo regesti, tako n. pr Jaffé (Reg. pont. Rom.), Mühlbacher (Reg. der Karolinger) itd. Ker sta ravnokar omenjeni knjigi izšli v dveh izdajah, zaznamuje n. pr. izmed števil „1676 (1252)" prvo, ki ni v oklepu, število dotičnega regesta v drugi izdaji, število v oklepu pa število regesta v prvi izdaji. Ako ni že iz naslova razvidno, da so v kakih zbirkah le regesti, sem pa v oklepih navedel, da v dotični knjigi ni ponatisnjena listina, temuč le regest. V nekaterih citiranih knjigah se nahajajo sicer samo regesti, a so jim dostikrat pridejana bolj ali manj važna pojasnila o topografiji, kronologiji itd. Pri citiranju sem postopal tako, da sem najprej navedel ime avtorja, potem pa navadno okrajšan naslov njegove knjige; rimska številka zaznamuje število zvezka, arabska pa stran. Včasi sem zapisal tudi število, pod katerim se nahaja kaka listina ali pa kak regest. Nekateri zvezki imajo po dva ali pa še po več oddelkov, izmed katerih ima vsak svojo paginacijo; n. pr. tretji zvezek Valvasorjeve „Ehre des H. Krain". V tem slučaju bi III^a zaznamoval prvi oddelek, III^b pa drugi oddelek tretjega zvezka. Ako v kaki knjigi njen pisatelj na naslovnem listu ni imenovan, a je vendar znan, sem postavil njegovo ime med oklepe, n. pr. (Kleimayrn), Nachrichten vom Zustande der Gegenden und Stadt Juvavia.

Pri marsikaterih regestih je omenjeno, kje se nahaja izvirna listina ali pa njeni najvažnejši prepisi. V okroglih oklepih je to, kar sem jaz

regestu dodal, da se lažje razume, n. pr. papež Gregor (I.); v voglatih pa to, kar je vzeto iz listine, namreč kos njenega teksta. Taki teksti so doslovno prepisani iz tistih knjig, ki veljajo za najboljše. Ce se pomisli, da so kaj mnogovrstni pisarji iz raznih dob in krajev spisali razne tekste, je razumljivo, da njih ortografija ni enotna in zato tedaj tudi teksti v moji knjigi nimajo enega in istega pravopisa. Nikakor ne gre, da bi svojevoljno preminjal tekste. Kakor sem jih dobil natisnjene v najboljših izdajah, tako sem jih tudi prepisal. Sicer je pa pravopis marsikaterega pisatelja jako značilen in bila bi velika napaka, ako bi ga hotel popravljati. Na nekaterih mestih se mi je zdelo potrebno, da sem inačice lastnih imen v različnih rokopisih označil pod črto.

Če se oziram na množino sedaj nabrane tvarine, sodim, da bode vsa zbirka, prinašajoča gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku, obsegala kakih deset knjig. Ker prebivam v mestu, kjer ni velikih knjižnic, sem si moral pomagati tako, da sem za drag denar nakupil večino tukaj citiranih in uporabljenih knjig. Ostale sem iz raznih knjižnic dobil na posodo.

Razne opazke, katere sem v tem Predgovoru navedel, ne veljajo samo za to knjigo, temuč tudi za druge, ki pozneje izidejo.

Proti koncu naj navedem še nekatere kratice, katere se večkrat nahajajo v tej knjigi. Druge si čitatelj lahko sam razjasni.

a. = *anno.*
a Chr. = *anno Christi.*
a. M. = *anno mundi.*
acc. = *accusativus.*
app. = *appendix.*
c. = *caput.*
cfr. = *confer.*
cod. = *codex.*
col. = *colonna.*
coss. = *consulibus.*
d. = *dies.*
dat. = *dativus.*
ed. = *editio.*
ep. = *epistola.*
extr. = *extractus.*
gen. = *genetivus.*
gl. = *glej.*
ibid. = *ibidem.*
i. d. = *in dalje.*
ind. = *indictio.*
itd = *in tako dalje.*
l. c. = *loco citato.*
lib. = *liber.*
m. = *mensis.*
MG. = *Monumenta Germaniae.*
MG. SS. = *Monumenta Germaniae, Scriptores.*
odl. = *odlomek.*
op. = *opazka.*
p. = *pagina.*
reg. = *regest*
s = *sanctus.*
sc. = *scilicet.*
sv. = *svet.*
str. = *stran.*
št. = *število.*
t j. = *to je.*

Zgodovinski pregled.

A. Razmere pred prihodom Slovencev.

1. *Zemljepisne črtice.*[1])

Ko so si Rimljani osvojili zemljo, po kateri so se pozneje naselili naši predniki, so jo razdelili v več pokrajin, katere so se zvale Noricum, Pannonia, Venetia in Histria. Meje teh pokrajin so bile le po nekaterih straneh stalne, po drugih pa ne.

Norik je segal na jugu do Karavank in Karnskih Alp, na zahodu do dolenjega Inna in do črte, katero si mislimo potegnjeno od rečene reke proti jugu mimo izvirov Salice in Drave h Karnskim Alpam. Proti severu se je Norik razprostiral do Donave, protu vzhodu pa do Cetijskega pogorja. Tako se je namreč nekdaj zval Dunajski les in pa razni gorski hrbti med njim in Savo po sedanjem Dolenjem Avstrijskem in vzhodnem Štajerskem.

Druga pokrajina je bila *Panonija*, ki je segala proti severu in vzhodu do Donave. Na jugu se je razprostirala čez Savo tako, da je spadal severni rob sedanje Bosne še k Panoniji. Na zahodu se je ta pokrajina dotikala Norika. Na jugozahodni strani je panonska zemlja segala do Istre in Venecije. Dalj časa je najbrže razvodje med rekami Jadranskega in Črnega morja v Julijskih Alpah in na Krasu delalo mejo med Venecijo, Istro in Liburnijo na eni strani ter Panonijo na drugi. Rimski cesar Trajan je razdelil Panonijo v Gorenjo in Dolenjo. Okoli leta 300 po Kr. sta bili v Panoniji ustanovljeni še dve novi pokrajini, Valeria in Savia. Tako je bila potem Panonija dalj časa sestavljena iz štirih delov, ki so se zvali Pannonia prima ali superior, Savia, Pannonia secunda ali inferior in pa Valeria.

Gorenja Panonija se je na zahodu dotikala noriške meje, katera je imela nekaj časa tako smer, da sta stali mesti Celeia in

[1]) Primerjaj dotični sestavek v Letopisu „Matice Slovenske“ za leto 1897. str. 1—38.

regestu dodal, da se lažje razume
pa to, kar je vzeto iz listine,
so doslovno prepisani iz tistih
misli, da so kaj mnogovrstni
razne tekste, je razumljivo,
tudi teksti v moji knjigi nima
gre, da bi svojevoljno prem
v najboljših izdajah, tako
marsikaterega pisatelja
ga hotel popravljati. Na
sem inačice lastnih imen

Če se oziram na
vsa zbirka, prinašajoč
veku, obsegala kakih
likih knjižnic, sem
kupil večino tukaj
knjižnic dobil na

Razne opa
samo za to knji

Proti kon
nahajajo v tej

a. = *a*
a Ch
a. M.
acc
ap
c

Zgodovinski pregled.

A. Razmere pred prihodom Slovencev.

1. *Zemljepisne črtice.*[1])

Ko so si Rimljani osvojili zemljo, po kateri so se pozneje naselili naši predniki, so jo razdelili v več pokrajin, katere so se zvale Noricum, Pannonia, Venetia in Histria. Meje teh pokrajin so bile le po nekaterih straneh stalne, po drugih pa ne.

Norik je segal na jugu do Karavank in Karnskih Alp, na zahodu do dolenjega Inna in do črte, katero si mislimo potegnjeno od rečene reke proti jugu mimo izvirov Salice in Drave h Karnskim Alpam. Proti severu se je Norik razprostiral do Donave, protu vzhodu pa do Cetijskega pogorja. Tako se je namreč nekdaj zval Dunajski les in pa razni gorski hrbti med njim in Savo po sedanjem Dolenjem Avstrijskem in vzhodnem Štajerskem.

Druga pokrajina je bila *Panonija*, ki je segala proti severu in vzhodu do Donave. Na jugu se je razprostirala čez Savo tako, da je spadal severni rob sedanje Bosne še k Panoniji. Na zahodu se je ta pokrajina dotikala Norika. Na jugozahodni strani je panonska zemlja segala do Istre in Venecije. Dalj časa je najbrže razvodje med rekami Jadranskega in Črnega morja v Julijskih Alpah in na Krasu delalo mejo med Venecijo, Istro in Liburnijo na eni strani ter Panonijo na drugi. Rimski cesar Trajan je razdelil Panonijo v Gorenjo in Dolenjo. Okoli leta 300 po Kr. sta bili v Panoniji ustanovljeni še dve novi pokrajini, Valeria in Savia. Tako je bila potem Panonija dalj časa sestavljena iz štirih delov, ki so se zvali Pannonia prima ali superior, Savia, Pannonia secunda ali inferior in pa Valeria.

Gorenja Panonija se je na zahodu dotikala noriške meje, katera je imela nekaj časa tako smer, da sta stali mesti Celeia in

---

[1]) Primerjaj dotični sestavek v Letopisu „Matice Slovenske“ za leto 1897. str. 1—38.

Flavium Solvense na noriških tleh, Blatno jezero ter mesta Poetovio, Sabaria in Scarabantia pa na panonskih. Glavno mesto v Gorenji Panoniji je bilo Sabaria.

Savia se je nahajala, kakor že njeno ime kaže, ob Savi ter je segala proti severu do Drave, na jugu pa do Dalmacije. Na jugozahodu je mejila z Liburnijo in Istro, na vzhodu pa z Dolenjo Panonijo. Njeno glavno mesto je bila Siscia pri izlivu Kolpe v Savo.

Dolenja Panonija je bila med Dravo, Savo in Donavo v sedanjem Sremu. Glavno mesto v tej Panoniji je bilo Sirmium.

Valerijo nam je iskati ob Donavi od sedanjega Mohacsa (Altinum) proti severu. Na zahodu se je ta pokrajina razprostirala do Blatnega jezera.

Venecija je imela na jugu naravno mejo, namreč Jadransko morje, na severu in severovzhodu se je razprostirala do Alp, kjer je mejila ob Norik. Na vzhodu je segala ta pokrajina do Julijskih Alp in do Krasa, kjer se je dotikala Panonije in Istre. Gorati kraji, kjer so Karnske in Julijske Alpe, so dobili po ondotnih Karnih ime Carnia.

Kje je bila *Istra*, ni težko uganiti. Na severu je k tej pokrajini včasi spadal Trst z okolico, včasi pa ne. Na jugovzhodu je Istra segala v rimski dobi le do reke Raše (Arsia), ki je delala mejo med njo in Liburnijo. Mesta Albona, Flanona in Tarsatica so bila že v Liburniji.

Tako je bila naša sedanja domovina razdeljena v dobi rimskih cesarjev. Skoraj ravno te pokrajine nahajamo po njej v začetku srednjega veka pred prihodom Slovencev. Cassiodor, ki je živel in pisal v prvi polovici šestega stoletja, omenja naštete pokrajine in njih prebivalce na mnogih mestih v svojih pismih, tako n. pr. Posavje (št. 6, 11, 12, 13),[1]) Istro (št. 23, 24, 25, 26) itd. Bizantinski pisatelj Prokopij, ki je v sredi rečenega stoletja popisal vojsko med svojimi rojaki in Vzhodnimi Goti, je uvrstil v svojo zgodovino tudi kratko zemljepisno notico, v kateri trdi, da so se ob morju nahajale Liburnija, Istra in Venecija, po notranjih delih pa so prebivali Posavci, Karni, Noriki, Panonci in drugi (št. 43). Prej omenjene pokrajine pozna ravennski kozmograf, ki je okoli l. 670. po raznih virih sestavil svoje zemljepisno delo. On govori o Panoniji, Liburniji, Istri in Veneciji. Za Posavje rabi namesto besede Savia izraz Valeria. A pri njem se tudi prvič omenjajo „Carontani“ (Karantani) in pa dežela „Carneola“, katero nam je po njegovem popisu iskati na sedanjem Gorenjskem (št. 182).

Po vseh teh pokrajinah so živeli v dobi rimskih cesarjev razen priseljenih Rimljanov tudi *prvotni prebivalci*, namreč Noriki, Panonci, Karni, Istri, Liburni itd. Samostojnost so sicer izgubili, a ohranili so

[1]) Ta števila kažejo, kje nam je zadaj v tej knjigi iskati dokazov za dotično trditev.

si jezik svojih očetov. Po mestih so se naselili **Rimljani** ter s seboj prinesli latinski jezik, latinsko omiko in latinske običaje. Polagoma so se tudi prvotni prebivalci kolikor toliko naučili latinskega. Kdor je hotel veljati za izobraženega, je znal latinsko. Iz osebnih imen, ki so napisana na ohranjenih kamenitih spomenikih iz rimske dobe, je razvidno, da jezik omikancev je bil latinski, a v družinskih krogih je pa še na mnogih krajih vladalo staro prejšnje narečje. Prvotni prebivalci so pogostoma dajali svojim otrokom domača, nelatinska imena, kar kaže, da so še vedno govorili jezik svojih prednikov.

Na mnogih krajih slovenske zemlje so se našle kamenite plošče z latinskimi napisi. Tudi so se dobili na raznih mestih novci in drugi ostanki rimske kulture. Po množici najdenih stvari bi lahko sklepali, da je po naši domovini za rimskih cesarjev živelo mnogoštevilno prebivalstvo, katero ni stanovalo samo po tistih mestih in krajih, katerih imena so se nam ohranila, temuč tudi po drugih, katerih imena so za vselej pozabljena.

Zgodaj se je *krščanstvo* začelo razširjati po naši domovini Kaj uspešno je napredovalo že v prvem in drugem stoletju, še bolj se je utrdilo v tretjem, a v četrtem se je pa poganstvo moralo popolnoma umekniti Kristusovi veri. Kako se je krščanstvo razcvitalo, nam dokazujejo krščanski spomeniki, lepo razviti meniški stan, mnogobrojni mučeniki in precejšnje število novih škofij. Ajdovske templje so pogostokrat prezidali v krščanske veže.

Po naši domovini so Rimljani napravili mnogo dobrih *cest*. Bile so take izvrstne, da jih ljudsko preseljevanje ni uničilo. Nekatere so se ohranile po več stoletij. Lako bi se o njih trdilo, da so še stale, ko ni bilo že več naroda, ki jih je izdelal. V raznih listinah in drugih virih srednjega veka se pogostoma omenjajo rimska pota, katerim so rekli: strata publica, via publica, strata antiqua itd. Na mnogih krajih so naši predniki izkoristili tir rimske ceste, ga nekoliko popravili, in tako se še sedaj ondi prevažujejo ljudje in blago. Po rimskih cestah so se preseljevali razni narodi od vzhoda proti zahodu. Po njih so hodili tudi Slovenci, ko so prišli v svojo sedanjo domovino.

V zvezi z rimskimi cestami je bila *državna pošta* (cursus publicus). Ż njeno pomočjo so lahko v kratkem času spravili razne davčne in druge dohodke iz pokrajin v cesarsko blagajnico. Pošta je bila na korist uradnikom, da so na javne stroške hitro prišli tja, kamor so bili poslani. Kar se je zgodilo na meji, se je brzo poročalo po državni pošti v glavno mesto. Na raznih postajah so bili konji in vozovi na razpolaganje. Popotniki so lahko jezdili ali pa se vozili. Poštno napravo so nadzorovali posebni uradniki. Paziti so morali na konje, da so dobivali potrebno hrano in bili v dobrem stanju. Uradniki so bili odgovorni, ako bi bil kdo ukradel konje ali pa rabil za svoje potrebe.

Ko je bilo ljudsko preseljevanje, niso mogli rimski cesarji toliko storiti za ceste in državno pošto, kolikor v prejšnjih srečnejših letih. Ko so pa pod vlado gotovskega kralja Teodorika nastopili mirnejši dnevi, je začel rečeni vladar skrbeti, kako bi povzdignil poštno napravo. Ohranilo se nam je njegovo pismo (št. 4), ki je je poslal takratnim prebivalcem ob Soči, poudarjajoč važnost poštne naprave. Iz tega pisma je razvidno, da je rimska državna pošta izvrševala svojo nalogo vsaj po enem delu naše sedanje domovine še v začetku srednjega veka. Iz tega pa tudi sklepamo, da so bile rimske ceste po naših krajih v šestem stoletju, to je takrat, ko so si Slovenci osvojili svojo sedanjo domovino, brez dvoma v takem stanju, da se je moglo po njih voziti.

Veliko so trpele *pokrajine naše domovine ob ljudskem preseljevanju,* ko so divji narodi silili po sedanji slovenski zemlji v Italijo. Naselbine ob cestah so mnogo več trpele nego kraji, ki so se nahajali v kaki postranski dolini. Marsikatero cvetoče mesto so barbari popolnoma razrušili in uničili. Katera rimska mesta po naši domovini so že rimski narodi v četrtem in petem stoletju razdrli, katera pa Slovenci in Obri na koncu šestega stoletja, večinoma ni mogoče povedati. Le o posameznih krajih smo zastran tega vprašanja na jasnem.

Izmed prej naštetih pokrajin je morala Panonija največ pretrpeti. Izgubila je mnogo prebivalcev in dokaj lepih mest je bilo pokončanih. Že okoli leta 396. je pisal sveti Hieronim, da že dvajset in še več let se vsak dan preliva rimska kri med Carigradom in Julijskimi Alpami. Potem našteva opustošene kraje in pa narode, ki so jih oplenili.

V Panoniji je ustanovil hunski kralj Atila svoje gospostvo, ki so je morali priznati tudi rimski cesarji. Ti so mu še po vrhu tudi odstopili Posavje. Po Noriku so takrat še gospodovali Rimljani, in leta 449. je po tej pokrajini ukazoval rimski namestnik Promut. Leta 452. se je Atila napotil čez Emono (Ljubljano) v Italijo. Po njegovi smrti so Panonijo popolnoma od Dunaja pa do Belega grada osvojili Vzhodni Gotje, ki pa so na videz priznavali oblast rimskih cesarjev. Rimsko prebivalstvo je v teh časih mnogo pretrpelo; vendar se je kolikor toliko ohranilo, posebno po mestih. Še Jordanes, ki je pisal v sredi šestega stoletja, poudarja, da krasijo Panonijo mnogoštevilna mesta med Sremom in Dunajem. Razume se, da so tudi prvotni stanovalci, ki so se skupno z Rimljani borili za svoje življenje in imetje, veliko prestali in da se je njih število izdatno skrčilo. Iskali so dostikrat zavetja po nepristopnih krajih v gorovju in med močvirjem

Tisti Rimljani, ki so živeli po Panoniji v sredi barbarskih narodov za ljudskega preseljevanja in pa še pozneje, so sčasoma prenehali občevati s svojimi rojaki v Italiji. To se dá sklepati iz dobljenih novcev rimskih cesarjev. Po nekaterih krajih so v veliki množini

našli novce rimskih cesarjev tretjega in četrtega stoletja, iz poznejših časov pa ne. Tu in tam so tudi še naleteli na novce petega stoletja. Še redkejši so po naših krajih dobljeni rimski denarji iz šestega stoletja. Mnogo Rimljanov je v teh nevarnih časih zapustilo panonsko in noriško zemljo ter se napotilo proti Italiji. Ostali pa so bili osamljeni in nehali so tudi napredovati, ker so bili ločeni od omikanega sveta. Ko so živeli med divjaki, so tudi oni na pol podivjali in vsled tega tudi niso bili posebno zmožni, da bili dosti vplivali na nove sosede. Mnogo jih je brez dvoma tudi izgubilo svojo osebno svobodo, ker so jih divji zmagovalci sprejeli kot sužnike ali pa tudi prodali v sužnost. Taki so morali sploh biti zadovoljni, da so živeli.

2. *Oblast Vzhodnih Gotov.*[1])

Prej opisane žalostne razmere so se nekoliko izboljšale po tistih stranéh Panonije, po katerih je v začetku šestega stoletja gospodoval gotovski *kralj Teodorik*. Vladal je namreč skoraj po vseh deželah, po katerih sedaj bivajo Slovenci. Njegova oblast je na severovzhodni strani gotovske države segala do tistega dela reke Donave, ki se nahaja v Sremu med ustjem reke Drave in izlivom reke Save (Prokop., De bello Goth., III. c. 34). Odtod pa do Jadranskega morja je bilo več gotovskih pokrajin, namreč Istra, Dalmacija, Posavje (Savia) in Venecija. Po vzhodnem Noriku in severni Panoniji se gotovsko gospostvo ni razprostiralo.

Iz Cassiodorjevih pisem je razvidno, da so takrat vladale po Posavju še precej ugodne razmere. V to pokrajino je poslal kralj Teodorik med 507. in 511. letom nekega Fridibada za predstojnika ter mu ob enem naročil, da naj po zakonu kaznuje razne zločine (št. 6). V nekem drugem pismu kralja Teodorika (št. 11) čitamo, da je ukazal predstojniku Severinu, kako naj po Posavju uredi davčne zadeve. Iz pisma je razvidno, da se je kralj še celo zanimal za stroške pri javni vožnji in za dijete, katere naj bi dobival rimski sodnik. Finančna uprava je bila pod kraljem Teodorikom uravnana tako, kakor prej pod rimskimi cesarji. Podložniki so odrajtovali davščino deloma v novcih, deloma v pridelkih. Brez razlike so bili vsi, Rimljani in Gotje, posestniki po pokrajinah in po Italiji, dolžni plačevati davek. Ukazano je bilo, da naj vsak odrajtuje toliko, kolikor mu gre z ozirom na njegovo premoženje in osebo (št. 11). Ako so se podložniki kje pritožili, je poslal kralj včasi k njim svoje zastopnike, da so se na licu mesta prepričali o krivicah, ki so se godile (št. 11, 12). Kadar je bila kje slaba letina, so dobili ondotni prebivalci pomoč od države (št. 23). Če je v kaki pokrajini zemlja posebno dobro obrodila, so dali tamošnji

[1]) O tem predmetu sem že pisal v Izvestjih Muz. društva za Kranjsko, V. str. 176–189.

podložniki razne pridelke kot dolžno davščino, ne pa novcev (št. 24, 25, 26). Davek se je poslal v kraljevo blagajnico ali pa se porabil za potrebne izdatke v domači deželi (št 11). Kralj je želel, da bi bila davčna bremena pravično razdeljena. Država postane trdna, ako se varuje premoženje davkoplačevalcev (št. 14).

Reči se mora, da je bil kralj Teodorik dober vladar, ki je pametno in premišljeno postopal v svoji državi. Trgovina, obrtnija in kmetijstvo so pod njim zopet oživeli. Pokrajine, ki so bile prej opustošene, so začele iz nova cveteti. Še srečnejše so bile pa tiste, ki med ljudskim preseljevanjem niso dosti trpele. Taka pokrajina je bila Istra, ki jo Cassiodor opisuje v svojem pismu do istrskih provincijalov, kjer omenja njeno rodovitnost in blagostanje njenih prebivalcev. Pravi, da je Istra polna oliv, okrašena z njivami in vina bogata ter da v njej zori vsak sadež s trikratno rodovitnostjo (št. 24).

Kralj Teodorik se je trudil, da bi do dobrega izpoprijaznil svoje rojake s podložnimi Rimljani, kar pa se mu ni posrečilo. Hotel je, naj živita oba naroda skupaj, vsak po svojih navadah. Ostro je kaznoval slehernega, naj si je bil Got ali Rimljan, ki bi bil začel drugega napadati zarad vere ali pa narodnosti. Vojaštvo je bilo sestavljeno iz Gotov, državne službe pa so večinoma dobivali omikani Rimljani. Prepire med Goti naj razsoja gotovski sodnik, med Rimljani pa rimski. Če pa je nastal prepir med Gotom in Rimljanom, naj ga poravna gotovski grof v navzočnosti takega Rimljana, ki je izveden v postavah (št. 5).

Akoravno je bil kralj Teodorik po veri arijanec, je bil vendar prizanesljiv tudi katoličanom. Spoštoval je papeža in katoliške škofe. Ko je bil leta 498. v Rimu Simah izvoljen za papeža, je podpiral Teodorik njega, ne pa protipapeža Lavrencija. Tri leta pozneje je bil v Rimu cerkveni zbor, katerega je pa nasprotna stranka razdrla. Teodorik je nato pisal nekaterim škofom, med katerimi je bil tudi oglejski, naj se dne 1. septembra iz nova zberó v Rimu (št. 1). Obljubil jim je ob enem svojo pomoč.

Ko je leta 526. umrl Kralj Teodorik, je zapustil državo svojemu vnuku Atalariku, ki je pa takrat imel še le sedem let. Zato je v njegovem imenu vladala njegova mati Amalasunta, hči kralja Teodorika. Prvi minister je bil Rimljan Cassiodor Senator, ki je v imenu mladega Atalarika sestavljal razna uradna pisma, tako n. pr. grofu Osvinu, ki je bil poslan za predstojnika v Posavje in Dalmacijo (št. 13), ter Gotom in Rimljanom po rečenih pokrajinah, da bi se ravnali po Osvinovih ukazih (št. 14).

Za gotovske oblasti sta živeli po naših krajih dve plemeni, namreč prejšnji prebivalci in novi naselniki. K prvim nam je prištevati Rimljane in pa ostanke prvotnih razrodov. Govorili so kolikor toliko latinski jezik ter bili katoliške vere. Novi naselniki so bili gotovskega

rodu in arijanske vere. Kakor že prej Odoakar za svoje ljudi, tako je tudi kralj Teodorik zahteval od podjarmljenih Rimljanov za svoje Gote, da so mu morali odstopiti tretjino vse zemlje, katera se je potem po nekih stalnih načrtih delila med Rimljane in Gote. Kraljev pooblaščenec je imel pismen ukaz, kako mu je postopati. Že to, da so morali Rimljani prepustiti Gotom tretji del svojih posestev, jim je vzbujalo nevoljo. A med vladajočimi Goti in podložnimi Rimljani ni manjkalo še drugih nasprotstev. Ti, ki so bili nekdaj sami gospodarji na svoji zemlji, so delali na to, da bi barbarskim Gotom vzeli njih oblast. Ker so bili sami preslabi, so pričakovali pomoči iz Carigrada.

Leta 533. je Belizar, poveljnik bizantinskega cesarja Justinijana I., popolnoma premagal arijanske Vandale, ki so živeli v severni Afriki, ter njih zemljo združil z vzhodno-rimskim cesarstvom. Justinijan I. je sedaj iskal prilike, da bi si podvrgel tudi Vzhodne Gote. Ugodna priložnost se je kmalu ponudila.

Leta 534. je umrl mladi gotovski kralj Atalarik in njegova mati Amalasunta je nato sama prevzela vlado. Bila je jako omikana žena ter Rimljanom skoraj bolj naklonjena kakor Gotom. Stopila je tudi v dotiko z dvorom v Carigradu. Da bi lažje krotila podložne Gote, ki je niso hoteli več prav ubogati, se je zvezala s svojim bratrancem Teodatom, ki je sedaj postal kralj. Kakor hitro so ga Gotje priznali za svojega vladarja, se je iznebil Amalasunte tako, da jo je poslal na neki otok ter jo dal tu leta 535. zadušiti.

Bizantinski cesar Justinijan se je hotel maščevati nad morilcem svoje zaveznice. Že leta 535. se je pričela *gotovska vojska,* ki je trajala skoraj dvajset let. Justinijan je poslal svojega poveljnika Belizarja najprej v Sicilijo, potem pa v Italijo. Belizarjev podpoveljnik Konstancijan se je takrat polastil Dalmacije in Liburnije. Istra je bila v tistem času še v gotovski oblasti, kar nam dokazujejo Cassiodorjeva pisma (št. 24, 25, 26).

Ker kralj Teodat ni znal braniti svoje države, so se mu uprli Gotje, ga odstavili in kmalu potem ubili Na njegovo mesto je prišel Vitiges (536—540), ki se pa tudi ni mogel z uspehom ustavljati Belizarju in njegovim četam.

Kralj Vitiges je 537. leta poslal del svoje vojske pod nadzorstvom Asinarija in Uligisala v Dalmacijo. Med potjo je Asinarij po Posavju med ondotnimi Goti nabiral novih čet, da bi tako pomnožil svoje trume (št. 21). Z glavno vojsko, ki je štela okoli 150.000 konjikov in peščev, je pa hitel Vitiges nad Belizarja in nad Rim. Oblegal je to mesto, a ga ni mogel vzeti. Belizarju so takrat pomagali tudi konjiki, med katerimi je bilo največ Hunov, Slověnov in Antov, katerih domovina je bila takrat na severni strani Donave blizu njenega izliva (št. 22). Tako so se tedaj v tistem času Slovani v službi Bizantincev

bojevali po Italiji in ob enem imeli priložnost, da so se pri tujcih učili vojskovanja.

Ko je dve leti pozneje Belizar oblegal mesto Auximum (Osimo) blizu sedanjega Jakina, se mu je posrečilo s pomočjo nekega močnega Slověna, da je tudi to mesto dobil v svojo oblast (št. 27). Nato je šel nad Ravenno, da bi jo zasedel. Njegov podpoveljnik Vitalij v Iliriji pa je dobil ukaz, da naj se s svojo vojsko napoti iz Dalmacije na Beneško, kar se je tudi zgodilo (št. 28). Mogoče je, da si je Vitalij takrat med potjo osvojil Istro in bližnje pokrajine. To bi smeli sklepati iz tega, ker je bil v tistem času za oglejskega škofa izvoljen Macedonij, ki je bil po rodu Macedonec, tedaj podložnik bizantinskega cesarja (št. 29).

Leta 540. je bil Belizar poklican v Carigrad. Gotje so porabili njegovo nenavzočnost in zaćeli iz nova napredovati. Za Vitigesom so izvolili najprej Ildebalda za svojega kralja. Ko je bil ta umorjen in tudi njegov naslednik Erarik, je postal Totila gotovski vladar (541—552), ki si je v kratkem času pridobil velik del od Bizantincev prisvojene Italije. To je napotilo cesarja Justinijana, da je leta 544. v novič poslal Belizarja nad Gote. Ta se sedaj obrne s svojimi trumami proti Dalmaciji. Tu z živežem preskrbi posadko v Solinu, ki se je že hotela vdati Gotom. Potem se z vsem brodovjem napoti čez morje v Pulj, kjer ostane nekoliko časa, da uredi svojo vojsko. Nato odjadra v Ravenno (št. 31).

Ker je cesar Justinijan premalo podpiral Belizarja, ni mogel ta dalj časa nič uspešnega izvršiti nasproti Gotom, ki so se leta 546. mimogredé polastili celo rimskega mesta. V južni Italiji je podpoveljnik Tulijan s pomočjo ondótnih kmetov in slovanskih Antov branil lukansko zemljo (št. 35). Pri tej priložnosti, kakor tudi pri drugih, so se slovanske čete odlikovale s hrabrostjo ter pokazale, da se znajo posebno po težko pristopnih krajih bojevati (št. 35).

Ko so se Gotje in njih kralj Totila vojskovali z Bizantinci, so porabili Franki to priložnost, da so se leta 548. brez posebnega truda polastili večine beneške zemlje. Ker so Gotje imeli dovolj opraviti z Bizantinci niso se mogli ustaviti Frankom (št. 41). Nekako v tistem času je prišel na Beneško Ildiges, član langobardske kraljeve rodovine, ki je dalj časa živel med Slověni, da bi se združil z gotovsko vojsko. Imel je pri sebi 6000 vojakov, ki so bili večinoma Slověni, le nekaj je bilo tudi Langobardov in Gepidov. Prehodil je s to četo brez dvoma sedanjo slovensko zemljo, da je prišel na Beneško, kjer se je nekoliko časa vojskoval z Bizantinci. potem se pa zopet napotil med Slověne (št. 42). To bi bil, kolikor nam zgodovina poroča, prvi slučaj, da so Slovani prišli na sedanja slovenska tla.

Ker Belizar od svojega vladarja ni dobival zadostne podpore, je zapustil italsko bojišče ter se leta 549. vrnil v Carigrad. Nato so začeli Gotje na novo napredovati ter so se v drugič polastili Rima. Bizantinski poveljnik Ver se je blizu Ravenne bojeval z Goti, a bil je premagan in ubit (549). Ostali Verovi vojaki so se potem v Istri zbirali ter se hoteli združiti z novim bizantinskim poveljnikom Germanom (št. 46). To se pa ni zgodilo, ker je German nanagloma zbolel in umrl (št. 47).

Leta 550. je prišla čez Donavo jako velika množica Slověnov ter potem pustošila po Balkanskem polotoku. Nekateri so takrat mislili, da je gotovski kralj Totila izvabil te sovražnike na bizantinsko zemljo ter jim ob enem poslal mnogo denarja. Hotel je bajé s tem doseči, da bi cesarju Justinijanu ne bilo mogoče vojskovati se z Goti, ko bi bil imel v bližini glavnega mesta opraviti s sovražnimi Slověni (št. 47).

Povedal sem, da so se Franki leta 548. polastili večine Beneškega. Ker so imeli Bizantinci primorske kraje v svoji oblasti, je ostalo Gotom le malo mest po rečeni pokrajini. Ker se ti niso mogli upirati dvojnim sovražnikom, so se pomirili s Franki ter pogodili ž njimi tako, da naj vsak izmed njih obdrži to, kar ima. Obljubili so drug drugemu, da se med seboj ne bodo vojskovali tako dolgo časa, dokler traja boj med Goti in Bizantinci. Ako bi Totila premagal cesarja Justinijana, bi se Gotje in Franki tako pogodili, kakor bi obema ugajalo. Ko je po smrti frankovskega kralja Teodeberta I. sledil njegov sin Teodebald, ga je hotel bizantinski cesar dobiti na svojo stran. Pozval ga je, da bi se ž njim zedinil zoper Totila in Gote; tudi je zahteval od njega, da bi odstopil tiste kraje po Italiji, ki se jih je bil polastil njegov oče Teodebert (št. 49).

Iz pisma papeža Pelagija I., ki je je pisal patriciju Valerijanu, smemo sklepati, da je okoli leta 551. gotovski kralj Totila gospodoval tudi čez Istro in Beneško (št. 68). To je tem verjetneje, ako pomislimo, da je Totila v tistem času poslal tristo ladij v Jonsko morje, kjer je opustošil več otokov in mest ter se tudi polastil nekaterih bizantinskih bark.

Po nepričakovani Germanovi smrti je cesar Justinijan izbral evnuha Narzeta za višjega poveljnika v gotovski vojski. Ta je leta 552 peljal precej veliko armado iz Dalmacije proti severu. Ko se je približal Beneškemu, je poslal poslance k frankovskim poveljnikom, ki so zapovedovali ondotnim posadkam, ter zahteval od njih, da bi Bizantincem kot prijateljem dovolili prehod. Ker pa so bili Franki bolj naklonjeni Gotom kakor Grkom, zato so odbili Narzetovo zahtevo. Nato se je bizantinska vojska po lagunih pomikala naprej ter polagoma dospela do Ravenne (št. 54). Kmalu potem je Narzet premagal Gote ob podnožju Apeninskega gorovja pri vasi, Taginas imenovani, kjer je

kralj Totila izgubil tudi življenje. Njegov naslednik Teja je bil nekaj mesecev pozneje premagan v bitki tik gore Vezuva. Nato si je Narzet podvrgel še razne manjše gotovske čete ter spravil Italijo pod bizantinsko gospostvo. Tudi večina sedanje slovenske zemlje je takrat prišla pod oblast bizantinskih cesarjev, ki so potem nekaj časa vladali po Istri, Beneškem in Dalmaciji. Tudi gotovski del Panonije je prišel v njih roke, vendar ne popolnoma; tako so n. pr. Sirmium sicer zasedli, a ga morali kmalu odstopiti Gepidom Kar se tiče ostale Panonije, ki se je razprostirala med Dravo, Donavo in Norikom, so se je polastili z dovoljenjem cesarja Justinijana okoli leta 546. Langobardi (št. 36) ter ostali v njej do 2. aprila leta 568.

Bizantinska oblast je trajala po istrskem obrežju do Karola Velikega, po drugih krajih pa le do leta 568., to je do takrat, ko so Langobardi prišli v Italijo.

3. *Verske in cerkvene razmere.*[1])

Omenjeno je bilo, da so pod vlado gotovskih kraljev po Italiji in tudi po naših krajih živeli katoliški Rimljani in arijanski Gotje. Prvi bi bili po svoji domovini radi napravili konec gotovskemu gospostvu in Arijevim naukom. To se jim je s pomočjo bizantinske vlade v Carigradu tudi posrečilo. Gotje so bili po dvajsetletnem vojskovanju popolnoma premagani in kolikor toliko uničeni; posamezni ostanki so se napotili čez Alpe k germanskim sorodnikom. Katoličani po naših krajih so upali, da jim pod bizantinsko vlado zasijejo boljši časi. A zmotili so se. Notranje verske razprtije in novi zunanji sovražniki so jim izdatno poslabšali stališče.

Leta 553. je bil v Carigradu občni cerkveni zbor, ki se je izrekel zoper „tri poglavja“. Tako so zvali spise Teodora iz Mopsuestije, Teodoreta iz Cyra in Iba iz Edesse. Za veljavnost teh spisov so se posebno potegovali nekateri istrski in beneški škofje. Nastal je zarad njih med katoličani prepir, ki je bil v prvi vrsti za oglejsko cerkev osodepoln. Pristaše treh poglavij so rimski papeži smatrali za razkolnike. Kmalu so tudi politični faktorji začeli vplivati na verske stranke. Gradeški cerkveni pastirji, ki so bili od leta 607. naprej nasprotniki trem poglavjem, so dobivali podporo pri rimskih papežih in katoliških vladarjih v Carigradu; oglejski škofje pa, ki so se navduševali za tri poglavja, so imeli zaslombo pri arijanskih Langobardih.

Ker se je oglejski škof ali pa, kakor se je sam začel zvati, patriarh *Pavlin,* ki je vladal od leta 557. pa do 569., pridružil razkolnikom, je poslal takratni papež Pelagij I. radi njegove krive vere raznim

[1]) Primerjaj o tem predmetu moj sestavek v Izvestjih Muzej. društva za Kranjsko, VI., str. 149—166 in 189—216.

osebam več pisem. V enem pismu do patricija Ivana poudarja papež, da Pavlin nima nikakršne pravice do škofovskega dostojanstva, ker je razkolnik. Ako se je kak škof ločil od apostolske stolice, ni posvečen, temuč razsvečen. Tak škof tudi ne more katerega drugega posvetiti (št. 64). — V drugem pismu do imenovanega patricija omenja papež, da bi posebno ugrabitelj oglejske cerkve, ki je razkolnik in vsled tega razsvečen, ne smel obdržati škofovske časti in koristi (št. 65). — V nekem pismu do patricija Valerijana imenuje Pavlina oglejskega lažiškofa, ki ga je treba z zadostno stražo poslati k bizantinskemu cesarju v Carigrad (št. 66) Enako vsebino nahajamo še v drugih papeževih pismih.

Iz pisem papeža Pelagija I. je razvidno, da je bil oglejski škof Pavlin nekak glavar razkolnikom. Izmed drugih istrskih in beneških škofov se omenja Evfrazij iz Poreča. Razkolniki so papežu očitali, da je zlorabil sinodine sklepe; papež pa je trdil o razkolniških škofih, da nimajo nobene pravice do svojega dostojanstva, ker so se ločili od občne cerkve. O škofu Pavlinu je pisal, da ni bil postavljen tako, kakor bi bil moral biti. Razkolniki so izobčili iz svoje cerkve papeževega prijatelja, patricija Ivana. Papež je zahteval, da je treba poslati razkolniške škofe v Carigrad. Dalje poudarja, da zaradi treh poglavij ne more sklicati kake partikularne sinode, ki naj bi sodila občno. Kdor dvomi o kaki verski resnici, naj se obrne do apostolske stolice.

Leta 568. so arijanski Langobardi zapustili Panonijo ter se napotili v Italijo (št. 70). Iz strahu pred njimi je ubežal oglejski škof Pavlin na otok Gradež, kjer je takrat stalo utrjeno mesto. Tu sem je tudi spravil svetinje in zaklade oglejske cerkve (št. 72). Tudi iz drugih krajev so ljudje pritekli na Gradež in druge otoke. Duhovnik Geminijan je iz razdrtega Trsta prinesel na Gradež mnogo svetinj ter jih shranil po ondotnih cerkvah (št. 73). Del istrskih prebivalcev se je napotil na otok, kjer stoji sedaj Koper, ter tu postavil svoja stanovališča. Na čast takratnemu bizantinskemu cesarju Justinu II. so dotični Istrijani začeli na novo ustanovljeno mesto imenovati Justinopolis (št. 75).

Ko je leta 569. Pavlin umrl, je bil *Probin* izvoljen za pastirja oglejske cerkve. Ker je pa le malo časa vladal, je postal leta 571. duhovnik *Helija* njegov naslednik. Ta je bil po rodu Grk. S to izvolitvijo so na Gradežu hoteli ustreči bizantinskim cesarjem, ki so jih še vedno smatrali za svoje vladarje ter se niso hoteli podvreči Langobardom. Razne kronike trdijo, da je Helija po otokih med Gradežem in mejami caorlske škofije postavil in blagoslovil več cerkva in samostanov (št. 78).

Razkolništvo zarad treh poglavij, ki se je pod oglejskim škofom Pavlinom pričelo širiti po Istri in Beneškem, tudi pod Helijem ni pre-

nehalo. Kakor je napisal papež Pelagij I. več pisem radi krivovercev, tako se je trudil tudi njegov tretji naslednik, Pelagij II., da bi s svojimi pismi odpravil razkol. Pelagij I. je v ostrih pismih do nekaterih patricijev zahteval, kako je treba postopati z odpadlimi kristjani; Pelagij II. pa se je obrnil naravnost do neubogljivih škofov ter jih bolj prosil, kakor pa opominjal, da bi se zedinili s katoliško cerkvijo (št. 92, 93, 94). A Helija in istrski škofje se niso hoteli odreči trem poglavjem.

Bizantinski eksarh Smaragd, ki je v Ravenni imel svoj sedež, je večkrat radi treh poglavij nadlegoval oglejskega cerkvenega pastirja, a brez uspeha. Ta je po nasvetu svojih škofov, ki so ga smatrali za svojega nadškofa, zahteval, da bi sklical tovariše k sinodi ter se potem sam napotil v Carigrad k vladarju, ki naj bi nato razsodil vso zadevo. Cesar je uslišal Helijevo prošnjo ter tudi ukazal Smaragdu, da ne sme siliti nobenega duhovnika, da bi se združil z rimsko cerkvijo. Treba je prej premagati divje narode, namreč Langobarde, in delati na to, da bi prišli vsi duhovniki oglejske cerkve pod bizantinsko oblast. Še le potem naj pride na vrsto versko vprašanje (št. 102).

Kakor se vidi, bizantinski cesar iz političnih ozirov ni hotel preveč napeti strun, da bi iz nova pridobil razkolnike katoliški veri. Brez dvoma si je mislil, da bi gradeški vladika s svojim ljudstvom lahko prestopil na langobardsko stran, ako bi se s silo postopalo zoper njega.

Je li Helija res na Gradežu leta 579. sklical kako sinodo, na kateri se je sklenilo, da naj gradeško mesto postane metropola čez vse Beneško in vso Istro, je veliko vprašanje. Na vsak način sta dotični zapisnik (št. 85) in pa pismo papeža Pelagija do patriarha Helija (št. 84) nepristna. Ker je tedaj ta zapisnik pozneje skovan, zato imajo imena v njem naštetih škofov le relativno zgodovinsko vrednost.

V zapisniku je med drugimi omenjen tudi celjski škof Ivan. Iz tega bi smeli sklepati, da so v šestem stoletju v Celju vladali škofje. Ker je pa prav verjetno, da so okoli leta 579. po celjski okolici razsajali Obri in Slovenci, zato si lahko mislimo, da je celjski škof Ivan že pred prihodom sovražnikov zapustil svojo stolico ter ubežal na Gradež, kjer so se takrat zbirali beguni iz raznih krajev.

Deloma neresnično, deloma jako dvomljivo je tudi to, da je Helija v tistem času, to je okoli leta 579., uredil ali pa na novo ustanovil šestnajst škofij po Furlaniji, Istri, Dalmaciji in Beneškem, tako n. pr. na otoku Krku, v Osoru in v Pičnu (št. 86).

Po smrti oglejskega (gradeškega) patriarha Helija je leta 586. prišel *Sever* na njegovo mesto. Njega in še tri druge škofe, namreč poreškega škofa Ivana, tržaškega škofa Severa in cenedskega škofa Vindemija je bizantinski eksarh Smaragd s silo prepeljal z Gradeža v Ravenno. Tu so se mimogredé rečeni škofje združili s katoliško cerkvijo. Ko so se pa po enem letu povrnili na Gradež, jih ljudstvo ni

hotelo več sprejeti in tudi drugi razkolniški škofje jih niso marali priznavati za cerkvene pastirje (št. 96). Deset razkolniških škofov se je nato v Maranu sešlo k sinodi. Tu so Severa zopet sprejeli kot oglejskega patriarha, ko jim je v posebnem spisu priznal svojo napako, da se je v Ravenni pridružil tistim, ki so zavrgli tri poglavja (št. 100).

Po katerih krajih je bila herezija razširjena, nam kažejo imena razkolniških škofov. Med njimi so omenjeni poreški škof Ivan, tržaški škof Sever in puljski škof Adrijan (št 100).

Ko je rimski papež Gregor I. zvedel, da je gradeški patriarh Sever, ki se je bil v Ravenni združil z rimsko cerkvijo, od nje zopet odpadel, mu je pisal meseca januarja leta 591. V tem pismu mu je naročal, da naj pride vsled ukaza bizantinskega cesarja s tovariši k apostolski stolici, kjer se skliče sinoda, ki naj bi jim pojasnila to, kar se jim zdi dvomljivega (št. 101).

Ko so Sever in drugi razkolniški škofje dobili od papeža poziv, da bi prišli v Rim, so se obrnili naravnost do cesarja v Carigrad. Poslali so tja tri prošnje. Prvo so sestavili škofje tistih mest in gradov, ki so bili pod langobardsko oblastjo, drugo je odposlal oglejski patriarh Sever z ostalimi svojimi škofi, tretjo pa rečeni Sever sam (št. 103). Prva prošnja se nam je ohranila, drugi dve pa ne.

Prvo prošnjo je deset beneških in recijskih škofov poslalo bizantinskemu cesarju Mavriciju. V njej poudarjajo, da jih sedaj stiska jako težak jarem (namreč langobardski), vendar niso nikdar omahovali v pravi katoliški veri. Nikoli niso pozabili njegove svete države (namreč bizantinske), v kateri so nekdaj (pred letom 568.) mirno živeli in s katero bi se z božjo pomočjo zopet radi kmalu združili.

Beneški in recijski škofje potem omenjajo v svojem pismu, da naj v verskih zadevah vlada premirje tako dolgo, dokler ne bodo barbari (Langobardi) premagani. Ko bodo užugani divji narodi, se povrne stara svoboda. Takrat hočejo priti pred cesarski prestol ter dati popoln račun o svoji veri. Vendar ne morejo priznati za svojega sodnika tistega človeka, s katerim se prepirajo in s katerim se nočejo združiti (namreč papeža). V navzočnosti bizantinskih cesarjev so se vsakikrat poravnala različna verska mnenja; upati je, da se to tudi sedaj izvrši. Ako bi se pa zgodilo, da bi bil njih nadškof (oglejski patriarh Sever) prisiljen združiti se z rimsko cerkvijo, potem ni upati, da bi vladala pravica, temuč najhujše nasilstvo. V takem slučaju bi ne gojili več simpatij do njegove države, pač pa bi se obrnili do sosednjih frankovskih škofov. Metropolitanska oblast oglejske cerkve, katera se nahaja pod njegovim (bizantinskim) gospostvom, bi potem prenehala. Nekaj enakega se je že pred leti začelo vršiti, ker takrat so frankovski metropoliti po treh škofijah oglejske nadškofije postavljali svoje škofe, tako n. pr. v Tiburniji na gorenjem Koroškem. Proti koncu omenjajo,

da je on (cesar) vedno skrbel za mir v cerkvi ter z božjo pomočjo krotil prepirajoče narode. Zato upajo, da tudi njih prošnja ne bo zastonj (št. 102).

Ko je bizantinski cesar dobil omenjene prošnje razkolniških škofov, je pisal papežu Gregorju I. ter mu svetoval, naj krivoverce tako dolgo pri miru pusti, dokler se po Italiji ne premené politične razmere. Kadar pridejo vsi istrski in beneški škofje do starega reda, to je pod bizantinsko oblast, takrat bode že lažje s svojimi govori poravnal različnosti v verskih zadevah (št. 103).

Pri vsem tem je papež Gregor s svojim trudom dosegel, da se je več škofov in mnogo vernikov povrnilo v naročje katoliške cerkve, ali pa so vsaj imeli namen kmalu storiti to. Tako je pisal leta 595. istrskima škofoma Petru in Providenciju, da ju želi zediniti s sveto občno cerkvijo (št 111). Papež je rad podpiral tiste, ki so se odpovedali istrski zmoti ter se zopet združili z rimsko cerkvijo (št. 114, 115). Bil je pripravljen skrbeti za osebno varnost tistih ljudi, ki so imeli voljo, da bi se odpovedali razkolu (št. 121, 122, 123). Rad je pohvalil take može, ki so se posebno trudili, da bi odstranili krivoverstvo. Tudi jih je vnemal k novemu delu (št. 125). V treh pismih, ki jih je papež Gregor meseca maja leta 599. odposlal raznim osebam, so popisane takratne verske razmere na Koprskem otoku. Papež je bil namreč vesel, da so se ondotni prebivalci povrnili k pravi veri, (št. 124, 126, 127). Včasi se je po zgledu svojega prednika Pelagija I. obrnil do politične oblasti ter z njeno pomočjo hotel napraviti konec krivoverstvu (št. 126). Pohvalil je vojaškega mojstra Gulfara radi njegove verske gorečnosti (št. 128).

Na zadnje je papež dosegel, da so se nekateri škofje odpovedali razkolništvu. Zanimiva je v tem oziru prisega nekega škofa (brez dvoma tržaškega škofa Firmina), ki je bila leta 602. spisana v Carigradu. S škofom vred so se odpovedali krivoverstvu tudi njegovi presbiteri, dijakoni in kleriki (št. 135). Ko se je Firmin združil z rimsko cerkvijo ter to tudi pismeno papežu naznanil, mu je ta pisal jako prijazno pismo ter izrazil svoje veselje, da se je izpreobrnil (št. 136). Nikakor pa ni bil Firminov korak všeč gradeškemu patriarhu Severu, ki je hotel Firmina najprej z raznimi darili odvrniti od njegovega naklepa. Ker pa ni na ta način ničesar dosegel, je začel Tržačane hujskati k uporu zoper njega. Zaradi tega se je papež Gregor obrnil do eksarha Smaragda ter ga prosil, da bi po svojih istrskih zastopnikih branil Firmina (št. 139).

Vsled prizadevanja papeža Gregorja in drugih pravovernih mož se je katoliška vera vedno bolj utrjevala po tistih straneh, kjer so vladali bizantinski cesarji, to je po primorskih krajih istrskega polotoka in pa po beneških otokih. Po Furlaniji in sploh po celinskem delu be-

neške pokrajine so pa imeli razkolniki varno zavetje, ker so jih podpirali ondi stanujoči Langobardi, ki so bili sami dalj časa vdani arijanski veri. Tem je bilo ljubše, da so živeli pod njih oblastjo razkolniki, kakor pa katoličani, ker vsled tega tudi niso imeli rimski papeži, njih nasprotniki, po rečenih zemljah nobene oblasti v verskih zadevah.

Kakor že večkrat, so vplivali tudi takrat razni politični činitelji na katoliško in razkolniško stranko. To se je pokazalo posebno l. 607., ko je bilo treba po smrti gradeškega patriarha Severa določiti novega naslednika. Namesto enega cerkvenega vladarja sta bila postavljena dva. Z dovoljenjem langobardskega kralja Agilulfa in furlanskega vojvoda Gisulfa so si razkolniki v Ogleju, tedaj na langobardskih tleh, izbrali opata Ivana za svojega višjega cerkvenega pastirja. Na sosednjem Gradežu pa, kjer so takrat ukazovali bizantinski vladarji, so v istem času katoličani postavili Kandidijana za svojega vladika (št. 142). Kadar je pozneje umrl katoliški škof na Gradežu, je dobil novega naslědnika; ravno to se je zgodilo v Ogleju, ako je umrl ondotni razkolniški škof. Stara oglejska cerkev, ki sta jo ustanovila sv. Marka in sv. Mohor, se je razdelila sedaj v dve, v oglejsko in gradeško, kar ni bilo v teku časa brez osodepolnih posledic za obe.

B. Slověni in njih boji z Bizantinci.[1]

1. *Nekoliko opazk o nekdanjih Slověnih.*

Slovani so bili že v šestem stoletju po Kristusu jako veliko ljudstvo. Jordanes pravi, da prebiva ljudnato pleme Venetov po neizmernih prostorih. Imeli so razna imena ter se delili v mnogo razrodov, med katerimi so bili najvažnejši *Slověni* in *Antje* (št. 52). Oboji, Slověni in Antje, so bili Slovani; oboji so govorili isti jezik, imeli enako ustavo, molili iste bogove, živeli v sličnih bivališčih ter se vojskovali in oblačili na enak način. Tudi po telesni zunanjosti ni bilo razlike med njimi. Slověni in Antje niso imeli samovladarjev, temuč so že od nekdaj živeli kot demokratično ljudstvo. Zato so se razpravljale državne stvari pri njih vedno javno. Verovali so v enega glavnega boga, ki dela blisk in gospoduje čez vse. Darovali so mu vole in druge živali. Častili so pa še druga božanstva ter jim tudi večkrat darovali. Med darovanjem so se vršila razna prerokovanja. Stanovali so v slabih kočah, ki so bile raztresene daleč druga od druge. Mnogokrat so menjavali bivališča. V vojsko so hodili navadno peš s ščitom in sulico v rokah. Oklep jim je bil odveč. Vsi so bili visoki in jako hrabri. Hudobni in prevarljivi

[1]) Obširnejše sem o Slověnih in njih bojih pisal v Izvestjih Muz. društva za Kranjsko, VIII., str. 77—95, 109—121, 152—162, 177—211.

navadno niso bili. Ker so živeli raztreseno po vaséh, zato so imeli tudi mnogo zemlje v posesti (št. 33).

Napačno bi bilo, ako bi Slověne in Ante zamenjavali. Prokopij, Jordanes in še drugi takratni pisatelji jih strogo ločijo. Slověni so živeli v šestem stoletju bolj na zahodu in jugozahodu slovanskega sveta. Tako jih nahajamo okoli leta 550. po Sremu, Banatu in Valahiji od mesta Oseka pri Dravi pa do izlivov reke Donave. Na jugu so segali do Save in Donave. Tudi so živeli med Vzhodnimi Karpati in Dnestrom tja do reke Visle (št. 52, 57). Antje pa, o katerih trdi Prokopij, da jih je bilo brez števila, so prebivali od Slověnov bolj na vzhodu med Dnestrom in Dneprom, pa tudi med to reko in Donom kot sosedje Uturgurov, katerih stanovališča so bila ob Azovskem morju (št. 52, 55).

Večkrat so Slověni in Antje skupaj napadli bizantinsko zemljo ter po njej plenili (št 33, 47, 62). A zgodilo se je tudi, da je med Anti in Slověni prišlo do razpora in vojske (št. 33), kar je bilo tem lažje mogoče, ker sta oba razroda prebivala drug blizu drugega (št. 47).

Med Anti se je njih narodno ime kmalu izgubilo, ker ga je izpodrinilo ime sorodnih sosedov. Dandanes je slověnsko ime razširjeno med nekaterimi posameznimi razrodi v besedah Slovenec, Slovak, Slavonec itd., zaznamuje pa tudi celoto v oblikah Slovan, Sloven ali Slavjan. Prokopijevi Σκλαβηνοί, za katere rabim besedo „Slověni", so bili le del Slovanov, drugi del pa Antje. Teh Slověnov pa tudi ne smemo zamenjati s sedanjimi Slovenci, ker ti so bili le del Slověnov.

Prvotna domovina Slovanov je bila sedanja zahodna Rusija, kjer so segali na večerni strani do Karpatov, Visle in Baltiškega morja, na severu do Ilmenskega jezera in povirja reke Volge, proti vzhodu skoraj do Dona, na jugu pa do Dnestra in dolenjega Dnepra. Za mejaše so imeli na zapadu Nemce, na severu Čuhonce, na vzhodu in jugu Sarmate, ob Dnestru pa Peucine in Bastarne, o katerih se prav ne ve, so li bili Germani ali Keltje.

Zgodaj so Slovani razširili svoja bivališča proti jugu, kjer so prišli v dotiko z germanskimi Goti. Ti so se namreč najbrže v začetku tretjega stoletja po Kristusu naselili ob Črnem morju med rimsko Dacijo in dolenjim Dneprom. Da so Slovani dalj časa živeli v soseščini Gotov, dokazujejo izposojene besede, ki so jih sprejeli od Gotov ali pa ti od Slovanov. Število teh izrazov ni sicer veliko, vendar toliko, da ni dvomiti o njih medsebojnem občevanju. Zanimivo je, da se nahajajo gotovske besede le v jugoslovanskih jezikih in pa v tistih, v katere so prešle iz staroslovenščine. To dokazuje, da so le Jugoslovani živeli blizu Gotov.

Ko je bila po Atilovi smrti († 453.) hunska oblast uničena, so porabili Slovani to priložnost, da so si prisvojili novih zemelj. Začeli so prodirati na dve strani, na zahod in na jug.

Iz Prokopijevih besed je razvidno, da so se Slovani že pred letom 512. naselili po zemlji med Vislo in Labo (št. 7). Razni germanski razrodi, ki so po teh krajih prebivali, so se morali Slovanom umekniti ali pa se jim pokoriti. A tudi proti jugu po zemlji med Karpati in dolenjim Dneprom so prodirali Slovani. To je bilo za nje tem lažje, ker so se Vzhodni Gotje, ki so prej po teh krajih prebivali, pomeknili okoli leta 400. v Dacijo, še pozneje pa v Panonijo. V prvi polovici šestega stoletja nahajamo Slovane že ob dolenji Donavi po sedanji Valahiji.

Vzroki, ki so napotili Slovane, da so začeli siliti proti jugu in zahodu, nam niso znani; vendar si lahko mislimo, da jim je takratna domovina postala pretesna, in zato so si hoteli nekateri izmed njih poiskati novih bivališč. Akoravno jih je na razne kraje prav mnogo odšlo, jih je vendar na stari zemlji še toliko ostalo, da jih drugorodni sosedje niso mogli izpodriniti. Brez dvoma je Slovane tudi mikalo, da bi po zgledu Germanov in drugih ljudstev plenili po bizantinskih pokrajinah, ki so bile, če prav večkrat opustošene, gotovo bogatejše kakor njih domovina na severu.

Slovani so se polagoma pomikali proti zahodu in jugu. Vendar se to prodiranje ni vršilo mirno, temuč so si naši predniki morali z mečem v roki napravljati pot. Koliko truda jih je stalo, preden so si osvojili večjo polovico Balkanskega polotoka!

2. *Slovĕni in Bizantinci.*

Iz prva so imeli Bizantinci o Slovanih kaj nejasne pojme Pripovedovali so o njih neumne in neverjetne bajke (št. 10). Dokler so Slovani mirno živeli ob dolenji Donavi, se niso Bizantinci dosti brigali za nje. Še le, ko so začeli po Balkanskem polotoku pustošiti, so postali znani takratnim grškim in latinskim pisateljem.

Ob Donavi stanujoči Slovĕni so skoraj vsako leto šli čez to reko, da so plenili po Meziji, Traciji, Iliriji, Macedoniji in drugih pokrajinah bizantinske države Pridrli so večkrat v Peloponez, potem do vrat carigrajskega mesta, do Egejskega, Jonskega in Jadranskega morja. Prišli so po bizantinski zemlji če dalje bolj naprej ter po njej ropali in požigali, prebivalce pa morili ali pa lovili, da so jih potem odvajali v sužnost. Ker so bili ujeti Bizantinci kristjani, so jih imenovali naši predniki k r š č e n i k e in k r š č e n i c e. Kmalu sta ta dva izraza med našimi ljudmi začela zaznamovati to, kar besedi sužnik in sužnica. Še dandanes pri nas beseda krščenica pomenja deklo.

Naši predniki niso bili takrat nikak miren narod, ki se peča le s poljedelstvom in z živinorejo, pač pa jako bojevit. Prokopij je trdil okoli leta 558., da so Bizantinci vsled vsakoletnih napadov Slovĕnov,

Antov in Hunov izgubili od leta 527. sem, tedaj v tridesetih letih, nad 200.000 ljudi. Nekateri so bili ubiti, drugi pa odvedeni v sužnost. A tudi Slověni niso brez škode zapuščali bizantinske zemlje, ker pri raznih navalih, še bolj pa pri obleganju mest in v nesrečnih vojskah jih je bilo mnogo pobitih (št. 62).

Vsled neprestanih napadov je bizantinska država onemogla. Njeni domači prebivalci so pred neljubimi gosti iskali zavetja na morskih otokih in po utrjenih mestih, akoravno tu včasi brez uspeha. Mnogo njenih podložnikov je začelo opuščati obdelovanje zemlje; poprijeli so se pastirskega življenja, ker niso bili nobeno leto varni, da jim Slověni ne uničijo njih bivališč ter ne opustošijo njih polja Njih potomci so se do današnjega dne ohranili po goratih krajih Tracije in Macedonije, kjer se še sedaj navadno pečajo z živinorejo. To so Kucovlahi, ki govoré neko rumunsko narečje.

Iz prva se Slověni niso prav upali oblegati bizantinskih mest in se bojevati na ravnem polju; bali so se še celo, da bi prestopili reko Donavo ter napadli bizantinsko zemljo (št. 45). Sčasoma so pa postali vedno drznejši. Vojskovanju so se privadili tako, da so še celo prekosili svoje nasprotnike (št. 88). Največkrat so sami na svojo roko napadli bizantinska tla, drugikrat pa so pomagali Hunom, Obrom ali pa kateremu drugemu narodu. V sedmem stoletju so Slověni za vselej prestopili Donavo, ostali v bizantinski državi ter plenili po njej. Polagoma se je nabralo po grški zemlji toliko slověnskega življa, da so cele pokrajine dobile ime Σκλαυηνία ali Σκλαυινία, to je Slověnija. Še celo Peloponez, Epir in druge dežele, koder dandanes ni več Slovanov, so imele mnogo slověnskih prebivalcev. Ker so se Slověni s silo in proti volji bizantinskih cesarjev polastili njih zemlje, so bili v dotičnih krajih tudi popolnoma svobodni ter vedno pripravljeni, da branijo svojo nezavisnost z mečem v roki. Pozneje so se posamezni oddelki Slověnov prostovoljno ali pa primorani pogodili z vlado v Carigradu, priznali vrhovno oblast ondotnih cesarjev ter obljubili dajati davke in vojake; postali so torej bizantinski podložniki. Po drugih krajih so pa Slověni hoteli še za naprej ostati gospodarji na zemlji, ki so si jo osvojili s pogumnostjo in brezobzirnostjo, ustanovili so si sčasoma samostojne države.

Nekateri Slověni in Antje so prišli kot mirni ljudje v bizantinsko državo ter se v njej naselili z namenom, da bi si tu poiskali primernega zaslužka. To se je najbrže zgodilo večinoma še v tistem času, preden so Slověni in Antje začeli pustošiti po bizantinskih tleh. Mnogo jih je stopilo v cesarsko vojsko; nekateri izmed njih so se odlikovali v raznih bojih in, ako jim je bila usoda mila, povzpeli so se od prostaka do poveljnika. Bizantinski zgodovinarji tistega časa nam večkrat pripovedujejo o hrabrosti slověnskih in antskih vojakov. Hvalijo jih tudi

radi njih spretnosti, ako je treba iz zasede napasti sovražnika ali pa se ž njim vojskovati po nepristopnih krajih (št. 27, 35, 45, 56).

Povedal sem že, da so slověnske čete pomagale cesarju Justinijanu, ko so se njegove trume vojskovale z Vzhodnimi Goti. A tudi v vojski s Perzi so imeli Bizantinci med svojimi vojaki mnogo Slověnov, izmed katerih so nekateri postali poveljniki posameznim oddelkom (št. 56, 58).

Kdaj so Slověni in Antje začeli napadati bizantinsko zemljo, ni natanko znano. Iz Prokopijevih besed je razvidno, da takrat, ako ne prej, ko je v Carigradu nastopil vlado cesar Justinijan, kar se je zgodilo leta 527 (št. 62)

Prodiranje čez Donavo na bizantinska tla ni bilo Slověnom lahko delo. Že širokost rečene reke jih je ovirala. Na nasprotni strani pa so bili postavljeni bizantinski vojaki, da bi po svojih močeh stražili državno mejo. Bizantinska vlada je pošiljala k dolenji Donavi najhrabrejše čete in najboljše poveljnike. Da bi bilo še težje napadati bizantinsko zemljo, je postavil cesar Justinijan pri rečeni reki mnogo trdnjav, že obstoječe pa je dal popraviti (št. 57).

Leta 530. in tudi že prej so Slověni in Antje v družbi s Huni večkrat šli čez dolenjo Donavo ter grozovito postopali med bizantinskimi prebivalci. Cesar Justinijan je nato v četrtem letu svojega vladanja nad Slověne poslal svojega poveljnika Hilbudija ter mu izročil stražo ob Donavi zato, da bi ne mogli sovražniki čez to reko. To je nekoliko pomagalo. Ko je pa Hilbudij po tretjem letu, odkar je bil poveljnik ob Donavi, šel na nasprotno stran reke, so se mu Slověni ustavili, kar se je zgodilo leta 533. Prišlo je do hudega boja, v katerem je padlo mnogo Bizantincev in tudi njih poveljnik Hilbudij. Odslej so Slověni šli čez Donavo, kadar se jim je zdelo, ter so plenili po bizantinski državi. Tudi Antje so napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Grkov ter jih odvedli v sužnost (št. 33).

Ne dolgo potem se je vnela domača vojska med Slověni in Anti. Prvi so bili srečnejši ter premagali nasprotnike (št. 33). V tem času, ko je bil boj med brati, so prenehali napadi na bizantinsko zemljo.

Leta 545. je velika množica Slověnov prestopila reko Donavo, ropala po Traciji ter potem tirala mnogo Bizantincev v sužnost. Med potjo so pa Heruli udarili na Slověne ter osvobodili ujete Bizantince (št. 33).

Dve leti pozneje se je slověnska vojska na novo napotila čez dolenjo Donavo ter potem opustošila vso Ilirijo do Drača. Povsod so Slověni morili, tirali odrastle ljudi v sužnost ter si lastili tuje imetje. Po rečeni pokrajini so si tudi osvojili več trdnih gradov. Bizantinski poveljniki po Iliriji, ki so imeli pod seboj 15.000 mož, so le od daleč sledili sovražnikom, ker so se jim bali približati (št. 40). — Okoli l. 548 je mnogo Slověnov spremljalo langobardskega princa Ildigesa, ki se je bil napotil v Italijo ter tu premagal bizantinskega poveljnika Lazarja (št. 42).

Leta 549. je udarila slovčnska vojska čez Donavo, potem brez napora prestopila reko Marico ter premagala bizantinske čete po Traciji in Iliriji, če prav so bile mnogo močnejše kakor slovčnske trume. Potem so Slovčni užugali konjike, katerim je ukazoval bizantinski poveljnik Asbad. Tega so Slovčni ujeli, mu pozneje strgali kožo s hrbta ter ga sežgali. Ko so to izvršili, so pustošili brez strahu po vsej Traciji in po vsej Iliriji ter oblegali in vzeli mnogo trdnjav. En oddelek Slovčnov je prišel do Egejskega morja ter se tu polastil primorskega mesta Topera, če prav je bila v njem vojaška posadka.

Kjer so se Slovčni prikazali, so pomorili vse odrastle ljudi, na katere so naleteli. Zato je bila vsa zemlja po Iliriji in Traciji polna nepokopanih mrličev. Večkrat so tiste, katere so hoteli usmrtiti, prej še na razne načine trpinčili. Vole in ovce, ki so jih naropali, so v kako poslopje zaprli ter brez usmiljenja požgali, ako jih niso mogli spraviti v svojo domovino. Ko so se Slovčni na zadnje vračali proti domu, so tirali s seboj tudi več kakor 10.000 ujetnikov (št. 45).

Naslednjega leta zopet prestopi velika množica Slovčnov reko Donavo ter se prikaže najprej pri Nišu. Nekaj časa pozneje prekoračijo ti Slovčni ilirske gore ter prihrumé v Dalmacijo. Ko so potem še nove trume prišle čez Donavo ter se združile s prejšnjimi, so pustošili vsi skupaj popolnoma svojevoljno po bizantinski državi. Posebno veliko škode so naredili v neki pokrajini blizu Marmorskega morja. A niso samo mimogredé plenili tamošnje zemlje, temuč so ostali v njej tudi čez zimo v letu 550. in 551. brez strahu pred kakim sovražnikom, kakor bi bili v svoji domovini. Na zadnje je cesar Justinijan poslal nad nje prav veliko vojsko, ki je naletela na Slovčne pri Drenopolju v Traciji. Tu je prišlo do hudega boja, v katerem so bili Bizantinci popolnoma premagani. Nato so Slovčni opustošili pokrajino, Astika imenovano, ki je bila blizu Carigrada ob Črnem morju. Poslednjič so dospeli do Dolgega zidovja, ki je bilo od Carigrada le za dober dan oddaljeno. Nova bizantinska vojska, ki so jo poslali nad sovražnike, je pač en oddelek Slovčnov zapodila v beg, a drugi so se brez težav s svojim plenom povrnili v domovino (št. 47).

Nekoliko pozneje, vendar še istega leta, je prišla velika množica Slovčnov v Ilirijo ter tu strašansko postopala. Cesar Justinijan je poslal nad nje svojo vojsko. Ker pa Bizantincev ni bilo posebno veliko, zato se niso upali napasti Slovčnov; pač pa so jim vedno sledili za hrbtom ter ugrabili tiste, ki so zaostali. Nekatere izmed njih so pobili, nekatere pa žive ujeli ter jih poslali cesarju. Pri vsem tem so Slovčni takrat dolgo časa pustošili po bizantinski zemlji; po vseh cestah je bilo polno mrličev. Brez števila ljudi so odgnali v sužnost. Ko so vse pokončali, so se vračali z vsem plenom domov, ker se jim ni nihče ustavljal. Še takrat, ko so Slovčni hoteli iti čez Donavo, jih niso mogli Bizantinci

napasti iz kake zasede ali pa jim kako drugače škodovati, kajti Gepidje so šli Slověnom na roke ter jih za ne malo odškodnino prepeljali na drugo stran Donave (št. 50).

Leta 559. so Slověni v zvezi s Huni pridrli v Tracijo, po njej pustošili ter pobili mnogo ljudi; veliko pa so jih polovili, da bi jih odvedli v sužnost. Med ujetniki sta bila tudi dva bizantinska poveljnika. Ko so Slověni dospeli do Dolgega zidovja, so ga prekoračili ter prišli v carigrajsko okolico. Cesar je nato poslal nad Slověne mnogo vojakov, ki pa so bili premagani in večinoma tudi pobiti. Velika nevarnost je sedaj pretila glavnemu mestu. Vse je moralo na noge, dijaki, člani telesne cesarjeve straže in še celo stari senatorji stražit mestno zidovje. Svojemu izkušenemu poveljniku Belizarju je cesar ukazal, naj gre nad sovražnike. Ker ni bilo dovolj vojaštva in konj, je velel Belizar poiskati vse konje po cesarskih in privatnih hlevih. Oborožil je vse ljudstvo ter potem šel nad Slověne in Hune. Ti so se pomeknili nazaj k Dolgemu zidovju ter po ondotni okolici pustošili od meseca marca pa do avgusta. Tako malo strahu so Slověni in Huni imel pred Bizantinci (št. 69).

Kmalu potem so dobili carigrajski vladarji novega sovražnika na severozahodni strani svoje države. To so bili *Obri*, ki so dostikrat združeni s Slověni pridrli na bizantinska tla. Leta 567. je langobardski kralj Alboin poklical Obre na pomoč, da bi mu pomagali premagati Gepide, ki so takrat prebivali po vzhodnem Ogrskem in Erdeljskem. V svojem sovraštvu do Gepidov je obljubil Obrom vse, kar so od njega zahtevali, tako med drugim polovico Gepidom vzetega plena in vso gepidsko zemljo. Gepidje so bili v vojski potolčeni in skoraj popolnoma uničeni; nekateri so prišli pod langobardsko oblast, drugi so morali služiti Obrom, ki so se polastili njih zemlje. Kmalu potem (568) se odpravijo Langobardi v Italijo, kamor jih je bil poklical ravennski eksarh Narzet, ter prepusté Obrom tudi svojo deželo (št. 70). Tako so namesto Langobardov in Gepidov začeli po Ogrskem in Erdeljskem gospodovati Obri.

Ko je vladal v Carigradu cesar Justin II. (565—578), so večkrat Slověni in Obri napadli njegovo zemljo. Še bolj pogostoma so ponavljali svoje navale pod njegovim naslednikom Tiberijem (št. 83). L. 578. je skoraj stotisoč Slověnov pustošilo po Traciji in drugih pokrajinah. Bizantinski cesar ni imel nobene za vojsko sposobne trume, da bi jo poslal nad Slověne. Bil je v velikih zadregah, ker se je moral takrat tudi s Perzi vojskovati. Zato je poslal poslance k obrskemu kakanu Bajanu ter ga prosil, da bi postal njegov zaveznik ter pričel vojsko s Slověni. Ako bode Slověnom pretila nevarnost na domačih tleh, bi ti nehali pustošiti tujo zemljo ter bi rajše mislili, kako bi branili svojo domovino. Na zadnje je cesar pregovoril Bajana, da je ta zbral 60.000 mož ter jih iz Panonije po bizantinskih tleh peljal na zemljo Slověnov. Ti

iz prva niso bili pripravljeni na tak napad in zato so iskali zavetja v gosto zarastlih gozdih. A kmalu so se zbrali ter bili pripravljeni braniti svojo domovino. Ko je obrski kakan poslal svoje poslance k slovenskim voditeljem z naročilom, da bi mu dajali zahtevani davek, so odgovorili: „Kdo izmed ljudi, katere obsevajo solnčni žarki, je tako močan, da bi nas premagal? Navajeni smo, da si lastimo tuje zemlje, ne pa, da bi si drugi osvojili našo. Taka bode naša navada, dokler bode kaj boja in kaj mečev.“ — Tako so se tedaj izrazili Slověni; istotako ošabno so odgovorili tudi Obri. Tem besedam je sledilo zmerjanje in sramočenje, potem pa prepir. Nato Slověni niso mogli brzdati jeze ter so pomorili obrske poslance. Ko je kakan Bajan vse to zvedel, je gojil dolgo časa sovraštvo do Slověnov. Jezilo ga je, da ga niso ubogali. Mikalo ga je, da bi si pridobil slověnsko zemljo, bogato raznega plena, ki so si ga nabrali Slověni na bizantiskih tleh (št. 82).

To nam kaže, da so bili Slověni leta 578. popolnoma nezavisni od Obrov ter tako oblastni, da se niso bali pomoriti njih poslancev. Okoli 60.000 mož močna obrska vojska jih ni mogla prisiliti, da bi bili obljubili Bajanu pokorščino. Med obrskim kakanom in bizantinskim cesarjem je bila takrat sklenjena prijateljska zaveza, katero so pa Obri čez dve leti svojevoljno prelomili, ko so se zvijačno polastili mesta Sirmija (št. 87)

Nekako v tistem času, ko so Obri oblegali mesto Sirmij, so plenili Slověni po Balkanskem polotoku. V svoj namen so izkoristili zadrego carigrajskega vladarja, ki je moral proti Perzom poslati vse svoje trume. Ivan iz Ephesa pripoveduje o tem navalu, da so Slovani prehodili vso Helado ter tesalske in traške pokrajine. Osvojili so si mnogo mest in trdnjav; pustošili, požigali, ropali in gospodarili so po bizantinski zemlji ter bivali v njej popolnoma svobodno in brez strahu, kakor v svoji domačiji. To je trajalo štiri leta in sicer tako dolgo, dokler je cesar imel opraviti s Perzi, zoper katere je poslal vse svoje trume na vzhod. Na ta način so dobili Slovani prosto roko v deželi, v njej bivali ter se po njej razširjali. Pustošili in požigali so tja do (Dolgega) zidovja ter si z ropanjem osvojili jako veliko čred. Pleneč, moreč in požigajoč so obogateli ter si pridobili mnogo zlata, srebra, konjskih čred in orožja; vojskovanju so se priučili celo bolje kakor Bizantinci (št. 88).

Prej ko ne v tistem času je prišlo v noči med 26. in 27. oktobrom pred Solun kakih 5000 Slověnov, da bi napadli mesto. Dotični ljudje so bili močni, vajeni boja ter cvet slověnskega naroda. Solunski prebivalci so se bojevali s Slověni skoraj ves dan, preden se jim je posrečilo, da so odbili ta nepričakovani napad (št. 89).

Ker je obrski kakan s carigrajskim vladarjem Mavricijem v posebni pogodbi sklenil mir, ni smel s svojimi trumami napadati bizantinske

države. Zato je leta 584. našuntal Slověne, da so začeli pustošiti bizantinsko zemljo. Pridrli so do Dolgega zidovja, kjer so hudo razsajali ter pobili mnogo ljudi. Cesar je bil v velikem strahu ter je hotel obvarovati Dolgo zidovje. Kar je bilo vojaštva v Carigradu, je moralo na noge. Bizantinski poveljnik Komentiol je najprej naletel pri reki Erginu na en slověnski oddelek ter ga pregnal. Potem je pri Drenopolju napadel slověnskega poveljnika Ardagasta (Radogosta), ki je s seboj peljal mnogoštevilno četo ujetnikov in veliko plena. Komentiolu se je posrečilo, da je iz pokrajine Astike pregnal Slověne ter rešil bizantinske ujetnike (št. 90).

Štiri leta pozneje so se Slověni zopet napotili proti jugu ter po svoji navadi pustošili po Traciji (št. 98).

Leta 590. je cesar Mavricij sklenil mir s Perzi ter potem poklical svoje trume iz Azije v Evropo. Ker se je za nekaj časa pomiril tudi z obrskim kakanom, je poslal večkrat svojega najboljšega poveljnika Priska nad Slověne. Ti niso odslej mogli več tako pogostoma prodirati proti jugu, ker so bili včasi prisiljeni, da so se morali na domačih tleh bojevati s sovražniki. Od 590. do 602. leta, ko je Foka pehnil Mavricija s prestola, so bili Slověni nasproti Bizantincem bolj defenzivni kakor ofenzivni. Lepše čase so imeli predniki sedanjih Jugoslovanov pod cesarjem Fokom, ko so na vzhodu Perzi zopet pričeli vojsko s carigrajskim vladarjem.

Ko se je Mavricij pomiril s Perzi in Obri, ni imel drugih sovražnikov kakor Slověne. Sklenil je, da se hoče nad njimi znositi. Svojemu poveljniku Prisku je rekel, da Slověni ne bodo prej mirovali, dokler jim Bizantinci ne zapró poti čez Donavo. Tako se je tedaj začel vojskovati ž njimi.

V prvih treh letih (593—595), ko je Prisk vodil bizantinsko vojsko, so imeli Slověni težavno stališče; ko je pa bil leta 596. namesto Priska cesarjev brat Peter postavljen za poveljnika, se je sreča Bizantincem izneverila. Vsled svoje nesposobnosti je Peter leta 597. izgubil poveljništvo, ki je bilo zopet Prisku izročeno.

Mogoče je, da je nesreča, katero je imela bizantinska vojska leta 597. na zemlji Slověnov, dala obrskemu kakanu povod, da je po svoji navadi iz nova poslal svoje trume na bizantinska tla. Povabil je k sebi razne rodove Slověnov, pomešal med nje še nekoliko drugih vojakov ter vsem skupaj ukazal napasti mesto Solun. Vojska je štela okoli 100.000 mož. Govorili so o njej, da jih je bilo toliko, da so izpili reke in studence, pri katerih so se utaborili, ter v puščavo premenili vso zemljo, po kateri so hodili. Ko so sedem dni oblegali Solun, so se odstranili. Solunjani so bili mnenja, da sta jim Bog in sv. Demetrij pomagala pregnati sovražnike (št. 120).

Bizantinski poveljnik Prisk je spomladi leta 598. zapustil Carigrad ter je bil namenjen, da bi šel nad Slověne. A razmere so nanesle, da se je moral vojskovati z Obri, ki so se bili mimogredé polastili Sin-

giduna, potem leta 599. udarili v Dalmacijo, leta 600. pa pridrli do Dolgega zidovja. Leta 601. se je Prisk vojskoval z Obri na njih tleh ter bil v obče srečen. Ker pa je leta 602. cesar zopet svojega nesposobnega brata Petra postavil za poveljnika, so bili uspehi njegovega prednika kmalu uničeni. Peter je peljal bizantinsko vojsko na slověnska tla. Ker je bilo že pozno v jeseni, je zapovedal cesar Mavricij, naj ostane vojska čez zimo na zemlji Slověnov. Vojaki so se protivili cesarjevi volji ter navajali med drugimi razlogi tudi to, da je nevarnost prevelika zaradi množine Slověnov, ki krožijo po zemlji na nasprotni strani Donave. Ker cesar ni hotel odjenjati, so izbrali nezadovoljni vojaki stotnika Foka za svojega poveljnika, ki je peljal nato bizantinsko vojsko proti Carigradu. Mavricij je moral bežati čez morje v Azijo, Foka pa je postal v novembru istega leta bizantinski cesar (št. 137)

To zmešnjavo v glavnem mestu so porabili Perzi, da so se na novo začeli z Bizantinci vojskovati. Istotako so se vzdignili Obri ter opustošili Tracijo. Ta dva sovražnika sta bila dobrodošla zaveznika Slověnov, ki so odslej še lažje ponavljali svoje napade, dokler se niso na zadnje za vedno polastili obširnih pokrajin bizantinske države.

Prav lahko se dá dokazati, da okoli leta 600. po Kr. se je bizantinska oblast razprostirala proti severu do dolenje Donave Onostran te reke po sedanji Valahiji so bivali svobodni Slověni. Od Železnih vrat proti zahodu sta Donava in Sava delali mejo med bizantinsko in obrsko zemljo. Iz prej opisanih dogodkov je razvidno, da Slověni in Obri niso v šestem stoletju napadali bizantinskih pokrajin z namenom, da bi si jih bili osvojili, temuč zato, da bi si nabrali kolikor mogoče veliko plena. Za cesarja Mavricija se Slověni še niso stalno naselili po Meziji, Traciji, Iliriji in Macedoniji. Nekateri pisatelji radi poudarjajo, da so Slovani lepo mirno posedli opustošene pokrajine bizantinske države ter tu začeli obdelovati zemljo in rediti živino. A razni zgodovinski viri nam kaj jasno pričajo, da so bili Slověni v tistih časih prav tako, kakor njih prijatelji Obri, bojeviti in drzni napadovalci, ne pa mirni in pridni poljedelci.

C. Nastop Slovencev.[1])

1. *Črtice o naselitvi Slovencev.*[2])

Ko so Langobardi leta 568. zapustili Panonijo, dobili so Obri v pogodbi, katero so bili ž njimi sklenili, Ogrsko in Erdeljsko

[1]) Več o tem v Izvestjih Muz. dr., XI, str. 105—141.

[2]) Nekateri pisatelji so trdili, da so si Slovenci že pred Kristusom osvojili s ojo sedanjo domovino. Resničnost te svoje hipoteze so v prvi vrsti hoteli dokazati s pomočjo etimologije. Med drugimi je posebno Davorin Trstenjak v raznih sestavkih

v svojo oblast. Ker se sami niso pečali s poljedelstvom in trgovino, so potrebovali po zemljah, po katerih so prej Langobardi in Gepidje prebivali, takih podložnikov, kateri so radi obdelovali polje in se ukvarjali s trgovino. Taki ljudje so bili Slovani, ki so se vsled tega prav hitro razširili po vsej obrski državi. Trditi smemo, da so Obri podpirali razširjanje slovanskih prebivalcev po svojih pokrajinah in da jih tedaj vsaj iz prva nikakor niso zatirali, kajti drugače ne bi jih bili izvabili na svoja tla.

Kake narodnosti so se okoli leta 600. nahajale v obrski državi in v katerem razmerju, kaže nam kratka notica pisatelja Theophylakta (gl. št. 133), ki navaja, da so Bizantinci pri neki priložnosti blizu Tise ujeli del obrske vojske in sicer 3000 Obrov, 2200 drugih barbarov ter 8000 Slovanov. Kakor se kaže, so ti na obrski zemlji po številu presegali Obre in še razne druge razrode.

Med tistimi Slovani, ki so prišli na obrsko zemljo, so bili tudi predniki sedanjih *Slovencev*. Brez dvoma so se naselili po pokrajinah ob zahodni meji obrske oblasti v bližini nekdanjega rimskega Norika. Prebivalci te dežele so bili takrat nekako osamljeni. Na jugozahodni strani so imeli za sosede arijanske Langobarde, ob severozahodni meji so prebivali poganski Bavarci in na njih vzhodni strani se je razprostirala obrska država. Noričani so bili keltsko-romanskega plemena in pa katoliške vere. Še v sredi šestega stoletja so bile v Tiburniji (glej št. 85, 102), potem prej ko ne v Celeji (cfr. št. 85) in morebiti tudi v Poetoviju (cfr. 102) škofovske stolice.

Večina nekdanjega Norika je nagnjena proti vzhodu. Od te strani so po letu 568. začeli Slovenci prodirati na noriška tla ter so svoje delo ponavljali tako dolgo, dokler si niso osvojili zemlje ob Savi, Dravi in Muri. Prvotni prebivalci niso mogli uspešno odbijati navalov naših pradedov, ker niso od nobene strani dobili kake izdatne pomoči. Sosednji Langobardi so bili vsaj v prvih letih, odkar so bivali po Italiji, bolj naklonjeni poganskim Obrom in Slovencem kakor pa katoliškim Rimljanom, s katerimi so se dolgo časa vojskovali. Bizantinci in Franki bi bili morebiti radi pomagali svojim istovernikom po Noriku, a so bili preoddaljeni; razen tega so pa oboji imeli takrat dovolj opraviti s svojimi domačimi zadevami. Noričani so se morali zanašati le na svoj meč in na svoje zidovje, in če prav so brez dvoma hrabro branili svoje imetje in življenje, so bili na zadnje vendar premagani.

Napačna bi bila misel, da so Slovenci kar nekako tako brez težav in bojev posedli svojo sedanjo zemljo. Kakor dandanes ne dobé ničesar

poudarjal, da so Slovenci že v predzgodovinski dobi stanovali po zemlji ob Dravi, Savi, Soči in Muri. Da pa taka trditev ni resnična, sem menda zadosti pojasnil v razpravi: „Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino?“ (Gl. Izvestja Muz. dr., VI, str. 19—34, 49—61 in 85—103.)

zastonj, prav tako se jim je godilo pred trinajstimi stoletji. Za vsako ped zemlje se je bilo treba truditi in boriti. Tudi si ne smemo misliti, da bi bili Noričani in njih sosedje še pred prihodom Slovencev brez pravega vzroka zapustili svojo domovino ter se od prvega do zadnjega napotili po svetu. Posamezni ljudje so pač šli tja, kjer se jim je zdelo varnejše; a vsi drugi so ostali v tistih krajih, kjer so bili doma.

Lahko bi si še celo mislili, da so Slovenci, ko so prišli v Norik, postopali mnogo krvoločnejše in okrutnejše kakor pa Langobardi, Gotje in drugi germanski narodi. Oni so bili poganske vere, ti pa večinoma arijanci, tedaj vsaj kristjani. Langobardi, Gotje, Franki in drugi germanski razrodi so si pač podvrgli prvotne Rimljane, vzeli jim vso zemljo ali pa vsaj tretji del, a pustili so jim večinoma življenje. Nasledek temu je bil, da so Langobardi, Gotje in Franki polagoma izgubili svojo narodnost, ker po njih nekdanjih zemljah stanujejo dandanes Italijani, Španci in Francozi, ki spadajo k romanskemu plemenu. Drugače je bilo pri Slovencih in drugih južnih Slovanih, ki so po osvojenih zemljah večinoma ohranili svojo narodnost, kar kaže, da so iztrebili velik del starih prebivalcev. Ako bi bili s prvotnimi ljudmi ravnali milo in prizanesljivo, bi bili na mnogih straneh izgubili svojo narodnost, ko bi bili živeli med prejšnjimi, na višji stopinji omike stoječimi stanovalci.

Kako so Slovenci postopali po noriških tleh, nam kaže med drugim to, da so bila prej cvetoča mesta v tistem času razrušena, Kristusova vera pa tako popolnoma zatrta, da ni bilo potem med Slovenci skoraj 200 let nobene krščanske cerkve. Preden so Langobardi prišli v Italijo, so imeli oglejski dušni pastirji metropolitansko oblast čez škofije po Karantaniji. Ko pa so se po tej pokrajini naselili Slovenci, je ta oblast za dolgo časa popolnoma prenehala. (Izvestja, XI, 108.) Najbrže so Slovenci uničili celjsko in tiburnijsko škofijo. Ondotne prebivalce so pomorili ali pa odvedli v sužnost. Le nekaterim se je posrečilo, da so rešili svoje življenje in svojo prostost, ko so pribežali na morske otoke in druge varne kraje. Kakor se kaže, je celjski škof Ivan na Gradežu iskal zavetja pred sovražniki (cfr. št. 85). V istrskem Novem gradu je bil leta 599. za škofa postavljen neki Ivan, ki je prišel ali pa morebiti prav za prav pribežal iz Panonije (cfr. št. 127).

Najbrže so Slovenci, ko so dospeli na zemljo sedanje slovenske domovine, tu razdrli in požgali mnogo rimskih mest. Tako je padla nekdanja Celeia (Izvestja, XI, 108), Tiburnia ali Teurnia je izginila (ibid. 109) in še druga mesta so bila uničena. Kraj Aguntum je bil precej daleč na zahodu in zato se okoli leta 611. še omenja, kajti ondi so takrat Slovenci premagali Bavarce (št. 147). Prej ko ne so Slovenci pri tej priložnosti tudi razdrli imenovani kraj. Morebiti so v istih dneh tudi opustošili vso ondotno okolico, kajti v neki listini iz l. 770.

čitamo, da je bila vsa tamošnja zemlja že od starodavnih časov sem, tedaj morda od leta 611. naprej pusta in brez prebivalcev (glej št. 239).

Slovenci so prišli v svoje sedanje pokrajine med letom 568. in 595. Polastili so se vse zemlje do izvirov reke Drave in Mure. Še l. 770. je bila meja med slovensko in bavarsko zemljo pri Innichenu na sedanjem vzhodnem Tirolskem (št. 239).

Slovenci so se naseljevali po nekdanjem Noriku in drugih sosednjih pokrajinah tako, da so šli ob rekah navzgor. Kjer so dobili za obdelovanje pripravnih ravnin in dolin, tam so si napravili selišča. Tako so polagoma zasedli sedanjo Kranjsko, Koroško, Štajersko ter velik del Primorskega. Dalje so se polastili sedanjega vzhodnega Tirolskega in solnograškega Lungaua. Njih naselbine so se nahajale po sedanji Dolenji in nekoliko tudi Gorenji Avstriji ter po zapadnem delu Panonije. Zahodna meja slovenske zemlje se je vlekla v sedmem in osmem stoletju, ko so Slovenci najbolj daleč segali proti večerni strani, od izvira reke Drave proti severu k gori, Dreiherrnspitz imenovani, nato proti vzhodu po gorskem slemenu Visokih Tur nekako do izvira Mure, odtod proti severu po razvodju med Salico na eni strani, Muro in Anižo na drugi do Dachsteina, potem dalje k Mrtvemu gorovju ter več ali manj po razvodju med Travno in Anižo k Donavi, kjer so se dotikali Čehov. Mnogobrojna slovenska krajevna imena, katera nahajamo po vseh dotičnih straneh do opisane meje, nam dokazujejo, da se je slovenska zemlja res tako daleč proti zahodu razprostirala. To trditev potrjujejo tudi nekatere listine. (Izvestja, XI, 116.)

Kljubu temu, da so se Slovenci pred dobrimi tisoč leti razprostirali od izvira reke Drave pa do panonske nižine ter od Donave pa do Jadranskega morja, je bilo vendar njih skupno število neznatno. Marsikateri deli, katere dandanes pokrivajo vasi in polja, so bili takrat neobdelani in napolnjeni s širokimi gozdi. Ko so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino, so se naselili rajši po ravninah in dolinah; gorovja so se ogibali. Le tam, kjer so se doline tako polagoma vzdigovale, kakor n. pr. ob Savi, Dravi in Muri, so prodrli daleč v nje. Ker so bili Slovenci po svoji novi zemlji jako redko naseljeni, je bil to pozneje glavni vzrok, da so v nekaterih stoletjih izgubili polovico svojih pokrajin.

Leta 595. je šel bavarski vojvoda Tasilo I. s svojo vojsko v pokrajino Slovencev, jih premagal ter se z bogatim plenom vrnil v svojo deželo (gl. št. 112). Kaže se, da so se Slovenci do takrat že precej dobro udomačili na svoji zemlji in da jim sosednji narodi niso odrekali vlastinske pravice do nje. Kmalu potem (leta 596.) so Bavarci na novo napadli Slovence; a ti so dobili pomoč od obrskega kakana ter napadovalce premagali in do zadnjega moža pobili (št. 116). Štiri leta pozneje so naši predniki skozi severno Istro začeli siliti v Italijo (št. 131).

V interesu Langobardov, Obrov in Slovanov je bilo, da so Bizantincem, ki so gospodovali po Balkanskem polotoku in po Italiji, vzeli kolikor mogoče veliko pokrajin. Langobardi, Obri in Slovani so bili napadovalci; Rimljani in Bizantinci pa so se prizadevali, da bi si ohranili to, kar so imeli. Odbijali so napade tujih barbarov ter branili meje svoje domovine. Če to pomislimo, nam bode razumljivo, zakaj so se Slovani, Obri in Langobardi mnogo let med seboj podpirali. Na eni strani vidimo katoliške Rimljane in Bizantince, na drugi pa nekatoličane, namreč poganske Obre in Slovane ter arijanske Langobarde. Ti so, kakor je znano, na vso moč podpirali beneške razkolnike, kateri so se zaradi treh poglavij odcepili od Rima. Slovenci so se v tem času večkrat bojevali z Bavarci; tam pa, kjer so mejili z Langobardi, je vladal mir.

Dolgo časa so bili Slovani in Obri dobri prijatelji ter so drug drugemu šli na roko, ko so napadali bizantinsko zemljo. Leta 584. so Obri, ker so sami sklenili mir z Bizantinci, našuntali Slovane, da so pridrli na bizantinska tla (gl. št. 90). Obri so leta 591. tudi med Slovani ob Baltiškem morju iskali pomožnih čet, da bi lažje vznemirjali bizantinsko državo (št. 104). Ko je leta 593. bizantinska vojska šla nad Slovane, je hotel obrski kakan tem pomagati s svojim diplomatičnim posredovanjem (št. 108). Če je Gepid, bivajoč na slovanski zemlji, prepeval obrske pesmi, ni na ta način kar čisto nič žalil narodnega ponosa ondotnih Slovanov (št. 108).

Tudi Obri in Langobardi so se več let med seboj podpirali. Že okoli leta 596. je obrski kakan poslal poslance k langobardskemu kralju Agilulfu v Milan ter ž njim sklenil mir (št. 117). Nekaj časa pozneje je tudi ta poslal svoje zastopnike k Obrom, da bi se za večne čase napravilo prijateljstvo med obema narodoma (št. 138). Ta zveza med Langobardi in Obri se je tudi pokazala v javnosti, ko so drug drugemu šli na roke. Okoli leta 601. je kralj Agilulf poslal obrskemu kakanu rokodelcev, da so mu tesali ladje (št. 134). A nasprotno je pa kakan na pomoč poslal langobardskemu kralju slovanskih čet, katere so ga podpirale, da se je leta 603. polastil Cremone in še nekaterih drugih krajev (št. 140). Prej ko ne so bile to slovenske trume, ki so se takrat borile po severni Italiji.

Včasi se je zveza med Slovani, Obri in Langobardi pokazala na bojišču. Tako so rečeni narodi okoli leta 602. napadli bizantinsko Istro ter po njej ropali in požigali (št. 138).

Pozneje so se Langobardi pomirili z bizantinskim cesarjem Fokom; a na drugi strani je prenehal „večni mir“, katerega so okoli leta 602. sklenili z Obri. Že okoli leta 610. se vname vojska med Langobardi in Obri. Ti napadejo s svojimi trumami, med katerimi je bilo brez dvoma veliko število Slovencev, beneško zemljo. Furlanski vojvoda Gisulf se jim postavi nasproti, a Obri ga premagajo in uničijo skoraj

vso njegovo vojsko. Vsa Furlanija je bila sedaj odprta obrskim četam, katere so nato po njej ropale in požigale. Le v utrjenih gradovih, kakor v Korminu, Čedadu, Nemah itd., se Langobardi branijo Na zadnje se Obri polasté tudi Čedada ter odpeljejo v svojo domovino mnogo langobardskih ujetnikov (št. 145). Ta zmaga Obrov je bila najbrže na korist od njih zavisnim Slovencem, da so se lažje razširjali proti Italiji.

Obri so bili tedaj okoli leta 610. zmagovalci; Furlani pa so bili tako potolčeni, da so še celó sinovi in pa soproga furlanskega vojvoda prišli sovražnikom v pest. Kaže se, da je bil vojvoda Gisulf sam ubit. Njegova sinova Taso in Kako, katerima se je posrečilo, da sta Obrom ušla, sta sedaj postala furlanska vojvoda.

Njuna naloga je bila, da bi popravila škodo, katero so Obri s svojim napadom naredili. Pavel dijakon omenja, da sta v svojo oblast dobila tudi slovenski okraj „Zellia" do mesta „Medaria". Ondotni Slovenci so nato morali nad sto let furlanskim vojvodom plačevati davek (št. 146). Kaže se, da „Zellia" so zahodna Brda med Čedadom in Medano, „Medaria" pa sedanja vas Medana v Brdih.

Ko je na Bavarskem umrl vojvoda Tasilo I., mu je sledil njegov sin Garibald. Tega so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu premagali ter opustošili bavarsko zemljo. Nato so Bavarci zbrali svoje trume, vzeli sovražniku plen ter ga pognali iz svoje dežele (št. 147). Nekako v tistem času so slovanske čete napadle bizantinsko Istro, pomorile v njej mnogo sovražnikov ter strašansko opustošile ves polotok (št. 148).

Slovenci so bili takrat še pogani. Med letom 612. in 615. je namerjaval sv. Kolumban, ki se je v tistem času mudil v Bregenzu ob Bodenskem jezeru, da bi jim prišel oznanjevat božjo besedo. A kmalu se je prepričal, da Slovenci še niso zreli za sv. vero (št. 151).

Okoli leta 620. je Lopichis, praded langobardskega pisatelja Pavla dijakona, s pomočjo neke Slovenke ubežal z obrske zemlje ter prišel v Italijo (št. 153). Kaže se, da so bili Slovenci takrat še Obrom podložni.

Slovenci so se dalj časa kaj svobodno gibali pod obrsko nadoblastjo. To je že iz tega razvidno, da so večkrat na svojo roko brez obrskih poveljnikov in brez obrskega nadzorstva udarili na kakega sovražnika. Postopali so dostikrat tako, kakor da bi bili popolnoma samostojni. Znano nam je, da so okoli leta 611. Slovenci brez Obrov premagali bavarskega vojvoda Tasila (št. 147). Nekako v istem času so brez Obrov napadli Istro (št. 148). Da so bili Slovenci le prav malo zavisni od Obrov, kaže nam to, da zgodovinski viri, če je treba omeniti zemljo ob Savi, Dravi, Muri in Soči, poznajo pač s l o v e n s k o pokrajino (št. 112) in s l o v e n s k i okraj (št. 146), ne pravijo pa, da bi to bila obrska pokrajina ali pa obrski okraj.

2. *Doba slovenske samostojnosti.*

Razmere med Obri in od njih zavisnimi Slovani so se v teku časa premenile. Obri so se začeli nasproti svojim podložnikom obnašati tako, da so ti jeli misliti na to, kako bi se otresli njih jarma. V raznih obrskih vojskah so morali Slovani iti nad njih sovražnike; Obri pa so ostali v svojih taborih. Ako so zmagali oni, polastili so se ti plena; ako se pa Slovanom ni posrečil njih napad, so jim pomagali Obri. Tudi so jih ti še drugače zatirali, kar je napotilo Slovence in druge Slovane, da so se leta 623. vzdignili zoper svoje tlačitelje ter si priborili samostalnost. Slovenci so Obrom služili k večjemu 55 let (668—723), morebiti pa tudi nekaj časa manj.

V bojih med Slovani in Obri se je posebno *Samo* odlikoval s svojo hrabrostjo. Najbrže je bil slovanskega rodu, ne pa frankovski trgovec. Ko Slovani vidijo njegovo srčnost, ga postavijo za svojega kralja. Vladal jim je 35 let (623—658). Pod njegovim vodstvom so Slovani večkrat premagali Obre ter se popolnoma otresli njih nadoblasti (št. 154).

Središče Samove države je bilo Češko s sosednjimi deželami. Na severu so se s Samom združili polabski Srbi, katerim je takrat vladal knez Drvan; na jugu so bili Slovenci Samovi zavezniki. Njegova slovanska država je bila nekaka narodna zveza med Čehi, Slovenci in polabskimi Srbi.

Ko so pod Samovim vodstvom imenovani Slovani premagali Obre, so imeli kmalu potem opraviti z novim sovražnikom, namreč s Franki. Omenil sem že, da so se Slovenci večkrat vojskovali z nemškimi Bavarci. Ti so se leta 629. obrnili do frankovskega kralja Dagoberta ter ga prosili, da bi jim zavaroval hrbet ter pod svojo oblast spravil Slovence, Obre in druge narode tja do bizantinske meje (št. 161).

Taka prošnja je bila frankovskemu kralju všeč. Čakal je ugodne priložnosti, da bi pričel vojsko. Ko je zvedel, da so Slovani ubili več frankovskih trgovcev, ki so pa bili morebiti le vohuni, je hotel imeti zadoščenja. Poslal je na slovansko zemljo svojega poslanca Siharija, ki pa s svojim oblastnim vedenjem ni ničesar dosegel pri Samu. Nato pošlje kralj Dagobert nad Slovane svojo vojsko, ki se je v treh oddelkih pomikala proti vzhodu. Dalje izpodbudi tudi Langobarde, da se vzdignejo zoper Slovane in sicer brez dvoma zoper Slovence, do katerih so imeli najkrajšo pot. Frankom se pridružijo tudi Alemani. — A tudi Slovani so se na vseh straneh pripravljali na boj. Najbrže bi bili Obri takrat porabili ugodno priložnost ter napadli Slovane od nasprotne strani; a razsajala je v tistem času med njimi domača vojska.

Alemani in Langobardi so se srečno vojskovali s Slovani. Drugače se je godilo Frankom, ki so bili v tridnevnem boju pri Wogastisburgu

popolnoma potolčeni. Dabogert je izgubil velik del svoje vojske ter je moral bežati v svojo državo. Vsled njegove nesreče pri Wogastisburgu so bili tudi uspehi Langobardov in Alemanov brez pomena (št. 163).

Kmalu potem so Slovani vsled ukaza svojega kralja Sama začeli napadati Turingijo in druge frankovske pokrajine (št. 163, 165, 166, 167, 168).

Slovenci so se leta 623. ali pa nekoliko pozneje s pomočjo kralja Sama otresli obrske nadoblasti. Nad dvesto let (623—828) so jim potem vladali domači vojvodi. Prvi po imenu znani vojvoda je bil V a l u k, sovrstnik kralja Sama in njegov zaveznik, če je bilo treba udariti na tuje sovražnike.

Da so bili Slovenci že leta 631. samostojni, kaže nam to, da je takrat pri njih 700 Bolgarov iskalo zavetja. Slovenski vojvoda Valuk jih je gostoljubno sprejel, ne da bi se bil bal zameriti na eni strani Obrom, na drugi pa Frankom. Ker je bil zvezan z drugimi Slovani, ki so živeli pod Samovo oblastjo, je bil varen pred obrsko in frankovsko silo (št. 164).

Dokler je kralj Samo vladal, so imeli Slovenci v obče mirne čase. Leta 631. so jih pač napadli Langobardi, kakor je bilo že omenjeno, a potem jih ni nobeden več nadlegoval. Langobardi so jih pustili pri miru, isto tako tudi Obri in Bavarci. Tudi se ne poroča, da bi bili Slovenci v tistem času prestopili svoje meje ter s svojimi napadi motili sosednje narode. Kaže se, da so se Langobardi, Obri in Bavarci bali Samove roke; a na drugi strani so se pa tudi Slovenci morali brzdati ter niso smeli napadati tujih zemelj. Ko je pa Samo umrl, je razpadla njegova mogočna država in S l o v e n c i s o s e z o p e t z a č e l i n a s v o j o r o k o v o j s k o v a t i z *Langobardi.*

Okoli leta 630. je sv. Amand iz Belgije prišel na slovensko zemljo ter tu začel ondotnim prebivalcem oznanjevati sveto vero. Nekatere je pač pridobil krščanstvu, a velika množica ljudstva se ni hotela izpreobrniti. Ko je sv. Amand videl, da ima njegovo prizadevanje le malo uspeha, je zapustil slovenska tla ter se povrnil v Belgijo (št. 162).

Ko je vladal langobardski kralj Grimuald, se je okoli leta 663. zoper njega uprl furlanski vojvoda Lup. A nadenj je kralj na pomoč pozval Obre, kateri so nato v štiridnevnem boju premagali furlanskega vojvoda pri vasi Fiume na Furlanskem. Vojvoda je izgubil življenje, begunci pa so iskali zavetja po utrjenih gradovih. Obri so nato nekaj časa plenili in požigali po Furlaniji (št. 177).

Po Lupovi smrti je okoli leta 664. hotel njegov sin Arnefrit postati vojvoda furlanski. Ker pa se je zbal kralja Grimualda, je ubežal k Slovencem v Karantanijo. Ž njih pomočjo bi se bil rad polastil furlanskega vojvodstva. Mnogo Slovencev se mu je pridružilo ter ga spremljalo v njegovo domovino. A Furlani so ga nato pri Nemah napadli, premagali in ubili št. (178).

Ta notica Pavla dijakona nam dovolj jasno kaže, da so bili Slo venci po Karantaniji okoli leta 664. popolnoma samostojni. Uporen sin tujega kneza ne bode pri kakem zavisnem narodu iskal zavetja in vojne pomoči.

Po Arnefritovi smrti je Vektari postal furlanski vojvoda. Zaradi nekih opravil se je moral napotiti v Pavijo. Ko so Slovenci čuli, da ga ni doma, so zbrali močno vojsko ter se hoteli polastiti Čedada. Ne daleč od tega mesta pri Briščah so postavili svoj tabor. Prigodilo se pa je, da se je bil vojvoda Vektari že prejšnji večer povrnil iz Pavije, kar je pa ostalo Slovencem prikrito. Neresnično je, da je Vektari, ki je imel okoli sebe baje le 25 vojakov, pri mostu nad reko Nadižo premagal in večinoma pobil slovensko vojsko, ki je štela 5000 mož. Tedaj bi prišlo na vsakega Furlana po 200 Slovencev, kar je nemogoče (št. 179).

Ko je okoli leta 705. po Furlanskem gospodoval vojvoda Ferdulf, so Slovenci pridrli v neki furlanski okraj ter tu napravili mnogo plena. Župan ondotnega kraja je nato hotel udariti na slovensko četo, kar se pa ni zgodilo, ker so Slovenci že prej odšli. Pavel dijakon sicer trdi, da je vojvoda Ferdulf sam podkupil Slovence, da so prišli pustošit njegovo deželo, ker je imel namen, da bi jih potem slavno premagal (št. 195). Razume se, da je ta trditev neverjetna. Slovenci brez dvoma niso bili tako neumni, da bi se bili v svojo škodo ravnali po željah vojvoda Ferdulfa.

Ne dolgo potem so Slovenci na novo prišli v Furlanijo. Utaborili so se na vrhu neke gore, kamor je bilo zarad strmine le težko priti. Vojvoda Ferdulf je pripeljal svojo vojsko do gorskega podnožja ter hotel z naskokom Slovencem vzeti njih tabor. Ko pa ti vidijo, da se jim sovražniki približujejo, se jim postavijo hrabro v bran. Ugodno stališče in pa izvenredna hrabrost sta Slovencem prinesla popolno zmago. Furlanska vojska je bila potolčena in njen vojvoda pa ubit. Na kateri gori se je vršila tu omenjena bitka, ni znano (št. 195).

Drugi Ferdulfov naslednik kot furlanski vojvoda je bil Pemon. On je po očetovsko skrbel za tiste sirote, katere so izgubile svoje očete v prej opisani bitki s Slovenci (št. 197). Okoli leta 720. je zopet prišla močna slovenska vojska na Furlansko ter dospela do Lavariana. V treh bitkah so se merili Slovenci in Langobardi. Iz pripovedovanja Pavla dijakona se dá sklepati, da so Slovenci takrat premagali Furlane, kar je napotilo vojvoda Pemona, da je kar na bojišču sklenil mir s svojimi nasprotniki (št. 199).

Kaže se, da je Pemon v tistem času res sklenil mir s Slovenci, ker v naslednjih letih se nam ne poroča o nobenem slovenskem napadu na Furlansko. Da je odslej dalj časa med Pemonom in Slovenci vladal mir, je razvidno iz neke notice Pavla dijakona. Ta namreč pripoveduje, da se je Pemon okoli leta 737. zameril langobardskemu kralju Liut-

prandu. Ta ga je nato odstavil ter dal vojvodstvo njegovemu sinu Ratchisu. Sedaj je hotel Pemon s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev. Ker je pa zanj njegov sin pri Liutprandu izprosil milost, je ostal v domovini (št. 213).

Ko je Ratchis postal vojvoda furlanski, je napadel okoli leta 738. s svojimi ljudmi Kranjsko, domovino Slovencev. Pavel dijakon trdi, da je pri tej priložnosti potolkel mnogo sovražnikov, njih imetje pa uničil. Ko so ga nato Slovenci nenadoma napadli, je s palico pobil prvega moža, kateri se ga je lotil (št. 215). Kaj se je potem zgodilo, nam Pavel dijakon ne omenja. Mi tedaj ne vemo, so li Langobardi odbili nepričakovani napad ali pa so morali bežati. Iz neke nam že znane notice (cfr. št. 146) bi smeli sklepati, da Ratchis pri svojem napadu ni bil srečen. Govorilo se je že o tem, da so Slovenci v pokrajini, „Zellia“ imenovani, morali furlanskim vojvodom plačevati nekak davek do Ratchisovih časov, pozneje pa ne več. Najbrže se Ratchisu njegov napad na Kranjsko ni posrečil, kar je potem povzročilo, da so se tudi Slovenci po rečeni pokrajini iznebili vsakoletnega davka, katerega so morali dajati furlanskim vojvodom.

Če se oziramo na boje med Slovenci in Furlani, o katerih nam Pavel dijakon poroča, vidimo, da so bili Slovenci vsakikrat napadovalci, a Furlani so napade odbijali. Le enkrat so bili Furlani ofenzivni, ko jih je vojvoda Ratchis pripeljal na kranjsko zemljo. Znano je, da je napadovalec v obče močnejši od tistega, ki mora odbijati napade. Zato bi smeli trditi, da so bili Slovenci v raznih bitkah navadno srečnejši kakor pa Furlani. Uspeh teh bojev med Slovenci in Furlani je bil ta, da so se naši predniki polastili nekaterih okrajev, kateri so bili pod rimsko oblastjo deli Italije.

Kar se tiče narodnostne meje med Slovenci in Furlani, naj omenim, da kraji Oglej, Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin in Gumin so bili in so še dandanes furlanski, kar se more iz zgodovinskih virov dokazati. Znano je, da so okoli leta 610. gradovi Kormin, Iplis, Čedad, Neme, Rtin, Gumin in Osoppo služili Langobardom kot zavetje pred Obri (št. 145). V Korminu so okoli leta 737. oglejski patriarhi imeli svojo stolico, kar kaže, da so v rečenem mestu prebivali katoliški Furlani, ne pa Slovenci, ki so bili takrat še poganske vere (št. 213). Prej omenjeni kraji nam pa tudi zaznamujejo črto, nad katero se je pričenjal slovenski živelj najbrže že pred tisoč leti in se je bolj ali manj ohranil do današnjega časa. Znano je, da nekoliko kilometrov nad Korminom, Čedadom, Nemami, Rtinom in Guminom še sedaj prebivajo Slovenci.

Krajevna imena in zgodovinski dokumenti nam dokazujejo, da je bilo prav mnogo slovenskih naselbin tudi po notranjih delih Furlanije, posebno pa ob cesti, ki je držala iz Vidma proti jugozahodu, ter med rekama Stello in Taljamentom. O teh naselbinah bi smel trditi, da so

nastale z dovoljenjem tistih gospodov, ki so vladali po Furlaniji. Slovenci so se po takih krajih kot poljedelci na tihem naselili ter morali od zemlje, katero so dobili v last, plačevati dotičnim gospodom primeren davek. V političnem oziru so bili ti Slovenci brez pomena. Ker so ločeni od svojih rojakov živeli med tujimi ljudmi ter bili pokorni tujim oblastnikom, zato se ne bodemo čudili, da so v teku časa izgubili svojo narodnost. Le krajevna imena po dotičnih straneh Furlanske nižine nam še vedno jasno pričajo, da tudi tam se je nekdaj glasil slovenski jezik.

Obrnimo se na severozahodno stran takratne slovenske domovine, da vidimo, kake so bile v tej dôbi *razmere med Slovenci in Bavarci.*

Govoril sem že o bojih med Slovenci in Bavarci, ki so bili okoli leta 595, 596. in 611. A tudi v poznejših časih so Slovenci večkrat pridrli na bavarska tla; prigodilo se je pa tudi, da so bili primorani odbiti navale nemirnih Bavarcev.

Neki vir nam pripoveduje, da je okoli leta 696. prišla truma Slovencev od južne strani čez Alpe na Bavarsko. Pridrla je do koče puščavnika Marina ter zahtevala od njega, da bi jej kazal pot po bavarskih tleh. Ker pa puščavnik ni hotel tega storiti ter ni maral zapustiti svoje celice, so Slovenci najprej prisilili svetega moža, da jim je moral donašati drva. Nato so ga vrgli na grmado ter živega sežgali, kar se je zgodilo dne 15. novembra (št. 190). Mogoče je, da so Slovenci takrat prihrumeli iz zahodne Karantanije ter jo udarili po Zillerski in Achenski dolini, da so prišli na sedanjo bavarsko zemljo.

Iz nekega drugega vira je razvidno, da so Slovenci okoli leta 725. prekoračili Visoke Ture ter pridrli na Solnograško. V Pongau-u je bavarski vojvoda Teodo pred letom 718. ustanovil cerkev in samostan na čast sv. Maksimilijanu. Oboje so okoli leta 725. Slovenci razrušili. Mnogo časa sta bila potem cerkev in samostan podrta, ker je vedno pretila nevarnost, da bi Slovenci na novo ne uničili teh poslopij, ako bi se zopet postavila (št. 205).

Ker pongauski prebivalci niso iz strahu pred Slovenci m n o g o l e t iz nova napravili rečene cerkve in samostana, more se iz tega sklepati, da naši predniki niso samo enkrat prišli v tiste kraje plenit, temuč večkrat. Vir imenuje Slovence prvikrat „crudeles paganos“, drugikrat pa „crudelissimos paganos“. Slovenci takrat še niso bili kristjani.

Iz teh podatkov se vidi, da so bili Slovenci, ko so prihajali na bavarsko zemljo plenit in morit, prav tako brezobzirni in krvoločni, kakor tisti Slovani, ki so v šestem stoletju skoraj leto za letom napadali bizantinsko državo.

Nič boljši od Slovencev niso bili Bavarci, ki so včasi pridrli na slovensko zemljo, jo opustošili ter nalovili mnogo ljudi, katere so potem kot sužnike odvedli s seboj. Najbrže so nekatera slovanska krajevna

imena po Bavarskem nastala tako, da so pri takih napadih ujeti Slovenci bili poslani na ondotno zemljo, katero so potem začeli trebiti in obdelovati. V kraju, Holzhusir imenovanem, je še leta 771. živela podložnica Saska, ki je bila slovanskega rodu (št. 240).

V teku časa so se razmere med obema narodoma ublažile tako, da so leta 743. Slovenci pomagali Bavarcem, ko so se ti vojskovali s Franki. Če prav so Bavarcem razen Slovencev tudi Sasi in Alemani prišli na pomoč, vendar so bili ob Lechu premagani in njih vojvoda Odilo je moral odslej priznavati frankovsko nadoblast (št. 217).

Kmalu potem, najbrže med letom 743. in 748., so Obri začeli nadlegovati karantanske Slovence. Slovenski vojvoda Borut se je, ker je bil sam preslab, da bi bil odgnal Obre, obrnil do Bavarcev ter jih prosil pomoči. Ti so tudi kmalu nato pomagali Slovencem pregnati Obre. Vendar so naši predniki drago plačali Bavarcem njih postrežljivost, ker so odslej morali priznavati vrhovno oblast frankovskih kraljev, katerim so bili, kakor sem že omenil, od leta 743. naprej tudi Bavarci podložni (št. 220).

Morebiti v tistem času ali pa tudi že prej so se Obri iz nova polastili zemlje ob Donavi med Litavo in Anižo, po kateri so že pred nastopom kralja Sama gospodovali. Redko naseljeno prebivalstvo po teh straneh je bilo večinoma slovenske narodnosti. Iz nekaterih listin devetega stoletja je razvidno, da so ondotno zemljo zvali Slovenijo. Obri so v teku časa po tej pokrajini razširili svojo oblast do Aniže. Ta reka je leta 791. delala mejo med obrskim in bavarskim gospostvom (št. 280). Na ta način, da so Obri zasedli to zemljo, se je pretrgala vez, ki je združevala Slovence in Čehe.

3. Razširjanje krščanstva med Slovenci.[1]

Ožja dotika Slovencev z Bavarci je veliko pripomogla, da so se naši predniki polagoma pokristjanili. Ko je bil slovenski vojvoda *Borut* prisiljen priznati frankovsko nadoblast, je moral v poroštvo zvestobe poslati na Bavarsko svojega sina Gorazda in svojega nečaka Hotimira, katera so spremljali še nekateri drugi Slovenci. Pri tej priložnosti je Borut izrekel željo, da bi se Gorazd in Hotimir na Bavarskem podučevala v krščanski veri, kar se je tudi zgodilo (št. 220).

Ko je vojvoda Borut umrl, mu je sledil z dovoljenjem frankovskega kralja okoli leta 750. njegov sin *Gorazd*, ki je bil takrat že kristjan. Zanj so namreč prosili karantanski Slovenci pri Bavarcih ter ga potem, ko je prišel k njim, povzdignili v svojega vojvoda (št. 223). Mogoče je, da se je že takrat na Gosposvetskem polju vršil oni staro-

[1]) Gl. moj sestavek „O bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci v osmem stoletju.“ (Izvestja Muz. društva, X, str. 1—20.)

davni obred, o katerem nam je znano, da je bil v navadi pozneje, ko so postavljali vojvode po Koroškem. Ker je bil Gorazd goreč kristjan, je začel delati na to, da bi se tudi njegovi podložniki dali krstiti. Vsled prizadevanja solnograških duhovnikov je nova vera med našimi predniki dobila že toliko privržencev, da je takratni papež Caharija († 752) določil, da naj spada Karantanija v cerkvenem oziru pod solnograško škofijo (št. 224).

Po triletnem vladanju je Gorazd umrl in njegov naslednik je bil njegov bratranec *Hotimir*, za katerega so Slovenci prosili pri frankovskem kralju Pipinu ter ga potem, ko je prišel med nje, povzdignili za svojega vojvoda. Hotimir je bil goreč kristjan. Ko je še bival na Solnograškem, je močno nanj vplival njegov učitelj in krstni boter Lupo, duhovnik na otoku Au v Chiemskem jezeru. Lupov nočak Maioran je bil tisti, ki je Hotimira spremljal, ko se je ta z Bavarskega vračal med Slovence. Hotimir je bil v cerkvenih zadevah vedno pokoren takratnemu solnograškemu škofu Virgiliju, od katerega je večkrat dobil dušnih pastirjev (št. 225).

Ko je preteklo nekoliko časa, odkar je Hotimir nastopil vlado po Karantaniji, je prosil škofa Virgilija, da bi prišel med Slovence ter jih potrdil v sveti veri. To kaže, da se je bilo do takrat dalo že veliko ljudi krstiti, ker zarad neznatnega števila vernikov bi ne kazalo, da bi škof nastopil dolgo in težavno pot. Tej želji Virgilij ni mogel ustreči, zato je pa poslal med Slovence kot svojega namestnika škofa Modesta ter ž njim duhovnike Wattona, Reginberta, Kozharja in Latina, potem dijakona Ekeharda in več drugih klerikov. Imena teh duhovnikov kažejo, da so bili isti večinoma nemške narodnosti; le tu in tam je bil kak potomec nekdanjih Rimljanov, katerih je v tistem času še precej veliko živelo po zemlji sedanjega Solnograškega. Preden je Modest nastopil svojo novo službo, je dobil od svojega škofa oblast, da sme med Slovenci po kanoničnih postavah posvečevati cerkve in duhovnike; prepovedano pa mu je bilo storiti kaj takega, kar bi nasprotovalo naukom svete vere (št. 227).

Ko je škof Modest s svojimi duhovniki prišel v Karantanijo, je po raznih krajih posvetil več cerkva, tako n. pr. cerkev Marije Device pri Gospej Sveti, potem cerkev na Lurnskem polju na sedanjem Gorenjem Koroškem in pa cerkev ob Ingeringu na sedanjem Gorenjem Štajerskem (št. 232).

Prva izmed naštetih cerkva je bila pri Gospej Sveti ne daleč od Krnskega gradú na Koroškem. Brez dvoma sta bila Krnski grad in pa Gospa Sveta središče karantanskih Slovencev. Kakor se je dobrih [illegible] pozneje karantanski vojvoda Arnulf rad mudil v Krnskem gradu, [illegible] najbrže tudi slovenski vojvodi osmega stoletja. Ako je bil [illegible] navadno bivališče slovenskih vojvodov, je pač umevno,

da so ti kot dobri katoličani hoteli v bližini imeti tudi svojo cerkev. — Druga božja hiša je bila postavljena na sedanjem Lurnskem polju v tistem kraju, kjer je nekdaj stalo rimsko mesto Teurnia ter bil še v šestem stoletju škofovski sedež. Ko je tedaj Modest v tem kraju napravil cerkev, je morebiti mislil na to, da bi se tu iz nova ustanovila nekdanja škofovska stolica.

Ko je po Karantaniji gospodoval vojvoda Hotimir, sta zaporedoma dva papeža, namreč Štefan II. in Pavel I. potrdila določbo papeža Caharija, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo (št. 231, 235).

Škof Modest je ostal na slovenski zemlji do konca svojega življenja. Ni nam znano, katerega leta je umrl; najbrže okoli 765. Po njegovi smrti je vojvoda Hotimir iz nova prosil škofa Virgilija, da bi prišel v Karantanijo. A ta mu tudi takrat ni mogel ustreči, ker se je med Slovenci vnela domača vojska. Poganska stranka, ki je sovražila novo vero in pa tujce, kateri so vreli v deželo ter bili na vojvodskem dvoru vedno dobro sprejeti, se je vzdignila zoper krščanske Slovence. Kaže se, da so bili ti srečnejši ter užugali svoje nasprotnike. Kmalu potem je škof Virgilij poslal med Slovence duhovnika Latina, ki je bil najbrže isti mož, kateri je pred mnogimi leti s škofom Modestom prišel v Karantanijo (št. 234).

Nekaj časa po prvi domači vojski so se iz nova začeli nemiri med Slovenci. Poganski Karantanci so se v drugič vzdignili zoper svoje sobrate. Duhovnik Latin se ni v deželi več čutil varnega ter je pobegnil v svojo domovino. Ko se je boj polegel, je poslal škof Virgilij med Slovence najprej duhovnika Madalhoha, za njim pa duhovnika Warmanna (št. 236).

Dokler je vojvoda Hotimir vladal, so imeli krščanski Slovenci v njem dobro zaslombo. Poganska stranka je dvakrat poskusila svojo srečo, a obakrat zastonj. Ko je Hotimir zatisnil oči, se je vzdignila v tretje, in sicer ne brez uspeha. Premagala je katoliško stranko ter pregnala iz dežele vse tuje in domače duhovnike. Več let ni bilo med Slovenci nobenega mašnika in brez dvoma tudi nobene božje službe (št. 238). Lahko si mislimo, da so že pokristjanjeni Slovenci v takih okolnostih iskali pomoči pri Bavarcih ter jo tudi našli Bavarski vojvoda Tasilo II. je leta 772. zbral svoje trume ter pomagal krščanski stranki, da je zopet prišla do oblasti (št. 244).

Verjetno je, da se pismo nekega Klementa do bavarskega vojvoda Tasila ter do bavarskih škofov in plemenitašev nanaša na takratne boje med Bavarci in poganskimi Slovenci. Rečeni Klement izpodbuja v svojem pismu Bavarce k hrabrosti. Pogani in ajdje so tisti, ki ne verujejo v Boga, pač pa molijo malike. Gospod naj bode s Tasilom ter naj mu podeli zmago (št. 245).

S pomočjo Bavarcev so bili poganski Slovenci leta 772. ugnani tako, da se odslej, kolikor nam je znano, niso več vzdignili ter se polagoma tudi pokristjanili [1]). Z narodnega stališča je bilo za Slovence dobro, da so primeroma zgodaj sprejeli sveto vero. Njim se ni godilo tako, kakor nekaterim polabskim Slovanom, ki se nikakor niso hoteli odpovedati veri svojih očetov. Pod pretvezo, da jih hočejo pokatoličaniti, so se Nemci ž njimi tako dolgo vojskovali, da so jih po nekaterih krajih pač iztrebili, ne pa pridobili krščanstvu.

Prej imenovani Tasilo je leta 770., tedaj v tistem času, ko so poganski Slovenci imeli prvo besedo po Karantaniji, daroval Attonu, opatu cerkve sv. Petra v Scharnitzi na severnem Tirolskem, kraj Innichen z vso okolico do s l o v e n s k e m e j e. Rečeni kraj je Tasilo podelil opatu Attonu v ta namen, da bi ta postavil v Innichenu samostan ter potem odtod pošiljal misijonarje med neverne Slovence (št. 239). — Ker se nemški duhovniki po Hotimirovi smrti več let niso mogli shajati na slovenskih tleh, kjer je takrat gospodovala poganska stranka, zato jim je hotel vojvoda Tasilo, kakor se kaže, preskrbeti nekako zbirališče na svoji zemlji prav tik slovenske meje.

Ko so bili poganski Slovenci premagani, je *Volkun* postal vladar po Karantaniji. Je li bil Hotimirov sin ali ne, ni znano; noben vir nam ničesar ne poroča o tem. Pod gospostvom in po priprošnji vojvoda Volkuna je solnograški škof Virgilij šestkrat poslal raznih duhovnikov med Slovence, kar se je zgodilo med letom 772. in 784.

Vojvoda Volkun je brez dvoma s pomočjo Bavarcev in proti volji poganskih Slovencev postal vladar v Karantaniji. Ker je bilo število nevernikov gotovo še jako veliko, si je moral najprej utrditi svoje stališče nasproti poganski stranki, in še le potem je mogel misliti na to, da bi si privabil tujih duhovnikov v deželo. Ko je prosil solnograškega škofa krščanskih misijonarjev, mu je Virgilij prvikrat poslal duhovnika Heimona in Reginbalda, dijakona Majorana ter še več drugih pobožnih in omikanih klerikov (št. 246).

V prvih stoletjih srednjega veka je bila navada, da so tisti duhovniki, kateri so po oddaljenih krajih nestalno izvrševali svojo službo, prišli vsako leto med veliko nočjo in binkoštmi k svojemu škofu ter mu poročali o svojih uspehih. Jako verjetno je, da so se duhovniki, kateri so po Karantaniji oznanjevali božjo besedo, zarad velike oddaljenosti napotili vsako drugo leto v Solnograd in tu škofu povedali kaj so vse v zadnjem času storili, ter od njega tudi dobili raznih inštrukcij za svoje nadaljno delovanje. Ne smemo si misliti, da bi se bili v rečenem času vsi duhovniki napravili iz Karantanije proti Solnogradu. To so

[1]) Kar nam Megiser (Annales Carinthiae, p. 413 sq.) na dolgo in široko pripoveduje o takratnih bojih med krščanskimi in poganskimi Slovenci, nima nikakršne zgodovinske podlage. (Cf. Izvestja, X, p. 11—16.)

storili le nekateri zaupniki ostale duhovščine, in sicer brez dvoma najimenitnejši in najvplivnejši. Ko so izvršili pri škofu svoje delo, jih je ta iz nova poslal med Slovence ter jim dodal še novih tovarišev.

Med duhovniki, katere je Virgilij v drugič poslal Volkunu, in sicer okoli leta 775., so bili Heimon, Dupliter, Majoran in morebiti tudi Reginbald (št. 251). Ko je Majoran prvikrat šel na Slovensko, je bil še dijakon; ko se je napotil v drugič tja, je bil pa že presbiter. Ker nahajamo med tu naštetimi duhovniki Heimona, Majorana in Reginbalda, kateri so bili že pri prvem poslanstvu, si moramo misliti, da so bili prav ti izbrani, da so šli v Solnograd poročat škofu, kako napreduje razširjevanje krščanstva med Slovenci.

V tretje je škof Virgilij poslal med naše prednike duhovnike Gozharja, Majorana in Erchanberta (št. 257). Prvega poznamo, ako imamo povsod z eno in isto osebo opraviti, iz tistih časov, ko je med Slovenci gospodoval vojvoda Hotimir. Tudi Majoran nam je znan.

Četrtega poslanstva sta se udeležila Reginbald in Reginhar (št. 258). Onega poznamo že od prej. Najbrže je prišel škofu poročat o misijonskih uspehih med Slovenci ter se nato iz nova vrnil med nje.

Med duhovniki, kateri so bili pri petem poslanstvu, se omenjata Majoran in Avguštin (št. 260). Ta je nov, a oni nam je znan že od prej.

Preden je škof Virgilij umrl, je poslal med Slovence še Gundharja ter Reginbalda (št. 263) in sicer tega v tretjič, ako ne v četrtič.

Iz teh poslanstev sklepamo, da sta imela duhovnika Majoran in Reginbald največ zaupanja pri škofu Virgiliju in vojvodu Volkunu. Majoran je štirikrat premeril dolgo pot iz Solnograda v Karantanijo in odtod zopet nazaj; prav tolikokrat ali pa vsaj trikrat je prehodil rečeno pot tudi Reginbald. Kadar je škof poslal Volkunu novih duhovnikov, je bil zraven eden izmed nju ali pa tudi oba.

Razume se, da niso samo zgoraj našteti duhovniki oznanjevali svete vere po obširni Karantaniji, temuč tudi drugi. To nam potrjuje neki vir dvakrat z besedami „cum aliis clericis" (št. 227, 246), enkrat pa „et alios clericos cum eis" (št. 251) — Isti vir nam tudi pripoveduje, da je namestni škof Modest, katerega je bil škof Virgilij poslal med Slovence, dobil oblast, da je smel blagoslavljati cerkve in posvečevati mašnike (št. 227). Brez dvoma je tedaj med Slovenci našel vnetih mladeničev, katere je postavil za duhovnike, ko so se dovolj izomikali in utrdili v krščanstvu. Da je najbrže večje število duhovnikov oznanjevalo sveto vero med Slovenci, dokazuje nam že to, da so se naši predniki tako kmalu pokristjanili. Le nekoliko desetletij je preteklo in večina Slovencev je bila že krščena.

Mnogokratno pošiljanje duhovnikov iz Solnograda na slovensko zemljo nam kaže, da si poganska stranka od leta 772. naprej ni več upala vzdigniti se zoper kristjane. Ako bi se bilo to zgodilo, gotovo

bi nam bil kaj takega poročal neznani pisatelj spisa o izpreobrnitvi Bavarcev in Karantancev. Zato smemo trditi, da od leta 772. naprej ni bilo več krvavih vojn med krščanskimi in poganskimi Slovenci.

Škof Virgilij se je do svoje smrti trudil, da bi pridobil slovensko ljudstvo sveti veri. Osebno ni prišel nikdar na slovensko zemljo (cfr. št. 264), pač pa je večkrat poslal tja duhovnikov. Umrl je dne 27ega novembra leta 784. (št. 265). Kdaj je Volkun končal svoje življenje, ni znano. Trditi smemo, da ga leta 795. ni bilo več med živimi, ker je takrat Slovencem gospodoval vojvoda *Vojnomir* (št. 293).

Kakor solnograški škof Virgilij, tako je tudi njegov naslednik A r n o, ki je bil posvečen dne 11. junija leta 785. (št. 266), skrbel za razširjanje krščanstva med Slovenci. Tudi on je po zgledu svojega prednika pošiljal duhovnike v Slovenijo, to je v Karantanijo in od leta 796. naprej tudi v Dolenjo Panonijo, hoteč tako ustreči željam ondotnih vojvodov in županov (št. 267).

Ko so si leta 795. in 796. frankovske čete osvojile večino obrske zemlje, se je razširil na vzhodu tudi delokrog solnograških škofov. Njih vladikovina je postala sedaj tako obsežna, da je kazalo, da se povzdigne v nadškofijo. To se je tudi dné 20. aprila leta 798. zgodilo. Škof Arno sam se je napotil v Rim, kjer ga je papež Leon III. povzdignil v nadškofa ter mu podelil palij (št. 313, 314, 315, 316). Nato se je novi nadškof napotil proti frankovski državi. Med potjo ga je še unstran Pada srečal kraljev poslanec, mu izročil pismo ter mu v imenu svojega gospoda rekel, da naj gre kar naravnost med Slovence oznanjevat božjo besedo. Arno ni mogel tega takoj storiti, ker je moral prej govoriti s kraljem. Hitro se torej napoti k njemu ter mu pove, kar mu je papež Leon naročil. Ko je to storil, mu je kralj rekel, da naj gre med Slovence, skrbi kot višji duhovni pastir po njih zemlji za božjo službo ter s pridigami potrjuje ljudstvo v veri in krščanstvu. To je Arno, ko je prišel na slovensko zemljo, tudi storil ter med Slovenci posvečeval cerkve, postavljal mašnike in učil ljudstvo (št. 318), kar se je najbrže zgodilo proti koncu leta 798.

Ko se je solnograški nadškof vrnil iz slovenskih pokrajin h kralju Karolu, mu je naznanil, da bi bilo jako koristno, ako bi namesto njega kdo drug nadaljeval apostolsko delo med Slovenci. Na vprašanje frankovskega kralja, ako li pozna kakega sposobnega moža, ki bi z uspehom mogel delati med rečenim ljudstvom, odgovori nadškof, da ve za takega človeka. Nato je Arno po želji kralja Karola najbrže v začetku leta 799. posvetil T e o d o r i k a za škofa. Ta je bil tedaj drugi pokrajinski škof v Karantaniji. Kmalu potem sta ga nadškof in pa mejni grof Gerold osebno pripeljala v Slovenijo, priporočila ga ondotnim knezom ter mu v oskrbovanje izročila Karantanijo in sosednje pokrajine na severni strani Drave do njenega izliva v Donavo. Novi škof je dobil oblast,

da je po rečeni zemlji s pridigami in podučevanjem delal v korist slovenskega ljudstva, posvečeval cerkve, nastavljal mašnike ter sploh skrbel za božjo službo. Vendar je moral priznati solnograške nadškofe za svoje višje cerkvene pastirje. Vse to je škof Teodorik izvrševal, dokler je bil živ (št. 324).

Videli smo, da so posebno domači vojvodi po Karantaniji mnogo storili za razširjanje krščanstva med Slovenci, tako Gorazd, Hotimir in Volkun. Istih nazorov je bil tudi *Inko*, eden izmed njih naslednikov, ki je okoli leta 800. gospodoval po Karantaniji. Zarad svoje razumnosti je bil jako priljubljen pri ljudstvu, katero mu je bilo tako naklonjeno, da se je rado ravnalo po njegovih ukazih. Delal je na to, da bi se njegovi podložniki pokristjanili. Priprosto ljudstvo je kmalu pridobil za svoj namen; težje je to šlo pri velikaših. Ker je znal pametno postopati, je tudi te pregovoril, da so se dali krstiti (št. 336).

Jako slabo smo podučeni o tem, kako se je krščanstvo razširjalo po južnih straneh slovenske domovine, kjer so imeli oglejski patriarhi svoj delokrog. Zgodovinski viri nam o njih uspehih skoraj ničesar ne poročajo. Navedli bi lahko dva vzroka, da misijonsko delo oglejskih patriarhov v sedmem stoletju med Slovenci ni imelo pravega sadu. Notranji vzrok je bilo versko razkolništvo, zunanji pa večkratne vojske med Slovenci in Langobardi. Ko so se oglejski patriarhi združili s katoliško cerkvijo in ko so boji na slovensko-furlanski meji prenehali, je začelo krščanstvo nekoliko bolj prodirati med naše prednike. Veliko je brez dvoma k temu pripomoglo to, da so se Slovenci razširili nekako do vrat tistih mest, po katerih so živeli katoliški škofje s svojimi duhovniki. Taka mesta so bila Čedad, Kormin, Trst, Koper in še celo Oglej in Gradež sta bila od slovenske zemlje le malo oddaljena. Pri vsem tem se je nova vera le počasi širila med našim ljudstvom. Znano nam je, da so bili slovanski prebivalci po Istri še v začetku devetega stoletja poganske vere, če prav so v sosednjih mestih, kakor v Pulju, Poreču, Novem gradu, Kopru in Trstu živeli katoliški škofje in katoliško prebivalstvo. (Izvestja, IV, 55, 56.) Trditev, da je oglejski patriarh Pavlin okoli leta 777. oznanjeval slovenskim Karantancem sveto vero, je izmišljena; noben zanesljiv zgodovinski vir nam nič ne poroča o tem.

D. Važnejši dogodki ob slovenskih mejah.

1. Oglejska in gradeška cerkev po razkolu.

Ko je leta 607. umrl patriarh Sever, so izvolili katoličani na Gradeškem otoku Kandidijana za njegovega naslednika, razkolniki pa so izbrali na oglejskih tleh opata Ivana za svojega višjega duhovnega

pastirja. Kandidijan je vladal na Gradežu pet let (607—612), Ivan pa v Starem Ogleju dvanajst (607—619) (št. 142). Lahko si mislimo, da med tema patriarhoma, ki sta tako blizu drug drugega živela, ni bilo pravega prijateljstva. Že to, da sta bila v verskih vprašanjih različnih misli in da sta v političnem oziru bila navezana na gospode, ki so se med seboj večkrat vojskovali, je napravljalo nasprotstvo med njima. K temu se je pridružil še prepir zarad prvenstva, ker vsak izmed nju je hotel biti pravi naslednik sv. Marka in sv. Hermagora. Iz odlomka nekega pisma oglejskega patriarha Ivana do langobardskega kralja Agilulfa je razvidno, kako mnenje so imeli na beneških tleh o gradeškem patriarhu in o bizantinskih oblastnikih. Patriarh Ivan piše, da meč, bič, prognanstvo in pa grožnje so sredstva, katera naj bi prisilila gradeško prebivalstvo, da bi se združilo s katoliško cerkvijo. Istrske škofe so Bizantinci prepeljali z gradeškega mesta v Ravenno, kjer jim še govoriti niso pustili. Dalje predbaciva Kandidijanu, da se je brezbožno izneveril materi cerkvi ter bil potem še za škofa posvečen. Bizantinski vojaki so s silo privlekli istrske škofe Petra, Providencija in Agnela h Kandidijanu, da bi jih izpreobrnili (št. 144).

Enako mnenje so imeli na Gradežu o svojih nasprotnikih po Beneškem. Neki poznejši vir nam pravi, da je pod langobardsko oblastjo živel krivoverski opat Ivan, ki je k svojemu prvemu grehu dodal še hujšega, da je po zgledu prokletih razkolnikov raztrgal eno cerkev na dvoje. Uprl se je svojemu še živečemu škofu ter se kot puntar polastil škofovskega dostojanstva (št. 143).

Po Kandidijanovi smrti so na Gradežu zaporedoma vladali naslednji cerkveni pastirji:

Epifanij (612—613). Prišel je iz Omaka v Istri. Dobro je bil podučen v svetih spisih. Ko je še vladal patriarh Helija, je Epifanij postal presbiter in notar oglejske stolice. Pod patriarhom Severom je postal prvi notar. Vladal je kot patriarh le nekaj čez eno leto. Pred svojo smrtjo je svoje premoženje zapustil cerkvi sv. Evfemije na Gradežu, kjer je bil tudi pokopan (št. 149).

Ciprijan (613-628). Rojen je bil v Pulju. Izvoljen po smrti patriarha Epifanija je nato petnajst let vladal. Ko je umrl, so njegovo truplo shranili v gradeški cerkvi sv. Evfemije (št. 150).

Njegov sovrstnik na oglejskih tleh je bil patriarh Marcijan, ki je najbrže vladal devet let (619—628). Po rodu je bil Piranec. V duhovnika ga je svoje dni posvetil še patriarh Helija (št. 152).

V začetku leta 628., ako ne že nekoliko prej, je za gradeškim patriarhom Ciprijanom sledil razkolnik Fortunat, ki ni hotel priznati sklepov petega cerkvenega zbora. Zarad svoje zmote bi bil moral delati pokoro. A rajši je oropal stolno cerkev na Gradežu ter samostane in glavne cerkve po Istri. Vzel je iz njih zlatnino, obleko in nakit,

zbežal k Langobardom ter si izbral svoj sedež v korminskem gradu. Nato so beneški in istrski škofje ter gradeški duhovniki o Fortunatovem postopanju poročali rimskemu papežu Honoriju I. Ta je potem na Gradež poslal Primogenija, svojega subdijakona in regionarija apostolske stolice, da bi vodil gradeško cerkev (št. 156). Ob enem je papež beneškim in istrskim škofom odgovoril na pismo, katero je bil od njih prejel. V svojem pismu papež poudarja, da je že prej sklenil, da se mora Fortunatu vzeti njegovega duhovniška čast in sedaj ga z novim dekretom obsoja zarad njegova odpada od vere. Papež tudi izpodbuja rečene škofe, da bi namesto Fortunata izbrali drugega moža, kateri naj bi vodil gradeško vladikovino. Pošilja jim Primogenija, da ga izberejo za patriarha. Papež jim tudi naznanja, da je poslal svoje ljudi k langobardskemu kralju, kateri naj bi prijel imenovanega Fortunata, ki je zapustil svojo domačo (bizantinsko) državo, napotil se k tujim ljudem ter se ločil od prave cerkve. Tudi naj bi od Fortunata zahteval tistih stvari, katere je ta vzel s seboj, ko je pobegnil (št. 157).

Primogenij (628 — 648), ki je bil na Gradežu postavljen za patriarha, je želel dobiti zaklade, katere je Fortunat tu in po Istri pobral. Ker mu pa langobardski kralj ni hotel iti na roko, je poslal svoje poslance k bizantinskemu cesarju Herakliju, kateri je nato iz svoje blagajnice povrnil Primogeniju storjeno škodo. Po vrhu mu je poslal še stolico sv. Marka evangelista. V nekaterih kronikah čitamo, da je Primogenij spravil ostanke sv. Hermagora, sv. Feliksa in sv. Fortunata z oglejske zemlje na Gradež. Dobil jih je bajé pri tretjem miljniku na njivi neke pobožne žene. V čolnu jih je prepeljal na Gradež ter jih tu shranil v varen in skrit kraj (št. 158).

V tistih dneh, ko je v Rimu vladal papež Honorij I., so se istrski prebivalci odpovedali razkolništvu ter se zedinili z rimsko cerkvijo (št. 160). Nekateri so to storili, kakor nam je znano, že takrat, ko je v Rimu živel papež Gregor I. Istra je bila v tistem času pod bizantinskim gospostvom in zato je bilo v interesu državne oblasti, da so bili ondotni prebivalci pokorni gradeškim patriarhom, ne pa oglejskim.

Primogenij je vladal nad dvajset let. Znano nam je, da mu je pisal papež Teodor I. zastran neke hiše ter ga opomnil, da se mora dana beseda izvršiti, če tudi je v imenu gradeške cerkve prišla iz ust heretikov (št. 171).

Za Primogenijem je na Gradežu vladal patriarh Maksim (648 do 668). Po rodu je bil Dalmatinec. Bil je pravičen in pobožen mož. Obdaroval je samostan Marije Device na Barbani z raznimi posestvi v tržaški okolici (št. 172). Leta 649. meseca oktobra je bil v Rimu, kjer se je udeležil cerkvenega zbora. Večkrat je tu nastopil kot govornik ter dokazoval, da ima Kristus dve volji, božjo in človeško (št. 173).

Po dvajsetletnem vladanju je umrl na Gradežu ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije (št. 172).

Za njim je bil Š t e f a n II. (668—673) postavljen za gradeškega patriarha. Bil je iz Poreča. Izvolili so ga škofje, duhovniki in ljudstvo po tistih krajih Nove Venecije in Istre, po katerih so gospodovali Bizantinci. Vladal je pet let in dva meseca. Ko je umrl, je bil pokopan na Gradežu v kapeli sv. Ivana (št. 181).

Naslednik patriarha Štefana II. se je zval A g a t o n (673—683). Po rodu je bil Koprčan. Izvolili so ga škofje Nove Venecije in Istre (št. 184). Leta 680. se je ta patriarh v Rimu udeležil cerkvenega zbora. Spremljali so ga tja tudi nekateri njegovi sufragani, in sicer puljski škof Cirijak, poreški Avrelijan, tržaški Gavdencij in še nekateri drugi (št. 186). Po desetletnem vladanju je Agaton umrl ter bil pokopan zraven svojega prednika (št. 184).

Nekako od leta 683. pa do 717. je vladal gradeški patriarh K r i s t o f o r. Prišel je iz Pulja. Rad je podpiral reveže in stavil cerkve. Pokopali so ga v cerkvi sv. Ivana evangelista na Gradežu (št. 188).

Nekoliko manj vemo o takratnih o g l e j s k i h p a t r i a r h i h. Od leta 628. naprej je za Marcijanom vladal F o r t u n a t (št. 159). Izmed njegovih naslednikov so nam znani F e l i k s, ki je živel okoli leta 650. (št. 174), potem I v a n II., ki je vladal okoli 670. (št. 183), I v a n III., ki je okoli 680. vodil svojo cerkev (št. 187), ter P e t e r, ki je bil okoli leta 700. pastir oglejske cerkve (št. 193).

Velike važnosti za oglejsko vladikovino je bilo to, da se je proti koncu sedmega stoletja takratni patriarh združil z rimsko cerkvijo. Zgodilo se je to vsled prizadevanja rimskega papeža Sergija I. in langobardskega kralja Kuningperta. Ta je ukazal sklicati sinodo v Pavijo, kamor so bili tudi oglejski razkolniki povabljeni. Iz prva so se ti nekoliko upirali ter zagovarjali svoje nazore, a na zadnje so se zedinili s katoliško cerkvijo ter poslali svoje zastopnike tudi k papežu Sergiju (št. 191, 192).

Ko so se oglejski patriarhi združili z rimsko cerkvijo, so iz nova s papeži stopili v dotiko. Znano nam je, da je S e r e n, naslednik oglejskega patriarha Petra, dobil vsled prošnje takratnega langobardskega kralja od papeža Gregorja II. palij ter bil na ta način od rimske stolice nekako potrjen v svojem dostojanstvu. Papež je v svojem pismu, katero je dne 1. decembra leta 723. pisal Serenu, tudi izrekel, da mu je poslal palij posebno zato, ker je zvedel, da sta se on in njegova cerkev oklenila prave vere.

Omenjeno pismo je pa še v nekem drugem oziru znamenito. V njem čitamo, da je papež prepovedal Serenu dotikati se tujih pravic ali pa si predrzno lastiti jurisdikcijo kateregakoli; zadovoljen naj bode s tem, kar ima. Ker si je hotel prisvojiti pravice gradeškega patriarha

ter mu vzeti njegovo imetje, zato mu odločno zabranjuje prestopiti meje gradeške patriarhije, pač pa naj ostane na zemlji langobardskega naroda. Ako ne bi ubogal, bi zaslužil cerkveno kazen (št 201).

Da je imel Seren visokoleteče namene, je zvedel papež iz pritožbe, katero je dobil od takratnega gradeškega patriarha Donata, ki je najbrže leta 717. postal naslednik zgoraj omenjenega Kristofora. Papež je s posebnim pismom potolažil Donata ter mu naročil, da naj Langobardom ne dá nobenega povoda, da bi ti kdaj napadli njegovo zemljo (št. 202).

Ko je Donat po sedemletnem vladanju umrl ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije (št. 198), je hotel puljski škof Peter postati njegov naslednik ter je v ta namen tudi zapustil svojo škofijo. A papež Gregor II. je leta 725. poslal pismo škofom in prebivalcem po Istri in Beneškem ter zapovedal, da naj se Peter povrne v svojo škofijo; za gradeško cerkev pa naj se izvoli tak prelat, ki bi se odlikoval po svojem obnašanju in po svojih činih (št. 203). Nato je bil izbran za patriarha Padovanec Antonij (725—747), ki je bil nekaj časa menih, potem pa opat v nekem beneškem samostanu (št. 204). Papež Gregor III. mu je podelil palij (št. 206). Tudi ga je pozval, da bi se s svojimi sufragani udeležil sinode, ki se je dne 1. novembra leta 731. zbrala v Rimu. Dalje mu je naročil, da bi on in njegovi škofje po vseh podložnih cerkvah podučevali ljudstvo, da ne sme uničevati in zametavati podob svetnikov (št. 207). Patriarh se je res napotil v Rim, kamor je prišlo še 93 drugih škofov. So li bili med njimi tudi oglejski sufragani, ni znano. Na sinodi se je sklenilo, da je treba iz katoliške cerkve izključiti tiste, kateri bi uničevali, oskrunjevali ali pa zasramovali svete podobe Jezusa Kristusa, Marije Device, svetih apostolov in drugih svetnikov (št. 208).

Neresnično je, da je rimski papež takrat razsodil prepir med gradeškim patriarhom Antonijem in oglejskim ali furlanskim škofom Serenom, in sicer na korist prvemu. Dotična listina je nepristna (št. 209), imena navzočih prič pa deloma prepisana iz nekega drugega zapisnika, deloma pa izmišljena. Niti to ni gotovo, da je bil oglejski patriarh Seren leta 731. še živ. Smeli bi pa trditi, da je patriarh Antonij z oglejskim patriarhom *Kalistom*, Serenovim naslednikom, imel enake sitnosti, kakor gradeški patriarh Donat s svojim sosedom na furlanskih tleh. Zato je papež Gregor III. najbrže leta 734. poslal Kalistu pismo, v katerem mu je očital, da se je iz lakomnosti polastil nekaterih posestev samostana Matere božje na otoku Barbani. Pravico do teh posestev ima že dolgo gradeška cerkev. Ker se ne sme nihče polastiti tujega imetja, zato je treba povrniti vse to, kar se je vzelo gradeškemu patriarhu. Ako bi ostal svojeglaven in ne bi hotel povrniti tuje lastnine, naj ga zadene cerkvena kazen (št. 211).

Gradeški patriarh je dobil od takratnega papeža enkrat poziv, da bi delal na to, da se Ravenna osvobodi langobardske oblasti (št. 212), drugič pa, da bi prišel s svojimi škofi v Rim (št. 216). Ko je Antonij nad 22 let vladal, je pred svojo smrtjo zapustil svoje premoženje gradeški cerkvi. Pokopan je bil v cerkvi sv. Evfemije (št. 204).

Kar se tiče oglejskega patriarha Kalista, naj omenim še to, da se je okoli leta 737. zapletel v prepir s furlanskim vojvodom Pemonom. Kalist je takrat še v Korminu prebival, Pemon pa v Čedadu. V to mesto se je z dovoljenjem furlanskih vojvodov iz Zuglia preselil škof Fidencij. Tudi njegov naslednik je v Čedadu hotel imeti svoj sedež. To pa ni bilo všeč patriarhu Kalistu, da bi njegov sufragan živel v istem mestu, kakor vojvoda, on sam pa med priprostim ljudstom v Korminu. Zato je iz Čedada pregnal škofa Amatorja ter v njegovi hiši sebi napravil stanovanje. Ko je vojvoda to zvedel, je dal patriarha prijeti ter odpeljati na grad „Potium" tik morskega obrežja. Kmalu potem je to zvedel langobardski kralj Liutprand, ki je zarad tega čina kaznoval svojega vojvoda tako, da mu je vzel vojvodstvo ter na njegovo mesto postavil njegovega sina Ratchisa (št. 213). Ko se je Kalist iznebil ječe, v katero ga je Pemon vrgel, se je povrnil v Čedad, sezidal tu cerkev sv. Ivana ter nato še sebi postavil palačo. Po njegovi smrti so shranili njegovo truplo v cerkvi, katero je bil dal napraviti (št. 214).

Kalistov naslednik je bil patriarh *Sigvald*. Bil je sorodnik langobardskega kralja Grimoalda. Doma je bil v Čedadu ter je tudi tu prebival. Trdi se, da je 42 let srečno vodil svojo cerkev, tedaj morebiti od 745—787 (št. 219). Njegovo ime je omenjeno v neki listini iz leta 762 (št. 233). Bil je pastir oglejske cerkve tudi takrat, ko se je frankovski kralj Karol leta 774. polastil langobardskega kraljestva. Ohranilo se je neko pismo tega patriarha, ki je novega vladarja prosil, da bi se ne dotikal pravic oglejske metropole (št. 268).

Sigvaldov sovrstnik na Gradežu je bil najprej patriarh *Emilijan* (747—755), ki je vladal osem let in nekaj dni. Pred izvolitvijo je bil iz prva dijakon, potem pa arhidijakon gradeške cerkve. Ko je umrl, so ga pokopali v cerkvi sv. Evfemije (št. 221).

Za njim je bil *Vitalijan* (755—767) postavljen za oglejskega patriarha. Prej je bil dijakon in protonotar gradeške cerkve. Vladal je 12 let in nekaj dni (št. 228). Ta patriarh je najbrže leta 756. posvetil nekega Ivana za koprskega škofa. Pri tej priložnosti je novi koprski škof moral patriarhu kot svojemu metropolitu obljubiti dolžno pokorščino. Po Ivanovi smrti je ravno to obljubil njegov naslednik Senator takratnemu gradeškemu patriarhu (št 230).

Za Vitalijanom je sledil patriarh *Ivan* (767—803), ki je bil po rodu Tržačan. V nekaterih virih čitamo, da je bil 36 let predstojnik gradeški cerkvi (št. 237). Kakor že njegova prednika Donat in Antonij,

tako je moral tudi on pri apostolski stolici iskati pomoči zoper svoje nasprotnike, ki je bil v tem slučaju langobardski kralj kot zaveznik takratnega oglejskega metropolita. Langobardi so napadli Istro, izpodkopavali tu veljavo gradeškega patriarha ter njega samega ovirali, ko je hotel vršiti svoj poklic. Istrski škofje, tako piše patriarh v svojem pismu do rimskega papeža Štefana III., ga nočejo ubogati ter so mu postali nezvesti; tudi prigovarjajo ljudstvu, da bi mu ne dajalo kakih podpor. Na drugi strani pa terjajo langobardski vojaki in pa služabniki njih cerkva vsak dan od ubogih istrskih prebivalcev razne davščine. Zato ga prosi, da bi se s pomočjo rimske stolice istrsko ljudstvo iztrgalo iz langobardskih rok (št. 241).

Nato je papež Štefan III., ki je vladal od leta 768. pa do 772., poslal istrskim škofom kaj ostro pismo. Karal jih je, ker hočejo s pomočjo posvetne oblasti odpasti od gradeške nadškofije, katera ima že od starodavnih časov pravico, da jih sodi in posvečuje. Tudi jim je prepovedal, da se ne smejo med seboj posvečevati. Ukazal jim je pod kaznijo izobčenja, da se morajo odpovedati svoji duhovski časti vsi tisti, ki so druge posvetili v škofe ali pa bili sami protipostavno posvečeni. Z veliko ponižnostjo in s skesanim srcem naj se podvržejo svojemu nadškofu ter se uklonijo njegovi razsodbi in izjavi. Ako ne bi hoteli ubogati, bodo iz cerkve izobčeni (št. 242).

Papež Štefan je odgovoril tudi gradeškemu patriarhu na njegovo pismo. Naznanja mu, da je s potrtim srcem zvedel o hudobnosti in nezvestobi istrskih prebivalcev. Tolaži ga, da naj nikar preveč ne žaluje, ter mu obljubuje, da hoče po zgledu svojega prednika, papeža Štefana II., vse storiti za njegovo srečo in varnost. V pogodbi, katero so sklenili Bizantinci, Franki in Langobardi, se mu je potrdila njegova istrska pokrajina ter se ž njo združila tudi beneška. Papež mu tudi omenja, da je upornim škofom po Istri poslal ostro pismo (št. 243).

Iz teh treh pisem je razvidno, da so se istrski škofje pač hoteli izneveriti gradeškemu patriarhu, ni pa rečeno, da so to tudi res storili. Leta 803. so gradeški patriarhi še vedno imeli metropolitansko oblast čez Istro.[1] Ker nimamo nobega tehtnega dokaza, da so bili istrski škofje kakih 30 let, to je nekako med 772. in 803. letom, pod oblastjo oglejskih patriarhov, zato lahko trdimo, da so ves ta čas gradeškega vladika priznavali za svojega višjega cerkvenega glavarja. Langobardski kralj, ki je hotel na svojo stran dobiti istrske škofe, je že leta 774. izgubil svojo krono; njegov naslednik, frankovski kralj Karol, je pa lahko vedel, da mu je gradeški patriarh naklonjen (gl. št. 249), in zato pač ni imel povoda, da bi mu bil na kak način zmanjšal njegovo oblast.

[1] Gl. listino cesarja Karola z dne 13. avgusta leta 803. (Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 803).

Ko je leta 775 furlanski vojvoda Hrodgaud postal frankovskemu kralju Karolu nezvest ter se hotel s pomočjo Bizantincev in pa raznih langobardskih velikašev otresti tuje nadoblasti, je gradeški patriarh Ivan o tem gibanju poročal papežu Hadrijanu I., ta pa rečenemu kralju (št. 249).

Pri tej priložnosti ne smemo prezreti nekega drugega pisma imenovanega papeža do frankovskega kralja Karola. Med letom 776. in 780. je papež naznanil kralju, da so Bizantinci, ki so takrat še gospodovali po Istri, in pa nekateri Istrijanci oslepili istrskega škofa Mavricija, ki je hotel po ukazu frankovskega kralja kot zaščitnika rimskega papeža po Istri poterjati patrimonialne dohodke ter jih poslati v Rim. Bizantinci in Istrijani so namreč imeli Mavricija na sumu, da hoče Frankom izdati njih pokrajino. Papež prosi kralja, da bi zapovedal furlanskemu vojvodu Markariju, pri katerem se mudi pregnani Mavricij, da bi mu pomagal ter ga privedel v njegovo škofijo (št. 259).

Po smrti oglejskega patriarha Sigvalda je leta 787. *Pavlin II.* postal njegov naslednik, ki je nato do leta 802. vodil svojo cerkev (št. 269). O njegovem rojstnem kraju in o njegovi mladosti ne vemo nič zanesljivega. Prvikrat se omenja dne 17. junija leta 776, ko je bil še učitelj na čedadski šoli. Takrat mu je frankovski kralj Karol, ko se je iz Italije skozi Ivrejo vračal v Francijo, podelil nekatera posestva v Lavarianu na Furlanskem (št. 255). Nekaj časa se je mudil na dvoru frankovskega kralja, kjer se je seznanil in izpoprijaznil z raznimi znamenitimi možmi tistega časa.

Kot patriarh je bil Pavlin na glasu zarad svoje učenosti in zgovornosti. Spisal je več sestavkov in razprav o takratnih verskih vprašanjih, tako n. pr. tri knjige zoper nauke urgelskega škofa Feliksa (št 335), potem spis, „libellus sacrosyllabus“ imenovan, v katerem je razpravljal o božji in človeški natori Kristusovi (št. 289, 290), dalje izpoved katoliške vere („symbolum catholicae fidei“) (št. 317), ter neki zapisnik, v katerem govori, kako je treba krstiti pogane (št. 303). Pavlin je zložil tudi več pesmi, med katerimi je žalostinka vsled izgube njegovega prijatelja Erika za nas najvažnejša (št. 329). O nekaterih spisih se ne ve, jih je li on sestavil ali kdo drug.

Pavlin se je rad udeleževal raznih sinod tistega časa ter pri takih priložnostih tudi sam z uspehom posegal v razprave. Leta 792. je bila v navzočnosti frankovskega kralja sinoda v Reznem, na kateri so zavrgli nauk urgelskega škofa Feliksa, ki je trdil, da je Kristus le božji posinovljenec. Da se je patriarh Pavlin najbrže udeležil te sinode, bi smeli sklepati iz tega, da je kralj takrat (dne 4. avgusta) vsled njegove prošnje izdal dve listini, s katerima je podelil oglejski cerkvi razne pravice. Ena listina nam kaže, da je takrat oglejska duhovščina dobila pravico, da sme po smrti svojega patriarha si svobodno izvoliti

naslednika; ondotna cerkev je pa bila oproščena nekaterih davščin (št. 284). V drugi listini pa či'amo, da je kralj Karol takrat podelil oglejski cerkvi imunitetne pravice (št. 285).

Leta 794. je frankovski kralj sklical sinodo v Frankfurt, kjer so iz nova zavrgli nauk toledskega škofa Elipanda in urgelskega škofa Feliksa. Tudi te sinode se je Pavlin udeležil (št. 288) ter v zvezi z nekaterimi drugimi škofi spisal razpravo o božji in človeški natori Kristusovi. Ta spis so potem poslali španskim pokrajinam in pa metropolitu Elipandu (št. 289). Tudi kralj je takrat pisal Elipandu ter se v svojem pismu skliceval na mnenje oglejskega patriarha Pavlina (št. 290)

Dve leti pozneje je Pavlin v Čedadu, svojem stolnem mestu, zbral sinodo, ki je izdala stroge določbe gledé življenja duhovnikov in vernikov (št. 308). Nato je v obširnem pismu o njej poročal frankovskemu kralju ter ga prosil, da bi presodil, kako vrednost imajo njih sklepi, katere lahko odobri ali pa ne (št. 309).

Ker je bil Pavlin patriarh in učenjak, zato je naravno, da je bil v dotiki z raznimi znamenitimi možmi tistega časa. Večkrat se je obrnil do takratnega frankovskega kralja (št. 309, 335), pri katerem je bil dobro zapisan. Tudi pri kraljici Liutgardi je bil v milosti (št. 297). Velik prijatelj mu je bil opat Alkuin, kateremu je včasi pisal, a tudi od njega dobival razna pisma (št. 271, 292, 294, 296, 297, 299, 317). Alkuin je Pavlina visoko cenil zarad njegove modrosti in učenosti. Da je bil furlanski vojvoda Erik tudi Pavlinov prijatelj, je bilo že rečeno.

Oglejska patriarhija se je v Pavlinovih časih jako razširila proti vzhodu po pokrajinah, po katerih so živeli večinoma poganski Slovenci in Obri. Vprašanje je, koliko je Pavlin storil za razširjanje krščanstva med tema dvema narodoma. Da je kdaj med karantanskimi Slovenci oznanjeval sveto vero, ni znano.[1]) Ko so bili Obri leta 796. premagani, je Alkuin pozval svojega prijatelja, da bi začel razširjati krščanstvo med tem narodom. V pismu pravi, da oči mnogih so sedaj obrnjene nanj (na Pavlina), da vidijo, kaj bode storil. To delo bi bilo zanj lahko že zarad bližine novopridobljenih pokrajin, zarad njegove modrosti ter zarad njegovega dostojanstva. Pove naj mu, kaj je sklenil (št. 299).

Še istega leta se je Pavlin s frankovsko vojsko napotil na obrsko zemljo. Ob reki Donavi so kristjani postavili svoj tabor. Tu so se navzoči škofje posvetovali o nekaterih verskih vprašanjih. Patriarh Pavlin je pri tej priložnosti spisal zapisnik o razpravah, kako je treba krstiti pogane (št. 303).

Pavlin se je le malo časa mudil v Panoniji. Bil je namreč mnenja, da škof ne sme biti več kot tri tedne zunaj svoje škofije. Zato ga pa

[1]) Kar piše o tem Nicoletti (Vita Paulini) okoli leta 1578., je dvomljive vrednosti. Pravi zgodovinski viri ne poročajo nič o tem.

tudi že istega leta vidimo v Čedadu, kamor je sklical posebno sinodo. Je li potem še kdaj prišel med Obre ali pa Slovence, ni znano. Zdi se mi, da se je bolj brigal za to, da bi med kristjani odstranil verske zmote in uvedel pravo krščansko življenje, kakor pa, da bi pripeljal novih ljudstev v Kristusov hlev.

2. *Začetek frankovske oblasti po Slovenskem.*[1]

Omenil sem že, da se je leta 743. bavarski vojvoda Odilo zapletel s Franki v vojsko, ker ni hotel biti od njih zavisen. A ti so ga premagali ter prisilili, da se je moral odreči svoji samostojnosti. Nekaj časa pozneje so Bavarci pomagali *karantanskim Slovencem* v vojski zoper Obre. Za pomoč, katero so dobili pri njih, so se morali podvreči vrhovni oblasti frankovskih kraljev, katerim so bili tudi Bavarci pokorni. Ta zavisnost je bila iz prva neznatna, kajti Slovenci so obdržali svoje domače vojvode, ki so bili, kar se tiče notranjih zadev, brez dvoma popolnoma samostojni. Njih politična prostost se je najbrže nekoliko zmanjšala leta 772., ko so krščanski Slovenci z bavarsko pomočjo premagali svoje poganske rojake.

V tistem času je gospodoval po Bavarskem vojvoda Tasilo II., Odilov naslednik. Delal je na to, da bi v svoji vojvodini prišel do popolne samostalnosti ter se za vedno osvobodil frankovskega jarma. Skrbel je pa tudi, da bi se sosednji Slovenci prej ko mogoče pokristjanili, da bi si tako bolj utrdil svoj vpliv med njimi. V ta namen je blizu slovenskih mej dal napraviti dva samostana, enega leta 770. v Innichenu (št. 239), drugega pa leta 777. v Kremsmünstru (št. 256). Temu samostanu je Tasilo razen drugih posestev podelil tudi neki slovenski okraj („decania“), katerega predstojnik je bil župan „Physso“ in kjer sta uradnika Taljub in Sparuna izvrševala razne javne posle. Tudi je podaril temu samostanu trideset slovenskih družin in pa tisto zemljo, katero so ti Slovenci brez vojvodovega dovoljenja obdelovali v gozdu med Dietachom in Sierningom (št. 256).

Bavarski vojvoda Tasilo je bil leta 781. prisiljen, da je obljubil frankovskemu kralju pokorščino ter dal poroke. Vkljub temu je vedno mislil, kako bi dosegel večjo samostojnost. Zato se ni čuditi, da so razmere med Tasilom in kraljem Karolom ostale tudi v prihodnje napete, in tako je leta 787. prišlo med njima do razpora. Frankovski kralj je s tremi vojskami šel nad bavarskega vojvoda. Ko je bil Tasilo od vseh strani po sovražnikih zajet, se je podal ter iz nova svojemu nasprotniku prisegel zvestobo (št. 270).

---

[1]) Gl. dotični sestavek v Spomenici tisočletnice Metodove smrti, izdala Matica Slov., str. 99—108.

Hitro potem pa, ko je kralj Karol zapustil Bavarsko, je Tasilo pozabil danih obljub ter se zavezal z Obri, da bi mu pomagali zoper Franke. Ko je kralj to zvedel, je sklical državni zbor v Ingelheim, kamor so prišli tudi bavarski vojvoda in njegovi vazali. Ko so ti Karolu naznanili, da mu je Tasilo postal nezvest ter se zavezal s poganskimi Obri, je bil zarad veleizdaje k smrti obsojen. Kralj mu je pa zlajšal kazen tako, da je moral iti v samostan. Enaka usoda je zadela tudi njegovo družino (št. 272) Frankovski vladar se je nato napotil v Rezno ter tu uredil zadeve bavarske dežele in njenih sosednjih pokrajin, da bi bile varne pred Obri. Namesto dosedanjega vojvoda je izročil deželno upravo raznim grofom (št. 274).

Tako je prišlo leta 788. Bavarsko pod neposredno oblast Frankov. Karantanskim Slovencem se odslej ni bilo treba več ozirati na to, kako bi se prikupili Bavarcem; njih višji gospod je bil frankovski kralj. Ta ni v krvavem boju premagal Karantancev in jih ni s silo primoral k pokorščini, pač pa so se oni prostovoljno podali pod njegovo vrhovno oblast. Zato jim je pa tudi pustil njih domače vojvode in njih prejšnjo ustavo. Taki vojvodi so bili razen Vojnomira in Inka, katera sta bila že zgoraj omenjena, tudi Pribislav, Semika, Stojmir in Etgar (št. 331).

Leta 774. je frankovski vladar premagal langobardskega kralja Dezideria, se polastil njegovega glavnega mesta ter sam postal gospodar langobardske dežele (št. 248). Tako je langobardsko kraljestvo s *Furlanijo* vred in ž njo tudi kos slovenske zemlje prišlo v roke vladarju Karolu, ki je nato furlansko vojvodino prepustil Langobardu Hrodgaudu (št. 253).

Ko se je ta leta 776. vzdignil zoper Franke ter s pomočjo Bizantincev hotel za langobardskega kralja povzdigniti Dezideriјevega sina Adalgisa (št. 252), se je Karol v drugič napotil v Italijo ter zadušil upor po Furlaniji. Hrodgaud je bil takrat ubit. Frankovski kralj je nato prišel na Furlansko ter veliko noč, ki je bila tistega leta dne 14. aprila, praznoval v Trevisu. Dospel je do Čedada, kjer se je, če smemo verjeti nekemu manj zanesljivemu viru, udeležil lova v ondotni okolici. Furlansko zemljo je razdelil med frankovske grofe (št. 254).

Na Hrodgaudovo mesto je bil sedaj neki Markarij postavljen za furlanskega vojvoda. Omenjen je v nekem pismu papeža Hadrijana I. do frankovskega kralja Karola, spisanem med letom 776. in 780. (št. 259). Markarij je gospodoval po Furlanski nižini najbrže do Timava in do Kraške planote proti vzhodni strani ter imel svoj sedež v Čedadu (glej Spomenico, str. 100).

Za njim je Erik iz Strassburga postal furlanski vojvoda. Kdaj se je to zgodilo, ni znano; gotovo pa pred letom 795. Verjetno je, da je bil Erik tisti vojvoda, ki se je že leta 791. vojskoval z Obri (št. 281). Leta 795. ga zopet vidimo, ko se je v zvezi s slovenskim vojvodom

Vojnomirom napotil v Panonijo (št. 293). Leta 799. se je vojskoval pri Trsatu, kjer so ga pa ondotni prebivalci ujeli in ubili (št. 326). Izgubo tega moža sta bridko občutila Alkuin in patriarh Pavlin (št. 328, 329). Prvi ga hvali zarad njegove pobožnosti in ponižnosti, drugi pa poudarja, da je ukrotil divje narode ob Dravi, Donavi in dalmatinski meji.

Istra, posebno pa njena pomorska mesta so bila takrat, ko si je frankovski kralj podvrgel Furlanijo, v rokah bizantinskih cesarjev, katerim ni bilo ljubo da se je frankovska oblast razširila do njih mej (Spomenica, str. 100). Preganjali so može, o katerih so sumili, da so v zvezi s frankovskimi vladarji. Znano je, da so istrskemu škofu Mavriciju med letom 776. in 780. Bizantinci v zvezi z nekaterimi istrskimi prebivalci iztaknili oči ter ga zapodili iz njegove škofije (št. 259)

Leta 788. je med Franki in Bizantinci nastala vojska, v kateri so bili ti premagani ter potem morali skleniti neugoden mir (Spomenica, 100). Odstopili so Frankom Istro, Liburnijo in Dalmacijo; le dalmatinska pomorska mesta so si še obdržali. Kar se tiče istrskih mest, so pač vsa prišla pod frankovsko oblast, kar je razvidno iz zapisnika o rižanskem zborovanju (Izvestja, IV, 52). Istra je dobila novega vojvoda, namreč Ivana, ki se je že leta 791. hrabro boril z Obri (št. 281). Istrski prebivalci so morali pod frankovskim gospostvom svojim novim vladarjem plačevati nekako toliko davka, kolikor prej Bizantincem.

V osmem stoletju so ob Donavi in Tisi po sedanji ogrski nižini prebivali *Obri*, katerih oblast je nekaj časa proti zahodu segala do reke Aniže. Na njih zemlji je živelo mnogo Slovencev in drugih Slovanov. Nekatere listine devetega stoletja dokazujejo, da se je nekdanja obrska zemlja med Anižo in Litavo zvala tudi Slovenija.

Z Obri se je, kakor je bilo že povedano, zvezal bavarski vojvoda Tasilo. Vsled tega so oni leta 788. poslali eno vojsko do meje Bavarskega, drugo pa na Furlansko. Na obeh straneh so bili premagani ter prisiljeni, da so se vrnili domov. Ko so iz nova še v večjem številu prišli do Ipuše, so bili zopet pobiti. Kmalu potem se je vnela četrta bitka, v kateri so bili prav tako poraženi, kakor v prejšnjih (št. 273, 277). Ti boji so pač nekoliko ponižali Obre, nikakor jih pa niso po želji frankovskega kralja popolnoma uničili. Leta 790. so prišli obrski poslanci h kralju Karolu v Worms in nato je tudi ta poslal svoje zastopnike k Obrom. Dogovarjali so se o mejah med frankovsko in obrsko državo; a ker se niso mogli zediniti, je prišlo kmalu do novih bojev (št. 278). Verjetno je, da so se pogajali in potem sprli zarad mej med Karantanijo in obrsko zemljo.

Leta 791. se je frankovski kralj s svojo vojsko napotil nad Obre. V Reznem je zbiral svoje čete, med katerimi so bili tudi nekateri Slovani. En del armade se je pomikal na južni strani Donave proti vzhodu, drug del pa po njenem severnem bregu, po reki pa so plavale ladje.

Prvikrat je kralj postavil svoj tabor pri Aniži, kjer je ostal tri dni, namreč od 5. pa do 7. septembra (št. 280, 281).

Med tem časom so se druge frankovske trume iz Italije skozi slovenske pokrajine napotile nad Obre. Dne 23. avgusta je prišlo do boja, v katerem so bili Obri pobiti. Med tistimi, ki so se takrat posebno odlikovali, je bil tedanji istrski vojvoda (najbrže Ivan), potem neki škof in pa nekateri grofje (št. 280, 281).

Brez dvoma je srečni nastop južne vojske ohrabril tudi severno. Ko Obri zagledajo tako množico sovražnikov na obeh straneh reke Donave, popusté svoja utrjena mesta ob Kampu in na Kumbergu ter začnó bežati. Frankovske čete se nato brez posebnih izgub pomikajo dalje in pridejo kmalu v Panonijo, in sicer do izliva Rabe v Donavo. Ko so močno opustošile obrsko zemljo ter si nabrale mnogo ujetnikov, so se povrnile na Bavarsko (št 280).

V naslednjem letu je kralj Karol ostal v Reznem ter delal priprave za novo vojsko z Obri, kajti vzel jim je bil le en del njih dežele. Dal je napraviti premakljiv most čez Donavo, da bi lažje spravljal svoje trume na drugo stran (št. 283). Ker so se pa med tem časom zopet vzdignili nemirni Sasi, je bil prisiljen, da je odložil vojsko z Obri na poznejši čas (št. 287).

Ko so ti videli, kako se frankovski kralj pripravlja na vojsko zoper nje, so se začeli bati za svoj obstanek. Ker so bili različnih misli, kako naj bi odvrnili pretečo nevarnost, so postali med seboj needini. Ena stranka, katero je vodil neki „tudun", je menila, da bi bilo bolje, ako bi se podali ter ne nadaljevali nesrečno pričete vojske. Dotični tudun je leta 795. poslal poslance k frankovskemu kralju ter mu naznanil, da se mu hoče pokloniti ter postati kristjan (št. 291).

Nesložni Obri so se začeli med seboj vojskovati in njih najvišja glavarja, kakan in jugur, sta bila premagana in ubita. Frankovski kralj je porabil to priložnost ter iz Italije poslal nad Obre precej veliko vojsko, katero je vodil furlanski vojvoda Erik. Temu se je pridružil slovenski vojvoda Vojnomir s svojimi trumami. Vse te čete so proti koncu leta 795. udarile na obrsko zemljo, premagale Obre ter razrušile njih trdnjavo, katero so Franki zarad njene zunanje podobe imenovali „ring". Pri tej priložnosti se je Erik polastil neizmernih obrskih zakladov, katere je poslal svojemu kralju v Aachen (št. 293).

Kmalu potem, najbrže v spomladanskem času leta 796., se je obrski tudun, kakor je bil obljubil, napotil h kralju Karolu v Aachen ter se mu podvrgel. Dal se je z vsem svojim spremstvom krstiti ter se nato z bogatimi darili povrnil v domovino. Tu se je sicer zopet izneveril Frankom, a kmalu je bil zarad svoje nezvestobe kaznovan (št. 295, 299).

V poletenskem času istega leta je kralj Karol poslal svojega sina Pipina s precejšnjo vojsko v Panonijo. Obrski velikaši in pa novi kakan, katerega so bili pred kratkim postavili, so mu prišli naproti ter mu obljubili pokorščino. Pipin je šel čez Donavo ter dospel do razrušene obrske trdnjave (št. 301, 302). Poleg imenovane reke se je z navzočimi škofi posvetoval, kako bi bilo treba Obre pridobiti za krščanstvo. Oglejski patriarh Pavlin je bil mnenja, da so Obri brezbožni in neumni ljudje ter pravi tepci (št. 303). Ko se je Pipin vračal proti domu, je izročil zemljo po Dolenji Panoniji okrog Blatnega jezera onostran reke Rabe do Drave ter do izliva te reke v Donavo, kolikor je je bilo v njegovi oblasti, solnograškemu škofu Arnu, ki naj bi skrbel za poduk in božjo službo med ondotnimi Obri in Slovani. Vendar je to storil s pristavkom, da to daritev potrdi tudi njegov oče Karol (št. 301).

V jesenskem času se je Pipin povrnil iz Panonije v Aachen, kamor je pripeljal ostali del obrskega zaklada ter mnogo ujetnikov. Alkuin je pri Karolu in Pipinu prosil za ujete Obre ter bil tudi uslišan (št. 301, 310, 311). Dalje je poudarjal, da ne bi bilo prav, ako bi se med Obri izterjevala desetina (št. 304). Preskrbeti jim je treba miroljubnih in pametnih pridigarjev, da jih bodo podučevali v božjih resnicah (št. 305). Ljudje naj prostovoljno sprejemajo sveto vero, ne pa prisiljeni. S tistimi, ki so še le postali kristjani, je treba mehko postopati, da bi jih prevelika strogost ne odtujila krščanstvu (št. 307).

V naslednjih letih so se morali Franki včasi bojevati ne samo z Obri, temuč tudi s Slovani. Že leta 797. je bil kralj Pipin z bavarskimi in langobardskimi četami poslan nad Slovane, katerim je opustošil njih zemljo ter jih prisilil k miru (št. 312).

Ti Slovani, kateri se tu omenjajo, ne morejo biti drugi, kakor Hrvatje med Dravo, Savo in Liburnijskim zalivom. Na Slovence ne moremo misliti, ker so bili takrat že frankovski podložniki. Znano je, da je njih vojvoda Vojnomir pomagal Eriku, ko je ta šel nad Obre. Letopisec govori o dveh armadah, izmed katerih se je ena borila s Slovani, druga pa z Obri. Prav verjetno je, da so se ti, ker so bili sami preslabi, da bi mogli odbiti frankovske navale, združili s Hrvati ter tako tudi te zapletli v boje s Franki.

Istega leta je tudi furlanski vojvoda Erik peljal svojo vojsko, sestavljeno iz Langobardov in Frankov, nad Obre, ki so iz nova prelomili dano besedo. Premagal jih je ter prisilil, da so iskali milosti pri svojih nasprotnikih. Meseca novembra so prišli njih poslanci z bogatimi darili h kralju Karolu v Herstelle pri Weseri (št. 312).

Frankovske čete so pač leta 797. prisilile del Hrvatov med Dravo in Jadranskim morjem, da so s kraljem Pipinom sklenili mir. A kmalu so se premislili ter se leta 798. zopet vzdignili (št. 323). Nato je vojvoda Erik dobil nalogo, da jih prisili k pokorščini, kar se mu je kolikor

toliko tudi posrečilo. Razširil je frankovsko gospostvo na eni strani do dalmatinske meje, na drugi pa čez Srem do Drave in Donave (št. 329). A ko je leta 799. oblegal Trsat pri Reki, so ga ondotni prebivalci ujeli in ubili (št. 326). Oglejski patriarh Pavlin je po njegovi smrti zložil pesen, v kateri je zarad izgube milega prijatelja izrazil svojo žalost ter poveličeval njegova dela. On pravi, da naj za Erikom žalujejo skale ob reki Timavi, potem Donava, Sava, Kolpa, Mura, Nadiža, Krka in vrtinci reke Soče. Njegovo ime naj objokujejo Srem, Pulj, oglejska zemlja, Čedad, korminsko polje itd. Ukrotil je divje narode ob Dravi, Donavi in dalmatinski meji. Zemlja ob liburnijskem obrežju, kjer je izgubil svoje življenje, naj bode prokleta ter naj je ne moči ne dež in ne rosa. Erik je padel v bitki, ko se mu je zlomil ščit in ko je bil njegov meč že ves krvav (št. 329).

Istega leta. kakor vojvoda Erik, je tudi grof Gerold, predstojnik Bavarskega in svak kralja Karola, izgubil svoje življenje. Ko je dne 1. septembra v Panoniji urejeval svoje trume, da bi se bojeval z Obri, je bil z dvema drugima vred umorjen. Kdo je to storil, se ne ve (št. 326). Obri so se bili namreč takrat zopet uprli. Alkuin je bil mnenja, da je bila malomarnost Frankov kriva, da so se jim izneverili (št. 327).

V tistem času je bila vojska z Obri skoraj do dobrega končana. Koliko bojev je bilo in koliko krvi se je prelilo, to je takrat dokazovala Panonija, ki ni imela skoraj nič več prebivalcev. Kraj, kjer je stala glavna kakanova trdnjava, je bil tako zapuščen, da ni bilo daleč okrog nič človeških bivališč. V teh bojih je bilo vse obrsko plemstvo uničeno Franki so imeli od te vojske velike koristi, ker so dobili iz Panonije neizmernih zakladov ter postali kar čez noč bogatini (št. 326). Njih izgube so bile primeroma majhne, ker so jim v raznih bitkah pomagali S l o v e n c i, Langobardi, Bavarci in drugi.[1]) V pokrajinah, v katerih so do takrat Obri prebivali, so se začeli širiti Slovani in potiskati svoje nekdanje tlačitelje vedno bolj v kót (Spomenica, 107). Nekateri Obri niso hoteli postati frankovski podložniki; rajši so zapustili domovino ter šli čez Tiso v vzhodnejše kraje (št. 301).

Tako smo tedaj videli, da so proti koncu osmega stoletja vse tiste pokrajine, po katerih so takrat v večjem ali manjšem številu živeli Slovenci, prišle druga za drugo pod frankovsko oblast.

[1]) Conv. Bag. et Carant. c. 3: „. . . quousque Franci ac Bagoarii cum Q u a r a n t a n i s continuis affligendo bellis eos (sc. Hunos) superaverunt."

O zgodovinskih virih.

Agathias scholasticus iz Myrene v Mali Aziji je živel v sredi šestega stoletja. Umrl je najbrže pred letom 582. Spisal je pet knjig zgodovinske vsebine, ki so nekako nadaljevanje Prokopijevih spisov ter obsegajo dobo od 552. do 558. Naslov tega njegovega dela se po lyonskem kodeksu glasi „Περὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ βασιλείας“, po vaticanskem pa „De bello Gothorum“. Kar piše, je večinoma zanesljivo.

Izdaje[1]: 1) Agathiae De imperio et reb. gestis libri 5, ed. Vulcanius, Lugd. Batav. 1594. — 2) Ed. Niebuhr in Corp. hist. Byzant., Bonn 1828. — 3) Migne, Patrol., Ser. gr., LXXXVIII. — 4. Dindorf in Hist. graec. min., II, Lipsiae 1871.

Agnelli Liber pontificalis ecclesiae Ravennatis. Agnellus je bil opat v Ravenni ter je okoli l. 846. opisal delovanje ravennskih škofov, začenši s sv. Apolinarjem ter končavši z nadškofom Jurijem, ki je najbrže leta 844. umrl. Za starejšo dobo je rabil razne vire.

Izdaje: 1) Agnelli .... liber pontif., ed. Bened. Bacchinius, Modena 1708. — 2) Muratori in Script. rer. Ital., II, Milan 1723. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CVI. — 4) Holder-Egger in MG. SS. rer. Langob.

Alcuinus abbas s. Martini Turonensis. Alkuin je bil rojen okoli leta 735. v Yorku na Angleškem, kjer je pozneje, ko je odrastel, postal duhovnik in voditelj šole pri ondotni stolni cerkvi. Ko se je seznanil s frankovskim kraljem Karolom, ga je ta pozval na svoj dvor. Leta 796. je postal opat pri sv. Martinu v Toursu in leta 804. je umrl. Alkuin se je močno trudil, da bi odstranil razne verske zmote po frankovski državi. Svojim prijateljem in drugim osebam, kakor oglejskemu patriarhu Pavlinu, solnograškemu nadškofu Arnu itd., je večkrat pisal. Ta pisma so važen vir za zgodovino tistega časa.

Izdaje: 1) Alcuini opera ed. Frobenius, I, Ratisbon. 1776. — 2) Migne, Patrolog, Ser. lat., vol. C. — 3) Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI, Berlin 1873. — 4) Dümmler v MG. Epist, IV.

Anastasii Bibliothecarii Chronographia tripertita. Med 873. in 875. letom je bibliotekar Anastazij na podlagi Nikephorove, Synkellove in Theophanove kronike spisal neko novo, ki je imela tri dele (tripertita). Ta kronika je večinoma le prevod posameznih odstavkov iz prej omenjenih kronik. Tu in tam je pa Anastazij tudi še kaj novega dodal.

Izdaje: 1) Fabrottus v Hist. Byzant. script, Pariz 1649. — 2) Bekker v Corp. script. hist. Byzantinae, Bonn 1841. — 3) Migne, Patrolog., Ser. gr., CVIII. (1861). — 4) Boor v drugem zvezku svojega dela „Theophanis Chronographia“, Lipsiae 1885.

---

[1] Navadno za tem izrazom na dotičnih mestih niso navedene vse izdaje. Marsikaka starejša, slabejša ali pa Slovencem manj pristopna je izpuščena.

Andreae Bergomatis historia. Imenovani pisatelj, ki je bil duhovnik v Bergamu, je okoli leta 877. na kratko opisal zgodovino Langobardov od 568.—877. Za starejšo dobo je zajemal iz Pavla dijakona. Kar nam pripoveduje iz tistih časov, ko je sam živel, je zanesljivo in natančno.

Izdaje: 1) Hermannus Philomusus ap. Mencken, Script. rer. Germ., I, Lipsiae 1728. — 2) Muratori, Antiqu. Ital., I, Mediolan. 1738. — 3) Pertz v MG. SS., III. — 4) Migne, Patrolog., Ser. lat., CLI. — 5) Waitz v MG. SS. rer. Langob., Hannover 1878.

Annales Admuntenses obsegajo dobo od 1—1250 ter so v obče zanesljivi. Za starejše čase je gradivo izpisano iz drugih letopisov. Za našo starejšo zgodovino je v njih le malo notic.

Izdaje: 1) Pez, Script. rer. Austr., II, 163—187. — 2) Wattenbach v MG. SS., IX, 569—593.

Annales Alamannici se začenjajo z letom 703. ter segajo do leta 768., njih razna nadaljevanja (continuationes) pa do leta 926. Izpisovali so jih večkrat poznejši pisatelji, ko so sestavljali svoje kronike.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, 22—60. — 2) Henking v Mittheilungen zur vaterländ. Gesch., XIX, St. Gallen 1884.

Annales Altahenses maiores obsegajo dobo od 708—1073 ter so sestavljeni na podlagi raznih drugih letopisov. Zovejo se tako po bavarskem samostanu Nieder-Altaichu.

Izdaje: 1) Giesebrecht in Oefele v MG. SS., XX, 772—824. — 2) Ista pisatelja v Scriptores rer. Germ. in usum scholar., Hannover 1868.

Annales s. Amandi. Tem letopisom je najprej Pertz dal to ime, ker je mislil, da so nastali v St. Amandu v tournayski škofiji na sedanjem severnem Francoskem. To delo, katero se začenja z letom 687. ter sega do 810., se sme uvrstiti med najstarejše letopise, iz katerih so potem drugi zajemali. Za našo lokalno zgodovino nimajo skoraj nobene važnosti.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., III. — 2) Bouquet, Recueil des historiens des Gaules et de la France, II. — 3) Pertz v MG. SS., I, 3—14.

Annales Augienses obsegajo dobo od 709—954. Nastali so v Reichenau-u ob Bodenskem jezeru na podlagi nekaterih drugih letopisov, tako n. pr. Ann. Alamann., Sangallens. in Weingart.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, 67—69. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLII, 1209—1214. — 3) Jaffé, Bibl. rer. Germ., III, 702—706.

Annales Einhardi, gl. Annales regni Francorum.

Annales s. Emmerammi Ratisponen. maiores (a. 748—823). Zovejo se ti letopisi po rezenskem samostanu sv. Emerama.

Izdaje: 1) Mabillon, Vetera analecta, Paris, 1685, IV. — 2) MG. SS. I, 92—93. — 3 Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLI, 1105—1108.

Annales Fuldenses (a. 680 - 901) so zanesljiv zgodovinski vir, katerega so sestavili razni dobro podučeni pisatelji. Za starejše čase

je dotični pisatelj (Enhard = Einhard) porabil Ann. Lauriss. min., Ann. Sithiens., izgubljene dvorne letopise in še druge vire; dobo od 838—863 je opisal fuldski menih Ruodolf, in zadnje tri dele pa zopet drugi pisatelji.

Izdaje: 1) Freher, Germ. rer. script., Frankfurt 1600, I, p. 1—55. — 2) Duchesne, Script. rer. Franc., (1638), II, 531—584. — 3) Pertz v MG. SS., I, 343—415. — 4) Kurze, Ann. Fuld., Hannover, 1891.

Annales Guelferbytani (Wolfenbüttel) so dobili ime po kraju, v katerem so našli dotični rokopis, ter obsegajo dobo od 741—823.

Izdaje: 1) Freher, Germ. rer. script ed. Struve (1717), I, 77. — 2) Pertz v MG. SS., I, p. 23—46.

Annales Juvavenses maiores (a. 550—835) so nastali v Solnogradu. V Würzburgu se nahaja izvirni rokopis teh analov.

Izdaje: 1) Eccardus, Commentarii de rebus Franciae Orientalis, Wirceburgi (1729), I, 804. — 2) Pertz v MG. SS., I, 87—89 in pa III, 121, 122.

Annales Juvavenses minores (a. 742—814) so bili leta 816. spisani ter dobili po Solnogradu svoje ime.

Izdaje: 1) Eccardus, Commentarii, I, 805 — 2) Pertz, MG. SS., I, 88, 89 in pa III, 122, 123.

Annales Laubacenses (a. 687—926) se zovejo po samostanu Lobbesu-u pri Lüttichu. Prvi del do leta 814. je predelan po Ann s. Amandi ter ob enem tudi nekoliko pomnožen.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, p. 7—15, 52—55.

Annales Laureshamenses (a. 703—803). To ime jim je dal Pertz, ker je mislil, da so nastali v Lorschu na Hesenskem. Njih prvi del sega do leta 768., drugi pa ostalo.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, p. 22—39. — 2) Katz, v Jahresbericht des Untergymn. v. St. Paul, 1889. — 3) Muratori, Script. rer. Ital, II, 110.

Annales Laurissenses maiores, gl. Annales regni Francorum.

Annales Laurissenses minores (a. 680—817). Ti letopisi so površni izpiski iz Fredegarja in drugih virov. Za našo lokalno zgodovino je v njih le malo notic.

Izdaje: 1) Pertz, v MG. SS., I, 112—123. — 2) Waitz, v Sitzungsberichten der Berliner Akademie, XIX, (1882), p. 409—415.

Annales Maximiniani (a. 741—811) se zovejo po samostanu sv. Maksimina v Trieru ter so nekaka kompilacija, ki je kmalu po letu 811. nastala. Ko je dotični pisatelj sestavljal svoje delo, je pred seboj imel Gesta pontif. Rom. in pa razne letopise.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS, XIII, p. 19—25.

Annales Mettenses (a. 687—830) so nastali v Metzu. Pisatelj je porabil razne vire, med njimi tudi nekatere take, ki se nam niso ohranili; zarad tega ti letopisi niso brez važnosti.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., III, p. 262—333. — 2) Pertz v MG. SS., I, 316—336.

Annales Mosellani (a. 703—797) so v najstarejših delih nekak ekscerpt iz izgubljenih dvornih letopisov. Poznejši pisatelji so Ann. Mosellani večkrat uporabljali.

Izdaje: 1) Lappenberg v MG. SS., XVI, p. 494—499.

Annales Nazariani (a. 708—791) se zovejo tako po samostanu sv. Nazarija v Lorschu. Za našo domačo zgodovino imajo le malo porabljivega.

Izdaje: 1) Freher, Corpus hist. Fr., I, p. 86—90. — 2) Duchesne Hist. Franc. script., II, p. 3-6. — 3) Pertz v MG. SS., I, 23—44.

Annales Petaviani (a. 687—804) so dobili to ime po nekdanjem lastniku njih rokopisa. Nekateri zgodovinarji menijo, da so ti letopisi nekaki izpiski iz neohranjenih dvornih letopisov, drugi, kakor Waitz, pa trdijo, da teh dvornih letopisov nikdar bilo ni.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., II, p. 6—10. — 2) Pertz v MG. SS., I, p. 7—18.

Annales regni Francorum obsegajo dobo od 741—829. Pertz (MG. SS., I) jih je imenoval „Annales Laurissenses maiores“ in pa „Einhardi Annales“. Bilo je več pisateljev, ki so jih sestavljali. Prvi med njimi jih je okoli leta 788. pričel ter potem nadaljeval do leta 795. Njegov naslednik je bil menih Einhard, ljubljenec takratnega vladarja Karola, čegar življenje je tudi v posebnem delu opisal. V obče so prej imenovani letopisi zanesljivi. Mnogi poznejši analisti so jih uporabljali in izpisavali. Za našo zgodovino je v njih marsikatera dragocena notica.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS, I, p. 124—218. — 2) Kurze, Annales regni Francorum, p. 1—178.

Annales s. Rudberti Salisburgensis (a. 1—1286). Kaže se, da so v Solnogradu okoli leta 1180. sestavili nekako kronologično kompilacijo ter so jim pri tem delu služili razni viri, kakor Historia miscella, Gesta Francorum, Fredegar, Pavel dijakon, Gesta pont. Rom., Ann. Fuld, in še drugi letopisi. To kompilacijo, ki se pa nam ni ohranila, so porabili razni pisatelji, katerim se imamo zahvaliti za Ann. s. Rudb. Salisb., Ann. Admunt., Auct. Garstense itd. Za naslednja leta so potem samostojno opisovali razne dogodke.

Izdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., IX, p. 758—810

Annales Salisburgenses (a. 499—1049) se večinoma ozirajo le na lokalne solnograške dogodke.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, p. 89—90.

Annales Sangallenses breves (a. 708—899) so nekak izpisek iz Ann. Alamannici. Nastali so v St. Gallenu na Švicarskem.

Izdaje: 1) Arx in Pertz v MG. SS, I, p. 64—65. — 2) Henking v Mittheilungen zur vaterländ. Gesch., XIX, 220—223, St. Gallen 1884.

Annales Sangallenses maiores (a. 709—1056) so do leta 918. izpisani iz Ann. Alamannici; od leta 919. so pa samostojno delo, ki ni brez vrednosti.

Izdaje: 1) Arx in Pertz v MG. SS., I, p. 73—85. — 2) Henking, l. c.

Annales Sithienses (a. 548—823) so dobili to ime po samostanu Sithiou v St. Omer-u na severnem Francoskem, kjer so našli dotični rokopis. Ti letopisi se v nekaterih točkah ujemajo z Ann. regni Francorum.

Izdaje: 1) Mone v Anzeiger f. Kunde der teutschen Vorzeit, V (1836), p. 5—11. — 2) Waitz v MG. SS., XIII, p. 35.

Annales Tiliani (a. 708—740 ter 741—807). Prvi del teh leto pisov je vzet iz Ann. s. Amandi, drugi je pa izpisek iz Ann. Petaviani in Laurissens. mai. Zovejo se po nekdanjem lastniku njih rokopisa.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script, II, p. 11. — 2) Pertz v MG. SS., I, p. 6—8 in 219—224.

Annales Weingartenses (a. 708—936) so do leta 918. le nekak izpisek iz Ann. Alamannici. Zovejo se po samostanu sv. Martina v Weingartenu v konstanški škofiji.

Izdaje: 1) Hess, Monumenta Guelfica, pars hist., p. 269—274. — 2) Pertz v MG. SS., I, 65—67.

Annales Xantenses (a. 640—874). Starejši deli teh letopisov so kompilacija, od leta 831. naprej so jih pa sestavljali razni istočasni pisatelji.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., II, p. 217—235.

Anonymi Ravennatis Cosmographia. — To delo je bilo med letom 667. in 670. sestavljeno. Pisatelj, čegar ime nam ni znano, je iz raznih starejših virov zajemal in tako je v svoji knjigi bolj orisal tisto zemljepisno stanje, kakršno je bilo za Rimljanov, kakor pa tisto, kakršno je bilo v njegovem času.

Izdaje: 1) Pl. Porcheron v Parizu leta 1688. — 2) Jak. Gronovius leta 1696 (konec manjka). — 3) Abr. Gronovius leta 1722. — 4) Pinder et Parthey v Berlinu leta 1860.

Auctarium Garstense (a. 450—1139). Ko sem govoril o Ann. s. Rudberti Salisburg., sem tudi omenil, kako je nastal spis Auctarium Garstense.

Izdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., IX, p. 561—569.

Bedae Chronica [1) Liber de temporibus, 2) De ratione temporum] ab a. 1—726. — Obe kroniki, kateri je Beda spisal, sta deli dveh večjih kronologičnih razprav. Najprej je sestavil krajše delo „Liber de temporibus“, v katerem je od poglavja 16 - 20. manjša kronika, ki sega do leta 703. Nato je spisal daljšo razpravo „De temporum ratione“, v kateri se od poglavja 66—72. nahaja večja kronika, ki sega do leta 726. ter je bila v naslednjem letu spisana.

Izdaje: 1) MG. Auct. ant. tom. XIII.

Bernardus Justinianus, gl. Giustiniani Bernardus.

Bernoldi Chronicon (a. 1—1100). Bernold je bil menih v samostanu sv. Blaža v Črnem lesu, pozneje pa v Schaffhausenu, kjer je

tudi leta 1100. umrl. Za starejšo dobo nima njegova kronika prave samostalne vrednosti; izvirno je njegovo delo še le od leta 1074. naprej.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., V, 385—467. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXLVIII, p. 1299—1432.

Breves notitiae obsegajo kratke odstavke, v katerih je povedano, kako so razni možje ustanovili in obdarovali solnograško škofijo in solnograške samostane. Spisane so bile najbrže okoli leta 790.

Izdaje: 1) Canisius, Antique lectionis tom. VI, 1147—1170. — 2) Basnage, Thesaurus monumentorum, III^{b}, 462—474. — 3) Hansiz, Germ. sacra, Augsburg 1729, II, 19—32 — 4) (Kleimayrn), Juvavia, Salzburg, 1784, Anhang, p. 30—48. — 5) Keinz, Indiculus Arnonis et breves notitiae, München 1869. — 6) Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, Salzburg, 1898, I, p. 17—49.

Carmen de Aquilegia numquam restauranda. To pesem je v slabem jeziku zložil neki neznan pisatelj najbrže med letom 844. in 855. Mož je pristaš gradeških patriarhov ter nasprotnik oglejskih.

Izdaje: 1) Endlicher, Catalogus codicum manuscr. biblioth. palat. Vindobon., I, (1836). p. 300—302. — 2) Duméril, Poésies popul. lat (1843) p. 261. — 3) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., II, 150—153.

Carmen de Pippini regis victoria Avarica, gl. Rhythmus de Pippini regis victoria Avarica.

Carmen de synodo Ticinensi. Ta pesem obsega devetnajst kitic, v katerih se opisuje sinoda, ki so jo okoli leta 698. po želji langobardskega kralja Kuningperta sklicali v Pavijo. Zložil je to pesem najbrže neki magister Stefanus. Iz nje je razvidno, kdaj se je končal razkol zarad treh poglavij.

Izdaje: 1) Oltrocchi, Ecclesiae Mediolanensis historia (1795). II, 536, 625. — 2) Bofisius, Concilia Papiensia (1852). p. 1. — 3) Troya, Codice diplom., III, št. 330, 353, 364. — 4) Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 698. — 5) Reifferscheid v Sitzungsber. der Wiener Akad., 1871. str. 473. — 6) L archeografo Triestino, Nuova serie I, 85. — 7) Bethmann v MG. SS. rer. Langob., p. 190, 191.

Cassiodori Variarum (epistolarum) libri XII. — Tako se zove kakih 400 ukazov, katere je Cassiodor iz prva kot quaestor in magister officiorum v imenu svojega kralja izdal, pozneje pa kot praefectus praetorio v svojem imenu razglasil. Ta pisma so važen zgodovinski vir tistega časa.

Izdaje: 1) Mariangelus Accursius leta 1533. v Augsburgu. — 2) Brosaeus leta 1588. v Parizu. — 3) Garetius leta 1679. v Rouenu. — 4) Mommsem leta 1894. v MG. Auct. ant., XII.

Catalogus patriarcharum Aquilegensium. Imena oglejskih škofov in patriarhov od sv. Marka pa do Dionizija Delfina († 1734).

Izdaje: 1) Rubeis v Mon. eccl. Aquil., Strassburg, 1740, Append., p. 6. — 2) Pertz v MG. SS., XIII, 367, 368.

Chronicon Altinate, gl. Chronicon Venetum.

Chronicon Gradense opisuje začetek torcellske škofije in gradeške patriarhije do razkola oglejske cerkve leta 607. Pisatelj je sestavil to delo v začetku enajstega stoletja ter med drugim zajemal gradivo iz „Cronica de sing. patr. nove Aquileie“ in pa, kakor se kaže, iz „Chronicon Venetum“. Chronicon Gradense so v prejšnjih časih imenovali Chronicon Sagornini.

Izdaje: 1) Rossi v Archivio storico Italiano, VIII (1845), p. 116—129. — 2) Pertz v MG. SS., VII, 39—45. — 3) Migne, Patrolog, Ser. lat., CXXXIX, p. 939—952. — 4) Monticolo, Cronache Veneziane, Roma 1890, p. 17-51.

Chronicon Moissiacense (a. 408—818) se zove po samostanu sv. Petra v Moissac-u ob Tarnu na južnem Francoskem. Ta kronika je precej dobra kompilacija iz raznih znanih virov.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., III, p. 130—147. — 2) Pertz v MG. SS., I, 280—313. — Glej tudi MG. SS, II, 257—259.

Chronicon patriarcharum Aquilejensium primum sega do leta 827., ko je bila mantovanska sinoda. Rubeis (p. 3) misli, da je ta kronika nastala že v devetem stoletju. Tu in tam ni brez pogreškov.

Izdaje: 1) Muratori, Anectota, IV (1713), p. 321. pod imenom „Vitae episcoporum et patriarcharum Aquil.“ — 2) Muratori, Script. rer. Ital., XVI, p. 5—10. — 3) Rubeis, Mon. eccl. Aquil., Append., p. 6—8.

Chronicon (patriarcharum Aquilejensium) alterum sega do patriarha Volkera († 1218). Prva polovica je skoraj doslovno posneta po prej omenjeni kroniki oglejskih patriarhov.

Izdaje: 1) Rubeis, Mon. eccl. Aquil., Append. p. 8—11.

Chronicon patriarcharum Gradensium, gl. Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie.

Chronicon Sagornini, gl. Chronicon Gradense.

Chronicon Venetum vulgo Altinate. Starejši deli te kronike so bili, kakor se kaže, večinoma spisani v desetem stoletju ali pa še prej, na vsak način med letom 800 in 1008. Novejši deli segajo v trinajsto stoletje. Izvirni rokopis se nam ni ohranil, temuč le prepisi iz poznejših stoletij. Začetek te kronike (Historiola de Altinatum) je služil pri sestavljanju spisa „Chronicon Gradense“. Vsebina Beneške kronike, spisane v jako slabi latinščini, ni povsod zanesljiva.

Izdaje: 1) Rossi v Archivio storico Italiano, VIII. — 2) Gar v Archivio storico Italiano, App., V (1847), p. 1—128. — 3) Simonsfeld v MG. SS., XIV. p. 5—69.

Chronographus Corbeiensis. — Annales Corbeiensis segajo do leta 1117. Trideset let pozneje je corveyski opat Wibald nekoliko razširil te letopise in tudi k nekaterim prejšnjim letom na robu dotičnega rokopisa dostavil razne notice. Jaffé je tem noticam dal ime „Chronographus Corbeiensis“, da jih je ločil od corveyskih letopisov.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., III. — 2) Jaffé, Bibl. rer. Germ., I, 43-65.

Conversio Bagoariorum et Carantanorum. Ta spis je za zgodovino Slovencev v osmem in devetem stoletju neprecenljive vred-

nosti. Neki solnograški duhovnik je leta 873. spisal ta sestavek ter hotel ž njim dokazati, da spada Panonija pod solnograško nadškofijo in da je Metodovo delovanje v tej deželi protipostavno vtikanje v pravice solnograške cerkve. Pisatelj hvalisa in povišuje v tem pristranskem spisu zasluge solnograških nadškofov in njih duhovščine, o Metodu pa govori razžaljivo ter mu še celo ne privošči njegovega nadškofovskega naslova. Ker se pisatelj povsod opira na listine in druga poročila, zato lahko rečemo, da ni noben stavek tega spisa brez zgodovinske vrednosti.

Izdaje: 1) Canisius, Antique lect. tom. II, p. 248 et VI, p. 1139. — 2) Freher, Script. rer. Bohem., Hannover 1602, p. 15—20. — 3) (Kleimayrn), Juvavia, Anh., p. 10—18. — 4) Kopitar, Glagolita Clozianus, p. LXXII–LXXVI. — 5) Wattenbach v MG. SS., XI (1854), p. 6—14. — 6) Ginzel, Gesch. der Slawenapostel Cyrill u. Method, Wien 1861, Anh., p 46—57.

Profesor Majciger (Zgodovina svetih apostolov slovanskih, Cirila in Metoda, 1863, str. 98—103) je ta spis poslovenil.

Cronica brevissima originis patriarchatus Gradensis. Ta kronika je kratek izpisek iz Chronicon Gradense.

Isdaje: 1) Monticolo, Cronache Veneziane, I, p. 55, 56.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (a. 579—1049). To kroniko je spisal neznan pisatelj na Gradežu pred začetkom enajstega stoletja ter pri svojem delu porabil razne listine, med njimi tudi ponarejene, ki jih je dobil v patriarhovem arhivu. Poznejši prepisovalci so tej kroniki dodali še imena nekaterih novejših gradeških patriarhov. Spis je kolikor toliko zanesljiv. Razen drugih ga je okoli leta 1008. porabil Ivan dijakon.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., VII, 45—47 (odl.). — 2) Migne, Patrolog, Ser. lat., CXXXIX, p. 951—956 (odl.). — 3) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 393—397. — 4) Monticolo, Cronache Veneziane, I, 5—16.

Danduli Chronicon. Ta kronika, razdeljena v deset knjig, obsega dobo od sv. Marka pa do leta 1339. Spisal jo je Andrej Dandolo (Dandulus), ki je kot beneški dožd leta 1354. umrl. Pisatelj je porabil razne vire ter v svoj tekst sprejel lepo število listin; zato je njegova kronika v obče zanesljiva.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., XII, (1728), p. 13—416.

De conversione Bagoariorum et Carantanorum libellus, gl. Conversio Bagoariorum et Carantanorum.

Einhardi Vita Karoli Magni imperatoris. Za zgodovino Slovencev sta le 13. in 15. poglavje tega životopisa večje važnosti.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., II, 443—463. — 2) Migne, Patrolog, Ser. lat., XCVII, 25—62. — 3) Jaffé, Bibliotheca rer. Germ., IV, 509—541. — 4) Waitz, Script. rer Germ. in usum schol., ed. 4*a* (1880).

Epitaphium Geroldi comitis. Dotični napis je najbrže Walahfrid Strabo napravil na grob grofu Geroldu, ki je leta 799. izgubil svoje življenje.

Izdaje: 1) Mommsen v Rheinisches Museum, IX (1854), p. 299. — 2) Dümmler v MG. Poetae lat. Carol., I, p. 114.

Ermoldi Nigelli Carmina in honorem Hludowici imperatoris. Ermoldus Nigellus je bil duhovnik iz Akvitanije. Leta 826. je spisal daljšo epično pesem, obsegajočo štiri knjige, v kateri je poveličaval takratnega cesarja Ludovika. V tej pesmi je marsikaj resničnega, marsikaj pa pretiranega.

Izdaje: 1) Muratori, Script rer. Ital., II*b* p. 3—80. — 2) Mencken, Script. rer. Germ., I, 865—956. — 3) Pertz v MG. SS., II, 464—523. — 4) Migne, Patrolog., Ser. lat., CV, 569—640. — 5) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., II, 5—79.

Excerptum de Karentanis. To je kratek izpisek iz Conv. Bag. et Carant.

Izdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., XI, 14, 15.

Fredegarii Scholastici Chronicon. To zgodovinsko delo sedmega stoletja ima štiri knjige, ki so jih skoraj tri stoletja pripisovali nekemu Fredegarju, čegar ime se pa v ohranjenih rokopisih ne nahaja. V novejšem času je Krusch dokazal, da sta vsaj dva glavna pisatelja sestavljala to delo in sicer je prvi spisal prvo in drugo knjigo ter prvih 39 poglavij četrte knjige, drugi pisatelj pa okoli leta 658. tretjo ter 40—90. poglavje četrte knjige. Zadnji pisatelj nam je tudi poročal o slovanskem kralju Samu in njegovih činih. Kar se nam v teh knjigah pripoveduje, je v obče zanesljivo; le jezik je jako slab

Izdaje: 1) Flacius Ilyricus (Vlašić) v knjigi „Gregorii Turonici Historiae Francorum libri decem“, Basel 1568, (kjer je le četrta Fredegarjeva knjiga natisnjena). — 2) Freher, Corpus Francicae Historiae, Hanau 1613 (s tretjo in četrto Fredegarjevo knjigo). — 3) Duchesne, Hist. Franc. script., Pariz 1636 (s tretjo in četrto knjigo). — 4) Ruinart, Gregorii Turon. opera etc., Pariz 1699. — 5) Krusch v MG. SS. rer. Merov., II (1888), p. 18—168.

Fredegarii Scholastici continuationes. Kroniko, katero pripisujemo Fredegarju, so pozneje razni pisatelji nadaljevali do leta 768. Ti spisi so v jezikovnem oziru slabi in tudi, kar se tiče kronologije, ne brez napak.

Izdaje: 1) Ruinart Gregorii Turon. opera. — 2) Krusch v MG. SS. rer. Merov., II, 168—193.

Gesta Dagoberti I. regis Francorum. Tako se zove slaba kompilacija nekega meniha, ki je v devetem stoletju živel v samostanu St. Denis-u pri Parizu. Na mnogih mestih se nahajajo prepisi iz Fredegarjeve kronike.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., I, 572—589. — 2) Struve, Acta literaria, Jena 1706, p. 45—181. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., XCVI, p. 1395—1422. — 5) Krusch, MG. SS. rer. Merov., II, 399—425.

Gesta pontificum Romanorum, gl. Liber pontificalis.

Giustiniani Bernard je bil beneški pisatelj ter umrl leta 1489. Razen drugih del je tudi spisal „De origine urbis Venetiarum rebusque

ab ipsa gestis historia" v 15 knjigah. Ker je porabil razne starejše vire, ni njegovo delo brez vrednosti.

Izdaje: 1) Graevius et Burmannus, Thesaurus antiquitatum et historiarum Italiae, V.

Gregorii I. papae Epistolae sive Registrum epistolarum. Ta pisma so jako važen vir za tisti čas, ko je vladal papež Gregor I. (590–604).

Med mnogimi izdajatelji Gregorjevih pisem so najznamenitejši: 1) Gussanvillaeus leta 1675, 2) menihi benediktinci iz skupščine sv. Mavra (Mavrinci) leta 1705. ter 3) Ewald in Hartmann v MG. Epist. I. in II. leta 1887 in 1891. V teh treh izdajah so dotični možje vsak po svoje uvrstili pisma po kronologičnem redu ter jih porazdelili v dvanajst knjig. — Izmed drugih izdaj naj še omenim: 1) Gallicciolli v Benetkah leta 1768–76. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXXVII. — 2) Mansi, Concil. coll. (1764), IX, X. — Tudi je marsikatero posamezno pismo papeža Gregorja v tej ali drugi knjigi ponatisnjeno.

Guidonis Pisani Geographica. Ta pisatelj je leta 1119. zvršil svoje delo. Večino gradiva je prepisal iz Kozmografije neznanega ravennskega geografa.

Izdaje: 1) Pinder et Parthey v Berlinu leta 1860. kot dodatek h Kozmografiji ravennskega zemljepisca.

Historia Langobardorum codicis Gothani. To je kratka zgodovina Langobardov, natisnjena po nekem kodeksu, ki se nahaja v Gothi. Pisatelj te zgodovine je porabil spis „Origo gentis Langobardorum", njegovo vsebino izdatno pomnožil ter pripovedovanje razširil do svoje dobe. Spisal je namreč ta sestavek med letom 807. in 810. Spisi Pavla dijakona mu niso bili znani, pač pa Izidorjeva Kronika.

Izdaje: 1) Blume v MG. Legg., IV, p. 641–647. — 2) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 7–11.

Historia miscella. Neki Landolfus Sagax je okoli leta 1000 z raznimi dodatki pomnožil Rimsko zgodovino (Historia Romana) Pavla dijakona ter jo razširil do leta 813. tako, da je novo delo, ki je prej štelo le 16 knjig, sedaj imelo 26 knjig. Pithoeus je dal tej novi zgodovini, ki pa ni veliko vredna, ime „Historia miscella".

Izdaje: 1) Pithoeus leta 1569. v Baselu. — 2) Canisius leta 1603. v Ingolstadtu. — 3) Muratori, Script. rer. Ital., I, p. 1–178. — 4) Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, p. 743–1158. — 5) Eyssenhardt leta 1869. v Berlinu. — 6) Droysen v MG. Auct. ant., II (1879)

Johannes episcopus Ephesinus je živel v šestem stoletju. Bil je monofizit ter se udeleževal prepirov, katere so imeli njegovi pristaši s svojimi nasprotniki. Spisal je v sirskem jeziku Cerkveno zgodovino, ki je segala od Julija Cezarja pa do cesarja Mavricija. Imela je tri dele, izmed katerih se je pa le tretji ohranil. V njem so opisani dogodki, ki so se vršili med letom 536. in 585. Razen drugih virov je rabil tudi Malalasovo Kroniko.

Ostanke te zgodovine je v izvirniku izdal Cureton leta 1853. v Oxfordu. Nemški prevod je oskrbel kaplan dr Schönfelder ter ga dal v Monakovem leta

1862. natisniti. Nekateri odlomki Schönfelderjevega prevoda so natisnjeni v Vjestniku zemaljskog arkiva, Zagreb, I (1899), št. 115—120, 193.

Johannis abbatis monasterii Biclarensis Chronica. Ta Ivan je bil opat v nekem španskem samostanu. Kje je bil „monasterium Biclarense", ni znano Ker je rečeni Ivan nekaj časa v Carigradu živel, zato se ne bodemo čudili, da je ta španski menih tudi nekoliko poročal o navalih Slovanov in Obrov na bizantinska tla Njegova Kronika je obsegala dobo od leta 567.—590. Leta 586. je ta Ivan ustanovil samostan „Biclaro", leta 591. je pa postal škof v katalonskem mestu Geroni na Španskem.

Izdaje: 1) Gallandius, Bibliotheca veterum patrum, XII. 363—371. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXXII, 863—870. — 3) Mommsen v MG. Auct. ant., XI (Chronica minora, II), p. 211—220.

Johannis diaconi Chronicon Venetum. — Ta Ivan je bil kaplan beneškega dožda Petra II. Urseola, ki je vladal od 991—1009. Spisal je kroniko, ki navaja razne dogodke do leta 1008. Pisatelju so rabili razni viri, kakor Pavel dijakon, spisi Bedovi. Cronica de sing. patr. nove Aquileie in drugi. Kar se tiče poznejših dogodeb, o katerih nam poroča, jih je deloma sam doživel.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS. VII (1846), p. 4—38. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXXIX, p. 875 940. — 3) Monticolo, Chronache Veneziane (1890), p. 59—171.

Johannis Malalae Chronographia. Malalas je bil v Siriji doma ter živel v šestem stoletju. Njegova kronika (Χρονογραφία), ki je morebiti segala do leta 573., se nam ni popolnoma ohranila, kajti manjkata jej začetek in konec. Za nas je le ena notica večje važnosti (gl. št. 69).

Izdaje: 1) Chilmeadus leta 1691. v Oxfordu. — 2) Dindorf v Corp. script. hist. Byz. leta 1831. v Bonnu. — 3) Migne, Patrolog., Ser. gr., XCVII, p. 9—790.

Jordanes je bil gotovskega rodu. Postal je duhovnik in še pozneje pa škof v Crotonu v južni Italiji. Najbrže je bil tudi on med tistimi, ki so spremljali papeža Vigilija v Carigrad, kjer je ta od leta 547—554. živel v prognanstvu. Jordanes je leta 551. končal svojo razpravo o gotovski zgodovini („Getica") in nekaj mesecev pozneje tudi svoj spis o rimski zgodovini („Romana"). Najbrže je v Carigradu zvršil oba dela. Več o tem pisatelju in njegovih spisih v Rutarjevi razpravi, tiskani v Letopisu Matice Slov. za leto 1880., str 59 97. Pravo ime je Jordanes; oblika Jordanis je rodilnik, kakor n. pr. Johannes, Johannis.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., I, (1723). — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXIX (1848). — 3) Closs leta 1861. v Stuttgartu (samo gotovsko zgodovino), — 4) Mommsen v MG. Auct ant., V (1882). — 5) Holder-Egger leta 1882. v Freiburgu i. B in Tübingenu (samo gotovsko zgodovino).

Landolphi Sagacis Additamentum, gl. Historia miscella.

Legenda ss. Marini et Anniani. Na podlagi životopisa sv. Marina in Aniana (Vita ss. Marini et Anniani), spisanega okoli leta 750., je nastala okoli leta 1100 omenjena legenda. V njej je nekoliko zgodovinskega zrna, še več pa pesniškega namečka.

Izdaje: 1) Mon Boica, I, 343 - 350. — 2) MG. SS, XV, p. 1069. — 3) B. Sepp, Vita ss. Marini et Anniani, Ratisbonae (1892), p. 9—17.

Libellus de conversione Bag. et Carant., gl. Conversio Bagoar. et Carantanorum.

Liber pontificalis ali pa ***Gesta pontificum Romanorum.*** To delo je sestavljeno iz dolge vrste životopisov, ki so jih v različnih dobah spisali razni pisatelji Mommsen misli, da so najstarejši deli nastali v sedmem stoletju, drugi pa v poznejših časih. To delo so mnogi pisatelji uporabljali v svojih spisih.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., III (1724). — 2) Vignolius v treh zvezkih (1724, 1752, 1755). — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXVII in CXXVIII. — 4) Duchesne v Parizu. vol. I leta 1886. in vol. II pa 1892. — 5) Mommsen v MG. Gest. pont. Rom., I (1898) (do papeža Konstantina, ki je umrl leta 715.)

Malalas, gl. Johannis Malalae Chronographia.

Marii episcopi Aventicensis Chronica. Ta Marij je bil najprej škof v Avenches-u, pozneje je pa v Lausanne prestavil svoj sedež. Umrl je leta 594. Njegova kronika nima za nas posebne važnosti.

Izdaje: 1) Gallandius, Bibliotheca veterum patrum, XII, 313—320. — 2) Migne, Patrolog., ser. lat., LXXII, 793—802 — 3) Mommsen v MG. Auct. ant. XI (Chronica minora, II), p. 232—239.

Menander Protector. Priimek „Protector“ je dobil, ker je bil član cesarske telesne straže. Bil je iz Carigrada ter je živel v drugi polovici šestega stoletja. Njegovo delo „Ἱστοριῶν βιβλία ὀκτώ“ se nam je ohranilo le v odlomkih ter je nadaljevanje tiste zgodovine, katero je spisal Agathias. Obsega namreč dobo od 558—582. Kar nam Menander pripoveduje, je zanesljivo in verjetno.

Izdaje: 1) Bekker in Niebuhr v Corp. script. hist. Byzant, XII, Bonn, 1829, p. 282—444. — 2) Müller, Fragm. hist. graec., IV, 200—269. — 3) Dindorf, Historici graeci min., Lipsiae, 1871, II, p. 1—131.

Miracula s. Demetrii martyris auctore Joanne, Thessalonicensi archiepiscopo. — Sv. Demetrij je v začetku četrtega stoletja v Solunu umrl mučeniške smrti. Pozneje so razni možje v svojih spisih poveličevali njegova dela. Solunski nadškof Ivan je opisal nekatere čudeže, ki so se pripisovali sv. Demetriju. Med drugim pripoveduje o Slověnih, ki so prišli pred Solun in ga začeli oblegati. Ker se je pisatelj takrat mudil v imenovanem mestu, je lahko s svojimi očmi opazoval, kako so Slověni razsajali po solunski okolici.

Izdaje: 1) Acta Sanct., Octobris tom. IV, p. 104—162.

Necrologium Augiense je nastal v Reichenau u na otoku Bodenskega jezera v dobi od 701. pa do 1000.

Izdaje: 1) Böhmer, Fontes, IV, 140 (odl.). — 2) Keller v Mitth. der antiqu. Gesellschaft zu Zürich, VI (1848), p. 37—68. — 3) Baumann v MG. Necrol., I, 271—282.

Necrologium St. Galli iz 9. in 10. stoletja.

Izdaje: 1) Dümmler in Wartmann v Mitth. zur vaterländischen Geschichte vom hist. Ver. f. St. Gallen, XI (1869). — 2) Baumann v MG. Necrol, I, 462—487.

Necrologia s. Rudberti Salisburgensis iz 8—12. stoletja.

Izdaje: 1) Herzberg-Fränkel v MG. Necrol, II (1890), p. 91—198. On je posamezne odlomke, ki so jih drugi izdali, spravil v nekako celoto ter jo priobčil. Porabil je to, kar so objavili: 1) Frobenius v Mon. Boica, XIV. — 2) Meiller v Archiv f. österr. Gesch, XIX. — 3) Wiedemann v Archiv f. österr. Gesch., XVIII. — 4) Böhmer, Font. rer. Germ., IV.

Origo gentis Langobardorum. Ta opis je nastal okoli leta 670. Služil je Pavlu dijakonu, ko je sestavljal zgodovino Langobardov, ter še nekemu drugemu pisatelju, ki je spisal sestavek, kateri nam je znan pod imenom Historia Langobardorum codicis Gothani.

Izdaje: 1) Baudi di Vesme v Historiae patr. monumenta, Turin, 1885, p. 5—10. — 2) Bluhme v MG. Legg., IV (1868), p. 641—647. — 3) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 2—6.

Pauli diaconi Historia Langobardorum. Pavel dijakon je bil potomec langobardske rodovine, ki je po Furlanskem imela svoja posestva. Rojen je bil najbrže med letom 720. in 725. Langobardski kralj Deziderij mu je bil naklonjen; vsaj je Pavel nekaj časa podučeval njegovo hčer Adelpergo. Njej na ljubo je spisal „Rimsko zgodovino“, ki je segala do dobe cesarja Justinijana I. Kdaj je Pavel postal duhovnik ter dobil priimek „dijakon“, ni znano. Ko so se leta 776. Langobardi po Furlaniji vzdignili zoper Franke, se je tudi Pavlov brat Arichis udeležil upora ter vsled tega izgubil svoje premoženje. Šest let pozneje se je Pavel obrnil do frankovskega kralja Karola ter ga prosil, da bi prizanesel njegovemu bratu. Tudi se je sam napotil na dvor frankovskega kralja, kjer je bil dobro sprejet; tu je potem ostal več let. Ko se je pisalo 787, je bil zopet v svoji domovini. Proti koncu svojega življenja je v samostanu Montecassino spisal zgodovino svojih rojakov, a je ni popolnoma zvršil. Njegova „Historia Langobardorum“, sega do smrti langobardskega kralja Liutpranda († 744); manjka jej torej tista doba, ki jo je pisatelj sam preživel.

Pavel dijakon je za svoje delo porabil razne vire, vendar tu in tam nekoliko prepovršno. Njegova slaba stran se najbolj kaže v kronologiji. Pavel dijakon spada med tiste pisatelje, ki so kolikor toliko poročali o Slovencih in njih bojih s sosednjimi narodi. Marsikatera notica v njegovi zgodovini je za nas velike važnosti. O znamenitosti te knjige Pavla dijakona za starejšo zgodovino Slovencev je že pisal Rutar v Letopisu Matice Slov. za leto 1885, str. 288—331. Kako razširjena je bila langobardska zgodovina Pavla dijakona, kaže nam to,

da se je o njej iz srednjega veka ohranilo čez sto rokopisov in da je bila v zadnjih stoletjih izdana štirnajstkrat, ako ne še večkrat.

Izdaje: 1) Muratori, Script. rer. Ital., I. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, p. 433—672. — 2) Waitz, MG. SS. rer. Langob. (1878), p. 45—187. 4) Script. rer. Germ. in usum schol., Hannover 1878.

Pauli diaconi continuatio Lombarda je kratko nadaljevanje Pavlove langobardske zgodovine ter sega do leta 774., torej do tiste dobe, ko se je frankovski kralj Karol polastil langobardskega kraljestva.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 216—219.

Pauli diaconi continuatio Romana. Tako se zove kratek spis, sestavljen po načinu takratnih letopisov ter sega do leta 824. Pisatelj je zajemal iz Gesta pont. Rom. ter iz nekaterih letopisov, kakor iz Ann. Lauresham.

Izdaje: 1) Freher, Corp. hist. Franc., p. 178. — 2) Duchesne, Hist. Franc. script., II, p. 205—208. — 3 Muratori, Script. rer. Ital., I *b*, p. 183. — 4) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 200—203.

Pauli diaconi continuatio tertia. To nadaljevanje, sestavljeno na podlagi raznih virov, sega do leta 809. Kdaj je ta spis nastal, ni znano.

Izdaje: 1) Waitz v MG. SS. rer. Langob., p. 204—216.

Paulini Aquileiensis patr. Versus de Herico duce. V tej pesmi poveličuje oglejski patriarh Pavlin svojega prijatelja, furlanskega vojvoda Herika, ki je leta 779. v bitki s Hrvati pri Trsatu izgubil svoje življenje.

Izdaje: 1) Migne, Patrolog., Ser. lat., XCIX, 683. — 2) Pertz v Einhardi Vita Karoli M. (Scriptores rer. Germ. in usum schol., ed. 4*a*, 1880) p. 33—35. — 3) Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 791. — 4) Rački v Documenta hist. Chroaticae (Monum. spect. hist. Slavor. merid., VII), p. 301 (odl.). — 5) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., I, 131—133.

Photii in Theophylactum summaria. Focij je živel v devetem stoletju v Carigradu ter bil tukaj tudi mnogo let za patriarha (858—867 ter 877—881). Spisal je več učenih del, med njimi tudi tako zvano Bibliotheko ali Myriobiblon. To delo obsega dolgo vrsto izpiskov iz raznih knjig, ki jih je Focij prečital. Precej obširni so izpiski iz Theophylakta.

Izdaje: 1) Bekker v Berlinu leta 1824. v dveh zvezkih. — 2) Migne, Patrol., Ser. gr., CI—CIV 1860.

Poetae Saxonis Annales de gestis Caroli magni imperatoris (a. 771 - 814). Neki Saksonec je okoli leta 890. porabil Annales Einhardi in pa Einhardi Vita Karoli Magni, da je v verzih opisal razne čine frankovskega vladarja Karola. Le malo notic je vzel tudi iz drugih virov.

Izdaje: 1) Duchesne, Hist. Franc. script., II. — 2) Leibnitz, Script. rer. Brunsvic., I, p. 120–171 — 3) Pertz v MG. SS., I, p. 227—279 — 4) Migne, Patrol., Ser. lat., XCIX, p. 683–736. — 5) Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, p. 544—627.

Prokopios (Προκόπιος) je eden izmed boljših bizantinskih zgodovinarjev šestega stoletja. Njegov rojstni kraj je bilo mesto Caesarea v Palestini. Leta 527. je postal tajnik in svetovalec poveljniku Belizarju ter ga spremljal na razna bojišča. Tako je šel leta 533. z Belizarjem v Afriko, leta 536. v Italijo in še pozneje na perzijsko mejo. Kdaj je umrl, ni znano. Med njegovimi deli je največ vredna njegova Zgodovina, ki obsega osem knjig, v katerih Prokopij opisuje v dveh knjigah perzijsko, v dveh vandalsko in v treh gotovsko vo sko. V osmi knjigi je nekak pregled raznih dogodkov pred letom 554. Kar nam Prokopij pripoveduje, je večinoma sam doživel; marsikaj je pa posnel po raznih virih. Za nas so najznamenitejše tiste knjige, v katerih se opisuje gotovska vojska.

Drugo njegovo delo je Historia arcana (Tajna zgodovina), tudi Ἀνέκδοτα imenovana, ki jo smemo smatrati kot nekako nadaljevanje prej omenjene zgodovine. V tem spisu pogostoma napada cesarja Justinijana, njegovo soprogo in nekatere druge može.

Kot tretje njegovo delo naj navedem spis o Justinijanovih stavbah (Περὶ τῶν κτισμάτων), znamenit posebno zarad zemljepisnega gradiva, ki je v njem nakopičeno.

Prokopijevi spisi so za nas posebno važni zato, ker nahajamo v njih lepo število podatkov o Slovenih šestega stoletja.

Izdaje: 1) Maltretus v Byzant hist. script. v dveh zvezkih, Pariz. 1662–63. — 2) Dindorf v Corp. script. hist. Byzant. v treh zvezkih, Bonn, 1833—38.

Reginonis Chronicon (a. 1—906). Regino je bil opat v prümskem samostanu v zahodni Nemčiji. Ko je moral samostan zapustiti, je našel zavetje pri takratnem trierskem škofu Ratbodu. Ta ga je izpodbudil, da je spisal več razprav, med katerimi je bila tudi njegova Kronika. Umrl je leta 915. Rabil je za svoje delo razne znane vire, vendar je bil nekoliko prepovršen in se tudi za kronologijo ni dosti brigal. Še le proti koncu, ko pripoveduje o dogodkih, ki jih je sam doživel, je njegova Kronika dobra in zanesljiva.

Izdaje: 1) Pertz v MG. SS., I, 537—612. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat. CXXXII, 13—150. — 3) Kurze, Script rer. Germ. in usum schol., Hannover, 1890.

Rhythmus de Pippini regis victoria Avarica. Ta pesem obsega petnajst trovrstičnih kitic, v katerih se opeva zmaga italskega kralja Pipina nad Obri leta 796. Verzi so slabi a njih vsebina pa je, kakor se kaže, zanesljiva.

Izdaje: 1) Pertz v Einhardi Vita Karoli M. (Scriptores rer. Germ. in usum. schol., ed. 4*a*, p. 32, 33). — 2) Dümmler v MG. Poetae lat. aevi Carol., I, p. 116, 117.

Theophanes Confessor (Θεοφάνης ὁμολογητής) je bil sin bogatih staršev. Postal je menih ter ustanovil neki samostan ob Marmorskem morju blizu Cyzika. Okoli leta 817. je umrl kot pregnanec na otoku Samothrake. Cerkev ga časti kot svetnika spoznavalca. Theophanes je le slučajno postal pisatelj zgodovine. Njegov prijatelj Georgios Synkellos ga je pred svojo smrtjo prosil, da bi nadaljeval njegovo delo, kar je Theophanes tudi storil. Spisal je nekako kroniko, ki je obsegala dobo od 284. pa do 813. Najbrže je Theophanes dobil razne vire, katere je rabil, po svojem prijatelju Synkellu.

Izdaje: 1) Goar v Parizu leta 1655. — 2) Classen v Corp. script. hist. Byzant., Bonn, 1839—41. — 3) Migne, Patrolog., Ser. gr., CVIII (1861). — 4) Boor, Theophanis Chronographia, Lipsiae, 1883 (jako dobra izdaja)

Theophylaktos Simokattes (Θεοφύλακτος Σιμοκάττης) je bil v Egiptu rojen. Živel je za cesarja Heraklija (610—640). Najznamenitejše njegovo delo je Zgodovina, (Ἱστορίαι), v kateri v osmih knjigah opisuje dobo, v kateri je vladal cesar Mavricij (582—602). Kar nam pripoveduje, je verjetno. Tu in tam je preveč gostobeseden. V njegovi Zgodovini nahajamo marsikaj zanimivega o takratnih Slovanih. Več poznejših pisateljev je zajemalo iz Theophylaktovih spisov. Focij je še celo napravil kratek izpisek iz posameznih njegovih knjig.

Izdaje: 1) Pontanus v Ingolstadtu leta 1604. — 2) Fabrottus v Byzant hist. script., Pariz, 1647. — 3) Bekker v Corp. script. hist. Byzant., Bonn, 1834. — 4) Boor, Theophylacti Simocattae Historiae, Lipsko, 1887.

Victoris episcopi Tonnonnensis (***Tunnennensis***) ***Chronica.*** — Ta Viktor je bil škof v afriškem mestu, Tunnuna imenovanem. Kje je stalo to mesto, ni znano. Tisti del Viktorjeve Kronike, ki se nam je ohranil, obsega dobo od 444—567.

Izdaje: 1) Migne, Patrolog., Ser. lat., LXVIII, p. 941—962. — 2) Mommsen v MG. Auct. ant., XI (Chronica minora, II), p. 184—206.

Vita s. Amandi episc. Traiectensis auctore Baudemundo monacho Elnonensi. — Ta životopis je bil kmalu po smrti sv. Amanda spisan in sicer okoli leta 680. ter je v zgodovinskem oziru zanesljiv.

Izdaje: 1) Acta Sanct. Boll., Februarii tom. I, p. 848 - 854. — 2) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec. II, p. 710—719.

Vita s. Amandi metrica auctore Milone monacho Elnonensi. — Milon je bil menih v St. Amandu na sedanjem severnem Francoskem ter je med letom 845. in 855. na podlagi Baudemundovega spisa v verzih opisal življenje sv. Amanda.

Izdaje: 1) Acta Sanct. Boll., Februarii tom. I, p. 873—888. — 2) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec II, p. 719—732. — 3) Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXI, p. 927—968.

Vita s. Columbani abbatis Bobiensis auctore Jona Bobiensi abbate. — Sv. Kolumban je najbrže leta 615. umrl. Tri leta po njegovi smrti je prišel Jonas iz Suse v samostan Bobio, (oba ta dva kraja sta v severozahodni Italiji), kjer je opisal Kolumbanovo živ-

ljenje. Za nas je važno to, ker je sv. Kolumban nekaj časa mislil na to, da bi šel Slovencem oznanjevat sveto vero (gl. št. 151).

Izdaje: 1) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Benedicti, saec. II, p. 5—29. — 2) Migne, Patrolog., Ser. lat. LXXXVII, p. 1011—1046.

Vita Gebehardi archiepiscopi Salisburgensis et successorum eius. — Ta spis nam precej površno riše življenje solnograških nadškofov Gebeharda, Thiemona, Konrada I., Eberharda in Konrada II. Nekate notice v tem spisu so tudi za nas zanimive.

Izdaje: 1) Wattenbach v MG. SS., XI, 34—49.

Vita ss. Marini et Ananini authentica. — Duhovnik Priamus je po želji nekega škofa dobrih 50 let po Marinovi in Anianovi smrti v kratkih potezah opisal način njune smrti. To delo se je izvršilo nekako med letom 749. in 755. (Gl. Sepp, p. 8, not. 16 et 17.) Kar se v spisu navaja, je resnično, kakor se kaže.

Izdaje: 1) Holder-Egger v Neues Archiv der Gesellsch. f. ältere deutsche Gesch., XIII (1888), p. 23, 24. — 2) B. Sepp, Vita ss. Marini et Anniani, Ratisbonae, 1892, p. 6—8.

Vita s. Ruperti Salisburg. episc. Rosweydiana. — Ta životopis je posnet po „Vita s. Ruperti primigenia", ki je bila najbrže leta 873. spisana. Citat, ki je v tej knjigi naveden (gl. št. 194), je izmišljen ter v zgodovinskem oziru brez vrednosti.

Izdaje: 1) Acta Sanct. Boll., Martii tom. III, p. 704—706.

Vita s. Virgilii Iuvav. episcopi. — Ta životopis je skoraj od besede do besede posnet po spisu Conversio Bag. et Carant. — Nastal je po letu 1181. Spisal ga je solnograški duhovnik.

Izdaje: 1) Mabillon, Acta Sanct. ord. s. Bened., saec. III, p 309—318 — 2) Wattenbach v MG. SS., XI, p. 86—95.

II.

GRADIVO.

Št. 1.

501, dne 8. avgusta.

Teodorik, kralj (Vzhodnih Gotov), piše (milanskemu) škofu Lavrenciju, (oglejskemu) škofu Marcelinu, (ravennskemu) škofu Petru ter vsem drugim škofom [*„dominis sanctis et venerabilibus patribus Laurentio, Marcelliano et Petro et cunctis episcopis in urbe residentibus Theodoricus rex*“], kateri niso bežali iz Rima takrat, ko se je moral cerkveni zbor raziti vsled vstaje nasprotne stranke. Veleva jim, da naj se iz nova zbero dne 1. septembra. Ne zdi se mu primerno, da bi se sinoda prestavila v Ravenno.

„Datum sub die VI. id. Aug. regn. Rufio Magno Fausto Avieno cons.“

[Rubeis, Mon. eccl. Aquil., p. 161 z letnico 503. (odl.) — Mansi, Conc. coll., VIII, p. 253. — Migne, Patr., Ser. lat., LXXII, p. 1111. — Thiel, Epist. Rom. pont., I, p. 670. — MG., Auct. ant. tom. XII, p. 419.]

Št. 2.

501, dne 23. oktobra. Pri Rimu.

Sinoda, katera se je zbrala vsled ukaza kralja Teodorika pri Rimu, da bi sklepala o zadevi med papežem Simahom in njegovimi nasprotniki. Med navzočimi je bil tudi škof *„Venerus Polensis*“.

„Rufo Magno Fausto Avieno cons. sub die X. kalendas Novembris.“

[Mansi, Conc. coll., VIII, p. 247.]

Št. 3.

502, dne 6. novembra. Rim, cerkev sv. Petra.

Sinoda, v kateri so zbrani škofje zavrgli neke postave, ki so nasprotovale svobodni volitvi papežev. Med navzočimi je bil tudi škof *„Veneriosus Polensis*“.

„Flaviano Avieno viro clarissimo iuniore consule sub die VIII. iduum Novembrium in basilica beati Petri apostoli.“

[Mansi, Conc. coll., VIII, p. 265. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXII, p. 72. — Thiel, Epist. Rom. pont., I. p. 682.]

Št. 4.

Med letom 507. in 511.

Kralj Teodorik piše vsem Lukristanom[1]), bivajočim ob Soči [„*universis Lucristanis super Sontium constitutis*“], ter jim pravi, da zahteva državna korist, skrbeti za javno vožnjo [„*cursus*“][2]), ker ž njeno pomočjo se jako hitro vrše kraljevski ukazi. Zato je treba paziti na konje, ki so odločeni za tako vožnjo, da ne osuše in ne obnemorejo. Vsled tega ukazuje Lukristanom, da se mora povrniti tista zemlja, katera je bila nekdaj odmenjena za te konje, a so si jo prisvojili posestniki na svojih postajah [„*mutationes*“][3]).

Datum manjka.[4])

[Cassiodori Var., I, 29 (MG., Auct. ant., XII, 30)]

Št. 5.

Med letom 507. in 511.

Kralj Teodorik piše puljskemu škofu Antoniju [„*Antonio viro venerabili Polensi episcopo*“] ter mu naznanja, da se je pritožil pri njem (pri kralju) neki Štefan [„*Stephanus*“] ter trdil, da so njegovi (škofovi) ljudje [„*ab hominibus ecclesiae*“] na surov način napadli pred devetimi meseci njegovo (Štefanovo) hišo, katero je dobil v svojo posest že davno pred njegovim (škofovim) prednikom in predprednikom [„*casam iuris sui ante decessorem prodecessoremque vestrum longa aetate possessam*“][5]). Ako je to res, naj skrbi (škof), da se povrne tožniku njegova lastnina. Spodobi se, da on (škof) popravi to, kar so pregrešili njegovi ljudje [„*a vestris familiaribus*“]. Ako bi pa bila pravica na njegovi (škofovi) strani, poizve in preišče naj vse natančno, ker se ne spodobi, da bi duhovnik podaljšal nepošten prepir. Pošlje naj nato v postavah izvedeno osebo do njegovega (kraljevega) sodišča [„*ad comitatum nostrum*“], pri katerem naj se ta zadeva razsodi in sklene[6]).

[1]) Lukristani so bili morebili neki gotovski razrod, ki se je naselil ob Soči. Omenjajo se samo na tem mestu.

[2]) Ta javna vožnja („cursus publicus“) je bila nekaka pošta v tistih časih.

[3]) Mutationes so bile ob državnih cestah take postaje, na katerih so med vožnjo menjavali konje, vozove ali pa oboje.

[4]) Cassiodor je spisal prve štiri knjige svojih pisem kot „quaestor“ med letom 507. in 511. (MG. Auct. ant., XII, p. X.)

[5]) Iz tega stavka je razvidno, da so že pred škofom Antonijem vladali škofje v Pulju. Primerjaj tudi zgoraj pod št. 2. in 3.

[6]) Zastran pravosodja je razglasil gotovski kralj Teodorik naredbo, da naj [illegible] prepir med dvema Gotoma kraljevski grof, ki je gotovskega rodu; prepir med Gotom in Rimljanom naj poravna gotovski grof v navzočnosti rimskega sodnika; prepir med dvema Rimljanoma pa naj reši sodnik rimskega rodu. Kakor se [illegible] imenovani Štefan gotovskega, puljski škof pa rimskega rodu.

Kralj pravi v svojem pismu, da upa, da ne bo (škof) vsled tega razžaljen in da se tudi ne bo jezil, ako je bil zatožen po krivici. Bolje je, da se stvar razjasni, kakor pa, da bi se tožba ne preiskala.

Datum manjka. [1])

[Cassiodori Var., IV, 44 (MG Auct. ant., XII, 134). — Glej tudi Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 518—526.]

Št. 6.

Med letom 507. in 511.

Kralj Teodorik piše vsem provincijalom [2]), kapilatom [3]), defenzorom [4]) in kurijalom [5]), bivajočim v Sisku in v Posavju [„*universis provincialibus et capillatis, defensoribus et curialibus Siscia vel Savia consistentibus*“] ter jim naznanja, da jim postavlja za predstojnika čez njih kraje Fridibada [„*Fridibadum locis vestris praeesse censuimus*“,] kateri naj po postavi kaznuje živinske tatove, odpravi poboje, obsoja tatvine ter nje same varuje pregrešnih činov. Žive naj v slogi in navadijo naj se poštenega vedenja. Nihče naj se ne zanaša na svoj rod ali pa na zasluženo čast. Treba je, da se kaznuje tisti, ki se ravna po slabih navadah.

Datum manjka. [6])

[Cassiodori Var., IV, 49 (MG., Auct. ant., XII, 136.)]

Št. 7.

Okoli 512.

Langobardi so premagali Herule, (kateri so takrat bivali po sedanjem severnem Ogrskem ob Donavi) [7]). Nato se napoti del Herulov

---

[1]) Glej dotično opazko pod št. 4.

[2]) Provinciales so bili prebivalci, ki so živeli v provinciji ali pokrajini.

[3]) Capillati so bili gotovski plemenitniki. Imenovali so jih zato tako, ker so imeli dolge lase (capillus).

[4]) Defensores so živeli za gotovske oblasti po manjših mestih. Ljudstvo jih je predlagalo, kralj pa potrjeval. Branili so svoje someščane, ako bi bil kdo hotel zoper te protipostavno postopati. Tudi so določevali ceno raznim pridelkom, da ni nastala kaka draginja.

[5]) Po zgledu rimskega senata so bile tudi po manjših mestih kurije, katere so imenovali tudi „manjši senat“ (minor senatus). Člani takega manjšega senata so se zvali curiales ali decuriones. Njih naloga je bila, da so skrbeli za blagor svoje občine.

[6]) Glej dotično opazko pod št. 4.

[7]) Heruli so prišli v začetku petega stoletja iz Skandinavije ter si poiskali novo domovino ob Donavi na sedanjem severnem Ogrskem. Cf. Prokop. De bello Goth., II, 14, ed Bonn. p. 199.

proti jugu v Ilirijo [1]), drugi pa proti severozahodu. Ti so pod vodstvom mož, ki so bili kraljevskega rodu, polagoma prehodili zemljo vseh slovanskih razrodov [2]). Ko so prekoračili tudi Pusto zemljo, so prišli do Varnov [3]), potem do Dancev, nato pa čez morje v Thule (v Skandinavijo).

Prokopios, De bell. Goth, II, c. 15 (ed. Bonn. p. 205): „Ἡνίκα Ἔρουλοι Λαγγοβαρδῶν ἡσσηθέντες τῇ μάχῃ ἐξ ἠθῶν τῶν πατρίων ἔστησαν, οἱ μὲν αὐτῶν, ὥσπερ μοι ἔμπροσθεν δεδιήγηται, ᾠκήσαντο ἐς τὰ ἐν Ἰλλυριοῖς χωρία, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι Ἴστρον ποταμὸν διαβαίνειν οὐδαμῆ ἔγνωσαν, ἀλλ' ἐς αὐτάς που τὰς ἐσχατιὰς τῆς οἰκουμένης ἱδρύσαντο· οὕτω γοῦν πολλῶν ἐκ τοῦ βασιλείου αἵματος ἡγουμένων σφίσιν ἤμειψαν μὲν τὰ Σκλαβηνῶν ἔθνη ἐφεξῆς ἅπαντα, ἔρημον δὲ χώραν διαβάντες ἐνθένδε πολλὴν ἐς τοὺς Οὐάρνους καλουμένους ἐχώρησαν. μεθ' οὓς δὴ καὶ Δανῶν τὰ ἔθνη παρέδραμον οὐ βιαζομένων σφᾶς τῶν τῇδε βαρβάρων. ἐνθένδε τε ἐς ὠκεανὸν ἀφικόμενοι ἐναυτίλλοντο, Θούλῃ τε προσχόντες τῇ νήσῳ αὐτοῦ ἔμειναν."

Št. 8.

Med 498.—514.

Nepristna listina [4])

Papež Simah [„*Symmachus*"] podeli Teodoru, nadškofu v Lavreaku [„*Theodoro Laureacensis ecclesie archiepiscopo*"], palij v znamenje, da je laureaška cerkev dobila metropolitsko oblast po panonski pokrajini [„*sanctam Laureacensem ecclesiam prouincie Pannoniorum sedem fore metropolitanam*"].

Datum manjka.[5]) — „*Diebus uite tue.*"

---

[1]) Tem Herulom je dal leta 512. grški cesar Anastazij nekoliko rimske zemlje z dotičnimi mesti v okolici sedanjega Belega grada na Srbskem. To nam potrjuje Marcellinus comes k letu 512. z besedami: „Paulo et Musciano conss. (= 512). Gens Herulorum in terras atque civitates Romanorum iussu Anastasii Caesaris introducta" (MG., Auct. ant., XI, 98). — Glej tudi Prokopios, De bell. Goth., III, c. 33: „Ἔρουλοι ἔσχον ἀμφὶ πόλιν Σιγγηδόνα. οὗ δὴ νῦν ἵδρυνται."

[2]) Iz teh besed je razvidno, da so bili Slovani že pred letom 512. naseljeni med Sudeti, Labo in Baltiškim morjem.

[3]) Varni ali Sasi so bivali ob dolenji Labi blizu njenega izliva v Severno morje. Pusta zemlja je sedanja Lüneburška pustinja blizu dolenje Labe.

[4]) Da je ta bula nepristna, so dokazovali že Kurz (Gesch. des Landes ob der Enns, III, 79—93), Dümmler (Piligrim von Passau, str. 19 in 158), Alois Huber (Archiv f. Kunde österr. Gesch., XXXVII, 62) in drugi. — Simah se imenuje v tem pismu „S. apostolice sedis gratia Dei episcopus", kar se pred papežem Gregorjem Velikim nikjer ne nahaja. Naslov „Reuerentissimo et sanctissimo fratri" je bil v navadi v devetem in desetem stoletju, ne pa v petem. Oblika in vsebina tega pisma kažeta, da je ponarejeno. To pismo se bistveno loči po svojem slogu od drugih pristnih pisem papeža Simaha. Laureacum je bil v Noriku in vendar naj bi bil metropola za neko drugo deželo, namreč za Panonijo, po kateri so takrat živeli poganski in arijanski narodi germanskega plemena. Istočasni in tudi poznejši zgodovinski viri nam ničesar ne poročajo o kakem lavreaškem nadškofu.

[5]) Papež Simah je bil posvečen dné 22. novembra leta 498. (Jaffé, l. c. ed. 1885, I, 96), pokopan pa je bil dné 19. julija leta 514. (Jaffé, l. c., 100.)

[Hund-Gewold, Metrop. Salisb., I, ed. Mon, 289; Ratisb., 112. — Ludewig, Script. rer. Germ., II, 352. — Lünig. Reichsarchiv, XVII, 756. — Hansiz, Germ. sacra, I. p. 7 et 88. — Mansi, Concil. coll., VIII, 228. — Mon. Boica, XXVIII *b*, 195. — Fejér, Cod. dipl. Hung., I, 123. — Migne. Patrol., Ser. lat., LXII, 72. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 699. — Boczek, Cod. dipl. Morav., I, 2. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, p. 934; ed. 1885, I, p. 99 (extr.).]

Št. 9.

Od 521. do 533.

Leta 521. je bil izvoljen za oglejskega škofa **Štefan**, čegar predniki so bili doma v Milanu. Prebival je včasi v Ogleju, včasi na Gradežu. Zarad svoje katoliške vere je menda moral veliko pretrpeti, ker takratni kralj Teodorik je bil arijanske vere ter je tudi le bolj arijancem šel na roko. S svojim trudom je ta škof dosegel, da je ostala njegova cerkev zvesta katoliški veri. Vladal je 12 let, 3 mesece in 15 dni.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, pag. 38): „. . . post quem (sc. Marcellinum) Stephanus in eiusdem castri ecclesiam sedit annis XII et mensibus III et diebus XV.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, p. 12): „Post hic (sc. Marcellinum) successit Stephanus; sedit an. 12, men. 3, dies 15.“

Ibid. (p. 38): „Stephanus fuit nacione Ytalicus, Mediolanensis civitate, sedit an. 12, men. 6.“

Danduli Chronicon, V, c. 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 84): „Stephanus episcopus Aquilegiae creatus est anno D. N. I. C. DXXI. Hic de Mediolano originem duxit.“

Ibid (l. c. p. 85): „Hic quoque Stephanus episcopus aliquando in Aquilegia, aliquando in Grodo residens annis XII, mensibus III, diebus XV pontificatum tenuit Aquilegiensem.“

Chronicon patriarch. Aquileiensium (Rubeis, Mon. eccl. Aquilegiae, App. 7.): „Stephanus sedit annis XII. Hic sub Justino christianissimo imperatore et Theodorico regnante in Italia, qui erat Arriana infectus haeresi, et Arrianos protegebat, multa pro fide catholica perpessus est. Sed Christo protegente non solum ecclesiam, sed totam provinciam a peste huiusmodi liberavit.“

Chronicon alterum patr. Aquil. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 9): „Stephanus patriarcha sedit annis XII. Hic sub Justino christianissimo imperatore et rege Theodorico regnante in Italia, qui erat Arianus et Arianos protegebat, multa pro fide perpessus est. Tandem non solum ecclesiam, sed etiam provinciam reformavit.“

Št. 10.

Okoli 525 [1])

Neki grški pisatelj je zapisal o Babiloncih, Slovanih in Podonavcih, katere imenuje tudi Physonite, par neumnih in neverjetnih bajk, ko pravi, da eni radi jedó prsi žensk, ker so polne mleka, ter na skalah pobijajo dojence kakor kake miši, drugi pa ne uživajo niti postavno dovoljenega in brezmadežnega mesa. Eni so ošabni, samostojni, brez voditeljev, naj si bodo naseljeni ali pa naj potujejo, pobijajo svoje vodje in vladarje, jedó lisice in samotno živeče divje mačke ter se med seboj kličejo tako, da tulijo kakor volkovi, drugi pa se varujejo požrešnosti ter se podvržejo in prijenjajo vsakemu, kdor pride.

Pseudo-Caesarius Nazianzenus v svojih bogoslovskih vprašanjih in odgovorih [2]), c. 110 (Ducaeus, Bibliotheca veterum patrum, I, 614): „Πῶς δὲ οἱ ἐν Βαβυλῶνι, ὅποι δ' ἂν γίνωνται, τῇ μιαιγαμίᾳ τῶν ὁμαίμων παροινοῦσι; πῶς δ' ἐν ἑτέρῳ τμήματι ὄντες οἱ Σκλαυηνοὶ καὶ Φυσωνῖται, οἱ καὶ Δανούβιοι προσαγορευόμενοι, οἱ μὲν γυναικομαστοβοροῦσιν ἡδέως, διὰ τὸ πεπληρῶσθαι τοῦ γάλακτος, μυῶν δίκην τοὺς ὑποτίτθους ταῖς πέτραις ἐπαράττοντες, οἱ δὲ καὶ τῆς νομίμης καὶ ἀδιαβλήτου κρεωβορίας ἀπέχονται; καὶ οἱ μὲν ὑπάρχονσιν αὐθάδεις, αὐτόνομοι, ἀνηγεμόνευτοι, συνεχῶς ἀναιροῦντες, συνεσθιόμενοι ἢ συνοδεύοντες, τὸν σφῶν ἡγεμόνα καὶ ἄρχοντα, ἀλώπεκας καὶ τὰς ἐνδρύμους κάττας καὶ μονιοὺς ἐσθίοντες καὶ τῇ λύκων ὠρυγῇ σφᾶς προσκαλούμενοι· οἱ δὲ καὶ ἀδδηφαγίας ἀπέχονται καὶ τῷ τυχόντι ὑποταττόμενοι καὶ ὑπείκοντες."

Št. 11.

Med 523—526.

Kralj Teodorik piše Severinu ter mu naznanja, da je večkrat slišal pritožbo svojih provincijalov, da bogati posestniki po Posavju [„*possessores idoneos Saviae*"] ne odrajtujejo davka od svojih hiš, pač pa še hočejo s pregrešno kupčijo kaj sebi pridobiti. Njih javno delovanje [„*functio publica*"] je le privatno koristolovje. Kralj pravi, da je hotel že večkrat odstraniti to nezakonitost. Sedaj nalaga njemu (Severinu), da pokaže na tej strani svojo spretnost. S svojo znano

[1]) Müllenhoff (Archiv f. slavische Philologie, I, 295) dokazuje, da je Pseudo-Caesarius spisal dotično knjigo okoli leta 525. ali pa ne dosti pozneje; na vsak način pa prej, kakor so Slovani začeli v velikih trumah hoditi čez Donavo. Rečeni grški pisatelj, ki je zapisal tu navedeni citat, je pač nekaj čul o Slovanih, a natančnejše jih še ne pozna; zato pripoveduje o njih neumne bajke.

[2]) Bogoslovska vprašanja in odgovore, katere je spisal, kakor trdi Photius, Caesarius iz Nazianza, brat Gregorja iz Nazianza, je najprej izdal jezuit Ducaeus v prvem zvezku svojega dela „Bibliotheca veterum patrum", Paris, 1624. V drugič so bili izdani v „Magna bibliotheca patrum", XI, Paris, 1654. Citat, ki se nanaša na Slovane, sta priobčila tudi Müllenhoff (Archiv, str. 294) in pa Krek (Einleitung in die slav. Literaturgeschichte, 2. Aufl., str. 292).

razumnostjo naj nadzoruje vse posestnike ter uredí enakost davka takó, da odstrani vsako oproščenje ter določi, koliko naj kdo plačuje z ozirom na svoje premoženje in osebo [„*ut . . . omni redemptione cassata pro possessionum atque hominum qualitate assis publicus imponatur*"]. Na ta način se bo vršila pravica in provincijalom se zlajša njih breme. Tiste pa, kateri so brez njegovega (Teodorikovega) ukaza drugim nalagali davek ter samovoljno navalili butaro na nje, je treba postavno kaznovati tako, da povrnejo vso škodo tistim, katerim so jo po krivici naredili. Tudi naj se preiščejo računi vplačanih davkov pri defenzorjih, kurijalih in posestnikih [„*ut inter defensores, curiales et possessores illatorum ratio vestigetur*"]. Ako se pokaže, da je posestnik plačeval davčni penez [„*super tributarium solidum*"] od zadnje osme indikcije sem [„*ab octava indictione nuper exempta*"] [1]), a se denar ni odštel v kraljevsko blagajnico [„*nostro aerario*"] in se tudi ne porabil za potrebne izdatke v tamošnji pokrajini, je treba, da se na vsak način popravi taka napačna predrznost.

Kralj veleva Severinu, da naj se prepriča, se je li prav izplačalo to, kar je dobil računar [„*tabularius*"] iz kraljevske blagajnice [„*a cubiculo nostro*"]. Bilo bi nezaslišano, ako bi sedaj nekateri ljudje s svojo tatvino uničevali njegovo (kraljevo) dobrotljivost, s katero hoče vsem ustreči.

Govori se, da nalagajo pokrajinski sodniki, kurijali in defenzorji [„*iudices quoque provinciae vel curiales atque defensores*"] posestnikom nepostavne stroške pri javni vožnji [„*de cursu*"] in pri drugih stvareh; preišče naj (Severin) tudi to in uravna tako, kakor zahteva postava.

Stari barbari [„*antiqui barbari*"] [2]), ki so vzeli Rimljanke za žene ali pa si na drug način pridobili posestev [„*praedia*"], plačujejo naj davek od svoje zemlje [„*fiscum possessi cespitis persolvere*"] ter nosijo prej našteta bremena. Rímski sodnik [„*iudex vero Romanus*"] [3]) naj pride le enkrat na leto v vsako mesto [„*municipium*"] zarad stroškov, katere težko pokrivajo ubogi provincijali; v vsakem kraju naj ne dobi več, kakor le tridnevno odškodnino [„*triduanae praebeantur annonae*"], ker tako velevajo postavni ukazi. Kralj pravi, da so njegovi predniki [„*maiores*"] želeli, da bi vožnje sodnikov [„*discursus iudicum*"] provincijalom ne donašale bremen, temuč dobiček.

---

[1]) Osma indikcija je trajala od 1. septembra 514. pa do 1. septembra leta 515.

[2]) Ti barbari so bili najbrže Heruli in drugi razrodi, ki so prišli z Odoakarjem v Italijo, ne pa Slovani, kakor domneva Linhart (Versuch einer Gesch. von Krain, II, 86).

[3]) V tem pismu se omenja „iudex Romanus" in pa „iudex provinciae". Zadnji je bil gotovski grof, ki je sodil svoje rojake. Primerjaj tudi dotično opazko zgoraj pod št. 5.

Telesni stražniki gotovskega grofa [„*domestici comitis Gothorum*“] in vicedomini so bajé vsled terorizma vzeli provincijalom nekatere reči. Blagovoli naj (Severin) te (provincijale) zaslišati, in ako se je učinilo v tej zadevi kaj krivičnega, naj storí nemudoma to, kar je postavno.

Kralj ukazuje Severinu, da naj vsestransko presoja to, kar koristi državi in provincijalom. Tudi naj vse, kar zvé, dá zapisati v davčne knjige [„*polyptychi*“], katere naj bodo dokaz njegove zvestobe ter naj preprečijo, da bi se pozneje ponovila kaka prevara.

Datum manjka [1])

[Cassiodori Var., V, 14 (MG., Auct. ant., XII, 150)].

Št. 12.

Med 523—526.

Kralj Teodorik piše posestnikom v posavski pokrajini [„*universis possessoribus in Savia provincia constitutis*“] ter izraža željo, da bi njegovo sodišče [„*comitatus noster*“] [2]) z božjo pomočjo podelilo pravico vsem trpinom in da bi odtod (od sodišča) podložniki po ostalih krajih kraljestva dobivali zdravilo. Ker pa to zarad mnogih opravil ni mogoče, se mu (kralju) zdí primerno, da jim (posestnikom v Posavju) dovoli enako sodišče ter jih tako tudi osvobodi neugodnosti dolgega potovanja. Pošilja jim slavnega in plemenitega Severina, izvedenega v postavnih naredbah [„*illustrem et magnificum Severinum nostris institutionibus eruditum*“], da pri njih postopa tako, kakor mu je znano, da je njemu (kralju) všeč. Videl je (Severin), kako je pri njem (pri kralju) poštenjak čislan in kako ga veselé dobri čini. On (Severin) v resnici izvršuje to, o čemer misli, da (kralj) rad odobruje. Nesebičen knez, kateremu ne ugaja podkupovanje, ne more ljubiti roparstva. Kralj pravi, da njih pritožba ni bila zastonj in da jim (posestnikom v Posavju) ustreza, ker se bodo zločini sodili v njih domačem kraju [„*in ipsis cunabulis*“]. Kaj je določil zastran njih mirú in enakosti davkov, pokažejo njegovi ukazi [„*oracula nostra*“], katere je dal zgoraj imenovanemu Severinu.

Datum manjka. [3])

[Cassiodori Var., V, 15, (MG., Auct. ant., XII, 151)].

---

[1]) Cassiodor je tista pisma, katera se nahajajo v njegovi peti knjigi, spisal med letom 523. in 526., vendar še pred smrtjo kralja Teodorika († 30. avg. 526). Izvzeti sta le zadnji dve pismi. Glej MG., Auct. ant., XII, str. XXIX.

[2]) Namreč sodišče na njegovem dvoru.

[3]) Glej dotično opazko pod št. 11.

Št. 13.

526 ali pa 527.

Kralj Atalarik piše grofu Osvinu [„*Osuin v. i. comiti*“] ter mu naznanja, da ga pošilja v Dalmacijo in v Posavje [„*ad Delmatiarum atque Saviae provincias*“], kjer naj bi skrbel s primernimi naredbami za njegovo (kraljevo) korist ter s svojo pravičnostjo naredil vdano ljudstvo še hvaležnejše. Nikar naj se ne ravna po tujih zgledih; pazi naj, kaj dela, in gleda naj, da ga ne bode treba opominjati. Kdor rad uboga, se mu prizanaša po pravici in brez dvoma se mu iz nova skaže zaupanje. Kralj piše o Osvinu, da je sicer že prileten, a njegovo delovanje je vsled tega bolj premišljeno. V svoji mladosti je brez madeža služil njegovemu (Atalarikovemu) dedu [„*in domni avi nostri regno*“][1]); sedaj pa naj pokaže, koliko izkušenj si je pridobil v njegovih (Atalarikovih) dnéh.

Datum manjka.[2])

[Cassiodori Var., IX, 8 (MG., Auct. ant., XII, 274). — Kukuljević Dipl. Sbornik, I, 2, št. 4.].

Št. 14.

526 ali pa 527.

Kralj Atalarik piše Gotom in Rimljanom (v Posavju in Dalmaciji), da želi poslati v svoje pokrajine take može, ki so vajeni orožja in ljubijo pravico, da ne bodo imeli (Gotje in Rimljani) strahu pred tujimi narodi [„*ut absit a vobis et extranearum gentium metus*“] in da tudi ne bodo izpostavljeni obrekljivemu zalezovanju. Kralj pravi, da je sklenil, da naj postane predsednik v Dalmaciji slavni grcf Osvin, ki je na njegovem (kraljevem) dvoru na (dobrem) glasu ter v pokrajinah vsled dolgega občevanja jako znan [„*illustrem comitem Osuin et palatio nostro clarum et provinciis longa conversatione notissimum Dalmatiis decrevimus praesidere*“]. Ravnajo naj se po njegovih ukazih, ker so se že večkrat prepričali o njegovi (Osvinovi) pravičnosti.

Ob enem jim pošilja slavnega [„*illustrem*“] Severina, da bi jim skupno dajala hvalevredne ukaze. Ako napravijo neenake piščalke eno pesem, toliko bolj bodo pametni ljudje z združenim glasom svetovali to, kar je prav. Kar so želeli že v četrti indikciji [„*per quartam indictionem*“][3]), to dobijo sedaj, ko jim pošilja slavnega grofa ter tako z dobrotami prične svojo vlado [„*ut primordia nostra a praestitis*

[1]) Namreč kralju Teodoriku.

[2]) Cassiodor je tista pisma, katera se nahajajo v njegovi osmi knjigi in v prvi polovici devete, spisal v začetku vladanja kralja Atalarika, ki je po smrti kralja Teodorika († 30. avg. 526) začel gospodovati Vzhodnim Gotom. Dotična pisma so bila tedaj spisana leta 526. ali pa leta 527. (MG., Auct. ant., XII. p. XXIX).

[3]) Četrta indikcija je segala od 1. septembra 525. pa do 1. septembra 526.

inchoarent"]. Kralj jim piše, da naj pridejo v zadevi rečenega grofa (Osvina) k njemu (h kralju) taki možje, od katerih lahko natanko zvé, kako bi kazalo v prihodnjič urediti davek [„*census*"], da bi jim (Gotom in Rimljanom) zlajšal breme, ako bi spoznal, da so preobloženi. Zato se pa spodobi, da se brigajo za njegovo (kraljevo) korist, ker jim je dragovoljno podelil to, na kar bi smeli samo upati. Sredstvo vladanja je ljubezen, katera koristi mnogim. Država postane trdna, ako se varuje premoženje davkoplačevalcev.

Datum manjka.[1])

[Cassiodori Var., IX, 9 (MG., Auct. ant., XII, 275)].

Št. 15.

Od leta 527. naprej.

Odkar je po bizantinski državi začel cesar Justinijan[2]) vladati, so pustošili Huni, Slověni [„Σκλαβηνοί"][3]) in Antje skoraj vsako leto po Iliriji, Traciji, Heladi, Kerzonezu ter sploh po zemlji od Jonskega morja pa do carigrajskega predmestja.

Gl. št. 62.

Št. 16.

530.

Huni (Bolgari), Slověni in Antje so v tistem času večkrat šli čez reko Donavo ter grozovito postopali po bizantinski zemlji.[4])

Glej št. 33.

Št. 17.

533.

Ko je bizantinski poveljnik Chilbudij šel čez reko Donavo, so se mu postavili nasproti Slověni ter premagali njegovo vojsko. V boju je padlo veliko Bizantincev in pa tudi njih poveljnik Chilbudij. Odslej so Slověni večkrat šli čez Donavo ter pogostoma napadli bizantinsko državo.

Glej št. 33.

---

[1]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 13.

[2]) Bizantinski cesar Justinijan je od meseca aprila pa do avgusta leta 527. skupno vladal s svojim stricem Justinom. Ko je pa meseca avgusta Justin umrl, je postal Justinijan samovladar v bizantinski državi.

[3]) Za Prokopijeve Σκλαβηνοί rabim navadno besedo Slověni. Prokopij in tudi drugi pisatelji istega časa strogo ločijo Slověne od Antov. Oboji so bili Slovani. Slověnov tudi ne smemo zamenjati s sedanjimi Slovenci, ker ti so bili le del Slověnov.

[4]) Da se čitatelji ne bodo motili, sem rabil tu in drugod za izraz Ῥωμαῖοι, ako zaznamuje Grke, ne pa prebivalcev rimskega mesta v Italiji, besedo Bizantinec, oziroma bizantinski.

Št. 18.

Od 534. do 539.

Leta 534. je bil za oglejskega škofa postavljen ***Lavrencij***, imenovan tudi ***Maver.***[1]) Rojen je bil v istrskem mestu Pulju. Vladal je le štiri leta in pet mesecev, potem pa umrl.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 38): „...huius (sc. Stephani) quippe successor extitit Maurus, qui in eadem ęcclesia prefuit annis IV, mensibus V."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG., SS. XIV, 12): „Maurentius an. 4, men. 5."

Ibid. (p. 38): „Mauretius fuit nacione urbis Pole, sedit an. 3 et men. 5."

Danduli Chronicon, V, c. 9 (Muratori, Script rer. Ital., XII, 86): „Laurentius episcopus, qui alio nomine Maurus dictus est, confirmatus fuit anno Domini DXXXIV. Hic in Pola urbe Istriae natus hoc tempore hunc praesulatum obtinuit."

Ibid. V, c. 9, pars 7 (p. 87): „Hic itaque episcopus Aquilegiensis dum sedisset annis IV, mensibus V de hoc saeculo emigravit."

Št. 19.

535, proti koncu leta.[2])

Konstancijan[3]) si je popolnoma podvrgel Dalmacijo in Liburnijo ter si pridobil vse Gote, ki so ondi prebivali. Take so bile zadeve po Dalmaciji. Z zimo vred je bilo končano prvo leto gotovske vojske, katero je Prokopij popisal.

Procopii De bello Gothico, I, c. 7 (Corp. script. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 38). „... οὕτω τε Κωνσταντιανὸς Δαλματίαν τε καὶ Λιβουρνίαν ξύμπασαν ἔσχε, Γότθους προσαγαγόμενος ἅπαντας, οἳ ταύτῃ ἵδρυντο. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ Δαλματίαν ταύτῃ πῃ ἔσχε· καὶ ὁ χειμὼν ἔληγε, καὶ πρῶτον ἔτος ἐτελεύτα τῷ πολέμῳ τῷδε, ὃν Προκόπιος ξυνεγράψατο."

---

[1]) Obe kroniki oglejskih patriarhov, kateri je ponatisnil Rubeis (Mon. eccl. Aquil., App. p. 6 in d.) omenjata za škofom Štefanom takoj Macedonija, pač pa na vaja „Catalogus patriarcharum Aquilejensium" (Rubeis, op. cit. p. 6) za Štefanom Maksencija in potem še le Macedonija. Mislim, da Lavrencij in Maksencij sta ena in ista oseba. Chronicon Venetum vulgo Altinate imenuje tega škofa enkrat „Maurentius", drugikrat pa „Maurecius".

[2]) Vojska med Bizantinci in Goti se je pričela leta 535. Konec prvega leta gotovske vojske je bilo na zimo leta 535.

[3]) Konstancijan je bil maršal cesarja Justinijana (βασιλικὸς ἱππόκομος) ter Belizarjev podpoveljnik. V začetku gotovske vojske je bil poslan v Ilirijo in Dalmacijo, pozneje se je vojskoval v Italiji in leta 550. se je nesrečno bojeval s Slověni.

Št. 20.

536, proti koncu leta [1])

Belizar si je osvojil vso Italijo od Jonskega morja pa do Rima in Samnije. Unstran (Jadranskega) morja pa si je podvrgel, kakor se je že omenilo,[2]) Konstancijan vso zemljo do L i b u r n i j e.

Procopii De bello Gothico, I, c. 15 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 78): „Ἰταλίαν δὲ οὕτω ξύμπασαν, ἣ ἐντὸς κόλπου τοῦ Ἰονίου ἐστὶν, ἄχρι ἔς τε Ῥώμην καὶ Σάμνιον Βελισάριος παρεστήσατο, τοῦ δὲ κόλπου ἐκτὸς ἄχρι ἐς Λιβουρνίαν Κωνσταντιανὸς, ὥσπερ ἐρρήθη, ἔσχεν."

Št. 21.

537.[3])

Kralj Vitiges je poslal veliko vojsko pod poveljstvom Asinarija in Uligisala[4]) v Dalmacijo, katero je hotel iz nova pridobiti gotovski oblasti. Poveljnikoma je ukazal, da naj v P o s a v j u pomnožita svojo vojsko z ondotnimi barbari (sc. Goti) ter naj se potem takoj napotita proti Dalmaciji in Solinu.[5]) Ob enem je odposlal mnogo dolgih bark, da bi od morske in celinske strani oblegali Solin. Sam je hitel z vso drugo vojsko nad Belizarja in nad Rim. S seboj je peljal nič manj kakor 150.000 konjikov in pešcev. Večina izmed njih je imela s konji vred oklepe.

Ko je Asinarij nabiral vojsko med barbari po P o s a v j u, je peljal Uligisal sam Gote v L i b u r n i j o. Pri Skradinu je bil od Rimljanov (Bizantincev) premagan ter se je moral umakniti v mesto Burnum.[6]) Tu je pričakoval svojega sopoveljnika. Ko je Kostancijan slišal o Asinarijevih pripravah, se je začel bati za Solin; zato je tu sem poslal vse vojake, katere je imel po ondotnih gradovih. Okrog mestnega zidovja je dal izkopati rov ter se prav dobro pripravil za obleganje. Ko je Asinarij nabral med barbari jako veliko vojsko, je prišel v mesto Burnum . . .

Procopii De bello Gothico, I. c. 16 (Corp script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p 82): „(Οὐίττιγις) ἐς μὲν οὖν Δαλματίαν στρατιάν τε πολλὴν καὶ ἄρχοντας Ἀσινάριόν τε καὶ Οὐλιγίσαλον ἔπεμψεν, ἐφ' ᾧ Δαλματίαν τῇ Γότθων ἀρχῇ ἀνασῶσαι. καὶ αὐτοῖς ἐπέστελλεν ἐκ τῶν ἀμφὶ Σουαβίαν χωρίων στράτευμα ἑταιρισαμένοις τῶν

---

[1]) Zastran datiranja glej Procop. 1. c. c. 14, kjer je omenjeno, da je Belizar vzel Rim dné 9. decembra leta 536.

[2]) Glej zgoraj št. 19.

[3]) Prokop pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v tretjem letu gotovske vojske, tedaj leta 537.

[4]) Asinarij in Uligisal sta bila gotovska poveljnika.

[5]) Solin (Salona) nam je iskati tik sedanjega Spleta v Dalmaciji.

[6]) Mesto Burnum je bilo v Dalmaciji poleg reke Krke.

ταύτῃ βαρβάρων οὕτω δὴ εὐθὺ Δαλματίας τε καὶ Σαλώνων ἰέναι. ξὺν αὐτοῖς δὲ καὶ μακρὰ πλοῖα πολλὰ ἔπεμψεν, ὅπως Σάλωνας κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν πολιορκεῖν οἷοί τε ὦσιν. αὐτὸς δὲ τῷ παντὶ στρατῷ ἐπὶ Βελισάριόν τε καὶ Ῥώμην ἰέναι ἠπείγετο, ἱππέας τε καὶ πεζοὺς οὐχ ἧσσον ἢ μυριάδας πεντεκαίδεκα ἐπαγόμενος, καὶ αὐτῶν τεθωρακισμένοι ξὺν τοῖς ἵπποις οἱ πλεῖστοι ἦσαν.

Ἀσινάριος μὲν οὖν ἀμφὶ τὴν Σουαβίαν γενόμενος τὸ τῶν βαρβάρων στράτευμα ἤγειρε, μόνος δὲ Οὐλιγίσαλος Γότθοις ἐς Λιβουρνίαν ἡγήσατο. καὶ σφίσι Ῥωμαίων ἐν χωρίῳ Σκάρδωνι ἐς χεῖρας ἐλθόντων ἡσσηθέντες τῇ μάχῃ ἀνεχώρησαν εἰς Βοῦρνον πόλιν. ἐνταῦθά τε τὸν ξυνάρχοντα ἀνέμενεν Οὐλιγίσαλος. Κωνσταντιανὸς δὲ, ἐπεὶ τὴν Ἀσιναρίου παρασκευὴν ἤκουσε, δείσας περὶ Σάλωνι, στρατιώτας μετεπέμψατο, οἳ ξύμπαντα τὰ ἐκείνῃ φρούρια εἶχον. καὶ τάφρον τε ἀμφὶ τὸν περίβολον ἅπαντα ὤρυσσε κύκλῳ καὶ τὰ ἄλλα ἐς τὴν πολιορκίαν ὡς ἄριστα ἐξηρτύετο. Ἀσινάιρος δὲ πάμπολύ τι στράτευμα βαρβάρων ἀγείρας ἐς Βοῦρνον πόλιν ἀφίκετο. ἔνθα δὴ Οὐλιγισάλῳ τε καὶ τῇ Γότθων στρατιᾷ ξυμμίξας ἐς Σάλωνας ἦλθε."

Št. 22.

537.[1])

Ko so Gotje oblegali Rim, je dobil Belizar pomoč. Martin in Valerijan[2]) sta mu namreć pripeljala 1600 konjikov, med katerimi je bilo največ H u n o v, S l o v ě n o v in A n t o v, katerih domovina se nahaja unstran Donave (na severni strani) ne daleč od njenega izliva.

Procopii De bello Gothico, I, c. 27 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. G. Dindorf, p. 125): „. . . Μαρτῖνός τε καὶ Βαλεριανὸς ἧκον, ἑξακοσίους τε καὶ χιλίους στρατιώτας ἱππεῖς ἐπαγόμενοι. καὶ αὐτῶν οἱ πλεῖστοι Οὖννοί τε ἦσαν καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται, οἳ ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνῃ ὄχθης ἵδρυνται."

Št. 23.

Med 533—537.

Pretorijanski prefekt Senator piše hrabremu Pavlu [„*Paulo viro strenuo*"] ter mu naznanja, da je prišel k njemu (k Senatorju) Benečan Avguštin [„*Augustinus vita clarus et nomine Venetum*"], kateri mu je jokaje povedal, da ni pri njih zemlja obrodila ne vina, ne pšenice in ne ajde. Trdil je, da je pomanjkanje med prebivalci ondotne pokrajine tako veliko, da bi ljudje ne mogli živeti, ako bi jim kralj ne pomagal. Senator pravi, da bi bilo trdosrčno, ako bi kdo zahteval kaj takega, česar pokrajina sama potrebuje. Zato ukazuje, ganjen vsled naznanila tega moža, da se povrne (ljudem) vino in pšenica, katero je (Pavel) nabral za vojsko po mestih Concordiji, O g l e j u in Č e d a d u [„*ex*

[1]) Zastran datiranja glej opazko 1 pod št. 21.

[2]) Martin in Valerijan sta bila dva bizantinska poveljnika. Valerijan je pomagal oblegati mesto Auximum, o čemer bodemo še govorili

Concordiense, Aquileiense et Foroiuliense civitatibus"]; pač pa naj se od tam meso pribavi tako, kakor je to naznanjeno v pripisu, kateri se mu je bil izročil [„*sicut brevis vobis datus continet*"]. Ker je pa v Istri [„*in Histria*"] vino jako dobro obrodilo, zato naj se prizadeva (Pavel), da ga kupi v tej deželi toliko, kolikor si ga je nadejal dobiti v prej imenovanih mestih.

Datum manjka.[1])

[Cassiodori Var., XII, 26 (MG., Auct. antiqu. XII, 382.)]

Št. 24.

Med 1. sept. 537. in 1. sept. 538.

Pretorijanski prefekt Senator piše istrskim provincijalom [„*provincialibus Histriae*"] ter pravi, da je izvedel od raznih potovalcev, da je istrska pokrajina [„*Histriam provinciam*"] letos [„*praesenti anno*"] jako bogata vina, olja in pšenice. Zato naj bi dali za sedanjo prvo indikcijo [„*de praesenti prima indictione*"][2]) kot davek [„*pro tributaria functione*"] za toliko solidov rečenega blaga. Druge davščine se od imenovane pokrajine zarad vsakoletnih izdatkov ne bodo zahtevale. Ker bi pa država za večjo svoto potrebovala omenjenega blaga, zato pošilja (Senator) iz kraljeve blagajnice [„*de arca nostra*"] toliko solidov [„*tot solidos*"], da se ga v večji množini brez njih škode nakupi. S ceno bodo zadovoljni, ker ne bode treba dati brodarine [„*unde naulorum praebitionibus non gravamur*"].

Senator piše, da je zanj (ki je bival v Raveni,) Istra najbližja pokrajina, ležeča nad zalivom Jonskega morja [„*supra sinum maris Jonii constituta*"],[3]) polna oliv, okrašena z njivami in vina bogata, kjer zori vsak sadež s trikratno rodovitnostjo. Po vsej pravici se Istra zove ravennska Campania [„*Ravennae Campania*"], jedilna shramba kraljevega mesta, razkošno in prijetno razhajališče, katero ima kaj ugodno podnebno toplino, ker se razprostira bolj na severu. Istra ima tudi, ne da bi neumno govoril, nekoliko svojih Baj,[4]) kjer se morje zajeda v njeno zemljo ter nareja jezeru podoben zaliv. V takih krajih je polno gostiln z morsko juho [„*garismatia*"][5]); tudi se hvalijo zarad

[1]) Cassiodor je spisal tista pisma, katera se nahajajo v 11. in 12. knjigi njegovih pisem, med letom 533. in 537., ko je bil pretorijanski prefekt. (MG. Auct. antiqu., XII, str. XXX.)

[2]) Besede „de praesenti prima indictione" kažejo, da je bilo to pismo izdano med 1. septembrom leta 537. in 1. septembrom leta 538.

[3]) Z izrazom „maris Jonii" zaznamuje pisatelj Jadransko morje. Primerjaj tudi „Jonii litoris" pod št. 26.

[4]) Baiae so bile mesto v južni Italiji blizu Neapola ter za rimskih cesarjev imenitno kopališče. Ne daleč od Baj je bil Avernus z majhnim jezerom.

[5]) Garismatium = taberna ubi garum conficitur. (MG. Auct. antiqu., XII, 543).

obilnosti rib. Tu je tudi več Avernov. Brez števila je Neptunovih (morskih) ribnikov, kjer se povsod brez človeškega napora plodijo ostrige [„*ostrea*"]. Tu se ni treba truditi za živež in tudi ne skrbeti, kako bi si kdo prisvojil rečenih dobrot. Vile [„*praetoria*"] se svetijo na dolgo in široko in človeku se zdi, da so sestavljene iz biserov; zato so trdili stari ljudje [„*maiorum iudicia*"], da toliko palač [„*tantis fabricis*"] krasoti imenovano pokrajino. Blizu brega je cela vrsta najlepših otokov, kateri donašajo ljubi dobiček, varujejo barke nevarnosti ter bogaté poljedelca s svojo veliko rodovitnostjo. Istra popolnoma krepča dvorno vojaštvo [„*comitatenses excubias*"], lepša italsko državo [„*Italiae ornat imperium*"], preskrbuje višje osebe [„*primates*"] z razkošjem, nižje pa z živežem in skoraj vse, kar se v tej pokrajini pridela, se spravi v kraljevo mesto (v Ravenno). Sedaj prepušča ta presrečna pokrajina radovoljno svojo zalogo.

Senator pravi, da s tem ukazom [„*cum praesenti auctoritate*"] pošilja v Istro jako izvedenega Lavrencija [„*Laurentium virum experientissimum*"], kateri je že pokazal svojo izurjenost v raznih državnih zadevah. Njegova (Lavrencijeva) naloga je, da brez odloga izvrši po dodanih pripisih [„*secundum breves*"][1]) to, kar bi koristilo državni blagajnici. Senator nalaga istrskim provincijalom, da naj preskrbé to, kar se jim je ukazalo. Prikupili bi se (njegovemu) uradniku [„*vos enim facitis devotum militem*"], ako bi voljno izvršili ukaz. Naznanja jim, da bodo cene pri prihodnji priložnosti uravnane, ako mu (Senatorju) pismonoša [„*praesentium gerulus*"] prinese novico o obilici pridelkov. Cena se kaki stvari ne more pravično določiti, dokler ni znano, koliko je je.

[Cassiodori Var. XII, 22 (MG. Auct. antiqu. XII, 378). — Glej tudi Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 538.]

Št. 25.

Med 1. sept. 537. in 1. sept. 538.

Pretorijanski prefekt Senator piše jako izvedenemu Lavrenciju [„*Laurentio viro experientissimo*"] ter mu veleva, naj gre v istrsko pokrajino [„*ad Histriam provinciam*"] ter tu preskrbi za toliko solidov[2]) vina, olja in pšenice, kolikor bi bilo davčnih dohodkov [„*ut*

[1]) Brevis (sc. liber) = epistulae appendix, qua aut regis vel magistratus mandatum enarratur explicatius aut a magistratu ratiocinium exhibetur. (MG. l. c. p. 519).

[2]) Solidus. — Treba nam je razločevati zlate in srebrne solide. Veljava solidov je bila v teku časa različna. Lex Salica omenja, da je solidus aureus veljal 40 srebrnih denarjev. Kralj Pipin je vrednost solidov premenil. V Capitulare Ludov, imp. iz leta 816. (MG. Legg. I, 85, 196) čitamo, da je bil solidus argenteus pri Frankih vreden 12 denarjev, solidus aureus pa pri Sasih in Frizih 40 denarjev.

in tot solidos vini, olei vel tritici species de tributario solido debeas procurare"]. Tudi naj nakupi od trgovcev in posestnikov tega živeža za toliko solidov, kolikor jih je dobil od njegovega (Senatorjevega) denarničarja [„*a nostro arcario*"] [1]), kar je razvidno tudi iz zapisnika, katerega je dobil (Lavrencij) od računarjev [„*a numerariis*"].[2]) Kako velika je množina zgoraj imenovanih pridelkov, naj naznani z resničnim poročilom, da se jim določi cena, katera naj ne bode v škodo provincijalom, a tudi bi ne obtežila državne blagajnice.

Datum manjka [3])

[Cassiodori Var. XII, 23 (MG. Auct. antiqu., XII, 379.) — Glej tudi Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 538.]

Št. 26.

Med I. sept. 537. in I. sept. 538.

Pretorijanski prefekt Senator piše pomorskim tribunom [„*tribunis maritimorum*"][4]) ter jim ukazuje, da bi iz Istre [„*Histria*"], kjer so v zadnjem letu vino, olje in pšenica bogato obrodili, srečno prepeljali te pridelke v Ravenno. Ker imajo (pomorski tribuni) dovolj ladij ob (ravennski) meji [„*in eius confinio*"], zato naj se prizadevajo, da hitro prepeljejo blago. Lahko jim bode iti v bližnjo pokrajino; vsaj so že večkrat prejadrali neizmerne prostore. Tudi imajo to ugodnost, ker jim je na izbiro neka mirna pot, ki je vedno varna. Ako je morje zarad divjih vetrov zaprto, izberejo si lahko kaj prijetno pot blizu rek. Ob tej poti leže nekatera njih bivališča, tako slavne Benetke, nekdaj napolnjene s plemstvom. ki se dotikajo na jugu Ravenne in Pada, na vzhodu pa uživajo ugodnost Jadranskega morja [„*Jonii litoris*"]. Skrbno naj pripravijo (pomorski tribuni) ladje ter se ž njimi napoté na morje, kadar jih opozori jako izvedeni Lavrencij, kateri je odposlan, da preskrbi omenjeno blago. Ako bode vreme ugodno, naj gredo po bližnjici [„*compendium itineris*"].

Datum manjka.[5])

[Cassiodori Var., XII, 24 (MG. Auct. antiqu. XII, 379). — Glej tudi Danduli Chronicon, lib. V, c. 10. pars 10 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 88). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 538.]

[1]) Arcarius je bil predstojnik državne blagajnice. Arcarius se je zval tudi tisti, ki je varoval zaklade.

[2]) Numerarius = računar. Dolžnost računarjev je bila, da so spravljali davčne in druge dohodke v državno blagajnico.

[3]) Zastran datiranja primerjaj št. 24.

[4]) Tribuni maritimorum. Njih naloga je bila, da so ob morskih bregovih in tudi ob rekah pripravljali ladje. Tudi so imeli nadzorstvo čez soline.

[5]) Iz vsebine tega pisma je razvidno, da je bilo spisano v istem času, kakor pismi pod št. 24 in št. 25.

Št. 27.

539. [1])

Ko je Belizar oblegal mesto Auximum [2]), je hotel ujeti kakega Gota, da bi zvedel, zakaj se nočejo sovražniki tako dolgo podati. Valerijan, njegov podpoveljnik, mu pravi, da se to lahko zgodi. Med njegovimi ljudmi je nekoliko Slověnov, ki imajo navado, da se skrivajo med skalovjem in grmovjem ter preže na sovražnike. Tako postopajo tudi vedno zoper Rimljane (Bizantince) in druge barbare pri reki Donavi, kjer so njih bivališča. Ko je Belizar to slišal, se je razveselil ter ukazal, da naj se rečeno delo hitro izvrši. Valerijan je potem med Slověni izbral enega moža, ki se je odlikoval po svoji velikosti in hrabrosti, ter mu naznanil, da dobi od Belizarja veliko plačilo, ako ujame kakega živega sovražnika. Slověn odgovori, da lahko to stori na tistem kraju, kjer raste trava; Gotje jo pridejo večkrat tja jest, ker jim manjka potrebnega živeža. Na vse zgodaj se je potem Slověn približal zidovju, skril se v grmovje ter vrgel tudi nekoliko trave na svoje truplo. Z dnevom vred je prišel tja neki Got ter začel hitro pobirati travo. Pred grmovjem ni imel nikakega strahu; pač pa je večkrat pogledal proti neprijateljskemu taboru, da ne bi od tam kdo prišel nadenj. Sedaj ga Slověn hitro napade od zadaj ter ga zagrabi; prime ga močno čez sredo z obema rokama, prinese v tabor ter izroči Valerijanu. Ta vpraša ujetnika, česa pričakujejo Gotje, ker se nočejo podati, akoravno so že slabi, pač pa prostovoljno strašansko trpé. Barbar izpove potem, da je to povzročil Burkentij [3]) s svojo izdajo ...

Procopii De bello Gothico, II. c. 26 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 254 et 255): „Ῥωμαῖοι δὲ οὐδέν τι ἧσσον ἀχθόμενοι, ὅτι δὴ ἐν χώρᾳ ἐρήμῳ μακρὰν οὕτω προσεδρείαν πεποίηνται, διηποροῦντο, οὐκ ἐνδεέντας σφίσιν ἐν τοσούτοις κακοῖς τοὺς βαρβάρους ὁρῶντες. διὸ δὴ Βελισάριος ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο ζῶντά τινα τῶν ἐν τοῖς πολεμίοις δοκίμων λαβεῖν, ὅπως ἂν γνοίη ὅτου δὴ ἕνεκα τὰ δεινὰ καρτεροῦσιν οἱ βάρβαροι, καί οἱ ὁ Βαλεριανὸς τὸ τοιοῦτο ὑπουργήσειν εὐπετῶς ὡμολόγει. εἶναι γάρ τινας τῶν οἱ ἑπομένων ἐκ τοῦ Σκλαβηνῶν ἔθνους, οἳ κρύπτεσθαί τε ὑπὸ λίθῳ βραχεῖ, ἢ φυτῶν ἄλλῳ τῷ παρατυχόντι, εἰώθασι καὶ ἀναρπάζειν ἄνδρα πολέμιον. τοῦτό τε ἀεὶ παρὰ ποταμὸν Ἴστρον, ἔνθα δὴ ἵδρυνται, ἔς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς ἄλλους βαρβάρους ἐνδείκνυνται. ἥσθη τῷ λόγῳ Βελισάριος καὶ τοῦ ἔργου ἐπιμελεῖσθαι κατὰ τάχος ἐκέλευε. Βαλεριανὸς οὖν ἀπολέξας τῶν Σκλαβηνῶν ἕνα σώματός τε μεγέθους πέρι εὖ ἥκοντα καὶ διαφερόντως δραστήριον, ἄνδρα ἑλεῖν πο-

---

[1]) Prokopij pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile v petem letu gotovske vojske (glej II, c. 30), tedaj leta 539.

[2]) Auximum je bilo mesto v Italiji od Jakina (Ancona) nekoliko proti jugu. Sedaj se zove Osimo.

[3]) Burkentij je bil bizantinski vojak. Zarad izdajstva je bil pozneje živ sežgan.

λέμιον ζῶντα ἐπέστελλε, χρήματά οἱ μεγάλα πρὸς Βελισαρίου ἰσχυρισάμενος ἔσεσθαι. δράσειν δὲ τοῦτο αὐτὸς ἐν τῷ χωρίῳ εὐπετῶς ἔφασκεν, οὗπερ ἡ πόα τυγχάνει οὖσα. χρόνου γὰρ πολλοῦ ταύτῃ τοὺς Γότθους ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαίων σιτίζεσθαι. ὁ μὲν οὖν Σκλαβηνὸς ὄρθρου βαθέος ἄγχιστα τοῦ περιβόλου γενόμενος, ἐν θάμνῳ τινὶ ἐγκαλυψάμενός τε καὶ τὸ σῶμα ἐς ὀλίγον ξυναγαγὼν ἀμφὶ τὴν πόαν ἐκρύπτετο. ἅμα δὲ ἡμέρᾳ Γότθος ἀνὴρ ἐνταῦθα ἥκων τὰς βοτάνας κατὰ τάχος ξυνέλεγεν, ἐκ μὲν τοῦ θάμνου ὑποτοπάζων οὐδὲν ἄχαρι, συχνὰ δὲ περισκοπῶν ἐς τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, μή τις ἐς αὐτὸν ἐνθένδε ἴοι. καί οἱ ἐπιπεσὼν ὄπισθεν ὁ Σκλαβηνὸς ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἀνάρπαστον ἐποιήσατο, σφίγγων τε μέσον καρτερῶς χερσὶν ἀμφοτέραις τὸν ἄνθρωπον, ἔς τε τὸ στρατόπεδον ἤνεγκε φέρων καὶ Βαλεριανῷ ἐνεχείρισεν. ᾧ δὴ πυνθανομένῳ, ᾧ δήποτε Γότθοι πιστεύοντες, καίτοι μὴ τὸ ἰσχυρὸν ἔχοντες, ἥκιστα ἐθέλουσι προσχωρεῖν σφίσιν, ἀλλ' ἑκούσιοι τὰ δεινότατα ἐγκαρτεροῦσι, τὸν πάντα λόγον ἀμφὶ τῷ Βουρκεντίῳ ὁ βάρβαρος ἔφρασε . . .“

Št. 28.

539.[1])

Ko je Belizar vzel Auximum, je hotel z vso marljivostjo oblegati Ravenno, ter je pred mesto pripeljal svojo vojsko. Poslal je Magna[2]) z velikim oddelkom mimo Ravenne naprej, da bi stražil ob bregu reke Pada, da bi Gotje v bodoče ne mogli od tam pošiljali hrane. Vitalij[3]), ki je prišel s svojo vojsko iz Dalmacije, je zasedel nasprotni breg rečene reke[4]).

Procopii De bello Gothico, II, c. 28 (Corp. script. hist. Byzant, XVII, rec. Dindorf, p. 260): „Ἐπεὶ δὲ Βελισάριος Αὔξιμον εἷλε, Ῥάβενναν πολιορκεῖν ἐν σπουδῇ ἐποιεῖτο καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα ἐνταῦθα ἐπῆγε. Μάγνον τε πέμψας ξὺν πλήθει πολλῷ ἐπὶ Ῥαβέννης ἰέναι ἐκέλευε, Πάδου τε τοῦ ποταμοῦ τὴν ὄχθην ἀεὶ περιιόντα φυλακὴν ἔχειν, ὅπως δὴ μὴ τὸ λοιπὸν ἐνθένδε οἱ Γότθοι τὰ ἐπιτήδεια ἐσκομίζωνται. καὶ Βιτάλιος δέ οἱ ξὺν στρατῷ ἐκ Δαλματίας ἀφικόμενος ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τὴν ἑτέραν ἐφύλασσεν.“

Št. 29.

Od 539. do 556.

Leta 539. je postal Macedonij oglejski škof, ki je bil po rodu Macedonec. Bil je slaven in pobožen mož ter je živel takrat, ko je

[1]) Zastran datiranja glej opazko I. pod št. 27.

[2]) Magnus je bil poveljnik bizantinskih konjikov v gotovski vojski.

[3]) Vitalij je bil bizantinski poveljnik v gotovski vojski. Nahajamo ga po Iliriji, Dalmaciji in Beneškem.

[4]) Mogoče je, da si je Vitalij takrat med potjo ali pa nekoliko prej osvojil Istro in bližnje pokrajine. To bi smeli sklepati iz tega, ker je bil v tistem času izvoljen za oglejskega škofa Macedonij, ki je bil po rodu Macedonec, tedaj podložnik grškega cesarja. (Danduli Chronicon, V, c. 10.) Leta 537/538 je bila Istra še pod gotovsko vlado.

vladal cesar Justinijan. Posvetil je na Gradežu cerkev sv. Ivana Evangelista. Vladal je 16 let[1]), 5 mesecev in 6 dni.

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 12): „Macedonius sedit an. 16, men. 5, dies 6. Ipse fundavit ecclesiam sancti Johannis euangeliste et apostolum in Gradus."

Cf. ibid. p. 38.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, 38): „... post quem (sc. Maurum) Macedonius per annos XVI et menses V et dies VI ibidem extitit patriarcha, qui ecclesiam sancti Johannis apostoli et evangalistę in eodem castello (Gradensi) fundavit."

Danduli Chronicon, V, c. 10 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 87): „Macedonius episcopus Aquilegiensis subrogatus est anno domini DXXXIX. Hic natione Macedonicus factus episcopus multas suo tempore tribulationes subtinuit et in Grado ecclesiam in honorem sancti Johannis Evangelistae pulchro opere dedicavit."

Ibid. pars 20 (l. c. p. 91): „Hic Macedonius episcopus, dum sedisset annis XVI, mensibus V, diebus V durante schismate defunctus est."

Chronicon patriarcharum Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 7): „Macedonius patriarcha successit, vir clarus et pius, qui Iustiniani Augusti assumptus temporibus vitam ducens laudabilem et per provinciam Italiae peragrans fratres mirabiliter in Christo confortabat. Tandem post annos XXVI ab ordinatione sua felici pace quievit."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App p. 9): „Macedonius patriarcha, vir clarus et pius, temporibus Iustiniani vitam ducens laudabilem et per totam provinciam Italiae fratres confortans in Christo post annos XXVI ordinationis suae felici pace quievit.

Št. 30.

Nepristna listina[2])

543, dnė 24. marca

Poreški škof Evfrazij [„*Eufrasius Parentine ecclesie presul*"] pastir vseh mladoletnih, vdov in sirot v cerkvi sv. Marije Device in sv. mučenika Mavra, ukazuje z dovoljenjem Konstancija in Lavrencija,

[1]) V treh kronikah stoji, da je Macedonij vladal 16 let. Le v obeh oglejskih kronikah čitamo, da je bil 26 let predstojnik svoji cerkvi, kar pa je nemogoče. Število XXVI je brez dvoma vsled površnega prepisovanja nastalo iz XVI.

[2]) Ta listina je ponarejena, česar ni težko dokazati. Marsikaj, kar je v njej zapisano, ne more biti resnično. Vendar pa se kaže, da je kompilator pred seboj imel kako pravo listino iz dobe poreškega škofa Evfrazija ter jo porabil, ko je sestavljal to ponarejeno listino. Benussi (Atti e memorie della società Istriana, VIII, str. 49—86) je dokazal, da je listina nepristna. Med drugim omenja, da leta 543. kristjani še niso obhajali praznika vseh svetnikov, tudi ne oljične nedelje in ne Marijinega vnebovzetja. Iz jezika in iz drugih znakov se dá sklepati, da je bila ta listina na podlagi nekega starega dokumenta sestavljena v prvih desetletjih 13. stoletja.

katera je cesar Flavijan poslal iz Carigrada [*„residentibus nobiscum Constantio et Laurentio*[1]) *directis ab urbe Roma a Flaviano imperatore*[2]) *insimul nobis iubentibus et volentibus*"], ter v navzočnosti poreške duhovščine in ljudstva, kakor arhidijakona Klavdija, arhipresbitera Maksima, opata Andreja od sv. Ivana[3]), potem Ivana, vojaškega mojstra in odvetnika cerkve sv. Marije in sv. Mavra, ter mnogo drugih [*„presente clero et populo Parentino et Claudio archidiacono et Maximo archipresbitero et Andrea sancti Ioannis abbate atque Ioanne magistro militum advocato ecclesie sancte Marie et sancti Mauri et aliorum quamplurium*"] vsem višjim in nižjim poreškim prebivalcem, ki bivajo na zemlji poreške cerkve, imajo na njej svoja stanovališča [*„mansiones*"] ali pa jo obdelujejo, da morajo dajati poreški cerkvi četrtino od vinogradov in njiv [*„tam de vineis quam de agris quartas persolvant*"] tako, kakor so jo odrajtovali že prej njih predniki. Noben bodoč škof jim ne sme naložiti še kake druge davščine [*„aliam superpositam*"[4]]. Poreška duhovščina in prebivalci ter njih nasledniki naj imajo pravico, da lahko rečeno zemljo, bivališča in vinograde prodajo, podelé, zamenjajo, volé v svoj dušni blagor ter sploh ž njimi storé, kar hočejo, da se le odrajtuje imenovani davek cerkvi svete Marije in sv. Mavra. — Škof ukazuje zase in za svoje naslednike, da naj vsi poreški prebivalci brez ugovora dajejo poreškim kanonikom, posebno tistim, ki v stolni cerkvi služijo sv. Mariji in sv. Mavru, desetino od vseh poljskih pridelkov in od živine [*„decimam . . . tam de omnibus frugibus terre quam de animalibus*"]. Rečeni kanoniki naj dobivajo tudi tretjino od solin [*„terciam partem de salinis*"] na otoku Brioni[5]) [*„in insula que vocatur Brivona*"], tretjino od ribjega lova [*„terciam partem de piscatione*"], katerega ima cerkev sv. Mavra v Limskem kanalu [*„de ripa Lemi*"][6]), ter tretjino od mlinov [*„terciam*

[1]) Imeni Konstancij in Lavrencij sta bili najbrže že omenjeni v tistem starem dokumetu, katerega je imel kompilator pred seboj, ko je sestavljal to listino. Brez dvoma sta bila Konstancij in Lavrencij zastopnika takratnega bizantinskega cesarja.

[2]) Ta listina se nam je ohranila v treh prepisih, ki se nahajajo v škofijskem arhivu v Poreču v knjigi „Iurium mensae episcopalis Parentinae". V enem prepisu se omenja ime cesarja Konstantina, v drugih dveh pa ime cesarja Flavijana. Benussi je dokazal, da se dotični privilegij ne more pripisovati nobenemu bizantinskemu cesarju Konstantinu, pač pa ceserju Flavijanu, ki pa ne more biti drug, kakor cesar Flavius Justinianus.

[3]) Ta Andrej, opat pri sv. Ivanu, ni bil opat samostana sv Ivana „del Prato", kjer so se mnogo pozneje naselili menihi iz hospitalskega reda sv. Ivana. Benussi misli, da je bil morebiti v šestem stoletju v Poreču ali pa v njegovi bližini kak drug samostan sv. Ivana.

[4]) Superpositum, superposita ali superimposita se je zvala izvenredna in proti navadi naložena davščina.

[5]) Otok Brioni je v južni Istri blizu Pulja.

[6]) Limski kanal je v zahodni Istri od Rovinja proti severu.

partem de molendinis"] na vodah, ki se zovejo „Gradule".[1]) — Poreška duhovščina, višja in nižja [„*clerus Parentinus tam maiores quam minores*"], naj ima s svojim škofom vsako leto dvanajst pojedin [„*convivia*"] in sicer: 1.) na praznik vseh svetnikov, 2.) na dan svetega Mavra, 3.) o božiču, 4.) na dan sv. Treh kraljev, 5.) o pustu [„*in carnis levamine*"], 6.) na cvetno nedeljo, 7.) na veliki četrtek, 8.) o veliki noči, 9.) na dan vnebohoda, 10.) o binkoštih, 11.) na praznik sv. Petra aposteljna in 12.) na praznik Marijinega vnebovzetja. — Škof pravi, da ne sme nobeden izmed njegovih naslednikov in tudi nobeden drug tiran nadlegovati kakega poreškega duhovnika, ki služi v cerkvi Marije Device in sv. mučenika Mavra. Poreška duhovščina ni dolžna, da bi kdaj dajala kaki drugi osebi četrtino ali pa desetino. Ako bi kdo hotel ravnati zoper naštete določbe, naj ga zadene božje prekletstvo; tudi naj plača poreški duhovščini in poreškemu ljudstvu kot globo 20 liber zlata.

Listino je spisal „Petrus diaconus Parentine civitatis tabellio". Za njegovim imenom pa sledi 29 podpisov raznih poreških škofov, Evfrazijevih naslednikov. Zadnji je Fulgerij, ki je vladal leta 1200.

„*Imperante Flaviano Romanorum imperatore triumphatore Augusto anno imperii eius XVI. die vero XXIV mensis Martii, indictione VI*"[2])

[Trije prepisi v škofijskem arhivu v Poreču. — U g h e l l i, Italia sacra, ed. Coleti, V, 397. — K a n d l e r, Codice dipl. Istr. ad a. 543. — B e n u s s i v Atti e memorie della societá Istriana VIII, 49]

Št. 31.

544.[3])

Belizar se je z vsem svojim brodovjem napotil (iz Solina) v P u l j kjer je nekoliko časa ostal, da bi preskrbel svojo vojsko. .. Nato se je odpeljal s svojim brodovjem čez morje v Ravenno

Procopii De bello Gothico, III, c. 10 (Corp. script. hist. Bysant., XVII, rec. Dindorf, p. 317): „ . . . καὶ Βελισάριος παντὶ τῷ στόλῳ ἐνθένδε ἄρας Πόλῃ προσέσχεν, οὗ δὴ τὸ στράτευμα διέπων χρόνον τινὰ ἔμενε."

Ibid. III, c. 11 (l. c. p. 319): „Βελισάριος δὲ παντὶ τῷ στόλῳ ἐς Ῥάβενναν ἀφικόμενος . . . "

Št. 32.

Med 533 in 545

Vojska med S l o v ě n i in A n t i v kateri so bili ti premagani. Pozneje so se Slověni in Antje med seboj pomirili Nato so Antje napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Rimljanov ter jih odgnali v sužnost.[4])

[1]) Ti mlini so bili pri reki Mirni ne daleč od Motovuna.

[2]) V dveh prepisih stoji „anno regnante XVI", v enem pa „XVII". Vsi trije imajo „indictio VI".

[3]) Prokopij omenja to med dogodbami, katere so se vršile v desetem letu gotovske vojske (gl. III, c. 9 in 11), tedaj leta 544.

[4]) Gl. št. 33.

Št. 33.

545.[1]

Velika množica Slověnov je prestopila reko Donavo, ropala po Traciji ter potem peljala mnogo Rimljanov (Bizantincev) v sužnost. Nenadoma so Heruli[2]) naleteli na te Slověne ter jih nepričakovano premagali in pobili, akoravno je bilo teh dokaj več kakor njih; vse (rimske) ujetnike so odposlali domov. Takrat je Narzet našel nekega človeka, ki si je lastil ime Chilbudija, znamenitega moža in nekdanjega poveljnika rimske vojske. Lahko se je prepričal, da dotični človek ni bil pravi Chilbudij. Kako se je to zgodilo, kažejo naslednje vrstice.

Chilbudij je bil eden izmed domestikov[3]) cesarja Justinijana, jako hraber vojak, ki se je tako malo brigal za bogastvo, da ni imel ničesar, akoravno bi bil lahko imel prav veliko premoženja. Tega Chilbudija je cesar poslal v četrtem letu svojega vladanja (530) za poveljnika v Tracijo ter mu izročil stražo ob reki Donavi z ukazom, da bi branil ondotnim barbarom prehod čez reko. Huni, Slověni in Antje so namreč večkrat šli čez reko ter med Rimljani uganjali strašanske reči. Barbari so se Chilbudija tako bali, da se ni upal nobeden v vseh treh letih, katera je ondi slavno prebil, iti čez Donavo nad Rimljane; pač pa so se ti s Chilbudijem večkrat napotili na nasprotno stran, pobili ondotne barbare ali pa jih odpeljali v sužnost. Ko je po treh letih Chilbudij nekdaj po navadi šel z majhno četo čez reko, so se mu postavili povsod Slověni nasproti (533). Prišlo je do hudega boja, v katerem je padlo veliko Bizantincev in pa njih poveljnik Chilbudij. Odslej so barbari hodili čez reko, kadar jim je bilo ljubo, ter lahko napadali bizantinsko državo. Vsa bizantinska oblast ni mogla izvršiti toliko, kolikor hrabrost enega moža.

Pozneje (med 533 — 545) je prišlo med Anti in Slověni do razpora in do vojske, v kateri so bili Antje premagani od svojih nasprotnikov. V tej vojski je neki Slověn ujel še mladega človeka, kateremu je bilo ime Chilbudij, ter ga peljal s seboj domov. Ta Chilbudij je bil v naslednjem času jako vdan svojemu gospodu ter hraber nasproti sovražniku. Večkrat je šel za svojega gospoda v nevarnost, kjer se je jako odlikoval, in tako se je o njem razširila velika slava. Takrat so Antje napadli Tracijo, ujeli tu mnogo Bizantincev ter jih odvedli v sužnost. Ko so to izvršili, so se povrnili v svojo domovino. Enega izmed (bizantinskih) ujetnikov je usoda pripeljala k omenjenemu ljubeznivemu in milostljivemu

[1]) Prokopij pripoveduje vse to med dogodbami, katere so se vršile v 11. letu gotovske vojske, tedaj leta 545.

[2]) O Herulih, ki so prišli na Balkanski polotok, glej zgoraj opazko 1 pod št. 7.

[3]) Domestiki (τῆς ἐκ τῆς οἰκίας) so se zvali pri Bizantincih višji poveljniki tistih čet, ki so se vojskovale po suhem.

gospodu. Bizantinski ujetnik je bil jako prekanjen človek ter je z zvijačo premotil druge. Ker se je hotel povrniti na bizantinsko zemljo, a ni imel nikakršnih sredstev, je storil naslednje. Prišel je k svojemu gospodu, hvalil njegovo ljubeznivost ter trdil, da mu Bog obilno povrne dobrote, katere je njemu izkazal; nikakor noče biti nehvaležen tako milemu gospodu; tudi si lahko v kratkem pridobi bogato odškodnino za vse storjene dobrote, ako ga hoče poslušati. Bizantinski poveljnik Chilbudij biva med Slověni kot ujetnik in nobeden izmed barbarov ne ve, kdo je ta človek. Ako bi hotel Chilbudija odkupiti ter ga spraviti na bizantinsko zemljo, bi dobil brez dvoma od cesarja toplo zahvalo in prav bogato odškodnino. Ko je Bizantinec to povedal, je pregovoril takoj svojega gospoda, da se je napotil ž njim med Slověne. Takrat so ti barbari zopet med seboj sklenili mir ter brez strahu občevali drug z drugim. Chilbudija so odkupili in odvedli s seboj, ko so njegovemu gospodu odšteli veliko denarja. Ko so prišli domov, je prašal kupec Chilbudija, je li bizantinski poveljnik. Ta se ni legal ter povedal resnico, da je po rodu Ant. Ko se je s svojimi rojaki vojskoval s Slověni, je bil od nasprotnikov ujet. Sedaj pa, ko se je povrnil v domovino, bode za naprej svoboden, kakor veleva postava. Nato se je kupec močno razjezil, ker se ni izpolnilo njegovo upanje. Bizantinec ga je hotel potolažiti ter na novo nalegati, da bi se potem brez ovir vrnil v svojo domovino. Trdil je, da je dotični mož pravi Chilbudij. Med barbari se boji resnico povedati; ako bi bil pa na bizantinski zemlji, bi razjasnil vse ter bi bil še celo ponosen na svoje delo. — Na ta način je Bizantinec prevaril Ante.

Ko se je govorica o Chilbudiju raznesla med ljudi, so se zbrali zarad tega skoraj vsi Antje, smatrali to kot javno zadevo ter mislili, da dobé bogata darila, ker imajo v svojih rokah bizantinskega poveljnika Chilbudija.

Ta dva naroda, Slověni in Antje, nimajo samovladarja, temuč živé že od nekdaj kot demokratično ljudstvo in zato se pri njih vedno javno razpravlja o koristnih in škodljivih zadevah. Enako postopajo tudi v vseh drugih rečeh po svojih starih navadah. Verujejo v enega boga, ki nareja blisk in gospoduje čez vse; darujejo mu vole in vsakovrstne živali. Usode ne poznajo in tudi ne verujejo, da bi imeli umrli ljudje kako moč. Ako mislijo, da se jim je smrt približala bodisi v bolezni ali pa v vojski, obljubijo takoj v svojem srcu darovati bogu, ako ne bi umrli. Ako potem uidejo smrti, darujejo tudi, kakor so obljubili, ker mislijo, da so si z daritvijo odkupili življenje. Časté tudi reke, nimfe (vile) in druga božanstva ter vsem tem tudi večkrat darujejo; med darovanjem se vršé razna prerokovanja. Stanujejo v slabih kočah raztreseni daleč drug od drugega ter mnogokrat premené kraj svojega bivališča. Ko se napoté v vojsko, gredó večinoma peš nad sovražnika, držeč v rokah ščit in sulico, oklepa ne opašejo nikdar. Nekateri nimajo niti spodnje

obleke in plašča, temuč le nekake hlače, da si pokrijejo spolovila; tako se potem vržejo na sovražnika. Oboji (Slověni in Antje) imajo en jezik, ki je popolnoma barbarski. Tudi po telesni zunanjosti ni razlike med njimi. Vsi so visoki in jako hrabri. Njih koža ni posebno bela; njih lasje niso rumenkasti, a tudi ne popolnoma črni, temuč rdečkasti. Njih življenje je trdo in zanemarjeno kakor pri Masagetih; kakor pri teh, je tudi pri njih vedno polno nesnage. Hudobni in prevarljivi navadno niso in kar se tiče priprostosti, se ravnajo po šegah Hunov. Slověni in Antje so imeli nekdaj samo eno ime. V starih časih so se oboji zvali Spori, ker so, kakor Prokopij misli, živeli po vaseh raztreseno [„σποράδην“].[1]) Vsled tega imajo pa tudi mnogo zemlje v svoji posesti. Večina nasprotnega (levega) brega reke Donave je v njih oblasti. Toliko o tem narodu.

Kakor je bilo rečeno, so se zbrali Antje ter silili Chilbudija izjaviti, da je on bizantinski poveljnik. Ako bi se protivil, so mu žugali da ga kaznujejo. Ko se je vse to vršilo, je poslal cesar Justinijan nekatere starejšine k rečenim barbarom ter jih pozval, da bi prišli vsi v staro mesto, Turris[2]) imenovano, katero leži unstran reke Donave ter je bilo nekdaj postavljeno od rimskega cesarja Trajana. Potem je bilo dolgo časa prazno, ker so ga ondotni barbari oropali. To mesto in pa bližnjo zemljo, katera je prav za prav spadala k bizantinski državi, jim je obljubil dati cesar Justinijan, potem živeti ž njimi v največjem prijateljstvu ter jim plačevati bogata darila, ako sklenejo ž njim zavezo, da bodo zanaprej vedno ovirali Hune, ki hočejo ropati po rimski državi. Ko so barbari to čuli, so bili zadovoljni ter obljubili vse storiti, ako iz nova postavi Chilbudija za bizantinskega poveljnika ter mu dovoli, da med njimi prebiva. Trdili so, da je tisti, katerega hočejo imeti, pravi Chilbudij. A tudi ta, katerega je upanje nekako povzdignilo, je izrekel, da je bizantinski poveljnik Chilbudij in da tudi on želi (bivati med Anti). Ko je bil vsled tega Chilbudij poslan v Carigrad, je naletel med potjo nanj Narzet. Ko se je ta ž njim pogovarjal, se je prepričal, da je slepar, akoravno je govoril latinski jezik precej dobro, vedel za Chilbudijeve posebnosti ter se znal zadostno potajevati. Dal ga je vkleniti, prisilil ga, da je povedal resnico, ter ga peljal s seboj v Carigrad.

Procopii De bello Gothico, III. c. 13 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 330): „ . . . βαρβάρων γὰρ Σκλαβηνῶν πολὺς ὅμιλος ἔτυχεν ἔναγχος διαβάντες μὲν ποταμὸν Ἴστρον, ληισάμενοι δὲ τὰ ἐκείνῃ χωρία καὶ Ῥωμαίων ἐξανδραποδίσαντες πάμπολυ πλῆθος. οἷς δὴ Ἔρουλοι ἐκ τοῦ αἰφνιδίου ἐς χεῖρας

[1]) V besedi „Spori“ tiči prav za prav beseda „Srb“. Gl. Izvestja Muz. društva. VIII, 78 — Neverjetna je hipoteza, katero je L. Niederle razglasil v Archivu für slav. Philologie, XXIII, str. 130—133, da je Prokopij prav za prav hotel zapisati Βοσπόροι ne pa Σπόροι.

[2]) Turris je sedanje mesto Turnu pri izlivu reke Olte (Alute) v Donavo.

ἐλθόντες, νικήσαντές τε παρὰ δόξαν μέτρῳ σφᾶς πολλῷ ὑπεραίροντας, αὐτούς τε κτεί-
νουσι καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐς τὰ οἰκεῖα ξύμπαντας ἀφῆκαν ἰέναι. τότε δὴ ὁ Ναρσῆς
καί τινα εὑρὼν ἐπιβατεύοντα τοῦ Χιλβουδίου ὀνόματος, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ Ῥωμαίων
ποτὲ στρατηγήσαντος, διελέγξαι τὴν ἐπιβουλὴν ῥᾳδίως ἔσχε. τοῦτο δὲ ὅ τι ποτὲ ἦν
αὐτίκα δηλώσω.

Ibid., III, c. 14 (p. 331—337): „Χιλβούδιος ἦν τις ἐκ τῆς Ἰουστινιανοῦ p. 331.
βασιλέως οἰκίας ἐς ἄγαν μὲν δραστήριος τὰ πολέμια, ἐς τόσον δὲ χρημάτων κρείσσων
ὥστε ἀντὶ μεγίστου κτήματος ἐν τῇ οὐσίᾳ τῇ αὑτοῦ εἶχε τὸ κεκτῆσθαι μηδέν. τοῦτον
βασιλεὺς τὸν Χιλβούδιον, ὅτε δὴ τέταρτον ἔτος τὴν αὐτοκράτορα εἶχεν ἀρχὴν, Θρᾴκης
ἀνειπὼν στρατηγὸν, ἐπὶ τῇ τοῦ Ἴστρου ποταμοῦ φυλακῇ κατεστήσατο, φυλάσσειν κε-
λεύσας ὅπως μηκέτι τοῖς ταύτῃ βαρβάροις ὁ ποταμὸς διαβατὸς ἔσται, ἐπεὶ αὐτοῦ τὴν
διάβασιν πολλάκις ἤδη Οὖννοι καὶ Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ πεποιημένοι ἀνήκεστα Ῥω-
μαίους ἔργα εἰργάσαντο. Χιλβούδιος δὲ οὕτω τοῖς βαρβάροις φοβερὸς γέγονεν ὥστε ἐς
τριῶν ἐνιαυτῶν χρόνον, ὅσον ξὺν ταύτῃ δὴ τῇ τιμῇ τὴν διατριβὴν ἐνταῦθα εἶχεν, οὐχ
ὅσον διαβῆναι τὸν Ἴστρον ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους οὐδεὶς ἴσχυσεν, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι ἐς
ἤπειρον τὴν ἀντιπέρας ξὺν Χιλβουδίῳ πολλάκις ἰόντες ἔκτεινάν τε καὶ ἠνδραπόδισαν
τοὺς ταύτῃ βαρβάρους. ἐνιαυτοῖς δὲ τρισὶν ὕστερον διέβη μὲν ὁ Χιλβούδιος τὸν ποταμὸν
ᾗπερ εἰώθει ξὺν ὀλίγῳ στρατῷ, Σκλαβηνοὶ δὲ πανδημεὶ ὑπηντίαζον. μάχης τε καρτερᾶς
γενομένης Ῥωμαίων τε πολλοὶ ἔπεσον καὶ Χιλβούδιος ὁ ‖ στρατηγός. καὶ τὸ λοιπὸν p. 332.
ὅ τε ποταμὸς ἐσβατὸς ἀεὶ τοῖς βαρβάροις κατ᾽ ἐξουσίαν καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα
εὐέφοδα γέγονε, ξύμπασά τε ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἀνδρὸς ἑνὸς ἀρετῇ ἀντίρροπος γε-
νέσθαι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ οὐδαμῇ ἴσχυσε.

Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἄνται καὶ Σκλαβηνοὶ διάφοροι ἀλλήλοις γενόμενοι ἐς χεῖρας
ἦλθον, ἔνθα δὴ τοῖς Ἄνταις ἡσσηθῆναι τῶν ἐναντίων τετύχηκεν. ἐν ταύτῃ δὲ τῇ
μάχῃ Σκλαβηνὸς ἀνὴρ τῶν τινα πολεμίων ἄρτι γενειάσκοντα, Χιλβούδιον ὄνομα,
αἰχμάλωτον εἷλεν, ἔς τε τὰ οἰκεῖα λαβὼν ᾤχετο. οὗτος ὁ Χιλβούδιος προϊόντος τοῦ
χρόνου εὔνους τε ὡς ἔνι μάλιστα τῷ κεκτημένῳ ἐγένετο καὶ τὰ ἐς τούς πολεμίους δραστήριος.
πολλάκις τε τοῦ δεσπότου προκινδυνεύσας ἠρίστευσέ τε διαφερόντως καὶ κλέος ἴσχυσε
περιβαλέσθαι ἀπ᾽ αὐτοῦ μέγα. ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Ἄνται ἐπισκήψαντες εἰς τὰ
ἐπὶ Θρᾴκης χωρία πολλοὺς ἐληίσαντο καὶ ἠνδραπόδισαν τῶν ἐκείνῃ Ῥωμαίων. οὕσπερ
ἐπαγόμενοι ἀπεκομίσθησαν ἐς τὰ πάτρια ἤθη. τούτων δὲ ἕνα τῶν αἰχμαλώτων εἰς
φιλάνθρωπόν τινα ἤγαγεν ἡ τύχη καὶ πρᾷον δεσπότην. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ κακοῦργός
τε λίαν καὶ οἷος ἀπάτῃ τοὺς ἐντυγχάνοντας περιελθεῖν. ἐπειδή τε βουλόμενος ἐπα-
νήκειν ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν οὐδεμιᾷ μηχανῇ εἶχεν, ἐπενόει τοιάδε. τῷ κεκτημένῳ
ἐς ὄψιν ἥκων τῆς τε φιλανθρωπίας ἐπῄνεσε καὶ πολλὰ μέν οἱ διὰ τοῦτο πρὸς τοῦ
θεοῦ ἰσχυρίσατο ἀγαθὰ ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸν δὲ οὐδαμῇ ἀχάριστον δεσπότῃ φιλανθρω-
ποτάτῳ φανήσεσθαι, ἀλλ᾽, ‖ ἤν γε αὐτῷ τὰ βέλτιστα εἰσηγουμένῳ ἐπακούειν ἐθέλῃ, p. 333.
κύριον αὐτὸν οὐκ ἐς μακρὰν καταστήσεσθαι χρημάτων μεγάλων. εἶναι γὰρ ἐν τῷ Σκλα-
βηνῶν ἔθνει Χιλβούδιον, τὸν τῶν Ῥωμαίων στρατηγήσαντα, ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ,
πάντας βαρβάρους λανθάνοντα ὅστις ποτέ ἐστιν. ἢ τοίνυν αὐτῷ βουλομένῳ εἴη προ-
έσθαι τε τὰς τοῦ Χιλβουδίου τιμὰς καὶ διακομίζειν τὸν ἄνθρωπον ἐς Ῥωμαίων τὴν
γῆν, δόξαν τε ἀγαθὴν καὶ πλούτου αὐτὸν πάμπολυ χρῆμα περιβαλέσθαι πρὸς βα-
σιλέως οὐκ ἀπεικὸς εἶναι. ταῦτα ὁ Ῥωμαῖος εἰπὼν τὸν κεκτημένον εὐθὺς ἔπεισε, καὶ

ξὺν αὐτῷ γίνεται ἐν Σκλαβηνοῖς μέσοις. ἐπεκηρυκεύοντο γὰρ ἤδη καὶ ἀλλήλοις ἀνε-
μίγνυντο ἀδεῶς οἱ βάρβαροι οὗτοι. χρήματα οὖν πολλὰ τῷ τὸν Χιλβούδιον κεκτη-
μένῳ προϊέμενοι τὸν ἄνδρα ὠνοῦντο καὶ ξὺν αὐτῷ ἀπιόντες εὐθὺς ᾤχοντο. ἐπεί τε
ἐν ἤθεσι τοῖς σφετέροις ἐγίνοντο, ἀνεπυνθάνετο τοῦ ἀνθρώπου ὁ πριάμενος, εἰ Χιλ-
βούδιος αὐτὸς ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἴη. καὶ ὃς οὐκ ἀπηξίου τὰ ὄντα λέγειν. κατα-
λέγει δὲ ξὺν τῷ ἀληθεῖ λόγῳ ἐφεξῆς ἅπαντα, ὡς εἴη μὲν Ἄντης καὶ αὐτὸς τὸ
γένος, μαχόμενος δὲ ξὺν τοῖς ὁμογενέσι πρὸς Σκλαβηνούς, τότε σφίσι πολεμίους
ὄντας, πρὸς τῶν ἐναντίων ἁλῴη, τανῦν δὲ, ἐπεὶ ἀφίκετο ἐς τὰ πάτρια ἤθη, ἐλεύθερος
τὸ λοιπὸν κατά γε τὸν νόμον καὶ αὐτὸς ἔσται. ὁ μὲν οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ χρυσίον
p. 334. προϊέμενος ‖ ἐς ἀφασίαν ἐμπεπτωκὼς ἤσχαλλεν, ἐλπίδος ἀποτυχὼν οὐ μετρίας τινός.
ὁ δὲ Ῥωμαῖος τόν τε ἄνθρωπον παρηγορεῖν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐκκρούειν ἐθέλων, ὡς
μή τι αὐτῷ τῆς ἐς τὴν οἰκίαν ἐπανόδου ἐμποδὼν εἴη, Χιλβούδιον μὲν ἐκεῖνον ἔτι τοῦτον
δὴ τὸν ἄνδρα ἰσχυρίζετο εἶναι, δεδιότα δὲ, ἅτε δὴ ὄντα ἐν μέσοις βαρβάροις, ὡς ἥκιστα
ἐθέλειν ἀποκαλύψαι τὸν πάντα λόγον, ἢν μέντοι γένηται ἐν γῇ τῇ Ῥωμαίων, οὐχ ὅσον
οὐκ ἀποκρύψεσθαι τὸν ἀληθῆ λόγον, ἀλλὰ καὶ φιλοτιμήσεσθαι, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐπὶ τούτῳ
δὴ τῷ ὀνόματι. τὰ μὲν οὖν πρῶτα κρύφα ταῦτα ἐπράσσετο τῶν ἄλλων βαρβάρων.

Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος περιφερόμενος ἐς ἅπαντας ἦλθεν, ἠγείροντο μὲν ἐπὶ τούτῳ
Ἄνται σχεδὸν ἅπαντες, κοινὴν δὲ εἶναι τὴν πρᾶξιν ἠξίουν, μεγάλα σφίσιν οἰόμενοι
ἀγαθὰ ἔσεσθαι, κυρίοις ἤδη τοῦ Ῥωμαίων στρατηγοῦ Χιλβουδίου γεγενημένοις. τὰ
γὰρ ἔθνη ταῦτα, Σκλαβηνοί τε καὶ Ἄνται, οὐκ ἄρχονται πρὸς ἀνδρὸς ἑνὸς, ἀλλ' ἐν
δημοκρατίᾳ ἐκ παλαιοῦ βιοτεύουσι, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς τῶν πραγμάτων ἀεὶ τά τε
ξύμφορα καὶ τὰ δύσκολα ἐς κοινὸν ἄγεται. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἄλλα ὡς εἰπεῖν ἅπαντα
ἑκατέροις ἐστί τε καὶ νενόμισται τούτοις ἄνωθεν τοῖς βαρβάροις. θεὸν μὲν γὰρ ἕνα
τὸν τῆς ἀστραπῆς δημιουργὸν ἁπάντων κύριον μόνον αὐτὸν νομίζουσιν εἶναι, καὶ θύουσιν
p. 335. αὐτῷ βόας τε καὶ ἱερεῖα ἅπαντα· εἱμαρμένην δὲ οὔτε ἴσασιν οὔτε ἄλλως ὁμολογοῦσιν |
ἔν γε ἀνθρώποις ῥοπήν τινα ἔχειν, ἀλλ' ἐπειδὰν αὐτοῖς ἐν ποσὶν ἤδη ὁ θάνατος εἴη,
ἢ νόσῳ ἁλοῦσιν ἢ ἐς πόλεμον καθισταμένοις, ἐπαγγέλλονται μὲν, ἢν διαφύγωσιν, θυσίαν
τῷ θεῷ ἀντὶ τῆς ψυχῆς αὐτίκα ποιήσειν, διαφυγόντες δὲ θύουσιν ὅπερ ὑπέσχοντο, καὶ
οἴονται τὴν σωτηρίαν ταύτης δὴ τῆς θυσίας αὐτοῖς ἐωνῆσθαι. σέβουσι μέντοι καὶ πο-
ταμούς τε καὶ νύμφας καὶ ἄλλ' ἄττα δαιμόνια, καὶ θύουσιν αὐτοῖς ἅπασι, τάς τε
μαντείας ἐν ταύταις δὴ ταῖς θυσίαις ποιοῦνται. οἰκοῦσι δὲ ἐν καλύβαις οἰκτραῖς διεσ-
κηνημένοι πολλῷ μὲν ἀπ' ἀλλήλων, ἀμείβοντες δὲ ὡς τὰ πολλὰ τὸν τῆς ἐνοικήσεως
ἕκαστοι χῶρον. ἐς μάχην δὲ καθιστάμενοι πεζῇ μὲν ἐπὶ τοὺς πολεμίους οἱ πολλοὶ
ἴασιν ἀσπίδια καὶ ἀκόντια ἐν χερσὶν ἔχοντες, θώρακα δὲ οὐδαμῆ ἐνδιδύσκονται. τινὲς
δὲ οὐδὲ χιτῶνα οὐδὲ τριβώνιον ἔχουσιν, ἀλλὰ μόνας τὰς ἀναξυρίδας ἐναρμοσάμενοι μέχρι
ἐς τὰ αἰδοῖα, οὕτω δὴ ἐς ξυμβολὴν τοῖς ἐναντίοις καθίστανται. ἔστι δὲ καὶ μία ἑκα-
τέροις φωνὴ ἀτεχνῶς βάρβαρος. οὐ μὲν οὐδὲ τὸ εἶδος ἐς ἀλλήλους τι διαλλάσσουσιν.
εὐμήκεις τε γὰρ καὶ ἄλκιμοι διαφερόντως εἰσὶν ἅπαντες, τὰ δὲ σώματα καὶ τὰς κόμας
οὔτε λευκοὶ ἐς ἄγαν ἢ ξανθοί εἰσιν οὔτε πη ἐς τὸ μέλαν αὐτοῖς παντελῶς τέτραπται,
ἀλλ' ὑπέρυθροί εἰσιν ἅπαντες. δίαιταν δὲ σκληράν τε καὶ ἀπημελημένην, ὥσπερ οἱ
Μασσαγέται, καὶ αὐτοὶ ἔχουσι, καὶ ῥύπου ἧπερ ἐκεῖνοι ἐνδελεχέστατα γέμουσι, πονηροὶ
p. 336. μέντοι ἢ κακοῦργοι ‖ ὡς ἥκιστα τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ κἀν τῷ ἀφελεῖ διασώζουσι
τὸ Οὐννικὸν ἦθος. καὶ μὴν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἓν τὸ ἀνέκαθεν

ἦν. σπόρους γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, οἶμαι, διεσκηνημένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι. διὸ δὴ καὶ γῆν πολλήν τινα ἔχουσι· τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἑτέρας τοῦ Ἴστρου ὄχθης αὐτοὶ νέμονται. τὰ μὲν οὖν ἀμφὶ τὸν λεὼν τοῦτον ταύτῃ πῃ ἔχει.

Ἄνται δὲ τότε ἀγειρόμενοι, ὥσπερ ἐρρήθη, τὸν ἄνδρα τοῦτον ἠνάγκαζον ὁμολογεῖν σφίσιν ὅτι Χιλβούδιος αὐτὸς ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἴη. ἀρνηθέντα τε κολάζειν ἠπείλουν. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράσσετο τῇδε, ἐν τούτῳ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς πρέσβεις τινὰς παρὰ τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους στείλας ἠξίου ξυνοικίζεσθαι ἅπαντας εἰς πόλιν ἀρχαίαν, Τούρριν ὄνομα, ἣ κεῖται μὲν ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον, Τραϊανοῦ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις αὐτὴν δειμαμένου, ἔρημος δὲ ἐτύγχανεν ἐκ παλαιοῦ οὖσα, ληισαμένων αὐτὴν τῶν ταύτῃ βαρβάρων. ταύτῃ γὰρ αὐτοὺς καὶ τῇ ἀμφ' αὐτὴν χώρᾳ Ἰουστινιανὸς βασιλεύς, ἅτε προσηκούσῃ τὸ ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίοις, ὡμολόγει δεδωρήσεσθαι καὶ σφίσι ξυνοικεῖν μὲν δυνάμει τῇ πάσῃ, χρήματα δὲ μεγάλα σφίσι προΐεσθαι, ἐφ' ᾧ οἱ ἔνσπονδοι τὸ λοιπὸν ὄντες Οὔννοις ἐμπόδιοι ἐς ἀεὶ γένωνται, καταθεῖν βουλομένοις τὴν Ῥωμαίων || ἀρχήν. ταῦτα ἐπεὶ οἱ βάρβαροι ἤκουσαν, ἐπῄνεσάν τε καὶ πράξειν ἅπαντα ὑπέσχοντο, εἴπερ αὐτοῖς τὸν Χιλβούδιον στρατηγὸν Ῥωμαίων αὖθις καταστησάμενος ξυνοικιστὴν δοίη, αὐτὸν ἐκεῖνον ἰσχυριζόμενοι, ἧπερ ἐβούλοντο, Χιλβούδιον εἶναι. ταύταις δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐπαρθεὶς ταῖς ἐλπίσιν ἤδη καὶ αὐτὸς ἤθελέ τε καὶ ἔφασκε Χιλβούδιος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς εἶναι. ἐφ' οἷς δὴ αὐτὸν στελλόμενον ἐς Βυζάντιον Ναρσῆς ἐν ταύτῃ τῇ πορείᾳ καταλαμβάνει. καὶ ξυγγενόμενος, ἐπεὶ φενακίζοντα τὸν ἄνθρωπον εὗρε (καίπερ τήν τε Λατίνων ἀφιέντα φωνὴν καὶ τῶν Χιλβουδίου γνωρισμάτων πολλὰ ἐκμαθόντα τε ἤδη καὶ προσποιεῖσθαι ἱκανῶς ἔχοντα) ἔν τε δεσμωτηρίῳ καθεῖρξε καὶ τὸν πάντα ἐξειπεῖν λόγον ἠνάγκασεν. οὕτω τε ἐς Βυζάντιον ξὺν αὐτῷ ἤγαγεν." p. 337.

Št. 34.

546, dné 14. oktobra. Patras.

Papež Vigilij. je po želji (bizantinskega) cesarja (Justinijana) posvetil v mestu Patrasu puljskega dijakona Maksimijana v ravennskega škofa.[1])

Agnelli Liber pontificalis eccl. Ravenn. c. 70 (MG SS. rer Langob., p. 326): „Qui (sc. imperator), excogitato consilio, iussit cunsecrari beatum Maximianum Polensem diaconum episcopum a Vigilio papa in civitate Patras aput Achaiam pridie Idus Octubris, ind. 10, quinquies p. c. Basilii iunioris, anno nativitatis suae 48, et dato pallio Ravennam misit."

Ibid. c. 69 (MG. SS. rer. Langob., p. 326): „Hic (sc. Maximianus) non ex hoc (sc. Ravennate) fuit ovile, sed aliena ovis ex Polense ecclesia, diaconus a suo antistite ordinatus est."

[1]) Nekaj nenavadnega za tisti čas je to, da je bil za ravennskega škofa postavljen tuj duhovnik, ki ni bil posvečen na domačih tleh, temuč v oddaljenem grškem mestu Patrasu.

Št. 35.

546.[1])

V Lukaniji je Tullijan zbral ondotne kmete ter jih postavil kot stražnike pri najožjem prelazu, da bi sovražniki ne mogli priti pustošit lukanske zemlje. Za pomoč jim je dal 300 A n t o v, katere si je Tullijan[2]) izprosil od poveljnika Ivana.[3]) Rečeni barbari (namreč Antje) so posebno izvrstni, da se vojskujejo po takih krajih, ki so težko pristopni. Ko je Totila to zvedel, je mislil, da ne bi bilo primerno, ko bi v vojsko poslal same Gote. Nabral je tedaj mnogo kmetov, pridružil jim nekoliko Gotov ter potem vsem skupaj velel napasti prelaz. Ko je prišlo do boja, je nastala na obeh straneh velika gneča. Nato so Antje s svojo hrabrostjo, katerim je bila tudi nepristopnost kraja na korist, in pa s pomočjo Tullijanovih kmetov premagali sovražnike ter jih mnogo pobili.

Procopii De bello Gothico, III, c. 22 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf. p. 370) „Ἐν ᾧ δὲ οἱ πρέσβεις οὗτοι ἐκ Βυζαντίου καὶ αὖθις ἐς Ἰταλίαν ἐστέλλοντο, ἐν τούτῳ Λευκανοῖς τάδε ξυνηνέχθη γενέσθαι. Τουλλιανὸς τοὺς ἐκείνῃ ἀγροίκους ἀγείρας τὴν εἴσοδον στενοτάτην οὖσαν ἐφύλασσεν, ὅπως μὴ οἱ πολέμιοι κακουργήσοντες ἴοιεν ἐς τὰ ἐπὶ Λευκανίας χωρία. καὶ Ἄνται δὲ αὐτοῖς τριακόσιοι ξυνεφύλασσον, οὕσπερ Ἰωάννης ἐνταῦθα δεηθέντι Τουλλιανῷ ἀπολιπὼν πρότερον ἔτυχεν· ἀγαθοὶ γὰρ οἱ βάρβαροι οὗτοι μάχεσθαι ἐν δυσχωρίαις πάντων μάλιστα. ἅπερ ἐπεὶ ὁ Τωτίλας ἔμαθε, Γότθοις μὲν ἐς τὸ ἔργον καθεῖναι ἀξύμφορον ᾤετο εἶναι, ἀγροίκων δὲ πλῆθος ἀγείρας, Γότθων τε ξυμπέμψας αὐτοῖς ὀλίγους τινάς, ἐκέλευε τῆς εἰσόδου σθένει παντὶ ἀποπειρᾶσθαι. οἵπερ ἐπειδὴ ἀλλήλοις ξυνέμιξαν, ὠθισμὸς μὲν ἀμφοτέρων πολὺς ἐγεγόνει, Ἄνται δὲ τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ, ἅμα δὲ καὶ τῆς δυσχωρίας σφίσι ξυλλαμβανούσης, ξὺν τοῖς ἀμφὶ Τουλλιανὸν ἀγροίκοις τοὺς ἐναντίους ἐτρέψαντο. φόνος τε αὐτῶν ἐγεγόνει πολύς.“

Št. 36.

Okoli 546.[4])

Po smrti langobardskega kralja Waltarija je Audoin dobil kraljestvo. Ta je prepeljal svoje rojake v P a n o n i j o, kjer jim je bizantinski cesar Justinijan odstopil več trdnjav in drugih krajev; tudi jim

[1]) Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 12. letu gotovske vojske (gl. III, c. 15 in 24), tedaj leta 546.

[2]) Tullijan je bil bizantinski podpoveljnik v gotovski vojski ter se kot tak bojeval po Lukaniji.

[3]) Ivan, nečak Vitalijanov, je bil bizantinski poveljnik v gotovski vojski.

[4]) Vprašanje je, kdaj so prišli Langobardi v Panonijo. Origo gent. Langob. c. 5 (M. G. SS. rer. Langob. p. 4) ima stavek: „Et habitaverunt Langobardi in Pannonia a n n i s q u a d r a g i n t a d u o.“ Namesto „annis quadraginta duo“ stoji v enem kodeksu „annos quadraginta“, v enem pa „XII^decim^“. Število 42 je brez dvoma preveliko, 12 pa premajhno. Ako bi bili Langobardi po Panoniji prebivali 42 let, bi bili

je podelil mnogo denarja. Longobardi so tedaj zapustili domovino svojih očetov ter se naselili unstran Donave ne daleč od Gepidov.

Procopii De bello Gothico III, c. 33 (Corp. script. Byzant., rec. Dindorf, p. 418): „Λαγγοβάρδας δὲ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐδωρήσατο Νορικῷ τε πόλει[1]) καὶ τοῖς ἐπὶ Παννονίας ὀχυρώμασί τε καὶ ἄλλοις χωρίοις πολλοῖς καὶ χρήμασι μεγάλοις ἄγαν. διά τοι τοῦτο ἐξ ἠθῶν τῶν πατρίων Λαγγοβάρδαι ἐξαναστάντες ἐνθένδε ποταμοῦ Ἴστρου ἱδρύσαντο, Γηπαίδων οὐ πολλῷ ἄποθεν."

Origo gentis Langob. c. 5 (MG. SS. rer. Langob., p. 4): „Et post Waltari regnavit Auduin; ipse adduxit Langobardos in Pannonia."

Pauli diaconi Historia Langob., I, c. 22 (MG. SS. rer. Langob. p. 60): „Waltari ergo cum per septem annos regnum tenuisset, ab hac luce subtractus est. Post quem nonus Audoin regnum adeptus est Qui non multo post tempore Langobardos in Pannoniam adduxit."

Št. 37.

Morebiti v začetku leta 547.[2])

Ravenski škof Maksimijan je v Pulju, kjer je bil prej dijakon, dal napraviti jako lepo cerkev Matere božje, ki se zove Formosa,[3]) ter jo olepšal z raznimi kameñitimi okraski.

Agnelli Liber pontificalis eccl. Ravenn. c. 76 (MG. SS. rer. Langob. p. 329): „Aedificavitque (sc. Maximianus episc.) ecclesiam beatae Mariae in Pola quae vocatur Formosa, unde diaconus fuit, mira pulcritudine et diversis ornavit lapidibus."

prišli tja leta 526. V tem letu pa ni še vladal bizantinski cesar Justinijan in tudi ne langobardski kralj Audoin, kateri je prepeljal svoje ljudi v Panonijo. — Na drugi strani je pa število 12 prenizko. Če bi bilo to število pravo, bi bili prišli Langobardi v Panonijo še-le leta 556.; a iz Prokopija (III, 33) nam je znano, da so bili leta 548. že v Panoniji. — Po mojih mislih se besede, katere čitamo v Hist. Langob. cod. Gothani (MG. SS. rer. Langob. p. 8) najbolj ujemajo z resnico. Po tem viru bi bili Langobardi prebivali po Panoniji 22 let [„et 20 et duo annos ibi habitare perhibetur"]. Prišli bi bili tedaj v Panonijo leta 546.

[1]) Büdinger (Österr. Gesch., str. 58, op. 2) piše, da „Νορικῷ τε πόλει" nikakor ni Laureacum, kakor misli Aschbach (Die römischen Legionen prima und secunda adjutrix v Sitzungsberichte der kais. Akad. in Wien. XX, 330), še manj Noreja, kakor trdi Manso (Geschichte der Ostgothen, str. 254), pač pa, da ima najbrže prav Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 474), ki meni, da je tu neka pomota. Büdinger tudi omenja, da Ammian (14, 11, 19) in Priscus (p. 185, ed. Bonn.) zaznamenujeta mesto Poetovio (sedanji Ptuj), ko rabita izraze „oppidum Noricorum" in pa „ἐν Νωρικῷ πόλεως". — Tudi Jung (Roemer und Romanen in den Donaulaendern, 2. Aufl., str. 204, op. 6) misli, da je dotični stavek pri Prokopiju pokvarjen.

[2]) To se je zgodilo po 14. okt. leta 546., ker takrat je Maksimijan šele postal škof v Ravenni. Pozneje je daroval tej cerkvi nekoliko posestev. Vprašanje je, so bila ta posestva res podeljena rečeni cerkvi dne 21. februarja leta 547.

[3]) Tu omenjena cerkev Matere božje je cerkev della Madonna di Canneto v Pulju.

Št. 38.

547 (?) dne 21. februarja.

Ravenski patriarh Maksimijan podeli samostanu sv. Andreja aposteljna in cerkvi Matere božje (v Pulju)[1]) nekoliko posestev v navzočnosti oglejskega škofa Macedonija, tržaškega škofa Trugifera, bolognskega (?) škofa Germana, puljskega škofa Izacija in brescianskega (?) škofa Teodora. [*„Macedonius episcopus s. catholicae Aquilejensis ecclesiae rogatus de praesenti a domino fratre meo beatissimo viro Maximiano patriarcha s. ecclesiae Raven. qui mei praesentia subscripsit huic donationi ab eodem factae monasterio b. Andreae apostoli, vel basilicae s. Mariae, vel eisdem locis deservientibus, ipso praesente testis subscripsi, statuens una cum fratribus meis episcopis Trugifero*[2]) *Tergestino, Germano Bononiensi, Isaacio Polensi, Theodoro Brixiensi.“*[3])]

„IX. Cal. Martii anno DXLVI (?) sub (?) consulato Basilii.“[4])

[Schönleben, Carniolia antiqua et nova (1681), pars III., p. 304 (reg.). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 192 (odl.). — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 547 (odl. iz Rubeisa)]. —

Št. 39.

Morebiti okoli leta 547.[5])

Ko je v Ravenni živel škof Maksimijan, je nastal prepir zarad istrskega gozda, kateremu so „Vistrum“ rekli. Omenjeni škof je šel dvakrat v Carigrad, da bi v navzočnosti cesarja Justinijana napravil prepiru konec. Oba, cesar in škof, sta bila takrat že v letih. Cesar Justinijan je odločil, da naj bode imenovani gozd za večne čase last-nina ravennske cerkve.

---

[1]) Tu nam je misliti na cerkev sv. Andreja sull Isola in cerkev della Madonna di Canneto. Obe sta v Pulju.

[2]) Schönleben in Rubeis imata „Trugiferus“, Kandler in drugi za njim pa Frugiferus.

[3]) Besedi „Bononiensi“ in „Brixiensi“ je Kandler svojevoljno premenil v „Aemonensi“ in „Petinensi“ ter trdil, da sta vladala dotična škofa v istrskem Novem gradu in v Pičenu.

[4]) Datum je pomanjkljiv. Letnica 546 ne more biti prava, ker v tem letu meseca oktobra je bil Maksimijan še le posvečen v škofa. Vprašanje je, je li letnica 547 resnična.

[5]) To se je morebiti zgodilo okoli l. 547.; na vsak način pa po oktobru l. 546. in pred februarijem l. 556. ali pa 557. V oktobru l. 546. je Maksimijan postal ravennski škof in dne 22. februarja l. 556. ali pa 557. je pa umrl.

Agnelli Liber pontificalis eccl. Ravenn., c. 74 (MG. SS. rer. Langob. p. 328): „Dunque in tenporibus istius sanctissimi pontificis (sc. Maximiani) orta esset intentio de silva quae cognominatur Vistrum, sita Istriensis partibus, bis in Constantinopulis se detulit, ut talem Iustiniani augusti praesentia consumeret contentionem. Ambo canitie in eodem tempore exornati, quantus recolerent se a iuventute disiuncti, in senectute coniuncti, amarissime pariterque coeperunt lugere. Dehinc vero pius inperator Iustinianus augustus praeceptum sibi ex eadem silva condidit, perpetue legaliterque in sancta Ravennensis ecclesia esse, quam iuste et rationabiliter sibi pertinere cognoverat."

Št. 40.

547.[1])

V tistem času je prestopila vojska S l o v ě n o v reko Donavo ter opustošila vso Ilirijo do Drača.[2]) Povsod so Slověni morili, gonili odrastle ljudi v sužnost ter si lastili tuje imetje. Ker ni nobeden branil mnogoštevilnih ondotnih gradov, akoravno so bili trdni, so si jih prisvojili Slověni na ta način, da so prej prehodili in preiskali po svoji volji vso okolico. (Bizantinski) poveljniki po Iliriji, kateri so imeli pod seboj 15.000 mož, so pač sledili sovražnikom, a niso se jim upali približati.

Procopii De bello Gothico, III, c. 23 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 397): „Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον Σκλαβηνῶν στράτευμα διαβάντες ποταμὸν Ἴστρον Ἰλλυριοὺς ἅπαντας ἄχρι Ἐπιδαμνίων ἔδρασαν ἀνήκεστα ἔργα, κτείνοντες καὶ ἀνδραποδίζοντες τοὺς ἐν ποσὶν ἡβηδὸν ἅπαντας καὶ τὰ χρήματα ληιζόμενοι. ἤδη δὲ καὶ φρούρια ἐνταῦθα πολλά τε καὶ δοκοῦντα ἐχυρὰ τὰ πρότερα εἶναι οὐδενὸς ἀμυνομένου ἐξελεῖν ἴσχυσαν, περιιόντες ξύμπαντα κατ' ἐξουσίαν καὶ διερευνώμενοι. οἱ δὲ τῶν Ἰλλυριῶν ἄρχοντες στράτευμα πεντακισχιλίων τε καὶ μυρίων ἔχοντες εἵποντο, ἄγχιστα μέντοι τῶν πολεμίων οὐδαμῆ ἐτόλμων ἰέναι."

Št. 41.

548.[3])

Ko so začeli Gotje in njih kralj Totila v vojski z Bizantinci napredovati, so se polastili Franki brez truda večine Beneškega. Ker so Gotje imeli dovolj opraviti z Rimljani, se niso mogli zoperstaviti Frankom.

Procopii De bello Gothico, III, c. 33 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 417): „Ἐπεὶ δὲ τὰ Γότθων τε καὶ Τωτίλα καθυπέρτερα τῷ πολέμῳ ἐγένετο, Φράγγοι Βενετίων τὰ πλεῖστα σφίσι προσεποιήσαντο οὐδενὶ πόνῳ, οὔτε Ῥωμαίων δυναμένων ἔτι ἀμύνεσθαι οὔτε Γότθων οἵων τε ὄντων τὸν πόλεμον πρὸς ἑκατέρους διενεγκεῖν."

[1]) Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 13. letu gotovske vojske (gl. III, c. 24 in 29), tedaj leta 547.

[2]) Drač (stari Dyrrhachium ali Epidamnus) je mesto v Albaniji tik Jadranskega morja.

[3]) Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 14. letu gotovske vojske (gl. III, c. 29 in 35), tedaj l. 548.

Št. 42.

Okoli 548.[1]

Ildiges, član langobardske kraljeve rodbine, je zbežal pred langobardskim kraljem Wakom k Slověnom. Kmalu potem je zbolel kralj Wako in umrl. Za njim je sledil njegov sin Walter.[2] Ker je bil še jako mlad, je oskrboval državo njegov varuh Auduin. Ta je kmalu postal mogočen ter se polastil vlade, ko je mladi Walter nanagloma zbolel in umrl. Ko je takrat nastala vojska med Gepidi in Langobardi, se je napotil Ildiges takoj k Gepidom ter pripeljal s seboj tiste Langobarde, ki so mu sledili, in pa veliko množico Slověnov. Upal je, da mu Gepidje pomagajo dobiti prestol. Ko so pa ti nato z Langobardi sklenili mir, je zahteval Auduin od Gepidov kot svojih prijateljev, da mu izroče Ildigesa. Gepidje pa tega niso hoteli storiti ter so veleli Ildigesu, da naj ubeži, kamor hoče. Ta se je takoj nato s svojim spremstvom ter z nekaterimi gepidskimi prostovoljci napotil k Slověnom. Odtod je hotel iti k Totilu in Gotom (v Italijo) ter je peljal s seboj 6000 vojakov. Ko je prišel na Beneško, se je bojeval z Bizantinci, katere je vodil poveljnik Lazar,[3] jih premagal ter mnogo pobil. Vendar se ni potem združil z Goti, temuč je iz nova prestopil reko Donavo ter se vrnil k Slověnom.

Procopii De bello Gothico, III, c. 35 (Corp. script. hist. Byzant.,
p. 429. XVII, rec. Dindorf, p. 429 in 430): „ . . . ὁ δὲ δὴ ἕτερος, Ἰλδίγης ὄνομα,
ἐς Σκλαβηνοὺς φεύγει. οὐ πολλῷ μὲν οὖν ὕστερον ὁ μὲν Οὐάκης νοσήσας ἐξ ἀνθρώπων
p. 430. ἠφάνιστο, ἐς δὲ τὸν Οὐάλδαρον, τὸν Οὐάκου υἱὸν, ἡ Λαγγοβαρδῶν ἦλθεν ἀρχή. | ᾧ δὴ παιδὶ κομιδῆ ὄντι ἐπίτροπος καταστὰς Αὐδουὶν τὴν ἀρχὴν διῳκεῖτο. δυνάμει τε πολλῇ ἀπ' αὐτοῦ χρώμενος αὐτὸς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐς μακρὰν ἔσχε, τοῦ παιδὸς τούτου νόσῳ αὐτίκα ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντος. ἡνίκα τοίνυν Γήπαισί τε καὶ Λαγγοβάρδαις ὁ πόλεμος κατέστη, ὥσπερ μοι εἴρηται, Ἰλδίγης εὐθὺς Λαγγοβαρδῶν τούς οἱ ἐπισπομένους καὶ Σκλαβηνῶν πολλοὺς ἐπαγόμενος ἐς Γήπαιδας ἦλθε, καὶ αὐτὸν Γήπαιδες κατάξειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐλπίδα εἶχον. γενομένων δὲ τῶν ἐν τῷ παρόντι πρὸς Λαγγοβάρδας σπονδῶν ὁ μὲν Αὐδουὶν τὸν Ἰλδίγην εὐθὺς ἅτε πρὸς φίλων ἐξῃτεῖτο Γηπαίδων, οἱ δὲ τὸν μὲν ἄνθρωπον ἐκδοῦναι οὐδαμῆ ἔγνωσαν, ἐκέλευον δὲ αὐτὸν ἐνθένδε ἀπαλλαγέντα ὅποι βούλοιτο διασώζεσθαι. καὶ ὃς μελλήσει μηδεμιᾷ ξύν τε τοῖς ἑπομένοις καὶ Γηπαίδων τισὶν ἐθελουσίοις ἐς Σκλαβηνοὺς αὖθις ἀφίκετο. ἔνθεν τε ἀναστὰς παρὰ Τωτίλαν τε καὶ Γότθους ᾔει, στράτευμα οὐχ ἧσσον ἢ ἐς ἑξακισχιλίους ξὺν αὐτῷ ἔχων, ἔς τε Βενετίας ἀφικόμενος Ῥωμαίοις τισὶν ὑπαντήσασιν, ὧν Λάζαρος ἡγεῖτο, ἐς χεῖρας ἦλθε, τρεψάμενός τε αὐτοὺς πολλοὺς ἔκτεινεν. οὐ μέντοι Γότθοις ξυνέμιξεν, ἀλλ' Ἴστρον ποταμὸν διαβὰς αὖθις ἐς Σκλαβηνοὺς ἀπεχώρησεν."

---

[1] Zastran datiranja gl. opazko 3 pod št. 41.

[2] Kralj Walter (Waltari) je vladal sedem let. (Origo gentis Langob., c. 4.— Paul. diacon., Histor. Langob. I, c. 22.)

[3] Lazar je bil rimski (bizantinski) poveljnik v gotovski vojski.

Št. 43.

Okoli 548. [1])

Od praevalske zemlje [2]) naprej se razprostira Dalmacija, katera sega do mej zahodne (= rimske) oblasti. Potem pridejo Liburnija, Istra in Beneško, katero sega do mesta Ravenne. Po teh pokrajinah stanujoči prebivalci živé ob morju. Za temi pa prebivajo po notranji zemlji Siščanje in Posavci (= Suabi, vendar ne tisti, ki so Frankom podložni, temuč drugi.) [3]) Za temi so naseljeni Karni in Noriki, na njih desni strani pa prebivajo Daki in Pannonci, ki imajo druge pokrajine v svoji oblasti, potem mesti Singidunum [4]) in Sirmium [5]) ter se razprostirajo do Donave. Tem narodom so čez Jonski zaliv (Jadransko morje) gospodovali Gotje v začetku gotovske vojske.

Procopii De bello Gothico, I, c. 15 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 80): „. . . καὶ ταύτης μὲν ἐχομένη Πρέκαλις ἡ χώρα ἐστὶ, μεθ' ἣν Δαλματία ἐπικαλεῖται, καὶ τὸ τῆς ἑσπερίας λελόγισται κράτος, τὸ δ' ἐντεῦθεν Λιβουρνία τε καὶ Ἰστρία καὶ Βενετίων ἡ χώρα ἐστὶ μέχρι ἐς Ῥάβενναν πόλιν διήκουσα. οὗτοι μὲν ἐπιθαλάσσιοι ταύτῃ ᾤκηνται. ὕπερθε δὲ αὐτῶν Σίσκιοί τε καὶ Σουάβοι (οὐχ οἱ Φράγγων κατήκοοι, ἀλλὰ παρὰ τούτους ἕτεροι) χώραν τὴν μεσόγειον ἔχουσι. καὶ ὑπὲρ τούτους Κάρνιοί τε καὶ Νουρικοὶ ἵδρυνται. τούτων δὲ Δᾶκαί τε καὶ Πάννονες ἐν δεξιᾷ οἰκοῦσιν, οἳ ἄλλα τε χωρία καὶ Σιγγηδόνα καὶ Σίρμιον ἔχουσιν, ἄχρι ἐς ποταμὸν Ἴστρον διήκοντες. τούτων μὲν δὴ τῶν ἐθνῶν Γότθοι κόλπου τοῦ Ἰονίου ἐκτὸς κατ' ἀρχὰς τοῦδε τοῦ πολέμου ἦρχον.“

Št. 44.

Okoli 548. [6])

Ko je frankovski kralj Teodebert po svojem očetu dobil državo, si je podvrgel Alemane in druge sosednje narode. Bil je jako predrzen in nemiren vladar ter je čez mero ljubil nevarnosti. Ko je nastala vojska

[1]) L. 548., ako ne prej, je popisal Prokopij v svojih knjigah perzijsko, vandalsko in precejšnji del gotovske vojske. Za takrat velja tedaj tudi ta geografični opis.

[2]) „Πρέκαλις ἡ χώρα“ (tudi Πρέβαλις). Cesar Dioklecijan je izločil iz pokrajine Dalmacije njen najjužnejši del z mesti Doclea, Scodra in Lissus ter napravil iz njega novo pokrajino „Praevalis“ ali „Praevalitana“.

[3]) Prokopij ne loči natanko Posavcev (Σουάβοι) od germanskih Suevov (Švabov).

[4]) Singidunum je sedanji Beligrad.

[5]) Mesto Sirmium je bilo ob Savi blizu tam, kjer je sedanje hrvaško mesto Mitrovica.

[6]) Frankovski kralj Teodebert je l. 534. prevzel vladarstvo po smrti svojega očeta, kateri je v Metzu imel svoj sedež. Podvrgel si je Alemane in druge sosednje narode (Bavarce in Norike). Najbrže l. 548 je dobil večino Beneškega v svojo oblast. Prejkone je tudi takrat namerjaval napasti bizantinsko državo. L. 551., ko je Narzet prišel v Italijo, je bil že mrtev. Njegov sin Teodebald je umrl l. 554. (Agathiae Hist., II, c. 14),

med Rimljani (Bizantinci) in gotovskim poveljnikom Totilom, je delal Teodebert na to, da bi med tem časom, ko bi se Narzet trudil s svojo vojsko po Italiji ter imel tu dovolj opraviti, zbral najhrabrejše in najbojevitejše čete, prodrl ž njimi v Tracijo, popolnoma si podvrgel ondotno zemljo ter potem oblegal cesarsko mesto Carigrad. Da bi izvršil svoj načrt, se je trudil tako resno, da je poslal poslance h Gepidom, Langobardom in drugim sosednjim narodom, ker je želel, da bi mu tudi ti pomagali v vojski. Mislil je, da je nedopustljivo, da bi se cesar Justinijan v svojih razglasih bahal z naslovi Frankovski, Alemanski, Gepidski, Langobardski itd., kakor da bi si bil podvrgel vse te narode. Teodebert sam je bil užaljen zarad take ošabnosti in je hotel tudi druge podšuntati. Agathias pravi, da ne bi bil po njegovih mislih Teodebert srečen, ako bi bil pričel vojsko. Ako bi bil prišel v Tracijo ali pa v Ilirijo, bi bil naletel na bizantinske legione ter bi bil sramotno uničen.

Agathiae Historiarum lib. I, c. 4 (Corpus script. hist. Byzant., III,
p. 20. ed. Niebuhr, p. 20—22): „Παραλαβὼν δὲ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν ὁ Θευδίβερτος
p. 21. τούς τε Ἀλαμανοὺς κατεστρέψατο καὶ ἄλλα ἄττα πρόσοικα ἔθνη. ‖ τολμητίας τε γὰρ ἦν ἐς τὰ μάλιστα καὶ ταραχώδης, καὶ πέρα τοῦ ἀναγκαίου τὸ φιλοκίνδυνον κεκτημένος. ἡνίκα γοῦν τοῖς Ῥωμαίοις ὁ πρὸς Τώτιλαν τὸν ἡγεμόνα τῶν Γότθων ὠδίνετο πόλεμος, τούτῳ δὴ τότε τῷ Θευδιβέρτῳ ἐβεβούλευτό οἱ καὶ διεσπούδαστο, ἕως ἐν Ἰταλίᾳ Ναρσῆς τε καὶ τὰ στρατεύματα ἐμόχθει καὶ ἐνησχόλητο, αὐτὸς πλήθη ἀγείρας ἄλκιμά τε καὶ μαχιμώτατα, ἐς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης ἀφικέσθαι χωρία, ἅπαντά τε τὰ τῇδε καταστρεψάμενος, ἀμφὶ τὸ Βυζάντιον τὴν πόλιν τὴν βασιλίδα τὸν πόλεμον μεταστῆσαι. οὕτω δὲ ἐνεργὸν τὸ βούλευμα ἐποιεῖτο καὶ τὴν παρασκευὴν ἐμβριθεστάτην, ὡς καὶ πρεσβεύεσθαι πρός τε Γήπαιδας καὶ Λογγιβάρδους καὶ ἄλλα ἄττα πρόσοικα ἔθνη, ἐφ' ᾧ καὶ οἵδε ξυλλάβοιντο τοῦ πολέμου. οὐ γὰρ ᾤετο ἀνεκτὰ εἶναι, ὅτι δὴ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ἐν τοῖς προγράμμασι τοῖς βασιλείοις, Φραγγικὸς τε καὶ Ἀλαμανικὸς, ἔτι δὲ Γηπαιδικός τε καὶ Λογγιβαρδικὸς, καὶ ἑτέροις τοιοῖσδε ὀνόμασιν ἀνεκηρύττετο, ὡς δὴ τούτων αὐτῷ τῶν ἐθνῶν ἁπάντων δεδουλωμένων. αὐτός τε δὴ οὖν χαλεπῶς ἔφερε τὴν ὕβριν, καὶ τοὺς ἄλλους ξυγχαλεπαίνειν ἠξίου, ἅτε δὴ καὶ ξυνυβρισμένους. οἶμαι μὲν οὖν εἰ καὶ τήνδε τὴν ἐκστρατείαν ἐποιήσατο,
p. 22. ἀπώνατο ἂν οὐκ ἐν καλῷ τῆς προπετείας, ἀλλὰ τυχὸν μὲν ‖ ἐν Θρᾴκῃ, τυχὸν δὲ ἐν Ἰλλυρίοις τάγμασι περιπεσὼν Ῥωμαϊκοῖς ἀκλεῶς ἂν διεφθάρη."

Št. 45.

549.[1])

V tistem času je šla čez dolenjo Donavo brez ovir **slověnska** vojska, katera ni štela več kakor 3000 mož [2]) ter se potem, ko je tudi brez truda prestopila reko Marico, razdelila na dva dela. Ena četa je

[1]) Prokopij pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile v 15. letu gotovske vojske (glej III, c. 35 in 39), tedaj leta 549.

[2]) Zdi se mi, da je to število premajhno. Pomisliti je treba, da so Slověni premagali več grških vojsk, opustošili vso zemljo med dolenjo Donavo in Egejskim

imela 1800 mož, ostale pa druga. Poveljniki rimske (bizantinske) vojske po Iliriji in Traciji so napadli ta dva oddelka, ki sta bila med seboj ločena, a so bili premagani, česar se ni pričakovalo; nekateri so bili ubiti, drugi so pa ušli ter bežali brez reda. Slověnski četi, akoravno sta bili mnogo slabejši kakor rimska vojska, sta tedaj užugali vse nasprotne poveljnike. Pozneje naleti rimski vojskovodja Asbad na eno trumo sovražnikov. Ta Asbad je bil član telesne straže cesarja Justinijana in, ko je bil vpisan med tako imenovane kandidate, je zapovedoval mnogoštevilnim konjikom, kateri so imeli že od nekdaj svoj tabor v Tzurulu [1]) v Traciji ter so jih šteli med najboljše vojake. Tudi te so Slověni brez truda zapodili v beg ter jih večinoma pobili. Asbada so ujeli ter ga iz prva imeli pri sebi; pozneje so ga pa zvezali, strgali mu kožo s hrbta ter ga sežgali. Ko so to izvršili, so pustošili brez strahu po vsi Traciji in vsi Iliriji ter oblegali in vzeli mnogo trdnjav. V prejšnjih časih se Slověni niso upali niti oblegati mest, niti se bojevati na ravnem polju; bali so se še celo napasti bizantinsko zemljo in nikdar jih ni nobeden videl, da bi bili s svojo vojsko prestopili dolenjo Donavo.

Tudi oddelek, ki je premagal Asbada, je potem opustošil vse po vrsti do morja ter oblegal in vzel primorsko mesto Toper [2]), akoravno je bila v njem vojaška posadka. Toper je bilo prvo izmed pobrežnih mest v Traciji ter za dvanajst dni hoda oddaljeno od Carigrada. Vzeli so mesto Slověni tako-le:

Večina Slověnov se je skrila v nepristopnih krajih tik mestnega zidovja; le malo jih je bilo pri vzhodnih vratih in ti so začeli dražiti na stolpih stoječe Bizantince. Vojaki, ki so ondi stražili, so menili, da ni več sovražnikov kakor toliko, kolikor jih vidijo; zgrabili so takoj za orožje ter se vsi zagnali na nje. Barbari so se nato pomeknili nazaj ter kazali napadnikom, da iz strahu beže pred njimi. Bizantinci so se, ko so podili sovražnike, precej oddaljili od mestnega zidovja. Sedaj so se vzdignili od zadaj tisti, ki so bili skriti v zasedi, ter napadnikom zastavili pot v mesto. Nato so se obrnili tudi oni, ki so na videz bežali, ter napadli Bizantince. Ko so jih Slověni popolnoma pobili, so se lotili mestnega zidovja. Tamošnji prebivalci, katerim je manjkalo vojaške pomoči, so bili v veliki zadregi; vendar so v začetku odbijali naskakovalce. Najprej so na nje ulivali jako vrelo olje in smolo; tudi so od

---

morjem, vzeli mnogo trdnjav in mesto Toper ter na zadnje odvedli s seboj več kakor 10.000 ujetnikov. Ako bi nam poročal o teh uspehih kak slovanski pisatelj, bi rekli, da je ves sestavek pretiran in spisan s pristranskega stališča; ker pa nam to pripoveduje grški pisatelj Prokopij, nimamo vzroka, da bi mu ne verjeli.

[1]) Tzurullum ali Tzurulum, sedaj Čorlu, je bilo mesto med Carigradom in Drenopoljem.

[2]) Toperus (Topirus) je bilo mesto blizu Egejskega morja ob Mestu (Nestus) na poti, katera je peljala iz Carigrada v Solun.

vseh strani metali na nje kamenje ter vse storili, da bi odvrnili nevarnost. A barbari so jih potem prisilili z velikim številom svojih puščic, da so zapustili stolpe; nato so pristavili k obzidju lestvice ter s silo vzeli mesto. Pomorili so takoj vse moške, katerih je bilo do 15.000, polastili se vsega imetja ter dečke in ženske odgnali v sužnost. Iz prva niso prizanesli nobeni starosti.

Ti, kakor tudi tisti, ki so bili pri drugih četah, so pomorili, kadar so pridrli na bizantinsko zemljo, vse odrastle, na katere so naleteli. Zato je bila vsa zemlja po Iliriji in Traciji polna večinoma nepokopanih mrličev. Tistih, kateri so jim prišli v roke, niso pobijali niti z mečem niti s sulico, niti na kak drug navaden način; pač pa so zabili v zemljo jako močne kole, kolikor mogoče jih zostrili ter z veliko močjo na nje nabodli nesrečneže tako, da so potisnili tem ljudem kolovo ost skozi zadnjico do droba ter jih tako umorili. Ti barbari so tudi večkrat zabili v zemljo štiri debele lesove ter k njim privezali roke in noge ujetih ljudi; nato so jih s koli neprestano udrihali po glavi ter jih pobili tako, kakor drugod pobijajo pse, kače in zveri. Vole in ovce, katerih niso mogli spraviti v svojo domovino, so zaprli v kako poslopje ter jih brez usmiljenja požgali. Na tak način so Slověni pokončevali tiste, na katere so naleteli. Ko sta bila oba oddelka pijana obilice krvi, sta sklenila, da odpeljeta nekatere ljudi žive s seboj. In tako se je zgodilo, da so se vsi Slověni vrnili domov ter s seboj prignali več kakor 10.000 ujetnikov.

Procopii De bello Gothico, III, c. 38 (Corp. script. hist. Byzant.
p. 441. XVII, rec. Dindorf, p. 441—444): Ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον στράτευμα Σκλαβηνῶν οὐ πλέον ἢ ἐς τρισχιλίους ἀγηγερμένον, ποταμόν τε Ἴστρον, οὐδενὸς σφίσιν ἀντιστατοῦντος, διέβησαν, καὶ πόνῳ οὐδενὶ ποταμὸν Εὖρον εὐθὺς διαβάντες δίχα ἐγένοντο. εἶχε δὲ αὐτῶν ἁτέρα μὲν ξυμμορία ὀκτακοσίους τε καὶ χιλίους, ἡ δὲ δὴ ἑτέρα τοὺς καταλοίπους. ἑκατέροις μὲν οὖν καὶ παρ' ἀλλήλων ἀπολελειμμένοις, ὥσπερ ἐρρήθη, ἐς χεῖρας ἐλθόντες οἱ τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες ἔν τε Ἰλλυριοῖς καὶ Θρᾳξὶν, ἡσσήθησάν τε ἐκ τοῦ ἀπροσδοκήτου καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ διεφθάρησαν, οἱ δὲ κόσμῳ οὐδενὶ διαφυγόντες ἐσώθησαν. ἐπεὶ δὲ οἱ στρατηγοὶ πάντες οὕτω παρ' ἑκατέρων τῶν βαρβαρικῶν στρατοπέδων, καίπερ ἐλασσόνων παρὰ πολὺ ὄντων, ἀπήλλαξαν, Ἀσβάδῃ ἡ ἑτέρα τῶν πολεμίων ξυμμορία ξυνέμιξεν. ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ βασιλέως μὲν Ἰουστινιανοῦ δορυφόρος, ἐπεὶ ἐς τοὺς Κανδιδάτους καλουμένους τελῶν ἔτυχε, τῶν δὲ ἱππικῶν καταλόγων ἦρχεν, οἳ ἐν Τζουρουλῷ τῷ ἐν Θρᾴκῃ φρουρίῳ ἐκ παλαιοῦ ἵδρυνται, πολλοί τε καὶ ἄριστοι ὄντες. καὶ αὐτοὺς οἱ Σκλαβηνοὶ τρεψάμενοι οὐδενὶ πόνῳ πλείστους μὲν αἴσχρότατα φεύγοντας ἔκτειναν, Ἀσβάδην δὲ καταλαβόντες ἐν μὲν τῷ παραυτίκα ἐζώγρησαν, ὕστερον δὲ αὐτὸν ἐς πυρὸς ἐμβεβλημένον φλόγα ἔκαυσαν,
p. 442. ἱμάντας πρότερον ἐκ τοῦ νώτου τοῦ ‖ ἀνθρώπου ἐκδείραντες. ταῦτα διαπεπραγμένοι τὰ χωρία ξύμπαντα, τά τε Θρᾳκῶν καὶ Ἰλλυριῶν, ἀδεῶς ὕστερον ἐληΐζοντο, καὶ φρούρια πολλὰ πολιορκίᾳ ἑκάτεροι εἷλον, οὐ τειχομαχήσαντες πρότερον, οὐδὲ ἐς τὸ πεδίον καταβῆναι τολμήσαντες, ἐπεὶ οὐδὲ γῆν τὴν Ῥωμαίων καταθεῖν ἐγκεχειρήκασι

πώποτε οἱ βάρβαροι οὗτοι. οὐ μὴν οὐδὲ στρατῷ ποταμὸν Ἴστρον φαίνονται διαβεβηκότες ἐκ τοῦ παντὸς χρόνου, πλήν γε δὴ ἐξ ὅτου μοι ἔμπροσθεν εἴρηται.

Οὗτοι δὲ οἱ τὸν Ἀσβάδην νενικηκότες μέχρι ἐς θάλασσαν ληϊσάμενοι ἐφεξῆς ἅπαντα καὶ πόλιν ἐπιθαλασσίαν τειχομαχήσαντες εἷλον, καίπερ στρατιωτῶν φρουρὰν ἔχουσαν, Τόπερον ὄνομα· ἣ πρώτη μὲν Θρᾳκῶν τῶν παραλίων ἐστί, τοῦ δὲ Βυζαντίου διέχει ὁδὸν ἡμερῶν δυοκαίδεκα. εἷλον δὲ αὐτὴν τρόπῳ τοιῷδε. οἱ μὲν πλεῖστοι ἐν δυσχωρίαις πρὸ τοῦ περιβόλου σφᾶς αὐτοὺς ἔκρυψαν, ὀλίγοι δέ τινες ἀμφὶ τὰς πύλας γενόμενοι, αἳ πρὸς ἀνίσχοντά εἰσιν ἥλιον, τοὺς ἐν ταῖς ἐπάλξεσι Ῥωμαίους ἠνώχλουν. ὑποτοπήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, ὅσοι τὸ ἐνταῦθα φυλακτήριον εἶχον, οὐ πλείους αὐτοὺς ἢ ὅσοι καθωρῶντο εἶναι, ἀνελόμενοι αὐτίκα τὰ ὅπλα ἐξίασιν ἐπ' αὐτοὺς ἅπαντες. οἱ δὲ βάρβαροι ὀπίσω ἀνέστρεφον, δόκησιν παρεχόμενοι τοῖς ἐπιοῦσιν ὅτι δὴ αὐτοὺς ἐς ὑπαγωγὴν κατωρρωδηκότες χωροῦσι· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὴν δίωξιν ἐκπεπτωκότες πόρρω που τοῦ περιβόλου ‖ ἐγένοντο. ἀναστάντες οὖν οἱ ἐκ τῶν ἐνεδρῶν p. 443.
κατόπισθέν τε τῶν διωκόντων γενόμενοι ἐσιτητὰ σφίσιν ἐς τὴν πόλιν οὐκέτι ἐποίουν. ἀναστρέψαντές τε καὶ οἱ φεύγειν δοκοῦντες ἀμφιβόλους ἤδη τοὺς Ῥωμαίους πεποίηνται. οὓς δὴ ἅπαντας οἱ βάρβαροι διαφθείραντες τῷ περιβόλῳ προσέβαλλον. οἱ δὲ τῆς πόλεως οἰκήτορες τῶν στρατιωτῶν τῆς δυνάμεως ἐστερημένοι, γίνονται μὲν ἐν ἀμηχανίᾳ πολλῇ, καὶ ὣς δὲ τοὺς ἐπιόντας ἐκ τῶν παρόντων ἠμύνοντο. καὶ πρῶτα μὲν ἔλαιόν τε καὶ πίσσαν ἐπὶ πλεῖστον θερμήναντες τῶν τειχομαχούντων κατέχεον, καὶ λίθων βολαῖς πανδημεὶ ἐς αὐτοὺς χρώμενοι τοῦ ἀπεῶσθαι τὸν κίνδυνον οὐ μακρὰν που ἐγένοντο. ἔπειτα δὲ αὐτοὺς πλήθει βελῶν οἱ βάρβαροι βιασάμενοι ἐκλιπεῖν τε τὰς ἐπάλξεις ἠνάγκασαν καὶ κλίμακας τῷ περιβόλῳ ἐρείσαντες κατὰ κράτος τὴν πόλιν εἷλον. ἄνδρας μὲν οὖν ἐς πεντακισχιλίους τε καὶ μυρίους εὐθὺς ἅπαντας ἔκτειναν καὶ πάντα τὰ χρήματα ἐληΐσαντο, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἐν ἀνδραπόδων πεποίηνται λόγῳ. καίτοι τὰ πρότερα οὐδεμιᾶς ἡλικίας ἐφείσαντο, ἀλλ' αὐτοί τε καὶ οἱ ξυμμορίας τῆς ἑτέρας, ἐξ ὅτου δὴ τῇ Ῥωμαίων ἐπέσκηψαν χώρᾳ, τοὺς παραπίπτοντας ἅπαντας ἡβηδὸν ἔκτειναν, ὥστε γῆν ἅπασαν, ἥπερ Ἰλλυριῶν τε καὶ Θρᾳκῶν ἐστι, νεκρῶν ἔμπλεων ἐπὶ πλεῖστον ἀτάφων γενέσθαι. ἔκτεινον δὲ τοὺς παραπίπτοντας οὔτε ξίφει οὔτε δόρατι οὔτε τῷ ἄλλῳ εἰωθότι τρόπῳ, ἀλλὰ σκόλοπας ἐπὶ τῆς γῆς πηξάμενοι ‖ ἰσχυρότατα, p. 444.
ὀξεῖς τε αὐτοὺς ἐς τὰ μάλιστα ποιησάμενοι, ἐπὶ τούτων ξὺν βίᾳ πολλῇ τοὺς δειλαίους ἐκάθιζον, τὴν σκολόπων ἀκμὴν γλουτῶν κατὰ τὸ μέσον ἐνείροντες ὠθοῦντές τε ἄχρι ἐς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἔγκατα, οὕτω δὴ αὐτοὺς διαχρήσασθαι ἠξίουν. καὶ ξύλα δὲ παχέα τέτταρα ἐπὶ πλεῖστον ἐς γῆν κατορύξαντες οἱ βάρβαροι οὗτοι, ἐπ' αὐτῶν τε χεῖρας καὶ πόδας τῶν ἡλωκότων δεσμεύοντες, εἶτα ῥοπάλοις αὐτοὺς κατὰ κόρρης ἐνδελεχέστατα παίοντες, ὡς δὴ κύνας ἢ ὄφεις ἢ ἄλλο τι θηρίον διέφθειρον. ἄλλους δὲ ξύν τε βουσὶ καὶ προβάτοις, ὅσα δὴ ἐπάγεσθαι ἐς τὰ πάτρια ἤθη ὡς ἥκιστα εἶχον, ἐν τοῖς δωματίοις καθείρξαντες, οὐδεμιᾷ φειδοῖ ἐνεπίμπρασαν. οὕτω μὲν Σκλαβηνοὶ τοὺς ἐντυχόντας ἀεὶ ἀνῄρουν. ἀλλὰ νῦν αὐτοί τε καὶ οἱ τῆς ἑτέρας ξυμμορίας, ὥσπερ τῷ τῶν αἱμάτων μεθύοντες πλήθει, ζωγρεῖν τὸ ἐνθένδε ἠξίουν τῶν παραπεπτωκότων τινάς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ μυριάδας αἰχμαλώτων ἐπαγόμενοι ἀριθμοῦ κρείσσους ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν ἅπαντες."

Prokopij omenja tudi v svojem spisu „**De aedificiis**", IV, c. 11 (Corp. script. hist. Byzant., XVIII, rec. Dindorf, p. 304), da so Slověni vzeli

mesto Toper, ko pravi: „. . . ἔστι δέ τις ἐν Ῥοδόπῃ πόλις ἀρχαία, Τόπερος ὄνομα, ᾗ ποταμοῦ μὲν ῥεῖθρα περιβάλλεται ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον, λόφον δὲ αὐτῇ ἐπανεστηκότα ὄρθιον εἶχεν. ἐφ' οὗ δὴ οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν Σκλαβηνοῖς βαρβάροις ἑάλω."

Št. 46.

549. [1])

Vojaki cesarja (Justinijana), ki so bili v Ravenni in po drugih mestih, so dobili iz nova pogum ter sklenili, da hočejo dobro stražiti svojemu vladarju njegove kraje. Tisti vojaki pa, ki so sledili Veru [2]) in drugim voditeljem, so se bojevali s sovražniki (z Goti) ter bili premagani. Bežali so, kamor so mogli. Ko se je zvedelo, da pride poveljnik German, [3]) so se zbrali v Istri ter tu čakali njegove vojske.

Procopii De bello Gothico, III, c. 39 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 448): „. . . οἷς δὴ ἅπασι θαρσήσαντες οἱ τοῦ βασιλέως στρατοῦ ἔν τε Ῥαβέννῃ καὶ εἴ που ἄλλη πόλις σφίσιν λελεῖφθαι τετύχηκεν, εὐέλπιδες ἰσχυρότατα γεγενημένοι, τὰ χωρία βασιλεῖ ἐς τὸ ἀκριβὲς φυλάσσειν ἠξίουν. ἀλλὰ καὶ ὅσοι ξὺν τῷ Βέρῳ τὰ πρότερα ἢ ἄλλοις τισὶ τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἡσσημένοι τε τῶν ἐναντίων ἐν τῇ ξυμβολῇ διέφυγόν τε καὶ σκεδαννύμενοι περιήεσαν, ὅπῃ ἑκάστῳ τετύχηκεν, ἐπειδὴ ὁδῷ ἰέναι Γερμανὸν ἤκουσαν, ἀθρόοι ἐν Ἰστρίᾳ γεγενημένοι, ἐνταῦθά τε τὸ στράτευμα τοῦτο προσδεχόμενοι, ἡσυχῇ ἔμενον."

Št. 47.

550. [4])

Ko je (bizantinski poveljnik) German v ilirskem mestu Sredecu [5]) zbiral in urejeval svoje trume ter se kolikor mogoče dobro pripravil za vojsko, je prišla na bizantinsko zemljo tako velika množica Slověnov, kakor nikdar ne prej. Prestopivši reko Donavo se je prikazala pri Nišu. [6]) Nekateri izmed njih so se odstranili od glavne vojske, potikali se okoli ter posamez brodili po ondotni okolici. Nekoliko so jih Bizantinci ujeli, zvezali in vprašali, zakaj je slověnska vojska prestopila reko Donavo in kaj hoče izvršiti. Slověni so odgovorili, da je

---

[1]) Zastran datiranja primerjaj opazko 1. pod št. 45.

[2]) Ver je bil poveljnik Herulcev, kateri so pomagali Rimljanom (Bizantincem) se vojskovati zoper Gote. Ta nepremišljeni in pijančevanju vdani mož je nedaleč od Ravenne napadel Gote ter bil nato premagan in ubit.

[3]) German je bil sin Justinijanovega brata. Bojeval se je v Traciji z Anti in Slověni. Cesar ga je postavil za poveljnika v gotovski vojski; a German ni prišel v Italijo, ker je nenagloma zbolel in umrl.

[4]) Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 16. letu gotovske vojske (gl. III, c. 39 in IV, c. 21), tedaj l. 550.

[5]) Sredec (Sardika) ali Sofija, sedaj glavno mesto na Bolgarskem.

[6]) Niš je mesto na sedanjem Srbskem.

prišla z namenom, da bi oblegala in vzela Solun [1]) ter druga ondotna mesta. Ko je cesar Justinijan to zvedel, je bil jako vznemirjen ter je takoj pisal Germanu, da naj za sedaj odloži svojo pot v Italijo, (kjer je bila takrat vojska med Bizantinci in Vzhodnimi Goti), pač pa naj pomaga Solunu in sosednjim mestom ter z vsemi močmi odbije napad Slověnov. Ko je imel German opraviti zarad te zadeve, so zvedeli Slověni od ujetih ljudi, da se mudi v Sredecu, in tako so se ga zbali. Germanovo ime je bilo pri teh barbarih na glasu vsled naslednjega vzroka. Ko je že vladal njegov stric Justinijan, so prestopili reko Donavo Antje, ki bivajo prav blizu Slověnov, ter z veliko vojsko napadli bizantinsko zemljo. Nekoliko prej je cesar postavil Germana za poveljnika po vsej Traciji. Ta se je vojskoval s sovražniki, popolnoma jih premagal v bitki ter jih pobil skoraj do zadnjega. Vsled tega čina je postal German slaven mož pri vseh ljudeh, posebno pa pri rečenih barbarih. Ko so se torej Slověni zbali Germana in ob enem mislili, da je peljal drugam najboljšo vojsko, katero je hotel cesar poslati nad Totila in Gote, so takoj opustili svojo pot proti Solunu. Ker se niti v ravnino niso upali priti, so prekoračili vse ilirske gore ter dospeli v Dalmacijo. German je sedaj brez skrbi pred sovražnikom ukazal vsej svoji vojski, da se pripravi, ker se je hotel dva dni pozneje od tam napotiti v Italijo. A zgodila se je nesreča, da je nanagloma zbolel in umrl. [2])

Cesar je bil vsled Germanove smrti jako žalosten. Ukazal je Ivanu,[3]) sinu Vitalijanovega brata in zetu Germanovemu, da pelje z Justinijanom, drugim Germanovim sinom, vojsko v Italijo. Napotila sta se v Dalmacijo z namenom, da ostaneta čez zimo v Solinu, ker se jima je zdelo nemogoče, da bi še v tistem letu obhodila morski zaliv (Jadransko morje) ter dospela v Italijo; tudi se nista mogla prepeljati čez morje, ker ni bilo bark.

Ko je Ivan s cesarsko vojsko prišel v Dalmacijo, je sklenil, da ostane čez zimo v Solinu; ko bi pa mraz ponehal, se odpravi takoj odtod v Ravenno. Slověni pa, kateri so prej, kakor je bilo že povedano, napadli cesarsko zemljo, in tudi drugi, kateri so nekoliko pozneje prestopili reko Donavo ter se pomešali s prvimi, so pustošili popolnoma svojevoljno po bizantinski državi. Nekateri so takrat mislili, da je (gotovski kralj) Totila izvabil te barbare nad Bizantince, poslavši jim mnogo denarja, da ne bi bilo mnogoče cesarju (Justinijanu) vojskovati se z Goti, ker bi imel opraviti s Slověni. Prokopij pravi, da ne more povedati, so li Slověni iz svojega nagiba prišli tja (v Dalmacijo), ali

[1]) Solun (Salonichi) je mesto v Macedoniji ob Egejskem morju.

[2]) German je umrl v jeseni l. 550. (Primerjaj MG. Auct. ant. V[a.] p. XIV.)

[3]) Ivan, nečak Vitalijanov in zet Germanov, se je odlikoval na raznih bojiščih v gotovski vojski.

pa jih je poklical Totila. Ti barbari so se nato razdelili na tri čete ter učinili po vsej (pokrajini) Evropi[1]) strašansko škodo. Oni niso samo mimogredé oplenili tamošnje zemlje, temuč so ostali v njej čez zimo (550 — 551) brez strahu pred kakim sovražnikom tako, kakor bi bili v svoji domovini. Na zadnje je cesar Justinijan poslal nad nje prav veliko vojsko, katero so vodili med drugimi Konstancijan,[2]) Aratij,[3]) Nazar,[4]) Germanov sin Justin in Ivan, kateremu so rekli Phagas (požeruh).[5]) Za voditelja čez vse pa je postavil Scholastika, enega izmed palatinskih evnuhov. Ta vojska je naletela na oddelek barbarov pri Drenopolju, katero leži v južni Traciji ter je od Carigrada oddaljeno za pet dni hoda. Barbari niso mogli več iti naprej, ker so peljali s seboj neštevilno množico ljudi, živine in vsakovrstnega blaga. Ostali so tedaj na rečenem kraju ter se pripravljali na boj tako, da ni sovražnik zapazil ničesar. Sloveni so postavili svoj tabor na gori, ki se ondi vzdiguje; Rimljani pa ne daleč od tam na ravnini. Ko so se ti že mnogo časa mudili na rečenem mestu, so se začeli (bizantinski) vojaki jeziti, godrnjati ter predbacivati svojim voditeljem, da imajo oni, poveljniki bizantinske vojske, dovolj vsakovrstne hrane, vojake pa zanemarjajo, ker jim ne privoščijo potrebnega živeža; tudi se nočejo vojskovati s sovražniki. Tako so bili poveljniki prisiljeni, da so začeli vojsko z nasprotniki. Prišlo je do hudega boja, v katerem so bili Bizantinci popolnoma premagani. Padlo je mnogo najboljših vojakov; poveljniki so z drugimi vred komaj ušli sovražnikom ter bežali, kamor so mogli. Barbari so vzeli Konstancijanovo zastavo, pognali v beg bizantinsko vojsko ter se napotili dalje. Pustošili so svojevoljno po pokrajini, Astika[6]) imenovani, katera je bila že od nekdaj cvetoča, ter tu dobili veliko ropa. Tako so oplenili mnogo zemlje ter prišli do Dolgega zidovja,[7]) katero je od Carigrada oddaljeno za dober dan hoda. Nekoliko pozneje je tem barbarom sledila bizantinska vojska, naletela na en njih oddelek ter ga s hitrim naskokom pognala v beg. Pobila je mnogo sovražnikov, osvo-

[1]) Evropa se je zvala pokrajina v Traciji tik Marmorskega morja.

[2]) Konstancijan je bil, kakor je bilo že omenjeno, maršal cesarja Justinijana Gl. zgoraj pod št. 19.

[3]) Aratij se je kot bizantinski poveljnik vojskoval tudi v Italiji.

[4]) Nazar je bil doma iz Ilirije; v tej deželi je bil tudi nekoliko časa vojaški poveljnik.

[5]) Ivan Phagas je služil kot bizantinski podpoveljnik v Asiriji, Armeniji in Italiji.

[6]) Tako se je zvala pokrajina ob Črnem morju od Carigrada proti severozahodu.

[7]) Dolgo zidovje, katero je dal l. 512. napraviti cesar Anastazij, je bilo med Marmorskim in Črnim morjem za en dan hoda od Carigrada proti severozahodu. Segalo je od Selymbrije ob Propontidi pa do Derkona ob Črnem morju ter je bilo 280 stadijev dolgo.

bodila veliko število bizantinskih ujetnikov ter dobila in prinesla nazaj Konstancijanovo zastavo. Drugi barbari so se z ostalim plenom povrnili v svojo domovino.

Procopii De bello Gothico, III. c. 40 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, p. 449.
rec. Dindorf, p. 449—450, 451, 454—457): „Γερμανοῦ δὲ τὸ στράτευμα ἐν
Σαρδικῇ τῇ Ἰλλυριῶν πόλει ἀγείραντός τε καὶ διέποντος, ἅπαντά τε ἰσχυρότατα
ἐξαρτυομένου τὰ ἐς τὴν τοῦ πολέμου παρασκευήν, Σκλαβηνῶν ὅμιλος ὅσος οὔπω
πρότερον ἀφίκετο ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν. Ἴστρον δὲ ποταμὸν διαβάντες ἀμφὶ Ναϊσσὸν
ἦλθον. ὧν δὴ ὀλίγους τινὰς ἀποσκεδασθέντας μὲν τοῦ στρατοπέδου, πλανωμένους δὲ
καὶ κατὰ μόνας περιιόντας τὰ ἐκείνῃ χωρία, τῶν τινες Ῥωμαίων καταλαβόντες τε
καὶ ξυνδήσαντες ἀνεπυνθάνοντο ὅτου δὴ ἕνεκα οὗτος δὴ ὁ τῶν Σκλαβηνῶν στρατὸς
καὶ ὅ τι κατεργασόμενοι διέβησαν ποταμὸν Ἴστρον. οἱ δὲ ἰσχυρίσαντο ὡς Θεσσαλονίκην
τε αὐτὴν καὶ πόλεις τὰς ἀμφ' αὐτὴν πολιορκίᾳ ἐξαιρήσοντες ἥκοιεν. ἅπερ ἐπεὶ βασιλεὺς
ἤκουσεν, ἄγαν τε ξυνεταράχθη καὶ πρὸς Γερμανὸν εὐθὺς ἔγραψεν, ὁδὸν μὲν
ἐν τῷ παραυτίκα τὴν ἐπὶ Ἰταλίαν ἀναβαλέσθαι, Θεσσαλονίκῃ δὲ καὶ πόλεσι ταῖς
ἄλλαις ἀμῦναι, καὶ τὴν Σκλαβηνῶν ἔφοδον ὅσῃ δύναμις ἀποκρούσασθαι. καὶ Γερμανὸς
μὲν ἀμφὶ ταῦτα διατριβὴν εἶχε. Σκλαβηνοὶ δὲ γνόντες διαρρήδην πρὸς τῶν αἰχμα- p. 450.
λώτων Γερμανὸν ἐν Σαρδικῇ εἶναι ἐς δέος ἦλθον. μέγα γὰρ ὄνομα ἐς τούτους δὴ
τοὺς βαρβάρους ὁ Γερμανὸς εἶχεν ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. ἡνίκα Ἰουστινιανὸς ὁ Γερμανοῦ
θεῖος τὴν βασιλείαν εἶχεν, Ἄνται, οἳ Σκλαβηνῶν ἄγχιστα ᾤκηνται, Ἴστρον ποταμὸν
διαβάντες στρατῷ μεγάλῳ ἐσέβαλλον ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν. ἐτύγχανε δὲ Γερμανὸν
βασιλεὺς Θρᾴκης ὅλης στρατηγὸν καταστησάμενος οὐ πολλῷ πρότερον. ὃς δὴ ἐς
χεῖρας ἐλθὼν τῷ τῶν πολεμίων στρατῷ κατὰ κράτος τε μάχῃ νικήσας σχεδόν τι
ἅπαντας ἔκτεινε, κλέος τε μέγα ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Γερμανὸς ἐς πάντας ἀνθρώπους
καὶ διαφερόντως ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους περιεβάλλετο. δειμαίνοντες οὖν
αὐτόν, ὥσπερ μοι εἴρηται, Σκλαβηνοί, ἅμα δὲ καὶ δύναμιν ἀξιολογωτάτην αὐτὸν
ἐπάγεσθαι οἰόμενοι, ἅτε πρὸς βασιλέως στελλόμενον ἐπὶ Τωτίλαν τε καὶ Γότθους,
ὁδοῦ μὲν εὐθὺς τῆς ἐπὶ Θεσσαλονίκην ἀπέσχοντο, ἐς δὲ τὸ πεδίον καταβῆναι οὐκέτι
ἐτόλμων, ἀλλὰ ξύμπαντα ὄρη τὰ Ἰλλυριῶν διαμείψαντες ἐν Δαλματίᾳ ἐγένοντο. ὧν
δὴ ὁ Γερμανὸς ἀφροντιστήσας πάσῃ ἐπήγγελλε τῇ στρατιᾷ ξυσκευάζεσθαι, ὡς ἡμέραιν
δυοῖν ὕστερον ὁδοῦ ἐνθένδε τῆς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἀρξόμενος. ἀλλά τις αὐτῷ ξυνέπεσε
τύχη νοσήσαντι ἐξαπιναίως τὸν βίον διαμετρήσασθαι . . ."

„Βασιλεὺς δὲ τοῖς ξυμπεσοῦσι περιώδυνος γεγονὼς Ἰωάννην ἐκέλευε, τὸν Βιτα- p. 454.
λιανοῦ μὲν ἀδελφιδοῦν, Γερμανοῦ δὲ γαμβρόν, ξὺν Ἰουστινιανῷ θατέρῳ τοῖν Γερμανοῦ
παίδοιν τῷ στρατῷ τούτῳ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἡγήσασθαι. καὶ οἱ μὲν τὴν ἐπὶ
Δαλματίας ᾔεσαν, ὡς ἐν Σάλωσι διαχειμάσοντες, ἐπεὶ ἀδύνατα σφίσιν ᾤοντο εἶναι
τηνικάδε τοῦ καιροῦ περιιοῦσι τὴν τοῦ κόλπου περίοδον ἐς Ἰταλίαν κομίζεσθαι, διαπορθμεύεσθαί
τε νηῶν σφίσιν οὐ παρουσῶν ἀμήχανα ἦν."

Ἰωάννης δὲ καὶ ὁ βασιλέως στρατὸς ἀφικόμενοι ἐς Δαλματίαν ἐν Σάλωσι p. 454.
διαχειμάζειν ἔγνωσαν, ἐνθένδε μετὰ τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν εὐθὺ Ῥαβέννης ὁδῷ
ἰέναι διανοούμενοι. Σκλαβηνοὶ δέ, οἵ τε τὰ πρότερα ἐν γῇ τῇ βασιλέως γενόμενοι,
ὥσπερ μοι ἔναγχος δεδιήγηται, καὶ ἄλλοι οὐ πολλῷ ὕστερον Ἴστρον τε ποταμὸν διαβάντες
καὶ τοῖς προτέροις ἀναμιχθέντες, κατέθεον ἐν πολλῇ ἐξουσίᾳ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. p. 455.

καὶ τινὲς μὲν ἐν ὑποψίᾳ εἶχον ὡς Τωτίλας τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους χρήμασι
πολλοῖς ἀναπείσας ἐπιπέμψειε τοῖς ταύτῃ Ῥωμαίοις, ὅπως δὴ βασιλεῖ ἀδύνατα εἴη
τὸν πρὸς Γότθους πόλεμον ἀσχολίᾳ τῇ ἐς τούτους δὴ τοὺς βαρβάρους εὖ διοικήσασθαι.
εἴτε δὲ Τωτίλᾳ χαριζόμενοι εἴτε ἄκλητοι Σκλαβηνοὶ ἐνταῦθα ἦλθον οὐκ ἔχω εἰπεῖν.
ἐς τρία μέντοι τέλη σφᾶς αὐτοὺς διελόντες οἱ βάρβαροι οὗτοι ἀνήκεστα ἐν Εὐρώπῃ
τῇ ὅλῃ ἔργα εἰργάσαντο, οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς ληιζόμενοι τὰ ἐκείνῃ χωρία, ἀλλ' ὥσπερ
ἐν χώρᾳ οἰκείᾳ διαχειμάζοντες οὐδέν τε δεδιότες πολέμιον. ὕστερον δὲ βασιλεὺς
Ἰουστινιανὸς στρατιὰν ἀξιολογωτάτην ἐπ' αὐτοὺς ἔπεμψεν, ἧς ἄλλοι τε καὶ Κωνσταν-
τιανὸς καὶ Ἀράτιος καὶ Ναζάρης ἡγοῦντο καὶ Ἰουστῖνος ὁ Γερμανοῦ παῖς καὶ Ἰωάννης,
ὅνπερ ἐπίκλησιν ἐκάλουν Φαγᾶν. ἐπιστάτην δὲ Σχολαστικὸν ἐφ' ἅπασι κατεστήσατο,
τῶν ἐν παλατίῳ εὐνούχων ἕνα. οὗτος ὁ στρατὸς μοῖραν τῶν βαρβάρων καταλαμβά-
νουσιν ἀμφὶ Ἀδριανοῦ πόλιν, ἥπερ ἐπὶ Θρᾴκης ἐν μεσογείοις κεῖται, πέντε ἡμερῶν
ὁδὸν Βυζαντίου διέχουσα. καὶ πρόσω μὲν χωρεῖν οἱ βάρβαροι οὐκέτι εἶχον. λείαν γὰρ
ἐπήγοντο ἀνθρώπων τε καὶ ζῴων ἄλλων καὶ πάντων χρημάτων ἀριθμοῦ κρείσσονα.
μένοντες δὲ αὐτοῦ ἠπείγοντο τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἰέναι, τούτοις δὲ αὐτοῖς αἴσ-
θησιν ὡς ἥκιστα παρεχόμενοι. καὶ οἱ μὲν Σκλαβηνοὶ ἐστρατοπεδεύοντο ἐς τὸ ὄρος,
p. 456. ὃ ταύτῃ ἀνέχει, Ῥωμαῖοι δὲ οὐ πολλῷ ἄποθεν ἐν τῷ πεδίῳ. χρόνου δὲ σφίσιν ἐν
ταύτῃ τῇ προσεδρείᾳ τριβομένου συχνοῦ ἤσχαλλόν τε οἱ στρατιῶται καὶ δεινὰ ἐποιοῦντο,
τοῖς στρατηγοῖς ἐπικαλοῦντες, ὅτι δὴ αὐτοὶ τὰ ἐπιτήδεια ξύμπαντα εὔπορα ἔχοντες, ἅτε
τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχοντες, τοὺς στρατιώτας περιορῶσι τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀπορίᾳ
πιεζομένους καὶ οὐ βούλονται τοῖς πολεμίοις ἐς χεῖρας ἰέναι. οἷς δὴ οἱ στρατηγοὶ ἀναγ-
κασθέντες τοῖς ἐναντίοις ξυνέμιξαν. καὶ γίνεται μὲν καρτερὰ μάχη, ἡσσῶνται δὲ κατὰ
κράτος Ῥωμαῖοι. ἔνθα δὴ στρατιῶται μὲν πολλοί τε καὶ ἄριστοι θνήσκουσιν, οἱ δὲ
στρατηγοὶ παρ' ὀλίγον ἐλθόντες ὑπὸ τοῖς πολεμίοις γενέσθαι ξὺν τοῖς καταλοίποις
μόλις διαφυγόντες ἐσώθησαν, ὥς πη ἑκάστῳ δυνατὰ γέγονε. καὶ Κωνσταντιανοῦ δὲ
τὸ σημεῖον οἱ βάρβαροι εἷλον, τοῦ τε Ῥωμαίων στρατοῦ ἐς ὀλιγωρίαν τραπόμενοι
πρόσω ἐχώρουν. καὶ χώραν τὴν Ἀστικὴν καλουμένην ἐληΐζοντο κατ' ἐξουσίαν, ἀδῄωτον
ἐκ παλαιοῦ οὖσαν, καὶ ἀπ' αὐτοῦ λείαν αὐτοὺς πολλήν τινα ἐνταῦθα εὑρεῖν ξυνηνέχθη·
οὕτω δὲ χώραν πολλὴν ληιζόμενοι ἄχρι ἐς τὰ μακρὰ τείχη ἀφίκοντο, ἅπερ ὀλίγῳ
πλέον ἢ ἡμέρας ὁδὸν Βυζαντίου διέχει. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ὁ Ῥωμαίων στρατὸς
τούτοις δὴ ἐπισπόμενοι τοῖς βαρβάροις, μοῖρα τε αὐτῶν ἐντυχόντες τινὶ καὶ ἐξαπιναίως
ἐς χεῖρας ἐλθόντες ἐτρέψαντο. καὶ τῶν μὲν πολεμίων πολλοὺς ἔκτειναν, Ῥωμαίων
δὲ τῶν αἰχμαλώτων μέγα τι διεσώσαντο χρῆμα, τό τε Κωνσταντιανοῦ σημεῖον εὑρόντες
p. 457. ἀνείλοντο. οἱ δὲ λοιποὶ βάρβαροι ξὺν τῇ ἄλλῃ λείᾳ ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν."

Št. 48.

Okoli 550.

(Frankovski) kralj Teodebert (I.) piše (bizantinskemu) cesarju Justinijanu ter mu naznanja, da je prejel njegovo pismo. Ker se zanimlje, po katerih pokrajinah vlada (Teodobert) in katera ljudstva so mu pokorna, zato mu poroča, da si je srečno podvrgel Turinge [1]) in pridobil

[1]) Cfr. Gregor. Hist. Franc., III, 4, 7. — Prokopios, de bello Goth., IV, 25.

njih pokrajine, kajti njih kralji so v tistem času izumrli. Tudi so pod njegovo oblastjo Severni Švabi [1]), Zahodni Gotje [2]), prebivalci Francije, severna stran Italije [3]), Panonija [4]), Sasi ter Jütlandci [5]), ki so se prostovoljno podali. Od Donave in panonske meje pa do bregov (Severnega) morja se razprostira njegovo gospostvo. [6]) [„ . . . *feliciter subactis Thoringiis et eorum provinciis adquisitis, extinctis ipsorum tunc tempore regibus, Norsavorum itaque gentem nobis placata maiestate, colla subdentibus edictis ideoque, Deo propitio, Wesigotis, incolomes Franciae, septentrionalem plagam Italiaeque Pannoniae cum Saxonibus, Euciis, qui se nobis voluntate propria tradiderunt, per Danubium et limitem Pannoniae usque in oceanis litoribus custodiente Deo dominatio nostra porrigetur.*“] Ker ve iz njegovih (Justinijanovih) pisem, da ga veseli, ako katoličani napredujejo, zato mu pošilja to priprosto naznanilo. Ob enem želi, da bi (Justinijan) gojil staro prijateljstvo prejšnjih knezov in naklonjenost, o kateri je (Justinijan) večkrat govoril, naj služi v skupno korist.

Datum manjka. [7])

[Duchesne, Hist. Franc. script., I, 862. — Bouquet, Recueil des historiens des Gaules et de la France, IV, 59. — MG. Epist., III, 133.]

---

[1]) O teh Švabih govorita Gregor. (Hist. Franc., V, 15) in Paul. diac. (Hist. Langob., II, c. 6) — Glej tudi zgoraj pod št. 43. — Agathiae, Hist., I, c. 4. — Ann. Mett. ad a. 748 (MG. SS., I, 330) navajajo: „ . . . fines Saxonum, quos Nordosquavos vocant.“

[2]) Gl. Gregor. Hist. Franc., III, 21, 23.

[3]) Gl. pod št. 41 in 49.

[4]) Da je bila Panonija ali pa vsaj kak njen del pod oblastjo rečenega frankovskega kralja, nam tega drugi pisatelji ne poročajo. Le Agathias pripoveduje (gl. pod št. 44), da je Teodebert poslal poslance k Langobardom, ki so takrat stanovali po Panoniji, ter jih hotel pridobiti za svoje namene.

[5]) Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 146 in 501) dokazuje, da so bili tu omenjeni „Eucii“ prebivalci po Jütlandiji.

[6]) Frankovska oblast je proti severovzhodu segala nekaj časa do Labe. (Cfr. Ravennatis anonymi Cosmographia, ed. Pinder et Parthey, p. 28: „ . . . in qua Albis patria per multos annos Francorum linea remorata est“.) Franki so torej najbrže nekaj časa gospodovali tudi po nekaterih slovanskih pokrajinah in ondotni Slovani so bili frankovski podložniki. Tak frankovski podanik slovanskega rodu je bil prej ko ne v svoji mladosti poznejši slovanski kralj Samo.

[7]) Najbrže l. 548. se je polastil frankovski kralj Teodebert I. večine Beneškega, tedaj severne Italije (gl. št. 41 in 44), a l. 551. je bil že mrtev (gl. št. 49).

Št. 49.

551.[1])

Nekoliko prej (tedaj pred letom 551.) je zbolel in umrl frankovski kralj Teodebert, kateri si je bil brez truda podvrgel nekaj krajev po Liguriji, Kotijske Alpe in pa večino Beneškega. Franki so namreč porabili priložnost, da so se brez nevarnosti polastili nekaterih krajev, za katere so se Bizantinci in Gotje med seboj vojskovali. Po Beneškem je Gotom ostalo le malo mest, ker primorske kraje so si podvrgli Rimljani (Bizantinci), vse druge pa Franki. Ko so se Bizantinci in Gotje med seboj vojskovali, se niso mogli zoperstaviti novim sovražnikom. Gotje in Franki so se sešli, pogovorili se med seboj ter se pogodili tako, da naj vsak izmed njih v miru obdrži to, kar ima, in da se ne bodo med seboj vojskovali tako dolgo, dokler traja boj med Goti in Bizantinci. Ako bi Totila premagal cesarja Justinijana, potem bi se Gotje in Franki pogodili tako, kakor bi obema ugajalo. Tako je bilo med njimi sklenjeno. Za Teodebertom je prevzel vlado njegov sin Teodebald. K temu je poslal cesar Justinijan poslanca Leontija, ki je bil Atanazijev zet in senator. Pozval je Teodebalda, da bi se ž njim zedinil zoper Totila in Gote, ter zahteval od njega, da bi odstopil tiste kraje v Italiji, katerih se je po krivici nanagloma polastil njegov oče Teodebert.

Procopii De bello Gothico, IV. c. 24 (Corp. script. hist. Byzant.,
p. 586. XVII, rec. Dindorf, p. 586 in 587): „Θευδίβερτος δὲ, ὁ Φράγγων ἀρχηγὸς, οὐ
πολλῷ ἔμπροσθεν ἐξ ἀνθρώπων ἠφάνιστο νόσῳ, Λιγουρίας τε χωρία ἄττα καὶ Ἄλπεις
Κουτίας καὶ Βενετιῶν τὰ πολλὰ οὐδενὶ πόνῳ ἐς ἀπαγωγὴν φόρου ὑποτελῆ ποιησάμενος.
τὴν γὰρ ἀσχολίαν τῶν μαχομένων οἰκείαν οἱ Φράγγοι εὐκαιρίαν πεποιημένοι τοῖς
ἐκείνων περιμαχήτοις αὐτοὶ ἀκινδύνως ἐπλούτουν. καὶ Γότθοις μὲν πολίσματα ὀλίγα
ἐν Βενετίαις διέμεινε. τὰ μὲν γὰρ ἐπιθαλασσίδια χωρία Ῥωμαῖοι, τὰ δὲ ἄλλα ὑποχείρια
σφίσιν ἅπαντα πεποίηντο Φράγγοι. Ῥωμαίων τε καὶ Γότθων πόλεμον τόνδε ᾗπέρ μοι
εἴρηται πρὸς ἀλλήλους διαφερόντων καὶ πολεμίους οὐ δυναμένων ἐπικτᾶσθαι καινοὺς,
Γότθοι τε καὶ Φράγγοι ἐς λόγους ἀλλήλοις ξυνίασι, καὶ ξυνέκειτο, μέχρι μὲν ἂν
Γότθοι πρὸς Ῥωμαίους τὸν πόλεμον διαφέροιεν, ἑκατέρους ὧν περιεγένοντο ἐγκρατεῖς
p. 587. ἡσυχῇ μένειν, μηδέν τε σφίσι πρὸς ἀλλήλους πολέμιον || εἶναι. ἢν δέ γε βασιλέως
ποτὲ Ἰουστινιανοῦ περιέσεσθαι Τωτίλαν τῷ πολέμῳ ξυμβαίη, τηνικάδε Γότθους τε καὶ
Φράγγους διοικήσασθαι ταῦτα, ὅπη ἂν ξυνοίσειν ἑκατέροις δοκῇ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇδε
ξυνέκειτο. τὴν δὲ Θευδιβέρτου ἀρχὴν διεδέξατο Θευδίβαλδος ὁ παῖς. βασιλεύς τε
Ἰουστινιανὸς Λεόντιον, τὸν Ἀθανασίου γαμβρὸν, ἄνδρα ἐκ βουλῆς, πρεσβευτὴν παρ'
αὐτὸν ἔπεμψεν ἔς τε ὁμαιχμίαν παρακαλῶν ἐπὶ Τωτίλαν τε καὶ Γότθους καὶ χωρίων
ἐκστῆναι τῶν ἐπὶ τῆς Ἰταλίας αἰτούμενος, ὧνπερ Θευδίβερτος οὐ δέον ἐπιβατεῦσαι διὰ
σπουδῆς ἔσχε.“

---

[1]) Prokopij pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile v 17. letu gotovske vojske (gl. IV, c. 21), tedaj l. 551.

Št. 50.

551.[1])

Velika množica Slověnov je napadla Ilirijo ter postopala tu tako strašansko, da ni mogoče povedati. Cesar Justinijan je poslal nad nje svojo vojsko, katero sta vodila razen drugih tudi Germanova sinova. Bizantincev je bilo po številu veliko manj kakor sovražnikov in zato jim ni bilo mogoče, da bi se postavili Slověnom nasproti; bili so jim tedaj vedno le za hrbtom ter so ugrabili tiste, kateri so zaostali. Mnogo izmed njih so pobili, nekatere pa žive ujeli ter poslali cesarju. Vkljub temu so ti barbari učinili strašanske reči. Pustošenje je trajalo takrat dolgo časa, po vseh cestah je bilo polno mrličev in brez števila ljudi so odgnali v sužnost. Ko so vse pokončali, so se vračali z vsem plenom domov, ker se jim ni nihče zoperstavil. Še takrat, ko so šli čez Donavo, jih niso mogli Bizantinci napasti iz kake zasede ali pa jim škodovati kako drugače, ker so jih Gepidje sprejeli za dobro plačilo ter prevaževali za ne malo odškodnino. Dobili so od vsake glave po en zlat statér.

Nekoliko časa pozneje je poslal cesar Justinijan Langobardom, ki so prosili pomoči zoper Gepide, pomožno vojsko, ker je te dolžil, da so vkljub sklenjeni pogodbi na škodo Bizantincem pomagali Slověnom čez reko Donavo.

Procopii De bello Gothico, IV, c. 25 (Corp. script hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 591, 592, 593): „Σκλαβηνῶν δὲ πολὺς ὅμιλος Ἰλλυριοῖς ἐπι- p. 591.
σκήψαντες πάθη ἐνταῦθα οὐκ εὐδιήγητα διειργάσαντο. βασιλεὺς δὲ Ἰουστινιανὸς ‖ p. 592.
στράτευμα ἐπ᾽ αὐτοὺς ἔπεμψεν, οὗ δὴ ἄλλοι τε καὶ οἱ Γερμανοῦ παῖδες ἡγοῦντο. οἵπερ τῷ πλήθει τῶν πολεμίων παρὰ πολὺ ἐλασσούμενοι χωρῆσαι μὲν αὐτοῖς ὁμόσε οὐδαμῆ ἴσχυσαν, ὄπισθεν δὲ ἀεὶ μένοντες τῶν βαρβάρων τοὺς ἀπολειπομένους ἐσίνοντο. κα πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἔκτεινον, τινὰς δὲ καὶ ζωγρήσαντες βασιλεῖ ἔπεμψαν. οὐδὲν μέντοι ἧσσον οἱ βάρβαροι οὗτοι τὰ δεινὰ ἔδρασαν. ἐν ταύτῃ τε τῇ λεηλασίᾳ χρόνου τι μέγα κατατρίψαντες μῆκος τὰς μὲν ὁδοὺς νεκρῶν ἔπλησαν ἁπάσας, ἐξανδραποδίσαντες δὲ ἀνάριθμα πλήθη καὶ ληισάμενοι ξύμπαντα, οὐδενὸς σφίσιν ἀντιστατοῦντος, ἐπ᾽ οἴκου ἀπεκομίσθησαν ξὺν πάσῃ τῇ λείᾳ. οὐδὲ γὰρ διαπορθμευομένους ποταμὸν Ἴστρον ἴσχυσαν σφᾶς ἐνεδρεῦσαι Ῥωμαῖοι ἢ ἄλλῳ τῷ βιάσασθαι τρόπῳ, ἐπεὶ Γήπαιδες αὐτοὺς μισθαρνήσαντες ὑπεδέξαντο καὶ διεπόρθμευσαν οὐ μικρόμισθοι γεγενημένοι. ἐπὶ κεφαλῇ γὰρ ἑκάστῃ κατὰ στατῆρα χρυσοῦν ἡ μίσθωσις ἦν . . .“

„ . . . οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Λαγγοβάρδαις κατὰ τὸ ξυμμαχικὸν δεομένοις p. 593.
στρατιὰν εἰς ξυμμαχίαν ἐπὶ Γήπαιδας Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἔπεμψεν, ἐπενεγκὼν Γήπαισι Σκλαβηνῶν τινας ἐπὶ πονηρῷ Ῥωμαίων μετὰ τὰς ξυνθήκας διαβιβάσαι ποταμὸν Ἴστρον.“

[1]) Zastran datiranja glej opazko I. pod št. 49.

Št. 51.

551.[1])

Jordanis na dveh mestih poudarja, da so takrat Bolgari, Antje in Slovĕni neprestano napadali rimsko (bizantinsko) državo. Enkrat pravi, da napadajo Bolgari, Antje in Slovĕni vsak dan rimsko državo, v drugič pa trdi, da zarad njih grehov razsajajo sedaj Veneti, Antje in Slovĕni [2]) povsod zoper nje (zoper Rimljane).

Jordanis Romana, § 388 (MG. Auct. antiqu. V^a, 52): „Hi sunt casus Romanae rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, Antium et Sclavinorum."

Jordanis Getica, § 119 (MG. l. c. p. 89): „nam hi (sc. Venethi)... ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt, id est Venethi, Antes, Sclaveni; qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseviunt."

Št. 52.

551.[3])

Jordanis piše o Slovanih: „Na drugi strani Donave leži Dacija, katera je vencu enako zavarovana od visokih gorâ. Na njih levi strani, katera se razprostira proti severu, od izvira reke Visle se je naselilo po neizmernih prostorih ljudnato pleme Venetov. Čeravno so njih imena različna z ozirom na razne rodove in kraje, vendar se najbolj zovejo Slovĕni in Antje. Slovĕni bivajo od mesta „Novietunensis" in od močvirja „Mursianus" pa do Dnestra in proti severu do Visle. Namesto mest imajo močvirja in gozde. Antje pa, ki so med njimi najhrabrejši, se razprostirajo tam, kjer nareja Črno morje ovinek od Dnestra do Dnepra, kateri reki sta druga od druge za mnogo dni hoda narazen."

Jordanis Getica, § 34, 35 (MG. Auct. antiqu. V^a, p. 62, 63): „Introrsus illis Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per inmensa spatia Venetharum natio populosa consedit, quorum nomina licet nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tamen Sclaveni et Antes nominantur. Sclaveni a civitate Novietunense et laco qui appel-

---

[1]) Jordanis je končal svoj spis o gotovski zgodovini l. 551. Najbrže istega leta nekoliko mesecev pozneje je izvršil tudi svojo razpravo o rimski zgodovini. (MG. Auct. antiqu., V^a, p. XV.)

[2]) O Venetih, Slovĕnih in Antih sem pisal v Izvestjih Muz. društva za Kranjsko VIII, 77 i. d.

[3]) Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 51.

latur Mursiano usque ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur: hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, a Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt."[1])

Št. 53.

Okoli 551.

Istra in Beneško sta bila takrat pod oblastjo gotovskega kralja Totila.[2])

Št. 54.

552.[3])

Narzet se je napotil z vso rimsko (bizantinsko) vojsko, ki je bila neizrečeno velika, iz Solina nad Totila in Gote . . .

Ko se je približal Beneškemu, je poslal poslanca k frankovskim poveljnikom, ki so zapovedovali tamošnjim posadkam, ter zahteval, da bi jim (Rimljanom) kot prijateljem dovolili prehod. Frankovski poveljniki so Narzetu odgovorili, da ne dopusté tega na noben način. Povedali

[1]) Iz teh besed je razvidno, da so Veneti (Slovani) bivali že takrat, ko je Jordanes živel in pisal, to je okoli l. 551., po neizmernih prostorih („per inmensa spatia") ter bili jako mnogoštevilni, a vendar so bili le eno samo ljudstvo („Venetharum natio", ne pa „nationes"). Imeli so razna imena ter se delili v več razrodov, med katerimi so bili najvažnejši Slověni in Antje.

Če pravi Jordanes, da se posebno (principaliter) imenujejo Slověni in Antje, hoče s tem reči, da ni njegov namen, da bi naštel po imenu vse slovanske razrode, emuč samo dva najbližja in najbolj znana. Razen Slověnov in Antov so živeli v šestem stoletju brez dvoma še nekateri drugi slovanski razrodje. Ime Venethi, s katerim Jordanes zaznamuje Slovane sploh, ni domače slovansko, temuč je bilo v rabi pri Germanih.

Jordanes trdi, da prebivajo Slověni od „civitate Novietunense" in od močvirja „Mursiano" pa do Dnestra in proti severu do Visle. O Antih pa pravi, da se razprostirajo med Dnestrom in Dneprom od Črnega morja proti severu.

Dokazano je, da je „lacus Mursianus" močvirnati svet blizu Oseka v sedanji Slavoniji. O tem je med drugimi pisal Rösler (Ueber den Zeitpunkt der slav. Ansiedlung an der unteren Donau, tiskano v Sitzungsber. der phil.-hist. Classe der kais. Akademie, 73. Bd., str. 86—88). „Civitas Novietunensis" je nekdanje mesto Noviodunum ob dolenji Donavi blizu njenega izliva tam, kjer je sedaj mesto Isakči. Slověni so se torej okoli l. 550. razprostirali po Sremu, Banatu in Valahiji od mesta Oseka pa do izlivov reke Donave. Na jugu so segali do Save in dolenje Donave. Tudi so živeli med vzhodnimi Karpati in Dnestrom do Visle. Slověni, ki so prebivali po Sremu in Banatu, so bili kolikor toliko sosedje Langobardom, ki so živeli po Panoniji med Dravo in Donavo, in Gepidom, ki so stanovali na zemlji sedanjega vzhodnega Ogrskega in Erdeljskega.

[2]) Glej št. 68. ter dotično opazko ravno tam.

[3]) Tu opisani prehod se je vršil le malo časa pred odločilno bitko pri vasi Tagini l. 552.

niso pravega vzroka, da se namreč upirajo posebno zarad frankovskih koristi in zarad svoje naklonjenosti do Gotov; pač pa so navedli nekak navidezen izgovor, da pelje (Narzet) s seboj tudi Langobarde, njih najhujše sovražnike.

Totila je mislil, da ne bodo mogli Bizantinci potovati poleg obrežja Jonskega zaliva (Jadranskega morja), ker imajo ondotne plovne reke jako obširne izlive, in zato tudi ni nikjer mogoče hoditi po tamošnji zemlji. Toliko bark pa tudi nimajo, da bi jim bilo mogoče prebroditi z vso vojsko Jonski zaliv (Jadransko morje). Ako bi se pa le malo vojakov prepeljalo čez, bi lahko z ostalo svojo vojsko vsakikrat odgnal tiste, kateri bi izstopili. Tako je mislil Totila ter dal razne ukaze, katere je Teja izvršil. — Ko je bil Narzet v veliki zadregi, je svetoval Ivan, (nečak) Vitalijanov, ki je poznal ondotne kraje, da bi šla vsa vojska naprej poleg obrežja, katero je bilo v njih (v bizantinski) oblasti, kakor se je že prej omenilo; sledilo naj bi jej nekoliko bark in mnogo čolnov. Ako bi trume dospele do izliva kake reke, bi napravili iz čolnov most čez njo in vojska bi potem hitro in lahko šla na drugo stran. Kar je Ivan nasvetoval, je ugajalo Narzetu in na ta način je dospela vsa bizantinska vojska do Ravenne.

Procopii De bello Gothico, IV, c. 26 (Corp. script. hist. Byzant.,
p. 597. XVII, rec. Dindorf, p. 597, 600, 601 in 602): „Ναρσῆς δὲ ἐκ Σαλώνων ἄρας ἐπὶ
Τωτίλαν τε καὶ Γότθους ᾔει παντὶ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ, μεγάλῳ ὑπερφυῶς ὄντι...

Ἐπειδὴ δὲ Βενετίων ὡς ἀγχοτάτω ἐγένετο, παρὰ τῶν Φράγγων τοὺς ἡγεμόνας,
p. 600. οἳ τῶν ἐκείνῃ φυλακτηρίων ἦρχον, ἄγγελον στείλας ᾐτεῖτο τὴν δίοδον σφίσιν ἅτε
φίλοις οὖσι παρέχεσθαι. οἱ δὲ τοῦτο Ναρσῇ ἐπιτρέψειν οὐδεμιᾷ μηχανῇ ἔφασαν, ἐς
μὲν τὸ ἐμφανὲς τὴν αἰτίαν οὐκ ἐξενεγκόντες, ἀλλ', ὡς ἔνι μάλιστα, τοῦ Φράγγων
ἕνεκα ξυμφόρου, ἢ τῆς ἐς Γότθους εὐνοίας τὴν κωλύμην ποιεῖσθαι, σκῆψιν δέ τινα
οὐ λίαν εὐπρόσωπον δόξασαν εἶναι προβεβλημένοι, ὅτι δὴ Λαγγοβάρδους τοὺς σφίσι
πολεμιωτάτους οὗτος ἐπαγόμενος ἥκει . . .

p. 601. . . . ταῦτα δὲ Τωτίλας ἐμηχανᾶτο, οἰόμενος διὰ μὲν τῆς παραλίας κόλπου
τοῦ Ἰονίου Ῥωμαίοις μήποτε δυνατὰ ἔσεσθαι τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, ἐπεὶ ναυσίποροι
ποταμοὶ παμπληθεῖς ἐνταῦθα ἐκβολὰς ἔχοντες ἀπόρευτα παντάπασι παρέχονται εἶναι
τὰ ἐκείνῃ χωρία· ναῦς δὲ αὐτοὺς τοσαύτας τὸ πλῆθος ὡς ἥκιστα ἔχειν, ὥστε δὴ
ἀθρόους παντὶ τῷ στρατῷ διαπορθμεύεσθαι τὸν Ἰόνιον κόλπον, ἢν δέ γε κατ' ὀλίγους
ναυτίλλωνται, αὐτὸς ἂν τῷ καταλοίπῳ στρατῷ τῶν Γότθων τοὺς ἑκάστοτε ἀποβαί-
νοντας πόνῳ οὐδενὶ ἀναστείλειε. τοιαύτῃ μὲν οὖν γνώμῃ ὅ τε Τωτίλας ἐπήγγελλε
ταῦτα καὶ ὁ Τείας ἐποίει. Ναρσῇ δὲ λίαν ἀμηχανοῦντι Ἰωάννης ὁ Βιταλιανοῦ, τῶν
τῇδε χωρίων ἐμπείρως ἔχων, παρῄνει παντὶ τῷ στρατῷ μὲν κατὰ τὴν παραλίαν ἰέναι,
κατηκόων σφίσιν ὄντων, ὡς προδεδήλωται, τῶν τῇδε ἀνθρώπων, παρακολουθεῖν δὲ
τῶν νηῶν τινας καὶ ἀκάτους πολλάς. ἐπειδὰν γὰρ ὁ στρατὸς ἐπὶ ταῖς τῶν ποταμῶν
ἐκβολαῖς γένωνται, γέφυραν ἐκ τῶν ἀκάτων τούτων τῷ τοῦ ποταμοῦ ῥοθίῳ ἐναρμοσάμενοι,
p. 602. ῥᾷον ἂν καὶ ἀπονώτερον ποιήσαιντο τὴν διάβασιν. ὁ μὲν Ἰωάννης ταῦτα παρῄνει,
πείθεται δὲ Ναρσῆς, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ παντὶ τῷ στρατῷ ἐπὶ Ῥαβέννης κομίζεται."

Št. 55.

Okoli 553.[1])

Azovsko morje se izliva v Črno morje. Prebivalci, ki ondi stanujejo, so se zvali v starih časih Kimmeriji, sedaj se imenujejo Uturguri. Od teh naprej proti severu prebivajo neštevilna ljudstva Antov.

Procopii De bello Gothico, IV, c. 4 (Corp. script. hist. Byzant., XVII, rec. Dindorf, p. 474): „ . . . αὕτη δὲ ἡ λίμνη (sc. Μαιῶτις) ἐς τὴν ἀκτὴν πόντου τοῦ Εὐξείνου τὰς ἐκβολὰς ποιεῖται. ἄνθρωποι δὲ, οἳ ταύτῃ ᾤκηνται, Κιμμέριοι μὲν τὸ παλαιὸν ὠνομάζοντο, τανῦν δὲ Οὐτούργουροι καλοῦνται. καὶ αὐτῶν καθύπερθεν ἐς βορρᾶν ἄνεμον ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄμετρα ἵδρυνται."

Št. 56.

554 in 555.

V vojski med Bizantinci in Perzijani sta služila kot bizantinska poveljnika dva barbara, Dabragezas[2]) in Usigardus. Stotnik Dabragezas je bil po rodu Ant.

Agathiae Histor. lib. III, c. 6 (Corpus script. hist. Byzantinae, ed. Bonn., p. 150): „ . . . ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν Δαβράγεζάς τε καὶ Οὐσίγαρδος, ἄμφω μὲν βαρβάρω τὸ γένος, Ῥωμαϊκῶν δὲ ταγμάτων προεστηκότε."

Ibid. III, c. 21 (l. c. p. 186): „ . . . Δαβραγέζας, Ἄντης ἀνὴρ ταξίαρχος."

Št. 57.

Okoli 555.[3])

Med stavbami cesarja Justinijana se nahajajo take, katere je bilo treba postaviti v bližini reke Donave zarad barbarskih napadov na ondotno zemljo. Prodirala so sosednja ljudstva, kakor Huni, Gotje, prebivalci Tavride[4]) in Scitije[5]), Slověni in drugi, potem narodi,

---

[1]) Okoli l. 553. je Prokopij spisal četrto knjigo o gotovski vojski. Za takrat velja tedaj tudi ta geografični opis.

[2]) Pravilno ime se je morebiti glasilo Dobrogost.

[3]) Prokopij je spisal svojo razpravo o stavbah še le potem, ko je dovršil svoje knjige o perzijski, vandalski in gotovski vojski, kar omenja sam v De aedif. I, c. 1 (l. c. p. 171) z besedami „ὥσπερ μοι λεπτολογουμένῳ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν πολέμων δεδήλωται λόγοις." Svoj spis o rečenih vojskah je morebiti končal že leta 553. Kmalu potem je začel sestavljati spis o stavbah. Na nekem mestu (De aedif., IV, c. 11, l. c. p. 304) omenja, da so Slověni le nekoliko poprej („οὐ πολλῷ ἔμπροσθεν") vzeli mesto Toper, kar se je zgodilo leta 549.

[4]) Tavrida, sedaj polotok Krim.

[5]) Scitija se je zvala sedanja Dobrudža, to je zemlja med dolenjo Donavo in Črnim morjem.

katere zovejo stari zgodovinarji na vozeh se pomikajoče ali okrog blodeče Sauromate, in drugi divji rodovi, ki ondi sem ter tja pasejo ali pa so se stalno naselili.

Prav blizu trdnjave (Palmatis) je (cesar Justinijan) iz nova postavil trdnjavo Adino, ker so ondi barbarski **S l o v ě n i** neprestano prežali na tamošnje popotnike, skrivoma jih iz zasede napadali ter naredili ondotno okolico nepristopno. Sezidal je tudi trdnjavo Tilikion in pa grad, ki se nahaja na njeni desni strani.

Na ta način je utrdil po Mysiji (Moesiji) breg reke Donave in njegovo okolico. V Scitiji je najprej trdnjava sv. Cirila, katero je cesar Justinijan na novo popravil. kolikor mu je čas pripuščal. Unstran te je bila neka stara trdnjava, Ulmiton zvana, katero so ondotni barbarski **S l o v ě n i** dolgo časa rabili za svoj sedež, ko so pustošili po njeni okolici. Trdnjava je bila vsa razrušena in nič drugega ni ostalo od nje, kakor samo ime. Ko je bila od temelja vsa prenovljena, je postala tamošnja zemlja varna pred napadi in nakanami **S l o v ě n o v.**

Procopii De aedificiis (περὶ κτισμάτων) IV, c. 1 (Corp. script. hist. Byzant., XVIII, rec. Dindorf, p. 264): „Πέλαγος μέγα νηὶ διαπλεῦσαι ἀπαρασκεύῳ μοχθηρόν τε ἡγοῦμαι εἶναι καὶ κινδύνων μεγάλων ἀτεχνῶς ἔμπλεων. ταὐτὸ δέ ἐστι τὰς Ἰουστινιανοῦ βασιλέως οἰκοδομίας λόγῳ φαυλοτάτῳ διαμετρήσασθαι . . . γεγένηται γὰρ ἐπαξίως τῷ τε γειτονήματι ποταμοῦ Ἴστρου καὶ τῇ ἐνθένδε διὰ τοὺς ἐγκειμένους τῇ χώρᾳ βαρβάρους ἀνάγκῃ. ἔθνη γὰρ αὐτῇ γειτονοῦντα διακεκλήρωται Οὐννικά τε καὶ Γοτθικὰ, καὶ τά ἐν Ταύροις καὶ τὰ ἐν Σκύθαις ἀνταίρει, καὶ ὅσα Σκλαβηνοὶ καὶ ὅσα ἄλλα, εἴτε Σαυρομάτας ἁμαξοβίους εἴτε μετανάστας ταῦτα δὴ ἐκάλουν τὰ ἔθνη οἱ τῶν ἱστοριῶν ἀναγραψάμενοι τὰ ἀρχαιότατα, καὶ εἴ τι ἄλλο θηριῶδες ἀνθρώπων γένος ἢ νέμεσθαι, ἢ ἱδρύσθαι ἐνταῦθα ξυμβαίνει.“

Ibid. IV, c. 7 (l. c. p. 293): „ . . . οὗ δὴ ἄγχιστα καὶ φρούριον Ἄδινα καινουργήσας ἐδείματο, ἐπεὶ διηνεκὲς διαλανθάνοντες Σκλαβηνοὶ βάρβαροι ἐνταῦθα καὶ ἐνεδρεύοντες κεκρυμμένως ἀεὶ τοὺς τῇδε ἰόντας ἄβατα ἐποίουν τὰ ἐκείνῃ χωρία. καὶ φρούριον δὲ τὸ Τιλικίων ᾠκοδομήσατο, καὶ αὐτοῦ ἐν ἀριστερᾷ κείμενον ἔρυμα.

Οὕτω μὲν καὶ Μυσοῖς τὰ ὀχυρώματα ἐπί τε τῆς ἀκτῆς τοῦ ποταμοῦ Ἴστρου ἔσχε καὶ ταύτης πλησίον. ἐπὶ Σκύθας δὲ τὸ λοιπὸν βαδιοῦμαι· ἔνθα δὴ φρούριον πρῶτον Κυρίλλου ἁγίου ἐπώνυμόν ἐστιν, οὗπερ τὰ πεπονηκότα τῷ χρόνῳ ἀνῳκοδομήσατο οὐκ ἀπημελημένως Ἰουστινιανὸς βασιλεύς. ἐπέκεινά τε αὐτοῦ ἦν μὲν ἐκ παλαιοῦ ὀχύρωμα, Οὐλμιτῶν ὄνομα, βαρβάρων δὲ Σκλαβηνῶν ἐπὶ χρόνου μῆκος ἐκείνῃ τὰς ἐνέδρας πεποιηκότων, διατριβήν τε αὐτόθι ἐπὶ μακρότατον ἐσχηκότων, ἔρημόν τε παντάπασι γέγονε, καὶ οὐδὲν αὐτοῦ ὅτι μὴ τὸ ὄνομα, ἐλέλειπτο ἔτι. ὅλον τοίνυν ἐκ θεμελίων δειμάμενος, ἐλεύθερα τῆς τῶν Σκλαβηνῶν ἐπιθέσεώς τε καὶ ἐπιβουλῆς κατεστήσατο εἶναι τὰ ἐκείνῃ χωρία.“

Št. 58.

556.

V vojski med Bizantinci in Perzijani se je takrat med bizantinskimi četami hrabro boril Suarunas[1]), ki je bil slověnske narodnosti.

Agathiae Histor. lib. IV, c. 20 (Corpus script. hist. Byzantinae, ed. Bonn., p. 249): „. . . Σουαρούνας τις ἔνομα, Σκλάβος ἀνήρ . . .“

Št. 59.

556.

V tem letu se je bizantinska vojska polastila tistih posestev po Italiji, katera si je nekdaj osvojil frankovski kralj Teodebert.[2])

Marii Aventicensis Chronica. (MG. Auct. ant., XI, 237): „Post consulatum Basili ann. XV, ind. IIII (= 556 p. Chr.) . . . Eo anno exercitus rei publicae resumptis viribus partem Italiae, quam Theudebertus rex adquisierat, occupavit.“

Št. 60.

Med 555—556.[3])

Dandulus pripoveduje, da je takrat nastalo veliko razkolništvo po Beneškem, Ligurskem in v Istri. Oglejski škof Macedonij, milanski

[1]) Primerjaj to ime z imenom „Sparuna“, katero čitamo v listini bavarskega vojvoda Tasila iz leta 777. Gl. št. 256.

[2]) Frankovski kralj Teodebert si je leta 548. osvojil večino Beneškega (glej št. 41). Le pobrežje ob Jadranskem morju je ostalo v rokah Bizantincev (gl. št. 49). Zato se je bizantinski poveljnik Narzet leta 552., ko je peljal svojo vojsko iz Ilirije v Italijo, mogel le poleg morskega obrežja pomikati naprej (gl. št 54.), ker mu Franki niso dovolili, da bi se bil napotil čez beneško celino.

Razen Beneškega je bil v tistem času tudi Norik v frankovski oblasti. Mesto Aguntum (sedanji Lienz na Tirolskem) je stalo v frankovski državi (Paul. diac. Hist. Langob., II, c. 4) in v Tiburniji na sedanjem Koroškem so vladali frankovski škofje (gl. št. 102). So li Franki Norik tudi leta 556. izgubili ali nekaj let pozneje, ni znano; na vsak način pa pred letom 591.

Franki so se pozneje še prizadevali, da bi se bili polastili kakega dela Italije, kar pa se jim ni posrečilo. Taki poskusi so bili okoli leta 562. O teh bojih pripovedujejo razni pisatelji, kakor Paulus diaconus (Hist. Langob., II, c. 2), Agnellus (Liber pontificalis eccl. Ravennatis, c. 79), Agathias (Histor., II, c. 3), Theophanes (Chronographia ad a. M. 6055 = 563 p. Ch.) in drugi. Agnellus v svoji ravennski kroniki (MG. Auct. ant., IX, 335) omenja, ko je navedel smrt papeža Pelagija I. († 560, dné 3. marca), boj pri Veroni ter potem dostavlja: „Expulsi sunt Franci de Italia per Narsem patricium.“

[3]) Zastran datiranja naj omenim, da je bil Pelagij I. izvoljen za papeža leta 555. po 7. juniju; leta 556. pa je umrl oglejski škof Macedonij.

škof Honorat in ravennski škof Ivan ter njih sufragani niso hoteli priznati in sprejeti treh poglavij chalcedonske sinode, katera je bila pred ne dolgim časom (553) na carigrajskem zboru odobrena. Ker ni mogel papež Pelagij pregovoriti rečenih škofov, je sklenil, da naj jih kaznuje posvetna oblast kot heretike in razkolnike. Vsled tega se je obrnil do patricija Narzeta ter ga prosil pomoči.[1])

Danduli Chronicon, V, c. 10, pars 19 (Muratori, SS. rer. It., XII, 90): „Hoc tempore schisma maximum in Venetia et Liguria et Istria exortum est, quia Macedonius Aquilegiensis episcopus et Honoratus Mediolanensis et Johannes Ravennas episcopi cum suis suffraganeis tria capitula Chalcedonensis synodi, quae in concilio nuper Constantinopoli peracto comprobata fuerant, confiteri et recipere renuebant. Erga quos Pelagius papa, cum eos corrigere non posset, statuit, ut haeretici et schismatici puniri debeant per seculares potestates, et ad hoc exequendum Narsetis patricii invocat auxilium.“

Št. 61.

Od 557. do 569.

Leta 557. je postal Pavlin (Pavel) oglejski škof. Doma v Rimu je bil prej menih, ne pa kardinal rimske cerkve.[2]) Ker se je vdal razkolništvu, ga ne bi bil milanski škof Honorat smel posvetiti.[3]) Zato je papež Pelagij (I.) trdil o njem, da ni posvečen, pač pa preklet. Ko

---

[1]) V resnici se je zgodilo marsikaj popolnoma drugače, kakor poroča Dandulus. Peti občni cerkveni zbor v Carigradu je leta 553. obsodil „tri poglavja“. Tako so namreč imenovali spise Teodora iz Mopsuestije, Teodoreta iz Cyra in Ibe iz Edesse. Rečene spise so posebno zagovarjali istrski, beneški in ligurski škofje. Vnel se je med kristjani zarad njih prepir, kateri je posebno za oglejsko škofijo postal osodepoln. Needinost zarad treh poglavij je bila vzrok, da se je oglejska cerkev razdelila v dve, v oglejsko in gradeško. Oglejski škofje so se dolgo časa potegovali za tri poglavja in zato so jih rimski papeži vrstili med razkolnike; gradeški škofje pa so bili nasprotniki rečenim poglavjem. Verskim zadevam so se kmalu pridružile tudi politične. Razkolniške oglejske škofe so dalj časa podpirali arijanski Langobardi, katoliške cerkvene pastirje na Gradežu pa katoliški vladarji v Carigradu.

V zgoraj navedenem Dandulovem citatu je marsikaj neresničnega. V Ravenni takrat ni živel škof Ivan, kajti škof Ivan II. je ondi vladal od 450 — 496, Ivan III. pa od 575 — 595. Tudi je neverjetno, da bi bil papež Pelagij I. imel oglejskega škofa Macedonija v mislih, ko je pisal Narzetu; pač pa se lahko trdi, da so bila papeževa pisma namerjena na Macedonijevega naslednika Pavlina. Tudi ne kaže, da bi med razkolnike vrstili milanskega škofa Honorata.

[2]) Papež Pelagij I. piše o njem (gl. št. 64), da je bil prej menih.

[3]) Honorat ni posvetil leta 557. oglejskega škofa Pavlina, ker je še le l. 568. postal milanski škof. Najbrže je to storil milanski škof Vital. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 213.)

je hotel v tistem času katoliški patricij Narzet stopiti v cerkev, ga niso razkolniški škofje pustili ter so mu očitali, da je občeval s papežem Pelagijem. Ko je Narzet vse to naznanil papežu, mu je ta pisal pismo.[1]) Vladal je Pavlin 12 let ter bil pokopan na Gradežu.

Pauli diaconi Histor. Langob., II, c. 25 (MG. SS. rer. Langob, p. 86): „Paulus quoque patriarcha annis duodecim sacerdotium gerens, ab hac luce subtractus est regendamque ecclesiam Probino reliquit."

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, 41): „... rexit autem Paulus benignissimus patriarcha, primus per apostolicam concessionem, novę Aquileię ęcclesiam annis XII."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, 68): „Defuncto vero Paulo patriarcha, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos duodecim..."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 13): „Rexit Paulum benignissimum patriarcha primus per constitutionis ordine in Gradensem civitatis nove Aquilegie, ibique 12 annis sacerdocium gerens, finivit vitam."

Danduli Chronicon, V, c. 11 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 91): „Paulus episcopus Aquilegiae factus est anno domini nostri DLVII. Hic in Roma natus et Romanae ecclesiae cardinalis et in divisione propter schisma electus contra morem episcopus ab Honorato Mediolanense pontifice consecratus est. Quem Pelagius papa execratum et non consecratum fuisse asseverat. Cum itaque Narsis patricius vir catholicus vellet hoc tempore ecclesiam intrare, a schismaticis episcopis prohibitus est, dicentibus eum communicasse Pelagio, qui dum haec illi scripsisset, ab eo tale obtinuit responsum: (glej pod št. 65.)."

Ibid. V, c. 11 pars 20 (l. c. p. 95): „Hic Paulus episcopus propter afflictiones populi sui in anxietate positus, cum tenuisset sedem annis XII in Grado, obdormivit in domino, cuius sepulchrum in eodem loco praesentialiter exstat."

Chronicon patriarcharum Aquil. primum, (Rubeis, Mon. eccl. Aquil. App. p. 7): „Huic (sc. Macedonio) successit Paulus gloriosus antistes tempore Iustini imperatoris secundi... ad Gradum insulam se contulit, quam novam Aquilegiam appellavit: et ibi XII. pontificatus sui anno vitam finivit."

Chronicon patr. Aquil. alterum, (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 9.): „Huic (sc. Macedonio) successit Paulus gloriosus antistes sub Iustino II. imperatore ... se ad Gradum insulam contulit, quam novam Aquilegiam appellavit. Et ibi XII. anno pontificatus sui vitam finivit."

[1]) To pismo je poslal papež prav za prav patriciju Ivanu. Gl. pod št 65.

Št. 62.

Okoli 558.[1])

Prokopij omenja, da je že opisal v prejšnjih knjigah, kako so Medijanci, Saraceni, Slověni, Antje in drugi barbari pustošili bizantinsko zemljo.

Gotovska oblast je segala pred vojsko (med Goti in Bizantinci) od galske (francoske) zemlje pa do mej Dacije, kjer stoji mesto Sirmium. Ko je prišla rimska (bizantinska) vojska v Italijo, so posedli Germani (namreč Franki) velik del galske in beneške zemlje. Sirmija in ondotne ravnine so se polastili Gepidje. Vse te pokrajine so skoraj brez prebivalcev. Nekatere je uničila vojska, druge pa bolezen in lakota, kateri navadno vojski sledita. Ilirijo, vso Tracijo, Helado, Kerzonez in sploh zemljo od Jonskega zaliva pa do carigrajskega predmestja so pustošili Huni, Slověni in Antje skoraj vsako leto, odkar vlada Justinijan bizantinsko državo, ter med tamošnjimi prebivalci uganjali strašanske reči. Prokopij misli, da je bilo pri posameznih napadih več kot 200.000 Bizantincev ubitih in odpeljanih v sužnost in vsled tega je rečena zemlja povsod podobna scitski puščavi.

A tudi Perzi, Saraceni, Huni, Slověni in drugi barbari niso brez škode zapuščali bizantinske zemlje. Pri raznih napadih, še bolj pa pri obleganju mest in v nesrečnih bitkah jih je bilo mnogo pobitih. Ne samo Bizantinci, temuč tudi skoraj vsi barbari so spoznali Justinijanovo krvoločnost.

Procopii Historia arcana (Ἀνέκδοτα) c. 11 (Corp. script. Byzant., XVIII. rec. Dindorf, p. 73): „. . . καὶ ταῦτα μέντοι καὶ ὅσα πρὸς Μήδων τε καὶ Σαρακηνῶν καὶ Σκλαβηνῶν καὶ Ἀντῶν καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ξυνηνέχθη γενέσθαι ἐν τοῖς ἔμπροσθέν μοι δεδιήγηται λόγοις.“

p. 108. Ibid. c. 18 (l. c. p 108 in 109): „. . . κατέτεινε δὲ ἡ Γότθων ἀρχὴ πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ἐκ Γάλλων τῆς γῆς ἄχρι τῶν Δακίας ὁρίων, οὗ δὴ πόλις τὸ Σίρμιόν ἐστι. Γαλλίας μὲν οὖν καὶ Βενετίων γῆν τὴν πολλὴν Γερμανοὶ ἔσχον, ἐπειδὴ ἀφίκετο ἐς Ἰταλίαν ὁ Ῥωμαίων στρατός. Σίρμιον δὲ καὶ τὰ ἐκείνῃ πεδία Γήπαιδες κατέχουσιν, ἅπαντα μέντοι συλλήβδην εἰπεῖν ἀνθρώπων παντελῶς ἔρημα. τοὺς μὲν γὰρ ὁ πόλεμος, τοὺς δὲ νόσος τε καὶ λιμὸς διεχρήσαντο, ἃ δὴ τῷ πολέμῳ ἕπεσθαι πέφυκεν. Ἰλλυρίους δὲ καὶ Θρᾴκην ὅλην, εἴη δ' ἂν ἐκ κόλπου τοῦ Ἰονίου μέχρι ἐς τὰ Βυζαντίων προάστεια, ἐν τοῖς Ἑλλάς τε καὶ Χερρονησιτῶν ἡ χώρα ἐστίν, Οὖννοί τε καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄνται σχεδόν τι ἀνὰ πᾶν καταθέοντες ἔτος, ἐξ οὗ Ἰουστινιανὸς παρέλαβε τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, ἀνήκεστα ἔργα εἰργάσαντο τοὺς ταύτῃ ἀνθρώπους. πλέον γὰρ ἐν ἑκάστῃ ἐμβολῇ οἶμαι ἢ κατὰ μυριάδας εἴκοσιν εἶναι τῶν τε ἀνῃρημένων καὶ ἠνδραποδισμένων ἐνταῦθα Ῥωμαίων, ὥστε τὴν Σκυθῶν ἐρημίαν ἀμέλει ταύτης πανταχόσε τῆς γῆς ξυμβαίνειν.

[1]) Prokopij je spisal svoje Anekdote ali svojo Hist. arcana okoli leta 558.

. . . οὐ μέντοι οὐδὲ Πέρσαις ἢ Σαρακηνοῖς ἢ Οὔννοις ἢ τῷ Σκλαβηνῶν γένει p. 109.
ἢ τῶν ἄλλων βαρβάρων τισὶν ἀκραιφνέσιν ἐκ Ῥωμαίων τῆς γῆς ξυνηνέχθη ἀπαλλαγῆναι. ἔν τε γὰρ ταῖς ἐφόδοις καὶ πολλῷ ἔτι μᾶλλον ἔν τε πολιορκίαις καὶ ξυμβολαῖς ἐναντιώμασι πολλοῖς προσεπταικότες οὐδέν τι ἧσσον ξυνδιεφθάρησαν. οὐ γὰρ Ῥωμαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ βάρβαροι σχεδόν τι πάντες τῆς Ἰουστινιανοῦ μιαιφονίας ἀπώναντο."

Št. 63.

Okoli 558.

Ko se je voditeljem Antov proti njih pričakovanju neko podjetje posrečilo, so takoj začeli Obri [1]) pustošiti njih zemljo ter ropati po njih deželi. Ker so prišli Antje vsled tega navala svojih sovražnikov v veliko zadrego, so si izvolili za poslanca Mezamira, Idarizijevega sina in Kelagastovega brata, ter ga poslali k Obrom s prošnjo, da hočejo odkupiti nekoliko tistih ujetnikov, ki so njih rodu. Poslanec Mezamir, ošaben in bahav človek, je prišel k Obrom ter jako prevzetno in predrzno govoril ž njimi. Nato je neki Kotrigur, ki je bil prijatelj Obrom, rekel (obrskemu) kakanu, ko je razvidel sovražnost Antov in pa oholost poslanca Mezamira: „Ta mož (Mezamir) hoče med Anti doseči največjo oblast, in ako bi se to zgodilo, bi se mogel postaviti nasproti kateremukoli številu sovražnikov. Treba ga je torej umoriti ter brez strahu odstraniti nevarnost pred sovražnikom." S temi besedami je pregovoril Obre, da se niso brigali za pravice poslancev ter umorili Mezamira. Odslej so večkrat, kakor prej, pustošili po zemlji Antov ter niso nehali od tam goniti ljudi v sužnost.

Menandri Protectoris Fragmenta, c. 6. (Historici graeci minores, ed. Dindorf, II, p. 5, 6): „Ὅτι ἐπεὶ οἱ ἄρχοντες Ἀντῶν ἀθλίως διετέθησαν καὶ παρὰ τὴν σφῶν αὐτῶν ἐλπίδα ἐπεπτώκεσαν, αὐτίκα οἱ Ἄβαροι ἔκειρόν τε τὴν γῆν καὶ ἐληΐζοντο τὴν χώραν. πιεζόμενοι δ' οὖν ταῖς τῶν πολεμίων ἐπιδρομαῖς ὡς οἷόν τε ἐπρεσβεύσαντο ὡς αὐτούς, Μεζάμηρον τὸν Ἰδαριζίου, Κελαγαστοῦ ἀδελφόν, ἐπὶ τὴν πρεσβείαν χειροτονήσαντες, ἐδέοντό τε πρίασθαι τῶν τινας τοῦ οἰκείου φύλου δοριαλώτων. καὶ τοίνυν ‖ Μεζάμηρος ὁ πρεσβευτής, στωμύλος τε ὢν καὶ ὑψαγόρας, ὡς Ἀβάρους p. 6.

[1]) Obri (Avari) so se za vlade cesarja Justinijana napotili od Hvalinskega morja, kjer so bili podložni nekemu turškemu vladarju, proti zahodu ter dospeli do Azovskega morja. Od tu so leta 558. poslali svoje poslance k Justinijanu v Carigrad ter mu ponudili svoje prijateljstvo. Ko so bivali ob Azovskem morju, so premagali nekatere sorodne rodove ob Črnem morju, kakor Usigure in Kotrigure, ter na ta način povečali svojo moč. Ko so tako razširili meje svoje oblasti, so postali sosedje slovanskim Antom, katere so začeli s svojimi napadi nadlegovati. Obri so bivali, kakor je bilo že rečeno, pri Azovskem morju, Ante pa nam je iskati nekako pri dolenjem teku reke Dnepra. Obrski vladarji so se zvali kakani. Ko je cesar Justinijan leta 565. umrl, ni hotel njegov naslednik Justin II. Obrom več plačevati vsakoletnega davka. Nekako v tistem času so se Obri pomaknili proti zahodu ter se prikazali na meji frankovske države.

ἀφικόμενος ἀπέρριψε ῥήματα ὑπερήφανά τε καὶ θρασύτερά πως. ταῦτά τοι ὁ Κοτρίγουρος ἐκεῖνος, ὁ τοῖς Ἀβάροις ἐπιτήδειος, ὁ κατὰ Ἀντῶν τὰ ἔχθιστα βουλευσάμενος, ἐπεὶ ὁ Μεζάμηρος ὑψηλότερον ἢ κατὰ πρεσβευτὴν διελέγετο, εἶπεν ὡς τὸν Χαγάνον "οὗτος ὁ ἀνὴρ μεγίστην ἐσότι περιβέβληται δύναμιν ἐν Ἄνταις, οἷός τε πέφυκε κατὰ τῶν ὁπωσοῦν αὐτῷ πολεμίων ἀντιτάττεσθαι. δεῖ τοιγαροῦν ἀποκτανθῆναι τοῦτον καὶ τὸ λοιπὸν ἀδεῶς ἐπιδραμεῖσθαι τὴν ἀλλοτρίαν." τούτῳ πεισθέντες οἱ Ἄβαροι, παρωσάμενοι τὴν τῶν πρέσβεων αἰδῶ ἐν οὐδενί τε λόγῳ θέμενοι τὴν δίκην, ἀναιροῦσι τὸν Μεζάμηρον. ἐξ ἐκείνου πλέον ἢ πρότερον ἔτεμνον τὴν γῆν τῶν Ἀντῶν καὶ οὐκ ἀνίεσαν ἀνδραποδιζόμενοι καὶ ἄγοντές τε καὶ φέροντες."

Št. 64.

558, med 1. septembrom in 31. decembrom.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Ivanu ter ga praša, je li bil kdaj kak beneški ali isterski patriarh [„*quispiam Venetiarum ... atque Histrye patriarca*"[1]] navzoč pri kateri občni sinodi ali pa, če je kdaj poslal tja svoje poslance. Ako ne morejo kaj takega potrditi še celo z izmišljenimi dokazi, se mora reči, da njih cerkev ni vesoljna in tudi ne del vesoljne, ako ni združena z apostolsko stolico Tisti ni škof, ki v svoji lahkovernosti posluša laži. Ako kdo sumniči, da je on (papež) zlorabil sklepe kake sinode, je treba to prej marljivo preiskati

b) Kaj naj bi trdil o njih glavarju[2]), ki je nehal biti menih, da bi postal škof. Ker se je protipostavno polastil te oblasti in ker je razkolnik, nima nikakršne pravice do škofovskega dostojanstva [„*quid autem iam de eorum principe loquar, qui et monachum, si tamen aliquando fuit. invadendi episcopatum ambitu perdidit, et episcopatum nec contra morem factus nec scismaticus potuit obtinere*"]

c) Ako se je kak škof ločil od cerkve in apostolsko stolice, ni, posvečen, temuč razsvečen [„*est non consecratus, sed execratus*"]. Tak škof tudi ne more posvetiti kakega drugega. V resnici je torej (oglejski škof) razsvečen, ne pa posvečen. Se je li pa tudi vršilo posvečevanje po običaju ondotnih krajev? Stara navada je že, da se milanski in oglejski škofje med seboj posvečujejo, ker bi bilo papežem težavno to izvrševati zarad oddaljenosti krajev in težavnih potov. Po-

[1]) Papež Pelagij rabi tu v svojem pismu besede „Venetiarum atque Histrye patriarca." Iz tega bi smeli sklepati, da se je oglejski cerkveni pastir Pavlin takrat začel imenovati patriarha. Za prejšnje oglejske škofe se izraz „patriarca" nikdar ne nahaja v istočasnih zgodovinskih virih. Papež sam mu ni priznal tega naslova. V svojih pismih ga je nazival le škofa [„episcopus"], tudi lažiškofa [„pseudoepiscopus"] in ugrabitelja oglejske cerkve [„ecclesiae Aquilejensis invasor"], ki ni vreden škofovske časti [„nec honorem episcopi poterit retinere, nec meritum"].

[2]) Brez dvoma o oglejskem škofu Pavlinu.

svečevanje se godi v tistem mestu, za katero je treba postaviti novega škofa. Tja mora priti posvečevalec, da se lažje prepriča, kako je bil posvečenec izvoljen, ter da ob enem pokaže, da posvečenec ni zavisen od posvečevalca.

Datum manjka.[1]) — „*Peto utrum*" — „*Pudenda, ita ut.*"

[To pismo se nam je ohranilo v treh odlomkih (a, b, c.). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 11, izdal Ewald v Neues Archiv der Gesellschaft f. ältere deutsche Geschichtskunde, V, 540 (odl. *a b*). — Gratiani decr., causa XXIV, qu. 1, c. 33, ed. Pithoeus, Corp. iur. can., I, 335 (odl. *c.*). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 206 (odl. *c*). — Mansi, Conc. coll., IX, 730 (odl. *c.* z naslovom „Pelagius Ioanni patricio caburtario."). — Migne, Patr., Ser. lat., LXIX, 411. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, št. 679, ed. 1885, str. 130, št. 983 (extr.).]

Št. 65.

559, med 1. jan. in 13. apr.

Papež Pelagij (I.) piše patriciju Ivanu[2]) ter pravi, da je prebral njegovo (Ivanovo) pismo ter jako obžaloval, da so mu hudobni ljudje naredili tako krivico.[3]) Ker pa ve, da se njegova duša ne vda razkolništvu, zato daje hvalo Bogu, ki skrbi, da imajo hudobna dela dobre nasledke. Ne godi se brez božje previdnosti, ako malovredni ljudje, ki so se ločili od katoliške cerkve, varujejo njegovo (Ivanovo) dušo na ta način, da mu zabranijo, da se ne more od njih okužiti. Tako se je po božji milosti zgodilo, da ni (Ivan) izgubljen za katoliško cerkev. Vsled hudobije razkolnikov se mu je sicer zgodila dobrota, vendar naj kaznuje ošabnost zlobnih ljudi. Varuje naj v takih okoliščinah svoje dostojansvo ter naj strahuje hudobneže, da se ne bodo upali v drugo storiti kaj enakaga. — Kaki ljudje so ti, ki so zapustili cerkev, kažejo grehi (poreškega škofa) Evfrazija. Kot ubijalec se ni oziral ne na človeško prijateljstvo, ne na bratovsko ljubezen in ne na duhovniško čast. Njegove krvosramnosti in njegovega prešestva pa še prav kaznovati ni mogoče [„*Quales autem sint, qui ecclesiam fugiunt. Eufrasii vos scelera, quae amplius occulta Deus esse noluit, evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris caritatem, nec sacerdotii reverentiam cogitavit. Incestuoso autem adulterio etiam ipsius vindictae ab-*

[1]) Zastran datiranja gl. Neues Archiv, l. c., str. 565.

[2]) Papež Pelagij je pisal ta list svojemu prijatelju, patriciju Ivanu (gl. Neues Archiv, V, 551, op. 2), ne pa patriciju Narzetu, kakor se tu in tam čita. (Cf. Mansi, Rubeis itd.)

[3]) Razkolniki so namreč iz cerkve izobčili patricija Ivana. To je razvidno iz pisma rečenega papeža do Ivanovega brata, patricija Valerijana.

stulit modum; quia si adulterium punias, non remanet in quo vindicetur incestus: si incestuoso ingeras poenas, inultum crimen adulterii remanebit"]. Taki so tedaj tisti ljudje, ki so mu hoteli storiti krivico, a ga po božji previdnosti ohranili cerkvi nepokvarjenega. — Papež piše Ivanu, da naj prežene take ljudi iz one pokrajine (iz Istre). Porabi naj priložnost, katero mu je Bog dal, da zatré nezveste. To se tem lažje zgodi, ako pošlje začetnike hudobij k najmilostnejšemu knezu (k grškemu cesarju). Posebno ugrabitelj oglejske cerkve [„*ecclesiae Aquileiensis invasor*"], ki je razkolnik in vsled tega razsvečen, ne bi smel obdržati škofovske časti in koristi [*nec honorem episcopi poterit retinere, nec meritum*"].

Datum manjka.[1]) — „*Relegentes litteras.*" — *Quamvis igitur.*"

[Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 40, izdal Ewald v Neues Archiv, V, 551. — Gratiani decr., causa XXIII., qu. 5, c. 45, ed. Pithoeus, Corp. iur. can.. I, 323. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 205. — Mansi, Conc. coll., IX, 714. — Danduli Chronicon, lib. V, c. 11 (Muratori, SS. rer. Ital., XII, 91). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 555. — Hugonis abb. Flavin. Chron., lib. II (MG., SS., VIII, 429). — Migne, Patr., Ser. lat., LXIX, 396. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, št. 678; ed. 1885, str. 132, št. 1012 (extr.).]

Št. 66.

559. med 1. jan. in 13. apr.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Valerijanu[2]) ter pravi, da se je čudil, ko je čital njegovo pismo do oglejskega lažiškofa Pavlina [„*ad Paulinum pseudoepiscopum*"], kateremu je pisal, da naj bi (Pavlin) iz nova sprejel patricija Ivana v svojo cerkev. Papež pravi, da ni kaj takega pričakaval od njega (od Valerijana), pač pa je pisal rečenemu možu (patriciju Ivanu),[3]) da naj hvali Boga, ker se mu vsled tega ni bati, da bi se združil z razkolniki.

b) Papež pravi, da je že od njega (od Valerijana) zahteval in še zahteva, da naj pošlje oglejskega škofa Pavlina in tudi milanskega škofa z zadostno stražo h knezu (k bizantinskemu cesarju v Carigrad). Prvi, ki prav za prav še škof biti ne more, ker ni bil po kanoničnem običaju postavljen, ne bi mogel potem zapeljevati drugih; drugi pa, ki

[1]) Zastran datiranja gl. Neues Archiv, l. c. str. 565.

[2]) To pismo je spisal papež Pelagij I., ne pa papež Gregor I., kakor čitamo v Gratianovih dekretih (I, D. 17. c. 4 in II, C. 11, qu. 1, c. 20). Papež je poslal to pismo patriciju Valerijanu, ne pa Valeriju (Cf. Neues Archiv, V, 553, op. 7) in tudi ne patriciju Narzetu, kakor navajajo Rubeis, Mansi in še nekateri drugi.

[3]) Glej št. 65.

se je predrznil zoper staro navado posvetiti prvega, bi moral prebiti kanonično kazen.[1])

c) Ne on (Valerijan), ne kak drug katoliški sodnik in sploh noben kristjan naj se ne druži z razkolniki. Ako bi dvomil kak škof po onih krajih (po Istri in Beneškem) o neresničnosti treh poglavij, naj zbere dva ali tri učene može, jih pošlje k njemu (k papežu) ter naj se potem, ko je dobil potrebnih dokazov, združi s katoliško cerkvijo. Papež pravi, da ne more nikakor zastran poglavij sklicati (partikularne) sinode, ker ne dovoljujejo cerkvene postave, da bi se po občni sinodi in po razsodbi, katero je izreklo skoraj štiri tisoč škofov, iz nova pričel prepir o njih (o poglavjih).

d) Nikakor ni dovoljeno, da bi kdo sklical kako partikularno sinodo v ta namen, da bi ta potem sodila občno sinodo [„*generalem synodum*“]. Kdor bi začel dvomiti o katerikoli točki kake občne sinode, se mora obrniti do apostolske stolice. Kdor bi pa bil tako svojeglaven, da bi se ne hotel dati podučiti, mu je treba vzeti njegovo dostojanstvo ter ga kaznovati s pomočjo posvetne oblasti.

Datum manjka.[2]) — „*Relegentes autem litteras.*“ — „*Istud est.*“ — „*Nec licuit.*“

[To pismo se nam je ohranilo v štirih odlomkih (a, b, c, d). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 46, izdal Ewald v Neues Archiv, V, 553 (odl. *a, c*). — Gratiani decr., I, Dist. 17, c. 4 (odl. *d*); ravno tam, II, Causa XI, qu. 1, c. 20 (odl. *b*), ed. Pithoeus, Corp. iur. can. (1695), str. 20 in 217. — Hugonis abb. Flavin. Chron., lib. II (MG. SS., VIII, 429) (odl. *b*). — Theiner, Disquisitiones criticae, 203 (odl. b). — Deusdedit, Coll. canon., L. I, c. 146 (odl. d). — Mansi, Conc. coll., IX, 715 (odl. b, d). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 209 (odl. b, d). — Danduli Chronicon, lib. V, c. 11, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 91). — Migne, Patrol., Ser. lat., LIX, 413, 397. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, št. 680, kjer pa je regest jako zmeden; ed. 1885, str. 133, št. 1018 (extr.).] —

Št. 67.

559. med 1. jan. in 13. apr.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Narzetu, da naj se prizadeva, da uniči razkol, ker na ta način si zasluži od cerkve veliko plačilo. Ako bi bila njegova zanikarnost kriva, da bi krivoverstvo še dalje trajalo, bi grešil, ker ne bi hotel storiti tega, kar je dobro.

[1]) Pavlina je najbrže posvetil milanski škof Vital. Dandulus (V, c. 11, Muratori, op. cit., str. 91) trdi, da je to storil milanski škof Honorat, kar pa ni res. Honorat je postal milanski škof še le leta 568., tedaj osem let po smrti papeža Pelagija I.

[2]) Zastran datiranja gl. Neues Archiv, str. 565.

b) Potem papež praša, kaj naj bi rekel o ligurskih, beneških in istrskih škofih [„*de Liguribus atque Veneticis et Histriis episcopis quid dicam*“]. Jih ,e li treba kaznovati ali pa pustiti, da še na dalje zasramujejo apostolsko stolico? Ako se morebiti niso ujemali s kakim izrekom občne sinode, katera se je vršila nedavno [„*nuper*“] v pretečeni prvi indikciji [1]) v Carigradu, bi se bili morali obrniti do apostolske stolice. Prepričan naj bo (Narzet), da je treba s cesarsko ali sodnijsko oblastjo uničiti take ljudi [„ ... *principali vel iudiciali auctoritate comprimere*“]. Tisoč zgledov in naredeb nam kaže, da je posvetna oblast tiste osebe, katere so v sveti cerkvi delale razkol kaznovala tako, da jih je poslala v prognanstvo, vzela jim premoženje in pa zaprla v ostre ječe.

Datum manjka. [2]) — „*Erigite animum.*“ — „*De Liguribus.*“

[To pismo se nam je ohranilo v dveh odlomkih (a, b). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 47, izdal Ewald v Neues Archiv, V, 555 (odl. a). — Gratiani decr. causa XXIII, qu. 5, c. 43 (odl. b), ed. Pithoeus, Corp. iur. can. (1695) str. 323. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 210 (odl. b). — Mansi, Concil. coll., IX, 714 (odl. b). — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1851, št. 680; ed. 1885, str. 133, št. 1019 (extr.).]

Št. 68.

559. med 1. jan. in 13. apr.

a) Papež Pelagij (I.) piše patriciju Valerijanu ter ga prosi, da bi kaznoval razkolnike po veliki noči skupno s svojim bratom, patricijem Ivanom.

b) Uničiti je treba tiste, ki preganjajo cerkev.

c) Razkol je zlo, katero naj tudi posvetne oblasti odstranijo. Tudi on (Valerijan) naj se prizadeva, da se to zlo zatare. Kdor ni združen z apostolsko stolico, je razkolnik ter hoče postaviti oltar zoper vesoljno cerkev. Na chalcedonski sinodi [3]) se je sklenilo, da je treba obsoditi tistega, ki se je ločil od občne cerkve [„*a comunione*“] ter noče ubogati škofa, ki ga je dvakrat pozval. Ako bi tak človek tudi delal zmešnjave in razpor, naj ga kaznuje posvetna oblast kot puntarja.

d) O takih ljudeh govori tudi sv. Avguštin.

e) Zato naj tudi on (Valerijan) odstrani razkolnike ter naj jih pošlje z zadostno stražo k najpobožnejšemu knezu (k grškemu cesarju). Pomisli naj, kaj je (Valerijan) storil z božjo pomočjo v tistem času, ko

[1]) To je bilo namreč leta 553., ko je bil občni cerkveni zbor v Carigradu.
[2]) Zastran datiranja gl. Neues Archiv, str. 565.
[3]) Tu omenjena sinoda je prav za prav četrti občni cerkveni zbor, ki je bil l. 451. v Chalcedonu. To mesto je stalo na azijski strani Bospora nasproti Carigradu.

sta bila Istra in Beneško pod oblastjo tirana (gotovskega kralja) Totila [1]) in ko so tudi Franki povsod pustošili.[2]) [„*Recolere enim debet celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo et Istrias et Venetias tyranno Totila possidente, Francis etiam cuncta vastantibus.*“] Takrat ni dovolil za tako dolgo časa, da bi bil posvečen milanski škof, dokler ni pisal (Valerijan) svojemu knezu (grškemu cesarju) in tudi dobil od njega odgovor. Akoravno so povsod razsajali sovražniki, je vendar pripeljal v Ravenno tistega, ki je imel biti posvečen, in pa njegovega posvečevalca.[3]).

Datum manjka.[4]) — „*Peto ergo.*“ — „*Non vos.*“ — „*Non persequitur.*“

[To pismo se nam je ohranilo v petih odlomkih (a, b, c, d, e). — Britanska zbirka Pelagijevih pisem, št. 66, izdal Ewald v Neues Archiv, V (1880), str. 560 (odl. a). — Gratiani decr., causa XXIII, qu. 5, c. 42, ed. Pithoeus, Corp. iur. can. (1695) str. 323 (odl. b, c, d, e). — Danduli Chronicon, V, c. 10, pars 15, ed. Muratori, Script. rer. Ital., XII, 90. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 209 (odl. b, c, e). — Mansi, Conc. coll., IX, 713 in 733. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXIX, 394. — Jaffé, Reg pon. Rom., ed. 1851, št. 680; ed. 1885, str. 135, št. 1038 (extr.). — MG., Epist. III, 445 (odl. a, b, c, d, e)]

Št. 69.

559. od marca do avgusta.[5])

Huni in Slověni so meseca marca v velikem številu napadli Tracijo, se tu vojskovali, pomorili mnogo ljudi ali pa jih polovili, da bi jih odvedli v sužnost. Ujeli so tudi poveljnika Sergija,[6]) sina presbitera Bakha, ter vojskovodja Ederma, starejšega sina Kalopodija,[7]) jako slavnega kubikularija[8]) in prepozita.[9]) Ko so pri Anastazijevem

[1]) Istra in Beneško sta bila pod oblastjo „tirana“ Totila leta 551., preden je Narzet prišel v Italijo ter premagal Vzhodne Gote pri vasi, „Taginas“ imenovani, kar se je zgodilo leta 552.

[2]) Glej zgoraj pod št. 41.

[3]) V Ravenni je posvetil oglejski škof Macedonij milanskega škofa Vitala. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 195.)

[4]) Zastran datiranja gl. Neues Archiv, V, 565.

[5]) Theophanes pripoveduje to med dogodbami, ki so se vršile leta 559. Isti datum ima tudi Malalas, ki navaja sedmo indikcijo, tedaj leto 559.

[6]) Ta Sergij je bil kmalu potem, ko so bili Vandali premagani, nekoliko časa predstojnik v severni Afriki, kjer se je nesrečno vojskoval z Mavruziji. Nato je bil v Carigrad poklican.

[7]) Kalopodij je bil cubicularius in spatharius cesarja Justinijana. Pri ljudstvu ni bil priljubljen.

[8]) Cubicularius se je zval varuh spalnice (custos cubiculi). Beseda pa včasi pomeni tudi varuha kraljeve blagajnice.

[9]) Praepositus se je imenoval predstojnik cesarske palače.

zidu [1]) dobili nekatera mesta, ki so bila vsled potresa razrušena, so šli čez ter lovili ljudi do Drypije, Nymph in vasi Chitos. [2]) Kar je še ostalo prebivalcev, so izbežali v mesto (Carigrad). Ko je cesar (Justinijan) to zvedel, je nabral mnogo ljudi ter jih poslal proti Dolgemu zidovju. Tu je prišlo do boja, v katerem je padlo mnogo Rimljanov in scholarijev. [3]) Vsled cesarjevega ukaza so nato iz mesta (Carigrada) spravili srebrne ciborije in svete srebrne ploščice. Schole, protiktorji, [4]) kohorte in ves senat so stražili pri vseh vratih Teodozijevega zidovja. [5]) Ko je cesar videl, da Huni in Slověni nočejo oditi, je ukazal patriciju Belizarju, da naj gre nad nje. Ta je zbral vse konjike ter vse konje po cesarskih in privatnih hlevih, oborožil ljudstvo ter šel proti vasi Chitos. Napravil je tabor, začel loviti sovražnike ter jih moriti. Ukazal je sekati drevesa ter jih spravljati sovražni vojski za hrbet. Vsled vetra je nastal velik prah, ki se je razširjal nad barbari. Ti so mislili, da to prihaja od velike množice nasprotnikov, in zato so bežali ter šli v smeri proti Sv. Stratoniku [6]) v Dekaton. [7]) Ko so zvedeli od ogleduhov, da je carigrajsko zidovje s stražo dobro preskrbljeno, so se napotili proti Čorlu, [8]) Arkadiopolu in Sv. Aleksandru v Driziperih [9]) ter ostali tu do velike noči. [10]) Po velikonočnem prazniku so prišli cesar in vsi prebivalci glavnega mesta v Selymbrijo, [11]) da bi popravili Dolgo zidovje na tistem mestu, kjer so prišli barbari čezenj. Cesar je ostal tu (v Selymbriji) do meseca avgusta. Ravno tako so se pa tudi barbari zunaj mesta potikali do avgusta. Nato je ukazal cesar napraviti ladje, katere naj bi jadrale k Donavi, čakale tu na vračajoče se barbare ter se ž njimi bojevale. Ko so barbari to zvedeli, so prosili po svojih poslancih, da bi smeli brez nevarnosti iti čez Donavo. [12]) Potem je cesar

---

[1]) Dolgo zidovje, katero je dal napraviti cesar Anastazij. Glej dotično opazko pod štev. 47.

[2]) Drypias, Nymphae in Chitos so bili kraji med Carigradom in Dolgim zidovjem.

[3]) Scholarii so bili neka straža na cesarskem dvoru.

[4]) Protectores = člani cesarjeve telesne straže.

[5]) Cesar Teodozij II. Mali, sin cesarja Arkadija in njegove žene Evdoksije, je dal popraviti del obzidja pri mestu Carigradu, katero se je potem po njem zvalo Teodozijevo zidovje.

[6]) Sv. Stratonika so častili v cerkvi, ki je stala v carigrajskem podmestju, Rhegion imenovanem.

[7]) Dekaton je bil blizu Carigrada.

[8]) Tzurulon je bilo mesto v Traciji; sedaj se zove Čorli.

[9]) Arkadiopolis je bilo mesto v Traciji, postavljeno od cesarja Arkadija. Blizu tega mesta so bila Drizipera, kjer je bilo shranjeno truplo sv. Aleksandra.

[10]) Velika noč je bila leta 559. dné 13. aprila.

[11]) Selymbrija je bilo primorsko mesto ob Marmorskem morju. Blizu tam je stalo Dolgo zidovje.

[12]) Razume se, da ta stavek ni drugega, kakor bizantinsko hvalisanje.

k njim poslal Justina,[1]) svojega sorodnika in kuropalata,[2]) ter jih pustil, da so srečno odšli.

Joannis Malalae Chronographia, lib. XVIII, (Migne, Patrol, Series graeca, XCVII, p. 709); „Μηνὶ Μαρτίῳ ἰνδικτιῶνος ζ' ἐπανέστησαν οἱ Οὖννοι καὶ οἱ Σκλᾶβοι τῇ Θρᾴκῃ· καὶ πολεμήσαντες πολλοὺς ἀπέκτειναν καί τινας ἐπραίδευσαν· τὸν δὲ υἱὸν Βάκχου Σέργιον τὸν στρατηλάτην καὶ Ἐδέρμαν μειζότερον Καλοποδίου ἐπραίδευσαν, λαβόντες αὐτοὺς αἰχμαλώτους. Εὗρον δὲ τοῦ τείχους Κωνσταντινουπόλεως τόπους καταπεπτωκότας, κἀκεῖθεν εἰσελθόντες κατέδραμον ἕως τοῦ Ἁγίου Στρατονίκου . . ."

Theophanis Chronographia, recensuit C. de Boor, I, p, 233, 234:
„Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἐπανέστησαν οἱ Οὖννοι καὶ οἱ Σκλάβοι τῇ Θρᾴκῃ πλήθη πολλὰ p. 233.
καὶ ἐπολέμησαν αὐτὴν καὶ πολλοὺς ἐφόνευσαν καὶ ᾐχμαλώτευσαν. ἐπίασαν δὲ καὶ
Σέργιον τὸν στρατηλάτην, τὸν υἱὸν Βάκχου τοῦ πρεσβυτέρου, καὶ τὸν Ἐδερμᾶν, τὸν
στρατηγὸν Καλοποδίου, τοῦ ἐνδοξοτάτου κουβικουλαρίου καὶ πραιποσίτου. εὑρόντες δὲ
τοῦ τείχους τοῦ Ἀναστασιακοῦ τόπους τινὰς πεπτωκότας ἐκ τῶν σεισμῶν, εἰσελθόντες
ᾐχμαλώτευσαν ἕως Δρυπίας καὶ Νυμφῶν καὶ Χίτου κώμης· καὶ πάντες ἔφυγον ἐν τῇ
πόλει μετὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν. τοῦτο δὲ γνοὺς ὁ βασιλεὺς ἐδημότευσε πολλοὺς
καὶ ἔπεμψεν εἰς τὸ μακρὸν τεῖχος· καὶ συγκρούσαντες πόλεμον ἐκεῖ πολλοὶ ἀπέθανον
τῶν Ῥωμαίων καὶ σχολαρίων. λοιπὸν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς καὶ κατηνέχθησαν τὰ
ἀργυρᾶ κιβώρια καὶ αἱ ἅγιαι τράπεζαι αἱ ἀργυραῖ αἱ ἔξω τῆς πόλεως, καὶ παρεφύλαττον τὰς πόρτας πάσας τοῦ τείχους τοῦ Θεοδοσιακοῦ αἱ σχολαὶ καὶ οἱ προτίκτορες καὶ
οἱ ἀριθμοὶ καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος. ἰδὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐπιμένουσιν οἱ βάρβαροι,
ἐκέλευσε Βελισάριον τὸν πατρίκιον ἐξελθεῖν κατ' αὐτῶν μετὰ ἑτέρων τῆς συγκλήτου.
ὁ δὲ Βελισάριος ἔλαβε πᾶσαν τὴν ἵππον, τήν τε βασιλικὴν καὶ τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν
εὐαγῶν οἴκων καὶ παντὸς ἀνθρώπου, ὅπου ἦν ἵππος· καὶ ὁπλίσας λαὸν ἐξῆλθεν εἰς
Χίτου κώμην· καὶ ἐποίησε φωσάτον καὶ ἤρξατο πιάζειν ἐξ αὐτῶν τινὰς καὶ φονεύειν.
καὶ ἐκέλευσε κοπῆναι δένδρα καὶ σύρεσθαι ὄπισθεν τοῦ ἐξερκέτου αὐτῶν, καὶ ἐγένετο
ἐκ τοῦ ἀνέμου κονιορτὸς μέγας, καὶ ἐπῆγεν ἐπάνω τῶν βαρβάρων. οἱ δὲ νομίσαντες,
ὅτι πλῆθος πολύ εἰσιν, ἔφυγον καὶ ἦλθον εἰς τὰ μέρη τοῦ ἁγίου Στρατονίκου εἰς τὸ
Δέκατον. μαθόντες δὲ ἐκ τῶν κατασκόπων, ὅτι παραφυλακὴ πολλή ἐστιν εἰς τὰ τείχη
Κωσταντινουπόλεως, ‖ ἦλθον εἰς τὰ μέρη Τζουρουλοῦ καὶ Ἀρκαδιουπόλεως καὶ τοῦ ἁγίου p. 234.
Ἀλεξάνδρου Ζουπαρῶν καὶ ἔμειναν ἐκεῖ παρακαθήμενοι ἕως τὸ ἅγιον πάσχα. μετὰ
δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς καὶ πάντες τῆς πόλεως σὺν αὐτῷ ἐν
Σηλυμβρίᾳ ἐπὶ τὸ κτίσαι τὸ τεῖχος τὸ μακρόν, ὅθεν οἱ βάρβαροι εἰσῆλθον. καὶ ἔμεινεν
ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ ἕως τοῦ Αὐγούστου μηνός· ὁμοίως καὶ οἱ βάρβαροι ἔξω τῆς πόλεως
περιεπόλευον ἕως τοῦ Αὐγούστου. λοιπὸν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς γενέσθαι πλοῖα διάπρυμνα, ὥστε ἀπελθεῖν εἰς τὸν Δανοῦβιν καὶ ἀπαντῆσαι τοῖς βαρβάροις περνοῦσι καὶ
πολεμῆσαι αὐτούς. τοῦτο γνόντες οἱ βάρβαροι παρεκάλεσαν διὰ πρεσβευτοῦ ἀκινδύνως
ἐᾶσαι αὐτοὺς περᾶσαι τὸν Δανοῦβιν. καὶ ἔπεμψεν Ἰουστῖνον, τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ καὶ
κουροπαλάτην, καὶ διέσωσεν αὐτούς."

[1]) Ta Justin je bil nečak cesarja Justinijana. Ko je ta umrl, je postal Justin njegov naslednik.

[2]) Curopalates so se zvali dostojanstveniki, ki so živeli na dvoru bizantinskih cesarjev. Morebiti so imeli skrbeti za postavljanje in popravljanje palač ali pa so bili vojaški poveljniki.

Victoris Tonnennensis episcopi Chronica ad a. 560 = post consulatum Basili anno XX (MG Auct. ant., XI, 205): „Bulgares Thraciam pervadunt et usque ad Sycas Constantinopolim veniunt, Sergium patricium, qui dudum Africanae fuerat dux militiae, capiunt simulque et distrahunt. Sed patricii Belesarii armis fortiter debellati pariterque fugati Danuvium transierunt." [1])

Št. 70.

568, dne 2. aprila.

Dne 2. aprila leta 568.[2]) na velikonočni ponedeljek so Langobardi pod vodstvom svojega kralja Alboina zapustili Panonijo, kjer so prej najbrže 22 let[3]) prebivali. Pred svojim odhodom so z Obri sklenili zavezo in pogodbo ter jim za večne čase odstopili svoja dosedanja bivališča v Panoniji, ako se v teku dveh stoletij ne povrnejo. Napotili so se s svojimi ženami, otroki in vsem svojim premakljivim imetjem v Italijo.[4]) V jeseni istega leta, ko je nastopila druga indikcija, so začeli ropati po italskih tleh in leta 570. so bili že gospodarji ondotne zemlje.

---

[1]) Iz vsebine tega citata je razvidno, da to, kar Viktor, škof v afrikanski Tunnuni, pripisuje Bolgarom, je bilo prav za prav delo Hunov in Slovênov. Zastran letnice zaslužita Malalas in Theophanes več vere, kakor pa oddaljeni Viktor, ki je, kar se tiče kronologije, tu in tam premalo natančen. (Cfr. MG., Auct. ant., XI, 180.)

[2]) Langobardi so zapustili Panonijo leta 568., ne pa 569. Prvo letnico navajajo razni viri, kakor Origo gentis Langobardorum in pa Paulus diaconus. Da so Langobardi prišli v Italijo leta 568., je razvidno tudi iz dveh pisem papeža Gregorja I. Ta papež je pisal dné 1. junija leta 595. Konstanciji, soprogi cesarja Mavricija, med drugim tudi to: „Viginti autem iam et septem annos ducimus, quod in hac urbe (sc. Roma) inter Langobardorum gladios vivimus." (MG., Epist. I, 328.) — Isti papež je pisal meseca julija leta 603. cesarju Foku med drugim tudi naslednje besede: „Qualiter enim cotidianis gladiis et quantis Langobardorum incursionibus ecce iam per triginta et quinque annorum longitudinem premimur, nullis explere suggestionis vocibus valemus." (MG., Epist. II, 404.) — Ako odštejemo v prvem slučaju od 595 število 27, v drugem pa od 603 število 35, dobimo vsakikrat 568.

[3]) Gl. dotično opazko pod št. 36. — V nekaterih rokopisih čitamo, da so Langobardi 42 let prebivali v Panoniji, v drugih 40, v tretjih pa 12. A kaže se, da so ta števila napačna, pač pa pravo tisto, katero navaja Hist. Langob., cod. Gothani c. 2 (MG., SS. rer. Langob., 9), namreč dva in dvajset.

[4]) Vprašanje je, po kateri poti so se Langobardi pomikali iz Panonije v Italijo. — Takrat je Panonija na jugozahodni strani segala do italske meje. To nam potrjuje tudi Paulus diaconus (Hist. Lang. II, c. 9) z besedami: „ . . . ab orientali vero parte, qua Pannoniae coniungitur (sc. Italia)." In da natančnejše vemo, kje je to, piše isti pisatelj, da ima Italija ondi širok in popolnoma raven vhod („et largius patentem et planissimum habet ingressum"). Ta vhod je brez dvoma sedanja Vipavska dolina. — Čez črto, kjer sta se Panonija in Italija stikali, je držala iz Panonije v Italijo rimska cesta, katera je služila že prej raznim narodom, ki so silili na Apeninski polotok. Brez dvoma so se po tej cesti pomikali Langobardi, ko so šli v Italijo. Njim je bilo treba le prestopiti panonsko-italsko mejo in že so bili v

Origo gent. Langob. c. 5, (MG. SS. rer. Langob., p. 4): „Ipse Albuin adduxit Langobardos in Italia, invitatos a Narsete scribarum; et movit Albuin rex Langobardorum de Pannonia mense Aprilis a pascha indictione prima. Secunda vero indictione coeperunt praedare in Italia. Tertia autem indictione factus est dominus Italiae.“

Historia Langob. cod. Gothani, c. 5, (MG., SS. rer. Langob., p. 9): „Eo tempore cum exire coeperunt Langobardi a Pannonia, tunc fecerunt pactum et foedus amiciciae Abari cum ipsis Langobardis, et cartam conscriptionis, ut usque ad annos ducentos, si eorum oporte esset Pannoniam requirere, sine omnia bella certaminis ad eorum partem ipsam terram relaxarent. Et in Italiam, in quam ipsi perrexerant, usque ad plenos ducentos annos in eorum auxilium essent parati. Et movisse Albuin rex Langobardorum de Pannonia exercitu suo valde copiosum mense Aprile in pascha, indictione prima; secunda vero indictione incipiente coeperunt predare finem Italiae, tercia autem factus est dominus Italiae.“

Marii episcopi Aventicensis Chronica. (MG., Auct. ant., XI, 238): „Anno III. cons. Iustini iun. Aug. Ind. II (= 569 p. Chr.). Hoc anno Alboenus rex Langobardorum cum omni exercitu relinquens atque incendens Pannoniam suam patriam cum mulieribus vel omni populo suo in fara Italiam occupavit, ibique alii morbo, alii fame, nonnulli gladio interempti sunt.“ [1])

Odlomek iz neke notice tridentskega škofa Sekunda. (MG., SS. rer. Langob., 25, op. 3): „... Et in hoc supra memorato anno (sc. 580) fuit bissextus, residentibus in Italia Longobardis ann. 12, eo quod secunda indictione in ea ingressi sunt mense Maio. Acta sunt supra scripta omnia in civitate Tridentina in loco Anagnis, presedente Agnello episcopo anno 3. expleto. Ego Secundus servus Christi scripsi hec conversionis sacre relegionis mee anno 15, imperii Tiberii anno primo, mense Iunio, indict. 13.“ [2])

Italiji. Razume se, da za tak korak ni potreba nad eno leto časa. (Cfr. Rutar v Letopisu Matice slov. za leto 1885, str. 298.)

Ker so Langobardi iz Panonije lahko prišli kar naravnost v Italijo in sicer po stari rimski cesti, ki je peljala iz Ptuja čez sedanjo Ljubljano in Hrušico v Vipavsko dolino in potem v Oglej, zato ne morem pritrditi tistim, ki so v svoji domišljiji rečenemu narodu odkazali pot skozi Norik, po katerem so morebiti še takrat Franki gospodovali, potem čez Predel v Nadiško dolino. Neverjetno je, da bi bili Langobardi napravili tak nepotreben ovinek in sicer po krajih, ki niso bili nič kaj pristopni. Menda niso bili tako nespametni, da bi bili namesto krajše, boljše in varnejše poti brez potrebe izbrali daljšo, slabejšo in manj sigurno.

[1]) Kar se je zgodilo v 1., 2. in 3. indikciji, namreč da so Langobardi zapustivši Panonijo šli v Italijo in se je polastili, to nam Marius Aventicensis kar na kratko poroča k drugi indikciji.

[2]) Reči moram, da zgoraj omenjena notica škofa Sekunda ni brez kronologičnih napak. Vprašanje je, če jih je napravil škof Sekund sam ali pa poznejši prepisovalci njegovih spisov. Taka napaka je n. pr. ta, da je Sekund spisal to notico v prvem letu cesarja Tiberija meseca junija v 13. indikciji. Prvo leto cesarja Tiberija je trajalo od 4. oktobra 578. pa do 4. oktobra 579.; trinajsta indikcija pa

Pauli diaconi Historia Langob., II, c 7. (MG. SS. rer Langob., 76): „Tunc Alboin sedes proprias, hoc est Pannoniam, amicis suis Hunnis[1]) contribuit, eo scilicet ordine, ut, si quo tempore Langobardis necesse esset reverti, sua rursus arva repeterent. Igitur Langobardi, relicta Pannonia, cum uxoribus et natis omnique supellectili Italiam properant possessuri. Habitaverunt autem in Pannoniam annis quadraginta duobus. De qua egressi sunt mense Aprili, per indictionem primam, alio die post sanctum pascha, cuius festivitas eo anno iuxta calculi rationem ipsis Kalendis Aprilibus fuit, cum iam a Domini incarnatione anni quingenti sexaginta octo essent evoluti."

Historia miscella, lib. XVI, (Migne, Patrologiae, Ser. lat., Tom. XCV, p. 998): „Hujus imperii (sc. Justini II.) anno undecimo, qui est annus divinae incarnationis 568, indictione prima in ipsis Kalen. April. egressi sunt Longobardi de Pannonia."

Iohannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 63): „At vero dum essent revoluti anni ab incarnatione Domini quingenti quadraginta[2]), Longobardi Venetiam, que prima provincia est Ytalie, penetrarent."

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Cujus tempore (sc. Pauli antistitis Aquil.) Longobardi a Narsete patricio ducti Italiam intraverunt, quorum historiam Paulus historiographus, qui fuit natione Civitatensis, diligentius scribit."

Danduli Chronicon, lib. V, c. 11, pars 13. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 94): „Alboinus igitur recepta legatione Narsetis Pannoniam deseruit an. Domini DLXVIII., postquam XLII. annis ibi constiterant, ea conditione, quod si eos redire contingeret, Hunni possessiones sibi restituerent."

Št. 71.

568. po 2. aprilu.

Ko je langobardski kralj Alboin dospel do italske meje, se je napotil na goro, katero so baje po njem začeli imenovati Kraljevo goro.[3]) S te gore, ki je stala na meji Panonije in Italije, je bilo mo-

od septembra 579. do septembra 580. V prvem slučaju je bil mesec junij leta 579., v drugem pa 580. — Druga napaka je, ko pravi, da so Langobardi prišli v Italijo meseca maja v drugi indikciji, tedaj leta 569. Če bi si bili Langobardi nato v enem mesecu osvojili Italijo, bi bilo trajalo njih gospostvo po rečeni deželi do takrat, ko je Sekund to spisal, le 11 let, ne pa 12, kakor trdi v svoji notici.

[1]) I. e. Avaribus.

[2]) Kronist je sicer zajemal iz Paula diacona, vendar je na tem mestu zapisal napačno letnico.

[3]) Katera je ta gora, ni znano. Ne more se za gotovo trditi, da bi bila Nanos. Še manj verjetno je, da bi bila Matajur. Kdor misli, da je ta Kraljeva gora sedanji Matajur, bi moral tudi trditi, da je zemlja ob gorenji Soči bila del Panonije. Najbrže pa kralj Alboin ni lazil na kako posebno visoko goro, ker je lahko tudi s kake nižje pregledal velik del Furlanije.

goče pregledati del italske zemlje. Na tej gori so baje živeli divji voli. Ko je Alboin brez ovir prišel na Beneško, prvo italsko pokrajino, ter do mesta ali pa prav za prav do grada Čedada, je začel misliti, komu bi zaupal prvo deželo, katere se je bil polastil.

Italijo zagrajajo na severu in zahodu gore in le čez prelaze in gorske hrbte je mogoče priti vanjo; proti vzhodu pa, kjer se dotika Panonije, ima ta dežela širok in popolnoma raven vhod.[1]) Beneško sega od panonske meje pa do reke Adde. Beneškega se dotika Istra in oboje je prav za prav le ena pokrajina. Glavno mesto Beneškega je bil prej Oglej, sedaj[2]) pa je Čedad.

Alboin je postavil čez Čedad in njegovo okolico svojega nečaka Gisulfa,[3]) ki je bil tudi njegov maršal.[4]) Ta si je z dovoljenjem svojega kralja izmed Langobardov izbral več posebnih rodovin ali farov,[5]) katere naj bi ž njim prebivale. Nato je postal furlanski vojvoda. Od svojega kralja si je izprosil čred plemenitih kobil ter je bil tudi uslišan.

Pauli diaconi Hist. Langob., II, c. 8. (MG., SS. rer. Langob., 76): „Igitur cum rex Alboin cum omni suo exercitu vulgique promiscui multitudine ad extremos Italiae fines pervenisset, montem qui in eisdem locis prominet ascendit, indeque, prout conspicere potuit, partem Italiae contemplatus est. Qui mons propter hanc, ut fertur, causam ex eo tempore mons Regis appellatus est. Ferunt, in hoc monte bisontes feras enutriri. Nec mirum, cum usque huc Pannoniam pertingat, quae horum animantium ferax est. Denique retulit mihi quidam veracissimus senex, tale || se corium in hoc p. 77. monte occisi bisontis vidisse, in quo quindecim, ut aiebat, homines, unus iuxta alium potuisset cubare.“

Ibid. c. 9. (l. c. p. 77, 78): „Indeque Alboin cum Venetiae fines, quae prima est Italiae provincia, sine aliquo obstaculo, hoc est civitatis vel potius castri Foroiulani terminos introisset, perpendere coepit, cui potissimum primam provinciarum quam ceperat committere deberet. Siquidem omnis Italia, quae versus meridiem vel potius in eorum extenditur, Tyrreni sive Adriatici maris fluctibus ambitur, ab occiduo vero et aquilone iugis Alpium ita circumcluditur, ut nisi per angustos meatus et per summa iuga montium non possit habere introitum; ab orientali vero parte, qua Pannoniae coniungitur, et largius patentem et planissimum habet ingressum. Igitur, ut diximus,

---

[1]) Ta širok in raven vhod je sedanja Vipavska dolina. Po Paulu diaconu je spadalo Kranjsko razen Vipavskega k Panoniji.

[2]) To je takrat, ko je Paulus diaconus spisal svojo zgodovino Langobardov, tedaj v drugi polovici osmega stoletja.

[3]) Mogoče pa, da to ni bil Gisulf, temuč njegov oče Grasulf.

[4]) Marpahis ali marepahis, langobardski izraz, sestavljen najbrže iz m a r = konj in p a h i s = deček, paž. Marpahis ali strator je bil konjski varuh, nadzornik konj in hlevov.

[5]) Fara, langobardski izraz, ki pomenja rodovino ali vrsto. Besedi fara in baron imata isto koreniko.

dum Alboin animum intenderet, quem in his locis ducem constituere deberet, Gisulfum, ut fertur, suum nepotem, virum per omnia idoneum, qui eidem strator erat, quem lingua propria „marpahis" appellant, Foroiulanae civitati et totae illius regioni praeficere statuit. Qui Gisulfus non prius se regimen
p. 78. eiusdem civitatis et populi suscepturum edixit, nisi ei || quas ipse eligere voluisset Langobardorum faras, hoc est generationes vel lineas, tribueret. Factumque est, et annuente sibi rege quas obtaverat Langobardorum praecipuas prosapias, ut cum eo habitarent, accepit. Et ita demum doctoris honorem adeptus est. Poposcit quoque a rege generosarum equarum greges, et in hoc quoque liberalitate principis exauditus est."

Ibid. c. 14. (l. c. p. 81): „ . . . Venetia enim non solum in paucis insulis, quas nunc Venetias dicimus, constat, sed eius terminus a Pannoniae finibus usque Adduam fluvium protelatur. . . . Venetiae etiam Histria conectitur, et utraeque pro una provincia habentur. Histria autem ab Histro flumine cognominatur. Quae secundum Romanam historiam amplior, quam nunc est, fuisse perhibetur. Huius Venetiae Aquileia civitas extitit caput; pro qua nunc Forum Iulii, ita dictum, quod Iulius Caesar negotiationis forum ibi statuerat, habetur."

Andreae Bergomatis Historia, c. 1. (MG. SS. rer. Langob., 222): „Igitur Langobardi introierunt Italia per Foroiulanorum terminum. Alboin nepoti sui Gisolfi Foroiuli concessit et reliquis nobiles Langobardi." (Ex Paulo diacono.)

Johannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 59): „Siquidem Venetie due sunt. prima est illa que in antiquitatum hystoriis continetur, que a Panonie terminis usque ad Adda fluvium protelatur, cuius et Aquilegia civitas extitit caput, in qua beatus Marcus evangelista, divina gratia perlustratus, Cristum Ihesum dominum praedicavit. secunda vero Venecia est illa, quam apud insulas scimus, que Adriatici maris collecta sinu, interfluentibus undis, positione mirabili, multitudine populi feliciter habitant."

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 7): „Et dicti Longobardi, primo in Forumjulii intrantes, Civitatem Austriam, quae tunc castrum Forojuliense dicebatur, depopulaverunt, et totaliter destruxerunt . . . Venetiae quippe duae sunt. Prima est illa, quae in antiquitatum historiis continetur; quae a Pannoniae termino usque ad flumen Danubii[1]), in qua etiam Istria complectitur, protelatur: cujus Aquilegia olim civitas famosa caput extitit, quae etiam caput Italiae vocabatur. Secunda Venetia est, quae apud insulas maris Adriatici, ex collectione populorum, primam Venetiam propter rabiem Attilae et deinde Longobardorum . . . infra aquas fundata est."

Chronicon patr. Aquil. alterum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 9): „Et primo (Longobardi) Forumjulii intrantes, et quod post Attilae nequi-

[1]) Prav za prav reka Adda.

tiam tam in Aquilegia quam per ducatum Forojulii reformatum fuerat devastantes, primo Civitatem Austriam, quae tunc ut supra dixi castrum Forijulii appellabatur, destruxerunt ... Legitur, quod duae sunt Venetiae. Una, quae in antiquitatum historiis nominatur, et ista a Pannoniis finibus, in qua etiam Istria continetur, usque ad fluvium Danubium[1]) terminat. Alia vero, quae nunc mari Adriatico conjungitur, et in aliis maritimis insulis, quam post eversionem Aquilegiae, quae primae Venetiae fuit, incolae habitare coeperunt."

Danduli Chronicon, lib. V, c. 11, pars 13. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 94): »Qui (Longobardi) cum ad extremos Italiae fines pervenissent, montem ascendit (sc. Alboinus), ut contemplaretur Italiam, qui mons propterea Mons regis appellatus est. Et postea ingressus Venetorum antiquam provinciam, in Forojulii, quae in ostio ejus est, Ghisulphum nepotem suum ducem constituit."

Št. 72.

568, po 2. aprilu.[2])

Ko so prišli Langobardi v Italijo, je zbežal „patriarh" Pavlin iz strahu pred njimi iz Ogleja na otok Gradež, kjer se je nahajalo z visokim zidom utrjeno mesto z mnogimi cerkvami. Tu sem je tudi spravil svetinje in zaklade oglejske cerkve. V cerkvi sv. Vitala je shranil ostanke dvainštirdeseterih mučenikov, v cerkev sv. Marije je dal prinesti ostanke svetih devic Evfemije, Doroteje, Tekle in Erazme, v cerkev sv. Ivana evangelista pa trupla sv. Kancija, sv. Kancijana in sv. Kancijanile. Ko je hotel rečeni patriarh iti z množico ljudstva v razrušeno oglejsko mesto, mu je povedal božji glas, kako so zbežali oglejski meščani zarad grozovitosti Langobardov v gradeški grad ter prinesli s seboj trupla sv. Kvirina, Hilarija in Tacijana.[3]) Ta novica ga je tako razveselila, da je popisal ta prenos ter določil, katere dneve naj se obhaja god teh svetnikov. Osmi dan po binkoštih naj se praznuje god dvainštirdeseterih mučenikov, praznik sv. Hilarija in Tacijana naj bo dne 14. februarja, mašnika Kvirina dne 29. maja, sv. Kancijanov dne 30. aprila, god svetih devic pa dne 3. septembra.

Pauli diaconi Historia Langob, II, c. 10 (MG., SS. rer. Langob., 78): „Aquileiensi quoque civitati eiusque populis beatus Paulus patriarcha praeerat. Qui Langobardorum barbariem metuens, ex Aquileia ad Gradus insulam confugit secumque omnem suae thesaurum ecclesiae deportavit."

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, 6): „Paulus siquidem precessor eius (sc. Heliae), hostile periculum

[1]) Adda.

[2]) Po prihodu Langobardov v Italijo.

[3]) Po Dandulovi kroniki (VI, c. 1, pars 14 in 15) je patriarh Helija shranil ostanke naštetih svetnikov po gradeških cerkvah. Gl. pod št. 78.

non ferens, Longobardis advenientibus, cum omni thesauro ęcclesię Gradus se contulerat, afferens secum corpora sanctorum martyrum Hilari et Taciani et reliquorum.

p. 40. **Chronicon Gradense** (Monticolo, l. c. p. 40 in 41): „. . . qui (Paulus) sanctissimus patriarcha corpora sanctorum in eisdem nove Aquileie ęcclesiis honorifice condivit: in ęcclesia sancti Vitalis quadraginta et duo martyrum ||
p. 41. corpora dignissime tumulavit; in ęcclesia sanctę Marię corpora sanctarum virginum Eufimię, Dorotheę, Teclę et Erasmę diligenter collocavit; corpora autem sanctorum Cancii, Canciani et Cancianillę in ęcclesia sancti Johannis evangeliste celeberrime composuit. cumque idem venerabilis patriarcha ad destructam Aquileiensium civitatem cum populi multitudine ire disponeret, divina revelatione sibi innotuit qualiter cives Aquileie sevissimam Longobardorum rabiem in Gradense castrum fugientes beatissima corpora sanctorum Quirini, Illari et Taciani et ceterorum secum asportaverunt. hac itaque revelatione non parum illarescens et translationem eorum scripsit et natalicii diem constituit celebrari; in octavo die pentecosten natale quadraginta et duo martirum instituit, natalicia sanctorum Illari et Taciani sexto decimo kalendas marcii, Quirini sacerdotis quarto kalendas iunii, sanctorum Cancianorum pridie kalendas madii, natale sanctarum virginum tercio nonas septembris."

Ibid. l. c. (p. 49): „Paulus siquidem processor eius (Heliae), hostile periculum non ferens, Longobardis advenientibus cum omni thesauro ecclesię Gradus se contulerat, afferens secum corpora sanctorum martirum Ellari et Taciani et reliquorum. defuncto vero Paulo in ęcclesia Gradense umato, cuius sepulchrum usque hodie ibi manet, . . ."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c. p. 62), „Eodem tempore Romanam ecclesiam vir sanctissimus, Benedictus papa, regebat, Aquilegensi quoque civitati eiusque populis beatus Paulus patriarcha preerat, qui Langobardorum rabiem metuens, ex Aquilegia ad Gradus insulam confugit, secumque beatissimi martiris Hermachore et ceterorum sanctorum corpora, que ibi humata fuerant, deportavit et apud eundem Gradensem castrum honore dignissimo condidit, ipsamque urbem Aquilegiam novam vocavit."

Ibid. l. c. p. 63): „. . . prima illarum Gradus dicitur, que dum constat altis menibus ecclesiarumque copiis decorata sanctorumque corporibus fulta, quemadmodum antique Venecie Aquilegia, ita et ista totius nove Venetie caput et metropolis fore dinoscitur."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS, XIV, 13): „Paulus patriarcha fuit natione Romanum. Ipse condivit in ecclesiis Gradensem sanctorum corpora: in ecclesia sancti Vitalis quadraginta et duo martirum cum ceterorum aliorum per muris circuitum; corpora sanctarum virginum in ecclesia sancte Marie; corpora sanctorum Cancianorum in ecclesia sancti Johannis euangeliste. Aquilegensi quoque civitati destructa, cum eisque populo Paulus patriarcha fuit, itemque iturus per revelationem sanctorum

que ad eum invenit; qui Longobardorum rabiem metuens, ex eandem Aquilegia ad Gradum insula confugit secumque beatissimi martiris Quirini, Hillari et Taciani et ceterorum sanctorum corpora deportavit et apud eandem Gradensem civitatem cum honore dignissimo condidit in ecclesia sancti Iohannis baptiste, per hanc revelationem quod ad eum Paulum patriarcha invenit. Composuit sive ipse scripsit Translationem sanctorum corpora, festivitatibus et natales illorum constituit: quadraginta et duo martirum octavo die pentecosten; natalitia sanctorum Hillari et Tatiani sexto decimo Kalendas Marcii; natales Quirini sacerdoti quarto Kalendas Iunii; natales sanctorum Cancianorum primo die Kalendas Madii; sanctarum virginum tertio Non. Septembris."

Ibid. l. c. (p. 16): „Tempore quod Iustinianus Romanum imperium feliciter regebat, in Italia Totilam Gotorum regem superavit legemque Romanam instituit, his diebus[1]) vir sanctissimus Benedictus papa Romanam sanctam regebat ecclesiam, Aquilegensi quoque civitati eiusque populo Paulus patriarcha preerat, qui Longobardorum rabiem metuens ex Aquilegia destructa ad Gradum insulam confugit secumque beatissimorum martirum Hellarii et aliorum sanctorum corpora deportavit et aput eandem Gradensem civitatem honore dignissimo condidit, ipsamque novam Aquilegiam nominavit. Paulus primus sedit, fuit nacione Romanus; qui vixit in eadem ecclesia patriarchas an. 12."

Danduli Chronicon, V, c. 11, pars 13 (Muratori, Scriptores rer. Ital. XII, 94): „... ubi (in Foroiulio) hic Paulus Aquilegiensis episcopus sedem tenebat, qui Longobardorum adventum abhorrens ad castrum Gradense profugit cum corporibus sanctorum Hilarii et Cantiani et aliorum sanctorum et omni thesauro ecclesiae."

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl Aquil., App. p. 7): „Hic Paulus patriarcha, timore eorumdem Longobardorum ductus, cum thesauro et reliquiis ecclesiae ad Gradum insulam se contulit, quam novam Aquilegiam appellavit."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. p. 9): „Hic Paulus patriarcha timore eorumdem Longobardorum cum reliquiis et thesauro ecclesiae se ad Gradum insulam contulit, quam novam Aquilegiam appellavit."

Št. 73.

568, po 2. aprilu.[2])

Duhovnik Geminijan je prenesel iz Trsta na otok Gradež trupla dvainštirideseterih mučenikov, katera je našel med zidovjem razdrtega mesta in ondotne cerkve. Iz Ogleja pa so spravili na rečeni otok trupla

[1]) Tu se marsikaj ne ujema. Cesar Justinijan je vladal od 527—565, papež Benedikt I. pa od 574—578. Gotovski kralj Totila je bil premagan leta 552., patriarh Pavlin pa je zbežal na Gradež leta 568.

[2]) To se je zgodilo po prihodu Langobardov v Italijo.

sv. Kancijana, Kancija, Kancijanile, Evfemije, Doroteje, Tekle in Herazme ter jih z veliko častjo shranili po gradeških cerkvah.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, 37): „Ea namque tempestate cuidam Geminiano presbitero divina revelatione iniunctum est ut in Tergestina civitate destructa inter muros ecclesię et muros destructę civitatis corpora sanctorum quadraginta et duo martyrum diligenter perquireret. Quibus inventis, cum quibusdam suis comprovincialibus ad Aquilegensium destructam perveniret civitatem; perquirentes reliquias sanctorum invenerunt ibi corpora sanctorum martyrum Cancii et Canciani atque Cancianille nec non et corpora sanctarum virginum Eufimię, Dorotheę, Teclę et Erasmę, quas omnes reliquias, ut ei revelatum fuerat, secum defferentes, cum maximo honore in castro Gradensi infra ęcclesias dignissime condiderunt.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS. XIV, 11): „Geminianum presbiterum quod ad eum Deus revelavit, ut in Triestina destructa civitate venirent, ut inquireret sanctorum corpora quadraginta et duo martyrum infra muros ecclesie et muros destructe civitatis, ut per iuga culminum toti quod pueri erant in ecclesia stantem propter metum paganorum in hoc loco toti fuerunt precipitati; cum Aquilegia venerunt, inquisierunt Cancii et Cancianum et soror illius Cancianilla, et quatuor alie sanctarum virginum, Eufemia, Dorothea et Tecla et Erasma. Tota hec sanctorum corpora cum multitudinem aliarum, quod ad eum presbiterum in revelatione venit et ad eum locum ostendit. Venetici toti omnes, quod hic destructe civitati venturi fuerunt, presbiterum Geminianum ad illorum locum ostenditur. Supra corpora sanctorum multitudo marmoreis lastis[1]) invenerunt, subtus eas traxerunt, in Gradensem civitatem illas adduxerunt, cum maximo honore in Gradensis ecclesiis retinuerunt.“

Danduli Chronicon, V, c. 11, pars 14 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 94): „Eadem clade (Longobardorum) vir devotus Geminianus presbyter de Trigestina urbe iam in solitudinem reddita corpora XLII. martyrum divina revelatione inventa auferens, et de Aquileia sanctorum Cantiani, Cantii et Cantianillae et sanctarum Euphemiae, Dorotheae, Teclae et Herasmae corpora in Grado portavit.“

Št. 74.

568, po 2. aprilu.

Langobardski kralj Alboin je pripeljal s seboj v Italijo ljudi raznih narodov, katere si je sam podvrgel ali pa se je to zgodilo že pod njegovimi predniki. Mnogo krajev po Italiji, po katerih so njih

[1]) „Lastis“ namesto „lastris“. — Lastrum je po Du Cangeevi trditvi „basis“ ali „pes columnae“.

potomci še okoli leta 790. prebivali [1]), se je potem imenovalo po dotičnih narodih, kakor po Gepidih, Bolgarih, Sarmatih, Panoncih, Švabih Norikih in drugih.

Pauli diaconi Historia Langob., II, c. 26. (MG., SS, rer. Langob., 87): „Certum est autem, tunc Alboin multos secum ex diversis, quas vel alii reges vel ipse ceperat, gentibus ad Italiam adduxisse. Unde usque hodie eorum in quibus habitant vicos Gepidos, Vulgares, Sarmatas, Pannonios, Suavos, Noricos sive aliis huiuscemodi nominibus appellamus."

Št. 75.

Najbrže leta 568.[2])

Istrsko ljudstvo se je zarad barbarskih napadov napotilo na Koprski otok ter si tu postavilo svoja stanovališča. Na čast takratnemu katoliškemu knezu so istrski prebivalci imenovali takrat ustanovljeno mesto Justinopolis.

Danduli Chronicon, lib. V, c. 8, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 84): „Huius tempore Istriorum gens barbarorum invasionibus graviter afflicta in Caprariam insulam secedunt et domos construunt et in gloriam catholici principis fundatum oppidum Justinopolim vocaverunt."

Št. 76.

Okoli 569.

Obri so po Dolenji Panoniji pregnali Rimljane, Gote in Gepide ter se sami polastili rečene pokrajine.[3])

---

[1]) Nekako v tem času je spisal Paulus diaconus zgodovino svojih rojakov.

[2]) Dandulus omenja, da se je to zgodilo za oglejskega škofa Štefana, ko je v Carigradu vladal cesar Justin I. (518—527). — Tej trditvi nasproti se mora opomniti, da je takrat gospodoval po Italiji in tudi po Istri Teodorik, kralj Vzhodnih Gotov. Njegova oblast je bila tako velika, da bi se tuji barbari ne bili upali napasti njegovih dežel. Razmere med istrskimi prebivalci in takratno gotovsko vlado v Italiji so bile povoljne, kar je razvidno iz nekaterih Cassiodorovih pisem. Neverjetno je, da bi bili koprski prebivalci imenovali svoje mesto po tujem vladarju, ne pa po domačem. Kaj takega ne bi bili storili že iz strahu pred Teodorikom.

Zgoraj omenjeni napadi so se vršili za cesarja Justina II., ki je vladal od leta 565—578., ko je bila Istra pod bizantinsko oblastjo. Takrat ne bi bilo težavno koprskim prebivalcem, da bi bili imenovali svoje mesto po cesarju Justinu. Leta 568. so iz Panonije prišli Langobardi ter se polastili skoraj vse Italije. Prebivalci oglejskega mesta so zbežali pred njimi na Gradež Brez dvoma so tudi istrski prebivalci takrat pred Langobardi iskali zavetja na otokih in tik morskega obrežja, kjer jih je grška vlada lažje varovala, kakor pa v notranjih delih istrskega polotoka. (Cf. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 163.)

[3]) Pod oblastjo Obrov je živelo mnogo Slovčnov. Ko so ti Obrom pomagali pregnati Rimljane, Gote in Gepide, so množili svojim gospodom njih slavo in moč, sebi pa pridobili mnogo zemlje, po kateri so se potem naselili.

Conv. Bag. et Carant., c. 3. (MG. SS., XI, 6): „... seu quomodo Huni (sc. Avares) Romanos et Gothos atque Gepidos de inferiori Pannonia expulerunt et illam possederunt regionem."

Ibid. c. 6. (l. c. p. 9): „Sed post annos nativitatis Domini 377 (sic!) et amplius Huni ex sedibus suis in aquilonari parte Danubii in desertis locis habitantes, transfretantes Danubium expulerunt Romanos et Gothos atque Gepidos."

Št. 77.

Od 569. do 571.

Za oglejskim patriarhom Pavlinom je sledil Probin, ki je bil izvoljen od duhovščine in ljudstva, katero je vsled langobardskega navala pribežalo na Gradež. Probin je bil rojen v Beneventu. Kot patriarh je vladal eno leto in osem mesecev.[1]) Umrl je na Gradežu, kjer je bil tudi pokopan.

Pauli diaconi Histor. Langob., II, c. 25 (MG. SS. rer. Langob., 86) „Paulus quoque patriarcha annis duodecim sacerdotium gerens, ab hac luce subtractus est regendamque ecclesiam Probino reliquit."

Ibid., III, c. 14 (l. c. p. 100): „Mortuo vero apud Aquileiam[2]) patriarcha Probino, qui ecclesiam unum rexerat anno, eidem ecclesiae sacerdos Helias praeficitur."

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie, (Monticolo, Cronache Veneziane, p. 6): „... defuncto vero Páulo et in ęcclesia Gradensi humato, cuius sepulchrum usque modo ibi manet, Probinus Gradensium, id est novę Aquileię rexit ęcclesiam."

Chronicon Gradense, (Monticolo, l. c., 42): „Huic (Paulo) successit Probinus, qui in eadem nova Aquileia metropolitanam rexit ęcclesiam annis II, mensibus VIII."

Ibid. p. 49: „... defuncto vero Paulo ... Probinus Gradensem, id est nove Aquileie, rexit ęcclesiam."

Johannis diaconi Chronicon Venetum, (Monticolo, p. 68): „... huic (Paulo) successit Probinus."

Ibid. p. 69: „Mortuo vero apud Aquilegiam patriarcha Probino, qui ecclesiam uno rexerat anno..."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 13): „Cui (Paulo) successit Probinus in eadem nova Aquilegia patriarcha; qui rexit ecclesiam an. 2, men. 8. Fuit nacione similiter Romanus."

---

[1]) Nekateri viri nam poročajo, da je Probin vladal eno leto, drugi pa, da je bil predstojnik svoji cerkvi dve leti in osem mesecev. Če pomislimo, da je njegov prednik Pavlin, ki je pastiroval 12 let, nastopil svoje dostojanstvo leta 557. ter tedaj umrl 569., Probinov naslednik Helija pa bil izvoljen leta 571., je jako verjetno, kar piše Dandulus, da je vodil gradeško cerkev eno leto in osem mesecev.

[2]) Probin je umrl na Gradežu, ki je blizu Ogleja („apud Aquileiam").

Ibid. (MG. SS., XIV, 16): „Probinus, qui fuit natione Beneventanorum, ordinarius Romane ecclesie, sedit in eadem nova Aquilegia patriarcha an. 1.“

Danduli Chronicon, V, c. 12, (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 95): „Probinus episcopus Aquilegiensis consecratus est anno domini DLXIX. Hic in Benevento natus et Romanae ecclesiae ordinatus, postea constitutus a catholico clero et populo[1]), qui propter Longobardorum invasiones in Grado confugerant, hoc tempore electus et intronizatus est.“

Ibid. V, c. 12, pars 6, (l. c. p. 96): „Furente namque hac persecutione probinus episcopus dum sedem tenuisset anno uno, mensibus VIII in Grado vitam finivit ibique sepultus requiescit.“

Chronicon patr. Aquil. primum, (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Probinus Paulo successit, qui uno anno apud Gradum vixit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum, (Rubeis, l. c. App. 9.): „Probinus patriarcha Paulo successit, qui apud Gradensem insulam uno anno vixit et migravit ad Christum.“

Št. 78.

Od 571 do 586.

Za oglejskim patriarhom Probinom je leta 571. sledil Helija. Bil je po rodu Grk, vzgleden po svojem obnašanju in zaradi svoje učenosti na glasu. Ker so bili takrat pokrajinski škofje s svojih sedežev pregnani, niso lahko prišli k volitvi. Zato so le tisti škofje, ki so ostali na Gradežu, skupno z ondotno duhovščino in ljudstvom postavili Helija za „patriarha“.[2]) S to izvolitvijo so hoteli ustreči želji (bizantinskih) cesarjev, katerim se niso po zgledu Rimljanov in Ravenncev nikdar izneverili, pač pa bili vedno nasprotniki Langobardom.

Patriarh Helija je postavil na Gradežu cerkev na čast sv. Evfemiji. Tu je zbral sinodo, katere se je udeležilo vse beneško ljudstvo po Furlaniji in Istri od Verone pa do Panonije.[3]) Na podlagi spisa patriarha Pavla je Helija pokazal zbranemu ljudstvu trupla svetih devic Evfemiji, Doroteje, Tekle in Erazme. Ta trupla je potem z veliko častjo prenesel

---

[1]) Probin ni bil izvoljen od katoliške duhovščine in katoliškega ljudstva, kakor trdi Dandulus, kajti bil je razkolnik prav tako, kakor njegov prednik Pavlin ali pa njegov naslednik Helija.

[2]) Omenili smo že (gl. št. 64), da se je že oglejski škof Pavlin ali Pavel prej ko ne začel imenovati patriarha. Kakor se kaže, so tudi njegovi nasledniki, kakor Probin, Helija in drugi, obdržali ta naslov. Rimski papeži jim niso priznali tega dostojanstva.

[3]) Sinoda z dné 3. novembra leta 579., kateri je bajé predsedoval patriarh Helija, je izmišljena in dotični zapisnik ponarejen. Vendar je mogoče, da je rečeni Helija sklical kdaj kako sinodo. Ni pa verjetno pri takratnih političnih razmerah, da bi se bilo te sinode udeležilo „vse beneško ljudstvo po Furlaniji in Istri“.

v rečeno cerkev.[1]) V isto cerkev je tudi spravil ostanke sv. Hilarija, Tacijana in Kvirina.

Dalje je Helija dal napraviti nekoliko cerkva na otokih, ki se nahajajo med Gradežem in mejami caorlske škofije.[2]) Na prvem otoku blizu Gradeža je postavil cerkev na čast sv. Petru.[3]) Tu je tudi ustanovil ženski samostan.

Na sosednjem otoku, ki je šest milj dolg, sta bila dva moža skrita, ker sta se bala grozovitih poganov (Langobardov). Enemu je bilo ime Barban, drugemu pa Tariles. Prišla sta bila iz mesta Trevisa. S seboj sta spravila svoje pohišje in druge potrebne stvari. Mati božja jima je bajé razodela, da želi v rečenem kraju imeti cerkev. Ona dva sta to naznanila patriarhu, kateri je takoj nato začel staviti cerkev na čast Materi božji na tistem mestu, kjer so našli temelj in druga znamenja (nekdanje) cerkve. Tudi je tu ustanovil moški samostan, v katerem je rečeni Barban postal prvi opat Po tem opatu so tudi začeli imenovati ondotni otok.[4]) Barbanov tovariš se je povrnil v svojo domovino. Ko je zvedel, da so barbari v sužnost odpeljali njegove sinove, je umrl takoj od žalosti.

Zunaj mestnega zidovja je Helija postavil majhno cerkev na čast sv. mučeniku Vidu. Na sredi otoka nad (gradeškim) mestom je stala že dalj časa cerkev, posvečena sv. mučeniku Menu.[5])

Na nekem drugem otoku ne daleč od razrušenega mesta Ogleja je stal nekdaj poganski tempelj, posvečen maliku Behel-u. Stavbo tega tempeljna, ki je bila občudovanja vredna, je razrušil grozoviti Atila. Helija je na mestu poganskega tempeljna postavil cerkev na čast svetemu mučeniku Julijanu.[6])

Na sosednjem otoku, ki se zarad ondi stoječega lesenega „fora“[7]) zove Anfora[8]) ter je tri milje dolg, je Helija postavil cerkev sv. Petra in pa samostan. Po sredi je potok (morski vodotok) rezal ta otok.

---

[1]) Trupla sv. Evfemije, Doroteje, Tekle in Erazme je patriarh Pavel leta 568 shranil v cerkvi sv. Marije (gl. št. 72); Helija jih je pa, kakor se kaže, dal prenesti v novosezidano cerkev sv. Evfemije.

[2]) Caorle je mesto na Beneškem blizu izliva reke Livenze v Jadransko morje.

[3]) Ta cerkev je stala na otoku St. Pietro d' Orio, ki se nahaja od Gradeža proti severozahodu.

[4]) To je otok Barbana od Gradeža proti severovzhodu, kjer je sedaj sloveča božja pot.

[5]) V katoliški cerkvi se praznuje en svetnik tega imena dné 2. aprila, eden pa 11. novembra.

[6]) To je sedanji otok S. Giuliano, kjer se še vedno nahaja cerkev sv. Julijana.

[7]) Beseda „forus“ pomenja med drugim tudi kraj, kjer se grozdje tlači.

[8]) Ta otok je blizu izliva Avše v morje, ki dela sedaj nekoliko časa mejo med Avstrijo in Italijo.

Nato je prišel Helija na otok, ki se zove Buso [1]) ter je eno miljo dolg. Tu je bil grad, v katerem je prebivalo mnogo ljudi. Atila je dal grad razrušiti in požgati, prebivalce pa do zadnjega vse pomoriti.

Na naslednjem otoku [2]) je Helija ustanovil cerkev sv. Andreja in pa ženski samostan. Ta otok je šest milj dolg. Na koncu mu luka dela mejo.[3])

Helija je vladal 14 let, 10 mesecev in 21 dni[4]) ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

Pauli diaconi Historia Langob., III, c. 14. (MG., SS. rer. Langob., 100): „Mortuo vero apud Aquileiam patriarcha Probino, qui ecclesiam unum rexerat anno, eidem ecclesiae sacerdos Helias praeficitur."

Ibid. III, c. 26 (l. c. p. 105): „His diebus defuncto Helia Aquilegensi patriarcha, postquam quindecim annos sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit ecclesiam."

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie, (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 8): „... post annos V his omnibus suprascriptis peractis in ipsa sede metropolitana Gradensi, defunctus est supramemoratus Helias patriarcha, qui annos pontificatus rexit XIIII et menses X dies XXI et sepultus est in ecclesia beatę Eufemię."

Chronicon Gradense. Cod. Vat. Urb. 440. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 42): „Dehinc (sc. post Probinum) Helias, egregius patriarcha, Gradensem regendam suscepit ęcclesiam. ipse in eadem ęcclesiam sanctę Eufimię iuxta nominis proprietatem fabricare precepit, nam quod grece Eufimia, latine bona forma [5]) sonat. in eadem quoque ęcclesia congregata multitudine episcoporum a Verona usque Pannoniam, cunctoque Venetie populo convocato, generalem sinodum celebravit. ipso namque tempore corpora sanctarum virginum secundum quod a reverendo Paulo patriarcha scriptum fuerat perquirens, omnibus revelavit, quibus cunctis qui erant in prefato concilio visis, celeberrime ipsa corpora venerati sunt."

Ibid., Cod. Vat. Urb. 440. (l. c. p. 46, 47): „Idem quoque sanctissimus p. 46.
Helias patriarcha in littoribus, quę a Gradensi civitate usque Caprulanum episcopium discurrunt, quasdam ediffìcare fecit ecclesias in primo littore, quod iuxta Gradensem adesse dinnoscitur civitatem, basilicam in honore Dei et sanctissimi Petri apostolorum principis edifficare precepit, ubi et ceno-

[1]) Majhen otok pri izlivu reke Avše v morje.

[2]) To je otok sv. Andreja med Porto Buso in Porto Lignano.

[3]) Dandanes ni mogoče razsoditi, je li res patriarh Helija postavil vse naštete cerkve in samostane ali pa se marsikatere naprave drugih oseb njemu pripisujejo.

[4]) Večina virov (Cronica de sing. patr., Chron. Gradense ter Danduli Chronicon) trdi, da je Helija vladal 14 let, 10 mesecev in 21 dni. En vir (Chron. Venet. vulgo Altinate) ne omenja dnevov, Paulus diaconus in pa Iohannes diaconus pa navajata nekako „okroglo" število, namreč 15 let. Napačno je število, katero nahajamo v obeh Chron. patr. Aquil.

[5]) Prav za prav „bona fama".

bium puellarum adesse ordinavit. in secundo quoque littore, cuius longitudo
p. 47. per sex extenditur miliaria, ‖ in quodam eiusdem littoris heremi loco duo viri ibidem manentes inventi sunt, quorum alter vocabatur Barbanus, alter vero Tarilessus dicebatur. idem namque viri paganorum fugientes rabiem, de Tarvisio cum omni sua suppellectile illic latitabant, quibus ecclesiam in honore sanctę Dei genitricis Marię, ut fuerat revelatum, prenominatus patriarcha facere precepit. ad quem cum isdem patriarcha pervenisset locum, veluti ibi reppererunt signa eiusdem ęcclesię fundamenta iniecit, ubi et monachorum cenobium adesse nec non et Barbanum abbatem fieri ordinavit; huius namque socius ad propria remeavit."

Ibid. Cod. G. III, 10 v knjižnici patriarhalnega seminarja v Benetkah.,
p. 46. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 46, 47, 48): „Idem sanctissimus Helias patriarcha in littoribus, que a Gradensi civitate usque ad Caprullanum episcopatum discurrunt, quasdam basilicas sanctas hedificare fecit. in primo quidem littore, quod adesse dignoscitur iuxta Gradensem civitatem, ecclesiam in honorem sancti Petri apostolorum principis edificare iussit, ubi et monasterium puellarum ibidem adesse instituit, que quidem post illorum
p. 47. ingressum a nemine amplius ‖ in vita videbantur, sed post illorum obitum cadaver eius in medio ecclesię populo ostendebatur. cęterum notabis quod in secundo littore, cuius longitudo per sex miliaria extenditur, in quadam parte eiusdem littoris duo viri ibidem latitabant, qui non inventi reperti sunt; quorum unus vocabatur Barbanus, unde et ab illo sene Barbano locus ille usque in presens Barbanus dicitur; alter vero Tarilessus nuncupabatur; qui plane ibi latuerant ut paganorum rabiem declinarent, venerantque de civitate Tarvisina, nam et cives eiusdem Tarvisine civitatis fuerant, detulerantque illuc omnem illorum suppellectilem et omnem familiarem substantiam quam possederant, quibus in honorem sancte Dei genitricis Marie ecclesiam, ut eiusdem fuerat revellatum, facere isdem Helias patriarcha devote curavit. ad quem locum cum isdem patriarcha simul cum istis viris ire disposuisset, ibidem, sicuti illi predicerant, signa et funda-
p. 48. menta ‖ eiusdem ecclesię in eodem loco reperta sunt, ibique statim ęcclesiam fundavit et erexit, ubi et monachorum cęnobium adesset et ibidem perpetuo instituit, nec non ibidem Barbanum abbatem fieri ordinavit. alter vero sotius ad propria remeavit eo quod nimia filiorum coacervatione refertus in seculo fuerat, quos quidem barbarorum servos effectos audiverat et pre dolore statim diem postremam clausit."

Ibid. Cod. Vat. Urb. 440. (l. c. p. 50): „... post annos quinque hec omnia suprascripta peracta in ipsa sede metropolitana Gradense, defunctus supramemoratus Helias patriarcha, qui annis pontificatum rexit XIIII et mensibus X diebus XXI et sepultus est in ęcclesia beatę Eufimie."

Johannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 74): „His diebus cum essent anni ab incarnatione Domini

DLXXXVIII [1]), defuncto Helya patriarcha Aquilegensi, postquam quindecim annos sacerdotium gessserat, sepultus est apud Gradensem metropolym in ecclesia sancte Euphymie."

Chronicon Venetum vulgo Altinate. (MG. SS., XIV, 13): „Huic (sc. Probino) successit Helias dehinc patriarcha, eadem Gradensem regendam suscepit ecclesiam; qui in predicta civitate novam sancte Euphemie ecclesiam iuxta nominis proprietatem fabricare precepit — nam quod Grece „euphimia", hoc Latine „bona forma" [2]) sonat — ibique sinodum congregavit. Ad Verona usque Panonia cum totum Foroguliensium et Hystrie partis, cum cunctum populum Veneciarum in eadem ecclesia, que ad honorem sancte Euphemie ipse patriarcha edificavit, itemque sinodavit. Cunctum populum demonstravit corpora sanctarum virginum Eufimia, Dorothea; proprie iste sorores fuerunt. Cetere alie similiter Tecla et Herasma sororibus a sanguinitate proprie pertinuerunt iuxta expositionem scripti Pauli patriarche. Corpora earum sanctarum virginum condiderunt in eadem sancta ecclesia cum maximum honore. Super septem lastis [3]), que in Aquilegia destructa civitate supra illarum corpora quod (hic) invenerunt, in eadem ecclesia sub sex condiderunt. Septima autem in quattuor columpnis supra illarum sanctamru virginum altare composuerunt. Corpora sanctorum Quirini et ceterorum in eadem ecclesia ad cornu sinistrum altaris per confessionis, itemque ad illorum honore ecclesiam fecit, et ibi condierunt sanctorum corpora. Per unumquemque altaria consecravit per commentum Pauli et Probinus patriarcha."

Ibid. (l. c. p. 14, 15): „Iter totis autem littoris quod sunt in unum per longitudo retinnendum da Gradensem civitatem usque ad Caprules episcopii castellum, primum lito iuxta Gradensem civitatem fecit sive ediffi- cavit Helias patriarcha ecclesia ad honore sancti Petri apostoli, ibique monasterium puellarum constituit. Item littore tenet miliaria sex; supra eodem littus sive civitatem locum inventum fuit heremi concussu remocioni habitaculum. Viri duo hic stantem erat, unum nomine Barbanum, alium Tarilesum. De Tarvisio civitate fuerunt; sed propter metum paganorum in eodem loco fuerunt reconditi con omni illorum sumptibus sive supralectile. Sancta virgine Dei genitricem Maria in eodem loco ad illorum revelavit, ut ad suum honorem ecclesia iussit ediffìcare. Illos autem venerunt, nunciavit revelationem dominus Helias patriarche; ipse cum illos ad eum locum invenerunt insignia iter inposita. Cepit statim dominus patriarcha cum ipsis ecclesiam fundare, secundum quod invenerunt insignia posita. Constituit hac monasterium virorum monacorum, aba autem Barbanum ordinavit. Remeavit Tarcelsus ad propriam secularìam. Helias patriarcha ‖

p. 14.
p. 15.

[1]) Ta letnica je napačna. Helija je umrl leta 586.

[2]) „Bona fama".

[3]) Lasta = lastra. Beseda „lastrum" zaznamenuje podstavec pri kakem stebru (gl. Du Cange, Gloss.) V italijanščini pomenja „lastra" kamenito čveterokotno ploščo·

multitudinem proprii eodem monasterium per ventanii [1]) preceptum largium, per partes monachos in hoc monasterium ceperunt se congregare. Concessit autem Helias patriarcha monasterium Barbanu apelari nomine, quia primum fuit Venecie. Foris muros civitatis ediffìcavit sive fundavit ecclesia parva ad honorem sancti Viti martiris; ad medium autem littore supra eadem civitatem ab antiquitus ecclesia parva fuit dedita ad honorem sancti Menne martiris. Templum paganorum, quod ad Behel ydolum aliquantulum erat stantem non longe ab Aquilegia destructa civitate, mirabile fuit habente lapideis tabulis sive lapidibus preciosis, mira res ediffìcii, que a sevissimo Atila destructa fuit. Helias patriarcha illum templum ydolorum ecclesia ediffìcavit ad honore sancti Juliani martiris littore secundo, que stat supra littus sancti Petri. Monasterium est constitutum in eo litus. Propter quod iter [2]) forum fusteum [3]) erat stantem, altitudinis magne habentem, Anforis litus apelatur; tenet miliaria tres; rivo confinit [4]) medium. Tercium littore venit; Budes apelatur. Iter fuit civitatis castrum; multitudinem populi diversitatum in eo castellum fuerunt habitantes; crocias [5]) per illorum usali [6]) consuetudo gens universe in manibus fuerunt portantes. Quod toti in unum ad Aquilegia antiqua civitate venerunt, ante item civitatis portam totas ctocias, quod in manibus portantes erunt, iter ponebantur, et populi introeuntes erant in civitatem; existimabantur omnes, ut karris multitudo illas crocias portare non potuerunt. Illum eadem castellum a sevissimo Atila, nefandissimum paganum, destructum fuit et incensum; et tota gens interfecit a maiore usque ad minore: ita nullus remansit. Eo autem littore tenet miliario uno. Littore quod istum est stantem supra ita similiter Budes apelatur. Item Helias patriarcha ecclesia fundavit ad honore sancti Andree apostoli ibique monasterium puelarum constituit. Eo littore tenet miliaria sex. Hunc finit portum."

Ibid. (l. c. p. 16): „Per Augustinum et Romanum generabile concilium secundum canonicorum ordinem electus et ordinatus a Constantinopolitano pontifice et suorum episcoporum et ad Romanum universalem pontificem et ad suorum episcoporum [7]) dominus Helias Gradensis patriarcha, et suorum posteri patriarche per nomina et ordinem sive per nacionem hic scripta sunt.

Helias dehinc patriarcha tercius eamdem Gradensem regendam suscepit ecclesiam. Fuit nacione Grecorum; qui vixit an. 14 et men. 10."

---

[1]) Morebiti bi tu moralo stati „ventarii" ali pa „venteni."

[2]) „Iter" stoji tu morda za „inter".

[3]) Fusteum = ligneum (lesen).

[4]) Confinit = terminatur (je omejen).

[5]) Po razlagi v MG. SS. l. c. pomenja „crocias" palice, ki imajo podobo križa, ali pa morebiti tudi križe.

[6]) „Usali" stoji tu za „usuali".

[7]) Noben drug vir ne omenja, da bi bil Helija res na ta način izvoljen in posvečen, kakor se tu poroča.

Ibid. (l. c. p. 38, 39): „Littore vero proximum hic civitatis (sc. Gradensis) ediffìcaverunt ad invencionem domini patriarche Helia due ecclesie,
39. una ad honorem ‖ sancti Menen martiris et alia sancti Viti. Templum quoque paganorum, quod ad Behel ydolum nomine dicitur, aliquantulum erat adhuc stantem non longe ab Aquilegia; ydolum illum templum ecclesiam ediffìcaverunt ad honore sancti Juliani martiris. Litore secundo ediffìcavit ecclesiam ad honorem sancti Petri apostolorum principis; ibi monasterium constituit. Tenet eodem litus miliarias tres; Anforis litus apellatur. Tercium litore Budes apelatur; ibi fuit civitatem castrum, que a paganis destruxerunt; tenet miliario uno. Quarto vero littore similiter Budes appelatur, ibi fundavit ecclesiam ad honorem sancti Andree apostoli; ibique monasterium puellarum constituit. Eo littore tenet miliaria sex; hic similiter confinivit portum."

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Helias patriarcha sedit annis XXII."

Chronicon patr. Aquil. alterum. (Ibid. p. 9): „Mortuo Probino successit ei Elias patriarcha, qui sedit annis XXII."

Danduli Chronicon lib. VI. c. 1. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 97): „Helias Aquilegiensis episcopus renunciatus est an. Dom. DLXXI. Quo tempore cum provinciales episcopi a sedibus suis pulsi pro novi praesulis electione convenire minime potuerunt; sed qui remenserant in Grado, una cum clero et populo hujus ecclesiae convenientes, hunc natione Graecum, moribus et scientia circumspectum, pontificem elegerunt, credentes propterea votis imperialibus satisfacere, a cujus imperii obedientia, una cum Romanis et Ravennatibus nullo tempore defecerunt, et contra Longobardos, requirentibus patritiis ab imperio missis, continuo affuerunt."

Ibid., lib. VI, c. 1. pars 10. (l. c. p. 98): „Hoc tempore itaque Helias venerabilis episcopus ecclesiam sanctae Euphemiae in domum pro sua habitatione in Grado construxit."

Ibid. lib. VI, c. 1. pars 14 (l. c. p. 102): „Helias itaque de Aquilejae episcopo factus novae Aquilegiae patriarcha, assistente synodo corpora sanctorum Hilarii et Tatiani et Quirini martyris ecclesiae sanctae Euphemiae, quam ipse construxerat, dignissime collocavit."

Ibid. pars 15 (p. 102): „Similiter sanctorum Cantii, Cantiani et Cantianillae membra in ecclesia s. Joannis evangelistae hic pontifex cum honore deposuit... Sanctarum vero virginum Euphemiae, Dorotheae et Teclae ac Herasmae ossa in ecclesia sanctae Mariae solemniter tumulavit. Corpora etiam XLII martyrum in ecclesia sancti Vitalis cum venerabili devotione recondidit." [1])

[1]) Chronicon Gradense (l. c. p. 41) in Chronicon Venetum vulgo Altinate (l. c. p. 13) trdita, da je že patriarh Pavel dal prenesti ostanke dvainštirdeseterih mučenikov v cerkev sv. Vitala, ostanke sv. devic Evfemije, Doroteje, Tekle in Erazme v cerkev sv. Marije ter trupla sv. Kancija, Kancijana in Kancijanile v cerkev svetega Ivana evangelista. Gl. št. 72.

Ibid. pars 18. (l. c. p. 103): „Hic patriarcha templum quoddam paganorum in honorem Bethel in contiguo litore situatum in monasterium puellarum sub sancti Petri apostoli vocabulo transmutavit; et non procul in vicina insula monasterium monachorum in honorem sanctae Mariae construxit, ubi sibi revelatum fuerat, quod Barbanum appellavit, quia vir catholicus Barbanus nomine, qui cum Tarilesso socio suo de Tarvisio illuc confugerant, constitutus ibi primo abbas fuit."

Ibid., pars 22. (l. c. p. 103): „Eodem tempore (sc. a. 586) Helias venerabilis patriarcha elapsis ab intronizatione sua annis XIV, mensibus X, diebus XXI diem suum clausit extremum, et in ecclesia sanctae Euphemiae, quam ipse construxerat, sepultus est."

Št. 79.

Nekako med 573 in 583.

Po smrti langobardskega kralja Klef-a [1]) so bili Langobardi deset let brez kraljev. Gospodovalo jim je 35 vojvodov, izmed katerih je vsak imel svojo pokrajino. Tako je n. pr. vojvoda Gisulf vladal po Furlanskem. Ti vojvodi so plenili po (katoliških) cerkvah, morili duhovnike, razdirali mesta, pobijali prebivalce ter pod svojo oblast spravili večino Italije, kolikor si je že ni Alboin podvrgel. Iz koristolovja je bilo mnogo plemenitih Rimljanov umorjenih; drugi pa so bili med Langobarde razdeljeni tako, da so jim morali dajati tretjino svojih pridelkov.

Pauli diaconi Historia Langob., II, c. 32 (MG. SS. rer. Langob., 90): „Post cuius (sc. Cleph) mortem Langobardi per annos decem regem non, habentes, sub ducibus fuerunt. Unusquisque enim ducum suam civitatem obtinebat: Zaban Ticinum, Wallari Bergamum, Alichis Brexiam, Eoin Trientum Gisulfus Forumiuli. Sed et alii extra hos in suis urbibus triginta duces fuerunt. His diebus multi nobilium Romanorum ob cupiditatem interfecti sunt. Reliqui vero per hospites divisi, ut terciam partem suarum frugum Langobardis persolverent, tributarii efficiuntur. Per hos Langobardorum duces, septimo anno ab adventu Alboin[2]) et totius gentis, spoliatis ecclesiis, sacerdotibus interfectis, civitatibus subrutis populisque, qui more segetum excreverant, extinctis, exceptis his regionibus quas Alboin ceperat, Italia ex maxima parte capta et a Langobardis subiugata est."

Št. 80.

Med 574—578.[3])

Malamoški dožd Beat se je napotil z nekaterimi tribuni in plemenitaši k rimskemu papežu Benediktu (I.) ter ga prosil, da bi povzdignil

[1]) Cfr. Marii Aventic. Chronica ad a. 573.

[2]) To je leta 574.

[3]) Papež Benedikt I. je bil posvečen dné 3. junija leta 574.; pokopali pa so ga dné 31. julija leta 578.

gradeški grad v Novi Oglej ter ga postavil za metropolo vsemu Beneškemu in vsej Istri. Naznanil mu je imena nekaterih patriarhov, kateri so po razrušenju oglejskega mesta brez apostolskega dovoljenja imeli svoj sedež v gradeškem gradu. Ti so bili: Marcelijan, ki je prvi vladal v Novem Ogleju 19 let, prej pa postavil v razrušenem Ogleju belinjski samostan; dokler je živel, je imel oblast čez ta samostan; ostal je menih, če tudi je imel škofovsko čast; tudi je dal napraviti, cerkev, katero je posvetil Mariji Devici. Za njim je sledil Marcelin ki je vladal v Novem Ogleju 15 let. Za tem je prišel Štefan, ki je v rečenem gradu vodil svojo cerkev 12 let, 3 mesece 15 dni. Njegov naslednik je bil Maver (Mavrencij), ki je vladal 4 leta in 5 mesecev. Za njim je prišel Macedonij, ki je kot pastir skrbel za svojo cerkev 16 let, 5 mesecev in 6 dni. Ta je postavil na Gradežu cerkev sv. Ivana. Vse te može je treba dostaviti k številu škofov, ki so vladali od časa sv. Marka pa do Niceta, ki je živel takrat, ko je bil Oglej razdejan· Tudi so dobili palij od rimskih papežev v tistem kraju, kateri naj bi se odslej zval Novi Oglej.

Nato je rimski papež Benedikt v zboru devetintrideseterih (osemnajsterih) škofov določil, da naj se gradeško mesto zove Novi Oglej ter postane metropola čez Beneško in Istro.[1]) Temu so potrdili vsi navzoči škofje in kardinali rimske cerkve. Ko je papež poklical k sebi dožda in njegove spremljevalce, je izrekel v posebni listini, da naj bo odslej gradeška cerkev metropola vsemu Beneškemu in vsej Istri. Tamošnja duhovščina in ljudstvo naj svobodno volita svoje škofe. Po izvolitvi naj jih dožd one pokrajine umesti v službo. Nato pa naj imajo sufragani pravico, da jih posvetijo. Ko je vse to izvršeno, naj pridejo k rimski stolici po palij.

Vse to je papež s posebno listino podelil doždu Beatu in vsem njegovim naslednikom. Nato je Pavla, kardinala rimske cerkve, ko so ga izvolili tribuni in plemenitaši, ki so došli z doždom Beatom, in ko ga je dožd umestil v službo, papež posvetil v patriarha, podelil mu palij ter ga poslal v Novi Oglej.

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, p. 37—40): p. 37.
„Hisdem autem temporibus Beatus dux Metamaucensium cum quibusdam
tribunis et nobilibus ad universalem Romane || sedis pontificem nomine p. 38.
Benedictum adgressi sunt iter, at quem cum pervenissent, suppliciter fusis
precibus, quatinus Gradense castrum novam Aquileiam institueret et tocius

[1]) Več razlogov govori za to, da so ta naredba papeža Benedikta I. in druge njegove tu navedene določbe izmišljene. Patriarh Pavel ali Pavlin je bil razkolnik ter je umrl že leta 569. O omenjeni papeževi naredbi se ni ohranila nobena listina in tudi vsi starejši zgodovinski viri molčé o njej. Pisatelj Beneške kronike je porabil nepristno listino, katero je baje poslal papež Pelagij II. škofu Heliju, ko nam je poročal o tej papeževi naredbi.

Venetię et Hystrię metropolim ordinaret deprecabantur. nomina quoque patriarcharum qui post destructionem Aquilegensium urbis sine alicuius apostolici concessione in prefato Gradensi castello sederant refferebant, dicentes: Marcellianus patriarcha ipse primus in eadem novam Aquileiam sedit annis XVIIII, qui prius fecerat monasterium Beligniense in destructa Aquileia; quod etiam monasterium sub proprii dominii iure quamdiu vixit retinuit. huic autem successit Marcellinus, qui annis XV novę Aquilegę rexit ecclesiam; post quem Stephanus in eiusdem castri ecclesiam sedit annis XII et mensibus III et diebus XV. huius quippe successor extitit Maurus, qui in eadem ęcclesia prefuit annis IIII, mensibus V; post quem Macedonius per annos XVI et mensibus V et dies VI ibidem extitit patri-
p. 39. archa, qui ęcclesiam sancti Iohannis apostoli et evangelistę ‖ in eodem castello fundavit. hos autem in numero episcoporum, qui a tempore beati Marci usque ad Nicetam, qui tempore destructionis Aquilegensi prefuit ęcclesię, connumerari credimus nec non ab apostolice sedis pontificibus cum palii benedictione in hanc quam petimus novam fieri Aquileiam destinati sunt.

Tunc idem sanctissimus Benedictus summus Romanę sedis pontifex, benignitatis clemencia motus, dignis eorum condescendit precibus, communicatoque XXXVIIII episcoporum concilio, Gradensem civitatem novam Aquileiam constituens, ex collaudatione supradictorum episcoporum et omnium sanctę Romanę ęcclesię cardinalium tocius Venetię et Hystrię metropolim ordinavit, accersitoque duce et qui cum eo erant: per privilegii, inquit, preceptum sanctę Romane ęcclesię et collaudatione ac confirmatione omnium istorum fratrum, tam episcoporum quam cardinalium, tocius Venetię
p. 40. nec non et Hystrię Gradensem ‖ ęcclesiam metropolim vobis ordinamus; eiusdem vero presulis electionem clero et populo liberam faciendi tribuimus facultatem. prefate preterea regionis duci post factam electionem investicionis potestatem committimus, qua ab ipso duce accepta, eiusdem suffraganeis consecrandi licenciam concedimus. quibus expletis, ad huius sanctę Romane ęcclesię sedem ad pallii benedictionem suscipiendam properare iniungimus.

Hec omnia per privilegii paginam duci Beato et cunctis eius suscessoribus concessit. ad huius rei confirmationem recto, ut supradictum est, ordine quendam Paulum cardinalem sanctę Romanę ęcclesię, facta electione ab ipsis tribunis et nobilibus qui cum Beato duce aderant, a prefato quoque duce accepta investicione, patriarcham consecravit atque cum pallii benedictione in novam Aquileiam cum eis remisit."

p. 55. **Cronica brevissima originis patriarchatus Gradensis** (Monticolo, l. c. p. 55 in 56): „Hisdem autem temporibus Beatus dux Methamaucensium cum quibusdam tribunis et nobilibus suis ad universalem Romane sedis pontificem, nomine Benedictum, aggressi sunt iter; ad quem cum pervenissent, suppliciter fusis precibus quatenus Gradense castrum novam Aqui-

legiam institueret et totius Venetie et Istrie metropolim ordinaret deprecabantur. tunc idem sanctissimus || Benedictus summus Romane sedis pontifex, benignitatis clementia motus, dignis eorum condescendit precibus, comunicatoque triginta novem episcopornm concilio, Gradensem civitatem novam Aquilegiam constituens, ex collaudatione supradictorum episcoporum et omnium sancte Romane ecclesie cardinalium totius Venetie et Istrie metropolim ordinavit, acersitoque duce et qui cum eo erant: per privilegii, inquit, preceptum sancte Romane ecclesie et collaudatione et confirmatione omnium istorum fratrum tam episcoporum quam cardinalium totius Venetie nec non Istrie Gradensem ecclesiam vobis metropolim ordinamus, eiusdem vero presulis electionem clero et populo liberam faciendi tribuimus facultatem; prefate preterea regionis duci post factam electionem investitionis potestatem committimus, qua ab ipso duce accepta, eiusdem suffraganeis consecrandi licentiam concedimus; quibus expletis, ad huius sancte Romane ecclesie sedem ad palii benedicionem suscipiendam properare iniungimus. p. 56.

Hec omnia per privilegii paginam duci Beato et cunctis eius successoribus concessit, et ad huius confirmationem recto ut supra dictum est ordine declarandam, quendam Paulum cardinalem sancte Romane ecclesie, facta electione ab ipsis tribunis et nobilibus, qui cum Beato duce aderant, a prefato quoque duce accepta investitione, patriarcham consecravit atque cum palii benedictione in novam Aquilegiam cum eis remisit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 11, 12 in 13): p. 11.
„Beatus dux Matamaucensis cum omnibus tribunis Venetie ad Romam adempti sunt iter, ut ad sancte Romane sedis pontificem nomine Benedictum, p. 12.
universalis orbis apostolicum principem. Quod ante pontificem venit dux, inquisivit ad eum, nove Aquilegie civitatis Gradense ut metropoli institeret secundum veteris Aquilegie civitatis consuetudo; et ostendit ad eum nomina pontificum per ordine, quod retro tempore in eadem civitate ordinati fuerunt, usque ad Niceta, eadem civitatem presul, secundum illius Benediti pape dictum sive ostensione, quod ipse illius factum habet. Post quam civitatem destructa fuit, nomina quinque patriarchis, que, predicta destructa, absque nullius episcoporum confirmacione in nova Aquilegie habitantes fuerunt et de illius diocesi iussione sive potestate fuerunt iuxta precessu apostolicis et vestris successorum. Nomina illius patriarchis ita sunt hec illis quinque: quod fuit Marcellianus, quia ipse sedit in nova Aquilegia Gradus metropoli civitate an. 19. Iste fecit sive retinuit in Aquilegia destructa monasterium Bilegnum; ecclesia fecit ad honore sancte virginis Marie; monacum fuit, sed episcopi fungeretur honore. Cui successit secundus Marcellinus; sedit an. 15. Post hic successit Stephanus; sedit an. 12, men. 3, dies 15. Maurentius an. 4, men. 5. Macedonius sedit an. 16, men. 5, dies 6. Ipse fundavit ecclesiam sancti Iohannis evangeliste et apostolum in Gradus. Isti quinque episcoporum compotens facti sunt, in ilorum scripti sunt ordine, quod retro tempore constituit beatum Petrum mittens Aquilegie esset

episcoporum Marcum suum discipulum et Hermachora cum ceterorum usque Niceta; quia ipsius tempore destructa fuit civitate. Postquam destructa fuit, predicti supra isti quinque episcoporum, quod per nomina dicti sunt, de nullorum episcoporum, quod supra dicitur, laude fuerunt illis habere; set Romane sedis apostolicis pontifices illis transmitebat cum palliis benedictione. Benedictus namque, sanctissimum et benignissimum pontificem, dux Metaumaucensem Beatum cum omnibus tribunis quod ad eum inquisitum habet, per confirmatione in Gradensem civitatem metropolitanum pontificem consilium fecit decem et octo episcoporum; laudavit et confirmavit per privilegii preceptum subscriptionem pape sive toti istorum episcopi Paulus cardinalis de duodecim ordinalibus [1]) Romane sedis ecclesie, constituerunt nove Aquilegie Gradus civitate metropolitanum esset; instituerunt totius Venecie fieri, immo et Ystrie, „scilicet ad regendam ecclesiam atque cum Dei timore „dispensandam, emissa vobis preceptione concedere debemus. Quapropter „vestri compatentes merori necessitudini, per illum precepti seriem supra„scriptam civitatem Gradensem tocius Venecie fieri cum omnibus vestre „ecclesiis pertinentibus et Ystrie metropolim perpetuo confirmamus.“ [2]) Subscriptione et confirmatione episcoporum sub illius scripsit et confirmavit privilegii preceptum gardinalis [3]) Romane universalis ecclesie, que archipres-
p. 13. biterii sive ‖ episcoporum in illorum ordine conpellentur, cum triginta alii presbiterorum. Concessit Benedictus papa, Beatus dux cum omni populo Venecie metropolitanum patriarcha Gradense nove Aquilegie civitatis ut eligeret, et dux investiret, ut per manu Romane sedis pontificem investitionem acciperet, et illum debet consecrare, et cum privilegii preceptum per concilium cum laude et confirmacione episcoporum et cum palii beneditione in Aquilegie nove civitatis Gradus metropoli revertere.“

Št. 81.

Nepristno. [4])

Med 574—578.

Papež Benedikt (I.) piše g r a d e š k e m u p a t r i a r h u [„*Gradensi patriarchae*“] ter mu naznanja, da mu je (papežu) pisal eden izmed njegovih (patriarhovih) rojakov, z imenom Ivan, zastran možitve nje-

[1]) Morebiti „cardinalibus“ ali pa „ordinariis“. — Že Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 203) je dvomil, da je bil Pavel prej kardinal rimske cerkve. Iz pisma papeža Pelagija I. do patricija Ivana smemo sklepati, da je bil prej menih. (Gl. št. 64.) Ne more se trditi, da je bilo v Rimu za papeža Benedikta I. dvanajst kardinalov.

[2]) Tu je pisatelj dva stavka od besede do besede prepisal iz nepristne listine, katero je baje papež Pelagij II. poslal škofu Heliju. (Gl. št. 84.)

[3]) „Gardinalis“ namesto „cardinalis“.

[4]) Papež Benedikt I. ni pisal takega pisma gradeškemu patriarhu, ker je bil ta, kakor nam je znano, razkolnik. Mogoče je, da je kako tako pismo poslal gradeškemu patriarhu kak poznejši papež tega imena.

gove še živeče hčere. Njena rajnka sestra je bila zaročena z nekim mladeničem, ki se zove Štefan. A ni se omožila, ker je prej umrla. Nato ga je (papeža) rečeni Ivan vprašal, ako se more še živeča hči omožiti z imenovanim mladeničem ali pa ne. Tudi je trdil, da se je to vprašanje zdelo njemu (patriarhu) dvomljivo. Papež odgovarja na to, da mož in žena postaneta še le takrat eno meso, ko sta se med seboj po krvi zvezala [„ . . . *non aliter virum et mulierem posse fieri unum carnem, nisi carnali copula sibi cohaereant*"] Krvno sorodstvo se ne napravi z golimi besedami. Tudi poljub še ne naredi sorodstva, ker ne učini nikakršnega mešanja krvi. Zato rečeni Ivan lahko dá svojo drugo hčer v zakon tistemu, kateremu je bil namenil prvo. Zakaj naj bi se jima branilo, kaj takega, česar ne prepoveduje sveto pismo. Tudi posvetne postave ne omenjajo ničesar o osebah, katere še niso stopile v sveti zakon.

Datum manjka.[1]) — „*Lex divinae.*"

[Gratiani decr. C. XXVII, qu. 2, c. 18 (Pithoeus, Corp. iur. can., p. 364). — Mansi, Conc. coll., IX, 863. — Migne, Patrol. ser. lat., LXXII, 683. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, št. 1046.]

Št. 82.

578.

V četrtem letu[2]) vladanja cesarja Tiberija Konstantina se je zgodilo, da je skoraj stotisoč Slověnov pustošilo po Traciji in po drugih pokrajinah.

Ker so Slověni razsajali po Grškem, ker so tudi od vseh drugih strani pretile nevarnosti in ker Tiberij ni imel nobene za vojsko sposobne trume, da bi jo bil poslal proti enemu delu sovražnikov, še manj pa proti vsem — vsaj mu še ni bilo mogoče, da bi se bil postavil nasproti zoper vzhodne bizantinske sovražnike (zoper Perze) — je poslal poslance k Bajanu, voditelju Obrov, s prošnjo, da ne bi bil odslej več sovražen Bizantincem, pač pa naj bi blagovolil podpirati njegovo državo. Nato ga je izpodbujal, da bi pričel vojsko s Slověni. Ti so mnogokrat pustošili binzantinsko zemljo, a sedaj naj rajše mislijo, kako bi branili svojo domovino. Ko bo pretila nevarnost njih hišam, bodo nehali pleniti po binzantinski zemlji.

S tem poslanstvom pa cesar Bajana še ni pregovoril. Zato je poslal k njemu Ivana, kateri je nehal biti poveljnik čez otoke ter začel vladati po ilirskih mestih. Ta je tedaj prišel na panonsko zemljo, potem

---

[1]) Papež Benedikt I. je vladal od 3. junija leta 574. pa do 31. julija leta 578

[2]) Bizantinski cesar (βασιλεύς) Justin II. je leta 575. postavil Tiberija za sovladarja ter mu dal naslov καῖσαρ (Theophanes, Chronographia, ed. Boor, p. 247.) — Četrto leto Tiberijevega vladanja kot καῖσαρ je bilo torej 578.

pa pripeljal Bajana in obrske trume na bizantinska tla, prevažajoč barbarsko množico na tako zvanih dolgih tovornih ladjah. Tako je bajé prišlo na binzantinsko zemljo okoli šestdeset tisoč jezdecev oklopnikov. Odtod jih je peljal (Ivan) skozi Ilirijo, potem se napotil ž njimi v deželo Scitov (v Dobrudžo) ter nato sklenil, da bi šel zopet čez Donavo s tako zvanimi ladjami dvovesljačami.[1]) Ko je kakan dospel na drugo stran reke, je začel takoj požigati slovĕnske vasi, pokončavati polja ter jemati in odpeljavati vse, kar se je dobilo. Nobeden izmed ondotnih barbarov se mu ni upal postaviti nasproti, ubežali so v gosto zarastene gozde. Napad Obrov na Slovĕne se ni izvršil vsled cesarjevega poslanstva ali pa, da bi se bil Bajan hotel izkazati Bizantincem hvaležnega zato, ker mu je bil cesar jako naklonjen, temuč samo vsled njegove (Bajanove) osebne surovosti. Voditelj Obrov je poslal poslance k Daurentiju in drugim slovĕnskim starejšinam z naročilom, da bi ubogali Obre ter jim dajali predpisani davek. Daurita[2]) pa in drugi voditelji so odgovorili: „Kdo izmed ljudi, katere obsevajo solnčni žarki, je tako mogočen, da bi nas premagal? Navajeni smo, da si lastimo tuje zemlje; ne pa, da bi se drugi osvojili našo. Taka bode naša navada, dokler bo kaj boja in kaj mečev.“ [3]) — Tako predrzno so se izrazili Slovĕni, isto tako ošabno so odgovorili tudi Obri. Temu je sledilo zmerjanje in sramočenje; nazadnje so se ti barbari, ki so bili divje in ohole nravi, začeli prepirati. Slovĕni niso mogli brzdati svoje jeze ter so k njim došle poslance umorili, kar se je seveda tudi naznanilo Bajanu. Ta se je večkrat spomnil rečenega čina Slovĕnov ter tajno gojil sovraštvo do njih. Jezilo ga je tudi to, da ga niso ubogali, (da bi se mu bili podvrgli). Vse to je tedaj storil, da bi si pridobil na eni strani cesarjevo naklonjenost, na drugi strani pa blaga bogato deželo, kajti Slovĕni so večkrat oropali zemljo Bizantincev.[4])

Menandri Protectoris Fragmenta, c 47 et 48 (Historici graeci mi-
p. 98. nores, ed. Dindorf, II, p. 98—100), c. 47: „ . . . καὶ οὖν ἐν τοιοῖσδε τριβο-

[1]) Severno mejo bizantinske države sta delali takrat Sava in dolenja Donava. Obrska vojska se je iz Panonije naprej pomaknila proti jugu v Ilirijo, nato proti vzhodu po bizantinskih tleh skozi Mezijo (sedanjo Srbijo in Bolgarijo) v Scitijo (sedanjo Dobrudžo). Odtod je bilo treba iti čez Donavo v sedanjo Valahijo, kjer so bili v šestem stoletju Slovĕni naseljeni.

[2]) Tu imamo enkrat obliko „Daurentios“, drugikrat pa „Dauritas“. Nam je li tu misliti na dve osebi ali pa samo na eno?

[3]) Te besede in pa razni dogodki nam kažejo, da Slovĕni niso bili tisto mirno in krotko ljudstvo, kakor ga opisujejo nekateri pisatelji devetnajstega stoletja. Pokrajine, po katerih še dandanes nahajamo Slovane, so si morali ti s silo prilastiti; [illegible] jim navadno nobeden ni dal ničesar.

[4]) Iz vsega tega sledi, da so bili Slovĕni leta 578. nezavisni od Obrov ter [illegible], da se niso bali umoriti njih poslancev. Okoli 60.000 mož močna [illegible] vojska jih ni mogla prisiliti, da bi bili obljubili Bajanu pokorščino.

μένου τοῦ χρόνου, καὶ τῶν ἐξ ἑκατέρας πολιτείας πρέσβεων περὶ ταῦτα ἐνησχολημένων, οὕτω τε φερομένου τοῦ ἑῴου πολέμου ἐπ' ἀδήλοις, κατὰ δὲ τὸ τέταρτον ἔτος Τιβερίου Κωνσταντίνου Καίσαρος βασιλείας ἐν τῇ Θρᾴκῃ ξυνηνέχθη τὸ Σκλαβηνῶν ἔθνος μέχρι που χιλιάδων ἑκατὸν Θρᾴκην καὶ ἄλλα πολλὰ ληίσασθαι."

Ibid. c. 48: „Ὅτι κεραϊζομένης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ Σκλαβηνῶν καὶ ἁπανταχόσε
ἀλλεπαλλήλων αὐτῇ ἐπηρτημένων τῶν κινδύνων, ὁ Τιβέριος οὐδαμῶς δύναμιν
ἀξιόμαχον ἔχων οὐδὲ πρὸς μίαν μοῖραν τῶν ἀντιπάλων, μήτι γε καὶ πρὸς πᾶσαν, οὔτε
μὴν οἷός τε ὢν πολέμοις σφίσιν ὑπαντιάζειν τῷ ἀνὰ τοὺς ἑῴους πολέμους τὰς Ῥωμαίων
τετράφθαι δυνάμεις, πρεσβεύεται ὡς Βαϊανὸν τὸν ἡγεμόνα τῶν Ἀβάρων, τηνικαῦτα
οὐ δυσμενῶς ἔχοντα πρὸς Ῥωμαίους, ‖ ἄλλως δὲ τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ χαίρειν ἐθέ- p. 99.
λοντα δῆθεν εὐθὺς ἐκ προοιμίων τῆς αὐτοῦ Τιβερίου βασιλείας. ταύτῃ τοι καὶ πείθει
γε αὐτὸν κατὰ Σκλαβηνῶν ἄρασθαι πόλεμον, ὡς ἂν ὁπόσοι τὴν Ῥωμαίων δῃοῦσι,
τοῖς οἰκείοις ἀνθελκόμενοι κακοῖς, ἐπαρκέσαι τε βουλόμενοι τῇ πατρῴᾳ κατὰ τὸ
μᾶλλον, παύσαιντο μὲν τοῦ τὴν Ῥωμαϊκὴν ληιλατεῖν, οἱ δὲ περὶ τῆς οἰκείας τὸν
κίνδυνον ἀναδέξονται. τοῦ Καίσαρος τοίνυν τὴν τοιάνδε ὡς αὐτὸν στείλαντος πρεσβείαν,
οὔτι ἠπείθησεν ὁ Βαϊανός. ἐκπέμπεται δ' οὖν ἐπὶ τούτῳ Ἰωάννης, ὃς δὴ τῶν νήσων
διήνυε τὴν ἀρχὴν τηνικαῦτα καὶ τὰς Ἰλλυρίδας ἰθύνειν ἔλαχε πόλεις. οὗτος παρα-
γενόμενος ἐν Παιονίᾳ τῇ χώρᾳ, μετήγαγεν ἐς τὴν Ῥωμαίων αὐτόν τε τὸν Βαϊανὸν
καὶ τὰς τῶν Ἀβάρων δυνάμεις, ἐν ταῖς δὴ λεγομέναις ὁλκάσι μακραῖς τὰ βαρβαρικὰ
διαβιβάσας πλήθη. καὶ λέγεται ἀμφὶ τὰς ἑξήκοντα χιλιάδας ἱππέων θωρακοφόρων
ἐς τὴν Ῥωμαίων διαπορθμευθῆναι. ἐνθένδε αὖθις διὰ τῆς Ἰλλυριῶν διαγαγών, εἶτα
ἐς τὴν Σκυθῶν ἀφικόμενος, ἔμπαλιν διελθεῖν παρεσκεύασε τὸν Ἴστρον ἐν ταῖς κα-
λουμέναις ἀμφιπρύμνοις τῶν νεῶν. ἐπειδὴ δὲ ἐπεραιώθη ἐς τὸ κατ' ἀντικρὺ τοῦ
ῥείθρου, παραχρῆμα τάς τε κώμας ἐνεπίμπρα τῶν Σκλαβηνῶν καὶ ἐσίνετο τοὺς ἀγρούς,
ἦγέ τε καὶ ἔφερεν ἅπαντα, οὐδενός πω τῶν ἐκεῖσε βαρβάρων θαρρήσαντός οἱ ἐς χεῖρας
ἐλθεῖν, ἐς τὰ λάσια δὲ καὶ κατηρεφῆ τῆς ὕλης καταπεφευγότων. ἡ δὲ τῶν Ἀβάρων
κίνησις κατὰ Σκλαβηνῶν (ἐγίγνετο) οὔτι γε μόνον τῆς τοῦ Καίσαρος ἕνεκα πρεσβείας
καὶ τῷ βούλεσθαι τὸν Βαϊανὸν Ῥωμαίοις ἐκτῖσαι χάριν ἀνθ' ὧν ἐς τὰ μάλιστα ἐφι-
λοφρονεῖτό γε αὐτὸν ὁ Καῖσαρ, αλλ' ὅτι γε αὐτῷ καὶ ἔχθιστοι ‖ ὑπῆρχον ἰδίας ἕκατι p. 100.
δυσμενείας. ἔστειλε γὰρ ὡς αὐτὸν Δαυρέντιον καὶ τοὺς ὅσοι ἐν τέλει τοῦ ἔθνους ὁ
τῶν Ἀβάρων ἡγούμενος, σφᾶς τε ὑπακούειν κελεύων Ἀβάροις καὶ ἐς φόρου ἀπαγω-
γὴν ἔσεσθαι ἀναγράπτους, Δαυρίτας δὲ καὶ οἵ γε ξὺν αὐτῷ ἡγεμόνες "καὶ τίς ἄρα"
ἔφασαν "οὗτος πέφυκεν ἀνθρώπων καὶ ταῖς τοῦ ἡλίου θέρεται ἀκτῖσιν, ὃς τὴν καθ'
ἡμᾶς ὑπήκοον ποιήσεται δύναμιν; κρατεῖν γὰρ ἡμεῖς τῆς ἀλλοτρίας εἰώθαμεν, καὶ
οὐχ ἕτεροι τῆς ἡμεδαπῆς. καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν βεβαίῳ, μέχρι πόλεμοί τε ὦσι καὶ
ξίφη." οὕτως ἀπαυθαδισαμένων τῶν Σκλαβήνων, οὐκ ἄλλως καὶ οἱ Ἄβαροι διετέλουν
χρώμενοι μεγαληγορίαις. εἶτα ἐκ τούτου προπηλακισμοὶ καὶ ὕβρεις, καὶ ἅτε βάρβαροι
τῷ σκληρά τε καὶ ὀγκώδη φρονήματα ἔχειν τὴν ὡς αλλήλους ἀνεσόβησαν ἔριν. καὶ
οἱ Σκλαβηνοὶ τὸ σφῶν αὐτῶν ὀργίλον οὐχ οἷοί τε ὄντες ἐγχαλινῶσαι τοὺς ἐκεῖσε
ἀφιγμένους πρέσβεις ἀναιροῦσιν, ὡς ἑτέρωθεν ἀμέλει ἔκπυστα γενέσθαι ταῦτα Βαϊανῷ.
τοῦτο τοιγαροῦν κατὰ Σκλαβηνῶν ἐπίκλημα ποιούμενος ἐκ πολλοῦ ὁ Βαϊανός, καὶ
ὑποκρύφιον ἔχων ὡς αὐτοὺς τὸ ἔχθος, καὶ ἄλλως ἀσχάλλων, ὅτι αὐτῷ ὑπήκοοι οὐκ
ἐγένοντο, μήτι γε πρὸς αὐτῶν καὶ τὰ ἀνήκεστα πεπονθέναι, καὶ ἅμα μὲν χάριν εἰδέναι

βουλόμενος τῷ Καίσαρι, ἅμα καὶ πολυχρήματον τὴν χώραν εὑρήσειν οἰόμενος, ἅτε ἐκ πολλοῦ τῆς Ῥωμαίων ὑπὸ Σκλαβηνῶν ... (πεπορθημένης), τῆς δὲ κατ' αὐτοὺς γῆς πρὸς ἑτέρου τινὸς πάντων ἐθνῶν οὐδαμῶς."

Johannis abbatis Biclarensis Chronica. (MG. Auct. ant., XI, 214): „Anno X Justini imp., qui est Leovegildi regis VIII annus [1]) ... Sclavini in Thracia multas urbes Romanorum pervadunt, quas depopulatas vacuas reliquere. Avares litora maris captiose obsident et navibus litora Thraciae navigantibus satis infesti sunt." [2])

Št. 83.

Okoli 578.

Ker je bil grški cesar Justin (II.) bolehen, se je vojskoval namesto njega njegov sovladar Tiberij s Perzi in drugimi barbarskimi narodi, kateri so se vzdignili zoper bizantinsko državo. Od vseh strani mu je pretila nevarnost. Po Justinovi smrti [3]) so se zoper njega (Tiberija) še v večji meri vzdignila prokletstva vredna ljudstva Slovanov ter kodrastih in dolgolasih Obrov. Posebno od takrat, odkar je postal Tiberij samovladar, mu niso tudi za malo časa dali miru. Mnogi iz višjih in nižjih krogov so pomilovali cesarja ter rekli: „V velikih stiskah in v slabih dneh je nastopil vlado. „Po noči in po dnevu se je Tiberij trudil in skrbel, da bi si nabral novih trum ter jih na vse strani na razna bojišča odposlal.

Ivan iz Ephesa, Cerkvena zgodovina, III, c. 25. Iz sirskega jezika prevedel v nemščino dr. J. M. Schönfelder (Monakovo, 1862), str. 119 in 120: „Seitdem nämlich als Cäsar der gnädige Tiberius regierte, noch bei Lebzeiten K. Justin's, so führte er, der Cäsar, weil Justinus gleichfalls in das Elend verschiedener Krankheiten gefallen war, die Kriege, welche von allen Seiten ausgebrochen waren, vornehmlich den Krieg mit den Persern nebst allen anderen

[1]) Bizantinski cesar Justinijan je umrl dné 14. novembra leta 565. (Ivan iz Ephesa, V, c. 13.) Njegov naslednik je bil Justin II. Deseto leto Justinovega vladanja je bilo 575., osmo leto vladanja kralja Leovigilda pa 576. Tu je tedaj nekoliko nesoglasja v kronologiji.

[2]) Johannes abbas Biclarensis postavlja omenjene napade Slovênov in Obrov v leto 575. ali pa 576. Znano nam pa je, da ima ta pisatelj v svojem spisu mnogo napak gledé letoštetja. (MG., Auct. ant., XI, p. 209, 210.) Tako med drugim trdi, da je Benedikt (I.) postal leta 573. (v resnici 575.), Pelagij (II.) 576. (v resnici 579.) in Gregor (I.) 587. (v resnici 590.) rimski papež. Razlika med njegovo in pravo kronologijo znaša v teh slučajih dve ali tri leta. Ako to diferenco upoštevamo tudi pri tisti letnici, pod katero navaja omenjene napade Slovênov in Obrov, pridemo k letu 578.

[3]) Cesar Justin II. je umrl meseca oktobra leta 578. Devet dni pred svojo smrtjo (dné 26. septembra) je postavil Tiberija za samovladarja. (Theophanes, Chronographia, ed. Boor, 248; Ivan iz Ephesa, III, c. 6, Schönfelderjev prevod, str. 101.)

barbarischen Völkern, die gegen das mächtige Römerreich aufgestanden waren. Von allen Seiten war er bedroht; auch nach dem Tode Justin's setzten sie sich wider ihn nur noch um so mehr, besonders die fluchwürdigen Völkerschaften der Slaven (Ἐσκλαβῖνοι) und derjenigen mit gekräuselten oder langen Haaren, welche Avaren (Ἄβαροι) genannt werden. Besonders aber, seitdem er Selbstbeherrscher geworden war, gaben sie ihm auch nicht einmal kurze Zeit Ruhe — von den Gerüchten und Berichten, die von allen Orten her sich über ihn anhäuften. — Viele, Vornehme sowohl als Geringe, bedauerten ihn und sagten: Unter schweren Leiden und in schlimmen Tagen ist die Regierung an diesen gekommen. Bei Nacht und Tag gerieth er in Kämpfe und Sorgen, um Heere überall her anzusammeln und sie nach allen Seiten hin zu vielen Kriegen auszusenden."[1])

Št. 84.

Nepristno.[2])

579, dne 20. aprila.

Papež Pelagij (II.) dovoli oglejskemu patriarhu Heliju [„*Heliae Aquilegiensi patriarchae*"] vsled njegove prošnje in enoglasne želje njegovih sufraganov ter zastran grozovitosti besnečih Langobardov, da gradeški grad postane metropola čez vso Beneško in vso Istro [„ . . . *quatenus Gradense castrum totius Venetiae fieri et Istriae metropolim*"]. Ako bi se kdo predrznil uničiti in razrušiti to naredbo, naj bo izobčen.

„*Data XII. kal. Maii, imperante Tiberio Constantino caesare augusto.*"[3]) — „*Condecuit apostolica.*"

[Danduli Chronicon, VI, c. 1, pars 12 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 99). — Ughelli, Italia sacra (ed. 1653), V, 35. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 238. — Mansi, Conc. coll., IX, 924. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 579. — Bullarium Romanum, ed. Tomasseti, I, 157. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1047 (232).]

[1]) Prav za prav bi bilo na mestu, da bi bil tu natisnjen izvirni tekst v sirskem jeziku, ne pa nemški prevod. A tega mi ni bilo mogoče storiti, ker ne znam sirskega. Tisti izmed čitateljev, ki so se priučili sirskemu jeziku, lahko primerjajo nemški prevod z izvirnikom ter se prepričajo, je li prvi popolnoma zanesljiv ali ne.

[2]) Že Rubeis (l. c. col. 245 i. d.) je dokazal, da je ta listina ponarejena.

[3]) Ako bi bila ta listina pristna, bi bila izdana med 27. novembrom leta 578. (ker takrat je bil papež Pelagij II. posvečen), ter 3. novembrom leta 579. (ker ta datum ima zapisnik izmišljene gradeške sinode).

Št. 85.

Nepristno.[1])

579, dne 3. novembra. Gradež.

Helija, škof novooglejske cerkve [„*Helias episcopus sanctae novae Aquilegiensis ecclesiae*“], predseduje v novi cerkvi svete mučenice Evfemije na Gradežu [„*in civitate Gradensi*“] cerkvenemu zboru, katerega se je udeležilo mnogo škofov,[2]) duhovnikov, presbiterov in dijakonov. Helija pravi, da je imel le malo upanja, ko jih je sklical k zborovanju, kajti cerkev Gospodova zdihuje povsod pod težo bridkosti in divji narodi ne nehajo pustošiti pokrajine. Vsak dan je treba čutiti sovražni bič. Najprej je hunski kralj Atila razrušil oglejsko mesto, katero se pozneje zarad navala Gotov in drugih barbarov ni dosti opomoglo. Sedaj pa mesto ne more prenašati biča brezbožnega langobardskega naroda. Zato naj sklenejo, da za zmeraj postane gradeško mesto metropola ter naj se zove Novi Oglej, kar je že tudi potrdil papež Pelagij, kateremu je že prej (Helija) pisal o tej potrebni zadevi. [„*Si ergo consensu beatissimi apostolicae sedis papae Pelagii, cui jam ante communem nostram descripsimus necessitatem, vestrae sanctitati placeat, hanc civitatem Gradensem nostram confirmare perpetuo metropolim, novamque eam appellare Aquilegiam.*“]

Na sinodi zbrani očetje so odgovorili, da vsi to enoglasno potrjujejo.

Nato je presbiter Lavrencij, legat apostolske stolice, pokazal papežev privilegij,[3]) katerega je notar Epifanij vzel v roko in prečital. (Za tem je v zapisnik uvrščeno nepristno pismo papeža Pelagija, dat. z dne 20. aprila 579.)

Ko je notar prebral papeževo pismo, so izrekli vsi, da se strinjajo z ukazom papeža Pelagija in njegovim (Helijevim) nasvetom, da naj gradeško mesto postane metropola [„*hanc Gradensem civitatem vestram metropolim perpetuis temporibus esse*“]. Kdor bi se predrznil prelomiti to naredbo, naj bode preklet.

---

[1]) Da je tu omenjena gradeška sinoda izmišljena in dotični zapisnik ponarejen, je dokazal že leta 1740. Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 245—256). Bilo bi odveč, da bi tukaj še enkrat navedel mnogobrojne razloge tega pisatelja. — Ker je ta zapisnik nepristen, zato imajo imena v njem navedenih škofov le relativno zgodovinsko vrednost. Izmislil si je rečeno sinodo najbrže kak gradeški patriarh. Omenja se ta sinoda v nepristnem dokumentu, ki se pripisuje papežu Gregorju III. (gl. št. 209) ter potem v zapisniku mantovanske sinode iz leta 827.

[2]) Razun gradeškega patriarha se je, kakor čitamo v zapisniku, udeležilo rečene sinode še sedemnajst škofov osebno, dva pa po svojih zastopnikih. Zato beremo v obeh kronikah oglejskih patriarhov, da je bilo na sinodi dvajset škofov zbranih. V teh dveh kronikah sta namreč všteta tudi tista dva škofa, ki sta na Gradež poslala samo svoje namestnike.

[3]) Gl. št. 84.

Potem predlaga škof Helija, da bi se na zboru omenile še nekatere cerkvene stvari, zarad katerih jih je sklical. Nato so zbrani očetje ponovili verske dogme, sklenjene na cerkvenih zborih v Chalcedonu,[1]) Ephesu,[2]) Nicaeji[3]) in Carigradu.[4])

Zapisnik cerkvenega zbora so podpisali: „*Helias sanctae ecclesiae Aquilegiensis episcopus, Laurentius presbyter apostolicae sedis legatus, Marcianus episcopus s. ecclesiae Opiterginae,*[5]) *Leonianus episcopus s. ecclesiae Tiborniensis,*[6]) *Petrus*[7]) *episcopus s. ecclesiae Altinatis,*[8]) *Vindemius episcopus s. ecclesiae Cenetensis,*[9]) *Virgilius episcopus s. ecclesiae Patavinae,*[10]) *Joannes episcopus s. ecclesiae Celejanae,*[11]) *Clarissimus episcopus s. ecclesiae Concordiensis,*

[1]) Ki je bil leta 451.

[2]) Leta 431.

[3]) Leta 325.

[4]) Leta 381. — Kar se tiče občnega cerkvenega zbora v Carigradu leta 553. ki je obsodil „tri poglavja", se v tem zapisniku kar čisto nič ne omenja. En dokaz več, da je zapisnik ponarejen.

[5]) Opitergium (sedaj Oderzo) je bil na Beneškem od Trevisa proti severo-vzhodu.

[6]) Tiburnia ali Teurnia je bila na tleh sedanjega Koroškega v tistem kraju, kjer dandanes stoji vas St. Peter im Holz ne daleč od Špitala. Že Plinius (Nat. hist., III, 24, 146) in pa Ptolemaeus (Geogr., II, c. 13, § 8) omenjata to mesto. Tu je bila škofija že proti koncu starega veka v dobi sv. Severina. Cfr. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 27—29.

[7]) Razkolniškega škofa Petra omenja tudi papež Gregor v svojem pismu iz leta 595. (gl. št. 111.)

[8]) Altinum (sedaj Altino) je od Benetek proti severu.

[9]) Ecclesia Cenetensis je bila v Cenedi. Tako se zove sedaj majhen kraj med Bellunom in Trevisom blizu mesta Vittorio. V prejšnjih časih je bila Ceneda večja in znamenitejša. Grški pisatelj Agathias jo omenja v svoji zgodovini (II, c. 3: „. . . ἐς Κένετα τὴν πόλιν"). — Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 259) ter za njim Kandler (Cod. dipl. Istr.) in pa Monticolo (Cronache Venez., 7, op 5) mislijo, da je pisava „Cessensis" bolja od „Cenetensis" ter menijo, da je bila dotična škofija na nekem malem otoku blizu Rovinja, ki se je nekdaj zval „Cissa". Po mojih mislih gre prednost pisavi „Cenetensis". — Nikakor ne morem pritrditi tistim, ki iščejo to škofijo v Sisku na Hrvaškem (MG. SS. rer. Langob., 610) ali pa v Sežani na Krasu (Giannoni, Paulinus II, Patr. v. Aquileia, 38, op.).

[10]) Patavium, Patavina urbs, sedaj Padova na Beneškem.

[11]) Celje na južnem Štajerskem. — Vir, ki nam je ohranil ime celjskega škofa Ivana, je ponarejen. Če pa pomislimo, da so nekateri drugi škofje, ki so v rečenem viru našteti, okoli leta 579. v resnici živeli, kar se dá iz drugih zgodovinskih dokumentov dokazati, bi smeli domnevati, da tudi ime celjskega škofa Ivana najbrže ni izmišljeno. Prej ko ne je kompilator zapisnika o gradeški sinodi vzel imena naštetih škofov iz kakega pravega, okoli leta 579. spisanega vira, ki pa se je pozneje izgubil. Kakor se vidi, so vladali v Celeji v šestem stoletju škofje. Ker pa je prav verjetno, da so okoli leta 579. po celjski okolici razsajali Obri in Slovenci, zato si lahko mislimo, da je celjski škof Ivan že pred prihodom sovražnikov, morebiti že leta 568. zapustil svojo stolico ter utekel na otok Gradež, kjer so se takrat zbirali beguni tudi iz drugih krajev. Ravno to bi smeli trditi o škofu Vigiliju, ki je imel

Patricius episcopus s. ecclesiae Emonensis,[1]) *Adrianus episcopus s. ecclesiae Polensis,*[2]) *Maxentius episcopus s. ecclesiae Juliensis,*[3]) *Severus episcopus s. ecclesiae Triestinae,*[4]) *Solacius episcopus s. ecclesiae Veronensis,*[5]) *Joannes episcopus s. ecclesiae Parentinae,*[6]) *Aaron episcopus s. ecclesiae Avoriciensis,*[7]) *Marcianus presbyter locum faciens viri beatissimi Ingenuini episcopi s. ecclesiae secundae Rhetiae,*[8]) *Agnellus episcopus s. ecclesiae Tridentinae,*[9]) *Vigilius episcopus s. ecclesiae Scaravensis*[10]) *superveniens in sancta synodo, Laurentius presbyter superveniens in sancta synodo locum faciens viri beatissimi Fonteii episcopi s. ecclesiae Feltrinae,*[11]) *Marcianus episcopus s. ecclesiae Petenatis*[12]) *superveniens in sancta synodo.*"

Dalje so na zapisniku navedena imena naslednjih presbiterov: „Laurentius, Emarus, Sergius, Dorotheus, Laurentius, Albinus, Leo, Marcianus, Severinus, Lucillus, Castus in Provincialis."

„*Imperante domino nostro serenissimo Tiberio Constantino augusto, anno imperii ejus V. eodem consule, sub die III. nonarum Novembrium, indictione tertia decima.*"

[Danduli Chron., lib. VI. c. 1, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 98). — Ughelli, Italia sacra (ed. 1653), V, 34. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 237. — Mansi, Conc. coll., IX, 923. — Kandler, Codice dipl. Istr, ad a. 579.]

svoj sedež v panonski Scarabantiji (v sedanjem Šopronju na Ogrskem), in kateri je tudi omenjen v zapisniku izmišljene sinode na Gradežu. Takih begunov je bilo takrat veliko na obalih Jadranskega morja. Znano nam je, da je neki Ivan, ki je prišel iz Panonije, bil postavljen za škofa na gradu „Novas" ne daleč od Kopra. (Gl. št. 127.)

[1]) Emona, sedaj Novigrad (Cittanuova) v Istri. Dotičnega škofa pozna tudi Paulus diaconus (Hist. Langob., III, 26.)

[2]) Sedaj Pulj v Istri.

[3]) Julium Carnicum, sedaj Zuglio pri Tolmezzu v Karniji.

[4]) Sedaj Trst.

[5]) Sedaj Verona na Beneškem.

[6]) Sedaj Poreč v Istri.

[7]) Kje je bila „Avoriciensis (Avonciensis) ecclesia", ni znano. Ne zdi se mi prav, da bi prvi izraz nadomestili z besedo „Aguntinensis" ter iskali dotično cerkev pri Lienzu na Tirolskem. Prej bi smeli misliti, da „Avoriciensis" stoji namesto „Azolensis" ali „Acilensis", kar bi pomenjalo škofijo v Asolu na Beneškem. (Glej tudi št. 102.)

[8]) Ecclesia secundae Rhetiae ni druga, kakor säbenska cerkev pri Brixenu na Tirolskem. Gl. tudi št. 102., kjer je omenjen najbrže isti škof „Ingenuinus, episcopus sanctae ecclesiae Sabionensis".

[9]) Trident na južnem Tirolskem.

[10]) Scaravensis (Scaravaciensis) ecclesia je bila v nekdanjem panonskem mestu, Scarabantia imenovanem (sedaj Šopronj).

[11]) Feltria (sedaj Feltre) poleg reke Piave na Beneškem.

[12]) Sedaj Pičen (Pedena) v Istri.

Primerjaj tudi izpiske iz raznih drugih virov:

Cronica de singulis patriarchis Nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, p. 5—8): „Temporibus Tyberii Constantini augusti p. 5.
Helias patriarcha Aquileiensis in Gradensi castro ecclesiam sanctę Eufemię fabricari precepit, ibique synodum congregavit, in qua synodo quicquid de Calcedonense concilio dubitabatur, pulsa dubietate, confirmatum est, ibique statuit, ęcclesiam Gradensem caput et metropolim totius provincię Histriensium et Venetiarum, cuius Venecię terminus a Pannonia usque ad Adam fluvium protelatur,[1] || ępistolamque pro his statutis accepit a beatissimo p. 6.
papa Pelagio, consentientibus universis episcopis iam dictarum provinciarum . . ."

„Cui (sc. Probino) succedens memoratus Helyas patriarcha, hec quę supra scripta sunt ordinavit, et iam dicta corpora sanctorum (sc. corpora sanctorum martyrum Hilari et Taciani et reliquorum) in miro ordine locavit, domumque sibi a fundamentis fabricari precepit, asserens in || synodo p. 7.
supra statuta: karissimi fratres, intervenientibus malis nostris cottidie hostile perpetimur flagellum; et iam pridem ab Atila Unorum rege Aquileia civitas nostra funditus destructa est, et postea Gothorum incessu et cęterorum barbarorum cassata, vix aspirans, sed et nunc Longobardorum nefandę gentis flagella sustinere non potest; quapropter dignum ducit mansuetudo nostra, si vestrę placet sanctitati, in hoc castro Gradensi nostram confirmare metropolim. quo dicto omnibus placuit episcopis, et facto libello statutę suę, id est de memorata Calcidonensi synodo et de hac ipsa sede, subter manibus suis conscripserunt, id est primus Helias patriarcha, id est deinde Marcianus episcopus sanctę ęcclesię Opetergine, Leonianus episcopus Tyborniensis, Petrus episcopus Altinatis, Vindemius episcopus Cessensis, Bergullus episcopus Patavinę ęcclesię, Ioannes episcopus Celeianę, Clarissimus episcopus Concordiensis, Patricius episcopus Emonensis, Adrianus episcopus Polensis, Maxencius episcopus Iuliensis, Severus episcopus Tergestinus, Solacius episcopus Veronensis, Iohannes episcopus Parentinę ęcclesię, Aaron episcopus Avonciensis, Ingenuus episcopus secunde Retię, Agnellus episcopus Tridentinus, Vigilius || episcopus Scaravaciensis, Fontegius episcopus Fel- p. 8.
trensis, Marcianus episcopus Petenatis, Laurentius presbiter, et Martinus presbiter, atque Emerius presbiter provinciales, et presbiteri ceteri, tam metropolitani quam et plebani; omnes isti suprascripti consentierunt, et omnia in eodem loco confirmaverunt."[2]

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 48, 49): „In eadem vero sinodo, quam supra memoravimus, quicquid de Calcedo- p. 48.

[1] Cfr. Pauli diaconi Hist. Langob., II, c. 14.

[2] Pisatelj te kronike je imel pač, kakor se kaže, zapisnik izmišljene gradeške sinode pred seboj, vendar je tu in tam po svoje postopal. Več stvari je izpustil, tako n. pr. večino imen navedenih presbiterov. Ime padovanskega škofa Virgilija je premenil v „Bergullus" itd.

nensi dubitabatur concilio, pulsa ambiguitate, confirmatum est, ibique statuit ęcclesiam Gradensem caput et metropolim totius provincie Hystriensium et Venetiarum, cuius Venetię terminus a Pannoniam usque ad Adam fluvium protelatur, epistolamque pro his statutis acceperunt a beatissimo papa Pellagio, consencientibus universis episcopis iamdictarum provinciarum."

p. 49. „Cui (sc. Probino) succendes memoratus Helias patriarcha, hec que suprascripta sunt ordinavit; et iam dicta corpora sanctorum ibi miro modo ocavit domumque sibi a fundamentis fabricare precepit, asserens in synodo supra statuto: karissimi fratres, intervenientibus malis nostris cottidie hostile perpetimur flagellum, et iam pridem ab Atila Ungarorum rege Aquileia civitas nostra funditus destructa est, et postea Gothorum incessu et ceterorum barbarorum cassata vix aspirat, sed nunc Longobardorum infande gentis flagella sustinere non potest; quapropter dignum ducit mansuetudo nostra, si vestrę placet sanctitati, in hoc castro Gradense nostram confirmare metropolim. quod dictum omnibus placuit episcopis, et facto libello statutę suę, id est de memorata Calcedonensi synodo, et de hac ipsa sede et omnium supradictorum supter manibus suis conscripserunt, id est primus Helias patriarcha, deinde Marcellus[1]) episcopus sanctę ęcclesię Opitergine, Leonianus episcopus Tyborniensis, Petrus episcopus Altinatis, Vindemius episcopus Cessensis, Bergullus episcopus Patavinę ęcclesię, Johannes episcopus Celeianę, Clarissimus episcopus Concordiensis, Patricius episcopus Emonensis, Adrianus episcopus Polensis, Maxencius episcopus Iuliensis, Severus episcopus Tergestinę ęcclesię, Solacius episcopus Veronensis, Johannes episcopus Parentine ęcclesię, Aaron episcopus Avonciensis, Ingenuus episcopus secunde Recię, Agnellus episcopus Tridentine ęcclesię, Vigilius episcopus Scaravaciensis, Fonteius episcopus Feltrensis, Marcianus episcopus Petenatis, Laurencius presbiter ęt Marinus presbiter atque Emerius presbiter provinciales et ceteri presbiteri tam metropolitani quamque et plebani; omnes isti suprascripti consencierunt, et omnia in eodem loco confirmaverunt."[2])

p. 62. **Iohannis diaconi Chronicon Venetum** (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 62, 70, 71): „... in quo etiam loco (sc. in Gradensi castro) post paucum tempus Helyas, egregius patriarcha, qui tertius post Paulum regendam suscepit ecclesiam, ex consensu beatissimi pape Pelagii, facta synodo viginti episcoporum, eandem Gradensem urbem totius Venecie metropolym esse instituit."

„... eidem ecclesie (sc. Gradensi) sacerdos Helyas preficitur, qui hec
p. 70. que super scripta sunt ordinavit, domumque sibi a fundamentis edificavit et iam dicta corpora sanctorum miro modo collocavit, asserens in synodo supra statutum: karissimi fratres, intervenientibus malis nostris, cottidie hostile perpetimur flagellum; et iam pridem ab Atila Unorum rege Aqui-

[1]) Zapisnik gradeške sinode in pa Cronica de sing. patr. imata ime Marcianus ne pa Marcellus.

[2]) To je skoraj doslovno prepisano iz „Cronica de sing. patr. Nove Aquileie".

legia civitas nostra funditus distructa est et postea Gothorum incessu et ceterorum barbarorum cassata, vix aspirans; sed et nunc Langobardorum infande gentis flagella sustinere non potest; quapropter dignum ducit mansuetudo nostra, si vestre placet sanctitati, in hunc castrum Gradensem nostram confirmare metropolym. quo dicto omnibus placuit episcopis, et facto libello statute sue, id est de memorato Calcedonense synodo et de ac ipsa sede, subter manibus suis conscripserunt, id est primus Helyas patriarcha, deinde Marcianus episcopus sancte ecclesie Opetergine, Leonianus episcopus Tyborniensis, Petrus episcopus Altinatis, Vindemius episcopus Cessensis, Bergullus episcopus Patavine ecclesie, Iohannes episcopus Celeiane, Clarissimus episcopus Concordiensis, Patricius episcopus Emonensis, Adrianus episcopus Polensis, Maxentius episcopus Iuliensis, Severus episcopus Tergestine ecclesie, Solatius episcopus Veronensis, Iohannes episcopus Parentine ecclesie, Aaron episcopus Avonciensis, Ingenuus episcopus ‖ secunde p. 71.
Recie, Agnellus episcopus Tridentine, Vigilius episcopus Scaravaciensis, Fontegius episcopus Feltrensis, Martianus episcopus Petenatis, Laurentius presbyter et Marinus presbyter atque Emerius presbyter provinciales, et ceteri presbyteri tam metropolitani quamque et plebani; omnes isti suprascripti consentierunt et omnia in eodem loco confirmaverunt."

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Tunc Helias ab errore revocatus,[1]) de praedicti papae Pelagii consensu, viginti episcoporum synodum convocavit, et Gradensem insulam, quae ut praedicitur, Nova Aquilegia appellata fuit, totius Venetiae instituit metropolim."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Hic (sc. Helias) de voluntate b. Pelagii papae synodum XX episcoporum fecit: et ibi de voluntate praedicti Pelagii Gradensem ecclesiam, quae nova Aquilegia ut praedictum est appellata fuit, totius Venetiae metropolim ordinavit."

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 1, pars 10 (Muratori Script. rer. Ital., XII, 98): „... consultu et decreto Pelagii papae II episcoporum concilium celebravit (sc. Helias) in ipsa ecclesia sanctae Euphemiae, quam, translata sede, totius Venetiae et Istriae metropolim auctoritate papali de voluntate synodi instituendam proposuit, prout ex infrascriptae constitutionis tenore, quam, ut nascentis ecclesiae dignitas apud posteros memorabilis habeatur, sicut in authenticis et vetustissimis codicibus reperimus, singulariter describemus." — (Potem sledi sinodin zapisnik.)

[1]) Iz pisem papeža Pelagija II. do gradeškega patriarha Helija je razvidno (gl. št. 92, 93 in 94), da je bil ta še leta 585. vdan razkolništvu. Ni nam znano, da bi bil kdaj preklical svojo zmoto.

Št. 86.

Neverjetno.[1])

(579, dne 3. novembra.)

V tistem času je patriarh Helija, kateremu so tudi pritrdili pri (gradeški) sinodi navzoči škofje, duhovščina in ljudstvo, uredil ali pa na novo ustanovil šestnajst škofij po Furlaniji, Istri, Dalmaciji in Beneškem, tako n. pr. na Krku, v Osoru in Pičnu. Na Beneškem je osnoval šest škofij ter ukazal, da naj v vsaki škofiji duhovščina in ljudstvo volita škofe, kakor je to že določil papež Benedikt I. in potrdil s posebnim pismom. Beneški dožd naj za vedne čase ima po teh škofijah pravico investiture in intronizacije.

Chronicon Gradense po Cod. G. III, 10 v knjižnici patriarhalnega seminarja v Benetkah (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 43): „tunc Helias patriarcha egregius cum omni illa episcoporum multitudine ac cleri et populi collaudatione ordinavit et constituit et de novo erexit XVI episcopatus tam inter partes loci Foroiuliensium nec non et Histrię et Dalmatię regiones, videlicet Veglensem, in Apsaro, in Pathena, quam in Venetiarum partibus. in hac quidem regione Venetiarum sex episcopatus fieri instituit, quorum sane electiones uniuscuiusque parochię[2]) clero et populo commitens ut pax et universalis unitas cleri et populi perheniter servaretur et contentaretur de suis electis, quemadmodum a beato Benedicto primo papa sanctitum fuerat nec non ex privilegii scripto per eundem erat confirmatum; porro duci Veneto investitionem et intronizationem perpetuo concessit."

Chronicon Gradense po Cod. Vat. Urb. 440 (Monticolo, p. 43): „tunc Helias, egregius patriarcha, cum omni illa multitudine episcoporum ac cleri et populi collaudatione ordinavit sedecim episcopatus inter Forogulensium nec non et Hystrię sive Dalmatiae partes, videlicet in Vegla, in Apsaro, in Pathena; in Venetia autem sex episcopatus fieri constituit, quorum electiones uniuscuiusque parrochię clero et populo committens, sicut a beato Benedicto sanctę Romanę sedis antistite fuerat sanccitum, nec non et privilegii scripto confirmatum, duci investicionem concessit."

p. 13. **Chronicon Venetum vulgo Altinate** (MG. SS., XIV, 13, 14): „Per hoc sinodale concilium, cum conlaudatione clericorum, cum tocius per partes
p. 14. populi a Verona usque ad Panonie finem et in totum Forogulensium || sive Hystrie partis cum Pola et Parentina civitatibus et in capite Sclavanie, quod est civitates nomine Pethena, alia Vegla, tercia Absaro, constituit et ordinavit dominus Helias Gradensem patriarcha per tote istorum provincie

[1]) Navedel bi lahko več razlogov, iz katerih bi se moglo sklepati, da je to, kar nam kronike o teh zadevah pripovedujejo, večinoma izmišljeno in neresnično, ali pa vsaj neverjetno.

[2]) Prav za prav „episcopatus".

decem et sex episcoporum. In Venetia autem constituit sex episcoporum fieri. Dux concessit investitionem, populo autem lectionem." [1]) (Potem našteva škofije po Beneškem, katere je bajé ustanovil patriarh Helija.)

Št. 87.

580.[2])

Obrski kakan Bajan je v tem letu k (bizantinskemu) cesarju Tiberiju poslal Targitija, kateri naj bi od njega (od cesarja) zahteval vsakoleten davek v znesku 80.000 denarjev („νομισμάτων").[3]) Nato je prelomil pogodbo, katero je bil sklenil z rečenim cesarjem v začetku njegove vlade,[4]) šel z vso svojo vojsko k Savi ter se utaboril med Sirmijem in Singidunom[5]). Da bi se bil mogel polastiti Sirmija, je hotel napraviti most čez Savo.[6]) Vendar se je bal bizantinske posadke v Singidunu, katera je bila jako vajena gibati se z ladjami po rekah.

Bajan se je napotil z vsemi svojimi pešci čez Sremski otok [7]) ter prišel do Save. Ko so to opazili Bizantinci, ki so bivali po ondotnih mestih, so bili močno prestrašeni. Sethus, poveljnik v Singidunu, je h kakanu poslal poslance, kateri naj bi ga vprašali, kaj namerjava, da je prišel do Save, ko sta se vendar med njim in Bizantinci sklenila mir in prijateljstvo. Tudi naj mu rekó, da mu (kakanu) ne pripusti, da

---

[1]) To je „electionem".

[2]) Obri so se polastili Sirmija le prav malo prej („πρό τινος βραχυτάτου καιροῦ"), kakor je postal Mavricij bizantinski cesar. (Theophylaktos, I, c. 3.) — Tega prednik Tiberij je umrl meseca avgusta leta 582. (Theophanis Chronogr. ed. Boor, I, p. 552.) — Ivan iz Ephesa (VI, c. 32, p. 263) trdi, da so Obri dve leti oblegali mesto Sirmij; začeli so torej z obleganjem leta 580. Na nekem drugem mestu pravi isti pisatelj (VI, c. 24, p. 255), da so Obri postavili most čez „Donavo", da bi oblegali Sirmij, v tretjem letu Tiberijevega vladanja, tedaj leta 580.

[3]) Beseda nomisma znači podobo in napis na kakem denarju, dostikrat pa tudi denar. Ta beseda pomenja v grščini večkrat to, kar latinski izraz „solidus". Nomisma je lahko zlat denar ali pa tudi srebrn.

[4]) Povedali smo že, da je bizantinski cesar Justin II. leta 575. postavil Tiberija za sovladarja. Ko je Justin leta 578. umrl, je postal Tiberij samovladar. Tega leta je Tiberij s kakanom sklenil mir in prijateljstvo. Primerjaj št 82.

[5]) Sirmium nam je iskati v sedanjem Sremu pri mestu Mitrovici. Singidunum je sedanji Beligrad.

[6]) Ivan iz Ephesa nam pripoveduje, da je cesar Justin II. poslal Bajanu mehanikov in tesarjev, kateri naj bi mu naredili palačo in kopel. Ko so to izvršili, so hoteli iti v svojo domovino. A kakan je sedaj pokazal, za kak namen jih je potreboval. Prisilil jih je, da so mu morali napraviti most čez „Donavo". Potem so Obri zahtevali od cesarja, da naj jim dà mesto Sirmij, katero je ob rečeni (!) reki, ker drugače bodo pustošili njegovo državo. Ker jim cesar ni tega dovolil, so postavili še en most čez reko. (VI, c. 24, p. 254, 255.)

[7]) Sremski otok je sedanji Srem, ki je na treh straneh omejen od rek, namreč od Save, Donave in Drave.

bi brez cesarjevega dovoljenja napravil most čez reko. Kakan je nato odgovoril, da ne misli sestaviti mostu zato, da bi Bizantincem škodoval, temuč zato, da bi se napotil nad Slověne. Ako bi šel čez Savo ter prehodil potem bizantinsko zemljo, bi prestopil Donavo na tistem mestu, kjer ima bizantinski cesar mnogo ladij pripravljenih za prehod. Tako je že prej [1]) postopal na korist bizantinskemu cesarju ter pri tej priložnosti osvobodil in podaril Bizantincem mnogo tisoč bizantinskih ujetnikov, katere so Slověni gnali v sužnost. Rekel je, da so se mu Slověni zamerili, ker nočejo plačevati davka, katerega jim je bil naložil, in ker niso sprejeli obrskih poslancev, katere je bil k njim poslal.[2]) To je tedaj vzrok, da je prišel k Savi. Nato ukaže, da bi Sethus sprejel njegove poslance ter jih poslal k cesarju, od katerega bi zahtevali, da naj pripravi ladje, katere bi rabil (kakan) pri prehodu čez Donavo, kadar bi hotel iti nad Slověne. Zatrdil je, da je voljan priseči pri tem, kar je Obrom in Bizantincem najsvetejše, da ne misli narediti Bizantincem in mestu Sirmiju nobene škode in da je hotel most napraviti samo zato, da bi se napotil nad Slověne.

Vse to se ni zdelo verjetno niti Sethu, niti Bizantincem, ki so bivali v Singidunu. Tudi so vedeli, da niso zadosti pripravljeni, ker so imeli le malo vojakov in tudi ne zadosti brzih ladij, kajti ta nastop (Obrov) se je izvršil nanagloma in nepričakovano. Ob enem je začel kakan žugati in prisegati, da se ravna po mirovnih pogodbah, sklenjenih med njim in Bizantinci, in ker gre le nad Slověne, ki so sovražniki njegovi in Bizantincev, hoče tudi narediti most. Nato je še grozil, da bi takoj pogodba prenehala ter bi začel vojsko z Bizantinci, ako bi se kdo predrznil streljati na tiste, ki bi postavljali most.

Nato so Bizantinci, ki so bivali v Singidunu, zahtevali od Bajana, da naj priseže, da v resnici ne namerjava nobenega napada na bizantinsko zemljo. Bajan je prisegel najprej po obrskem, potem pa po krščanskem načinu. Nato je Sethus poslal obrske poslance v Carigrad k cesarju Tiberiju. Kakan je med tem časom postavil most čez Savo ter hotel izvršiti svoj namen prej, kakor bi mu mogel cesar delati kake zapreke.

Ko so obrski poslanci prišli v kraljevsko mesto (v Carigrad), so zahtevali od cesarja, da bi dal kakanu in obrski vojski na razpolaganje ladje, na katerih bi šli čez Donavo nad Slověne. Ker se kakan zanaša na njegovo (cesarjevo) prijateljstvo, namerjava napraviti most čez reko Savo, da bi potem uničil Slověne, ki so sovražniki njemu (cesarju) in Obrom. Ko so obrski poslanci to naznanili cesarju, je ta izprevidel takoj kakanov naklep in namen. Ker se hoče polastiti mesta Sirmija,

---

[1]) Bajan se je delal, da hoče nekako po isti poti iti nad Slověne, kakor l. 578. Glej št. 82.

[2]) Leta 578. so Slověni, kakor je bilo že povedano, še celo pobili obrske poslance. Glej št. 82.

nareja most, da bi prebivalci ne mogli (po reki) dobivati potrebnih stvari ter bi vsled gladu morali njemu prepustiti mesto.

Cesar se ni zanesel na mir, kateri je bil sklenjen z Obri; vendar tudi ni preskrbel Sirmiju potrebnega živeža. Ne samo, da ni imel zadosti vojske, katero bi bil poslal nad Obre, temuč je sploh kar čisto nič ni imel pri rokah, ker so imele vse njegove trume opraviti v perzijski vojski po Armeniji in Mezopotamiji. Vendar se je delal, kakor da bi ne vedel, kaj kakan namerjava. Rekel je, da sam misli napasti Slověne, kateri so po bizantinski državi požgali mnogo krajev. Sedaj tudi ni pravi čas, da bi se jih Obri lotili, ker Turki razsajajo okoli Chersona[1]) ter bi takoj zvedeli, ako bi (Obri) šli čez Donavo. Za sedaj naj počakajo ter drugikrat izvršé ta napad. V kratkem času zve (cesar), kaj Turki namerjavajo, ter potem to naznani kakanu.[2]) Obrskemu poslancu ni ostalo prikrito, da je bilo namenoma izmišljeno, kar je povedal cesar, ki je upal, da jim (Obrom) s Turki napravi strah. Kazal se je (obrski poslanec), da je istih misli, ter obljubil, da pregovori kakana od njegovega naklepa. Ta poslanec je namreč vedno najbolj nagovarjal in izpodbujal kakana, da bi se vojskoval z Bizantinci. Ko je dobil mnogo darov, katere je zase zahteval, je zapustil kraljevsko mesto. Ko je potoval skozi Ilirijo v družbi nekaterih Bizantincev, so ga ubili Slověni, ki so takrat pustošili ondotno zemljo.[3])

Čez nekoliko časa je prišel drug kakanov poslanec v Carigrad ter naznanil, da je most čez Savo že narejen. Bizantinci ne morejo braniti Bajanu, da bi ne oblegal Sirmija. Tudi jim ni mogoče pomagati mestu ali pa pripeljati ondotnim prebivalcem živeža. Najboljše je, da cesar ukaže svojim ljudem, da zapusté Sirmij, ter ga potem odstopi Obrom, ker ne kaže, da bi zarad te malenkosti začel vojsko s kakanom.

Cesar je obrskemu poslancu sicer odbil njegovo zahtevo, vendar so Obri kmalu potem dobili Sirmij v svojo oblast. Cesar namreč ni imel nobenih pravih čet, da bi jih bil poslal Sirmiju na pomoč.

Menandri Protectoris Fragmenta, c. 63—66 (Historici graeci minores, ed. Dindorf, II, p. 121—131).[4])

[1]) Cherson je bilo mesto na Krimskem polotoku.

[2]) Ivan iz Ephesa (VI, c. 3), p. 261) pripoveduje, da cesar Tiberij ni hotel odstopiti Obrom mesta Sirmija, pač pa jih je želel odpraviti z raznimi izgovori in obljubami. Skrivaj je poslal tudi poslance k Langobardom in drugim narodom, da bi napadli Obre od zadaj.

[3]) Iz tega stavka je razvidno, da so Slověni takrat razsajali po Iliriji. Morebiti je to isti naval, o katerem govori Ivan iz Ephesa v svoji Cerkveni zgodovini. Glej št. 88.

[4]) Tu navajam le tiste odstavke iz ohranjenih spisov Menandra Protektorja, v katerih se Slověni omenjajo. — Razun Menandra nam tudi Ivan iz Ephesa (VI, c. 24, 30, 31, 32 in 33, str. 254, 261, 262 in 263) pripoveduje, kako so se Obri polastili Sirmija. Dotični odlomki Schönfelderjevega prevoda so tudi natisjeni v Vjestniku Zemaljskog arkiva u Zagrebu, I, str. 117—120.

p. 122. Ibid. c. 63, p. 122—123: „ . . . καὶ αὐτὸς μετὰ πάσης τῆς Ἀβάρων στρατιᾶς πεζῇ διὰ τῆς Σιρμιανῆς πορευόμενος νήσου, παραγίγνεται κατὰ τὸν Σάον ποταμόν. διαταραχθέντων δὲ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι ταύταις Ῥωμαίων καὶ τὸ ἐγχείρημα συννοησάντων, τοῦ τε ἐν Σιγγηδόνι στρατηγοῦ, Σήθου τοὔνομα, στείλαντος πρὸς τὸν Χαγάνον καὶ ἐπερωτῶντος ὅ, τι δὴ καὶ βουλόμενος εἰρήνης βεβαίας τε καὶ φιλίας συνεστώσης αὐτῷ τε καὶ Ῥωμαίοις πρὸς τὸν Σάον ἀφίκετο ποταμόν, ἅμα δὲ λέγοντες ὡς οὐ περιόψεται γεφυροῦν ἐπιχειροῦντος αὐτοῦ τὸν ποταμόν, οὐκ ἐπιτρέποντος ὅλως τοῦ αὐτοκράτορος· οὐ κατὰ Ῥωμαίων τι μηχανώμενος ἔφη βούλεσθαι πηγνύναι τὴν γέφυραν, ἄλλως δὲ κατὰ Σκλαβηνῶν χωρεῖν, καὶ διαπεραιούμενος τὸν Σάον ἐπιβαίνων τε ἐς τὴν Ῥωμαίων αὖθις τὸν Ἴστρον διαβήσεσθαι κατ' αὐτῶν, πλοίων αὐτῷ πολλῶν παρὰ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος ἐς τὴν διάβασιν παρασκευαζομένων. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ πρότερον πρὸς χάριν τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως πρᾶξαι, καὶ πολλὰς αἰχμαλώτων μυριάδας ἐκ τῆς Ῥωμαίων γῆς Σκλαβηνοῖς δεδουλωμένων ἐλευθέρας αὖθις Ῥωμαίοις ἀποδοῦναι. νῦν δὲ ὑβρίσθαι μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτῶν οὐ βουλομένων τὸ συν-
p. 123. ταχθὲν τηνικαῦτα τέλος ‖ παρὰ σφῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπ' αὐτὸν κατατιθέναι· καὶ πρέσβεις δὲ Ἀβάρων σταλέντας πρὸς αὐτῶν ἀνῃρῆσθαι. διὰ ταῦτά τε ἥκειν ἐς τὸν Σάον, καὶ ἐπὶ τούτῳ πρέσβεις ἐκέλευσε δέξασθαι παρ' αὐτοῦ τὸν Σῆθον σταλησομένους δι' αὐτοῦ ὡς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αἰτήσοντας παρασκευάσαι κατὰ τὸν Ἴστρον αὐτῷ τὰ πλοῖα διαπεραιοῦσθαι μέλλοντι κατὰ Σκλαβηνῶν. ὀμνύειν τε ἔλεγεν ἔχειν ἑτοίμως τοὺς νομιζομένους μεγίστους παρά τε Ἀβάροις καὶ Ῥωμαίοις ὅρκους, ὡς οὐδεμίαν τινὰ κατὰ Ῥωμαίων ἢ κατὰ τῆς Σιρμίου πόλεως μηχανώμενος βλάβην, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τοῦ ἔθνους τῶν Σκλαβηνῶν ἐφόδῳ τὴν γέφυραν βούλοιτο πήξασθαι. ταῦτα οὐ πιστὰ μὲν οὔτε Σήθῳ αὐτῷ οὔτε τοῖς ἐν Σιγγηδόνι ἐδόκει Ῥωμαίοις. ὅμως δὲ οὔτε παρασκευὴν ἱκανὴν ἔχειν οἰόμενοι, στρατιωτῶν τε ὀλίγων αὐτοῖς παρόντων καὶ δρομάδων νεῶν πολλῶν οὐ παρουσῶν, οἷα τῆς κινήσεως ταύτης ἐξαίφνης τε καὶ ἀπροσδοκήτως γενομένης, ἅμα τε τοῦ Χαγάνου διαπειλεῖν ἀρξαμένου καὶ διαμαρτύρασθαι, ὡς αὐτὸς μὲν ταῖς πρὸς Ῥωμαίους συντεθειμέναις αὐτῷ περὶ τῆς εἰρήνης ἐμμένοι συνθήκαις, κατὰ δὲ τῶν ἑαυτοῦ τε καὶ Ῥωμαίων πολεμίων Σκλαβηνῶν χωρῶν οὐκ ἀφέξεται τοῦ ἔργου τῆς γεφυρώσεως· . . ."

p. 125. Ibid. c 64 (p. 125): „Ὅτι ἀφικομένων τῶν πρέσβεων τῶν Ἀβάρων εἰς τὴν βασιλίδα, καὶ αἰτούντων τὸν αὐτοκράτορα παρασκευάσαι τὰς ναῦς τῷ Χαγάνῳ καὶ τῇ στρατιᾷ τῶν Ἀβάρων ἐς τὸν Ἴστρον διαβησομένῃ κατὰ Σκλαβηνῶν, θαρροῦντα γὰρ ἤδη τὸν Χαγάνον ἐς τὴν φιλίαν τὴν αὐτοῦ τήν γέφυράν τε ἐς τὸν Σάον ἐργάζεσθαι ποταμὸν καὶ βούλεσθαι τοὺς κοινοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ τε καὶ Ῥωμαίων Σκλαβηνοὺς ἐκτρῖψαι, ταῦτα ἀπαγγειλάντων εὐθὺς μὲν τὸ ἐπιχείρημα καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ Χαγάνου διέγνω σαφῶς ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς τὴν πόλιν τὸ Σίρμιον ἐξελεῖν βουλόμενος ἐργάζοιτο τὴν γέφυραν ἀποκωλῦσαι βουλόμενος τὴν τῶν ἀναγκαίων εἰσκομιδήν, ὅπως λιμῷ παραστήσοιτο τὴν πόλιν. οὐ γὰρ ἦν ἀποχρώσας δαπάνας ἐς αὐτὴν προαποθέμενος, τῇ συνεστώσῃ πρὸς Ἀβάρους εἰρήνῃ θαρρῶν. ἀπορῶν δὲ στρατιᾶς, οὔτι λέγω πρὸς τὴν Ἀβάρων δύναμιν ἀντιταξομένης, ἀλλ' οὐδὲ ὀλιγίστης ὅλως ὑπαρχούσης αὐτῷ, πάντων τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἐς τὸν πρὸς Πέρσας πόλεμον ἐν Ἀρμενίᾳ τε καὶ τῇ μέσῃ τῶν ποταμῶν ἐνησχολημένων, ἀπεπροσποιεῖτο δῆθεν ὡς οὐ συννοήσας τὸ βουλευθὲν τῷ Χαγάνῳ. ἔφασκε δὴ βούλεσθαι μὲν καὶ αὐτὸς κατὰ Σκλαβηνῶν αὐτοὺς

χωρῆσαι, πολλὰ τῆς Ῥωμαίων ἐπικρατείας δῃούντων· οὐκ εἶναι δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως τὸν καιρὸν Ἀβάροις συμφέροντα, Τούρκων ἤδη περὶ Χερσῶνα ἐστρατοπεδευμένων καὶ ταχεῖαν αἴσθησιν αὐτῶν, ἢν τὸν Ἴστρον διαπεραιωθῶσι, δεξομένων. ἀλλὰ ἐπισχεῖν γὰρ νῦν εἶναι καλὸν αὐτοὺς καὶ ὑπερβαλέσθαι τὴν ἐπιχείρησιν. αὐτὸς δὲ οὐ πολλοῦ τὴν χρόνου διάνοιαν γνώσεσθαι Τούρκων ‖ ὅποι δὴ καὶ τῆς ἐφόδου τὴν ἔννοιαν ἔχοιεν, p. 126.
καὶ ταύτην δήλην ποιήσειν τῷ Χαγάνῳ. ταῦτα οὐκ ἔλαθε τὸν τῶν Ἀβάρων πρεσβευτὴν ἐξεπίτηδες πρὸς τοῦ βασιλέως συμπεπλασμένα, καὶ ὡς τὸν ἀπὸ Τούρκων αὐτοῖς προβαλλόμενος φόβον ἐφέξειν ἤλπιζε τῆς ἐπινοίας αὐτούς. ἔδοξε δ' οὖν πείθεσθαι, καὶ συνετίθετο πάντως ἐπισχήσειν τὸν Χαγάνον. ἦν δὲ οὗτος ὁ μάλιστα ἐνάγων αὐτὸν ἀεὶ καὶ παροτρύνων ἐς τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον. καὶ οὗτος μὲν δῶρα, ἐφ' οἷς ὑπέσχετο, πολλὰ κομισάμενος ἐξώρμησε τῆς βασιλίδος· καὶ συνέβη κατὰ τὴν Ἰλλυριῶν αὐτὸν διοδεύοντα μετὰ τῶν προπεμπόντων ὀλίγων Ῥωμαίων πρὸς τῶν κατατρεχόντων τὴν χώραν Σκλαβηνῶν ἀναιρεθῆναι.“

Št. 88.

581.

V tretjem letu po smrti cesarja Justina (II.) in vladanja zmagovitega Tiberija[1]) se prokleto ljudstvo Slovanov napravi na pot, prehodi vso Helado ter tesalske in traške pokrajine. Osvoji si mnogo mest in trdnjav; pustoši, požiga, ropa in gospodari po deželi ter biva v nji popolnoma svobodno in brez strahu kakor v svoji domačiji. To je trajalo štiri leta in sicer tako dolgo, dokler je imel cesar opraviti s perzijansko vojsko, kajti poslal je vse svoje trume na vzhod. Na ta način so dobili Slovani prosto roko v deželi, v njej bivali ter se po njej razširjali, dokler jih ni Bog pregnal. Pustošili, požigali in plenili so prav tja do (Dolgega?) zidovja ter si z ropanjem pridobili vse cesarjeve črede — mnogo tisoč — in tudi črede drugih. In glej! Do današnjega dné, kateri je v letu 584., bivajo, posedajo in počivajo v rimskih (bizantinskih) pokrajinah brez skrbi in strahu; pleneč, moreč in požigajoč so obogateli ter imajo mnogo zlata, srebra, konjskih čred in orožja; vojskovanju so se priučili celo bolje kakor Rimljani (Bizantinci).

Ivan iz Ephesa, Cerkvena zgodovina, VI, c. 25. (Iz sirskega jezika na nemščino prevedel J. M. Schönfelder, str. 255): „Von dem Volke der Slaven und der Verheerung, die sie in Thracien anrichteten im dritten Regierungsjahre des friedfertigen K. Tiberius.

[1]) Cesar Tiberij je začel kot samovladar vladati dné 26. septembra leta 578.; devet dni pozneje, to je dné 4. oktobra, pa je cesar Justin umrl (Ivan iz Ebhesa, III, c. 6; Theophan. Chronogr. ed. Boor, I, 249). Tretje leto Tiberijevega vladanja je segalo od oktobra 580. pa do oktobra 581. Ker je neverjetno, da bi bili Slovani na zimo pridrli na bizantinska tla, zato lahko trdimo, da se je izvršil tu omenjeni naval leta 581. Slovani so potem ostali na tuji zemlji štiri leta, ako ne dalj. V tistem času, ko je Ivan iz Ephesa pisal svojo cerkveno zgodovino, to je leta 584., so še bivali, posedali in počivali brez skrbi in strahu po bizantinskih pokrajinah.

Im dritten Jahre des Todes des Kaisers Justinus und der Regierung des siegreichen Tiberius zog das verwünschte Volk der Slaven aus, durchzog ganz Hellas, die thessalischen und thracischen Provinzen, nahm viele Städte und Kastelle ein, verheerte, verbrannte, plünderte und beherrschte das Land und wohnte darin ganz frei und ohne Furcht, wie in seinem eigenen. Das dauerte vier Jahre lang und so lange als der Kaiser mit dem Perserkrieg beschäftigt war und alle seine Heere nach dem Orient schickte. Dadurch hatten sie im Lande freies Spiel, bewohnten es und breiteten sich bald darin aus, bis Gott sie (hinaus) warf. Sie verheerten, brannten und plünderten aber bis zur äußeren Mauer, so dass sie alle kaiserlichen Heerden — viele Tausende — und die der Uebrigen erbeuteten. Und sieh! bis auf den heutigen Tag, welches das Jahr 895 [1]) ist, wohnen, sitzen und ruhen sie in den römischen Provinzen, ohne Sorge und Furcht, plündernd, mordend und brennend, sind reich geworden und besitzen Gold und Silber, Pferde-Heerden und viele Waffen und haben gelernt, Krieg zu führen, mehr als die Römer."

Johannis abbatis Biclarensis Chronica (MG. Auct. ant., XI, 216): „Anno V Tiberii, qui est Leovegildi XIII annus, [2]) . . . Sclavinorum gens Illyricum et Thracias vastat "

Št. 89.

Okoli 581, dne 27. oktobra. [3])

Vsa (solunska) pokrajina je dne 26. oktobra praznovala, kakor je bila navajena, praznik zmagovitega in domoljubnega mučenika Demetrija. O polnoči je nastal ogenj v cerkvi sv. Athlofora (Zmagonosilca). [4]) To se je hitro zvedelo po vsem mestu, in kmalu se je zbralo vse polno ljudi, posebno pa mladine, ki so potem ogenj pogasili. Nato je neki mož začel klicati, da so barbari pod mestnim zidom. Vsled tega klica so vsi zapustili cerkev ter hiteli domov po orožje. Kmalu potem zapazijo pri cerkvi sv. mučenice Matrone Kristofore [5]) množico barbarov, ki ni bila posebno velika, kajti našteli so jih samo kakih 5000 mož;

[1]) Ivan, iz Ephesa navaja v svoji zgodovini na mnogih mestih letnice po aleksandrijskem letoštetju. Ako hočemo dobiti dotično letnico po Kr., odšteti nam je od njegovih letnic število 311.

[2]) Zahodnogotovski kralj Leovigild je vladal od 568-586. Trinajsto leto njegovega gospostva je bilo 581. Besede „annno V Tiberii" se, kar se tiče kronologije ne ujemajo s 13. letom Leovigildovega vladanja. Pričakovali bi, da bi stalo „anno III Tiberii". Zastran letoštetja opata Ivana primerjaj tudi dotično opazko pod Št. 82.

[3]) Tu opisani napad se je izvršil, kakor nam pisatelj Joannes, nadškof solunski, sam pravi, v noči med 26. in 27. oktobrom. Vprašanje je, katerega leta se je to zgodilo. Ker nam je iz drugih virov znano, da so Slověni posebno okoli leta 581. razsajali po Balkanskem polotoku, si lahko mislimo, da je takrat prišel pred Solun tudi tisti oddelek Slověnov, o katerem govori omenjeni nadškof Joannes.

[4]) Tako so imenovali včasi sv. mučenika Demetrija.

[5]) Praznik sv. mučenice Matrone Kristofore se praznuje dné 15. marca.

a vsi so bili, kar se tiče njih moči, izbrani in vajeni boja. Tako velikega mesta, (kakor je bil takrat Solun), ne bi bili barbari takoj napadli, ako ne bi bili nikdar (prej) pokazali svoje moči in drznosti tistim, kateri so se ž njimi vojskovali.[1]) Ko je bilo proti jutru ter se je že dan zasvetil, so meščani s svojimi očmi z zidovja zagledali nasprotnike. Večina meščanov, katere sta podpirala Kristus in sv. Athlofor, je sedaj stopila (z zidovja) doli, odprla vrata ter zunaj mesta udarila na sovražnike. V kratkem času jih je od mestnega zidovja potisnila nazaj do cerkve treh sv. mučenic, sv. Hione, sv. Irene in sv. Agape.[2])

Skoraj celi dan so se Solunjani vojskovali z nasprotniki. Imeli so težavno stališče, ko so napadali in odbijali napade, ker pred seboj so imeli tako rekoč izbran cvet slověnskega naroda. Vendar so nazadnje z očividno pomočjo mučenikovo (sv. Demetrija) tisti dan pregnali sovražnike, izmed katerih jih je ne malo bežalo na tisto stran, odkoder so prišli. Tako je bil tedaj takrat končan ta nepričakovani in divji napad.

Miracula S. Demetrii mart., c. 95—99 (Acta Sanctorum, Octob., tom. IV (ed. 1866), p. 138—139.

Ibid. c. 95, p. 138: „Τοῦ καλλινίκου τούτου καὶ φιλοπόλιδος μάρτυρος Δημητρίου ἦγον ἑορτὴν ἡ χώρα πᾶσα, καθὼς εἰώθει, τῇ τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς εἰκάδι ἕκτῃ ἡμέρᾳ· . . .“

Ibid. c. 98, p. 138: „Εἶτα καθορῶσιν ἐπὶ τὸ πεδίον τοῦ σεβασμίου ναοῦ τῆς Χριστοφόρου μάρτυρος Ματρώνης πληθὺν βαρβαρικὴν οὐκ ἄγαν μὲν πολλὴν (ἄχρι γὰρ πεντεχιλιάδων παρ᾽ ἡμῖν ἐλογίσθησαν) σφοδρὰν δὲ τῇ ἰσχύϊ διὰ τὸ ἐπιλέκτους τε ἅπαντας, καὶ ἐμπειροπολέμους καθεστηκέναι· οὐ γὰρ ἂν οὕτως ἀθρόα πόλει τηλικαύτῃ προσέβαλλον, εἰ μὴ ῥώμῃ καὶ θάρσει τῶν πώποτε κατ᾽ αὐτοὺς στρατευσαμένων διενηνοχότες ἐτύγχανον. Ὡς δὲ ἀνέκραξεν ἀπὸ τοῦ τείχους ἡ πόλις αὐτοφὶ τοὺς ἀντιπάλους εἰσβλέψασα (ὄχθρος γὰρ λοιπὸν ἦν, καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ἐπέφωσκεν) οἱ πλεῖστοι κατελθόντες, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντες, ἔξω τὴν συμπλοκὴν πρὸς ἐκείνους, τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ ἀθλοφόρου αὐτοὺς ἐνισχύσαντος, ἐποιήσαντο ἤδη λοιπὸν φθάσαντας τῇ μανίᾳ τῆς θηριωδίας αὐτῶν καὶ μέχρι τοῦ σεβασμίου τεμένους τῶν τριῶν ἁγίων μαρτύρων Χιόνης, Εἰρήνης, καὶ Ἀγάπης, ὅπερ, ὡς ἴστε, βραχυτάτῳ διαστήματι τοῦ τῆς πόλεως τείχους ἀφέστηκεν."

Ibid. c. 99, p. 139: „Καὶ δὴ μέχρι πολλοῦ τῆς ἡμέρας συῤῥηγνυμένων ἀμφοτέρων ἀλλήλοις, καὶ τὰς διώξεις καὶ τὰς ὑφέσεις ἐπικινδυνότερον οἱ τοῦ ἀθλοφόρου στρατοποιησάμενοι διὰ τὸ παντὸς τοῦ τῶν Σκλαβίνων ἔθνους τὸ ἐπίλεκτον ἄνθος, ὡς εἴρηται, τοὺς ἀντιπαρατασσομένους καθεστηκέναι, τέλος αὐτῆς τοῦ μάρτυρος τῆς ἐπιστασίας ἐπιφανείσης, ἀπεδιώχθη τὸ βάρβαρον αὐτῆς ἡμέρας, τῶν τῇδε μέρων οὐ παρ᾽ ὀλίγους ὑποχωρῆσαν, ἧπερ εἰσέβαλεν· καὶ τὰ μὲν τῆς τότε γεγενημένης ἀπροσδοκήτου, καὶ θηριώδους ἐπιδρομῆς οὕτω συνετελέσθη· . . .“

---

[1]) Iz tega stavka lahko sklepamo, da so Slověni že prej včasi prišli pred mesto Solun.

[2]) Praznik sv. mučenic Hione, Irene in Agape je dné 3. aprila.

Št. 90.

584,[1]) poletje.

Slověni, katere je našuntal obrski kakan,[2]) so opustošili večino bizantinske zemlje, pridrli trumoma do tako imenovanega Dolgega zidovja,[3]) tu razsajali ter pobili mnogo ljudi. Cesar je bil v strahu ter je hotel obvarovati Dolgo zidovje. Kar je imel vojaštva okoli sebe, ga je peljal iz Carigrada, kakor da bi hotel napraviti v naglici veliko trdnjavo okoli mesta. Komentiol[4]) pa, kateremu je bilo izročeno vojaško poveljništvo, je prišel v Tracijo ter pregnal slověnske množice. Dospel je do reke Ergina,[5]) napadel Slověne nepričakovano in z veliko močjo ter jih mnogo pobil. Zato je cesar tega poveljnika takoj na novo poslal zoper sovražnike ter ga odlikoval na razne načine. Komentiol je nato še v istem poletju zbral bizantinske čete, napotil se proti Drenopolju ter naletel na Ardagasta,[6]) ki je imel pod seboj veliko množico Slověnov ter peljal s seboj mnogoštevilno četo ujetnikov in bogat plen. Ko je Komentiol v rečenem mestu prenočil, je prišel drugi dan na vse zgodaj k trdnjavici Ansinu[7]) ter se z barbari hrabro bojeval Ti so bili premagani ter pregnani iz Astike;[8]) tudi je takrat bizantinska hrabrost napravila ujetnikom vesel dan. Poveljnik je zapel zmago poveličevalno pesem ter (ondi) postavil spomenik.

Theophylacti Simocattae Historiae, I, c. 7, § 1—6 (ed. C. de
p. 52, § 1. Boor, p. 52, 53): „ . . . τὸ γὰρ τῶν Σκλαυηνῶν ἔθνος ἐπαφίησιν, καὶ πλεῖστα τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀποκείρεται, καὶ τῶν Μακρῶν μέχρι καλουμένων τειχῶν, οἷα διάτ-
§ 2. τοντες, ἀθρόον προσβαλόντες ταῖς ξίφεσι πολὺν ἀπεργάζονται φόνον. διὸ καὶ δεδιὼς βασιλεὺς τὰ Μακρὰ διεφρούρησε τείχη καὶ τὰς περὶ αὐτὸν τῶν στρατευμάτων πληθῦς ἀπεξῆγε τῆς πόλεως, ὥσπερ ἀξιολογώτατον ἔρυμα περὶ τὸ ἄστυ αὐτοσχέδιον μηχανώ-
§ 3. μενος. τότε δή, τότε Κομεντίολος οὐκ ἄκομψον ταξιαρχίαν πιστεύεται κατά τε τὴν

[1]) Theophanes pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile leta 584.

[2]) Bizantinski cesar Mavricij je moral obrskemu kakanu v posebni pogodbi obljubiti, da mu bode plačal vsako leto po 100.000 zlatov, ne pa 80.000, katere so njegovi predniki dajali Obrom. Vsled tega kakan ni smel napadati grške zemlje. Ker se tedaj sam ni mogel vojskovati, je pregovoril Slověne, da so leta 584. udarili v Tracijo. Ti Slověni niso bili zavisni od Obrov, pač pa njih dobri prijatelji. Ako bi bili podložni Obrom, bi bil kakan prelomil z Bizantinci sklenjeno pogodbo, ko bi bil poslal svoje podanike pustošit bizantinske pokrajine, ter izgubil pravico do povečanega letnega davka, katerega je dobival iz Carigrada.

[3]) Slověni so večkrat pridrli do Dolgega zidovja, tako n. pr. leta 551. in 559.

[4]) Komentiol je bil bizantinski poveljnik, ki se je v Traciji vojskoval s Slověni, na Vzhodu pa s Perzi.

[5]) Reka Ergines (sedaj Ergine) je bila v južni Traciji ter se je izlivala v Hebros (sedaj Marica).

[6]) Ardagast = Radogost (?)

[7]) Ansinon ali Ensinon (?) je bila trdnjavica blizu Drenopolja v Traciji.

[8]) Pokrajina Astika je bila med Marmorskim in Črnim morjem.

Θράκην ἐπιὼν ἀπελαύνει τῶν Σκλαυηνῶν τὰ πλήθη, ἀφικνεῖται δὲ καὶ κατὰ τὸν Ἐργινίαν, οὕτω καλούμενον ποταμόν, καὶ ἀδοκήτως ἐπιστὰς τοῖς Σκλαυηνοῖς καρτερῶς
ἐπιτίθεται καὶ θάνατον πολὺν τοῖς βαρβάροις ἀπεσχεδίασεν. διά τοι τοῦτο καὶ στρα- § 4.
τηγὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος αὖθις χειροτονηθεὶς ἀποστέλλεται καὶ Ῥωμαϊκαῖς ἀξίαις
λαμπρύνεται τήν τε τοῦ πραισέντου τὴν παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένην ‖ ἔνοπλον ἡγεμονίας p. 53, § 5.
τιμὴν ἀποφέρεται.[1]) εἶτα περιόντι τῷ θέρει τὰς Ῥωμαϊκὰς συναθροίσας δυνάμεις ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν φοιτᾷ καὶ συντυγχάνει Ἀρδαγάστῳ ἐπισυρομένῳ πλήθη Σκλαυηνῶν πολλὰ ἄγρας τε αἰχμαλώτων ἀξιολογωτάτας καὶ λείας λαμπράς· διανυκτερεύσας τε ὄρθριος ἧκε πλησίον Ἀνσίνου [2]) τοῦ φρουρίου καὶ γεννικῶς τοῖς βαρβάροις συμπλέκεται.
τὸ δὲ πολέμιον πρύμναν τε ἐκρούσατο καὶ ἐς φυγὴν ἐξωθεῖτο καὶ τῆς Ἀστικῆς αὐτῆς § 6.
ἀπελαύνεται, λευκήν τε τοῖς αἰχμαλώτοις ἡμέραν ἀνέσχε τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀνδραγάθεμα. ὁ δὲ στράτηγὸς ἐπαιώνισεν ἐπινίκιον καὶ τρόπαιον ἐνιδρύσατο."

Photii in Theophylactum summaria (ibid. p. 4): „. . . στρατηγὸς δὲ αἱρεθεὶς Κομεντίολος κατὰ Σκλαβήνων ἠνδραγάθησεν."

Theophanis Chronographia ad a. 6076 (= 584) (rec. C. de Boor, p. 254): „. . . ὁ δὲ Χαγάνος τὴν εἰρήνην διαλῦσαι δόλῳ ἔσπευδεν. τὸ γὰρ Σκλαυινῶν ἔθνη κατὰ τῆς Θράκης ἐξώπλισεν· ἅ τινα παρεγένοντο μέχρι τῶν Μακρῶν τειχέων πολλὴν ἅλωσιν ποιούμενα. ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ τοῦ παλατίου στρατεύματα ἐξαγαγὼν τῆς πόλεως καὶ τοὺς δήμους φυλάττειν τὰ Μακρὰ τείχη ἐκέλευσεν. καὶ Κομεντίολον στρατηγὸν χειροτονήσας καὶ ἐξοπλίσας κατὰ τῶν βαρβάρων ἀπέστειλεν. ὁ δὲ ἀδοκήτως τοῖς βαρβάροις ἐπιπεσὼν πολὰ πλήθη ἀνεῖλε καὶ τούτους ἀπήλασεν. παραγενόμενος δὲ ἐν Ἀδριανουπόλει περιέτυχεν Ἀδραγάστῳ πλήθη Σκλαυινῶν μετὰ αἰχμαλωσίας ἐπιφερομένῳ· καὶ τούτῳ ἐπιπεσὼν τήν τε αἰχμαλωσίαν διέσωσε καὶ νίκην μεγάλην περιεβάλετο."

Anastasii Chronographia tripertita (Edit. C. de Boor, p. 155): „Secundo imperii sui (sc. Mauricii) anno . . . porro chaganus Avarum pacem solvere festinabat: nam Sclavenorum gentes contra Thracem armavit, quae pervenerunt usque ad longos muros multum facientes excidium. ast imperator palatii eductis militiis et plebibus e civitate longos muros custodiri praecepit et Comentiolum ducem ordinans et armans contra barbaros misit, qui insperate in barbaros ruens copiosas multitudines interfecit hosque pepulit. cum autem pervenisset Hadrianopolim, occurrit Andragasto multitudines Sclavenorum cum praeda ducenti et in hunc irruens et captivitatem eripuit et victoria magna indutus est."

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1001): „Anno secundo imperii sui (sc. Mauricii) . . . Porro Chajanus Avarum pacem solvere festinabat. Nam Sclavinorum gentes contra Thracem armavit, qui

[1]) Praesentum (πραίσεντον) se je zvalo dostojanstvo, katero je poveljnik Komentiol dobil od bizantinskega cesarja Mavricija. Praesaentes so se zvali tisti vojaški oddelki, ki so spremljali vladarja, skrbeli za njegovo varnost ter mu bili tako rekoč vedno pri rokah. Predstojnik teh oddelkov se je zval „magister militum praesentum" ali pa „magister praesentis militiae".

[2]) Cod Vatic. ima „Ἀνσίνου", v raznih tekstih pa čitamo „Ἐνσίνου".

pervenerunt usque ad longos muros multum facientes excidium. At imperator palatii eductis militiis et plebibus a civitate longos muros custodiri praecepit, et Comentiolum ducem ordinans, et armans contra barbaros misit, qui ex insperato in barbaros ruens, copiosas multitudines interfecit, hosque repulit. Cum autem pervinisset Adrianopolim, occurrit Andragasto multitudo Sclavinorum praedam ducenti, et in hunc irruens, et captivitatem eripuit, et victoria nudatus est."

Št. 91.

Med 582. in 585. [1])

Domicijan, metropolit v mestu Melitene,[2]) je bil svetovalec in tolažnik bizantinskega cesarja Mavricija v hudih bojih, katerih ta ni imel samo s Perzi, temuč tudi z barbarskimi in divjimi narodi, ki so prišli s konca sveta, namreč z Obri in s slovanskimi rodovi, kateri so od vseh strani obkolili cesarja.

Ivan iz Ephesa, Cerkvena zgodovina, V, c. 19. Iz sirskega prevedel v nemščino dr. J. M Schönfelder, str. 210: „(Der Kaiser Mauricius) berieth sich mit ihm (mit Domitian, Bischof von Melitene), seinem innigsten Vertrauten, der ihm näher stand als Alle, — seinem Rathgeber und Tröster in den harten und schweren Heimsuchungen der Kriege, nicht allein mit dem heidnischen Volke der persischen Mager, sondern auch mit den barbarischen und wilden Völkern derer, die von den Grenzen der Erde gekommen waren, der sg. Avaren und den andern Völkern der Slaven, die den Kaiser von allen Seiten umringten."

Št. 92.

585 ali pa 586.

Papež Pelagij (II.) piše Heliju in drugim istrskim škofom [„*Heliae aliisque episcopis vel universis filiis ecclesiae Histriae partibus constitutis*"] ter jim pravi, da jim ne pošilja tega pisma nekoliko pozno vsled slabe volje ali pa malomarnosti, temuč vsled časovnih razmer in sovražniške sile. Jako obžaluje, da so se ločili od cerkve. Ker je bilo sedaj vsled prizadevanja in truda eksarha in cesarskega kartularja Smaragda [„*excellentissimi domni Smaragdi exarchi et chartularii sacri palatii*"][3]) sklenjeno premirje [„*pacem nobis interim vel quietem donare dignatus est*"], se obrača do njih ter jih opominja, da bi se zopet zedinili s cerkvijo.

[1]) Leta 582. je Mavricij postal cesar; z letom 585. je pa Ivan iz Ephesa končal svojo cerkveno zgodovino.

[2]) Melitene je bilo mesto v vzhodni Kapadociji.

[3]) O eksarhu Smaragdu glej pod št. 139.

Potrebno se mu je zdelo, da jih s tem pismom izpodbuja, da bi se povrnili k materi cerkvi. Pošilja jim dokaz o svoji pravi veri, da ne bodo dvomili o njej.

Papež pravi, da uči, ima in hoče s čistjo vestjo do zadnje kaplje krvi braniti tisto vero, katero so aposteljni učili in njih nasledniki neizpremenjeno ohranili. Nato našteva razne cerkvene zbore, katerih sklepi so merodajni zanj in za vse krščanstvo. Kdor bi učil zoper sklepe dotičnih cerkvenih zborov ali pa jih ne hotel priznavati, ga je treba izobčiti. Ako imajo (Helija in istrski škofje) kake pomislike, ki vznemirjajo njih vest, naj zberejo izmed sebe može, katere naj pošljejo k njemu (k papežu). Papež jim obeta, da jih rad sprejme ter jim dá potrebnega zadoščenja. Kadar bi se hoteli vrniti, bi to storili brez kake ovire.

Nato jih še enkrat prosi in opominja, da bi ne ostali še za naprej ločeni od božje cerkve. Pošilja jim tudi (ferentinskega) škofa Redempta in Kvodvultdeja, opata samostana velike cerkve sv. Petra [*„coepiscopum nostrum Redemptum et Quodvultdeum abbatem monasterii maioris basilicae beati Petri apostoli“*], katera naj blagovolé dobro sprejeti ter ju zopet odposlati z naznanilom, da so se združili z rimsko cerkvijo.

Datum manjka.[1]) — *„Quod ad dilectionem.“*

[Baronius, Annales eccles. ad a. 586, c. 29. — Mansi, Concil. coll., IX, 891. — Gallicciolli, Opera S. Gregorii, IX, App. p. 26. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXXII, 706. — MG. Epist, II, 442. — Jaffé Reg. pont. Rom., št. 1054 (686).]

Št. 93.

585 ali pa 586.

Papež Pelagij (II.) piše Heliju in drugim istrskim škofom [*„Heliae vel aliis episcopis Histriae“*] ter jim naznanja, da je prejel njih pisanje. Ko ga je prebral, je bil jako žalosten, ker niso odgovorili na to, kar jim je pisal, in se tudi s sveto cerkvijo ne združili. Še celo tistim, katerim so izročili pisanje, so prepovedali, da se ne smejo pu-

[1]) Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 232, 233) dokazuje, da je papež Pelagij II. poslal to pismo in obe naslednji oglejskemu škofu Heliju leta 585. ali pa vsaj v začetku leta 586. Vsa tri pisma je sestavil poznejši papež Gregor I., ki je bil takrat še dijakon, kar je razvidno iz besed Paula diacona (Hist. Langob., III, c, 20), a tudi iz izrazov in sloga rečenih pisem. — Dijakon Gregor je bil dné 4. oktobra leta 584. še v Carigradu (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, št. 1052), pozneje se je vrnil v Rim. Leta 586. je že umrl oglejski škof Helija, kateremu je bilo to pismo poslano. Rubeis dokazuje, da mir, o katerem govori papež v tem pismu, je bil leta 585. Leto poprej pa so Langobardi pritiskali na Rimljane tako, da tem še eksarh ni mogel nič pomagati.

ščati ž njim (s papežem) v kak razgovor. Njih poslanci so izročili pismo kakor kak kapitular ali kak interdikt ter rekli, da nimajo drugega ukaza, kakor to, da ga oddado, kakor bi bili kaki pismonosci. V poslanem pismu niso dokazi (svetih) očetov navedeni na pravem mestu ter se ne nanašajo na sedanje razmere.

Papež pravi, da tega niso pisali iz zlobnosti in zvijačnosti, pač pa se vidi, da niso čitali pisem, iz katerih so jemali svoje dokaze. Zato jih opominja, da bi prav kmalu preklicali zmoto, v katero so zabredli.

Njih poslancem, katere so poslali v Rim, so se prečitale iz kodeksov in starih knjig, ki so v arhivu apostolske stolice [„*ex codicibus et ex antiquis polypticis*[1]) *scrinii sanctae sedis apostolicae*"] nekatere stvari, iz katerih je razvidno, da se v njih ne nahaja nič takega, kar so oni v svojem pismu navedli o treh poglavjih. Potrebno bi bilo, da bi (Helija in istrski škofje) skrbno pregledali vse sinodalne spise [„*epistolas synodales*"] ter se prepričali, da niso trdili sveti očetje v svojih pismih o chalcedonski sinodi nič drugega, kakor to, kar tudi zapoveduje sveta vera. Potem navaja papež v svojem pismu, kaj je pisal o chalcedonski sinodi papež Leon (I). Iz dotičnih stavkov lahko spoznajo, da je ta papež učil ravno to, kakor on (Pelagij II.).

Papež jih opominja, da naj bi se odrekli zmoti ter se združili s katoliško in apostolsko cerkvijo. Na sodnji dan se ne bodo mogli izgovarjati. Takrat jim ne bodo mogli pomagati niti Teodor iz Mopsuestije, niti pisma Iba (iz Edesse). Večji greh je, ako je kdo razkolnik, kakor pa, če vsled pritiska daruje malikom. Prvi tičí radovoljno v grehu, zadnji je pa grešil, ker je bil prisiljen.

Ako dvomijo o katerih vprašanjih, naj pošljejo v Rim zaupne osebe, da se pomenijo ž njim (s papežem). Zastran tega je (papež) že govoril z eksarhom Smaragdom. Ako se jim pa zdi v Rim predaleč, naj bo shod v Ravenni, kamor hoče (papež) poslati svoje zastopnike.

Datum manjka.[2]) — „*Dilectionis vestrae per eos.*"

[Baronius, Annales ecclesiastici ad a. 586, c. 37. — Mansi, Concil. coll., (1763) X, 895. — Gallicciolli, Opera S. Gregorii, IX. App. p. 26. — Migne, Patrol., Ser. lat., LXXII, 706. — MG. Epist. II, 445. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1055 (687).]

[1]) Polyptycha so bile knjige, v katerih so bili popisani cerkveni dohodki in izdatki. Papež Gelazij je dal v Rimu napraviti „polyptychum universale", v katerem so bila našteta vsa posestva rimske cerkve.

[2]) Glej dotično opazko pod št. 92.

Št. 94.

Okoli 586.

Papež Pelagij (II.) piše jako obširno (tretje) pismo (oglejskemu) škofu Heliju in vsem istrskim škofom [„*Heliae vel universis episcopis Histriae partibus constitutis*"]. Naznanja jim, da jim je pred kratkim [„*dudum*"] poslal pisma [„*scripta*"] [1]) z namenom, da bi že dolgo ločene ude združil s Kristusom. V njih (v pismih) jih je bolj prosil, kakor pa opominjal, da bi poslali k njemu (k papežu) za razgovor sposobnih mož, da bi jim zastran treh poglavij pokazal to, kar je jasno, ter odkril to, kar se jim zdi morebiti temno. Naposled [„*tandem*"] je dobil od njih pismo, v katerem mu usiljujejo svoje sklepe. Z žalostjo občuduje njih postopanje.

Papež toži, da vsi njegovi opomini ne izdajo nič. V njih odgovoru ni najti nikakršne dobre volje in nikakršne želje po miru. Kaj naj bi delal drugega, kakor za nje prelival solze. Zunaj hleva stojé, ko hodi okrog rjoveč lev in išče, koga bi požrl. Podobni so mladiki, ki je odrezana od vinske trte. Vidi jih, da delajo v potu svojega obraza, a zunaj vinograda. Po vsem svetu razširjena cerkev se ne more veseliti zarad rane, katero jej je vsekalo njih razkolništvo.

V svojem pisanju trdijo (Helija in istrski škofje), da se je s tem, kar se je zgodilo za ranjkega (bizantinskega) cesarja Justinijana (I.)[2]), uničila veljavnost chalcedonske sinode,[3]) kar pa ni res. Da to sumničenje, katero so izrazili v svojih spisih, nima podlage, pričujejo pisma in okrožnice [„*in enkycliis*"] njegovega prednika (papeža) Leona,[4]) ki pravi, da so nauki chalcedonske sinode nedotakljivi. Papež potem dokazuje iz pisem tega papeža, da se ne sme dvomiti o pristnosti chalcedonske sinode.

V njih (Helije in istrskih škofov) pisanju se čita, da se ne sme premeniti nobena črka in nobena pika o tem, kar se je sklenilo na chalcedonski sinodi. — Papež pravi, da je tudi on tega mnenja, da se ne sme nič svojevoljno prenarediti, kar je bilo razglašeno kot pravo. Drugo pa je, ako je pisar kje napravil kako pomoto. Kar omenjajo (Helija in istrski škofje) v svojem pisanju, se ne nahaja v okrožnicah.

Pomislijo naj, se li ujemajo spisi Teodora (iz Mopsuestije) in Teodorita (iz Cyra) z nauki prerokov, evangelistov in aposteljnov! Teodor je v svojih spisih zagovarjal cerkvenega sovražnika Nestorija, grajal pa cerkvenega branitelja Cirila. Teodorit je pozneje, ko se je izpreobrnil, preklical vse to, kar je prej pisal zoper pravo vero.

[1]) Glej pod št. 92 in 93.
[2]) Tu nam je misliti na peti občni cerkveni zbor v Carigradu leta 553.
[3]) Chalcedonska sinoda je bila leta 451.
[4]) Papež Leon I. je vladal od 440—461.

V svojem pismu so omenili (Helija in istrski škofje), da so od apostolske stolice dobili ukaz, da se jim ni treba ravnati po tem, kar se je sklenilo pod rajnkim cesarjem Justinijanom.[1]) V začetku prepira zastran treh poglavij so se tudi papež Vigilij in vsi knezi latinskih pokrajin [*„omnes Latinarum provinciarum principes“*] hrabro držali ter jih niso hoteli zavreči. — Papež Pelagij odgovarja na to, da niso Latinci takoj spoznali napake, ker niso dobro umeli grškega. Ko so pa izprevideli svojo zmoto, so začeli tem stanovitnejše svoj boj za resnico.

Papež piše potem precej obširno o Teodoru (iz Mopsuestije) in njegovem nauku ter navaja razne pisatelje, ki so obsodili njegove spise. Papež pravi, da ne odbija vseh njegovih razprav, temuč le tiste, katere je spisal zoper pravo sveto vero in zoper dvanajstera poglavja aleksandrijskega škofa Cirila.

Proti koncu jih papež še enkrat opominja, da bi se zedinili s cerkvijo. Dokler niso ž njo združeni, nimajo od nje nikakršnega dobička, akoravno bi dobro delali.

Datum manjka.[2]) — *„Virtutum mater.“*

[Baronius, Annales eccles. ad a. 586, c. 44. — Mansi, Concil. coll., IX, 433. — Gallicciolli, Opera S. Gregorii, IX, App. 34. — Migne. Patrolog., Ser. lat., LXXII, 715. — MG. Epist., II, 449. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1056 (688).]

Št. 95.

Okoli 586.

Papež Pelagij II. je gradeškemu patriarhu Heliju, ki se ni hotel odreči trem poglavjem chalcedonskega cerkvenega zbora,[3]) poslal pismo,[4]) katero je pisal takratni dijakon in poznejši papež Gregor. Neresnično je, da bi bil patriarh Helija vsled papeževega pisma preklical svojo zmoto.[5])

Pauli diaconi Historia Langob., III, c. 20 (MG. SS. rer. Langob., 103): „Hic Pelagius Heliae Aquileiensi episcopo, nolenti tria capitula Cal-

[1]) To je, kar se je sklenilo leta 553. na petem občnem cerkvenem zboru v Carigradu.

[2]) Glej dotično opazko pod št. 92.

[3]) Ta cerkveni zbor je bil leta 451.

[4]) Gl. št. 94.

[5]) Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 233) pravi, da je patriarh Helija do svoje smrti ostal razkolnik in da je torej notica v obeh kronikah oglejskih patriarhov napačna, ko trdita, da je spoznal svojo zmoto.

chidonensis synodi suscipere, epistolam satis utilem misit. Quam beatus Gregorius, cum esset adhuc diaconus, conscripsit."[1])

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam (Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, 1149): „Hic Pelagius Heliae Aquilegiensi episcopo, nolenti tria capitula Chalcedonensis synodi suscipere, epistolam satis utilem misit, quam beatus Gregorius, cum esset adhuc diaconus, conscripsit."

Iohannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 72): „Hic Pelagius Helye, Aquilegensi episcopo, nolenti tria capitula Calcidonensis synodi suscipere, epistolam satis utilem misit, quam beatus Gregorius cum esset adhuc diaconus conscripsit."

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 7): „Hic (sc. Helias) quia tria capitula Chalcedonensis concilii suscipere noluit, tanquam haereticus reprobatus est. Sed Pelagius papa eidem misit epistolam satis utilem, quam b. Gregorius, dum adhuc esset cardinalis (!) scripsit. Tunc Helias ab errore revocatus . . ."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Hic (sc. Elias) fuit, ut dicitur, haeretica pravitate respersus, eoquia tria capitula synodi Chalcedonensis suscipere noluit; verum postmodum errorem suum cognovit... Huic Eliae misit b. Pelagius epistolam valde utilem, quam scripsit s. Gregorius adhuc cardinalis (!) existens."

Št. 96.

Od 586. do 607.

Po smrti oglejskega patriarha Helija je prišel na njegovo mesto Sever, ki je bil doma iz Ravenne. Njega, potem še tri druge istrske škofe, namreč poreškega škofa Ivana, (tržaškega škofa) Severa in (cenedskega škofa) Vindemija,[2]) ter priletnega cerkvenega odvetnika Antonija je takratni patricij Smaragd, ko je prišel iz Ravenne na Gradež, izvlekel iz cerkve ter jih s silo prepeljal v Ravenno. Grozil jim je s pregnanstvom, postopal ž njimi okrutno ter jih prisilil, da so se združili z ravennskim škofom Ivanom, kateri ni hotel priznavati ve-

[1]) Ta trditev Pavla dijakona ni popolnoma resnična. Patriarh Helija je priznaval tri poglavja chalcedonskega cerkvenega zbora. Papež Pelagij ga je prosil v svojih pismih, da bi se odpovedal nauku treh poglavij, česar pa Helija ni hotel storiti. — Rubeis (op. cit. col. 232) misli, da je dijakon Gregor brez dvoma spisal tudi prvo in drugo pismo papeža Pelagija do patriarha Helija (gl. št. 92. in 93). To se dá sklepati iz enake vsebine in enakega sloga vseh treh pisem.

[2]) O cenedski cerkvi sem napisal nekoliko vrstic pod št. 85. — Pavel dijakon in drugi za njim trdijo, da Vindemij je bil istrski škof; a v zapisniku izmišljene sinode na Gradežu (št. 85) pa stoji „Vindemius Cenetensis". Iz nekega poznejšega vira (gl. št. 186) je razvidno, da so včasi vse tiste, ki so bili podložni gradeškim patriarhom, zvali istrske škofe.

ljavnosti treh poglavij (chalcedonskega cerkvenega zbora).[1]) Čez eno leto[2]) so se povrnili iz Ravenne na Gradež. Tu pa ljudstvo ni več hotelo imeti ž njimi opraviti in tudi drugi škofje jih niso marali še dalje priznavati kot take. Patricija Smaragda je pa za kazen obsedel hudobni duh. Povrnil se je v Carigrad, ko je patricija Romana dobil za svojega naslednika.[3])

Patriarh Sever je vladal 21 let in 31 dni. Ko je umrl, je bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije. Tej cerkvi je prepustil svoje imetje. Svojim duhovnikom je naročil, da naj se zanj daruje vsako soboto sv. maša. Tudi je sklenil, da naj se ustanovi posebna miza za reveže.

Pauli diaconi Historia Langob., III, c. 26 (MG. SS. rer. Langob.,
p. 105. p. 105—107): „His diebus defuncto Helia Aquilegensi patriarcha, postquam quindecim annos sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit ecclesiam. Quem Smaracdus patricius veniens de Ravenna in Gradus, per semet ipsum e basilica extrahens, Ravennam cum iniuria duxit cum aliis tribus ex Histria episcopis, id est Johanne Parentino et Severo atque Vindemio, necnon etiam Antonio iam sene ecclesiae defensore. Quibus comminans exilia atque violentiam inferens, communicare conpulit Johanni Ravennati episcopo, trium capitulorum damnatori, qui a tempore papae
p. 106. Vigilii || vel Pelagii a Romanae ecclesiae desciverat societate.[4]) Exempto vero anno, e Ravenna ad Grádos reversi sunt. Quibus nec plebs communicare
p. 107. voluit, nec ceteri || episcopi eos receperunt. Smaracdus patricius a daemonio non iniuste correptus, successorem Romanum patricium accipiens, Constantinopolim remeavit."

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam (Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, 1150): „His diebus defuncto Helia Aquilegiensi patriarcha, postquam quindecim annis sacerdotium gesserat, Severus huic succedens regendam suscepit ecclesiam. Quem Smaragdus patricius veniens de Ravenna in Gradus, per semetipsum ex basilica extrahens, Ravennam cum injuria duxit, cum aliis tribus ex Istria episcopis, id est Joanne Parentino, et Severo, atque Vindemio, nec non etiam Antonio jam sene ecclesiae defensore. Quibus comminans exsilia atque violentiam inferens, communicare compulit Joanni Ravennati episcopo trium capitulorum damnatori, quia tempore papae Vigilii, vel Pelagii, a Romanae ecclesiae desciverat

[1]) Najbrže patricij Smaragd ni tako nečloveško postopal z istrskimi škofi, kakor nam poročajo ohranjeni viri, ki pa so pisani s strankarskega stališča.

[2]) Najbrže leta 587. ali 588.

[3]) Patricij Smaragd se je najbrže v prvi polovici leta 590. povrnil iz Ravenne v Carigrad. Njegov naslednik v Ravenni je postal patricij Roman.

[4]) Ravennski škof Ivan ni odpadel od rimske cerkve, kajti bil je nasprotnik trem poglavjem chalcedonskega cerkvenega zbora. On torej ni bil razkolnik, kakor trdi zgoraj navedeni vir, pač pa so bili heretiki patriarh Sever in istrski škofje, dokler se niso združili z ravennskim škofom. Pozneje so zopet prestopili k razkolništvu ter v novič sprejeli nauke treh poglavij.

societate. Exempto vero anno, a Ravenna ad Grados reversi sunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec caeteri episcopi eos receperunt. Smaragdus patricius a daemonio non injuste correptus, successorem Romanum patriciatus accipiens, Constantinopolim remeavit."

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 9): „Huic (sc. Heliae) successit Severus patriarcha ad regendam ecclesiam; qui omnes suas res, quas de parentum iure habuit, in iam dicta ęcclesia sanctę Euphemię reliquit per testamentariam vocem, commendans sacerdotibus ipsius metropolis Gradensis ut ipsi superstites seu posteri eorum pro his rebus specialiter omni die sabbato pro ipso missas celebrarent atque oblationes offerrent, mensamque pauperum instituit; cuius et testamenti cartula apud ecclesiam Gradensem manet,[1]) et res quas ibi reliquit ipsa possidet ęcclesia. defuncto vero ipso beatissimo viro apud Gradensem metropolim ecclesiam, sepultus est in basilica sanctę Eufemię; qui pontificatum rexit annis numero XXI, dies XXXI."

Chronicon Gradense (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 50): „Huic (sc. Helię) successit Severus patriarcha ad regendam Gradensem eandem ęcclesiam, qui omnes suas res, que de parentum iure habuit, in iam dicta ęcclesia sancte Eufimie reliquid per testamentariam vocem, comendans sacerdotibus ipsius metropolis Gradensis ut ipsi superstites seu posteri eorum pro his rebus specialiter omni die sabbati pro ipso missas celebrarent atque oblationes offerrerent, mensamque pauperum instituit, cuius et testamenti cartula apud ęcclesiam Gradensem manet, et res, quas sibi reliquid, ipsa possidet ęcclesia. defuncto vero ipso beatissimo viro apud Gradensem metropolim ęcclesiam, sepultus est in basilica beatę Eufimię; qui pontificatum rexit annis numero viginti et octo et diebus triginta et uno."

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 74): „Huic (sc. Helyę) succedens Severus regendam suscepit ecclesiam, quem Smaragdus patricius veniens de Ravenna in Gradus, per semetipsum ex basilica extrahens Ravennam duxit cum aliis tribus ex Hystria episcopis, id est Iohanne Parentino et Severo atque Vindemio nec non etiam Antonio iam sene ecclesie defensore. quibus comminans exilia atque violentiam inferens, communicare compulit Iohanni Ravennati episcopo, trium capitulorum damnatori, qui tempore pape Vigilii, vel Pelagii, a Romane ecclesie describerat societate. exempto vero anno, e Ravenno ad Grados reversi sunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec ceteri episcopi eos receperunt. Smaragdus patricius, a demonio non iniuste correptus, successorem Romanum patricium accipiens, Constantinopolym remeavit."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG SS., XIV, 16): „Cui (sc. Heliae) successit Severus, qui fuit nacione civitatis Ravenne, qui vixit an. 21, d. 21."

[1]) Dotični dokument se nam ni ohranil.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App., 7): „Severus patriarcha successit Heliae apud Aquilegiam novam, et XV annos sedit. Quem Smaragdus patricius nolentem Ravennati episcopo adhaerere, cum tribus coepiscopis de Grado violenter abstrahens, cum injuria Ravennam duxit, compellens eumdem Severum dicto Ravennati episcopo in tribus damnatis capitulis a papa Pelagio adhaerere. Sed justo Dei judicio Smaragdus patricius a daemonio correptus, Constantinopolim remeavit. Severus vero, expleto uno anno, ad Gradum cum tribus coepiscopis rediens, non est receptus a populis, nec sibi voluerunt alii episcopi communicare."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c., App. 9) „Defuncto Elia patriarcha, successit Severus patriarcha, qui sedit annos XV. Hunc quidam Smaragdus patricius cum tribus episcopis Ravennam injuriose duxit, compellens eos communicare episcopo Ravennati, qui erat haereticus. Verum divino judicio dictus Smaragdus a daemonio correptus est. Severus ad ecclesiam revertitur, et bonis operibus vitam finivit."

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 104): „Severus novae ecclesiae patriarcha infulatus est anno Domini DLXXXVI. Hunc de Ravenna ortum, et patriarcham factum Smaragdus patricius, veniens de Ravenna Gradum, de basilica traxit, et secum duxit cum aliis tribus episcopis ex Istria, videlicet Ioanne Parentino, et Severo Trigestino, et Vindemio Cenetensi, atque Antonio jam sene ecclesiae defensore, quibus comminans exilia, atque violentiam inferens, communicare compulit Joanni Ravennati trium capitulorum damnatori, qui tempore Vigilii papae a Romanae ecclesiae desciverat societate. Elapso autem anno de Ravenna in Gradum reversi sunt, quibus nec plebs communicare voluit, nec ceteri episcopi eos receperunt. Smaragdus autem patricius a daemonio non injuste correptus Constantinopolim rediit, cui Romanus successit, et illi Gallicinus."

Ibid. lib. VI, c. 2, pars 29 (l. c. p. 108): „Hic Severus patriarcha cum sedisset annis XXI, dies XXXI mortuus est, relinquens bona sua ecclesiae sanctae Euphemiae, commendans sacerdotibus, ut omni die sabbati pro ipso missas celebrarent, atque oblationes offerent; mensamque pauperum fieri instituit, et in eadem ecclesia sepelitur."

Št. 97.

Okoli 587. [1])

Langobardski kralj Autari je poslal svojo vojsko v Istro. Za poveljnika jej je postavil tridentinskega vojvoda Evina, kateri je deželo oropal in požgal. Nato je (Evin) za eno leto sklenil mir ter svojemu kralju prinesel domov mnogo denarja.

[1]) Kralj Autari je vladal od 584—590. V tem času se je torej izvršil napad v Istro. Z ozirom na to, kar pripoveduje Paul. diac. v tretji knjigi, pogl. 26. in 29., bi smeli trditi, da je Autari najbrže leta 587. poslal svojo vojsko v Istro.

Pauli diaconi Hist. Langob., III, c. 27 (MG., SS. rer. Langob., 107): „Hac tempestate rex Authari ad Histriam exercitum misit; cui exercitui Euin dux Tridentinus praefuit. Qui post praedas et incendia, facta pacem in annum unum, magnam pecuniam regi detulerunt.“

Št. 98.

588. [1])

Trume Getov ali S l o v ě n o v, kakor jih tudi imenujejo[2]), so jako močno pustošile po Traciji.

Theophylacti Simocattae Historiae, III, c. 4, § 7 (ed. C. de Boor, p. 116): „. . . . τὸ δὲ Γετικόν, ταὐτὸν δ᾽ εἰπεῖν αἱ τῶν Σκλαυηνῶν ἀγέλαι, τὰ περὶ τὴν Θρᾴκην ἐς τὸ καρτερὸν ἐλυμαίνοντο . . . .“

Photii in Theophylactum summaria (ed. C. de Boor, p 8): „. . . οἱ δὲ Γέται ἤτοι Σκλάβοι τὰ περὶ τὴν Θρᾴκην ἐλυμαίνοντο . . .“

Št. 99.

585 ali pa 590.

(Ravennski eksarh Smaragd ali pa Roman)[3]) piše frankovskemu kralju Hildebertu (II.) ter ga prosi pomoči zoper Langobarde. Med drugim mu tudi omenja, da mu je že v prejšnjem pismu, kakor se spominja, poročal, da so mu (eksarhu), ko je hotel oblegati mesta Parmo, Reggio[4]) in Piacenzo, tu nastavljeni langobardski vojvodi kar hitro v Mantovi prišli naproti, hoteč se podati pod oblast svete (bizantinske) države. Eksarh pravi, da jih je nato sprejel kot podanike rečene države ter dobil njih sinove kot talce. Potem se je vrnil v Ravenno ter nato

---

[1]) Theophylakt je vpletel notico o tem navalu med dogodbe, katere so se po Theophanu vršile leta 588.

[2]) Theophylakt misli, da so se Slověni nekdaj Geti zvali. On je menil, kakor se kaže, da so bili Geti, ki so svoje dni prebivali po Daciji, pradedje Slověnov. Primerjaj o tem tudi Theophylactos, VII, c. 2, § 5 in VI, c. 6, § 14. Sploh so pa bizantinski pisatelji radi dajali Slovanom in drugim narodom ter njih pokrajinam stara, a takrat že kolikor toliko pozabljena imena. Nekateri so v tem oziru šli jako daleč. Srbi so jim bili Triballi, Bolgari Mysi ali pa Odrysi, Rumuni Daki ali pa Geti, Albani Akarnani itd. (Jireček, Gesch. der Bulg., str. 71.)

[3]) To pismo je iz leta 585. ali pa 590. Ako beseda „Romanus“, ki stoji v nadpisu, znači ravennskega eksarha Romana, ki je za Smaragdom leta 590. dobil njegovo dostojanstvo, je bilo pismo spisano v tem letu. Če pa omenjena beseda zaznamuje le r i m s k e g a cesarja, kakor n. pr. v nadpisu nekega drugega pisma tistega časa (gl. MG., Epist., III, 145), tedaj bi smeli misliti, da je pismo spisal eksarh Smaragd leta 585.

[4]) Reggio je mesto v severni Italiji med Modeno in Parmo. Od Parme proti severozahodu je mesto Piacenza.

sklenil iti v Istro nad nasprotnika Grasulfa.[1]) Ko je dospel v rečeno pokrajino, mu je prišel mladi vojvoda Gisulf, sin Grasulfov, naproti, da bi se s svojimi velikaši in z vso svojo vojsko, kakršna je bila, popolnoma vdano podal pod oblast svete (bizantinske) države, hoteč na ta način pokazati, da je boljši kakor njegov oče. [„.. *Ravenna remeantes, in Histria provincia contra hostem Grasoulfi deliberavimus ambulare. Quam provinciam venientes, Gisoulfus, vir magnificus, dux, filius Grasoulfi, in iuvennale aetate meliorem se patri cupiens demonstrare, occurrit nobis, ut cum omni devotione sanctae reipublicae se cum suis prioribus et integro suo exercitu sicut fuit, subderet.*"]

Datum manjka.

[Duchesne, Hist. Franc. script., I, 871 — Bouquet, Recueil, IV, 88. — MG., Epist, III, 147]

Št. 100.

Najbrže leta 590.[2])

Ko se je patriarh Sever povrnil iz Ravenne na Gradež, se je sešlo deset škofov v Maranu[3]) k sinodi, na kateri so Severa zopet sprejeli kot oglejskega patriarha, ko je v posebnem spisu priznal svojo napako, da se je v Ravenni pridružil tistim, ki so zavrgli tri poglavja.[4])

Naslednji škofje se niso vdali razkolništvu:[5]) Peter iz Altina, Klarisim (iz Concordije), Ingenuin iz Säbena, Agnel iz Tridenta, Junior iz Verone, Horoncij iz Vicenze, Rustik iz Trevisa, Fontej iz Feltra, Agnel iz Asola, Lavrencij iz Belluna, Maksencij iz Zuglia in Adrijan iz Pulja. Na patriarhovi strani pa so bili Sever (iz Trsta), Ivan iz Poreča, Patricij (iz Novega grada), Vindemij (iz Cenede) in Ivan (najbrže iz Celja).[6])

[1]) Mogoče je, da je tu omenjeni Grasoulfus isti, o katerem govori Paulus diaconus (Hist. Langob., II, c. 9), ki ga pa imenuje Gisulfa.

[2]) Leta 586. je bil Sever postavljen za oglejskega patriarha. Eno leto je bil v Ravenni, odkoder se je povrnil na Gradež najbrže leta 587. ali pa 588. Nato je bila sinoda v Maranu in sicer morebiti leta 589. ali pa 590., na vsak način pa pred letom 591., ker meseca januarja tega leta se je bil Sever že ločil od katoliške cerkve (gl. št. 101). V tistem času, ko je bila sinoda v Maranu, je v Concordiji vladal škof Klarisim, v Trevisu pa Rustik. Kaže se, da sta oba kmalu potem umrla, ker leta 591. nahajamo v Concordiji škofa Avgusta, v Trevisu pa Feliksa (gl. št 102).

[3]) Marano je blizu morske obali med Taljamentom in Avšo ne daleč od avstrijske meje.

[4]) Patriarh Sever se je v Ravenni združil z rimsko cerkvijo, a se pozneje zopet ločil od nje (gl. št. 96), kar dokazuje tudi pismo papeža Gregorja Velikega do njega (gl. št. 101).

[5]) Prav za prav so pa le vedno ostali razkolniki.

[6]) Celjski škof Ivan se omenja v zapisniku izmišljene sinode na Gradežu, ki je bila bajè leta 579 (gl. št. 85). Prej ko ne je ta Ivan takrat živel na Gradežu ali pa v kakem drugem varnem primorskem kraju, ne pa v Celju.

Pauli diaconi Historia Langob., III, c. 26 (MG. SS. rer. Langob., p. 107): „Post haec facta est sinodus decem episcoporum in Mariano, ubi receperunt Severum patriarcham Aquilegensem dantem libellum erroris sui, quia trium capitulorum damnatoribus communicarat Ravennae. Nomina vero episcoporum qui se ab hoc scismate cohibuerunt haec sunt: Petrus de Altino, Clarissimus, Ingenuinus de Sabione, Agnellus Tridentinus, Iunior Veronensis, Horontius Vicentinus, Rusticus de Tarvisio, Fonteius Feltrinus, Agnellus de Acilo,[1]) Laurentius Bellunensis Maxentius Iuliensis et Adrianus Polensis. Cum patriarcha autem communicaverunt isti episcopi: Severus, Parentinus Iohannes, Patricius, Vindemius et Iohannes."

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam (Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, 1151): „Post haec facta est synodus decem episcoporum in Mariano, ubi receperunt Severum patriarcham Aquilegiensem, dantem libellum erroris sui, quia trium capitulorum damnatoribus communicavit Ravennae. Nomina vero episcoporum qui se ab hoc schismate cohibuerunt haec sunt: Petrus de Altino, Clarissimus, Ingemutius de Sabione. Angelus Tridentinus, Junior Veronensis, Horontius Vicentinus, Rusticus de Travisio, Fonteius Feltrinus, Angellus de Altillo, Laurentius Belliniensis. Maxentius Juliensis, et Adrianus Polensis. Cum patriarcha autem communicaverunt isti episcopi: Severus, Parentinus, Johannes patricius,[2]) Vindemius, et Joannes."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 74, 75): „Post hec facta est synodus decem episcoporum in Ma- p. 74.
riano, ubi receperunt Severum patriarcham Aquilegensem, dantem libellum erroris sui, quia trium capitulorum dampnatoribus communicarat Ravenne, nomina vero episcoporum qui se ab hoc scismate cohibuerunt hec sunt: Petrus de Altino, Clarissimus, Ingenuinus de Sabione, Agnellus Tridentinus,
|| Iunior Veronensis, Horontius Vicentinus, Rusticus de Tarvisio, Fonteius p. 75.
Feltrinus, Agnellus de Acilo, Laurentius Bellunensis cum patriarcha autem communicaverunt isti episcopi: Severus, Parentinus Johannes, Patricius, Vindemius et Johannes."

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Sed convocata synodo X episcoporum in Mariano, idem Severus dans erroris sui libellum, a fratribus benigne in patriarcham receptus est. Episcopi autem, qui dictae synodo interfuerunt, sunt hi: Petrus de Altino, Clarissimus[3]) de Sabione, Angelus Tridentinus, Junior Veronensis, Orontius Vicentinus. Laurentius Bellunensis, Rusticus de Tarvisio, Fonteius Feltrensis, Angelus Cenetensis, Maxentius Juliensis, et Adrianus Polensis."

---

[1]) „Acilio" je sedanji Asolo, ki se nahaja od Trevisa proti severozahodu. Že Plinij (Hist nat. III, 19, 130) je poznal to mesto ter ga imenoval Acelum, Ptolemaej (Geogr. III, c. 1, § 20) pa ga zove Ἄκεδον. Pri mestu Asolu so našli že več rimskih spomenikov z napisi.

[2]) Pisava „Parentinus, Johannes patricius" je napačna, ker „Johannes patricius" ni ena sama oseba, „Parentinus, Johannes" pa tudi ne dve.

[3]) Tu je ime „Ingenuinus" izpuščeno.

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 104): „Post haec facta est synodus X episcoporum in Mariano, ubi receperunt hunc patriarcham dantem libellum repudii erroris sui. Nomina vero episcoporum, qui se ab hoc schismate cohibuerunt, sunt haec, Petrus Altinas, Clarissimus Concordiensis, Ingenuinus Sabionensis, Agnellus Tridentinus, Junior Veronensis, Herontius Vicentinus, Rauracius Tarvisinus, Joannes Feltrensis, Agnellus de Asilo, Laurentius Bellunensis, Maxentius Juliensis, et Adrianus Polensis."

Št. 101.

591, meseca januarja.

Papež Gregor (I.) piše oglejskemu škofu Severu [„*Severo episcopo Aquileiensi*"] ter mu pravi, da se je Gospod jako veselil, ko se je on (Sever), ki je prej hodil po krivih potih, zopet obrnil na pravo stezo. A še bolj se je užalostil (Gospod), ker je na zadnje (Sever) zapustil pot resnice. Manjši greh je, če kdo ne ve za resnico, kakor pa, če jo spozna in se vendar odvrne od nje. Vse kaj drugega je, če kdo kaj stori v nevednosti ali pa vedoma. Kakor se je (papež) veselil, ko je bil (Sever) prej združen s cerkvijo, a še bolj sedaj obžaluje, da se je ločil od katoliške družbe.[1]) Veleva mu vsled ukaza najbolj krščanskega gospoda (cesarja Mavricija), da pride s svojimi tovariši[2]) [„*cum tuis sequacibus*"] do apostolske stolice, da se na sinodi, katera se skliče z božjo pomočjo, razsodi to, kar se jim zdi dvomljivo.

Registrum Hadrianum: Indictio IX, cap 16.— „*Sicut gradientem.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675), Maurinorum (1705) et Mon. Germ. (1891): Lib. I, ep. 16. — Jaffé, Reg. pont. Rom. št. 1084 (718). Mansi, Concil. coll., IX, 1038.]

Št. 102.

591.

Prošnja beneških in recijskih škofov do grškega cesarja Mavricija Tiberija. [„*Suggerendum domino nostro clementissimo ac piissimo domno Mauricio Tiberio humiles Venetiarum vel Secundae Retiae Ingenuinus, Maxentius, Agnellus, Fonteius, Laurentius, Agnellus, Felix, Augustus, Junior et Horontius episcopi.*"]

V prošnji poudarjajo imenovani škofje, da jih pač sedaj zarad njih grehov stiska jako težak jarem (namreč langobardski), vendar niso nikdar omahovali v pravi katoliški veri. Nikoli niso pozabili njegove (bizantinske) svete države [„*nec obliti sumus sanctam rem publicam*

[1]) Oglejski škof Sever je bil eno leto v Ravenni, kjer se je združil s katoliško cerkvijo. (Gl. št. 96). Na sinodi v Maranu (okoli 590) se je pa zopet zedinil z razkolniki. (Gl. št. 100.)

[2]) Nekatere teh tovarišev nam navaja Paul. diac. III, 26. (Gl. št. 100.)

vestram“], v kateri so nekdaj [1]) mirno živeli in s katero bi se z božjo pomočjo zopet radi kmalu združili [„*sub qua olim quieti viximus, et adiuvante Domino redire totis viribus festinamus*“].

Ko je vladal rajnki cesar Justinijan (I.), je razsajal po cerkvah vsega sveta prepir zaradi treh poglavij, to je zarad pisma škofa Iba iz Edesse, potem zarad osebe škofa Teodora iz Mopsuestije ter zarad spisov škofa Teodorita iz Cyra, katere je občna sinoda v Chalcedonu [2]) sprejela. Rimski papež Vigilij in skoraj vsa duhovščina so izrekli, da se nauk teh poglavij ne sme zavreči, ker to bi bilo zoper občno sinodo v Chalcedonu. [3]) Papež Vigilij je po vseh pokrajinah poslal svoja pisma ter s prokletstvom zagrozil tistim ljudem, ki bi obsojali tri poglavja. [4])

Posamezniki so sicer polagoma zavrgli vsled cesarskega pritiska nauk (treh) poglavij; čestitljivi predniki po njih pokrajinah (po beneški in recijski), podučeni po (papežu) Vigiliju, pa tega niso mogli storiti. Po zgledih prednikov so se ravnali sami (namreč prosilci) in pa izročeno jim ljudstvo, delali v vseh zadevah po definicijah chalcedonskega cerkvenega zbora, branili nauk (treh) poglavij ter se ločili od tistih, ki so ga zavrgli.

Kartularij Smaragd [„*Smaragdus gloriosus chartularius*“] [5]) je zarad te zadeve večkrat razžalil njih očeta, ranjkega nadškofa Helija [„*patrem nostrum sanctae memoriae Heliam, archiepiscopum Aquileiensis ecclesiae*“]. [6]) Ta pa je po njih nasvetu prosil, da bi najprej sklical vse svoje soduhovnike (škofe) ter potem šel k njemu (k cesarju), da bi razsodil to zadevo. Njegova (cesarjeva) blagosrčnost je to sprejela ter ukazala Smaragdu, da ne sme zarad združitve (z rimsko cerkvijo) nadlegovati nobenega duhovnika [„*ut nullatenus quemquam sacerdotum pro causa communionis inquietare praesumeret*“], temuč je treba počakati, da bodo premagani divji narodi in da bi potem prišli vsi duhovniki (oglejske) cerkvene pokrajine do svobode pod (bizantinsko) oblastjo [„*quousque compressis gentibus, ad libertatem omnes sacerdotes concilii sub sancta re publica pervenirent*“]. Pozneje je umrl rečeni nadškof Helija. [7]) Prosilci pravijo, da so se nato

[1]) Pred letom 568., to je pred prihodom Langobardov v Italijo.

[2]) Ta občna sinoda je bila leta 451.

[3]) Papež Vigilij ni hotel l. 553. v svoji pismeni odločbi obsoditi Teodora iz Mopsuestije, Teodoreta iz Cyra in Iba iz Edesse, začetnike treh poglavij. Rekel je, da so že umrli in da jih je že Bog sam sodil. (Križanić, Zgodovina sv. katol. cerkve. I, 149). Privrženci treh poglavij so vsled tega mislili, da stoji papež Vigilij na njih strani,

[4]) O teh pismih nam ni nič znanega.

[5]) Kartularij (chartularius) je bil v šestem stoletju, kakor je razvidno iz Paula diac. (Hist. Langob.), predstojnik vojske. Paul. diac. imenuje Smaragda vedno le eksarha.

[6]) Tu vidimo, da so razkolniški škofje smatrali oglejskega vladika za svojega nadškofa. Papež ga imenuje le škofa.

[7]) Namreč leta 586.

sami z vsem svojim ljudstvom trudili v tistih dneh, (ko je Helija umrl), da bi prišli predenj (pred cesarja). Tudi so pridno zanj molili.

Pozneje je bil Sever posvečen za nadškofa oglejske cerkve [„*ordinato in sancta Aquileiensi ecclesia beatissimo archiepiscopo nostro Severo*“]. Koliko sramote, krivice in bičanja je moral pretrpeti, ko so ga s silo privedli v Ravenno in vrgli v ječo, to je (cesar) že brez dvoma slišal. Prosilci pravijo, da so bili jako užaljeni, ko so čuli, da je moral njih oče in nadškof [„*patrem et archiepiscopum nostrum*“] prestati take nadloge, kakršne se niso nikdar godile pod krščanskimi knezi (bizantinskimi cesarji). [1])

Tudi so takrat (prosilci) zvedeli, da je poslal papež Gregor Severu njegov (cesarjev) ukaz, da mora (Sever) zarad združitve priti v Rim [„*Nam in hoc tempore iterum cognovimus, reverendum papam Gregorium ad eiusdem patris nostri exhibitionem misisse cum sacratissima vestrae pietatis iussione, ut pro causa ipsa communionis ad Romanam deberet civitatem deduci*“]. [2]) Prepričani so bili (prosilci), da so dobili njih nasprotniki ta ukaz od njega (od cesarja) po zvijačnosti. Potrti in žalostni so že skoraj obupali. Njih metropolit naj bi bil sojen od takih ljudi, s katerimi se niso hoteli nikdar zediniti ne sami, ne njih predniki in ne njih ljudstvo, odkar traja ta prepir. Zato jim je moral nadškof večkrat s prisego potrditi, da v njih nenavzočnosti ničesar ne sklene zastran združitve. Tako vneti so vsi ljudje po njih škofijah [„*omnes homines plebium nostrarum*“] zarad te stvari, da bi rajši umrli, kakor pa se vsled združitve ločiti od stare katoliške cerkve. Ohraniti hočejo svojo katoliško vero ter se ravnati po vseh naukih chalcedonskega cerkvenega zbora.

Prosilci pravijo, da je sklep njih cerkvene pokrajine [„*totius concilii nostrae parvitatis*“], katerega so že tudi naznanili svojemu očetu in nadškofu, ta, da se hočejo zastran združitve obrniti do njega (do cesarja), kadar bodo barbari premagani [„*contrito Dei iudicio iugo barbarico*“] in bode čas ugoden. Ko bodo užugani divji narodi, mine vojaška sila in povrne se stara svoboda. Sedaj naj vlada premirje (v verskih zadevah); kadar pa pošlje (cesar) svoj ukaz, hočejo priti pred njegov prestol ter tu dati popoln račun o svoji veri in združitvi. Vendar ne morejo priznati kot svojega sodnika tistega človeka, s katerim se prepirajo in s katerim se nočejo združiti. [3]) V cesarskih postavah je določeno, da nobeden ne more biti sodnik v svoji zadevi. V navzočnosti krščanskih knezov (bizantinskih cesarjev) so se vsakikrat poravnala različna verska mnenja; upati je, da se to tudi sedaj izvrši.

---

[1]) O tem postopanju govori tudi Paul. diac. (Hist. Langob., III, 26). Gl. št. 96.
[2]) Gl. dotično pismo papeža Gregorja I., spisano v januarju leta 591. (Št. 101.
[3]) Namreč s papežem.

Ako bi se pa zgodilo, da bi bil njih nadškof prisiljen se združiti z rimsko cerkvijo, ni upati, da bi vladala potem pravica, pač pa najhujše nasilstvo.

Nato omenjajo prosilci, da so takrat, ko so bili posvečeni, pismeno obljubili svojemu posvečevalcu, da hočejo ohraniti zvestobo sveti (bizantinski) državi [„*nos fidem integram sanctae rei publicae servaturos*“].[1]) Gotovo ve (cesar), da so mu bili do sedaj vedno zvesti Ako ne odstrani (cesar) s svojimi ukazi sedanjih stisk in nadlog, ne bi se več nobena njih škofij zarad posvečenja obrnila do oglejske cerkve, ako bi kdo izmed njih umrl. Ker so galski škofje v bližini, bi se zatekli brez dvoma zarad posvečenja k njim in metropolitanska oblast oglejske cerkve, katera je pod njegovim (Mavricijevim) gospodstvom, bi potem nehala. [„*Sed quia Galliarum archiepiscopi vicini sunt, ad ipsorum sine dubio ordinationem accurrent, et dissolvetur metropolitana Aquileiensis ecclesia sub vestro imperio constituta*“].[2]) Nekaj enakega se je že pred leti začelo vršiti, ker takrat so postavljali galski škofje svoje duhovnike po treh cerkvah oglejske nadškofije, namreč po bekonski,[3]) tiburnijski[4]) in avgustanski[5]) [„*quod ante*

[1]) Ti škofje so živeli večinoma po zemljah, po katerih so gospodovali Langobardi. Vendar so brez dvoma skrivaj prisegli zvestobo bizantinskim cesarjem, katerim so bili iz verskih in narodnih ozirov bolj naklonjeni, kakor pa svojim pravim vladarjem, ki so bili arijanske vere in germanske krvi.

[2]) Kolikor toliko nam ta stavek potrjuje, da Gradež in primorski kraji so bili leta 591. pod bizantinsko oblastjo, ostali del Beneškega pod langobardsko, srednji in severni del alpskega sveta pa pod frankovsko. Nekako od leta 548. pa do 556. je bila tudi večina beneške zemlje pod frankovskim gospostvom.

[3]) O bekonski škofiji se je že veliko pisalo; vendar še sedaj ne vemo natančno, kje je bila. Bollandus (tom. I, febr. f. 669) misli, da je treba namesto „Beconensi“ čitati „Breonensi“ ali „Brennensi“ ter išče to cerkev blizu Brennerja na Tirolskem, kjer so za Rimljanov živeli Breones, Briones ali Breuni. Bollandu so pritrdili Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 191) in drugi. Bollandova hipoteza ne more veljati, ker ni bilo nikdar blizu Brennerja nobene škofije. — Alojzij Huber je hotel dokazati, da je treba čitati „Petenensi“ ter misliti na solnograško cerkev. (Glej njegovo razpravo „Die ecclesia Petena der Salzburger Urkunden“, tiskano v Archiv f. Kunde österr. Gesch., XXXVII, str. 1—103, ter njegovo delo „Geschichte der Einführung u. Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland, II, str. 131—160.) A reči se mora, da se njegova trditev ne strinja z zgodovinskimi dogodki. Dokazano je, da je v Solnogradu ustanovil škofijo sv. Rupert še le na koncu sedmega stoletja. — Hansiz (Germ. sacra, I, p. 94) pravi, da je treba namesto Beconensi čitati „Betovensi“ ali pa „Betoviensi“, kar bi pomenjalo ptujsko cerkev. Istega mnenja sta tudi Resch (Ann. Sabion., saec. VI, not. 187, p. 412, 413) in pa Glück (Die Bisthümer Noricums v Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe in Wien, 1855). Ti poudarjajo, da se črke *c* in *t*, kakor tudi *n* in *u* ali *v* v starih spisih vsled sličnosti lahko zamenjajo. Poetovio je stal nekoliko časa v Panoniji, potem so pa mejo premaknili, da je bil v Noriku, tedaj v isti pokrajini, kakor Tiburnia. V Ptuju so že v tretjem in četrtem stoletju vladali škofje. — Med naštetimi hipotezami je zadnja še najverjetnejša.

[4]) Tiburnijska cerkev je bila na Koroškem tam, kjer je sedaj Lurnsko polje.

[5]) Augustana ecclesia je cerkev v Augsburgu na Bavarskem.

annos iam fieri coeperat, et in tribus ecclesiis nostri concilii, id est, Beconensi, Tiburniensi, et Augustana Galliarum episcopi constituerant sacerdotes"]. Ako ne bi bil takratni knez (cesar) Justinijan (I.) s svojim ukazom odstranil nevarnega gibanja, bi se bili polastili galski duhovniki vseh cerkva oglejske nadškofije. [„*Et nisi eiusdem tunc divae memoriae Justiniani principis iussione commotio partium nostrarum remota fuisset, pro nostris iniquitatibus pene omnes ecclesias ad Aquileiensem synodum pertinentes, Galliarum sacerdotes pervaserant.*"]

Ker pa je on (cesar Mavricij) vedno skrbel za mir v cerkvi ter z božjo pomočjo krotil prepirajoče narode, zato upajo (prosilci), da njih prošnja ne bo zastonj. Kdor bi ga (cesarja) hotel kako drugače pregovoriti, nima pred očmi ne božje sodbe in ne koristi njegove države. Blagovoli naj (cesar) milostno sprejeti to prošnjo ter delati s svojimi ukazi na to, da dobi oglejska cerkev zopet mir [„*pro quiete matris nostrae Aquileiensis ecclesiae*"].

Podpisali so se: „*Ingenuinus, episcopus sanctae ecclesiae Sabionensis,*[1]) *Maxentius, episcopus sanctae ecclesiae Juliensis,*[2]) *Laurentius, episcopus sanctae catholicae ecclesiae Bellunatae,*[3]) *Augustus, episcopus sanctae catholicae Concordiensis ecclesiae,*[4]) *Agnellus, episcopus sanctae Treientinae*[5]) *ecclesiae, Agnellus, episcopus sanctae Acelinae*[6]) *ecclesiae, Junior, episcopus sanctae ecclesiae catholicae Veronensis,*[7]) *Fonteius, episcopus sanctae Feltrinae*[8]) *ecclesiae, Felix, episcopus sanctae Tervisianae ecclesiae,*[9]) *Horontius, episcopus sanctae catholicae ecclesiae Vetetinae.*" [10])

Datum manjka. [11])

---

[1]) Säben blizu Brixena na Tirolskem. — Beseda „Sabionensis" stoji v Sirmondovem prepisu, Baronius in Harduinus imata „Secundae Retiae".

[2]) Sedaj Zuglio pri Tolmezzu v Karniji.

[3]) Belluno na Beneškem.

[4]) Concordia na Beneškem. — Kaže se, da je ta Augustus še le pred kratkim časom postal škof v tem mestu. Pri Paulu diac. (Hist. Langob. III, 26) in v raznih kronikah je omenjen „Clarissimus", ki je bil brez dvoma Augustov prednik.

[5]) Trident na Tirolskem.

[6]) Asolo na Beneškem od Trevisa proti severozahodu.

[7]) Verona.

[8]) Feltre na Beneškem.

[9]) Treviso na Beneškem. Pri Paulu diaconu (Hist. Langob., III, 26) in v raznih kronikah je omenjen Rusticus, ki je bil brez dvoma Feliksov prednik.

[10]) Vicenza na Beneškem.

[11]) Ta prošnja je bila spisana brez dvoma leta 591. kmalu potem, ko je oglejski škof Sever dobil od papeža Gregorja pismo, v katerem mu je veleval, da naj pride vsled ukaza cesarja Mavricija s svojimi tovariši v Rim k sinodi, katera se ima sklicati. Sever in drugi razkolniški škofje pa niso marali iti tja ter so se rajši obrnili kar naravnost do cesarja v Carigrad.

[Baronii Annales eccl. ad a. 590, št. 28. — Harduinus, Acta conciliorum, III, 524. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 273. — Mansi, Conc. coll., X, 463. — MG. Epist., tom. I, 17.]

Št. 103.

Najbrže leta 591.

Cesar Mavricij piše rimskemu papežu Gregorju (I.) ter mu naznanja, da so mu poslali škofje istrskih pokrajin [„*episcopi Istriensium provinciarum*"] po nekaterih duhovnikih tri prošnje. Prvo prošnjo so sestavili škofje tistih mest in gradov, katere imajo Langobardi v svoji oblasti [„*quos Longobardi tenere dinoscuntur*"] [1]) drugo oglejski škof Sever z ostalimi svojimi škofi [„*aliam Severi, Aquileiensis episcopi, aliorumque episcoporum, qui cum illo sunt*"],[2]) tretjo pa rečeni Sever sam [„*tertiam solius eiusdem Severi*"]. V vseh teh prošnjah je zapisano, da je poslal (papež Gregor) k Severu in vsem drugim škofom vojake z enim tribunom in enim ekskubitorjem [3]) [„*in quibus omnes dixerunt, tuam beatudinem milites ad illos transmisisse cum uno tribuno et excubitore*"] ter jih silil, da bi prišli k njemu v Rim zarad svojih nazorov, katere imajo o naukih svete katoliške cerkve.[4]) Rečeni škofje ga (cesarja) prosijo, da bi jim bilo za sedaj premirje dovoljeno [„*inducias ad hoc sibi fieri*"] in da bi jih ne silil (papež) priti v Rim. Kadar pa bode čas ugoden, se radi hočejo napotiti v Carigrad [„*ad hanc sacratissimam urbem*"] ter mu (cesarju) povedati, v čem so si needini. Ker so mu (papežu) sedanje zmešnjave po Italiji znane in ker se je treba ozirati na časovne razmere, zato naj za sedaj nikar ne nadleguje rečenih škofov, temuč naj jih pusti pri miru za tako dolgo časa, dokler se ne premené okolnosti po Italiji ter ne pridejo še ostali istrski in beneški škofje do starega reda (namreč pod bizantinsko oblast). Takrat mu bo lažje s svojimi govori poravnati različnosti v verskih zadevah.

---

[1]) Glej št. 102. Drugi dve prošnji sta se izgubili.

[2]) Tu nam je misliti na tiste škofe, ki so bili pod bizantinsko oblastjo, v prvi vrsti na istrske.

[3]) Ekskubitorji (excubitores) so bili bo Prokopiju (Anecdot. p. 28) stražniki na cesarjevem dvoru (οἱ ἐν παλατίῳ φύλακες), po Theophylaktu (III, c. 11) pa cesarjevi telesni stražniki (οἱ τοῦ βαριλέως σωματοφύλακες). Njih načelnik se je zval „comes excubitorum", kateri je bil prvi za cesarjem ter predstojnik vojski, tribunom in vikarjem (Const. Porphyrog., De cerim., I, 93: τοῖς στρατιώταις καὶ τριβούνοις καὶ βικαρίοις). Zato se je večkrat zgodilo, da je kak comes excubitorum postal cesar. Cesarji Justin I., Tiberij in Mavricij so bili prej comes excubitorum.

[4]) V prošnji, katero so beneški škofje poslali cesarju Mavriciju, ni omenjeno, da bi bil papež Gregor poslal nad Severa in druge škofe vojakov pod vodstvom enega tribuna in enega ekskubitorja. Trditev „omnes dixerunt" je torej pretirana.

Datum manjka. [1])

[Baronius, Annales eccl. ad a. 590, št. 28. — Harduinus, Acta conciliorum, III, 527. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 278. — Mansi, Concil. coll., X, 467. — MG. Epist, tom. I, 21. —

Št. 104.

591. [2])

Ko se je (bizantinski cesar Mavricij mudil blizu Herakleje, [3]) so ujeli njegovi stražniki tri Slověne, ki niso imeli pri sebi niti mečev, niti kakega drugega orožja, le kitare so nosili s seboj. Cesar jih je vprašal, kake narodnosti so, kje prebivajo in zakaj se mudé na rimski zemlji. Oni so odgovorili, da so po rodu Slověni, da prebivajo na meji Zahodnega oceana [4]) in da je (obrski) kakan do tja poslal svoje poslance z namenom, da bi ondi nabral pomožnih čet, hoteč si pridobiti tamošnje narodne poglavarje z bogatimi darili. Te darove so njih rojaki pač sprejeli, a odklonili pomoč ter rekli, da jim je pot predolga in pretežavna. Oni sami (omenjeni trije Slověni), ki so sedaj njegovi (cesarjevi) ujetniki, so bili poslani h kakanu, da mu to naznanijo. Petnajst mesocev [5]) so že na poti. Kakan, ki je pozabil na pravice poslancev, jih ovira da se ne morejo vrniti. Ko so čuli, da rimsko ljudstvo jako slovi po svojem bogastvu in svoji človekoljubnosti, so porabili ugodno priložnost, da so prišli v Tracijo. Pečajo se s svojimi kitarami, ker se niso navadili nositi orožja. Njih zemlja ne pozna železa in zato je njih življenje mirno in brez bojev. Naučili so se na lire brenkati, ne pa delati šuma s trombami. Vojska jim je neznana in zato je pač naravno, da se jim zde godbene vaje veliko ljubše. Cesar je vsled teh besed pohvalil dotični narod ter gostoljubno sprejel nje same, ki so bili k njemu pripeljani. Čudil se je njih telesni velikosti in pravilnosti njih udov ter jih nato poslal v Heraklejo. [6])

[1]) To pismo je bilo najbrže spisano leta 591.; na vsak način pa pred mesecem julijem leta 592., kakor je razvidno iz pisma papeža Gregorja I. do ravennskega škofa Ivana (gl. št. 105).

[2]) Theophanes pripoveduje to med dogodbami, katere so se vršile leta 591.

[3]) Herakleia ali Perinthos se je zvalo neko mesto na severni strani Marmorskega morja.

[4]) Ta Zahodni ocean je Baltiško morje.

[5]) Po Theophylaktu so dotični Slověni potovali 15 mesecev, po Theophanu pa 18.

[6]) Mislim, da tem trem Slověnom ne bom delal krivice, ako trdim, da niso bili godci po poklicu, pač pa vohuni v službi Slověnov ali pa Obrov. Omenjeni Slověni so trdili pred cesarjem, da jih ovira obrski kakan in se torej ne morejo vrniti v svojo domovino. Ta izgovor ne velja. Kakan jim je lahko delal zapreke, dokler so bili na njegovi zemlji; ko so pa stopili pri Savi ali Donavi na bizantinska tla, so imeli odprto pot, ako so hoteli iti v svojo domovino. Ako so imeli res

Theophylacti Simocattae Historiae, VI, c. 2, § 10—16. (Ed. C. de Boor, p. 223, 224): „Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνδρες τρεῖς Σκλαυηνοὶ τὸ γένος μηδέν § 10.
τι σιδήρου περιβαλλόμενοι ἢ ὀργάνων πολεμικῶν ἑάλωσαν ὑπὸ τῶν τοῦ βασιλέως ὑπασπιστῶν· κιθάραι δὲ αὐτοῖς τὰ φορτία, καὶ ἄλλο τι οὐδὲν ἐπεφέροντο. ὁ μὲν οὖν § 11.
βασιλεὺς διηρώτα τί τὸ ἔθνος αὐτῶν, καὶ ποῖ τὰς διατριβὰς ἐκληρώσαντο, τήν τε αἰτίαν τῆς περὶ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς τόπους ἀναστροφῆς. οἱ δὲ τὸ μὲν ἔθνος ἔφασαν § 12.
πεφυκέναι Σκλαυηνοὶ πρὸς τῷ τέρματί τε τοῦ δυτικοῦ ᾠκηκέναι Ὠκεανοῦ, τὸν δὲ Χαγάνον μέχρι τῶν αὐτόθι πρέσβεις ἐκπέμψασθαι ἐπὶ συλλογῇ μαχίμου δυνάμεως δῶρά τε πολλὰ τοῖς ἐθνάρχαις φιλοτιμήσασθαι. τοὺς μὲν οὖν δεξαμένους τὰ δῶρα § 13.
τὴν συμμαχίαν αὐτῷ ἀπανήνασθαι, ἀποκναίειν τε αὐτοὺς τὰ μήκη τῆς ὁδοιπορίας διισχυριζομένων, ὡς δὲ τὸν Χαγάνον ἐπαποστεῖλασθαι αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς ἑαλωκότας ἀπολογίας ὑπόθεσιν ἔχοντας· πεντεκαίδεκά τε μησὶ τὴν ὁδὸν διανύσαι. τὸν δὲ Χαγάνον ἐπιλαθόμενον τοῦ νόμου τῶν πρέσβεων δογματίσαι κωλύμην αὐτοῖς τῆς ἀναζεύξεως. § 14.
αὐτούς τε τῶν Ῥωμαίων ἔθνος ἀκηκοότας ἐπί τε πλούτῳ καὶ φιλανθρωπίᾳ ‖ λίαν, p. 224.
ὡς ἔστιν εἰπεῖν, εὐκλεέστατον, ἐμπορευσαμένους τὴν εὐκαιρίαν πρὸς τῇ Θρᾴκῃ ἀναχωρῆσαι. κιθάρας τε ἐπιφέρεσθαι διὰ τὸ μὴ ἐξησκῆσθαι ὅπλα τοῖς σώμασι περιβάλ- § 15.
λεσθαι, τῆς χώρας αὐτοῖς ἀγνοούσης τὸν σίδηρον κἀντεῦθεν τὸν εἰρηναῖον καὶ ἀστασίαστον παρεχομένης τὸν βίον αὐτοῖς, λύραις τε καταψάλλεσθαι περιλαλεῖν οὐκ εἰδότας ταῖς σάλπιγξιν· οἷς γὰρ ὁ πόλεμος ἦν ἀνιστόρητος, εἰκότως ἂν ἔφασκον ἀγρότερά πως ὑπεῖναι τὰ τῆς μουσικῆς μελετήματα. ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖσι τὸ φῦλον § 16.
ἀγάμενος φιλοξενίας ἠξίου ἐκείνους αὐτοὺς τοὺς ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἐντετυχηκότας αὐτῷ, θαυμάσας τε τούτων τῶν σωμάτων τὸ μέγεθος τό τε μεγαλοφυὲς τῶν μελῶν ἐς τὴν Ἡράκλειαν τούτους παρεπέμπετο.“

Photii in Theophylactum summaria. (Ibid. p 12): „ . . . περὶ τῶν τριῶν Σκλαβηνῶν τῶν κιθάρας ἐπιφερομένων, οἳ ἐκ τῶν μερῶν τοῦ Ὠκεανοῦ ἐλέγοντο πρὸς τὸν Χαγάνον ἀπεστάλθαι· οἳ καὶ ἐνεφανίσθησαν Μαυρικίῳ τῷ βασιλεῖ.“

Theophanis Chronographia ad a. M. 6083 (= 591 a. Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 268, 269): „ . . . τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἄνδρες τρεῖς Σκλαυινοὶ τὸ γένος,

---

namen, da bi bili prišli v svoje domače kraje ob Baltiškem morju, zakaj niso šli k dolenji Donavi, kjer bi se bili obrnili proti severu ter potem ves čas varno potovali po slovanski zemlji? Zakaj so jo udarili proti jugovzhodu tako daleč, da so na zadnje prišli do Marmorskega morja? — Rečeni trije Slovéni so rekli bizantinskemu cesarju, da njih zemlja ne pozna železa in da njih rojaki niso vajeni vojskovanju. Tudi ta trditev je brez prave podlage. Obrski kakan se je obrnil do omenjenih severnih Slovanov ter jim poslal še celo mnogo darov, ker je hotel med njimi nabrati pomožnih čet. Ako bi bili dotični Slovani res tako malo bojeviti, kakor se je povedalo cesarju Mavriciju, bi obrski kakan ne bil iskal med njimi bojnih trum. — Tudi je neverjetno, da bi si bili Slovéni ob Baltiškem morju izbrali tri godce za svoje poslance, katere so poslali v tujo državo Kaj niso imeli boljših ljudi, kateri bi jih bili zastopali na dvoru obrskega kakana?

Iz tega, kar nam Theophylakt tu pripoveduje, je razvidno, da se je obrski kakan prizadeval, da bi bil pridobil na svojo stran tudi tiste severne Slovane, ki so bili naseljeni ob Baltiškem morju. Vendar se ti niso ž njim zvezali, ker se jim je bajé pot v južno Evropo zdela pretežavna. Trditi smemo, da so takrat v obče prijateljske razmere vladale med Slovani in Obri.

μηδέν τι σιδηροῦν περιβαλλόμενοι, ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκρατήθησαν, κιθάρας μόνας βαστάζοντες. ὁ δὲ βασιλεὺς ἠρώτα, πόθεν τε εἶεν καὶ ποῦ τὰς διατριβὰς ἐποιοῦντο; οἱ δὲ τὸ μὲν γένος ἔφασαν πεφυκέναι Σκλαυινοί· πρὸς τῷ τέλει δὲ τοῦ δυτικοῦ ᾠκηκέναι ὠκεανοῦ· τὸν δὲ Χαγάνον πρὸς αὐτοὺς πρεσβείαν πέμψαι καὶ δῶρα τοῖς ἐθνάρχαις
p. 269. αὐτῶν τοῦ συμμαχῆσαι αὐτῷ κατὰ ‖ Ῥωμαίων· οἱ δὲ ταξίαρχοι αὐτῶν ἀπέστειλαν αὐτοὺς ἀπολογήσασθαι τῷ Χαγάνῳ, ὅτι οὐ δύνανται διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀποστεῖλαι αὐτῷ συμμαχίαν. ὀκτωκαίδεκα γὰρ μηνῶν ἔφασκον ποιήσασθαι ὁδοιπορίαν καὶ οὕτω τοῖς Ῥωμαίοις περιπεσεῖν· κιθάρας δὲ περιφέρεσθαι ὡς μὴ εἰδότας ὅπλα περιβαλέσθαι τινά, τῆς χώρας αὐτῶν ἀγνοούσης τὸ σίδηρον. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ θαυμάσας τήν τε ἡλικίαν καὶ τὰ μεγέθη τοῦ σώματος αὐτῶν, ἐπαινέσας εἰς Ἡράκλειαν αὐτοὺς παρέπεμψεν."

Anastasii Chronographia tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 165): „Anno imperii sui (sc. Mauricii) nono . . . postera quoque die viri tres, Sclavini genere, nil aliquid ferreum baiulantes a Romanis detenti sunt citharas tantum ferentes. imperator autem interrogabat tam, unde essent, quam ubinam habitatio eorum existeret. qui genere quidem se aiunt esse Sclavinos, circa finem vero Occidentalis habitare Oceani. chaganum autem ad se legationem misisse et munera principibus gentis suae auxiliandi sibi contra Romanos. taxiarchas autem suos direxisse rationem reddituros chagano, quia non possunt propter itineris longitudinem mittere illi auxilium: decem et octo enim menses asseverabant in itinere se fecisse et ita Romanos adiisse. porro citharas ferre tamquam non videntes quemquam suorum armis indutum, regione sua quid ferrum sit ignorante. imperator autem tam aetatem admirans quamque moles corporis eorum collaudans hos Heracliam misit."

Historia miscella, lib. XVII. (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1009): „Anno imperii sui (sc. Mauricii) nono . . . Postera vero die viri tres, Sclavini genere, nil aliquid ferreum bajulantes, a Romanis detenti sunt, citharas tantum ferentes. Imperator autem interrogabat, tam unde essent, quam ubinam habitatio eorum consisteret. Qui genere quidem aiunt se esse Sclavinos, circa finem vero occidentalis habitare Oceani. Chajanum autem ad se legationem misisse, et munera principibus gentis suae, auxiliandi sibi contra Romanos gratia. Taxiarchas autem suos se direxisse rationem reddituros Chajano, quia non possunt propter itineris longitudinem mittere illi auxilia. Decem enim et octo menses asserebant in itinere se fecisse, et ita Romanos adiisse. Porro citharas se ferre, tanquam non videntes quemquam suorum armis indutum, regione sua quid sit ferrum ignorante. Imperator autem tam aetatem admirans, quam moles corporis eorum laudans, hos misit Heracliam."

Št. 105.

592, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše ravennskemu škofu Ivanu ter mu med drugim omenja, da je to, kar mu je (škof Ivan) pisal o zadevi istr-

skih škofov [„*de causa vero episcoporum Histriae*"], zvedel že prej iz ukazov, katere je dobil od najpobožnejših knezov [„*a piissimis principibus*"],[1]) ki so mu zapovedali, da naj za sedaj še ne začne s silo zoper nje (istrske škofe) postopati [„*quatenus me interim ab eorum compulsione suspenderem*"] Papež pravi, da ga njegova (škofa Ivana) gorečnost in marljivost jako veselita in da mu je zato hvalo dolžan. Obljubuje mu, da hoče zastran tega pisati svojim vzvišenim gospodom [„*serenissimis dominis*"].[2])

Dalje piše papež, da ne kaže pošiljati milodarov [„*elemosynam*"] pogorelemu mestu razkolnika Severa [„*incensae civitati Severi scismatici*"][3]) že zato ne, ker ta pošilja na cesarski dvor zoper njega (zoper papeža) naperjena darila [„*quia quae contra nos praemia in palatio mittat*"]. Pa tudi, ko bi tega ne delal, je treba premisliti, da pravoverniki prej zaslužijo usmiljenje, kakor pa sovražniki cerkve. Takoj zraven je mesto „Fanum",[4]) kjer je veliko ujetnikov. Tja je hotel (papež) že v preteklem letu poslati milodarov, česar se pa zarad sovražne vojske ni upal storiti.

Registrum Hadrianum: Indictio X, cap 32. — „*Quod multis scriptis.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675). Lib. II, ind X, ep. 32. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. II, ep. 46. — Edit. Mon. Germ. (1891): Lib. II, ep. 45. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1198 (833). — Mansi, Concil. coll., IX, 1101.]

Št. 106.

592.[5])

Kakan je hotel, da bi mu (bizantinski) cesar povečal pogojeni davek.[6]) Ko ga pa ta ni hotel uslišati, je takoj začel vojsko. Ukazal je Slověnom, da bi napravili mnogo čolnov, s katerimi bi brez težav prestopil reko Donavo.[7]) Singidunski meščani so po mnogoštevilnih

[1]) Namreč od bizantinskih cesarjev. — Papež Gregor je namreč velel oglejskemu škofu Severu in njegovim tovarišem, da naj pridejo v Rim. (Gl. št. 101.) A bizantinski cesar Mavricij je pisal papežu, da naj istrske škofe pusti pri miru, dokler se razmere po Italiji ne premené. (Gl. št. 103.)

[2]) Namreč bizantinskim cesarjem. — Je li papež spisal to pismo ali ne, ni znano. Ohranilo se nam ni.

[3]) Ta razkolnik je brez dvoma oglejski škof Sever.

[4]) V Italiji je več mest tega imena in zato ni mogoče reči, katero bi bil papež imel v mislih.

[5]) Theophanes pripoveduje to med dogodbami, ki so se vršile leta 592.

[6]) Leta 583. se je moral bizantinski cesar Mavricij zavezati nasproti obrskemu kakanu, da mu bode na leto plačeval po 100.000 zlatov.

[7]) Ti Slověni, o katerih se tu govori, so takrat brez dvoma živeli po sedanjem Banatu in Sremu ter bili podložni Obrom. Že okoli leta 550 so bili po teh krajih, kakor nam je znano, Slověni naseljeni.

napadih uničili delo Slověnov ter z ognjem požgali njih izgotovljeno brodovje. Zarad tega so Slověni začeli oblegati mesto, katero je prišlo v skrajno nevarnost, in tamošnji prebivalci so imeli le malo upanja, da bi se rešili.[1]) Čez teden dni pa je kakan velel Slověnom, da naj nehajo oblegati mesto ter naj pridejo k njemu. Slověni so to tudi storili. Ko je nato kakan dobil od oblegancev dva tisoč zlatih darejkov,[2]) z zlatom okovano mizo in mnogo obleke, je pustil mesto v miru. Pozneje je prehodil pet parasang[3]) ter postavil svoj tabor pri Sirmiju, mnogoštevilnim Slověnom pa je ukazal pripravljati les, da bi potem šli čez reko Savo. Kakan je vodil vso zadevo. Slověni so napravili čolne ter prebrodili Savo. Nato je kakan velel enemu delu svojih trum iti naprej, da bi tako napravil strah nasprotnikom; sam pa je prišel peti dan v Bononijo.[4]) Nad kakana je cesar poslal Priska, svojega poveljnika v Evropi.

Theophylacti Simocattae Historiae, VI, c. 3 et 4 (Ed. C. de Boor,
c. 3, § 9. p. 225, 226): „Ὁ δὲ Χαγάνος ἐπενθήκας λαμβάνειν τὰς συνθήκας ἐξῄτει τὸν Καί-
σαρα. ἐπεὶ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς λόγοις τοῦ βαρβάρου ὤτων οὐκ ἐδίδου βαλβῖδα,
p. 226. ἀντελάμβανε παραυτίκα ‖ τὸν πόλεμον. καὶ οὖν ὁ Χαγάνος τοῖς Σκλαυηνοῖς προσ-
c. 4, § 1. τάττει ἀκατίων πλήθη τεκταίνεσθαι, ὅπως πρὸς διάβασιν σχοίη τὸν Ἴστρον πειθή-
νιον. οἱ μὲν τῆς Σιγγηδόνος οἰκήτορες ἀθρόαις ἐφόδοις τισὶ τῶν Σκλαυηνῶν τοὺς
§ 2. πόνους λῄζονται καὶ πυρὶ παρεδίδοσαν τὰ πρὸς ναυτιλίαν τούτων ἐπίχειρα. διά τοι
τοῦτο πολιορκοῦσι τὴν Σιγγηδόνα οἱ βάρβαροι, ἡ δὲ πόλις ἐς τοὔσχατον ἀφικομένη
§ 3. κακοῦ ἰσχνὰς ἐπεφέρετο σωτηρίας ἐλπίδας. ἑβδόμη δὲ ἡμέρα, καὶ ὁ Χαγάνος τοῖς
βαρβάροις προσέταττε τῆς πολιορκίας ἀπέχεσθαι γενέσθαι τε ὡς αὐτόν. ἐπεὶ δὲ τὸ
βάρβαρον τούτων αὐτήκοον γέγονεν, ἀπολιμπάνει τὸ πόλισμα χρυσῶν δαρεικῶν χιλιάδας
§ 4. ἀπενεγκάμενον δύο τράπεζάν τε χρυσόπαστον καὶ στολήν. καὶ οὖν ὁ Χαγάνος παρα-
σάγγας ποιησάμενος πέντε στρατοπεδεύεται ἀνὰ τὸ Σίρμιον πλήθη τε Σκλαυηνῶν
ξυλουργεῖν παρεσκεύαζεν, ὅπως τὸν ποταμὸν τὸν λεγόμενον Σάον ναυτιλλόμενος δια-
§ 5. νήξηται. ὁ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἐπιστρατείαν ἠπείγετο, οἱ δὲ σύνδρομον τῷ προστάγματι
τὴν ναυτιλίαν παρείχοντο· τοιαῦτα γὰρ οἶδε τῶν ταττομένων ὁ φόβος ταξιάρχων ἀπερ-
γάζεσθαι. ἐπακτρίδων γοῦν ἄρτι που τῷ βαρβάρῳ γενομένων τε καὶ προκειμένων, τὸν
§ 6. ἀγχίθυρον ποταμὸν διαπεραιοῦται τὸ βάρβαρον. ὁ μὲν οὖν Χαγάνος δυνάμεως συν-
τάξας ἀποδασμὸν προθέειν ἐκέλευε καὶ φοβερὰν τὴν ἐντυχίαν τῆς ἐπιστασίας Ῥωμαίοις
§ 7. παρέχεσθαι. πέμπτη δὲ ἡμέρα, καὶ τῇ Βονωνίᾳ προσομιλεῖ. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στρατηγὸν
χειροτονεῖ τῆς Εὐρώπης τὸν Πρίσκον αὐτοσχεδίῳ δυνάμει συμφράξας αὐτόν.“

Theophanis Chronographia ad a. 6084 (= 592) (Rec. C. de Boor, p. 269): „Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ Χαγάνος ἐζήτει προσθήκας ταῖς συνθήκαις λαμβάνειν,

[1]) Iz teh besed je razvidno, da je obrski kakan, ki se je leta 583 polastil Singiduna (sedanjega Belega grada), pozneje zopet izgubil to mesto.

[2]) Dareikos se je zval neki zlat denar pri starih Perzijanih. En dareikos je veljal 20 atiških srebrnih drahem.

[3]) Parasanga se je zvala perzijska milja, ki je obsegala tri četrtine zemjepisne milje ali pa 5549 m.

[4]) Bononia (sedanji Vidin) je bilo mesto ob Donavi v nekdanji Meziji.

ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τοὺς λόγους τοῦ βαρβάρου οὐ παρεδέξατο. διὰ τοῦτο ὁ Χαγάνος ἤρατο πάλιν τὸν πόλεμον καὶ πολιορκεῖ τὴν Σιγγιδόνα καὶ στρατοπεδεύει κατὰ τὸ Σέρμιον. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στρατηγὸν τῆς Εὐρώπης χειροτονεῖ τὸν Πρίσκον."

Anastasii Chronographia tripertita (Ed. C. de Boor, p. 165): „Decimo imperii Mauricii anno chaganus quaerebat augmenta pactorum accipere, imperator vero sermones barbari non recepit; et idcirco chaganus iterum bellum agit et devastat Siggedonem et castra contra Sirmium movet. imperator autem praetorem Europae Priscum creat."

Št. 107.

Okoli 592. [1])

Takrat kakor tudi že trideset let prej je bila precej huda črevesna kuga okoli Ravenne, na G r a d e ž u in po I s t r i.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 4. (MG. SS rer. Langob., 117): „Hoc anno fuit pestis inguinaria iterum aput Ravennam, Gradus et Histria nimium gravis, sicut et prius ante triginta annos extiterat."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Chronache Veneziane, I, 75): „Hoc anno fuit pestis inguinaria iterum apud Ravennam, Gradus et Hystriam nimium gravis, sicut et prius ante triginta annos extiterat."

Št. 108.

593.

V začetku spomladi (leta 593.) je poslal (bizantinski) cesar svojega poveljnika Priska k Donavi, da bi ta zabranil Slověnom prehod čez to reko ter tako skrbel za varnost Tracije. Cesar je namreč Prisku rekel, da rečeni barbari ne bodo prej mirovali, dokler Bizantinci prav posebno ne zastražijo Donave. [2]) Prisk je tedaj prevzel vodstvo konjikov, Gentzona je pa cesar imenoval za poveljnika peščev. V sredi spomladi se je bizantinska vojska zbirala pri Herakleji. [3]) Sedem dni pozneje je poveljnik ukazal iti naprej. Ko je pregledal pomožne trume ter preštel vso vojsko, je po vrsti določil vojakom plačo. Ko je četrtič prestavil svoj tabor, je bil v Driziperih, [4]) kjer se je 15 dni mudil. Ko je dvaj-

[1]) Paul. diac. je uvrstil to notico med dogodbe leta 592. Kako je postopal zastran kronologije Johan. diac., ni za nas merodajno, ker je dotični stavek prepisal iz Paula diac.

[2]) Iz teh besedi se dá sklepati, da so Slověni v zadnjih letih pogostoma šli čez Donavo, da bi plenili po Traciji. Mogoče je, da so Slověni tudi leta 592., ko je obrski kakan pustošil po južni Traciji (Theophylaktos, VI, c. 3—5), porabili ugodno priložnost ter napadli Mezijo in severno Tracijo.

[3]) Zastran lege tega mesta gl. št. 104.

[4]) Kar se tiče lege tega mesta, gl. št. 69.

setič postavil svoj tabor, je bil v Dorostolu.[1]) Ko je (obrski) kakan zvedel, kam je prišla bizantinska vojska, je poslal k Prisku svoje poslance. Ko so ti prišli k bizantinskemu poveljniku, je eden izmed njih, z imenom Koh, poudarjal, da so Bizantinci prelomili mir, kajti on (Prisk), ki je še pred kratkim časom govoril o spravi med Obri in Bizantinci, stoji sedaj tukaj tako oborožen. — Ko je obrski poslanec končal svoj govor, so bili bizantinski vojaki zarad njegovih trditev nejevoljni. A Prisk jih je znal potolažiti. Ni ugovarjal predrznosti obrskega poslanca, temuč je le rekel, da je bizantinska vojska namenjena nad Slovčne. Pogodbe in obljube, storjene z Obri, mu ne branijo, da ne bi se vojskoval s Slovčni.[2])

V dvanajstih dneh si je poveljnik Prisk preskrbel potrebnih ladij ter je nato šel čez Donavo. Ko je slišal, da je Ardagast odposlal slovčnske trume na tuje, je šel o polnoči nadenj, da bi ga lažje dobil v svojo oblast. Ardagast, ki je ravno prijetno sanjal, je bil od močnega šuma zbujen; zajezdil je golega konja ter ubežal. Naletel je na Bizantince ter stopivši s konja se peš ž njimi bojeval. Ker pa ni mogel ustaviti nasprotnega navala, je ubežal po nepristopnih krajih. Tako se je Ardagast rešil s svojo urnostjo, katere je bil že po naravi vajen. Med begom mu sreča ni bila mila, ker je zadel ob deblo jako velikega drevesa. Vsled tega bi ga bili kmalu njegovi preganjalci ujeli, ako ne bi mu bila reka postala rešiteljica. Ko jo je preplaval, je ušel nevarnosti. Bizantinci so potem z meči pobili mnogo Slovčnov ter opustošili Ardagastovo zemljo, ujetnike pa so zvezali ob lesene drogove ter jih odposlali v Carigrad.

Prisk je naročil nekemu Tatimeru in njegovim stražnikom, katerih je bilo 300, da bi poslali ujetnike cesarju. Tatimer je sedaj nastopil svojo pot v Carigrad. Šesti dan[3]) je prišel v nevarnost, ker so se ujeti Slovčni nepričakovano vzdignili. To se je zgodilo opoldne, ko je Tatimer mirno in brez skrbi počival ter so se konji po travi pasli. Ko je nastal krik, so bili Bizantinci brez konj. Tatimer je z maloštevilno četo šel nekoliko naprej, približal se preveč barbarom ter tako zagazil v veliko nevarnost. Ker se ni mogel postaviti sovražniku naproti, je moral bežati. Dasi tudi ga smrtni lučaji niso zadeli, je vendar le s težavo utekel poginu. Kar so prišli bizantinski pešci, rešili Tatimera ter se potem zagnali nad Slovčne. Po hudem boju so Bizantinci premagali svoje nasprotnike, jih mnogo pobili, petdeset barbarov, katere so bili ujeli, nabodli na kole[4]) ter bizantinski plen od Slovčnov dobili

[1]) Dorostolus (Δορόστολος), sedaj Silistra ob Donavi na Bolgarskem.

[2]) Iz tega je razvidno, da so bili ti Slovčni popolnoma nezavisni od Obrov.

[3]) Po Theophanu „tretji dan".

[4]) Ta čin dokazuje, da niso bili Bizantinci nasproti Slovanom nič manj barbarski, kakor ti nasproti Bizantincem.

zopet nazaj. Ko se je Tatimer nekoliko pozdravil, je prišel v Carigrad ter pripeljal s seboj jako veliko plena. Cesar je bil tako vesel tega dogodka, da je v največji mestni cerkvi praznoval večernice. Potem je z ljudstvom vred napravil molitve ter prosil Boga, da bi mu podelil še slavnejših trofej.

Ko so Bizantinci opustošili Ardagastovo zemljo, je poveljnik Prisk naslednjega dne velel ogleduhom, da bi šli naprej. Kmalu se je prepričal, da so bili ondotni kraji brez sovražnikov. Zato je ukazal (svojemu podpoveljniku) Aleksandru, da bi zjutraj na vse zgodaj šel čez reko Helivakijo.[1]) Ta je nato tudi prestopil rečeno reko ter potem naletel na Slovčne. Ko so barbari zagledali sovražnike, so ubežali med bližnja močvirja in v gozde. Bizantinci so jih hoteli ujeti. Ko so šli za njimi, so zagazili tako globoko v mlakuže, da bi bili vsi poginili, ako ne bi jih bil Aleksander v pravem času pripeljal nazaj. Nato je ta obkolil ves okraj ter ga hotel z ognjem uničiti. Ker je pa bila na vseh straneh mokrota, se ni mogel plamen razširiti, in zato ni ta poskus prinesel Aleksandru nikakršne slave. Sedaj je neki Gepid,[2]) ki je bil nekdaj vzgojen po kristjansko, a potem prišel med barbare, pribežal k Bizantincem ter jim pokazal pravo pot. Ko so se ti polastili vhoda, so dobili barbare v svojo oblast. Aleksander je sedaj vprašal ujetnike, kakega rodu so. A ti niso o svojem rodu in o svojih rojakih hoteli ničesar povedati Bizantincem, pač pa so se delali jako nedolžne. Rekli so, da niso nikogar mučili in usmrtili ter da so še celo sami občutili bolečine bičev na tujih telesih.

Nato je Gepid vse razodel, natančno opisal vse razmere ter rekel, da so dotični ujetniki podložniki nekega Mužoka,[3]) katerega ti barbari zovejo kralja. Njegovo bivališče je odtod za 30 parasang oddaljeno.[4]) Te ujetnike je razposlal, da bi pozvedovali o bizantinski vojski, ker je slišal, kaka nesreča je nekoliko prej zadela Ardagasta. Gepid je nato svetoval Bizantincem, da bi poslali nad Mužoka izdatno krdelo, katero naj bi ga nepričakovano napadlo in ujelo.

Aleksander se je sedaj napotil k Prisku ter pripeljal s seboj tudi ujete Slovčne, katere je nato poveljnik dal pomoriti. Tudi Gepid je prišel k Prisku, naznanil mu namene barbarov ter predlagal, da naj bi Mužoka ujeli. Tudi je napravil načrt, kako naj bi ga premotili, da bi se ga polastili. Prisk je z veseljem poslušal njegove besede. S krasnimi darovi in lepimi obljubami je pridobil uskoka (Gepida) na svojo stran ter ga odposlal, da bi z zvijačo ujel Mužoka.

[1]) Helivakija (Ἡλιβακίας) je morebiti sedanja reka Jalomita v Valahiji.

[2]) Leta 567. Gepidje niso bili popolnoma uničeni. Nekaj jih je še v poznejših letih ostalo na obrski zemlji. Gl. št. 133.

[3]) Theophylakt piše „Μουσώκιος", Theophanes „Μουσούκιος", Anastasius pa „Musacius". Pravo ime je bilo najbrže Mužok.

[4]) O parasangi gl. št. 106. — 30 parasang = 16·6 Mm.

Ko je Gepid prišel k Mužoku, je zahteval od njega mnogo majhnih čolnov, da bi šel na pomoč Ardagastovim ponesrečencem. Mužok je mislil, da bi mu mogel ta zvijačni naklep biti v korist, in zato mu je dal čolnov, da bi Gepid ž njimi rešil Ardagastove ljudi. Dobivši 150 čolnov in 30 veslarjev je šel na drugo stran reke, katero so domačini imenovali Paspirios. [1]) Prisk se je, kakor je bilo dogovorjeno, na vse zgodaj napravil na pot. Gepid je prevaril tiste, kateri so šli ž njim, ter se je o polnoči napotil k bizantinskemu poveljniku, od katerega je zahteval sto oborožencev, da bi ž njih pomočjo pomoril barbare na bregu. Poveljnik je nato dal stotniku Aleksandru 200 oboroženih mož. Ko so se Bizantinci približali reki Paspiriju, je postavil Gepid Aleksandra v zasedo. Ko je bila noč, so barbari, ker so bili pijani, spali in prijetno sanjali. Gepid se ni izdal, da jih hoče uničiti. Ko se je straža v tretje menjala, se je nekoliko odstranil, prišel do Aleksandrove zasede ter na tihem tega odposlal nad nje. Aleksander je peljal svoje Bizantince do reke Paspirija ter potem, ko je dal in tudi dobil znamenje, se pomaknil proti barbarom. Ker so ti spali, je Gepid dal Aleksandru znamenje, da je zapel neke obrske pesmi. [2]) Aleksander je sedaj barbare napadel ter jim ob enem jemal spanje in življenje. Ko se je polastil tudi čolnov, je poslal poslance k poveljniku, ker je hotel napad še povečati.

Prisk je nato vzel s seboj 3000 mož, jih porazdelil po čolnih ter prestopil reko Paspirij. O polnoči [3]) je prišel potem na določeno mesto. Mužok je bil takrat vsled pijače ves izgubljen. Obhajal je namreč tisti dan pogrebno slavnost po svojem umrlem bratu, ker taka je ondotna navada. Nastala je med Slověni velika zmešnjava in Mužok je bil živ ujet. Bizantinci so potem vso noč morili; ko je pa dan nastal, je poveljnik ukazal, da naj se vrnejo. Okoli devete ure zjutraj so se s svojim plenom vozili po reki navzdol.

Vsled teh dogodkov so Bizantinci postali brezskrbni ter se hoteli gostiti. S popivanjem so zapravili sadove svojega srečnega podvzetja. Zanemarili so straženje, katero zovejo v svojem domačem jeziku „sculca“. [4]) Mnogoštevilna četa premaganih Slověnov je Bizantincem vrnila napad. Maščevanje bi bilo sedaj še strašnejše kakor zmaga, ako ne bi bil Gentzon s pomoćjo svojih pešcev odbil sovražnikov. Prisk je nato na

---

[1]) Paspirios (Πασπίριος) se je zvala reka v Valahiji blizu Silistre.

[2]) Če je kdo tedaj med Slověni, bivajočimi po sedanji Valahiji, prepeval obrske pesmi, ni na ta način kar čisto nič vznemiril ali pa razžalil ondotnih prebivalcev, kar kaže, da so bili ti in Obri dobri prijatelji med seboj.

[3]) Med prej omenjeno nočjo in tu navedeno polnočjo je moralo biti več dni, ker ni mogoče, da bi bili Priskovi vojaki v enem dnevu prehodili 30 parasang.

[4]) Beseda „sculca“ (σκοῦλκα) namesto „exculca“ pomenja stražo. Izpeljuje se iz „collocare ali „culcare“ (položiti). — Ako bi sodili po tej besedi, bi smeli misliti, da so Priskovi vojaki govorili nekako slabo latinščino.

vse zgodaj dal predstojnike straž križati, nekatere izmed ostalih vojakov pa strašno bičati.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VI, c. 6—9 (Ed. C. de Boor, p. 230—239)

Ibid., c. 6 (p. 230): „ἦρος δὲ ἀρχομένου ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ βασιλέως § 2. p. 230.
παρὰ τὸν Ἴστρον ἐπέμπετο, ὅπως τὰ τῶν Σκλαυηνῶν γένη διανήξασθαι τὸν ποταμὸν
κωλυόμενα ἀφοβίαν ἄκοντα τῇ Θρᾴκῃ παράσχοιντο· ἔφασκε γὰρ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ
Πρίσκῳ, οὐκ ἂν ἠρεμοίη τὸ βάρβαρον, εἰ μὴ τὸν Ἴστρον ἐς τὰ μάλιστα τὸ Ῥωμαϊκὸν
περιφρουρήσοιτο. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τῆς ἱππικῆς δυνάμεως τὰς ἡνίας ἐλάμβανεν, § 3.
Γέντζων δὲ τῆς πεζικῆς πληθύος ἐπιστατεῖν ὑπὸ τοῦ βασιλέως προστάττεται. τῇδε
περὶ τὴν Ἡράκλειαν ἦρος μεσοῦντος τὸ Ῥωμαϊκὸν συναγείρεται. ἑβδομαῖος δὲ ὁ στρα- § 4.
τηγὸς τὴν τάφρον μεταφοιτᾶν ἐγκελεύεται, βάσανόν τε τοῦ συμμαχικοῦ ποιησάμενος
καὶ τὰς δυνάμεις διαριθμησάμενος, τὰς ἐγκυκλίους τῶν χρημάτων αὐτοῖς διανομὰς
ἐποιήσατο. ἀπάρας γοῦν ἐντεῦθεν καὶ τέσσαρας ποιησάμενος ‖ χάρακας ἐπὶ τὰ Δρι- § 5, p. 231.
ζίπερα γίνεται. πέντε δὲ πρὸς ταῖς δέκα ἐνδιατρίψας ἡμέραις τῷ χώρῳ εἴκοσι χάραξι
πρὸς τὴν Δορόστολον παραγίνεται. ὁ μὲν οὖν Χαγάνος ἀκοῇ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπιστρα- § 6.
τείαν διέγνωκε κἀντεῦθεν πρέσβεις ὡς τὸν Πρίσκον ἐξέπεμπεν. ἀφικομένων γοῦν τῶν
πρέσβεων ὡς τὸν Πρίσκον, ὁ Κὸχ (βάρβαρος δὲ οὗτος) τῶνδε τῆς πρεσβείας [ῥημάτων]
ἀπέρξατο. . . . ‖ . . . τούτων τοίνυν διαπερατωθέντων τῶν λόγων, καὶ τῆς δυνά- § 13, p. 232.
μεως βαρυνομένης ὑπὸ τῆς διαλέξεως, ἐδίδου τῷ θράσει τὴν συγγνώμην ὁ Πρίσκος
καὶ βαρβάροις λόγοις συγχώρησιν. οὐκοῦν ἀνθυποφορὰν τῇ προπετείᾳ μὴ παρασχό- § 14.
μενος κατὰ τῶν Σκλαυηνῶν ἔφησεν ἄρασθαι πόλεμον· μὴ γὰρ οὖν ταῖς Ἀβαρικαῖς
συνθήκαις τε καὶ σπονδαῖς καὶ τὸν Γετικὸν καταλύσασθαι πόλεμον.[1])

Ibid. c. 7 p. 232): „δωδεκάτη δὲ ἡμέρα, καὶ ναῦς ὁ στρατηγὸς συμπηξάμενος § 1.
τὸν ποταμὸν διενήξατο, ἀκηκοώς τε τὸν Ἀρδάγαστον ποιησάμενον τὰ τῶν Σκλαυηνῶν
πλήθη ἀπόδημα, ὅπως λείας ἐπικυρήσειεν, μεσούσης νυκτὸς τὴν ἔφοδον ἐμπορεύεται.
ὁ μὲν οὖν Ἀρδάγαστος ταῖς ὄψεσι τῶν ὀνειράτων χαίρειν εἰπὼν τῇ τε τοῦ θρύλου § 2.
ἐπιτάσει διανήψας τοῦ ὕπνου, ἵππου γυμνῆς ἐπιβὰς τὴν φυγὴν ἐπεποίητο. περιπίπτει
γοῦν Ῥωμαίοις ὁ βάρβαρος καὶ ἀποβὰς τῆς ἵππου κατασυστάδην τὴν μάχην ἀσπά-
ζεται. ἐπεὶ δὲ φέρειν οὐκ εἶχε τὴν ἀντίθετον ῥύμην, διὰ δυσχωρίας τινὸς τὴν φυγὴν § 3.
περιβάλλεται. ὅθεν οὖν Ἀρδάγαστος ἐπροτέρευε· τοῖς κινήμασιν ἐθάδα πρὸς τοῦτο
κεκτημένος τὴν φύσιν. σκαιοτέρας τε τύχης συμπεσούσης αὐτῷ, πρέμνῳ μεγίστου § 4.
δένδρου τινὸς περιπίπτει ὁ βάρβαρος. ἐντεῦθεν τοῖς διώκουσιν ἦν ἂν θήραμα καὶ μάλα
εὐκτόν, εἰ μὴ ποταμὸς αὐτῷ σωτήριος γέγονεν· διανήξας γὰρ ἀποδιδράσκει τὸν κίν-
δυνον. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πλήθη Σκλαυηνῶν ‖ μαχαίρας ποιησάμενοι δεῖπνον τὴν § 5, p. 233.
ἀμφὶ τὸν Ἀρδάγαστον διατέμνονται χώραν, ἐνέρσει τε ξύλων τοὺς ζωγρηθέντας ποι-
ήσαντες ἐς Βυζάντιον ἔπεμπον.“

Ibid. c. 8 (p. 234—236): „τοίνυν ὁ Πρίσκος κρατήσας τοῖς λόγοις ἐς βα- § 3, p. 234.
σιλέα ἀπέπεμπε τὰ τῶν πόνων ἐπίχειρα τριακοσίοις συμφράξας τὴν λείαν, πρόταγόν
τε τούτων τὸν Τατίμερ προεστήσατο. ὁ μὲν οὖν Τατίμερ τῆς ἐς Βυζάντιον πορείας ‖ § 4, p. 235.
ἀπήρχετο, ἕκτῃ δὲ ἡμέρᾳ Σκλαυηνοῖς περιτυχὼν ἐς ἀδόκητον καταγίνεται κίνδυνον·

---

[1]) Zastran izraza „τὸν Γετικὸν πόλεμον“ gl. Št. 98.

μεσούσης γὰρ ἡμέρας ἐκλύτως καὶ φροντίδος ἐκτὸς στρατοπεδεύοντι, καὶ τὴν χλόην
§ 5. νεμομένης τῆς ἵππου, τὸ βάρβαρον ἐπιτίθεται. βοῆς τοιγαροῦν γενομένης, τῶν τε Ῥω-
μαίων καθεστώτων ἀφίππων, προθέει μετ' ὀλίγων ὁ Τατίμερ, ἀγχίθυρός τε τῶν
βαρβάρων γενόμενος ἐς μέγα ὀλέθρου κατέπιπτεν. φέρειν γὰρ οὐκ ἔχων τὴν ἀντι-
μέτωπον μάχην ἐτέτραπτο πρὸς φυγήν, βαλλόμενός τε οὐ καιρίαις βολαῖς μόλις ἀπέδρα
§ 6. τὸν κίνδυνον. τῶν οὖν Ῥωμαίων ἐπιγινομένων πεζῶν καὶ διασωσάντων τὸν Τατίμερ,
§ 7. πρὸς τοὺς Σκλαυηνοὺς λοιπὸν ἐχειρούργουν τὸν πόλεμον. τῆς τοίνυν μάχης ἐς τὸ
καρτερὸν γενομένης, κρατοῦσι τῶν Σκλαυηνῶν Ῥωμαῖοι, φόνον τε πολὺν ἀπεργασά-
μενοι, πεντήκοντα βαρβάρους ζωγρήσαντες ἐπανήεσαν πρὸς τὸν χάρακα, λείαν Ῥω-
§ 8. μαϊκὴν ὑπὸ τῶν Σκλαυηνῶν διασωσάμενοι. ὁ μὲν οὖν Τατίμερ τὸ σῶμά πως ἀκεσά-
μενος ἐς Βυζάντιον ἧκεν ἀξιολογωτάτην προνομὴν ἐπιφερόμενος. ἡσθεὶς τοιγαροῦν ὁ
αὐτοκράτωρ ἐπὶ τοῖς συγκυρήσασιν ἐπὶ τὸ τοῦ θεοῦ μέγιστον ἀνὰ τὴν πόλιν ἐπαννύ-
χιζε τέμενος, εἶτα μετὰ τοῦ λεὼ τὰς ἱκετηρίας εὐχὰς ποιησάμενος ἠξίου τὸ θεῖον
ἐπισημότερα δοῦναι τὰ τρόπαια."

§ 9. „Ὁ δὲ πολέμαρχος Πρίσκος ἐπὶ κατασκοπῇ προθέειν ἀνδράσιν ἐκέλευεν. ἡμέρα
δὲ δευτέρα, καὶ οὐ διέγνω ἀνὰ τοὺς χώρους πολέμιον· οὐκοῦν εἰς τὰ πρόσω τοῦ
§ 10. Ἠλιβακία ποταμοῦ ἐξ ἑωθινοῦ ποιεῖσθαι τὴν βάδισιν τῷ Ἀλεξάνδρῳ προστέταχεν. ὁ
p. 236. μὲν οὖν Ἀλέξανδρος τὸν γείτονα διανηξάμενος ‖ ποταμὸν ἐντυγχάνει Σκλαυηνοῖς. οἱ
δὲ βάρβαροι πολεμίαν θεασάμενοι ὄψιν πρὸς τὰ πλησίον τενάγη ἐπί τε τὴν ὕλην τὴν
§ 11. βάρβαρον τὴν ἀποφυγὴν ἐποιοῦντο. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τούτους ἐνεχείρουν ἑλεῖν. ἐπεὶ δὲ
τῇ ἰλύϊ συγγίνονται, περιπίπτουσι δυσκαταγωνίστῳ κακῷ· καὶ ἂν διώλωλεν ἅπαν τὸ
σύνταγμα, εἰ μὴ θᾶττον ὁ Ἀλέξανδρος ὑπεξήγαγε τοὺς Ῥωμαίους τοῦ τέλματος. ὁ
§ 12. μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ὁ ταξίαρχος περιστοιχίσας τὸν χῶρον παραδιδόναι τούτους ἐπει-
ρᾶτο πυρί· ἡ δὲ φλὸξ νοσηλευομένη ὑπὸ τῆς ὑγρᾶς κατεμαλθακεύετο φύσεως, καὶ
§ 13. ἦν τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὰ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ εὐδόκιμα. τοίνυν Γήπαις ἀνήρ, ἐκ τῶν Χρι-
στιανῶν θρησκείας πάλαι ποτὲ πεφυκώς, μετὰ τῶν βαρβάρων ὑπῆν. οὗτος πρὸς τοὺς
Ῥωμαίους αὐτομολῶν δακτυλοδεικτεῖ καὶ τὴν εἴσοδον. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τῶν εἰ-
σόδων γενόμενοι κύριοι κρατοῦσι τῶν βαρβάρων. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀνετάζων κατεπυν-
§ 14. θάνετο πόθεν τοῖς ἑαλωκόσι τὸ γένος. οἱ δὲ βάρβαροι ἐς ἀπόνοιαν καταπεπτωκότες
θανάτου χαίρειν ἔφραζον ταῖς κολάσεσιν, ὡς περὶ ἀλλοτρίου τοῦ σώματος τὰς ἐκ τῶν
μαστίγων ἀλγηδόνας διατιθέμενοι."

§ 1, p. 236. Ibid c. 9 (p. 236—239): „ὁ δὲ Γήπαις διεξῄει τε ἅπαντα καὶ διήλεγχεν
ἐξ ἐπιλέπτου τὰ πράγματα, φάσκων ὑπὸ Μουσώκιον τὸν λεγόμενον ῥῆγα [1]) τῇ τῶν
βαρβάρων φωνῇ τοὺς ἐξωγρημένους ὑπεῖναι. τοῦτον δὲ τὸν Μουσώκιον ἐναυλίζεσθαι
μετὰ παρασάγγας τριάκοντα, τοὺς δὲ ἁλόντας ἐκπέμψαι ἐπὶ κατασκοπῇ τῆς Ῥωμαίων
δυνάμεως, ἀκηκοέναι τε καὶ τὰ περὶ τὸν Ἀρδάγαστον γεγονότα πρὸ μικροῦ δυστυχή-
§ 2. ματα. παρῄνει τε Ῥωμαίοις ἀθρόαν τὴν ἐπιστασίαν ποιήσασθαι τόν τε βάρβαρον ἑλεῖν
p. 237. τῷ ἀδοκήτῳ τῆς ἐπιθέσεως. ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος παρὰ τὸν Πρίσκον ‖ γενόμενος
§ 3. τοὺς βαρβάρους ἠνέγκατο, ὁ δὲ πολέμαρχος ἀναιρέσει τούτους παρέδοτο. γίνεται γοῦν
πρὸς τὸν στρατηγὸν ὁ Γήπαις ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος καὶ διέξεισι Πρίσκῳ τὰ τῶν βαρ-
βάρων διανοήματα, εἰσηγεῖτό τε ἐπιστῆναι τῷ βαρβάρῳ τὸν Πρίσκον, καὶ πίστιν τῆς
§ 4. ἐπιτεύξεως ἐδίδου φενακίζειν ὁ Γήπαις τὸ βάρβαρον. ἐπιχαρῶς τοίνυν ὁ Πρίσκος τοὺς

[1]) Ῥήξ, gen. ῥηγός, iz latinske besede rex, gen. regis = kralj

λόγους ἀράμενος δώροις τε λαμπροῖς τὸν ηὐτομοληκότα λιπάνας ἐπαγγελίαις τε παραδόξοις ἐχυρωσάμενος, ἐξαπατῆσαι τοῦτον ἐπεπόμφει τὸν βάρβαρον. καὶ οὖν ὁ Γήπαις § 5.
πρὸς Μουσώκιον γίνεται αἰτεῖ τε μονοξύλων πλήθη ἀπὸ τούτου ἑλεῖν, ὅπως τοὺς ἠτυχηκότας περὶ τὸν Ἀρδάγαστον περαιώσηται. ὁ μὲν οὖν Μουσώκιος ἕρμαιόν τι § 6.
δοκῶν τὰ ὑπὸ τῆς ἀπάτης αὐτῷ καττυόμενα ἐδίδου μονόξυλα, ὅπως ὁ Γήπαις τοὺς περὶ τὸν Ἀρδάγαστον διασώσηται. ἑκατὸν τοίνυν πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἀκατίοις λαβών, καὶ προσκώπους τριάκοντα, εἰς τὸ ἀντιπέραν τοῦ ποταμοῦ παραγίνεται, ὃν οἱ ἐγχώριοι Πασπίριον ὀνομάζουσιν. ὁ δὲ Πρίσκος κατὰ τὸ σύνθημα ἐξ ἑωθινοῦ ἀπήρχετο § 7.
τῆς βαδίσεως. ἀτὰρ ὁ Γήπαις ἀνὴρ τῶν συνεληλυθότων κλέψας τὴν αἴσθησιν μεσούσης τῆς νυκτὸς πρὸς τὸν τῶν Ῥωμαίων πολέμαρχον γίνεται, καὶ ἠξίου ἑκατὸν ὁπλίτας ἀποίσεσθαι, ὅπως στόματι μαχαίρας τοὺς πρὸς τῇ σκοπῇ βαρβάρους ὀλέσειεν. τοίνυν ὁ στρατηγὸς ἄνδρας διακοσίους συμφράξας τῷ ταξιάρχῳ δίδωσιν Ἀλεξάνδρῳ. § 8.
ἐπεὶ δὲ τὸ Ῥωμαϊκὸν τῷ Πασπιρίῳ ἐπλησίαζε ποταμῷ, εἰς ἐνέδραν τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Γήπαις ἐκάθισεν. νυκτὸς τοιγαροῦν γεγονυίας οἱ μὲν βάρβαροι κατωφερεῖς περὶ τὸν § 9.
ὕπνον ὄντες ἐτύγχανον ἔξοινοί τε γεγονότες λίαν τῶν ἐνυπνίων ἀντείχοντο. ὁ δὲ Γήπαις τοὺς βαρβάρους διαφθείρειν ‖ κατειρωνεύετο. τρίτη δὲ φυλακή, καί τι μικρὸν § 10, p. 238.
μεταστὰς καὶ πρὸς τὴν ἐνέδραν γενόμενος ὑπεξάγει τοῦ λόχου Ἀλέξανδρον. καὶ οὖν διαβιβάσας Ῥωμαίους ἐπὶ τὸν Πασπίριον ποταμὸν καὶ σύνθημα λαβών τε καὶ δοὺς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐχώρησεν. ἔτι τοίνυν τῶν βαρβάρων προσομιλούντων τῷ ὕπνῳ δι' Ἀβαρικῶν ᾀσμάτων ἐδίδου ὁ Γήπαις τῷ Ἀλεξάνδρῳ τὸ σύνθημα. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος § 11.
ἐπιστὰς τοῖς βαρβάροις ὕπνου καὶ ζωῆς τὴν ζημίαν παρείχετο. ἐπεὶ δὲ τῶν ἀκατίων γέγονεν ἐγκρατής, πρὸς τὸν στρατηγὸν ἀγγέλους ἐξέπεμπε τῆς ἐπιβολῆς τὰς ὁρμὰς ἐπιτείνων. ὁ δὲ Πρίσκος τρισχιλίους ἀράμενος καὶ διανείμας εἰς τὰ ἀκάτια τὸν Πασ- § 12.
πίριον ποταμὸν διενήξατο. καὶ δῆτα μεσούσης νυκτὸς τῇ ἐφόδῳ παρεῖχον τὴν ἔναρξιν. ὁ μὲν οὖν βάρβαρος κάτοινος ὢν τῇ μέθῃ διέφθαρτο· ἦν γὰρ αὐτῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπιτάφιος ἑορτὴ ἐπὶ ἀδελφῷ κατοιχομένῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς. ὁ μὲν οὖν φόβος § 13.
μέγας ἐγίγνετο. ζωγρηθεὶς τοίνυν ἥλω ὁ βάρβαρος. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατεπαννυχίζοντο ἐν τοῖς αἵμασιν. ἡμέρας δὲ λαμπούσης ἐλάμβανεν ὁ φόνος ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ τὴν ἀνάπαυλαν. ὑπὸ δὲ τρίτην ἕω τὴν ἀποσκευὴν τάς τε δυνάμεις ὁ στρατηγὸς διεπορθμεύσατο. τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι φρονηματισθέντες ἐπὶ τοῖς συγχωρήσασι πρὸς τρυφὴν κα- § 14.
τεκλίνοντο, εἶτα τῇ μέθῃ συρράπτονται. καὶ τῇ παροινίᾳ τὰς εὐπραξίας νοθεύσαντες τῆς διαφρουρᾶς κατημέλησαν, ἣν σκούλκαν σύνηθες τῇ πατρίῳ φωνῇ Ῥωμαίοις ἀποκαλεῖν. τὸ μὲν οὖν νενικημένον συναθροισθὲν ἀντιταλαντεύει Ῥωμαίοις τὴν ἔφοδον· § 15.
καὶ ἦν ἂν ἡ ἀντίδοσις χαλεπωτέρα τῆς ἐπιτεύξεως, εἰ μὴ ὁ Γέντζων τὰς δυνάμεις τὰς πεζικὰς περιστησάμενος τῆς μάχης ἐκράτησεν. ἐξ ἑωθινοῦ δὲ ὁ Πρίσκος τοὺς ‖ p. 239.
φρουράρχας ἀνεσκολόπισεν, καὶ δὴ καί τινας τοῦ ὁπλιτικοῦ πικρῶς ἐμαστίγωσεν."

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 12): „πρεσβεία τε Ἀβάρων πρὸς Ῥωμαίους. καὶ ὅσα τῷ Ἀρδαγάστῳ ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἀπήντησε δυνάμεως, ἔτι δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Τατίμερ. ἀνδραγαθία τε τοῦ Ῥωμαίων ταξιάρχου Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀνδραγαθία Ῥωμαίων, καὶ Σκλαβήνων ἀναίρεσις, ἔφοδός τε Σκλαυήνων κατὰ Ῥωμαίων."

Theophanis Chronographia ad a. M. 6085 (593 a. Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 270, 271): „Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος τὸν Πρίσκον p. 270.

σὺν πάσαις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπὶ τὸν Ἴστρον ποταμὸν ἔπεμψεν, ὥστε τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη διαπερᾶσαι κωλύσῃ. τούτου δὲ ἐλθόντος ἐπὶ τὸν Δορόστολον, ὁ Χαγάνος μαθὼν πρέσβεις ἐξέπεμψε πρὸς αὐτόν, καὶ κατῃτιᾶτο Ῥωμαίους ἔναρξιν τῷ πολέμῳ διδόντας. ὁ δὲ Πρίσκος ἀπελογεῖτο, ὅτι οὐ πρὸς Ἀβάρους τὸν πόλεμον ποιῆσαι παραγέγονα, ἀλλὰ πρὸς τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεστάλην. ἀκηκοὼς δὲ ὁ Πρίσκος, ὅτι Ἀρδάγαστος τὰ πλήθη τῶν Σκλαυινῶν πρὸς τὸ πραιδεύειν [1])
p. 271. διεσκόρπισεν, διαπεράσας τὸν Ἴστρον ‖ μεσούσης νυκτὸς ἀδοκήτως τῷ Ἀρδαγάστῳ συνέμιξεν. ὁ δὲ Ἀρδάγαστος τοῦ κινδύνου αἰσθόμενος ἵππου τε γυμνοῦ ἐπιβὰς μόλις διασώζεται. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀνελόντες πλήθη Σκλαυινῶν καὶ τὴν περὶ τὸν Ἀρδάγαστον διατεμόντες χώραν αἰχμαλωσίας τε κρατήσαντες πολλοὺς εἰς τὸ Βυζάντιον ἔπεμπον διὰ Τατίμερος. ὁ δὲ Τατίμερ ἐκλύτως τὴν πορείαν ποιούμενος καὶ εἰς μέθην καὶ τρυφὴν ἐπιδιδοὺς ἠμέλει. καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ πλήθη Σκλαυινῶν ἐπιτίθενται αὐτῷ· καὶ δειλίᾳ συσχεθείς, φεύγων εἰς τὸ Βυζάντιον ἧκεν. οἱ δὲ σὺν αὐτῷ Ῥωμαῖοι ἐγκρατῶς τοῖς Σκλαυινοῖς μαχησάμενοι κρατοῦσι τῶν βαρβάρων παραδόξως καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον τὴν αἰχμαλωσίαν τῷ βασιλεῖ ἀποσώζουσιν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εὐφρανθεὶς εὐχαριστηρίους ὕμνους μετὰ πάσης τῆς πόλεως τῷ θεῷ προσέφερεν. ὁ δὲ Πρίσκος θαρρήσας εἰς τὰ ἐσώτερα μέρη τῶν Σκλαυινῶν ἐχώρει. Γήπαις δέ ἀνὴρ τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχων αὐτομολεῖ πρὸς Ῥωμαίους καὶ τὴν εἴσοδον τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέδειξεν. καὶ τῶν βαρβάρων ἐκράτησαν· ἔφησε δὲ καὶ Μουσούκιον, τὸν ῥῆγα τῶν βαρβάρων, ἀπὸ τριάκοντα σημείων διάγειν. προδοσίᾳ δὲ τοῦ Γήπαιδος διαβὰς τὸν ποταμὸν ὁ Πρίσκος μεσούσης νυκτὸς εὑρίσκει τὸν Μουσούκιον διεφθαρμένον τῇ μέθῃ· ἐπιτάφιον γὰρ ἑορτὴν τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ ἑώρταζεν· καὶ τοῦτον συλλαβόμενος ζῶντα φόνον πολὺν ἐν τοῖς βαρβάροις εἰργάσατο. πολλῆς δὲ αἰχμαλωσίας κρατήσαντες τρυφῇ καὶ μέθῃ ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν. συναθροισθέντες δὲ οἱ βάρβαροι τοῖς νενικηκόσιν ἐφίστανται· καὶ ἦν ἂν ἡ ἀντίδοσις χαλεπωτέρα τῆς προϋπαρξάσης ἀνδραγαθίας, εἰ μὴ ὁ Γένζων μετὰ τῆς πεζικῆς δυνάμεως τῶν Ῥωμαίων ἐπιστὰς μάχῃ κραταιᾷ διεκώλυσε τὰς ὁρμὰς τῶν βαρβάρων. ὁ δὲ Πρίσκος τοὺς τὴν φρουρὰν αὐτῷ πεπιστευμένους ἀνεσκολόπισεν.“

Anastasii Chronographia tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 166, 167):
p. 166. „Undecimo imperii Mauricii anno . . . imperator autem Priscum cum omnibus Romaïcis potentatibus ad Histrum fluvium misit, ut Sclavinorum nationes transire prohiberet. quo apud Dorostolon habito chaganus hoc comperit; qui legatis ad eum directis calumniam inferebat Romanis exor-
p. 167. dium dantibus belli. Priscus autem excusabatur, quod non ‖ venerit adversus barbaros belligeratum, sed quod ad Sclavinorum nationes a principe fuerit destinatus. audiens autem Priscus, quod Ardagastus multitudines Sclavinorum ad praedandum disperserit, transiens Histrum media nocte inopinate Ardagasto coniunctus est. at vero Ardagastus discrimine senso nudum ascendens equum vix salvus evasit, Romanique multitudinibus Sclavinorum occisis et Ardagasti regione perversa praedam copiosam captam Byzantium per Tatemerem direxerunt. porro, cum Tatemer expeditus iter faciens ebrietati sese atque deliciis traderet, Sclavinorum in eum multitudines irruunt; qui formidine pressus fugiendo Byzantium venit. ast Romani, qui cum

[1]) Πραιδεύω iz latinske besede „praędare“.

ipso fuerant, valide Sclavini infensi optinent gloriosissime barbaros et captivitatem salvam imperatori praesentant. qui laetatus gratificos deo hymnos una cum tota optulit urbe. Priscus vero fiducia fretus ad interiores Sclavinorum partes accessit. Gipes autem, vir Christianae religionis, transfugiens ad Romanos et ingressum Romanis ostendit et barbaros tenuit. itaque Gipedis proditione transfretato flumine Priscus media nocte repperit Musacium, barbarorum regem, ebrietate corruptum: funebrem quippe proprii fratris celebrat festivitatem; quo comprehenso vivo caedem in barbaris operatus est, multaque copiosa praeda capta ebrietati sese produnt et crapulae. tum barbari coacervati victoribus imminent, foretque vicissitudo reciproca praecedenti virilitate saevior, nisi Genzo cum pedestri virtute Romanorum insistens pugna forti prohibuisset impetus barbarorum.

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1010, 1011): „Undecimo anno imperii Mauricii, idem imperator Priscum p. 1010.
cum omnibus Romanicis potentatibus ad Istrum fluvium misit, ut Sclavinorum nationes transire prohiberet. Quo apud Dorostolon habito Chajanus comperit. Qui legatis ad eum directis, calumniam inferebat, Romanis exordium dantibus belli. Priscus autem excusabat, quod non venerit adversus barbaros belligeratum, sed quod ad Sclavinorum nationes a principe fuerit destinatus. Audiens autem Priscus, quod Ardagastus multitudines Sclavinorum ad praedandum disperserit, transiens Istrum media nocte inopinate Ardagastum adortus est. At vero Ardagastus discrimine senso, nondum ascenso equo vix salvus evasit. Romani multitudinibus Sclavinorum occisis, et Ardagasti regione eversa, praedam copiosam captam Byzantium per Tatemerem direxerunt. Porro cum Tatemer expeditus iter faciens, ebrietati, atque deliciis sese traderet, Sclavinorum in eum irruunt multitudines Qui formidine pressus fugiendo Byzantium venit. Ast Romani, qui cum ipso fuisse videbantur, Sclavinis valde infensi obtinent gloriosissime barbaros, et captivitatem salvam imperatori praesentant: qui laetatus gratificos Deo hymnos, una cum tota obtulit urbe. Priscus vero, fiducia fretus, ad interiores Sclavinorum partes accessit. Gipes vero vir Christianae religionis, transfugiens ad Romanos, et ingressum Romanis ostendit, et barbaros tenuit. Itaque Gipedis proditione transfretato flumine, Priscus media nocte reperit Musacium barbarorum regem || ebrietate corruptum: funebrem quippe proprii fratris p. 1011.
celebrabat festivitatem. Quo comprehenso vivo, caedem in barbaros operatus est, multaque praeda, et copiosa capta, ebrietati sese tradunt, et crapulae. Tum barbari coarcevati victoribus imminent, foretque vicissitudo reciproca praecedenti virilitate saevior, ni Genzo cum pedestri virtute Romanorum insistens pugna forti prohibuisset impetus barbarorum."

Št. 109.

593, meseca oktobra.

Papež Gregor (I.) piše sirakuzanskemu škofu Maksimijanu [„*Maximiano episcopo Syracusis*"] ter mu priporoča dijakona Feliksa, nositelja tega pisma, ki je sicer zabredel v zmoto krivovercev, vendar se ni ločil od katoliške vere. Navzel se je krivih sumničenj zoper carigrajsko sinodo,[1]) a se vendar odstranil od istrskega razkola [„*Histricorum se separatione removerat*"]. Ko je prišel v Rim, ga je on (papež) podučil. Nato je (Feliks) popravil svojo napako ter prejel sv. obhajilo. Ker tedaj ni postal krivoverec, temuč se je samo motil v svetih skrivnostih vesoljne cerkve, ne da bi bil imel slab namen, zato se je treba ozirati na njegovo slabost in potrebe. Posebno zarad njegove pobožnosti je treba skrbeti za njegovo vzdrževanje. Zato naj mu preskrbi (škof Maksimijan) v svoji sirakuzanski cerkvi službo dijakona ali pa, da bi dobival (Feliks) zarad svojega uboštva samo dohodke te službe. Izpodbuja ga (škofa Maksimijana), da bi to kmalu storil. Priporoča mu njegovo osebo, da ne bode (Feliks) imel nobenih sitnosti in potreb. Nikar naj ne zanemarja njegovega (papeževega) priporočila, da bi mu manj dajal, kakor zahteva njegov (Maksimijanov) red nasproti revežem [„*quam tuus exigit ordo pauperibus*"]. Kakor mu je on (papež) vsako leto podelil nekoliko podpore od dohodkov svoje (rimske) cerkve, tako naj tudi on (Maksimijan) stori.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, cap. 14. — „*Praesentium lator.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. III, ep. 14. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IV. ep. 14. — Edit Mon. Germ. (1891): Lib. IV, ep. 14. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1285 (918).]

Št. 110.

594.

V tem letu je bizantinski poveljnik Prisk iz nova prišel s svojo vojsko do Donave ter potem pustošil po slovenski zemlji. Mnogo ujetnikov je poslal cesarju. Ta je nato k poveljniku poslal Tatimera z ukazom, da bi bizantinska vojska ostala čez zimo v ondotnih krajih. Ko je Tatimer prišel do vojske in ko so vojaki zvedeli za cesarjevo zapoved, je nastal med njimi nemir. Večina se je uprla ter se ni hotela ukloniti cesarjevemu ukazu, ker je želela, da bi doma prebila zimski čas, ne pa na slovenski zemlji, kjer se mraz le težko prenaša in ker so barbari zarad svojega števila nepremagljivi. Nato je poveljnik Prisk s svojo zgovornostjo omečil razuzdano vojsko, ki je na zadnje sklenila, da ostane na tuji zemlji.

[1]) Misliti nam je na peti občni cerkveni zbor, ki je bil leta 553. v Carigradu.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VI, c. 10. (Ed C. de Boor,
p 239): „Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Τατίμερα ἀντιπέμπει πρὸς τὸν πολέμαρχον βασιλείους § 1.
δέλτους ἐπιφερόμενον· ἦν δὲ ἡ τῶν δέλτων ἀξίωσις τὴν χειμέριον ὥραν αὐτόθι τοὺς
Ῥωμαίους ποιήσασθαι. παραγεγονότος τοίνυν τοῦ Τατίμερ, καὶ τῶν βασιλικῶν γνωρισ-
θέντων λογίων, θρῦλος ὑφάπτεται τῷ στρατεύματι. καταστασιάζει τοίνυν ἡ τῶν Ῥω- § 2.
μαίων πληθὺς παρωσαμένη τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος, οἴκοι τε τὴν τοῦ ψύχους
ὥραν ἐνεχείρει ποιήσασθαι· οὐ γὰρ ἐπὶ βαρβάρου γῆς ἐναυλίζεσθαι· ἔφασκον γὰρ ψύχη
ὑπεῖναι δυσυπομόνητα, τά τε τῶν βαρβάρων πλήθη ἀνανταγώνιστα. ὁ δὲ στρατηγὸς § 3.
πειθοῖ τινι τακτικῇ τῆς στρατιᾶς τὸ δυσήνιον ὑπεμάλαττεν. ἐπεὶ δὲ γίνονται αἱ δυ-
νάμεις πειθήνιοι, ἐπὶ βαρβάρου γῆς ὁ τῶν Ῥωμαίων πολέμαρχος διαλύει τὸν χάρακα."

Theophanis Chronographia ad a M. 6086 (= 594 a. Chr) (Rec. C. de Boor. p. 272): „Τούτῳ τῷ ἔτει τοῦ Πρίσκου πάλιν τὸν Ἴστρον καταλαβόντος καὶ τὰ Σκλαυινῶν ἔθνη πραιδεύσαντος καὶ πολλὴν αἰχμαλωσίαν τῷ βασιλεῖ ἀναπέμψαντος, ὁ βασιλεὺς τὸν Τατίμερα ἀποστείλας πρὸς Πρίσκον παρακελεύεται αὐτόθι τὸν χειμῶνα διατρῖψαι τοὺς Ῥωμαίους καιρόν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοῦτο μεμαθηκότες ἀντέλεγον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται τοῦτο γενέσθαι διά τε τὰ πλήθη τῶν βαρβάρων καὶ τὸ πολεμίαν ὑπεῖναι τὴν χώραν καὶ τὰ ψύχη ἀφόρητα. ὁ δὲ Πρίσκος λόγοις πιθανοῖς ἔπεισεν αὐτοὺς ἐκεῖ χειμάσαι καὶ τὴν τοῦ βασιλέως κέλευσιν πληρῶσαι."

Anastasii Chronographa tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 167): „Duodecimo imperii Mauricii anno, cum Priscus iterum ad Histrum pervenisset gentesque Sclavinorum depraedatus fuisset, haud modicam imperatori (praedam) direxit. imperator autem misso ad Priscum Tatemere iubet toto illic hiemali tempore commorari Romanos. quo comperto Romani contradicebant asseverantes, id non posse fieri propter copias barbarorum et pro eo, quod regio esset sibi satis adversa. Priscus vero verbis persuasoriis flexit eos ibidem hiemare iussionemque principis consummare."

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1011) „Anno 12 imperii Mauricii, cum Priscus iterum ad Istrum pervenisset, gentesque Sclavinorum depraedatus fuisset, haud modicam imperatori deduxit praedam. Imperator autem misso ad Priscum Tatemere, jubet toto llic hiemali tempore commorari Romanos. Quo comperto Romani contradicebant, asseverantes id non posse fieri propter copias barbarorum, et pro eo quod regio esset sibi satis adversa. Priscus vero verbis suasoriis flexit eos ibidem hiemare, jussionemque principis consummare."

Št. 111.

595, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše **istrskima škofoma Petru in Providenciju** |*Petro et Providentio episcopis de Histria*"|[1]), da ju z

[1]) V nekaterih virih se omenja k letu 579. in 590. razkolniški škof Peter, ki je vladal v Altinu. Glej zgoraj pod št. 85 in 100. — Oba, Peter in Providencij, sta navedena tudi v nekem pismu oglejskega patrijarha Ivana do langobardskega kralja Agilulfa. Gl. št. 144.

velikim hrepenenjem želi spraviti v naročje svete vesoljne cerkve ter v njej ž njimi združen živeti v složnosti. Ne dvomi, da se to zgodi, ako se resnično potrudita, da se jima razjasni to, o čemer dvomita. Zvedel je (papež Gregor) od svojega notarja Kastorija [*„Castorii notarii mei“*],[1]) ko se je povrnil, da bi rada prišla k njemu (k papežu), ako se jima obljubi, da se jima ne bodo delale nobene sitnosti. Papež pravi, da jako želi in ju ljubeznivo vabi, da bi se potrudila k njemu ter se ž njim pogovorila, kaj je pravo in Odrešeniku dopadljivo. Rad jima pojasni to, o čemer dvomita, ter upa, da se jima njegovo pojasnilo vtisne tako, da bi jima v bodoče ne ostalo nič več dvomljivega. Kar so določili štiri svete sinode in pa njegov prednik, papež Leon (I.), po tem se ravna tudi on (papež Gregor) ter se nikakor noče ločiti od te vere. Prideta naj k njemu, ker se je lažje pogoditi osebno kakor pa pismeno, da bi se zopet združila s sveto vesoljno cerkvijo, ko bi slišala dokaze. Zagotavlja ju, da ju dostojno sprejme ter potem milostno odpusti. Nato jima še enkrat zatrjuje, da se ne bode delala niti njima, niti komu drugemu kaka nadlega ali pa sitnost, ako bi kdo prišel k njemu (k papežu) zarad te zadeve (zarad treh poglavij). Skrbeti hoče, da se povrneta brez škode, in sitnosti, kadar bodeta hotela, naj se že zedinita s sveto cerkvijo ali pa ne.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, XIII, c. 93 (Ind. XIII, c. 49). — *„Deus, qui laetatur.“*

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. IV, ep. 49. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. V. ep. 51. — Edit. Mon. Germ., Reg. ep. Greg. pp. (1891): Lib. V. ep. 56. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1372 (1003). — Mansi, Concil. coll., IX, 1231.]

Št. 112.

595. [2])

Bavarski vojvoda Tasilo, katerega je frankovski kralj Hildebert (II.) postavil za vladarja, je šel s svojo vojsko v pokrajino Slovencev, jih premagal ter se z bogatim plenom vrnil v svojo deželo.[3])

[1]) Ime tega Kastorija nahajamo večkrat v raznih pismih papeža Gregorja.

[2]) Frankovski kralj Hildepert II. je vladal od leta 575—596. Leta 595. je povzdignil Tasila v bavarskega vojvoda. [Cfr. Herimanni Augiensis (Contracti) Chronicon ad a. 595 (MG. SS. V); Sigeberti Gemblacensis Chronographia ad a. 595 (MG. SS. VI)]. Kmalu potem, ko je Tasilo postal vojvoda, šel je nad Slovence, kar se je zgodilo najbrže že leta 595.

[3]) Jasno je, da so se takrat Slovenci že razširili do bavarske meje, katero nam je iskati tam, kjer je razvodje reke Drave in Mure na eni, Rience in Salice pa na drugi stani. Tudi bi lahko trdili, da so se Slovenci v tistem času že precej dobro udomačili na svoji novi zemlji, katera je postala njih lastnina, kar že besede „in Sclaborum provinciam“ dokazujejo.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 7 (MG. SS. rer. Langob., 118): „His diebus Tassilo a Childeperto rege Francorum aput Baioariam rex ordinatus est. Qui mox cum exercitu in Sclaborum provinciam introiens, patrata victoria, ad solum proprium cum maxima praeda remeavit."

Št. 113.

595.

V tem letu je bizantinski cesar Mavricij odstavil poveljnika Priska ter na njegovo mesto povzdignil svojega brata Petra. Ker Prisk iz prva ni o tem ničesar vedel, je zbral svoje trume ter šel čez reko Donavo.[1]) Vojakom je postalo bivanje na slověnski zemlji že neznosno. Prisk se je bal, da ne bi se barbari nanagloma prikazali ter mu ne vzeli plena.

Ko je obrski kakan slišal, da so Bizantinci zapustili slověnsko zemljo, se je jako začudil. Poslal je poslance k Prisku ter hotel zvedeti, kaj je vzrok temu odhodu. Bizantinski poveljnik ga je hotel kolikor mogoče z besedami premotiti. Rekel je, da mu je bilo naznanjeno, da kakan namerjava v treh dneh napasti bizantinsko vojsko, potem, da je Slověnom ukazal prestopiti reko Donavo, ter, da se jezi in je nejevoljen, ker je bizantinska vojska imela srečo. Sedaj so odgovorili obrski poslanci, med katerimi je bil tudi Targitij, da so kakanu, ki se po krivici jezi nad Bizantinci, odsvetovali vojsko. Nato je Prisk h kakanu poslal svojega poslanca in sicer zdravnika Teodora, kateri ga je pregovoril, da se je z Bizantinci pomiril. Prisk je kakanu odstopil del plena; zato pa je ta dovolil, da je bizantinska vojska, ko se je vračala domov, šla po njegovi zemlji. Tudi je kakan od bizantinskega poveljnika dobil 5000 ujetih barbarov (Slověnov). Pozneje je bizantinska vojska prišla v Drizipera, poveljnik Prisk pa v Carigrad.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VI, c. 11 (Ed. C. de Boor, p. 242—245): „. . . ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποχειροτονεῖ τὸν πολέμαρχον, καὶ τὸν ἀδελφὸν p. 242, § 2.
(Πέτρος δὲ ὄνομα αὐτῷ) ἡγεμόνα τῶν Ῥωμαίων ποιεῖται δυνάμεων. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος
τούτων οὔπω ἐπέπυστο, καὶ σὺν τὰς δυνάμεις ἀράμενος διαπεραιοῦται τὸν ποταμόν. § 3.
δυσανασχετεῖ γὰρ τὰ πλήθη τὴν τριβὴν πρὸς βάρβαρον χώραν ποιήσασθαι· ἐδεδίει
γὰρ μή πως ἐξαπιναίως ἐφεστηκότες οἱ βάρβαροι τὴν λείαν ἀποίσονται. ὁ δὲ Χαγάνος § 4.
ἀκηκοὼς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ τὴν ἀπόβασιν λίαν ἐθαύμαζεν· εἶτα ἀγγέλους πρὸς τὸν Πρίσκον
ἐξέπεμψε τῆς ἀναζεύξεως τὴν αἰτίαν πυθέσθαι γλιχόμενος. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος ἀπε-
βουκόλησεν ὡς οἷόν τε τοῖς λόγοις πιθανῶς τὸν Χαγάνον. ἡμέραι δὲ τρεῖς, καὶ ἠγ- § 5.
γέλθη τῷ Πρίσκῳ μέλλειν διεγχειρεῖν τὸν Χαγάνον ταῖς Ῥωμαϊκαῖς δυνάμεσιν ἐπι-
τίθεσθαι, τὰ δὲ τῶν Σκλαυηνῶν πλήθη προστάττειν διαπεραιοῦσθαι τὸν Ἴστρον· τῷ
ὄντι γὰρ ἐχαλέπαινεν ἐνεκότει τε λίαν ἐνευδοκιμηθείσαις ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν.
ὁ μὲν οὖν Ταργίτιος οἵ τε τῶν βαρβάρων λογάδες τῷ Χαγάνῳ παρῄνουν παραλύειν § 6.

[1]) Tedaj na južno stran Donave.

§ 7. τὸν πόλεμον· ἔφασκον γὰρ μὴ ἐνδίκως αὐτὸν χαλεπαίνειν Ῥωμαίοις. μεγαλοφρόνως
p 243. τοίνυν ὁ Πρίσκος πρέσβιν ὡς τὸν Χαγάνον ἐξέπεμψε (Θεόδωρος ‖ ὄνομα αὐτῷ), τὴν
φύσιν ἄνδρα δεξιόν τε καὶ εὐεπίβολον, τὴν τέχνην ἰατρόν, τὴν γλῶτταν ἐλεύθερον.
p. 245, § 20. οὗτος δὲ κραταιὸς πρὸς τὸν Χαγάνον ἐγίνετο . . . ‖ . . . ἀπέδοντο τοίνυν Ῥωμαῖοι
τοὺς ἑαλωκότας τῷ Χαγάνῳ βαρβάρους, τῶν δὲ λοιπῶν λαφύρων ἀμέτοχον αὐτὸν
ποιησάμενοι διαλύουσι τὸ ἀμφίβολον. ἀσμενίσας τοίνυν ὁ Χαγάνος τὴν τῶν βαρβάρων
§ 21. ἀπόδοσιν χώραν ἐδίδου ταῖς διαβάσεσιν. οὕτω μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι πέντε χιλιάδας
βαρβάρων τῷ Χαγάνῳ προῖκα καταβαλόμενοι ἐπὶ τὰ Δριζίπερα γίνονται. ὁ δὲ στρατηγὸς ἀφίκετο ἐς Βυζάντιον. τοιγαροῦν ὁ Μαυρίκιος τῷ Πρίσκῳ ἐμέμφετο σφάλμασί τε εὐηθείας αὐτὸν περιέβαλλεν ἀσυνέτως ἀποδεδωκότα τῷ βαρβάρῳ τὴν λείαν."

Theophanis Chronographia ad a. M. 6087 (= 595 a Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 273): „ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν Πρίσκον τῆς στρατηγίας ἀποπαύει, Πέτρον δέ, τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, στρατηγὸν τῆς δυνάμεως ποιεῖται Ῥωμαίων. ὁ μὲν οὖν Πρίσκος τὰς δυνάμεις ἀράμενος πρὶν ἢ τὸν Πέτρον φθάσαι διαπερᾷ τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Χαγάνος τὴν μετάβασιν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ ἀκηκοὼς λίαν ἐθαύμαζε καὶ πρὸς τὸν Πρίσκον ἀπέστειλεν, μαθεῖν τὴν αἰτίαν ἐπιζητῶν καὶ μοῖραν λαβεῖν τῆς πραίδας [1]) καὶ οὕτω τὸν ποταμὸν διανήξασθαι. λίαν γὰρ ἐχαλέπαινεν ἐπὶ τοῖς εὐτυχήμασι τῶν Ῥωμαίων. πέμπει τοίνυν ὁ Πρίσκος περὶ τούτων πρὸς τὸν Χαγάνον πρέσβιν Θεόδωρον τὸν ἰατρὸν ἀγχινοίᾳ καὶ συνέσει κεκοσμημένον. . . . ὁ δὲ Χαγάνος ταῦτα ἀκηκοὼς καὶ ὑπογελάσας ἔφησε τὴν εἰρήνην ἄγειν, τῇ δὲ προαιρέσει Πρίσκου, εἴ τι ἂν θέλῃ τῶν λαφύρων τὸν Χαγάνον τιμῆσαι. ὁ δὲ Πρίσκος τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπέδωκε τῷ Χαγάνῳ ὑπὲρ τῆς διαβάσεως. τὰ δὲ λάφυρα πάντα λαβὼν ἀκινδύνως τὸν ποταμὸν διεπέρασεν. ὁ δὲ Χαγάνος ταῦτα δεξάμενος ἥσθη μεγάλως· καὶ ὁ Πρίσκος εἰς Βυζάντιον ἧκεν. ὁ δὲ Πέτρος τὴν στρατηγίαν παρέλαβεν."

Photii in Theophylactum summaria (Ed. C. de Boor, p. 13): „. . . ὅπως Πρίσκος ἀποχειροτονεῖται τῷ δοῦναι τῷ Χαγάνῳ ἀπὸ τῆς τῶν Σκλαυήνων λείας, καὶ Πέτρος ἀντιχειροτονεῖται στρατηγὸς τῆς κατὰ τὴν Εὐρώπην μάχης· καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ πρέσβεως τοῦ σταλέντος πρὸς τὸν Χαγάνον ὑπὸ τοῦ Πρίσκου, τῆς τε περὶ αὐτὸν παιδείας καὶ δεξιότητος."

Anastasii Chronographia tripertita (Ed. C. de Boor, p. 168): „Tertio decimo imperii Mauricii anno . . . at vero imperator Priscum praetura privat et Petrum fratrem suum praetorem Romanae facit virtutis. itaque Priscus quidem virtutibus sumptis, priusquam Petrus pervenisset, transmeat amnem. chaganus autem transitu Romani audito exercitus valde miratus est et ad Priscum misit, discere causam quaerens et praedae sumere partem sicque amnem transire: nimis enim saeviebat super felicitatibus Romanorum. mittit ergo Priscus super hoc ad chaganum legatum, Theodorum videlicet medicum sagacitate ac intellegentia perornatum . . . his chaganus auditis subrisit et ait se pacem sectari. Priscus autem chagano reddidit pro transitu praedam et exuviis omnibus sumptis sine dispendio amnem transivit. porro chaganus his susceptis magnifice laetabatur; Priscusque Byzantium venit, et Petrus praeturam suscepit."

---

[1]) Πραῖδα = praeda (plen).

Št. 114.

596, meseca junija.

Papež Gregor (I.) piše dijakonu Ciprijanu ter mu priporoča Ivana, nositelja tega pisma.[1]) Papež pravi, da se je rečeni Ivan odpovedal istrskemu razkolu [„*ex Histricorum scismate*"] ter se povrnil v naročje svete cerkve. Na razpolaganje naj mu bode cerkveno varstvo, kjer bi bilo potreba. Tudi naj mu dá (Ciprijan) za poboljšek njegove (Ivanove) plače od one indikcije [„*ab illa indictione*"] vsako leto kolikor toliko solidov [„*tot solidos*"], katere naj si (Ciprijan) potem zaračuna v svojih računih.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, XIII, XIIII, cap. 136. (Ind XIIII, cap. 36). — „*Johannem religiosum.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. V, ep. 38. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. VI, ep. 39. — Edit. Mon. Germ. (1891): Lib. VI, 36. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1418 (1051). — Mansi, Concil. Coll., X, 27.]

Št. 115.

596, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše fanskemu škofu Leonu [„*Leoni episcopo Fanensi*"][2]) ter mu pravi, da je treba karati in obsojati tiste razkolnike, ki so trdovratni; tiste pa, ki so se povrnili v naročje matere cerkve, tolažiti in poživljati. Ivan, nositelj tega pisma, se je združil s sveto cerkvijo ter se odpovedal istrski zmoti [„*ab errore Histricorum*"]. Zato želi (papež), da bi bil (Ivan) v vseh zadevah pri njem (pri škofu) priporočen ter v varstvu njegove naklonjenosti. Da ne bi sedaj, ko se je izpreobrnil, zašel v kako potrebo, naj mu daje vsako leto nekoliko cerkvene podpore.

Registrum Hadrianum: Indictio XII, XIII, XIIII, cap. 145. (Ind. XIIII, cap. 45.) — „*Sicut scismatis.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. V, ep. 47. — Edit. Maurinorum (1705); Lib. VI, ep. 47. — Edit Mon. Germ, Reg. ep. Greg. pp. (1891): Lib. VI, ep. 45. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1427 (1052). — Mansi, Conc. coll, X, 32.]

---

[1]) Dijakon Ciprijan (Cyprianus diaconus), kateremu je papež Gregor večkrat pisal, je bil od 593—597 „rector patrimonii Siciliae". Pozneje se je preselil v Rim. Nekateri izmed tistih mož, ki so se odpovedali „istrskemu" razkolu, so zamenjali potem Istro s Sicilijo. Najbrže so to storili zato, da jih niso nadlegovali njih razkolniški rojaki. Kaže se, da je tu navedeni Ivan, ki je omenjen še v nekem drugem pismu papeža Gregorja (gl. št. 115), tudi iskal mirnejšega zavetja v Siciliji.

[2]) Mogoče je, da bi namesto „Fanensi" moralo stati „Catanensi". V Fanu je bil meseca novembra leta 596. Fortunat za škofa (lib. VII., ep. 13), pač pa nahajamo škofa Leona meseca avgusta leta 591. v sicilski Cataniji (lib. I, ep. 70).

Št. 116.

596.[1])

Skoraj dva tisoč mož broječa četa Bavarcev je napadla **Slovence**, a ti so jih s pomočjo obrskega kakana[2]) premagali ter do zadnjega moža pobili.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 10 (MG. SS. rer. Langob., 120): „Isdem ipsis diebus Baioarii usque ad duo milia virorum dum super Sclavos inruunt, superveniente cacano omnes interficiuntur."

Št. 117.

Okoli 596.[3])

Obrski kakan je poslal poslance k langobardskemu kralju Agilulfu v Milan ter ž njim sklenil mir.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 12 (MG. SS. Langob., 121): „Per idem tempus cacanus rex Hunnorum legatos ad Agilulfum Mediolanum mittens, pacem cum eo fecit.

Št. 118.

596 in 597.

Bizantinski cesar Mavricij je torej svojega poveljnika Priska odstavil ter na njegovo mesto povzdignil svojega brata Petra.[4]) Nato je temu dal svoje ukaze, vsled katerih je Peter zapustil glavno mesto (Carigrad) ter se napotil k vojski. En cesarjev ukaz se je nanašal na vojno upravo ter določal, kako je treba razdeliti obleko, orožje in zlate novce. Ko je poveljnik zapustil Perinth[5]), je prišel v Drizipera[6]), odtod pa v Odessus.[7]) Ko je ostavil tudi to mesto, se je obrnil na levo, do-

[1]) Paulus diaconus, ki to pripoveduje, pravi potem v naslednjem poglavju, da je takrat („hac etiam tempestate") umrl frankovski kralj Hildepert II. Znano je, da je ta kralj leta 596. končal svoje življenje; brez dvoma je bil tudi tega leta boj med Slovenci in Bavarci.

[2]) Iz tega je razvidno, da so bili Slovenci takrat pod oblastjo obrskih kakanov, kateri so šli našim prednikom na roko, da so se lažje razširjali proti zahodu.

[3]) Iz besed Paula diacona, ki takoj za tem stavkom pripoveduje, da je takrat umrl bizantinski eksarh Roman, kateremu je sledil Kalinik, se sme sklepati, da je kakan okoli leta 596. sklenil mir z Langobardi. Kalinik je namreč postal eksarh v Ravenni med letom 595. in 597. Meseca junija tega leta ga papež Gregor že omenja v nekem pismu (MG. Epist. I, 472).

[4]) Gl. št. 113.

[5]) O legi Perintha ali Herakleje gl. št. 104.

[6]) O tem mestu smo že govorili (gl. št. 69 in 108). Bilo je od Herakleje za štiri dni hoda oddaljeno, od Silistre pa za petnajst.

[7]) Odessus se je nekdaj zvala sedanja Varna, ki je na Bolgarskem ob Črnem morju.

spel v Marcianopolis[1]) ter potem ukazal, da naj tisoč vojakov gre naprej. Ti so naleteli na 600 Slověnov, ki so s seboj peljali mnogo po bizantinskih mestih nabranega plena.[2]) Mesta Zaldapa,[3]) Akys[4]) in Skopis,[5]) katera so bila že prej oropana, so bila sedaj na novo opustošena, in velika množica voz je bila s plenom napolnjena. Ko so Slověni zagledali bližajoče se Bizantince, kateri so tudi opazili svoje nasprotnike, so se vrgli na ujetnike. Pomorili so najprej odrastle moške ujetnike, žene in otroke pa so postavili v sredo tabora, katerega so v naglici naredili tako, da so v krogu zvezali vozove. Ko so se Bizantinci približali Slověnom (Getom),[6]) se niso upali jih napasti, ker so se bali puščic, katere so ti iz svojega tabora metali na njih konje. Nato je bizantinski voditelj Aleksander svoje vojake v njih domačem „rimskem“ jeziku spodbudil, da bi se lotili sovražnika.[7]) Sedaj so Bizantinci stopili s svojih konj ter šli proti taboru. Od obeh strani se je močno s puščicami streljalo. Med hudim bojem je skočil eden izmed Bizantincev naprej, stopil na neki voz, ki je bil zvezan s taborom ter Slověnom služil za brambo; tu stoječ je s svojim mečem pobil tiste, ki so se mu približali. Ta nesreča je Slověne nekoliko zmešala, kar so porabili bizantinski vojaki, da so pridrli v njih tabor. Ko so Slověni videli, da ne zmagajo, so pomorili še ostali del ujetnikov. Bizantinci so se sedaj s silo vrgli na sovražnike ter jih v njih lastnem taboru mnogo pobili. Drugi dan so zmagovalci poveljniku (Petru) naznanili vse to, kar se je bilo zgodilo. Peti dan je poveljnik sam prišel na lice mesta ter razdelil junakom darove, ko je videl čine njih hrabrosti.

Theophylakt nam pripoveduje, da je bil poveljnik Peter n a s l e d n j e g a d n e[8]) na lovu, kjer si je poškodoval nogo ter ni potem mogel

---

[1]) Marcianopolis je stal od Odessa (Varne) nekoliko proti zahodu nekako tam, kjer je sedaj bolgarsko mesto Pravadi.

[2]) Kakor se vidi, Slověni niso imeli pred bizantinsko vojsko veliko strahu. Če prav je Prisk nekoliko časa pustošil po slověnski zemlji, vendar to Slověnov ni oviralo, da ne bi bili hodili plenit na bizantinska tla.

[3]) Zaldapa se je zvalo mesto v Dolenji Meziji med Marcianopolom in Jatrom v bližini Balkanskega gorovja. (Theophylakt, II, c. 10, § 10: „ . . . ἐπὶ Ζαλδαπὰ ἐπί τε Αἷμον τὸ ὄρος.“)

[4]) Ἄκυς (= Ad Aquas) je bilo mesto v Meziji.

[5]) Σκόπις, mesto v Dolenji Meziji.

[6]) Omenilo se je že (gl. št. 98), da Theophylakt včasi Slověne imenuje Gete.

[7]) Dotični vojaki niso bili grškega, temuč romanskega rodu ter so med seboj govorili neko latinsko narečje. Takih prebivalcev, med katerimi je bil razširjen latinski jezik, je bilo takrat precej veliko po Balkanskem polotoku. Kolikor toliko so bili ti ljudje predniki sedanjih Rumunov in Kucovlahov.

[8]) Theophylakt začenja dotični stavek z besedami „τῇ δὲ ὑστεραίᾳ“ (= naslednjega dne), kar kaže, da se je to, kar se v naslednjem odstavku pripoveduje, zgodilo še leta 596.; Theophanes pa je uvrstil vse to, kar Theophylakt od tega mesta dalje navaja, med dogodbe, katere so se vršile leta 597.

iti naprej. Cesar je bil nejevoljen, ker je zarad te Petrove nezgode vojskovanje nekoliko prenehalo, in zato je pisal svojemu bratu ostro pismo. Poveljnik pa ni hotel prenašati v pismu naštetih cesarjevih psovk ter je, če tudi je trpel hude bolečine, vendar premenil svoje bivališče ter postavil četrti tabor tam, kjer so se Slovčni mudili. Deseti dan potem je cesar Mavricij poslal svojemu bratu pismo ter mu velel, da naj pride v Tracijo, kajti slišal je, da hoče množica Slovčnov napasti Carigrad.[1]) Zarad tega je šel poveljnik Peter najprej do trdnjave, Pistos imenovane, potem pa proti Zaldapi. Naslednji dan se je napotil do mesta Jatra,[2]) potem pa mimo trdnjave Latarkija do Nov,[3]) kjer je postavil svoj tabor. Ko se je v tem mestu pomudil dva dni, je odrinil odtod ter se utaboril v Theodoropolu;[4]) ob zori prihodnjega jutra pa je bil že v Kuriski.[5]) Tri dni pozneje je v Asemu[6]) napravil svoj tabor. Ko so ondotni prebivalci zvedeli o prihodu poveljnika Petra, so mu prišli naproti ter ga slovesno pripeljali v mesto. V tem kraju je bila že iz prejšnjih časov sem neka vojaška posadka, da bi varovala mesto, kajti barbari so ga večkrat s svojimi napadi vznemirjali.

Šesti dan je poveljnik odposlal tisoč mož, da bi zasledovali sovražnike. Nepričakovano so naleteli na tisoč Bolgarov. Ker je bil takrat med Bizantinci in kakanom mir, so šli ti Bolgari brez skrbi naprej. Bizantinski vojaki so po ukazu svojega voditelja začeli s puščicami streljati na nje. Bolgari so nato poslali poslance k Bizantincem ter jih prosili, da bi opustili bojevanje ter ne prelomili sklenjenega miru. Voditelj rečene bizantinske čete pošlje bolgarske poslance k svojemu poveljniku, ki je bil od ondod za kakih 8000 stopinj oddaljen. Ko so bolgarski poslanci prišli pred poveljnika Petra ter se izrazili za mir, jim je ta odgovoril, da hoče takoj uničiti njih čete. Nato se Bolgari pripravijo na boj; postavijo se Rimljanom jako junaško nasproti ter jih zapodé v beg. Pozneje so Bolgari vse, kar se je bilo zgodilo, naznanili (obrskemu) kakanu. Sedaj je ta k poveljniku Petru poslal poslance ter se pritožil, da so Bizantinci brez pravega vzroka prelomili mir. Peter se je po svojih poslancih izgovarjal, da ni nič o tem vedel. Poslal je kakanu lepa darila, odstopil mu svoj plen ter ga tako zopet potolažil.

---

[1]) Iz tega sklepamo, da so se mnogobrojne slovčnske čete takrat potikale tudi po Južni Traciji, ker drugače ne bi bila mogla nastati govorica, da se Slovčni hočejo lotiti še celo glavnega mesta.

[2]) Jatros je bilo mesto ob sedanji reki Jantri, ki teče v Donavo.

[3]) Te Novae (Νόβαι) so bile ob Donavi med Jantro in Osmo nekako tam, kjer je sedanje bolgarsko mesto Svištov.

[4]) Theodoropolis nam je iskati med Novami in Kurisko.

[5]) Kuriska ali Sekuriska je bilo mesto ob Donavi med Novami in sedanjim Nikopoljem.

[6]) Asemus ali Asamus se je zvala sedanja reka Osma, ki teče pri Nikopolju v Donavo. Ob Osmi je stalo mesto Asemon (Ἄσημον) ali Asema (τὰ Ἄσημα).

Četrti dan se je poveljnik Peter približal sosednji reki (Donavi). Tu je zbral dvajset mož ter jih poslal na nasprotno stran reke, da bi opazovali gibanje sovražnikov. Bizantinski vojaki so šli tedaj čez reko, a bili so vsi ujeti na naslednji način.

Takrat je bila navada, da so ogleduhi vedno po noči hodili okrog, po dnevi pa spali. Rečeni možje so tedaj v neki noči prehodili mnogo zemlje ter bili vsled tega telesno jako utrujeni; zato so se proti jutru obrnili v bližnje grmovje, da bi tu počivali. Okoli tretje[1]) ure so vsi spali ter niso nikogar postavili za stražo. Kar pridejo Slověni do dotičnega grmovja, poskačejo s konj ter se hočejo v senci nekoliko pohladiti, svojim konjem pa dati malo počitka. Nesrečni ogleduhi so bili ujeti ter prisiljeni, da so vse razodeli, kaj Bizantinci nameravajo. Ker so o svoji rešitvi obupali, so povedali vse. Nato je Perogost,[2]) ki je bil voditelj ondotne slověnske čete, zbral svoje ljudi, pomaknil se naprej, da bi šel čez reko (Donavo), ter se skril v tamošnjih gozdih. Ker poveljnik Peter ni vedel, da so sovražniki v bližini skriti, je ukazal svoji vojski, da bi šla čez reko. Tisoč mož je tudi prestopilo na drugo stran in vse te so Slověni pobili. Ko je poveljnik to videl, je prisilil vso vojsko, da je skupno, ne pa posamezno šla čez reko, da bi sovražniki ne mogli uničevati manjških oddelkov, ki bi prejadrali reko. Ko je ob bregu urejeval bizantinske trume, so se tudi na nasprotni strani barbari postavili na noge. Bizantinci so iz svojih čolnov metali puščice na nje. Ker Slověni zarad množine ustreljenih puščic niso mogli na svojem mestu vztrajati, so zapustili breg. Padel je tudi njih voditelj Perogost, katerega je puščica zadela v trebuh ter ga takoj usmrtila. Ko je Perogost izdihnil dušo, je začel sovražnik bežati. Nato so Bizantinci postali gospodarji na bregu ondotne reke ter potem, ko so pomorili mnogo barbarov, prisilili druge, da so bežali. Vendar jih niso mogli dolgo poditi, ker niso imeli konj, in zato so se kmalu povrnili v svoj tabor.

Drugi dan so tisti, ki so vodili pehoto, zašli v take kraje, kjer je moštvo vsled pomanjkanja vode vedno bolj trpelo. Ker vojaki niso mogli prenašati žeje, so pili še celo scalnico. Tretji dan se je ta nadloga še povečala. Vsa vojska bi bila poginila, ako jej ne bi bil neki ujet barbar pokazal reke Helivakije, ki je bila štiri parasange oddaljena. Tako so Bizantinci zjutraj ob zori prišli do vode. Nekateri so upognili kolena ter z usti hlastno pili vodo, drugi so s periščem zajemali pijačo in tretji pa so v posode lovili tekočino. Na nasprotni strani reke je bil zaraščen log, kamor so se barbari poskrili. Odtod so z veliko silo napadli Bizantince ter metali puščice na tiste, ki so prišli pit vodo. In

[1]) T. j. okoli devete ure dopoldne.

[2]) Najbrže se je tako glasilo pravo ime dotičnega slověnskega voditelja. Grki so ime nekoliko po svoje zavili ter pisali Πειράγαστος.

tako je bilo nenadoma mnogo mož pobitih. Izmed dveh zlegov je bilo treba izbrati enega, namreč zapustiti vodo ter vsled žeje izgubiti življenje ali pa z vodo vred si nakopati tudi smrt. Sedaj so si Bizantinci napravili čolne ter šli čez reko, da bi prijeli sovražnike. Ko so dospeli na nasprotno stran, so jih mnogobrojni barbari s svojim navalom premagali. Bizantinske trume so bile potolčene ter so morale bežati. Ker je bil Peter v vojski z barbari nesrečen, je izgubil poveljništvo ter šel v Carigrad. Na njegovo mesto je bil Prisk iz nova postavljen.

Theophylacti Simocattae Historiae, lib. VII, c. 1—5 (Ed. C. de Boor, p. 245—254).

§ 1, p. 245. Ibid. c 1 (p 245, 246): „Οὕτω μὲν οὖν Πρίσκος ἀποχειροτονεῖτο, πολέ-
μαρχος δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ὁ Πέτρος ἀναγορεύεται, ὃς καὶ αὐτάδελφος Μαυρι-
κίου ἐτύγχανεν ὤν. ἐγχαράττει τοίνυν βασιλικὰς ἐπιστολὰς ὁ Μαυρίκιος, ταύτας τε τῷ
στρατηγῷ ἐπιδοὺς τοῦτον ἀπεκδημεῖν τοῦ ἄστεος παρεσκεύαζε καὶ πρὸς τὸ στρατόπεδον
§ 2. p. 246. ἀφικέσθαι καρεκελεύετο. ἡ μία τοιγαροῦν ‖ τῶν βασιλικῶν ἐπιστολῶν στρατιωτικῆς
ἐπιδόσεως τύπος ἐτύγχανεν· ὁ δὲ τύπος ἠβούλετο τριτταῖς μοίραις συντάττεσθαι τὴν
§ 3. ἐπίδοσιν, δι᾽ ἐσθῆτος καὶ ὅπλων καὶ χαράγματος χρυσίου. ἀποφοιτήσας τοίνυν τῆς
Πειρίνθου ὁ στρατηγὸς ἐπὶ τὰ Δριζίπερα γίνεται, καὶ καταλιπὼν τὰ Δριζίπερα τῇ
Ὀδησσῷ προσομιλεῖ . . ."

§ 1, p. 247. Ibid. c. 2 (p. 247—249): „. . . ἀπολιπών τε τὴν Ὀδησσὸν ἐπὶ τὰ εὐ-
ώνυμα τῶν χώρων μεταφοιτᾷ, τῇ τε Μαρκιανοῦ συγγενόμενος πόλει χιλίους προθέειν
§ 2. τοῦ στρατοπέδου προσέταξεν. καὶ οὖν ἐντυγχάνουσιν οὗτοι ἑξακοσίοις Σκλαυηνοῖς λείαν
ἐπαγομένοις Ῥωμαίων πολλήν· τὰ γὰρ Ζαλδαπὰ καὶ Ἄκυς καὶ Σκόπις καταπρονομεύ-
σαντες αὖθις ἐλαφυραγώγουν τοὺς ἀτυχήσαντας, ἦν δὲ αὐτοῖς ἐπὶ πλήθους πολλοῦ
§ 3. ἁμαξῶν ἡ ἀποσκευὴ τῶν λαφύρων. ὡς δὲ ἐπιόντας ἔβλεψαν τοὺς Ῥωμαίους οἱ βάρ-
βαροι, εἶτα καὶ ἀντεβλέφθησαν, ἐπὶ τὸν φόνον τῶν αἰχμαλώτων ἐτράποντο. ἀναιρεῖται
§ 4. τοίνυν ἡ τῶν ἀρρένων αἰχμαλώτων ἡβηδὸν ἡλικία. ἐπεὶ δὲ δύσφευκτος τοῖς βαρβάροις
ὑπῆν ἡ συνάντησις, τὰς ἁμάξας συνθέντες περιεβάλοντο χάρακα, ἅμα τοῖς μειρακίοις
§ 5. τὰ γύναια εἰς τὸ μεσαίτατον τῆς τάφρου ἐναποθέμενοι. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πεπλησιακότες
τοῖς Γέταις (τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις τὸ πρεσβύτερον ὄνομα) οὐκ ἐθάρρουν εἰς χεῖρας
ἐλθεῖν· ἐδεδίεσαν γὰρ τὰ ἐκ τοῦ χάρακος κατὰ τῶν ἵππων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀκόντια
§ 6. προερχόμενα. ὁ τοίνυν τούτων ἐπιστατῶν (Ἀλέξανδρος ὄνομα αὐτῷ) τῇ πατρίῳ τῶν
p. 248. Ῥωμαίων φωνῇ τοῖς Ῥωμαίοις ἐνεκελεύετο ‖ ἀποβῆναι τῶν ἵππων καὶ κατασυστάδην
§ 7. τῶν πολεμικῶν κινδύνων ἐφάπτεσθαι. ἀτὰρ οἱ Ῥωμαῖοι ἀποβάντες τῶν ἵππων προσ-
§ 8. ομιλοῦσι τῷ χάρακι ἐδίδοσάν τε καὶ ἀντελάμβανον τὰς ἐκπομπὰς τῶν βελῶν. τῆς
μάχης τοιγαροῦν διαρκούσης ἑκατέρᾳ δυνάμει, Ῥωμαῖός τις εἰσεπήδησε καὶ ἀνεὶς
ἐπὶ μιᾶς ἐπιβαίνει ἁμάξης συνηνωμένης τῷ χάρακι καὶ περιφρουρούσης τὸ βάρβαρον,
§ 9. εἶτα στὰς ἐπὶ ταύτης τῷ ξίφει τοὺς πλησιάζοντας ἔπαιεν. γίνεται τοίνυν τοῖς βαρβάροις
ἀμεθόδευτον τὸ κακόν· λύουσι γὰρ ἐντεῦθεν οἱ Ῥωμαῖοι τῶν βαρβάρων τὸν χάρακα.
οἱ δὲ βάρβαροι ἀπειρηκότες τοῦ σώζεσθαι τὴν ἐπίλοιπον τῆς αἰχμαλωσίας μοῖραν
ἀπέσφαττον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐγκρατῶς ἐπιθέμενοι ὀψέ που καὶ μόλις τοὺς περὶ τὸν
§ 10. χάρακα βαρβάρους ἀπέκτειναν. δευτέρα δὲ ἡμέρα, καὶ οἱ νενικηκότες τῷ στρατηγῷ τὰ
συγκυρήσαντα διεξῄεισαν. πεμπταῖος δὲ ὁ στρατηγὸς κατὰ τοῦτον τὸν χῶρον γενόμενος

καὶ δὴ τὰ ἐπίχειρα τῶν προθεόντων ἰδὼν ἠμείψατο. τοὺς ἀνδραγαθήσαντας δώροις. τῇ § 11.
δὲ ὑστεραίᾳ κυνηγετεῖν ὁ Πέτρος πειρώμενος γίνεται πρὸς ἄλσος βαθύ. . . . ὁ τοίνυν § 14.
Πέτρος τὴν ἐν γράμμασι δυσφημίαν μὴ φέρων τοῦ αὐτοκράτορος, ἔτι πικρῶς ὑπὸ τῆς
νόσου κατατρυχόμενος μεταποιεῖται τὸν χάρακα, καὶ τάφρους τέτταρας ἐναλλάξας ἐπὶ
τὰς τῶν Σκλαυηνῶν ἐνεφοίτα διατριβάς. δεκάτῃ δὲ ἡμέρα, ‖ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μαυ- § 15, p. 249.
ρίκιος βασίλειον ἐπιστολὴν τῷ αὐταδέλφῳ ἐξέπεμπεν ἐνδημῆσαι τῇ Θράκῃ· ἠκηκόει γὰρ
ὁ Μαυρίκιος τῶν Σκλαυηνῶν τὰ πλήθη ἐς Βυζάντιον τὰς ὁρμὰς ἐπιφέρειν. ὁ δὲ § 16.
στρατηγὸς ἐκ τούτου ἐπὶ τὸ Πιστοῦ γίνεται φρούριον, μετὰ τοῦτο πρὸς τὰ Ζαλδαπὰ
ἀφικνεῖται. δευτέρα δὲ ἡμέρα, καὶ πρὸς τὴν Ἰατρὸν τὴν πόλιν φοιτᾷ, καὶ δῆτα τὸ
Λαταρκίου φρούριον παραμείψας εἰς Νόβας στρατοπεδεύεται. . . . ὁ μὲν οὖν Πέτρος § 19.
ἡμέρας δύο ἀνὰ τὸ πόλισμα γεγονὼς ἀπαίρει ἐντεῦθεν καὶ ἐπὶ τὴν Θεοδώρου
πόλιν τάφρον ἐχάραξεν, ὑπὸ πρώτην δὲ ἕω ἐν τῇ λεγομένῃ Κουρίσκᾳ φοιτᾷ."

Ibid. c. 3 (p. 249): „τρίτῃ δὲ ἡμέρα, καὶ ἐν Ἀσήμῳ τῇ πόλει τὰς ἐπαύλεις § 1.
ποιεῖται. ἐπεὶ δὲ οἱ τοῦ ἄστεος ἐμεμαθήκεσαν προσδόκιμον ὄντα τὸν στρατηγόν, ἔξω
γεγονότες τοῦ ἄστεος συναντῶσι τῷ Πέτρῳ καὶ περιφανῆ τὴν περὶ τὸ ἄστυ τούτῳ
ἐπεποίηντο εἴσοδον. ἐν τῷ πολίσματι τούτῳ ἀπὸ πρεσβυτέρων χρόνων τινῶν ὁπλιτικὸν § 2.
συνετέτακτο ἐπὶ διαφρουρᾷ τῶν τῆς πόλεως· πυκνότερον γὰρ περὶ ταύτην τὴν πόλιν
οἷα διάττοντες οἱ βάρβαροι κατεσπίλαζον."

Ibid. c. 4 (p. 251, 252): „Ἕκτῃ δὲ ἡμέρα, καὶ πρὸς τὸ σκοπῆσαι τοὺς § 1, p. 251.
πολεμίους ἄνδρας χιλίους συνέταξεν. οὗτοι ἑκατοντάσι δέκα Βουλγάροις προσπίπτουσιν.
οἱ μὲν οὖν βάρβαροι, ἅτε δὴ εἰρήνης Ῥωμαίοις καὶ Χαγάνῳ ὑπούσης, ἀπεριμερίμνως § 2.
ἐποιοῦντο τὴν βάδισιν· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι γνώμῃ τοῦ στρατηγοῦ κατὰ τῶν βαρβάρων
τοῖς ἀκοντίοις ἐκέχρηντο. οἱ δὲ Βούλγαροι πρέβεις ἐξέπεμπον τήν τε μάχην ἀπε-
κηρυκεύοντο καὶ παρῄνουν Ῥωμαίοις τὴν εἰρήνην μὴ διαφθείρειν. ὁ δὲ τοῦ συντάγματος § 3.
ἔξαρχος πρὸς τὸν στρατηγὸν τοὺς πρέσβεις ἐξέπεμπεν ἀπὸ σημείων ὀκτὼ πεφυκότα
τοῦ χωρίου. καὶ οὖν ὁ Πέτρος τοὺς εἰρηναίους λόγους ἀποσεισάμενος τοῖς προθέουσιν
ἐδήλου φόνῳ μαχαίρας τοὺς βαρβάρους παραχρῆμα ὀλλύναι. οἱ μὲν οὖν Βούλγαροι § 4.
πρὸς μάχην ὡς οἷόν τε ἦν συμφραξάμενοι πρὸς τὴν μάχην χεῖρας ἐνέμιξαν, καὶ λίαν
ἡρωϊκῶς συνταξάμενοι εἰς φυγὴν ἀποκλῖναι Ῥωμαίους ἠνάγκασαν. . . . παραγίνονται § 6, p. 252.
τοίνυν ἐπὶ τὸν Χαγάνον οἱ βάρβαροι καὶ τὰ παρηκολουθηκότα παραγυμνοῦσιν αὐτῷ.
ὁ μὲν οὖν βάρβαρος ὡς τὸν Πέτρον πρέβεις ἐξέπεμπε καὶ παρασπονδοῦντί πως αὐτῷ
κατωνείδιζεν. ὁ δὲ Πέτρος τοὺς πρέσβεις πιθανοῖς λόγοις ἀπεβουκόλησε καὶ ἄγνοιαν § 7.
τοῦ σφάλματος προεφέρετο. δώροις τοίνυν λαμπροῖς καὶ λαφύρων ζημίαις, μετατίθησι
τὸν βάρβαρον πρὸς εὐμένειαν.

Τετάρτῃ δὴ ἡμέρα, καὶ πλησίον γίνεται τοῦ γείτονος ποταμοῦ, καὶ εἴκοσι συλ- § 8.
λεξάμενος ἄνδρας ἐπεπόμφει διαπεραιοῦσθαι τὸν ποταμὸν καὶ διανοῆσαι τὰ τῶν πο-
λεμίων κινήματα. οἱ μὲν οὖν τὸν ποταμὸν διαπορθμευσάμενοι ἥλωσαν ἅπαντες. ὁ δὲ § 9.
τρόπος τῆς ἁλώσεως οὗτος. εἴθισται τοῖς ἐπὶ κατασκοπῇ συνταττομένοις ἀεὶ τὰς
νύκτας ποιεῖσθαι τὴν βάδισιν, ἡμέρας δὲ λαμπούσης ὕπνοις προσομιλεῖν. οὗτοι πολλὴν § 10.
τῇ προτεραίᾳ διαπεποιηκότες πορείαν, εἶτα κεκοπιακότες ἐπὶ τοῖς σώμασιν, ὑπὸ τὸ
λυκόφως εἰς ἀνάπαυλαν τρέπονται περί τινα πλησίον λόχμην. περὶ δὲ τρίτην ἕω § 11.
πάντων καθευδόντων, καὶ μὴ ὑπόντος τοῦ διαφρουροῦντός τινος, γίνονται περὶ τὴν
λόχμην οἱ βάρβαροι. ἀποβάντες τοίνυν οἱ Σκλαυηνοὶ τῶν ἵππων ἐνεχείρουν ψυχάζειν

τοῖς τε ἵπποις ἀνακωχῆς μεταδιδόναι τινός. τοιγαροῦν ἐκ τοῦ παρήκοντος γίνονται οἱ
§ 12. Ῥωμαῖοι κατάφωροι. καὶ ζωγρηθέντες οἱ δείλαιοι ἀνητάζοντο διεξελθεῖν, ὅσα τοῖς
§ 13. Ῥωμαίοις βεβούληται. οἱ μὲν οὖν ἀπογνόντες τὴν σωτηρίαν διεξῆεσαν ἅπαντα. ὁ δὲ
Πειράγαστος (φύλαρχος δὲ οὗτος τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν βαρβάρων) τὰς δυνάμεις
ἀναλαβὼν ἐπὶ τὰς τοῦ ποταμοῦ διαβάσεις στρατοπεδεύεται καὶ ταῖς ὕλαις ἐγκρύπτεται
οἷά τις ἐπιφυλλὶς ἀθεώρητος.“

§ 1, p. 253. Ibid. c. 5 (p. 253, 254): ὁ δὲ στρατηγός, ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφός, ἀπευ-
δοκιμήσας ἐντεῦθεν πολεμίους ὑπεῖναι κελεύει τὸν ποταμὸν διαπεραιοῦσθαι τὸ στρά-
τευμα. χιλίων τοίνυν διανηξαμένων τὸν ποταμόν, ἅπαντας ἀναιροῦσιν οἱ βάρβαροι.
§ 2. τοῦτο διεγνωκὼς ὁ στρατηγὸς κατεπείγει τὰ πλήθη μὴ ἀνακερμάτιστον [ἀλλὰ σύμφωνον]
ποιήσασθαι τὴν διάβασιν, ἵνα μὴ κατ’ ὀλίγον τὸν ποταμὸν περαιούμενοι παρανάλωμα
τοῖς ἀντιπάλοις γενήσονται. οὕτω τοίνυν τῆς Ῥωμαϊκῆς κοσμηθείσης συντάξεως, περὶ
§ 3. τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ οἱ βάρβαροι παρατάττονται. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῶν
πορθμιδίων τοὺς βαρβάρους κατακοντίζονται, οἱ δὲ βάρβαροι τὰ πλήθη τῆς ἐκπομπῆς
§ 4. τῶν βελῶν φέρειν ἀδυνατήσαντες ὀρφανὰς τὰς ὄχθας καταλιμπάνουσιν. ἀναιρεῖται τοίνυν
ὁ τούτων ταξίαρχος, ὃν Πειράγαστον ὁ λόγος φθάσας ἐδίδαξεν· βέλους γὰρ ἐπὶ τῆς
λαγόνος καταβληθέντος αὐτῷ, ἐν καιρίῳ τε τῆς πληγῆς γεγονυίας, θάνατος αὐτῷ
πραγματεύεται. καὶ οὖν πεπτωκότος τοῦ Πειραγάστου τρέπεται πρὸς ἀποφυγὴν τὸ πο-
§ 5. λέμιον. γίνονται τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι κύριοι τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ. εἶτα τὰ πλήθη
τῶν βαρβάρων περιβαλόντες φόνῳ πολλῷ πρὸς ἀπόδρασιν χωρεῖν αὐτοὺς κατηνάγκαζον.
τὴν δὲ δίωξιν ἐς μακρὰν μὴ οἷοί τε ὄντες ποιήσασθαι διὰ τὸ τῆς ἵππου χηρεύειν,
§ 6. πρὸς τὸν χάρακα ἐπανέζευξαν. γίνεται τοίνυν τῇ ὑστεραίᾳ μεγάλη πλάνη τοῖς ποδη-
γοῦσι τὸ στράτευμα, ὅθεν καὶ ἀνυδρία τῷ στρατοπέδῳ ἐνέσκηψεν, καὶ τὰ τῆς συμ-
φορᾶς ἐπετείνετο. οὐ φέροντος τοίνυν τοῦ ὁπλιτικοῦ τὴν σπάνιν τοῦ ὕδατος οἴνῳ παρε-
p. 254. μυθοῦντο τὸ δίψος. ἡμέρα δὲ τρίτη, | καὶ τὸ κακὸν ἐμηκύνετο. καὶ ἂν ἡ στρατιὰ
διώλωλεν ἅπασα, εἰ μὴ βάρβαρός τις ἁλοὺς τὸν Ἡλιβακίαν αὐτοῖς ἐξέλεξε ποταμόν,
§ 7. τέτταρας παρασάγγας ἀπέχοντα. οὕτω μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἐξ ἑωθινοῦ περιτυγχάνουσιν
ὕδατι. τοίνυν οἱ μὲν προκλίναντές πως τὰ γόνατα τοῖς χείλεσι τὸ ὕδωρ λαφύττουσιν,
οἱ δὲ ἐπικεκυφότες ταῖς χερσὶν ἠρύοντο ὕδατα, ἄλλοι ἀπήντλουν ταῖς ὑδρίαις τὸ
§ 8. νᾶμα. δασέος δὲ τέμπους ὑπόντος εἰς τὸ ἀντιπέρας τοῦ ποταμοῦ, καὶ βαρβάρων ἐγκρυ-
πτομένων αὐτόθι, γίνεται μεγίστη τοῖς Ῥωμαίοις ἐπήρεια· ἀκοντίοις γὰρ ἔβαλλον τοὺς
§ 9. ὑδρευομένους οἱ βάρβαροι. οὐκοῦν ἐξ ἀπόπτου φόνος πολὺς ἐπεγίνετο. δυοῖν τοίνυν
θάτερον ἦν ἑλέσθαι ἀνάγκη, τοῦ ὕδατος ἀπειπεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ δίψους τὸν βίον
ἀπολιπεῖν, ἢ μετὰ τοῦ ὕδατος ὑπαντλεῖν καὶ τὸν θάνατον. ἀτὰρ πορθμία οἱ Ῥωμαῖοι
ναυπηγησάμενοι τὸν ποταμὸν διενήξαντο, ὅπως κατάφωρον τὸ πολέμιον γένοιτο.
§ 10. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὸ ἀντιπέρας τὸ ὁπλιτικὸν παρεγένετο, ἀθρόον οἱ βάρβαροι ἐπιθέμενοι
τῶν Ῥωμαίων κρατοῦσιν. οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι νενικημένοι πρὸς φυγὴν ἀποκλίνουσιν.
καταπολεμηθέντος τοίνυν ὑπὸ τῶν βαρβάρων τοῦ Πέτρου, Πρίσκος γίνεται στρατηγός,
καὶ οὖν ἀποχειροτονηθεὶς τῆς ἡγεμονίας ὁ Πέτρος ἐς Βυζάντιον ἧκεν.“

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 13): Ὁ δὲ ἕβδομος λόγος διαλαμβάνει περὶ τῆς γεγενημένης ἀταξίας ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν, ἀριστείαν τε Ῥωμαίων κατὰ Σκλαυήνων ἤτοι Γετῶν· Γέται γὰρ τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο. καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀσήμῳ τῇ Θρᾳκώᾳ πόλει Πέτρῳ τε καὶ τοῖς πολίταις

συμβεβηκότων, καὶ ὡς Πειράγαστος ὁ τῆς τῶν Σκλαυήνων δυνάμεως φύλαρχος ἀνῄρηται καὶ ἀνδραγαθία Ῥωμαίων. περὶ τῆς ἀνυδρίας τῆς παρακολουθησάσης ταῖς Ῥωμαίων δυνάμεσιν. καὶ ὅπως τοῦ Πέτρου καταπολεμηθέντος ὑπὸ Σκλαυήνων Πρίσκος αὖθις γίνεται στρατηγός."

Theophanis Chronographia ad a. M. 6088 (= 596 a. Chr.). (Rec. C. de Boor, p. 274): „. . . ταῦτα δὲ ὁ Πέτρος τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσεν. ἐλθὼν δὲ ἐπὶ Μαρκιανούπολιν ἀποστέλλει χιλίους προτρέχειν. οὗτοι περιτυχόντες Σκλαυινοῖς ἐπιφερομένοις Ῥωμαϊκὴν λεηλασίαν πολλὴν τούτους τρέπονται· οἱ δὲ βάρβαροι τὴν αἰχμαλωσίαν ἀποσφάξαντες . . . καὶ αἰχμαλωσίας πολλῆς κρατήσαντες ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὑπέστρεψαν."

Ibid. ad a. M. 6089 (= 597 a. Chr) (p. 274 — 276): „Τούτῳ τῷ p. 274.
ἔτει Πέτρου τοῦ στρατηγοῦ κυνηγοῦντος, καὶ ὑὸς ἀγρίου αὐτῷ συναντήσαντος, τὸν πόδα τούτου ἐν δένδρῳ ἐξέθλιψεν, καὶ ἀφορήτοις ὀδύναις χρόνῳ πολλῷ ἐνοσηλεύετο. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ γράμμασιν αἰσχίστοις καὶ ὀνειδισμοῖς ἀφορήτοις αὐτὸν περιέβαλεν ἀκούων Σκλαυινὰ ἔθνη κατὰ τοῦ Βυζαντίου κινεῖσθαι. ὁ δὲ Πέτρος βιασάμενος εἰς Νόβας
παρεγένετο . . . | . . . προπέμπει δὲ (sc. ὁ Πέτρος) χιλίους ἐπὶ κατασκοπῇ· οἱ δὲ p. 275.
περιτυγχάνουσι Βουλγάροις χιλίοις τὸν ἀριθμόν. οἱ δὲ Βούλγαροι θαρροῦντες τῇ εἰρήνῃ τοῦ Χαγάνου ἀμερίμνως ἐβάδιζον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρὸς τοὺς Βουλγάρους τὰς ὁρμὰς ἐποιοῦντο. οἱ δὲ Βούλγαροι ἀποστέλλουσιν ἄνδρας ἑπτὰ παραινοῦντες μὴ παραλῦσαι τὴν εἰρήνην. τούτων ἀκούσαντες οἱ προτρέχοντες μηνύουσι τῷ στρατηγῷ ταῦτα. ὁ δὲ στρατηγὸς ἔφη· „οὐδὲ εἰ αὐτοκράτωρ παρέλθῃ, τούτων φείσομαι." συμβολῆς δὲ πολέμου γενομένης, τρέπονται Ῥωμαῖοι. οἱ δὲ βάρβαροι οὐκ ἐδίωξαν αὐτούς, ἵνα μὴ νικῶντες κινδύνῳ περιπέσωσιν. ὁ δὲ στρατηγὸς τὸν ταξίαρχον τῶν προτρεχόντων χαλεπῶς ἐμαστίγωσεν. τοῦτο μαθὼν ὁ Χαγάνος πρέσβεις πρὸς τὸν Πέτρον ἐξέπεμψε τὴν ἔναρξιν αἰτιώμενος, καὶ ὡς Ῥωμαῖοι ἄνευ δικαίας αἰτίας τὴν εἰρήνην διέλυσαν. ὁ δὲ Πέτρος ἀπατηλοῖς λόγοις χρησάμενος μὴ εἰδέναι τὴν κίνησιν διϊσχυρίζετο, διπλασίονα δὲ διδόναι τὰ σκῦλα ἅπαντα· καὶ οὕτως ἐν μοίραις δύο οἱ βάρβαροι τὰ ἀπολωλότα σκῦλα ἀναλαβόντες στέγουσι τὴν εἰρήνην. ὁ δὲ Πέτρος κατὰ Πηραγάστου, τοῦ ἐξάρχου τῶν Σκλαυινῶν, χωρεῖ, οἱ δὲ βάρβαροι περὶ τὴν ὄχθαν τοῦ ποταμοῦ τούτοις ὑπαντήσαντες διεκώλυον τοῦ περᾶσαι. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῶν πορθμίων τοξεύοντες τούτους
ἀπέστρεψαν· καὶ τραπέντων αὐτῶν, πλήττεται κατὰ ‖ τῆς λαγόνος ὁ Πηράγαστος p. 276.
καὶ θνήσκει. περάσαντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι αἰχμαλωσίας πολλῆς ἐκράτησαν καὶ εἰς τὰ ἴδια ἐπανέζευξαν. πλανηθέντων δὲ τῶν ὁδηγῶν καὶ ἀνύδροις τόποις περιπεσόντων, ἐκινδύνευε τὸ στρατόπεδον· βαδίσαντες τοίνυν διὰ τῆς νυκτὸς περιτυγχάνουσι τῷ Ἡλιβακίᾳ ποταμῷ. λόχμης δὲ εἰς τὸ ἀντιπέρα ὑπούσης τῷ ποταμῷ, οἱ βάρβαροι ἐν ταύτῃ κρυπτόμενοι τοὺς ἀρυομένους τὸ ὕδωρ ἐτόξευον· μεγάλης τοίνυν ἐπηρείας τοῖς Ῥωμαϊκοῖς γενομένης στρατεύμασιν, πρὸς φυγὴν ἐχώρησαν καταπολεμηθέντες ὑπὸ τῶν βαρβάρων. ὁ δὲ Μαυρίκιος ταῦτα ἀκηκοὼς τὸν Πέτρον τῆς στρατηγίας ἀπέπαυσε καὶ τὸν Πρίσκον πάλιν στρατηγὸν τῆς Θρᾴκης ἀπέστειλεν."

Anastasii Chronographia tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 169): „Quarto decimo imperii sui (sc. Mauricii) anno . . . haec autem Petrus imperatori denuntiavit, cumque venisset Marcianopolim, dirigit mille prae-

cessuros. hi repertis Sclavinis multam ducentibus Romanam praedam hos insequentes occiderunt multaque praeda recepta Romaïca redierunt ad rura.*

p. 169. Ibid (p. 169, 170): „Quinto decimo imperii Mauricii anno Petro venationem exercenti sus agrestis obviam occurrit pedemque ipsius ad arborem conquassavit, et importabilibus doloribus multo tempore languit. ast imperator litteris pessimis et improperiis gravibus ei detraxit audito, quod multae Sclavinorum gentes fuerint contra Byzantium motae. Petrus autem coactus Novas pervenit. . . . praemittit (sc. Petrus) praeterea mille ad explorandum, qui Vulgares consequuntur numero mille. verum Vulgares fisi super pace chagani securi pergebant. Romani autem in Vulgares impetum faciebant; qui mittunt viros septem commonentes pacem minime dissolvendam. hos audientes hi, qui praecurrerunt, significant haec praetori; qui dixit: „nec si imperator venerit, huic parcam." congressione vero belli effecta Romani vertuntur. sed barbari non persecuti sunt eos, ne vincentes
p. 170. discrimen incurrerent. porro praetor taxiarchum || praecurrentium flagellavit. et hoc comperto chaganus legatos ad Petrum destinat inceptionem accusans, et quod Romani sine iusta causa pacem dissolverent. at vero Petrus verbis seductoriis usus non se scisse motionem affirmat, duplicia tamen dare spolia universa procurat; sicque barbari amissis spoliis dupla sorte receptis paci consulunt. Petrusque contra Peragastum, Sclavinorum exarchum, properat; et barbari circa ripam fluminis huic obvii facti prohibebant transire. Romani vero a fretis sagittantes hos averterunt; quibus in fugam versis percutitur ilio Peragastus et moritur transeuntes autem Romani praedam multam ceperunt et ad propria remearunt. errantibusque ductoribus et in inaquosa incidentibus loca periclitabatur exercitus. porro, cum iter agerent noctu, veniunt ad amnem Heliciam dictum; cum vero dumi trans fretum fluminis essent. barbari in his absconditi eos, qui hauriebant aquam, iaculabantur. magna igitur molestia Romaïcis effecta militiis in fugam vertuntur a barbaris debellati. verum Mauricius his auditis Petrum praetura privavit et Priscum praetorem Thracae denuo misit."

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1012): „Quarto decimo imperii Mauricii anno . . . Cumque venisset (sc Petrus) Marcianopolim, dirigit mille praecessuros, qui repertis Sclavinis, multam ducentibus Romanam praedam, hos insequentes occiderunt, multaque praeda recepta, Romanica redditur ad rura."

p. 1012. Ibid. (p. 1012 1013): „Quindecimo imperii Mauricii anno Petro venationem exercenti sus agrestis obviam occurrit, pedemque illius ad arborem conquassavit, et importabilibus doloribus multo tempore languit. Ast imperator litteris pessimis, et improperiis gravibus ei detraxit, audito, quod multae gentes Sclavinorum contra Byzantium motae fuerint. Petrus vero
p. 1013. coactus Novas pervenit. . . . || . . . Petrusque contra exarchum Ardagastum (sic!) properat, et barbari circa ripam fluminis huic obvii facti prohibebant transire. Romani vero a fretis sagittantes, hos vertunt, quibus in fugam

conversis, percutitur illico Ardagastus, et moritur. Transeuntes autem Romani praedam multam ceperunt, et ad propria remeabant, errantibusque ductoribus, et in inaquosa incidentibus loca, periclitabatur exercitus. Porro cum iter agerent noctu veniunt ad amnem Helicium dictum. Cum vero trans flumen essent barbari ripis absconditi, eos qui hauriebant aquam, jaculabantur. Igitur magna molestia Romanis effecta militiis, in fugam vertuntur a barbaris debellati. Verum Mauricius his auditis, Petrum praetura privavit, et Priscum praetorem Thraciae denuo misit."

Št. 119.

Po letu 596.[1])

Obri so pridrli iz Panonije v Turingijo ter se hudo bojevali s Franki. Kraljica Brunhilda, katera je vladala v imenu svojih vnukov Teodeberta in Teoderika, se je z denarjem odkupila. Nato so se Obri vrnili domov.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 11 (MG. SS. rer. Langob., 120), „Hunni quoque, qui et Abares dicuntur, a Pannonia in Turingam ingressi, bella gravissima cum Francis gesserunt. Brunichildis tunc regina cum nepotibus adhuc puerulis Theudeperto et Theuderico regebat Gallias, a quibus accepta Hunni pecunia revertuntur ad propria.

Št. 120.

597, med 22. in 29. septembrom.[2])

Poveljnik Obrov je bajé stavil neke zahteve do rimskega cesarja Mavricija ter zato poslal poslance k njemu. Ker je pa bila njegova terjatev odbita, se ga je polotila neukrotljiva jeza. Ker se ni mogel znositi nad tistim, ki ga ni uslišal, si je izmislil drug način, po katerem bi mu mogel po svojem mnenju napraviti največ žalosti, kar je bilo v resnici tudi tako. Ko je zapazil, da se pod božjim varstvom stoječa metropola solunska med vsemi mesti po Traciji in Iliriji prav posebno odlikuje po svojem raznovrstnem bogastvu ter po svojih pridnih, razumnih in jako krščanskih prebivalcih, ter spoznal, da je ta metropola zarad svojih vsestranskih prednosti cesarju posebno na srcu in bi nesreča, katera bi nepričakovano zadela to mesto, ne užalostila vladarja nič manj kakor pa smrt njegovih otrok, je povabil (kakan) k sebi vse neverne in divje rodove Slověnov, ker ves ta narod je bil od njega

[1]) Leta 596. je umrl frankovski kralj Hildepert II. Za njim je vladala v imenu njegovih mladoletnih sinov njegova mati Brunhilda. Za njenega kraljevanja so prišli Obri na Frankovsko.

[2]) Zastran datiranja primerjaj 2. opazko na strani 158.

zavisen,[1]) pomešal med nje nekatere barbare drugega rodu ter vsem skupaj ukazal, da naj z vojsko napadejo pod božjim varstvom stoječi Solun.

Ta vojska se je zdela takratnim ljudem največja med vsemi, kolikor so jih videli. Nekateri so mislili, da je bilo čez 100.000 oboroženih mož; drugi so rekli, da jih je bilo nekoliko manj; tretji pa so trdili, da jih je bilo še veliko več. Mnenja tistih, ki so jo videli, so različna. Solunskemu nadškofu Ivanu, ki je vse to videl in popisal, so se zdeli ti oboroženci kakor kaka nova Kserksova vojska ali pa vojska Etijopov in Libijanov zoper Žide. Slišal je, da so izpili reke in studence, pri katerih so se utaborili, ter vso zemljo, po kateri so hodili, izpremenili v puščavo, kakor pravi prerok.

Vsled ukaza se je ta množica pomikala po poti tako hitro, da so Solunjani samo en dan pred njenim prihodom zvedeli, da se približuje. V nedeljo dne 22. septembra[2]) so mestni prebivalci čuli o njih (o Slověnih), da gredó proti mestu Nato so ugibali: „Bodo li čez štiri ali čez pet dni dospeli blizu?“ Zarad tega so tudi zanemarjali straženje ter brez strahu šli na mestni zid po noči, ko se je pričel ponedeljek. Takoj je bila v tisti noči prva skrb slavnega mučenika Demetrija, da bi uničil sovražnike. Dalj časa jih je zadrževal pri trdnjavi zmagovite mučenice Matrone, ker so nasprotniki mislili, da je dotična trdnjava že mesto samo. Ko pa se je danica prikazala, so spoznali, da so le v bližini mesta. Zagnali so se sedaj vsi skupaj nad mesto kakor kak pleneč in rjoveč lev. Postavili so k zidu lestvice, katere so že narejene prinesli s seboj; oboroženci so se drznili iti po njih. A takrat se je zgodil znamenit in velik čudež svetega Zmagonosilca (sv. Demetrija).

Ta svetnik se sedaj ni prikazal v duševnem obsenčenju, pač pa v vidljivi podobi kot oboroženec na zidovju. Prvega sovražnika, ki je prišel po lestvici navzgor ter stopil z desno nogo na zid, je sunil s sulico v sredi med dvema krestama ter vrgel mrtveca na zunanjo stran tako, da je ta valeč se po lestvici podrl tudi še druge. Mrtvec sam, ko je padel na zemljo, je zapustil na krestah (kaplje svoje krvi), da bi se videlo, kje je lezel in odkod je padel. Da je to bilo delo Zmagonosilčevo, je jasno iz tega, ker se do sedaj ni drznil nobeden, da bi se bil ustavljal tej resnici ter iz slavohlepnosti sebi pripisoval umor smelega barbara, kajti takratni mestni poglavarji so večkrat iskali tistega, ki je umoril barbara, ter mu namenili raznih časti.

Solunjani niso dvomili, da je sam Zmagonosilec izvršil tako velik čin. To so sklepali iz tega, ker je vse ondi navzoče barbare, katerih

[1]) Iz drugih virov se lahko dokaže, da je takrat živel le del Slověnov pod oblastjo Obrov, drugi pa so bili samostojni.

[2]) Za cesarja Mavricija je bila nedelja samo enkrat dne 22. septembra in sicer leta 597. Iz tega sledi, da so Slověni tedaj v tem letu oblegali mesto Solun.

je bilo zadostno število, takoj potem obšel tak neizmeren strah, da so se daleč od mesta odstranili. Tudi so razen nekaterih Solunjanov, ki so ostali na mestnem ozidju, drugi kaj kmalu odšli ter do jutra počivali doma, ker so mislili, kakor je bilo že rečeno, da se množica barbarov prikaže še le čez nekaj dni. Solunjani so mislili, da se je zgodilo po božji volji in po priprošnjah svetnikov, ko je med množico v mestu nastal tak šum, da so skoraj vsi oboroženci tekli na zidovje. — Ko je na zadnje nastal dan, so rečeni divjaki s stražo obkolili vse mestno zidovje tako, da bi še kak ptič ne bil mogel zapustiti pristanišča ali pa priti od zunaj v mesto.

Hitro potem so razločno zagledali neštevilno množico. Od ogla mestnega zidovja, kateri je bil pri morju na vzhodni strani, pa do zidovja pri morju na zahodni strani je nekak smrtonosni venec obdajal mesto. Videti ni bilo nobenega kotička zemlje, katerega ne bi bil barbar zasedel. Namesto zemlje, dreves in trave so bile videti glave nasprotnikov, ki so se gnetli med seboj ter pretili Solunjanom v kratkem času prinesti neizogibno smrt. Tudi to je čudovito, da niso istega dne samo obkolili zidovja, kakor pesek morje, temuč jako veliko izmed njih si je osvojilo gradove, ki so bili blizu mesta, in pa predmestja, kjer so vse opustošili, požrli, razdrobili ter to, kar je še ostalo, poteptali z nogami. Takrat jim ni bilo treba narejati okoli mesta ograje in nasipa; ograja jim je bila neprodirna vrsta ščitov, ki so bili drug zraven drugega, množica ljudi pa nasip, ki je bil podoben mreži.

Pisatelj poudarja, da je Bog poslal to nesrečo nad mesto zarad pregrešnega življenja ondotnih prebivalcev. Bog je takrat napravil meščanom neizrečen strah, ko so imeli pred seboj tako falango nasprotnikov. Meščani še niso nikdar videli oblegajočih sovražnikov tako blizu; izjema je bila le pri tistih, ki so že služili kot vojaki. Vsi so izgubili upanje, da bi se rešili. Curkoma so jim tekle solze. Strašna žalost je vsem premenila obličje.

Vsi so bili mnenja, da ni mogoče rešiti mesta. Iz raznih vzrokov je med ljudstvom nastala popolna brezupnost. Do meseca julija je nadlegovala mesto strašna kuga. Ko je bil potem kakih 50 dni mir, so napadli mesto takoj potem (22. sept.) rečeni barbari. V Solunu je bilo le majhno število prebivalcev in še te je oslabila žalost zarad izgube tistih, ki so jim pomrli. Nasproti pa je bilo število oblegovalcev toliko, kolikor je peska. Če bi kdo takrat v Solunu ne zbral samo vseh Makedoncev, temuč tudi Tesalce in Ahajce, bi bili vendar vsi ti le majhen del proti tistim, ki so zunaj oblegali mesto. Izmed tistih, ki so preživeli kugo, je bil takrat le prav neznaten in najnesposobnejši del meščanstva in vojaštva v mestu; večina je bila zunaj na polju, ker je bil ondaj čas trgatve. Ti pa niso mogli priti v Solun, ker so sovražniki kupoma in nepričakovano obdali mesto s stražo.

Mnogo izbranih (solunskih) mladeničev, ki so bili vojaki ali pa služili med pretorijanci, je v tistem času s svojim predstojnikom vred zarad javnih zadev odšlo na Grško. Zopet drugi, ki so se odlikovali po bogastvu, razumnosti in dostojanstvu ter bili načelniki v uradniji ilirskega prefekta, so se s svojimi prijatelji in služabniki napotili proti Carigradu, da bi se sešli s cesarjem. Na razne načine se je število mož v mestu zmanjšalo in mnoge nesreče so uničile vsako upanje na rešitev.

Nato pisatelj pripoveduje, kako prikazen je v sanjah imel takratni solunski nadškof Evzebij kakih osem ali deset dni poprej, kakor so barbari prišli pred mesto.

Pisatelj potem omenja, da so se posamezne čete meščanov napotile na razne strani. Kar so zagledali na zidovju polno neznanih mož, katerih ni prej nikdar videl noben mestni prebivalec. Vsak je bil prepričan, da je to delo božje previdnosti. Pa ne samo meščani, tudi barbari so jih zagledali. Mnogo sovražnikov, ki so v zadnjih dneh izgubili upanje na zmago, je pobegnilo k predstojnikom solunskega mesta ter izpovedalo: „Obrski poveljnik je od mnogih ljudi zvedel, da ima solunsko mesto jako malo bojevalcev, ker je bila nekoliko časa prej ondi kuga. Zato je nas poslal sem ter nam ukazal, da bi takoj razrušili mesto. Mi pa, odkar smo tukaj, smo videli na obzidju take borilce in v tolikem številu, da bi nas po množini in hrabrosti daleč prekosili. Zato smo izgubili upanje, da bi vas mogli premagati. Tudi smo spoznali, da ni neprevidno, ako iščemo pri vas rešitve.“

Barbari, ki so iskali zavetja v Solunu, so tudi izpovedali, da so prvi dan po svojem prihodu tistim Solunjanom, ki so ostali zunaj mesta, vzeli mnogo hrane, denarjev, žita in drugih pridelkov. A vse to jim je zadostovalo komaj za en dan. Nato so bili primorani uživati sadje, koreninice raznih zelišč, travo in še celo pesek.

Potem pisatelj obširno pripoveduje, da so se Solunjani zaupljivo obrnili do Boga ter ga prosili pomoči. Bili so uslišani. Tretji dan, odkar so bili oblegani, so naenkrat dobili tak pogum, da so še celo zasmehovali sovražnike.

Prvi in drugi dan obleganja so sovražniki napravili mnogo strašnih in raznovrstnih strojev, katere so hoteli uporabiti zoper mesto. Med tretjim in sedmim dnevom so pristavili k mestnemu zidu prav vse, kar so imeli, kakor stroje za obleganje, zidolome, lučalnice za kamenje in še druge priprave. Da bi bili še več dni oblegali mesto, ni pripustil sv. mučenik (Demetrij). Ko so barbari najprej poskusili svojo moč pri tako zvanih Kasandreotovih vratih, so zagledali med mestnimi boritelji na zidu neko kratko železno napravo, ki je ondi visela kakor kako strašilo za otroke. Iz strahu pred takim strojem so, ne da bi se bili česa lotili, bežali v svoj tabor. Vse to je storila božja vsegamogočnost.

Nato so se oborožili nekateri Solunjani, katerim je Bog dal poseben pogum. Odprli so mestna vrata ter se vrgli na sovražnike. Ti so se jih tako ustrašili, da so vse popustili ter bežali, ne da bi jih bil kdo podil.

Ko so barbari že sedem dni oblegali mesto, so v nedeljo (dné 29. septembra) počivali. Naslednjega dne so hoteli ponoviti naskok na mesto ter napasti mestno zidovje od vseh strani. Upali so, da bodo na ta način prestrašili stražo, ki je bila na zidu, ali pa, ako bi se jim napad ne posrečil, se vsaj prepričali, da jim obleganje nič ne pomaga.

Solunjani so od uskokov zvedeli, da so sovražniki to sklenili. Zato so bili vsi v velikem strahu zaradi prihodnjega dne. A kar naenkrat okoli osme ure (ob dveh popoldne) istega dne (v nedeljo) so začeli barbari kričati ter bežati na višine, zapustivši na mestu svoje šatore z vso opravo. Tak strah jih je obšel, da so nekateri kar brez orožja bežali. Ko so potem kake tri ure ostali na vršinah sosednjih gora, so prišli ob solnčnem zahodu iz nova k svojim šatorom, jemljoč si drug drugemu orožje tako, da se jih je večina še celo med seboj ranila, kar se je zgodilo vsled Zmagonosilčeve volje. Vso noč so potem sovražniki proti svoji prejšnji navadi ostali mirni. Ko se je začelo daniti, so zagledali Solunjani le tiste barbare, ki so pribežali (kot uskoki) k mestnim vratom; izmed brezštevilne množice drugih pa ni bilo nobenega več videti.

Ker so se meščani bali, da ne bi bila kaka zvijača ali pa kaka zaseda, niso odprli vrat in tudi ne sprejeli tistih sovražnikov, ki so prišli blizu. Ko so pa ti večkrat zatrdili in prisegli, da so po noči vsi sovražniki brez hrupa pobegnili, so odprli še le o peti uri (ob 11. uri dopoldne) vrata ter sprejeli uskoke. Ko so bili ti pozvani, da naj bi brez laži naznanili naklepe sovražnikov, so rekli: „Mi smo pribežali k vam, da bi nas ne uničila kuga; tudi smo bili prepričani, da zmagate. Dobro smo vedeli, da ste imeli svojo vojsko do sedaj skrito v sredi mesta ter jo včeraj skozi vsa vrata poslali nad nas ob osmi uri (ob dveh popoldne), tedaj takrat, ko ste nas videli bežati na gore. Pozneje smo zvedeli, da se je proti večeru ta vojska povrnila v mesto. Nato so se naši rojaki posvetovali ter po noči drug za drugim ubežali. Rekli so, da se pred solnčnim vzhodom ta vojska zopet napravi nad nje. Zato so rajši odšli, le mi smo ostali."

Meščani so iz teh besed izprevideli, da jim je Bog poslal angelsko pomoč. Zato so ga iz vsega srca hvalili ter se mu zahvaljevali. Povedali so barbarom, da niso prejšnji dan nobenega oddelka poslali zoper nje. Da bi pa razvideli, če tujci govoré resnico, so jih vprašali, kdo da je bil voditelj omenjene vojske. Nato je eden iz med njih odgovoril: „Ognjen in svetel mož, oblečen v belo obleko, katerega je peljal bel konj." Sedaj so vsi spoznali, da je bil to sam sv. Demetrij.

Miracula S. Demetrii, c. 107 — 148. (Acta Sanctorum, Octobris tom. IV, ed. 1866, p. 143—156.) [1]

Ibid. c. 109 (l. c. p. 143): „Λέγεται περὶ τινος πράγματος ἠξιωκέναι τῶν τηνικαῦτα τῶν Ἀβάρων ἡγούμενον στεῖλαντα πρεσβεῖς πρὸς τὸν τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, καὶ τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς κατέχοντα τότε Μαυρίκιον. Ὡς δὲ ἠστόχητο τῆς αἰτήσεως, ὀργῇ ἀκατασχέτῳ φλεχθεὶς καὶ τῷ παρακούσαντι μηδὴν ποιῆσαι δυνάμεως, τρόπον ἐπινοεῖ, δι᾽ οὗ μάλιστα αὐτῷ ὀδυνῆσαι τὰ μέγιστα ὑπετόπαζεν, ὅπερ ἦν καὶ πανάληθες· σκοπήσας γὰρ ὡς ἁπάσης πόλεως κατά τε Θράκην, καὶ πᾶν τὸ Ἰλλυρικὸν, ἡ θεοφύλακτος τῶν Θεσσαλονικαίων μητρόπολις ὑπερβαλόντως ὑπερέχει πλούτῳ τε ποικίλῳ, καὶ ἀνθρώποις εὐθεάτοις καὶ συνετοῖς, καὶ Χριστιανικωτάτοις, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν γνοὺς ὡς ἐν καρδίᾳ βασιλέως κεῖται ἡ προλεχθεῖσα μητρόπολις διὰ τὸ λάμπειν ἁπανταχόθεν τοῖς προτερήμασι, καὶ ὅτι ταύτης τῶν ἀπροσδοκήτων τι παθούσης, οὐχ ἧττον τῆς τῶν τέκνων σφαγῆς ὀδυνήσῃ τὸν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐναστεμμένον, καλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἅπασαν τῶν Σκλαβινιῶν θρησκείαν, καὶ θηριώδη φυλὴν, ὑπέκειντο γὰρ αὐτῷ τὸ ἔθνος ἅπαν, καὶ προσμίξας αὐτοῖς καὶ ἀλλογενεῖς τινας βαρβάρους στρατεῦσαι πάντας κατὰ τῆς θεοφρουρήτου Θεσσαλονίκης παρεκελεύσατο.

Ibid. c. 110 (l. c. p. 143): Μέγιστος οὗτος στρατὸς τῶν κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους ὤφθη, ἀγαπητοί· οἱ μὲν γὰρ αὐτοὺς ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ὁπλίτας ἄνδρας ἐδόξαζον· οἱ δὲ ὀλίγον ἧττους, ἄλλοι δὲ πολλῷ πλείους, τῆς γὰρ ἀληθείας διὰ τὸ πλῆθος μὴ καταληφθείσης, αἱ δόξαι τῶν θεωμένων ἐσχίζοντο. Νέον Ξέρξου στρατὸν ἢ τῶν Αἰθιώπων καὶ Λιβύων κατὰ Ἰουδαίων τὸ πρὶν ὁπλισάμενον, ἴδομεν τοῦτον· καὶ ποταμοὺς γὰρ καὶ πηγὰς ἐκλεῖψαι ἠκούσαμεν,[2]) οἷς ἂν στρατοπεδεύσαντες παρεκάθησαν, καὶ τὴν ὅλην γῆν, δι᾽ ἧς παρώδευσαν, ὡς πεδίον ἀφανισμοῦ κατὰ τὸν προφήτην κατέστησαν.

Ibid. c. 111 (p. 144): Καὶ ἡ τοσαύτη πληθὺς τοσούτῳ τάχει τὴν ὁδὸν διανύσαι προσετάχθησαν, ὡς μηδὲ γνῶναι ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν αὐτῶν πλὴν πρὸ μιᾶς ἡμέρας· κυριακῇ γὰρ ἡμέρᾳ μηνυθέντων τούτων, τῇ εἰκάδι δευτέρᾳ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς, καὶ τῶν τῆς πόλεως ἀμφιβόλως ἐχόντων, ὡς μετὰ τέσσαρας, ἢ καὶ πρὸς πέντε ἡμέρας μόλις τὰ ἐνθάδε καταλαμβάνουσιν, κἀντεῦθεν ἀμελέστερον περὶ τὴν αὐτῆς φυλακὴν διαμεινάντων, αὐτῇ τῇ νυκτὶ δευτέρᾳ σαββάτων ἐπιφωσκούσῃ ἐπὶ τὰ τείχη τῆς πόλεως ἔφθασαν ἀψοφητὶ καὶ πρώτη εὐθὺς ἐπισκιάσις τοῦ πανενδόξου μάρτυρος Δημητρίου, γεγένηται ἐν τῷ ἀμαυρωθῆναι ἐκείνους τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ, καὶ περὶ τὸ φρουρίον τῆς καλλινίκου μάρτυρος Ματρώνης ὥραις ἱκαναῖς ἐνασχοληθῆναι, νομίσαντες ἐκεῖνο τῇ πόλει κατεστηκέναι· ὡς δὲ λοιπὸν ἑωσφόρος διηύγασεν, καὶ πλησίον οὖσαν τὴν πόλιν ἐγνώρισαν, ὥρμησαν ἐπ᾽ αὐτὴν ὁμοθυμαδὸν ὡς λέων ἁρπάζων, καὶ ὠρουόμενος. Εἶτα καὶ τῷ τείχει τὰς κλίμακας ἀνορθώσαντες, αὗται γὰρ αὐτοῖς προκατασκευασμέναι διεβαστάζοντο· ὁπλοφόροι γὰρ αὐτῶν ἀνιέναι παρεβουλεύσαντο, τότε δὴ τότε τὸ ἐξάκουστον καὶ μέγα θαῦμα τοῦ ἁγίου Ἀθλοφόρου γεγένηται.

---

[1]) Že v slovenskem tekstu sem mnogo izpustil ter navedel le to, kar se mi je zdelo važnejše. V izvirniku naj tu sledé le nekateri odlomki.

[2]) Izrazi „ἴδομεν, ἠκούσαμεν, ἠδυνήθημεν, ἔγνωμεν", katere nahajamo tu pa tam v tem sestavku, dokazujejo, da se je pisatelj tega spisa takrat, ko so Slověni prišli pred Solun, mudil v tem mestu ter lahko s svojimi očmi opazoval, kako so sovražniki zunaj mesta postopali.

Ibid. c. 113 (p. 144): . . . ὡς δὲ ἡμέρα λοιπὸν ἐγεγόνει οἱ θῆρες ἐκεῖνοι τὸ τεῖχος ἅπαν κύκλῳ περιέλιξαν ἀσφαλῶς, ὡς μηδὲ ὄρνεον τὸ δὴ λεγόμενον συγχωρῆσαι τῶν πυλῶν ἐξελθεῖν ἢ ἔξωθεν εἰσελάσαι τῇ πόλει.

Ibid. c. 114 (p. 145): Τότε δὴ τότε ὤφθη τηλαυγῶς τὸ ἀναρίθμητον πλῆθος· ἀπὸ γὰρ τῆς ἄκρας τοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους τοῦ πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ δυτικοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους, ὥσπερ στεφάνη θανατηφόρος περιέσχον τὴν πόλιν, οὐδενὸς τόπου θεωρουμένου τῆς γῆς, ὃν ὁ βάρβαρος οὐκ ἐπάτει, ἀλλ' ἦν ἰδεῖν ἀντὶ γῆς, ἢ δένδρων, ἢ χλόης τὰς κεφαλὰς τῶν ἀντιπάλων, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων ἔτι καὶ στενοχωρουμένων, καὶ τὸν εἰς τὴν αὔριον ἡμῖν ἐπισειόντων ἄφυκτον θάνατον· καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν ὅτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐ μόνον περὶ τὸ τεῖχος ἐκύκλουν ὡσεὶ ἄμμος τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι λίαν ἐξ αὐτῶν τὰ περὶ τὴν πόλιν φρούριά τε καὶ προάστεια κατελάμβανον λεϊζόμενοι πάντα, καὶ κατεσθίοντες, καὶ λεπτύνοντες, καὶ τὰ ὑπόλοιπα τοῖς ποσὶ καταπατοῦντες· οὐκ ἔχρηζον τότε χάρακα βαλεῖν περὶ τὴν πόλιν, ἢ πρόσχωμα· χάραξ γὰρ αὐτοῖς ἡ τῶν ἀσπίδων, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλων, καὶ ἀδιεξόδευτος συμπλοκή· πρόσχωμα δὲ τὸ ὑπονοικὸν τῶν σωμάτων μιμούμενα δίκτυα."

Ibid. c. 116 (p. 145): „. . . δεύτερον δὲ τὸ ἰσόψαμμον ἐν ἀριθμῷ τῶν πολιορκούντων· εἰ γὰρ μὴ μόνον τοὺς Μακεδόνας ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ Θετταλοὺς, καὶ Ἀχαιοὺς ὑποθεῖτό τις σωρηδὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ τηνικαῦτα συνηθροισμένους, οὐ δὲ τὸ πολοστὸν μέρος τῶν ἔξωθεν περιστοιχησάντων τὴν πόλιν ἐτύγχανον. . . ."

Ibid. c. 133 (p. 152): „. . . Εἴπαμεν ὡς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς πολιορκίας καὶ τῇ δευτέρᾳ, τὰς τροφάς τε αὐτοὶ συνήγαγον οἱ πολέμιοι, καὶ κατὰ τῆς πόλεως πολλὰ καὶ φοβερὰ, καὶ διάφορα ηὐτρέπισαν ὄργανα, τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ μέχρι τῶν ἑπτά· πέρα γὰρ τούτων πολιορκεῖν αὐτοὺς τὴν πόλιν ὁ πανένδοξος μάρτυς οὐ συνεχώρησεν· προσῆγον ἄρδην τοῖς τείχεσι ἅπαντα, τὰς ἑλεπόλεις, καὶ τοὺς κριοὺς, καὶ τοὺς πετροβόλους, καὶ τῶν χελωνῶν τὰ χαμερπῆ ῥαβδουργήματα· . . ."

Ibid. c. 143 (p. 155): „. . . Ἁγία ἐτύγχανεν κυριακὴ ἡ ἑβδόμη καὶ τελευταία τῆς πολιορκίας ἡμῶν, καὶ δὴ ταύτην ὡς ἐκ καμάτου τῶν προλαβουσῶν ἡμερῶν καθησυχάσαντες οἱ πολέμιοι ἐσκέπτοντο μέχρι ζωῆς καὶ θανάτου συμπλοκὴν τῇ ἑξῆς κατὰ τῆς πόλεως ἀπεργάσασθαι, πάντων ἄρδην συνεπιτιθεμένων κύκλῳ τῷ τείχει, ἵνα ἢ σφοδρὸν τῆς ἐμβολῆς καταπλῆξαν ἀπώσηται κάτω τοὺς ἐν ταῖς ἐπάλξεσιν φύλακας, ἢ μὴ τούτου κατὰ σκοπὸν ἀποβαίνοντος, τὴν γοῦν ἀπόπειραν λάβοιεν τοῦ μηδὲν λοιπὸν μαχομένους ὠφελεῖν ἀνήνυτα."

Št. 121.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše K a l i n i k u, e k s a r h u I t a l i j e [„*Callinico exarcho Italiae*"] [1]), ter mu naznanja, da so prišli k njemu (k papežu) iz I s t r e [„*de Histriae partibus*"] nositelji tega pisma ter mu povedali,

[1]) K a l i n i k je postal eksarh v Ravenni po smrti eksarha Romana. (Paul. diac., Hist. Langob., IV, 12.) To se je zgodilo med letom 595. in 597. Meseca junija tega leta omenja papež Gregor že Kalinika v nekem pismu. (MG., Epist., I, 472.) Kalinik je potem gospodoval kot eksarh nekako do leta 602.

da se hočejo odpovedati zmoti razkolnikov, med katerimi so se nahajali, ter se združiti s cerkvijo. Papež pravi, da jih je rad sprejel v naročje matere cerkve, ko je videl njih dobri namen. Priporoča mu (Kaliniku) jih sedaj, ko se vračajo v svojo domovino, da jih ne bodo nadlegovali hudobni ljudje zato, ker so se zatekli k trdni skali prvega apostoljna, pač pa naj pri njem v vseh zadevah dobivajo pomoč njegovega varstva. Čuva naj jih tako, da bodo tudi razkolniki ganjeni ter po njegovem postopanju vzbujeni se tudi izpreobrnili. Plačilo si pomnoži, ako v vojski varuje svoj život pred vnanjim sovražnikom, svojo dušo pa pred notranjim zalezovalcem.

Registrum Hadrianum: Cap. 80. — „*Apud excellentiam vestram tanto.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 98. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX. ep. 95. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX. ep. 141. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1666 (1253). — Mansi, Concil, coll., X. 173.]

Št. 122.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše ravennskemu škofu Marinijanu [„*Mariniano episcopo Ravennae*"] ter mu naznanja, da so prišli k njemu (k papežu) iz Istre [„*de Histriae partibus*"] nositelji tega pisma ter izrekli željo, da bi se združili s cerkvijo. Papež pravi, da jih je radostno sprejel ter potem, ko so se ž njim zedinili, po podučnem nagovoru uvrstil med člane svoje cerkve, kakor so tudi sami želeli. Naroča mu (Marinijanu), da jim z veseljem postreže ter rad pomaga, da jih ne bode, ko se povrnejo domov, noben nasprotnik nadlegoval. Tudi naj vpliva na eksarha, da jih v vseh zadevah varuje s svojimi ukazi do tistih ljudi, kateri so ondi (v Istri) zato postavljeni. Morebiti bo ta varnost, s katero bodo preskrbljeni, vplivala tudi na druge, ki so še v razkolu, da se izpreobrnejo.

Registrum Hadriarum: Indictio, I, II, cap. 83. — „*Latores praesentium de Histriae.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 99, — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 96. — Edit. Mon. Germ. Reg. ep. Greg. pp. (1893): Lib. IX, ep. 148. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1674 (1254). — Mansi, Conc. coll., X, 174.]

Št. 123.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše Romanu, branitelju Sicilije [„*Romano defensori Siciliae*“][1]) ter mu priporoča neke Istrane [„*de Histriae partibus venientes*“], nositelje tega pisma, kateri bi radi šli k svojemu škofu, ki sedaj prebiva v Siciliji. Ko jih sprejme (Roman) naj jim pomaga, da se kolikor mogoče hitro snidejo s svojim škofom in da jih prej ne dobé, kakor se govori, v svoje roke razkolniki on dotnih krajev. Istrani so tudi naznanili, da želi njih škof priti k njemu (papežu) ter se zediniti s cerkvijo. Potrudi naj se (Roman) osebno, če je škof v bližini, drugače pa pismeno, da ga pregovori, da se napoti do apostolske stolice. Ve naj (škof), da ga hoče (papež) prav ljubeznivo sprejeti. Papež izraža željo, da mu (škofu) dá (Roman) za potrebne potne stroške, kadar bi šel k njemu (k papežu). Ako mu je pa težavno, da bi se napotil (škof) k njemu (k papežu) in želi ostati v Siciliji, kjer bi se združil s cerkvijo, naj (Roman) mu (papežu) blagovoli naznaniti. Tudi naj pomaga nositeljem tega pisma takrat, ko pridejo k svojemu škofu.

Collectio ducent. epistol.: Cap. 30. — „*Praesentium portitores.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 97. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 94. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 150. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1676 (1252). — Mansi, Conc. coll., X, 173.]

Št. 124.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše prebivalcem Koprskega otoka v istrski pokrajini [„*habitatoribus insulae Capreae Histriae provinciae*“][2]), da spoznava božjo voljo v tem, kar so sedaj [„*nunc*“] po lastni želji storili. Postavili so se nasproti trdovratnosti razkolnikov, med katerimi prebivajo, ter se radovoljno napotili v Gospodov hlev. Komur razkol ni všeč, ta želi, da se odpravi. Ko so (Koprčani) zavrgli zmoto, so pokazali, da ljubijo to, kar je pravo, ter se ogibljejo krivih

[1]) Romanus defensor je večkrat omenjen v pismih papeža Gregorja, kateri mu je pogostoma poveril kako nalogo. Leta 598. je postal „rector patrimonii ecclesiae Romanae“ v vzhodnem delu Sicilije, kjer so bila mesta Messana, Catana, Syracusae in Agrigentum. Dobil je tedaj polovico tistega delokroga, katerega je prej nekaj let imel dijakon Ciprijan. (Gl. opazko pod št. 114.)

[2]) „Insula Caprea Histriae provinciae“ je polotočič, na katerem sedaj stoji mesto Koper. Mesto „Capris“, ležeče med Piranom in Trstom, omenja dvakrat Geogr. Ravenn., IV, 31 in V, 14. (Gl. št. 182.) V Edit. Maur. čitamo „Caprulae“ in mnogi so mislili, da je to mesto sedanji Caorle na Beneškem.

poti. Razveselila sta ga (papeža) prvič njih prošnja, s katero so se pred kratkim [„*dudum*"] nanj (na papeža) obrnili, drugič pa prihod nositeljev tega pismenega odgovora na njih pismo, v katerem so zahtevali to, kar je za nje (za Koprčane) koristno in naznanili, da ne odobrujejo stranskih korakov krivovercev ter iščejo pravo pot izveličanja, po kateri bi združeni s sveto cerkvijo prišli do plačila, katero čaka tistih, ki dobro delajo. Všeč mu je njih hvalevredna in njih dušam za večnost koristna volja ter ukazuje z božjo pomočjo, kakor je pisal svojemu sobratu in (ravennskemu) škofu Marinijanu[1]): če bi škof, za katerega so prosili, da bi jih v njih cerkvi podučeval, hoteli dati zmoti razkolnikov slovo in se združiti s cerkvijo[2]), naj se ustreže njih prošnji; ako bi se pa, česar ni želeti, ne hotel ločiti od razkola, je pisal rečenemu sobratu in škofu (Marinijanu), na kak način naj bi njih cerkev dobila svojega duhovnika [„*quomodo vestra ecclesia proprium habere valeat sacerdotem*"]. Tako bi v obeh slučajih njih pobožna gorečnost imela svoj uspeh in Gospodova čeda bi bila varna pred puščicami zalezujočega sovražnika.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 85. — Collectio ducent. episl.: Cap. 32. — „*Redemptor noster.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 100. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 97. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 152. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1678 (1167).]

Št. 125.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše Baziliju [„*Basilio*"] ter ga hvali, ker s tako gorečnostjo dela proti istrskemu razkolu [„*contra Histricorum scisma*"] in za zedinjenje s cerkvijo, o čemer je slišal že prej od drugih in se pred kratkim tudi sam prepričal. Zato prosi svojega Odrešenika, da bi mu (Baziliju) v vseh zadevah dodelil svojo milost ter mu pomagal do popolnega uspeha. Čim večji je trud, tem večje je plačilo. Zato ga po očetovsko izpodbuja, da bi tam, kjer je priložnost še bolj napel svoje moči ter z vso marljivostjo delal, dokler ne doseže svojega hvalevrednega namena in ne izpreobrne krivovercev. Priporoča mu svojega kartularja[3]) Kastorija[4]) [„*Castorium cartularium nostrum*"], nositelja tega pisma, katerega pošilja zarad nekih zadev tja, da bi mu

[1]) Glej spodaj pod št. 127.

[2]) Glej zgoraj pod št. 123.

[3]) Kartularji so imeli nalogo, da so spisovali listine. Besedo „cartularius" rabi papež Gregor v istem pomenu, kakor besedo „notarius".

[4]) Ta Kastorij je bil notar rimske cerkve. Parkrat je bil poslan v Ravenno zarad raznih zadev ondotne cerkve.

pomagal v vseh stvareh. Proti koncu izraža željo, da bi vsegamogočni Bog varoval vsake nevarnosti njega, njegove sinove in vso njegovo hišo ter jim v tem življenju dodelil srečo, na onem pa veselje.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 86. — Collectio ducent. epist.: Cap. 33. — „*Multum cor.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 94. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. V., ep. 46. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 153. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1679 (1249). — Mansi, Concil. coll., X, 171.]

Št. 126.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše Kaliniku, eksarhu Italije *[„Callinico exarcho Italiae"]*, da je zvedel iz njegovega poročila o zmagah nad Slovani *[„quod mihi de Sclavis victorias nuntiastis"]*. Jako ga je razveselila novica, da je (Kalinik) poslal nositelje tega pisma, ki so se podvizali, da bi se zedinili s sveto cerkvijo, s Koprskega otoka *[„de Capritana insula"]* k sv. Petru (v Rim). V tem namreč bode (Kalinik) močnejši kakor njegovi sovražniki, ako tiste, katere spozna za božje sovražnike, izvabi zopet pod jarem pravega gospoda (rimskega papeža). Čim bolj bode s čistim in vdanim srcem delal med ljudmi za božjo korist, tem bolj bode pospeševal svojo korist pri ljudeh.

Hotel mu (papežu) je pokazati izvod ukaza, kateri mu (Kaliniku) je bil poslan zato, da bi branil razkolnike. Če prav je ukaz nepristen, vendar naj dobro premisli, da se mu ž njim ne veleva, da bi nadlegoval tiste, ki so se s cerkvijo združili, pač pa, da bi v tem negotovem času ne preganjal tistih, ki tega nočejo storiti. Zato je potrebno, da vse to hitro naznani svojim (bizantinskim) cesarjem, da spoznajo, da se razkolniki prostovoljno izpreobračajo v njih časih s pomočjo vsegamogočnega Boga in vsled njegovega (Kalinikovega) truda.

Kaj je (papež) določil zastran posvečevanja na Koprskem otoku [„*de insulae Capritanae ordinatione*"], zve (Kalinik) po njegovem sobratu in škofu Marinijanu.[1]) Naznaniti mu hoče le to, kar ga je ne malo užalostilo, da je pristavnik [„*maior domi*"], sprejel prošnjo nekega škofa, ki se je hotel izpreobrniti, a jo potem izgubil, kakor je sam trdil. Pozneje je prišla prošnja v roke cerkvenih nasprotnikov. Papež pravi, da misli, da pristavnik ni tega storil iz nemarnosti, pač pa, da je bil podkupljen. Zato se čudi, da je on (Kalinik) zarad te krivde tako malo kaznoval tiste ljudi.

Papež piše proti koncu, da pričakuje, da pride (Kalinik) na praznik rojstnega dne sv. Petra [„*sancti Petri apostolorum principis nata-*

[1]) Glej naslednjo št. 127.

licium diem"][1]) v Rim. Ob enem prosi, da bi ga vsegamogočni Gospod varoval ter mu pomagal, da izvrši svoje obljube.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 87. — „*Inter hoc, quod.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 9. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 9. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 154. — Jaffé, Reg. Pont. Rom., št. 1680 (1165). — Mansi, Concil. coll., X, 117. — Kukuljević, Diplom. sbornik, I, 30, št. 43 (odl.)]

Št. 127.

599, meseca maja.

Papež Gregor (I.) piše ravennskemu škofu Marinijanu [„*Mariniano episcopo Ravennae*"] ter mu naznanja, da je zvedel, da je bil postavljen v gradu, ki se zove Novas[2]), za škofa neki Ivan, ki je prišel iz Panonije [„*quia in castello quod Novas dicitur episcopus quidam Johannes nomine de Pannoniis veniens fuerit constitutus*"]. Z njegovim gradom so združili Koprski otok v eno škofijo [„*cui castello eorum insula quae Capritana dicitur erat quasi per diocesim coniuncta*"]. Nato je rečenega Ivana s silo pregnal istrski škof [„*ab Histria episcopo*"][3]) ter ondi posvetil drugega, kateri bi pa ne smel bivati v rečenem gradu, temuč na svojem (Koprskem) otoku. Ko je ta nekoliko časa tu živel, se je obrnil z vsem svojim ljudstvom [„*cum omni plebe sua*"] do eksarha Kalinika ter v svoji prošnji[4]) izrekel, da bi se on in vsi njegovi ljudje združili s katoliško cerkvijo. Pozneje so ga pa, kakor se govori, razkolniki pregovorili, da se je iz nova zedinil ž njimi. Njegovo ljudstvo, ki prebiva na rečenem otoku, nima sedaj, ko se hoče združiti s sveto cerkvijo, nobenega nadzorujočega duhovnika [„*sacerdotis protectione privatus est*"], kajti prejšnjega ne more sprejeti, ker je zopet postal razkolnik, in zato prosi, da bi se mu smel kdo drug posvetiti.

Ker je potrebno, da se vse natančno in dobro preiskuje, zato mu (Marinijanu) ukazuje, da bi pozval dotičnega škofa, da naj se iz nova združi s katoliško cerkvijo in s svojo škofijo. Ako bi omenjeni škof, ko je bil opominjan, tega ne storil, ne sme zarad pastirjeve zmote trpeti božja čeda. V tem slučaju naj (Marinijan) posveti za tja novega škofa ter naj ima (cerkveno) oblast čez rečeni otok v njegovi škofiji (v škofiji oglejskega škofa) za tako dolgo časa, dokler ne sprejmejo

[1]) Dné 1. avgusta, ako ne 29. junija.

[2]) Ta grad je sedanji Novi grad (Cittanuova) v Istri. — Geogr. Ravenn. (IV, 31 in V, 14) imenuje to mesto Neapolis.

[3]) Ta „istrski škof" je brez dvoma gradeški škof Sever.

[4]) To je morebiti tista prošnja, katero je Kalinikov pristavnik izgubil. Gl. št. 126

istrski škofje katoliške vere,[1]) da na ta način varuje (papež) vsaki cerkvi njene škofijske pravice in da ljudstvo, katero je njegov pastir zapustil, ne pogreša varstva in vodstva. [„*Et idcirco sanctitas tua illic episcopum ordinet eandemque insulam in sua diocesi habeat, quousque ad fidem catholicam Histrici episcopi revertantur, ut et unicuique ecclesiae sua dioceseos iura servemus et destituto a pastore populo non desit protectio et cura regiminis*“] Pazi naj na to, da se ondotno ljudstvo, katero se je povrnilo k cerkvi, pridno opominja, da bode vztrajalo v svojem izpreobrnjenju ter ne zaide več v zmoto. Tudi naj prosi eksarha (Kalinika), da to v svojih poročilih naznani (bizantinskim) cesarjem. Akoravno se kaže, da je ukaz, katerega je (Kalinik) dobil, nepristen, vendar se mu v njem ne veleva, da bi se ne smeli s cerkvijo združiti tisti, ki to hočejo storiti, pač pa, da ni v tem negotovem času preganjati tistih, ki tega nočejo storiti.[2]) Sprejme naj tedaj (Marinijan) to njegovo (papeževo) povelje ter naj postopa tako, da ne bode dvomljivo, kar stori. To, kar je (papež) pisal Anatoliju,[3]) naj natančno naznani (Marinijan) bizantinskim cesarjem.

Registrum Hadrianum: Indictio I, II, cap. 88. — „*Latores ad nos.*“

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 10. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 10. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 155. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1681 (1166). — Mansi, Concil. coll, X, 118. — Kukuljević; Dipl. sbornik, I, 26, št. 37.]

Št. 128.

599, meseca maja ali junija.

Papež Gregor (I.) piše vojaškemu mojstru Gulfaru [„*Gulfari magistro militum*“], da je zvedel od nositeljev tega pisma, ki so prišli iz Istre [„*de Histriae partibus*“] veliko o njegovih slavnih delih, katera so ga močno izpodbudila, da se mu sedaj zahvaljuje. Zvedel je (papež), da je imel razen tistih skrbi, katere so združene z vladanjem ondotnih krajev [„*inter curas iniunctae vobis gubernationis illarum partium*“].[4]) posebno še to, da bi si pridobil duš. Podvizal se je, da bi s cerkvijo združil srca krivovercev, ter hotel, da bi nihče po ondotnih straneh [„*illic*“] ne ostal ločen od apostolske cerkve. Za ta trud naj dobi božje plačilo. Kdor izpreobrne grešnika na njegovi krivi poti, reši njegovo dušo smrti. Kar kdo stori za korist duš, upa lahko na

[1]) Koprski škof je bil sufragan oglejskega (gradeškega) škofa. Ker pa je bil ta razkolnik, je postavil papež koprskega škofa začasno pod oblast ravennskega škofa.

[2]) Glej št. 126.

[3]) Glej št. 129.

[4]) Namreč Istre.

plačilo večnega življenja. Pošiljaje mu očetovski pozdrav, ga izpodbuja, da bi z vso navdušenostjo delal za edinost svete vere. Tiste, katere je izmed razkolnikov pripeljal v hlev Gospodov, naj tudi brani in varuje, da krivoverci ne bodo mogli na nje vplivati.

Collectio ducent. epist.: Cap. 37. — *„Latores praesentium de Histriae.“*

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 96. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 93. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 160. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1687 (1251). — Mansi, Concil. coll., X, 172.]

Št. 129.

599, meseca julija.

Papež Gregor (I) piše (carigrajskemu) dijakonu Anatoliju [*„Anatolio diacono“*] ter mu priporoča nositelje tega pisma, ki so se odpovedali istrskemu razkolu [*„de Histricorum scismate“*] ter se zedinili s cerkvijo. Prišli so se v Carigrad pritožit zarad zlobnosti tistih škofov, ki bivajo po onih krajih [*„de pravitate episcoporum qui in illis partibus sunt“*].[1]) Ker želijo njegove (Anatolijeve) pomoči, zato ga izpodbuja (papež), da jim gre na roko, da jih bodo po onih krajih drugi manj nadlegovali in sami ložje dosegli to, kar je pošteno.

Collectio ducent. epist.: Cap. 117. — *„Latores praesentium, qui.“*

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 68. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 66. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 201. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1728 (1221). — Mansi, Concil. coll., X, 158.]

Št. 130.

599, meseca avgusta.

Papež Gregor (I.) piše carigrajskemu dijakonu Anatoliju [*„Anatolio diacono Constantinopolim“*] ter mu priporoča Marcelina[2]), nositelja tega pisma, ki si je zastran (solinskega) škofa Maksima in zastran istrskih zadev pridobil mnogo zaslug [*„magnificus Marcellinus sic in causa se fratris et coepiscopi Maximi atque Histricorum exhibuit“*]. Z vso marljivostjo naj mu pomaga v kraljevskem mestu (v Carigradu), da ne bode imel preveč truda. Cesar mu je (Marcelinu) velel, da naj takoj pride pred njegov prestol, a zakasnil se je ne iz neubogljivosti, temuč zastran škofa Maksima. Blagovoli naj (Anatolij) to pri ugodni priložnosti povedati cesarju.

Collectio ducent. epist.: Cap. 143. — *„Bonis devotisque.“*

---

[1]) Namreč po Istri.

[2]) Marcelin je bil takrat prokonzul v Dalmaciji. (Glej MG., lib. IX, ep. 158.)

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VII, ind. II, ep. 83. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. IX, ep. 82. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. IX, ep. 237. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1764 (1238). — Mansi, Concil. coll., X, 166]

Št. 131.

600, meseca julija.

Papež Gregor (I.) piše solinskemu škofu Maksimu [„*Maximo episcopo Salonitano*"] ter mu omenja, da mu ni mogel, ko je prišel v Rim, zarad podagre takoj odgovoriti na njegovo pismo. Zagotovlja mu, da je jako potrt in vznemirjen zarad Slovanov, ki mu grozno preté. Potrt je zato, ker ž njim (z Maksimom) vred trpi; vznemirjen pa, ker so Slovani že začeli skozi Istro siliti v Italijo. [„*Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde inminet, et affligor vehementer et conturbor. Affligor in his quae iam in vobis patior: conturbor quia per Histriae aditum iam ad Italiam intrare coeperunt.*"] Potem mu piše papež še o nekaterih drugih zadevah.

Registrum Hadrianum: Indictio I—III, cap. 146. — „*Ad Romanam urbem.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. VIII, ep. 36. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. X, ep. 36. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. X, ep. 15. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1784 (1320). — Mansi, Concil. coll., X, 231. — Kukuljević, Diplom. sbornik; I, 31, št. 46.]

Št. 132.

600.[1]

V tem letu je bili med Bizantinci in Obri sklenjen mir, v katerem je bilo dogovorjeno, da naj med obema državama Donava dela mejo.[2] Vendar pa naj bode bizantinskemu cesarju in pa obrskemu kakanu dovoljeno, da lahko gresta čez to reko, ako bi kateri izmed nju hotel napasti Slověne.[3] Bizantinci so se tudi zavezali, da bodo Obrom k vsakoletnemu davku dodali še 20.000 zlatov. Tako je bila takrat vojska med Obri in Bizantinci končana.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VII, c. 15, § 14 (Ed. C. de Boor, p. 273): „ . . . διομολογεῖται δὲ Ῥωμαίοις καὶ Ἀβάροις ὁ Ἴστρος μεσίτης, κατὰ δὲ Σκλαυηνῶν ἐξουσία τὸν ποταμὸν διανήξασθαι. ἐπεντίθενται δὲ καὶ ἄλλαι εἴκοσι χιλιάδες χρυσῶν ταῖς σπονδαῖς. ἐν τούτοις δῆτα Ἀβάροις καὶ Ῥωμαίοις ὁ πόλεμος πέρας ἐλάμβανεν."

---

[1]) Po Theophanu (ed. Boor, p. 278–280) se je to leta 600 po Kr. zgodilo.

[2]) Tu nam je misliti na tisti del Donave, ki je med Belim gradom in Železnimi vrati.

[3]) Tu imamo nov dokaz, da so bili nekateri Slověni takrat nezavisni od Bizantincev in Obrov.

Št. 133.

601

Ker so barbari (Obri) iz nova pri reki Tisi zbirali svoje trume, zato se je tudi (bizantinski) poveljnik Prisk povrnil tja. Kmalu nato je prišlo v tem okraju do jako velike in znamenite bitke. Barbari so bili popolnoma premagani in mnogo jih je v valovih rečene reke poginilo. Ž njimi vred je bil tudi jako velik oddelek Slověnov uničen. Razen teh je bilo mnogo ujetih in sicer 3000 Obrov, 2200 drugih barbarov[1]) ter 8000 Slověnov.[2]) Vse te je poveljnik dal vkleniti ter jih je potem poslal v mesto Tomis.[3]) Sedaj se je (obrski) kakan obrnil do cesarja Mavricija, ko še ta ni nič vedel o zmagi svojega poveljnika, ter hotel dobiti ujetnike zopet nazaj. Ker so obrski poslanci s svojimi grožnjami cesarja ostrašili in ga s svojimi besedami premotili, je ta dal Prisku pismen ukaz, da naj kakanu izroči ujete Obre. Nato so ti zapustili mesto Tomis ter se h kakanu povrnili.

Theophylacti Simocattae Historiae, lib. VIII, c. 3 (Ed. C. de Boor,
§ 13. p. 289): „ . . . ἡμέρα δὲ εἰκοστή, καὶ πάλιν ὁ βάρβαρος περὶ τοῦτον δὴ τὸν πο-
ταμὸν συναγείρει δυνάμεις. διὰ τοῦτο ὁ Πρίσκος παλιννοστεῖ περὶ τὸν Τισσὸν τὸν
ποταμόν. γίνεται τοιγαροῦν κατὰ τοῦτον τὸν χῶρον μεγίστη καὶ ἀξιολογωτάτη πα-
§ 14. ράταξις. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι καταπολεμηθέντες ὡς ἔπος εἰπεῖν ἐγκρατῶς κατὰ ταύτην
δὴ τὴν ἡμέραν ἐπὶ τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ ἀποπνίγονται, συναπόλλυνται δὲ τούτοις καὶ
§ 15. Σκλαυηνῶν πλείστη ἀπόμοιρα. ἐζωγρεῖτο δὲ μετὰ τὴν ἧτταν τὸ βάρβαρον, καὶ ἥλωσαν
Ἄβαροι μὲν τρισχίλιοι, ἄλλοι δὲ βάρβαροι πρὸς ταῖς τέτρασι χιλιάσι δισχίλιοί τε καὶ δια-
κόσιοι, καὶ Σκλαυηνῶν χιλιάδες ὀκτώ. οὕτω μὲν οὖν ζωγρηθέντες δεσμοῖς παρεδίδοντο,
ὁ δὲ στρατηγὸς ἐν Τόμει τῇ πόλει τοὺς λαφυραγωγηθέντας βαρβάρους ἐξέπεμπεν.“
§ 1. Ibid. c. 4 (l. c., p. 289): „ὁ δὲ Χαγάνος, πρίν τι τὸν αὐτοκράτορα τῶν
γεγενημένων ἐν εἰδήσει γενέσθαι, πρέσβεις ἐς Μαυρίκιον ἔπεμψεν, ἀναλαβεῖν τοὺς
§ 2. ζωγρηθέντας πειρώμενος. ὁ δὲ Μαυρίκιος ταῖς ἀπειλαῖς τοῦ βαρβάρου καταπλαγεὶς
καὶ τοῖς λόγοις ἀποβουκολούμενος δι᾽ ἐπιστολέως τῷ Πρίσκῳ προσέταξεν ἀποδοῦναι
τοὺς ζωγρηθέντας τῷ Χαγάνῳ Ἀβάρους. οὕτω μὲν οὖν ἀπὸ τῆς Τόμεως ἀνεδίδοντο
τῷ Χαγάνῳ οἱ βάρβαροι.“

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 16): „πέμπτη μάχη, καὶ νίκη Ῥωμαίων, καὶ ἀναίρεσις Ἀβάρων, καὶ ἅλωσις τῶν μὲν

[1]) Po Anastaziju je padlo takrat 3000 Obrov, le 800 Slověnov, 3200 Gepidov ter 2000 drugih barbarov. Pravi vir je Theophylakt.

[2]) Ta notica nam kaže, iz kakih narodnosti so bile čete obrskega kakana sestavljene. Med ujetniki je bilo največ Slověnov; primeroma malo je bilo Obrov, kateri so bili, kakor se vidi, kakanu posebno pri srcu. Med ostalimi barbari je bilo brez dvoma največ Gepidov. Mnogoličnost obrske vojske v narodnem oziru nam nehoté spominja na sedanjo avstrijsko armado, v kateri je sicer največ Slovanov, a vendar imajo v njej Nemci prvo besedo.

[3]) Mesto Tomis (Τόμις) je bilo v Dobrudži pri Črnem morju blizu sedanjega mesta Constanze tam, kjer je sedaj vas Anadol-köj.

ζωγρηθέντων Ἀβάρων τρισχιλίων, ἄλλων δὲ βαρβάρων τετρακισχιλίων, καὶ ἑτέρων δισχιλίων καὶ διακοσίων, καὶ Σκλαβήνων χιλιάδων ὀκτώ· ἐξ ὧν ὁ Χαγάνος ἀπατήσας τὸν αὐτοκράτορα τοὺς ζωγρηθέντας Ἀβάρους ἀνέλαβεν."

Theophanis Chronographia ad a. M. 6093 (= 601 a Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 282): „ ὁ δὲ Χαγάνος πάλιν δυνάμεις συναθροίσας ἐπὶ τὸν Ἴστρον παραγίνεται· καὶ συμβαλόντες πόλεμον ἡττῶνται οἱ βάρβαροι καὶ εἰς τὰ ῥεῖθρα τοῦ ποταμοῦ ἀποπνίγονται. συναπόλλυνται δὲ τούτοις καὶ Σκλαυινοὶ πολλοί. ζῶντας δὲ ἐκράτησαν Ἀβάρους μὲν τρισχιλίους, (Σκλαυινοὺς δὲ ὀκτακοσίους καὶ Γήπαιδας τρισχιλίους)[1]) διακοσίους καὶ βαρβάρους δισχιλίους. ὁ δὲ Χαγάνος εἰς Μαυρίκιον τὸν βασιλέα πρέσβεις ἀπέστειλεν ἀναλαβεῖν τοὺς ζωγρηθέντας πειρώμενος. ὁ δὲ Μαυρίκιος μήπω μαθὼν τὴν περιφανῆ τῶν Ῥωμαίων νίκην γράφει τῷ Πρίσκῳ ἀποδοῦναι τῷ Χαγάνῳ τοὺς Ἀβάρους καὶ μόνον."

Anastasii Chronographia tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 174): „Mundi anno VIXCIII, divinae incarnationis anno DXCIII, imperii vero Mauricii nono decimo anno ... chaganus autem rursus potentatibus cumulatis venit ad Histrum, et inito bello barbari superantur et in amnis fluentis necantur, pereuntque simul cum his et plurimi quoque Sclavini: vivos autem optinuerunt Avarum quidem tria milia, Sclavinos vero octingentos et Gipedum tria milia ducentos, nec non et duo milia barbarorum. porro chaganus ad Mauricium imperatorem legatos misit captos recipere nisus. at ille nondum comperta inclyta Romanorum victoria scribit Prisco, quo Avares chagano redderet tantum."

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1016): „Anno imperii Mauricii decimo nono... Chajanus autem rursus potentatibus cumulatis, venit ad Istrum, et inito bello barbari superantur, et in amnis fluentis necantur, pereuntque cum his plurimi quoque Sclavinorum. Vivos autem obtinuerunt Avarum quidem tria millia, Sclavinorum vero octingentos, et Gepidum tria millia ducentos, nec non et duo millia barbarorum. Porro Chajanus ad imperatorem Mauricium legatos misit captos recipere nisus. At ille nondum comperta inclyta Romanorum victoria, scribit Prisco, ut Avares tantum Chajano redderet".

Št. 134.

Okoli 601.

Langobardski kralj Agilulf je poslal obrskemu kakanu rokodelcev, da so mu stesali barke, da je mogel potem podjarmiti neki otok v Traciji.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 20 (MG. SS. rer. Langob., 123): „Hoc quoque tempore misit Agilulf rex cacano regi Avarorum artifices ad faciendas naves, cum quibus isdem cacanus insulam quandam in Thracia expugnavit."

[1]) Besede „Σκλαυινοὺς δὲ ὀκτακοσίους καὶ Γήπαιδας τρισχιλίους" je izdajatelj dostavil, oziraje se na latinski prevod Anastazija bibliotekarja. V rokopisih jih ni.

Št. 135.

602 meseca februarja.

Prisega nekega škofa[1]), ki se je odpovedal razkolništvu.

V tej prisegi pravi dotični škof, da se je po daljšem preudarku svojevoljno odpovedal razkolništvu ter se zedinil z apostolsko stolico. Da se ne bode zdelo, da je to storil iz nečistega namena ali pa na videz, zato obljubuje (škof) njemu (papeževemu odposlancu), sv. Petru kot prvemu aposteljnu, njegovemu namestniku, papežu Gregorju [„*eius vicario beatissimo Gregorio*“], ter tega naslednikom, da se ne povrne nikdar več k razkolništvu, kateremu je po milosti svojega Odrešenika dal slovo, temuč da ostane vedno združen s sveto katoliško cerkvijo in rimskim papežem. Zato prisega pri vsemogočnem Bogu, pri štirih svetih evangelijih, katere ima v roki, in pri svojih gospodih (bizantinskih cesarjih), ki vladajo državo [„*atque illius dominorum nostrorum rempublicam gubernantium*“], da ostane vedno združen s cerkvijo, h kateri se je z božjo pomočjo povrnil, ter v zvezi z rimskim papežem. Ako bi se, kar pa se ne sme zgoditi, ločil od te cerkve, bi zaslužil večno kazen in z začetnikom razkolništva naj bi trpel na drugem svetu.

To prisego je (škof) narekoval z dovoljenjem svojih presbiterov, dijakonov in klerikov, kateri so mu (škofu) radovoljno sledili, se združili s cerkvijo in svojeročno podpisali to listino [„*hanc cartulam*“]. Tudi sam (škof) jo je podpisal ter jo potem izročil njemu (papeževemu odposlancu).

Registrum Hadrianum: Indictio I—V, cap. 215. — „*Quotiens cordis.*“

[Edit. Gussanvilaei (1675): Lib. X, ep. 31. — Edit. Maurinorum (1705): Appennix X. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. XII, ep. 7. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 285. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a 602. — Mainati, Croniche ossia memorie storiche di Trieste, I, 15.]

Št. 136.

602, meseca marca.

Papež Gregor (I.) piše istrskemu škofu Firminu [„*Firmino episcopo Histriae*“][2]) ter mu naznanja, da je dobil njegovo pismo in se jako razveselil, ker se je združil s cerkvijo, od katere je bil ločen vsled ščuvanja svojeglavnih in nevednih ljudi. Ko ga (Firmina) zapazi stari sovražnik, da se je odstranil od njega (od razkolnikov), ne bo

---

[1]) Tako je najbrže prisegel istrski (tržaški) škof Firmin, o katerem vemo iz pisma papeža Gregorja (gl. št. 136), da se je združil z rimsko cerkvijo.

[2]) Firmin je bil škof v Trstu. Gl. št. 139.

miroval ter ga še bolj zalezoval. Zato naj na vse načine skrbi ter se pripravlja, da odbije njih napade. Nobena želja, nobene grožnje, nobeno dobrikanje in nobena izkušnjava naj ga ne premoti in ne pripelje na staro pot. Sedaj, ko se je povrnil v naročje matere cerkve, naj dela jako pridno, da bode mogel izpreobrniti tudi druge. Škode, ki jo je napravil s svojim zgledom kot odpadnik, naj ne popravi samo s svojo izpreobrnitvijo, temuč tudi tako, da pridobi svojemu Gospodu še več ljudi, kakor pa mu jih je pogubil.

Papež piše, da se hoče sedaj, ko se je ž njim združil, prav tako ozirati na njegove koristi, kakor na svoje. O nekaterih njegovih (Firminovih) potrebah mu je že poročal subdijakon Ivan [„*Johannes subdiaconus*"][1]). Sveti Peter, h kateremu se je povrnil, ga ne zapusti. Pred kratkim mu je poslal (papež) neko pripravo [„*paraturam unam*"] za svetinje sv. Petra, katero naj (Firmin) blagovoli sprejeti s tako dobrohotnostjo, s kakršno mu jo je poslal.

Registrum Hadrianum: Indictio I—V, cap. 221. — „*Quem redemptor.*"

[Edit. Gussanvillaei (1675): Lib. X, ep. 37. — Edit. Maurinorum (1705); Lib. XII, ep. 33. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. XII, ep. 13. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1863 (1466). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil. col. 284 (extr.). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 602. — Mainati, Croniche ossia memorie storiche di Trieste I, 18. — Mansi, Concil. coll., X, 331].

Št. 137.

602, poletje in jesen

(Bizantinski) cesar Mavricij je v dvajsetem letu svojega vladanja zopet postavil svojega brata Petra za poveljnika v Evropi.

Ko je vročina nastopila, je slišal cesar Mavricij, da (obrski) kakan nalašč odlaša z vojskovanjem, da bi potem nenadoma napadel Carigrad, kadar bi se bizantinske trume brez skrbi okrog potikale. Zato je ukazal svojemu poveljniku, da naj zapusti Drenopolje ter prestopi reko Donavo. Poveljnik Peter se je sedaj pripravljal, da bi šel nad Slověne. Pisal je Bonosu[2]), ki je bil med člani cesarske telesne straže posebno na glasu ter ga je ljudstvo navadno imenovalo skribona[3]). Ta je moral v tistem času biti poveljniku Petru na razpolaganje. V pismu do njega je Peter zahteval, da naj z vojaki preskrbi bizantinske ladje, s katerimi hoče

[1]) Ta Ivan je bil subdijakon v Ravenni ter ob enem tudi papežev apocrisarius.

[2]) Bonosus (Βώνωσος) je bilo ime nekemu Bizantincu, ki je kot član telesne straže služil cesarju Mavriciju.

[3]) Naslov σκρίβων (pisar) so imeli razni možje na bizantinskem dvoru, tako n. pr. Komentiol (cfr. Theophylakt, I, 4, § 7), potem Bonosus in pa tudi Makrobij pod cesarjem Fokom (cfr. Theophanes, p. 297).

prebroditi reko Donavo. Za podpoveljnika je Peter tem trumam določil nekega Guduisa.[1]) Ko je ta prestopil reko, je uničil veliko sovražnikov, nabral mnogo plena ter si pridobil dokaj slave. Nato so se Bizantinci hoteli čez reko povrniti v svojo domovino, česar pa jim Guduis ni hotel dovoliti. Med tem časom je (obrski) kakan zvedel o napadu Bizantincev (na Slověne) ter odposlal svojega poveljnika Apsiha z vojsko, da bi se bojeval z Anti, ki so bili takrat zvezani z Bizantinci. Kmalu nato se je oddelek Obrov izneveril ter se hotel z bizantinskim cesarjem združíti. Ko je kakan to slišal, je bil osupnjen in v velikem strahu; prosil je odpadnike ter jim na razne načine prigovarjal, da bi se mu zopet pridružili.

Ko je bilo še pozno v jeseni, je hotel cesar Mavricij prisiliti svojega brata Petra, da bi čez zimo s svojimi trumami ostal na slověnski zemlji. Bizantinski vojaki so se protivili cesarjevi volji in sicer prvič zarad pičlega plena (na sovražniških tleh), potem zarad pomanjkanja v ta namen potrebnih konj ter zarad množice barbarov, kateri so krožili po zemlji na nasprotni strani Donave[2]). Ker se je poveljnik hotel ravnati po cesarjevem ukazu, zato je med vojaki nastal jako velik upor. Mavricij je v raznih pismih zapovedal Petru, da naj bizantinski vojaki izvršé njegovo željo; a ti so se z vso odločnostjo ustavljali. Zato so prestopili reko ter jako razdraženi prišli v Palastol[3]). Mraz in deževje sta kmalu potem nezadovoljnežem še bolj razburila živce. To priložnost je porabil stotnik Foka, da je peljal bizantinsko vojsko proti Carigradu. Ker se je tudi v glavnem mestu ljudstvo uprlo, je moral Mavricij bežati v Azijo. Foka je v novembru istega leta postal bizantinski cesar ter je pozneje Mavricija ujel in ga dal usmrtiti.

Theophylacti Simocattae Historiae lib. VIII, c. 4—7. (Ed. C. de Boor, p. 291—296.)

Ibid. c. 4. § 9 (p. 291): „ἔτει δὲ εἰκοστῷ τὸν αὐτάδελφον ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος Πέτρον στρατηγὸν προεστήσατο τῆς Εὐρώπης.“ [4])

Ibid. c. 5 (l. c., p. 292, 293): „Τοῦ δὲ θέρους ἐπείγοντος ἀκοὴ γίνεται Μαυρικίῳ τῷ αὐτοκράτορι ὡς ἐπίτηδες ὁ Χαγάνος ἀναβολὴν τῷ πολέμῳ παρέσχετο, ὅπως ὑπορρεμβομένης τῆς Ῥωμαίων πληθύος ἀθρόᾳ κινήσει τινὶ τοῖς περὶ τὸ Βυ-

[1]) Guduis (Γουδοῦις) je bil za cesarja Mavricija podpoveljnik v bojih z Obri in Slověni.

[2]) Ker Theophylakt kmalu potem omenja, da je bizantinska vojska prestopila Donavo ter prišla v Palastol, smemo iz tega sklepati, da tu omenena „nasprotna stran reke Donave“ je bila na njenem desnem, ne pa na levem bregu. Iz tega bi sledilo, da je takrat, ko je rimska vojska pustošila po slovenskih tleh, razsajala velika množica Slověnov po bizantinski zemlji.

[3]) Palastol (Παλάστολον) je bil utrjen kraj v Meziji blizu izliva reke Iskra v Donavo nasproti sedanjemu Islaš-u.

[4]) Iz tega stavka je razvidno, da so se zgoraj našteti dogodki vršili v poletenskem in jesenskem času leta 602.

ζάντιον ἐπισταίη. καὶ οὖν τὴν Ἀδριανούπολιν καταλιπεῖν τῷ στρατηγῷ ἐγκελεύεται ‖ § 9, p. 293.
περί τε τὸν Ἴστρον προστάττει τὰς διαβάσεις ποιήσασθαι. ὁ μὲν οὖν Πέτρος κατὰ § 10.
τῆς Σκλαυηνίας πληθύος στρατοπεδεύεσθαι παρεσκεύαζεν ἔγραψέ τε Βωνώσῳ· ἀνὴρ
δὲ οὗτος τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως ἐπιφανής, ὃν σκρίβωνα εἴωθε τὰ πλήθη
ἀποκαλεῖν· τοῦτον γὰρ ἐδέησε κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διακονεῖσθαι Πέτρῳ τῷ στρατηγῷ· § 11.
ἡ δὲ τοῦ γράμματος ἀξίωσις ἦν ἐφ' ᾧ τὰς τῶν Ῥωμαίων πορθμίδας χορηγεῖν ταῖς
δυνάμεσιν, ὅπως τὸν ποταμὸν διανήξονται. τοῦ δὲ μαχίμου ὁ Πέτρος τὸν Γουδοῦϊν § 12.
ὑποστράτηγον προεστήσατο. τοίνυν ὁ Γουδοῦϊς τὸν ποταμὸν διαβὰς στόματι μαχαίρας
πλήθη πολεμίων ἀνεῖλεν, αἰχμαλωσίας δὲ κρατήσας πολλῆς μεγάλην περιβάλλεται
εὔκλειαν, οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ἐπανήκειν διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐπειρῶντο,
ὁ δὲ Γουδοῦϊς τοῦτο ποιεῖν αὐτοὺς διεκώλυε τέως. ἀτὰρ τὰς Ῥωμαίων ἐφόδους ὁ § 13.
Χαγάνος μεμαθηκὼς τὸν Ἀψὶχ μετὰ στρατοπέδων ἐξέπεμπεν, ὅπως τὸ τῶν Ἄντων
διολέσειεν ἔθνος, ὃ σύμμαχον Ῥωμαίοις ἐτύγχανεν ὄν."

Ibid. c. 6 (l. c., p. 293, 294): „τούτων δὴ γιγνομένων, ἀποστατοῦσι τῶν § 1, p. 293.
Ἀβάρων πλήθη τινὰ αὐτομολεῖν τε τῷ αὐτοκράτορι κατηπείγοντο. ταράττεται οὖν
ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ὁ Χαγάνος, καὶ περιδεὴς γεγονὼς πολὺς ἦν ἀντιβολῶν καὶ σοφι-
στεύων μεθόδους πολλὰς ἀντιμεταστῆσαι τὴν ἀποστατήσασαν δύναμιν."

Ὥρας τοίνυν μετοπωρινῆς ἐνδημούσης, καὶ Μαυρικίου τοῦ αὐτοκράτορος ἐνο- § 2.
χλοῦντος τὸν Πέτρον ἐν ταῖς τῶν Σκλαυηνῶν χώραις τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις τὸν
τοῦ χειμῶνος ἐνδιατρῖψαι καιρόν, τῶν τε Ῥωμαίων βαρυνομένων ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως
βουλῇ διά τε τὴν λείαν αὐτὴν διά τε τὴν τῆς ἵππου ταπείνωσιν, ἔτι γε μὴν καὶ
διὰ τὸ πλήθη βαρβάρων περικυμαίνειν τὴν χώραν τὴν ἀντιπέρας τοῦ Ἴστρου, καὶ
‖ τοῦ στρατηγοῦ τὸ βασιλικὸν κρατύνοντος πρόσταγμα, στάσις μεγίστη τοῖς στρατεύμασι p. 294.
γίγνεται. ὁ μὲν οὖν Μαυρίκιος διὰ πυκνῶν συλλαβῶν ἐπετίθετο Πέτρῳ τοῦτο τοὺς § 3.
Ῥωμαίους ποιήσασθαι, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀντιπεριίσταντο πρὸς συντονωτέραν ἀπόφασιν.
διὸ τὸν ποταμὸν παροδικῶς διενήξαντο. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἀφικνοῦνται ἐν Πα-
λαστόλῳ, μεγίστῳ θυμῷ τὰς ψυχὰς μεθυσθέντες . . ."

Photii in Theophylactum summaria. (Ed. C. de Boor, p. 17): „ὅπως Μαυρίκιος ἐπέστελλε Πέτρον παντὶ τρόπῳ τὰς Θρᾳκῴας δυνάμεις εἰς τὸ ἀντιπέρας τοῦ Ἴστρου διατρίβειν, ὅπως τε θεία προσέπεσεν ὀμφὴ τῷ Πέτρῳ. καὶ ὅπως στάσις ταῖς Ῥωμαϊκαῖς εἰσήρρησε δυνάμεσιν, καὶ τυραννὶς συνέστη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, Φωκᾶ τοῦ τυράννου ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀναρρηθέντος."

Theophanis Chronographia ad a. M. 6094 (= 602 a. Chr.) (Rec. C. de Boor, p. 286): „τῆς τοίνυν μετοπωρινῆς ὥρας καταλαβούσης, καὶ Μαυρικίου τοῦ βασιλέως κελεύσαντος τῷ Πέτρῳ ἐν τῇ τῶν Σκλαυινῶν χώρᾳ τὸν λαὸν παραχειμάσαι, ἀντέστησαν οἱ Ῥωμαῖοι μὴ καταδεχόμενοι τοῦτο ποιεῖν διά τε τὴν τῶν ἵππων ταπείνωσιν καὶ διὰ τὸ πολλὴν πραῖδαν [1]) ἐπιφέρεσθαι καὶ διὰ τὸ πλήθη βαρβάρων περικεχῦσθαι τῇ χώρᾳ, καὶ στάσιν ἐμελέτησαν. ὁ δὲ στρατηγὸς διαγανακτῶν κατὰ τοῦ λαοῦ εἰς ἀπόνοιαν αὐτοὺς ἐνέβαλεν. ἐπιπίπτουσι τοίνυν ὑετοὶ λάβροι τῷ λαῷ καὶ ψῦχος πολύ. ὁ δὲ Πέτρος ἀπὸ εἴκοσι μιλίων τῆς στρατιᾶς τὴν διατριβὴν ἐποιεῖτο. Μαυρίκιος δὲ τῷ Πέτρῳ ἐπώχλει διὰ γραμμάτων περᾶσαι τὸν Ἴστρον, καὶ

[1]) Πραῖδα = praeda. Cfr. št. 113.

τὰς χειμερινὰς ἀποτροφὰς τοῦ λαοῦ ἐκ τῆς τῶν Σκλαυινῶν χώρας ἀρύσασθαι, ὅπως μὴ δημοσίας σιτήσεις ἀναγκασθῇ τοῖς Ῥωμαίοις παρασχέσθαι."

Anastasii Chronographia tripertita. (Ed. C. de Boor, p. 176): „Mundi anno VIXCIIII, divinae incarnationis anno DXCIIII, anno vero imperii sui (sc. Mauricii) vicesimo . . . igitur autumni tempore accedente, cum Mauricius imperator iussisset Petro, ut in Sclavinorum regione populus hiemaret, restiterunt Romani, hoc facere non consentientes, tam propter equorum humiliationem quam propter quod copiosam circumducerent praedam, nec non et ob multitudines barbarorum, quae per regionem diffusae dinoscebantur; et seditionem meditati sunt. praetor autem indignatus contra populum in dementationem eos immisit. incidunt itaque pluviae creberrimae super populum et frigus multum. Petrus autem viginti milibus procul ab exercitu morabatur. Mauricius autem Petro per litteras molestus erat, ut Histrum transiret et hiemales escas populi de Sclavinorum sumeret regione, ne alimenta publica cogeretur Romanis praebere."

Historia miscella, lib. XVII (Migne, Patrologiae, Ser. lat., XCV, p. 1017): „Anno vero imperii sui (sc. Mauricii) vicesimo . . . Igitur autumni tempore accedente, cum Mauricius imperator jussisset Petro, ut in Sclavinorum regione hiemaret populus, restiterunt Romani hoc facere non consentientes, tam propter equorum humiliationem, quam quod coposiam circumducerent praedam, necnon et ob multitudines barbarorum, quae per regionem diffusae noscebantur, et seditionem meditati sunt. Praetor autem indignatus contra populum, indemnatione eos dimisit. Incidunt itaque pluviae creberrimae super populum, et frigus multum. Petrus autem viginti millibus procul ab exercitu morabatur. Mauricius autem Petro per litteras molestus erat, ut Istrum transiret, et hiemales escas populi de Sclavinorum sumeret regione, ne alimenta publica cogeret praestare Romanis."

Št. 138.

Okoli 602.[1])

Poslanci langobardskega kralja Agilulfa so se vrnili z obrske zemlje ter naznanili, da so z Obri sklenili mir za večne čase. Ž njimi je tudi prišel poslanec obrskega kakana, ki je bil namenjen v Galijo, da bi tu sklenil mir med Obri in frankovskimi kralji. Med tem časom so Langobardi, Obri in S l o v a n i napadli I s t r o ter po njej ropali in požigali.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 24 (MG. SS. rer. Langob., 125): „Hac tempestate legati Agilulfi regressi a cacano, pacem perpetuam factam cum Avaribus nuntiarunt. Legatus quoque cacani cum eis adveniens, ad Gallias perrexit, denuntias Francorum regibus, ut, sicut cum Avaribus, ita

[1]) Paul. diac. je uvrstil to med dogodke, ki so se vršili leta 602.

pacem habeant cum Langobardis. Inter haec Langobardi cum Avaribus et Sclavis Histrorum fines ingressi, universa ignibus et rapinis vastavere."

Danduli Chronicon, VI, c. 2, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 106): „Legati Agilulfi regis, unione firmata cum Avaribus contra Romanos, redeuntes legatum cazani illorum regis secum ducunt, qui ad Gallias ivit regi dicens, ut pacem habeat cum Longobardis, sicut cum Avaribus, quia eis confoederati sunt."

Ibid., pars 17: „Eodem tempore Longobardi cum Avaribus et Sclavis Istriorum fines ingressi universa caede et igne consumunt."

Št. 139.

603, meseca junija.

Papež Gregor (I.) piše patriciju in eksarhu Smaragdu [„*Smaragdo patricio et exarcho*"][1]) ter mu omenja, da je že zdavnaj zvedel, s kako gorečnostjo je nekdaj podpiral božjo cerkev po Istri [„*in Histriae videlicet partibus*"][2]) Zato mu tudi poroča, kar se mu (papežu) je pred kratkim časom naznanilo iz rečene pokrajine. Tržaški škof Firmin [„*Firminus siquidem frater et coepiscopus noster Tregestinae antistes ecclesiae*"] se je pred njegovim (Smaragdovim) dohodom [„*ante adventum vestrae excelentiae*"][3]) odpovedal razkolništvu ter se združil s cerkvijo, potrjen po njegovih (papeževih) pismih,[4]) da bi stanoviten ostal v naročju prave matere cerkve. Ko je to slišal gradeški škof Sever [„*Severus Gradensis episcopus*"], glavar razkolnikov, je hotel Firmina najprej z raznimi nasveti odvrniti od njegovega dobrega naklepa. Ker pa ni na ta način ničesar dosegel, je začel zoper njega (Firmina) k uporu hujskati njegove someščane. Koliko je moral Firmin vsled tega ščuvanja pretrpeti, lahko izvé (Smaragd) natančneje v svoji bližini. Pošlje naj ukaze svojim zastopnikom po Istri [„*qui in Histriae partibus locum vestrum agere Deo auctore noscuntur*") ter naj jim zapové, kako naj branijo Firmina takih sitnosti ter skrbé za njegov (Firminov) prihodnji mir. Taka previdnost od njegove (Smaragdove) strani bi dobro došla tistim, ki so se izpreobrnili, in bi bila ugodna priložnost za tiste, ki hočejo to storiti. Pozdravlja ga po očetovsko ter ga ob enem prosi, da bi pokazal svojo gorečnost

[1]) Eksarh Smaragd je bil naslednik Kalinikov. Leta 591. je bil kartular. Leta 599. je bil Kalinik še eksarh v Italiji, kar je razvidno iz nekega pisma papeža Gregorja do solinskega škofa Maksima, spisanega meseca julija rečenega leta. (MG., Epist. II, 172.) Smaragd je bil prvikrat eksarh tudi že leta 585.

[2]) To je bilo takrat, ko je bil Smaragd prvikrat eksarh. O tem govori Paul. diac., Hist. Lang., III, 18, 26. (Gl. št. 96.)

[3]) Iz teh besed sledi, da je eksarh Smaragd prišel v Italijo še le po mesecu marcu leta 602.

[4]) Glej pismo papeža Gregorja do škofa Firmina pod št. 136.

v tej stvari še bolj sedaj, kakor nekdaj. Njegova pravovernost naj ga oboroži zoper tiste, ki so na krivih potih. V njegovem (Smaragdovem) času naj se popravi tisti del cerkve, ki je odrezan po onih krajih (po Istri). Dobi naj plačilo za svoj trud, svojo pravičnost in svojo poštenost. Od božjega usmiljenja pričakuje (papež), da bodo tem bolj spoznali zunanji sovražniki njegovo (Smaragdovo) moč, čim bolj se ga bodo bali nasprotniki prave vere.

Registrum Hadrianum: Indictio I—IV, cap. 262. — *„Olim novimus.“*

[Edit. Gussavillaei (1675): Lib. XI, ep. 40. — Edit. Maurinorum (1705): Lib. XIII, cap. 33. — Edit. Mon. Germ. (1893): Lib. XIII, ep. 39. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1901 (1518). — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 603. — Mainati, Croniche ossia memorie stroriche di Trieste, I, 21. — Mansi, Concic. coll., X, 364.]

Št. 140.

603, od julija do novembra.[1])

Boj med Langobardi in Rimljani[2]) zarad hčere langobardskega kralja, katero je bizantinski eksarh v Ravenni imel zaprto. Kralj Agilulf je v zvezi s Slovani, katere mu je poslal obrski kakan na pomoč, začel meseca julija oblegati Cremono. Ko je dne 21. avgusta vzel in razrušil to mesto, je oblegal Mantovo ter se je polastil dne 13. septembra. Tudi je v svojo oblast dobil grad Vulturino[3]) in mesto Brexillus.[4]) Vsled teh Agilulfovih uspehov je eksarh Smaragd izpustil kraljevo hčer, njenega soproga in otroke ter meseca novembra sklenil z Langobardi mir do 1. aprila leta 605.

p. 125. Pauli diaconi Historia Langob. (MG. SS. rer. Langob., 125, 126): „Erat autem his diebus adhuc discordia Langobardis cum Romanis propter captivitatem filiae regis. Qua de causa rex Agilulf egressus Mediolanio mense Julio, obsedit civitatem Cremonensem cum Sclavis, quos ei cacanus rex Avarorum in solacium miserat, et cepit eam duodecimo Kalendas Septembris et ad solum usque destruxit. Pari etiam modo expugnavit etiam Mantuam, et interruptis muris eius cum arietibus, dans veniam militibus
p. 126. qui in ea erant revertendi Ravennam, ‖ ingressusque est in ea die Iduum Septembrium. Tunc etiam partibue Langobardorum se tradidit castrum quod Vulturina vocatur; milites vero Brexillum oppidum igni cremantes, fugie-

---

[1]) Da je tu letnica 603 prava, je razvidno posebno iz tega, kar nam Paulus diaconus nekoliko prej v 27. poglavju pripoveduje.

[2]) To je Bizantinci.

[3]) Sedaj Valdoria na levi strani Pada med Cremono in Brescellom.

[4]) Sedaj Brescello poleg Pada od Cremone proti jugovzhodu.

runt. His ita patratis, reddita est filia regis a Smaracdo patricio, cum viro ac filiis ac rebus cunctis; factaque est pax mense nono usque Kalendas Aprilis indictionis octavae."

Št. 141.

Nepristno.[1])

Med 590—604.

Papež Gregor (I.) opominja nekega človeka, da naj z zadostno stražo pošlje oglejskega lažiškofa Pavlina in tudi milanskega škofa h knezu (k bizantinskemu cesarju). Prvi, ki prav za prav še škof biti ne more, ker ni bil po kanoničnem običaju postavljen, bi ne mogel potem drugih zapeljevati; drugi pa, ki se je zoper staro navado predrznil prvega posvetiti, bi moral prebiti kanonično kazen.

Datum manjka.[2]) — *„Istud est quod.“*

[Gratiani decr. C, XI, qu. 1, c. 20 (Pithoeus, Corp. iur. can. p. 217). — Mansi, Concl. coll., X, 438. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 1943 (CCXLI)]

Št. 142.

607.

Po smrti patriarha Severa je bil z dovoljenjem langobardskega kralja in furlanskega vojvoda Gisulfa na njegovo mesto postavljen opat Ivan kot patriarh v Starem Ogleju; na Gradežu pa je bil za škofa posvečen Kandidijan, ki je bil doma iz vasi Candiani pri mestu Rimini. Ivan, ki je bil razkolnik, je vladal v Ogleju dvanajst let (607—619), pravoverni Kandidijan pa na Gradežu pet let (607—612).

Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 33 (MG. SS. rer. Langob., 127): „His diebus defuncto Severo patriarcha, ordinatur in loco eius Iohannes abbas patriarcha in Aquileia vetere, cum consensu regis et Gisulfi ducis. In Gradus quoque ordinatus est Romanis Candidianus antistis.“

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam (Migne, Patrolog., Ser lat. XCV, 1151): „His diebus defuncto Severo patriarcha, ordinatur in loco ejus Joannes abbas patriarcha in Aquileia vetere, cum consensu regis, et Ghisulfi ducis. In Gradus quoque ordinatus est Romanis Candidianus antistes.“

Cronica dė singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 9): „Huic (sc. Severo) successit Marcianus patriarcha,

---

[1]) Po krivici se to pismo pripisuje papežu Gregorju I., ker je le odlomek pisma papeža Pelagija I. do patricija Velerijana. Gl. št. 66.

[2]) Papež Gregor I. je vladal od leta 590. pa do 604.

qui ȩcclesiam Gradensem rexit annis numero III, m. I, d. V. mortuo vero ipso apud Gradum, sepultus est in ecclesia beatȩ Eufemiȩ.[1])

Huic (sc. Marciano) successit Candidianus patriarcha in ipsa suprascripta metropoli Gradensi, sub cuius tempore per consensum Agiulfi regis Longobardorum Gisulfus dux per vim episcopum in Foroiulii ordinavit Iohannem abbatem, in quo tres episcopi consenserunt, Deo sibi contrario, et eum consecraverunt;[2]) tamen postea per epistolam domni Bonifacii pape urbis Rome sub eandem metropolim Gradensem se subiugaverunt. defuncto vero Candidiano patriarcha apud Gradense castrum, qui annis rexit ecclesiam numero V...“

Chronicon Gradense (Monticolo, l. c., I, 50): „Huic (sc. Severo) successit Marcianus patriarcha, qui ecclesiam Gradensem rexit annis numero tribus, mense uno, diebus quinque. mortuo vero ipso apud Gradus, id est novam Aquileiam, sepultus est in ȩcclesia beatȩ Eufimiȩ.

Huic (sc. Marciano) successit Candidianus patriarcha in ipsa suprascripta metropoli Gradensi, sub cuius tempore, per consensum Agilulfi regis Longobardorum, Gisulfus dux per forciam episcopum in Foroiulii ordinavit Iohannem abbatem, in qua tres episcopi consenserunt, Deo sibi contrario, et eum consecraverunt; tamen postea per epistolam domni Bonifacii papȩ urbis Romȩ sub eandem metropolim Gradensem se subiugaverunt. defuncto vero Candidiano patriarcha apud Gradense castrum, qui annis rexit ȩcclesiam numero quinque...“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 76): „His diebus defuncto Severo patriarcha, ordinatur in loco eius Iohannes abbas patriarcha in Aquilegia vetere cum consensu regis et Gisulfi ducis; in Gradus quoque ordinatus est a Romanis Marcianus antistis.“

Ibid. (l. c., p. 77): „Defuncto autem Marciano, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos tres, dies V, successit Candidianus.“

---

[1]) Razen te kronike poročajo tudi Chronicon Gradense, Johannis diaconi Chronicon Venetum, Chronicon Venetum vulgo Altinate in pa Danduli Chronicon, da je bil po smrti patriarha Severa na Gradežu postavljen za njegovega naslednika Marcijan, ki je potem v rečenem mestu vladal tri leta, en mesec in pet dni. Še le po Marcijanovi smrti je bil izvoljen Kandidijan.

Najstarejši zgodovinski viri ne poročajo za tisti čas kar nič o kakem škofu ali patriarhu Marcijanu na Gradežu. Po mojih mislih se nanaša to, kar nam našteti kronisti pripovedujejo o gradeškem patriarhu Marcijanu, na oglejskega patriarha Marcijana ali Martenijana, ki je bil naslednik zgoraj imenovanemu oglejskemu patriarhu Ivanu. — Tudi iz nekega drugega razloga ne moremo Marcijana uvrstiti med gradeške patriarhe tistega časa. Znano je, da je patriarh Sever umrl leta 607. in da je bil leta 628. postavljen za gradeškega patriarha odpadnik Fortunat. Med letom 607. in 628. pa so vladali, kakor je iz raznih virov razvidno, Kandidijan 5 let, Epifanij 1 leto, 3 mesece in 11 dni ter Ciprijan 15 let, 3 mesece in 20 dni. Vsi ti trije so vodili gradeško cerkev 21 let in 7 mesecev, to je od leta 607. pa do 628.

[2]) Tu nam tedaj kronist pripoveduje o patriarhu Ivanu, da so mu bili trije škofje naklonjeni ter ga posvetili v patriarha.

Ibid.: „Candidiano patriarcha quoque defuncto apud Gradus, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos quinque ... “

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS. XIV, 16, 17): „Marcianus patriarcha, qui fuit nacione Pirani Ystrie, vixit in patriarchatu an. 3 et d. 5.

Candianus patriarcha, qui fuit nacione Candiana nomine, proximus Rimani civitate,[1]) vixit an. 5.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon, eccl. Aquil., App. 8): „Post obitum Severi Johannes abbas cum consensu regis et Agisulphi ducis Forojuliensis in patriarcham in Aquilegia vetere ordinatur. In Grado quoque Candianus caput schismatis[2]) a Romanis instituitur.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. 9): „Defuncto Severo successit Johannes abbas, qui de voluntate Agisulphi regis Longobardorum in Aquilegia veteri factus est patriarcha. In Grado quoque Candianus ... Qui Johannes sedit in Aquilegia annnis XII.“

Danduli Chronicon, VI, c. 4 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 109): „Candianus novae Aquilegiae patriarchatum obtinuit anno Domini DCX.[3]) Hic natione Annoniensis[4]) de vico Candiano a provincialibus episcopis, clero et populo in Grado electus et confirmatus est hujus ecclesiae patriarcha.“

Ibid., VI, c. 4, pars 3 (l. c. p. 109): „Post hoc dies Gisulphus Forojulianus cum consensu Agilulphi regis Longobardorum Joannem abbatem in Aquilegia vetere, Candiano superstite, patriarcham eligi fecit, consentientibus solum tribus episcopis comprovincialibus, a quibus idem exoratus est.“

Ibid., pars 9 (l. c. p. 110): „Candianus itaque patriarcha jam in hac ecclesia, ex electione Johannis exorto schismate, cum sedisset annis V moerore confectus in Grado exspiravit, et in ecclesia sanctae Euphemiae sepelitur.“

Primerjaj tudi **zapisnik mantovanske sinode** z dné 6. junija leta 827. V njem je omenjeno, da je po smrti oglejskega patriarha Severa postal Ivan njegov naslednik takrat, ko je vladal langobardski kralj Agilulf; na Gradežu pa je bil heretik (!) Kandidijan posvečen brez dovoljenja svojih škofov ter proti kanoničnim postavam.

Št. 143.

Okoli 607.

Ko so bili (Vzhodni) Gotje pregnani, so prišli v Italijo Langobardi, kateri niso nikdar (!) spoznavali pravega Boga. Pod njih oblastjo

[1]) Campus Candiani in portus Candiani sta bila blizu mesta Rimini v Italiji.

[2]) Trditev, da je bil gradeški patriarh Kandidijan glavar razkolnikov, je napačna.

[3]) Letnica 610 na tem mestu ne more biti prava.

[4]) Prav za prav „Ariminiensis“.

je živel krivoverski opat Ivan, ki je k svojemu prvemu grehu dodal še hujšega, da je po zgledu prokletih razkolnikov raztrgal eno cerkev na dvoje. Prav tako je med Izraelci postopal hudobni Jeroboam, ki je zapustil božji tempelj, da bi molil ulita teleta, katera je dal napraviti ta brezbožni kralj. Zatožen in obdolžen krive prisege se je Ivan,[1]) ko ga je ljudstvo izvolilo, uprl svojemu furlanskemu škofu Vivenciju[2]) ter mu vzel njegovo dostojanstvo.

Carmen de Aquilegia numquam restauranda, strophae 15—18, (MG. Poetae lat aevi Carol., II, p. 152):

XV.

Pulso Gotho Langobardus adiit Italiam,
quem deus ad suam numquam perduxit noticiam,
et sub quo Iohannes abbas deguit heretius.

XVI.

Qui super nefanda nefas adiecit scelestius,
ut secutus apostatarum dampnatorum heresim,
ipse primus unam in duas scinderet ecclesiam:

XVII.

Quod Hieroboam malignus in Israel egerat,
ut amisso templo dei adoraret vitulos,
quos conflatiles erexit rex infidelissimus.

XVIII.

Reus et periurus suo Viventio pontifici
isdem Foroiuliensi Iohannes in plebicula
erectus atque rebellis presulatum arripuit.

Št. 144.

Okoli 607.

Odlomek pisma oglejskega patriarha Ivana do langobardskega kralja Agilulfa.[3]) Piše mu nekako naslednje: „Kako edinstvo (s katoli-

[1]) To je bil oglejski patriarh Ivan. Gl. št. 142.

[2]) Ivanov sovrstnik na Gradežu je bil Kandidijan, ne pa Vivencij. Mogoče je, da bi se namesto „suo Viventio pontifici“ moralo nekako čitati „suo viventi pontifici“, kar bi pomenjalo „svojemu živečemu škofu“.

[3]) Po smrti oglejskega patriarha Severa († 607) sta bila na njegovo mesto izvoljena dva moža. Na otoku Gradežu so izbrali za patriarha katoličana Kandidijana, v Ogleju pa heretika Ivana. Onega sta podpirala grški cesar v Carigradu in njegov eksarh v Ravenni, tega pa langobardski kralj Agilulf. Istrska obal je bila takrat pod oblastjo bizantinskih cesarjev, Furlanija pa razen otokov pod gospostvom

ško cerkvijo) se je bajé izvršilo, ako vladajo meč, biči, dolga pregnanstva in strah pred grozovitimi kaznimi? Uboge sufragane naše (oglejske) cerkve, namreč istrske škofe, so vsled odločnega zahtevanja Grkov z največjo silo prepeljali z gradeškega mesta v Ravenno, kjer jim še govoriti niso pustili. Škodljivi Kandidijan, kateri je zarad velikosti svojega greha[1]) moral našemu predniku Severu obljubiti, da ne bo hlepel po višjem dostojanstvu, ker bi bil drugače izobčen, je bil za škofa posvečen, ker se je na istem gradeškem gradu brezbožno izneveril materi cerkvi. Istrske škofe Petra, Providencija in Agnela, ki do sedaj še niso postali nezvesti sveti veri ter niso bili s Kandidijanom enakih misli, so privlekli vojaki po krivici in sramotno iz njih škofij ter jih prisilili, da so prišli k njemu (h Kandidijanu); ako bi bili ž njim istih nazorov, bi se bili približali prostovoljno, ne pa vsled sile."

Proti koncu pisma naroča patriarh kralju, da naj dela, da se bode prava vera v njegovih časih vedno bolj razširjala tako, da ne bode po smrti nesrečnega Kandidijana več mogoče posvetiti enakega moža v gradeškem gradu ter še na dalje stiskati ljudstva. Ako z božjo pomočjo to izvrši, mu Kristus poplača njegovo pobožnost. [„*Qualis autem unitas dicitur facta, ubi spata, ubi claustra carcerum, ubi flagella fustium et ubi longa exsilia crudeliumque pęnarum discrimina parabantur? Et miseri suffraganei ęcclesię nostrę, scilicet episcopi Histrię, cum summa vi et necessitate a Gradensi castro Ravennam compulsione districtissima ducebantur Grecorum, necnon et inibi loquendi licentia negabatur. Atque Candidianus inutilis, qui se ob sui sceleris immanitatem . . ., praefatę sanctę recordacionis a domno Severo decessori nostro sub anathematis interposicione obligatus est, nc ad pociorem gradum unquam accederet, quoniam a se eique corde faventibus in praedicto Gradensi castro, adulterium matri ęcclesię improbe ingerens, ordinatur episcopus. Et Petrus, Providencius seu Agnellus episcopi Histrię, qui adhuc fidem sanctam tenebant et Candidiano necdum consenciebant, de ęcclesiis suis a militibus tracti et cum gravi iniuria et contumeliis ad eum venire compulsi sunt: si enim recte ei consencientes essent, voluntarie illi consentire debuerant, non autem per vim . . . . . . Laborate et agite, quatinus et fides catholica vestris augeatur temporibus et in Gradensi castro, postquam infelix Candidianus*

langobardskih kraljev. Istrski škofje so bili iz prva taki razkolniki, kakor oglejski patriarhi. Kar se tiče Langobardov, so bili do Agilulfovih časov arijanske vere. Ko je vladal papež Gregor Veliki (590–604), so se štirje istrski škofje pokatoličanili, namreč Peter, Providencij, Firmin (iz Trsta) in še eden, kar je razvidno iz pisem rečenega papeža. (Gl. št. 111, 136, 139.) Ako razkolnik Ivan govori v svojem pismu o pravi veri, ima v mislih svojo vere, ne pa vero patriarha Kandidijana, ki je prestopil v katoliško cerkev.

[1]) Njegov greh je bil ta, da je postal katoličan.

de hoc saeculo ad ęterna supplicia transmigravit, altera iniqua ordinatio ibi minime celebretur nec populus ille amplius tribuletur. Et vere, si hec Domino auxiliante egeritis, quod primum est: Christus deus pietati vestrę erit bonorum omnium retributor."]

Datum manjka.

[Iz zapisnika mantovanske sinode, ki je bila dne 6. junija leta 827. Gl. Baronius, Ann. eccl. ad a. 605, št. 6. — Troya, Cod. dipl. Long., I, 560, št. 282. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 416. — Mansi, Conc. coll., XIV, 495. — MG, Epist., III, 693.]

Št. 145.

Okoli 610.[1])

Obrski kakan napade z veliko vojsko beneško zemljo. Nasproti se mu postavi furlanski vojvoda Gisulf z malo množico Langobardov. Obri ga premagajo ter pomoré skoraj vse njegove vojake; le malo jih uide. Gisulfova soproga Romilda najde z ubeglimi Langobardi zavetje pred Obri v obzidanem Čedadu. Tudi po drugih sosednjih gradovih, kakor v Korminu, Nemah, Osoppu, Rtinu, Ragogni, Guminu in Iplisu, se Langobardi branijo, da ne bi prišli Obrom v roke. Ti ropajo in požigajo po vsej Furlaniji. Na zadnje začnó oblegati mesto Čedad. Vsled malovrednosti Gisulfove žene Romilde se Obri kmalu polasté utrjenega mesta ter ga oropajo in požgó, prebivalce pa pomoré ali pa odpeljejo v Panonijo. Med ujetniki so tudi Gisulfovi sinovi Taso, Kako, Radoald in Grimoald, katerim se pa posreči, da uidejo. Romilda je morala s smrtjo poplačati svojo nepremišljenost. Na nenavaden način so bajé njene hčere med divjimi Obri ohranile svoje devištvo.

**Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 37 (MG. SS. rer. Langob., **
p. 128. 128, 129): „Circa haec tempora rex Avarum, quem sua lingua cacanum appellant, cum innumerabili multitudine veniens, Venetiarum fines ingressus est. Huic Gisulfus Foroiulanus dux cum Langobardis, quos habere poterat, audacter occurrit; sed quamvis forti animositate contra inmensam multitudinem bellum cum paucis gereret, undique tamen circumseptus, cum omnibus pene suis extinctus est. Uxor vero eiusdem Gisulfi nomine Romilda
p. 129. cum Langobardis qui evaserant sive eorum uxoribus et filiis qui in ‖ bello perierant, intra murorum Foroiulani castri muniit septa. Huic erant filii Taso et Cacco iam aduliscentes, Radualdu vero et Grimuald adhuc in puerili aetate constituti. Habebat vero et filias quattuor, quarum una Appa, alia Gaila vocabatur, duarum vero nomina non retinemus. Communierant se quoque Langobardi et in reliquis castris quae hies vicina erant, hoc est

[1]) Paulus diaconus je uvrstil zgodbo o tem obrskem navalu med razne druge dogodke, ki so se vršili leta 610.

in Cormones,[1]) Nemas,[2]) Osopo,[3]) Artenia,[4]) Reunia,[5]) Glemona,[6]) vel etiam in Ibligine,[7]) cuius positio omnino inexpugnabilis existit. Pari etiam modo et in reliquis castellis, ne Hunnis, hoc est Avaribus, praeda fierent, se communivere.[8]) Avares vero per omnes Foroiulanorum fines discurrentes, omnia incendiis et rapinis vastantes, Foroiulanum oppidum obsidione claudunt et totis viribus expugnare moliuntur. Horum rex, id est cacanus, dum circa muros armatus cum magno equitatu perambularet, ut, qua ex parte urbem facilius expugnare posset, inquireret, hunc Romilda de muris prospiciens, cum eum cerneret iuvenili aetate florentem, meretrix nefaria concupivit, eique mox per nuntium mandavit, ut, si eam in matrimonium sumeret, ipsa eidem civitatem cum omnibus qui aderant traderet. Quod rex barbarus audiens, eidem malignitatis dolo quod mandaverat se facturum promisit eamque se in matrimonium accipere spopondit. Illa vero nihil morata, portas Foroiulensis castri aperuit et ad suam cunctorumque qui aderant perniciem hostem introduxit. Ingressi vero Avares cum rege suo Forumiulii, universa quae invenire poterant rapinis diripiunt; ipsamque urbem flammis concremantes, universos quos reppererant captivos adducunt, fallaciter tamen eis promittentes, quod eos, unde digressi fuerant, Pannoniae in finibus conlocarent. Qui cum patriam revertentes ad campum quem, Sacrum nominant pervenissent, omnes qui iam in maiori aetate constituti erant Langobardos gladio perimere statuunt, mulieres vero et parvulos captivitatis sorte dividunt. Taso vero et Cacco seu Radualdd, filii Gisulfi et Romildae, cum hanc Avarorum malitiam cognovissent, statim ascensis equis fugam arripiunt...“

Št. 146.

Okoli 610.[9])

Po smrti furlanskega vojvoda Gisulfa sta njegova sinova Taso in Kako prevzela vlado. V svojo oblast sta tudi dobila slovenski okraj,

[1]) Cormones je Kormin na Goriškem.

[2]) Nemas so Neme (Nimis) od Vidma proti severu.

[3]) Osopum je Osoppo blizu Taljamenta od Gumina proti jugozahodu.

[4]) Artenia je sedanji Rtin (Artegna) od Gumina proti jugu.

[5]) Reunia je Ragogna blizu S. Daniela na Furlanskem.

[6]) Glemona je Gemona ali Gumin na Furlanskem.

[7]) Ibligo je Iplis od Čedada proti jugu.

[8]) Iz tega stavka je razvidno, da so v začetku sedmega stoletja Langobardi bivali v Korminu, Čedadu, Iplisu, Nemah, Osoppu, Rtinu in Guminu. Njim so bili podložni prvotni prebivalci, ki so govorili latinski jezik. V Korminu, Iplisu, Čedadu, Nemah, Rtinu in Guminu ni bilo tedaj takrat Slovencev. Dandanes so ti kraji furlanski, a leží prav blizu slovenske jezikovne meje. Iz tega se dá sklepati, da Slovenci ob jezikovni meji med Korminom in Guminom niso izgubili dosti sveta in da se jih je na tej strani primeroma le prav malo pofurlanilo.

[9]) Iz vsebine te notice je razvidno, da se je to zgodilo okoli leta 610. in sicer po Gisulfovi smrti (gl. št 145). Paulus diaconus jo je uvrstil med dogodke, ki so se vršili leta 610. in 611.

ki se je zval „Zellia“, do kraja, „Medaria“ imenovanega.[1]) Ondotni Slovenci so morali furlanskim vojvodom plačevati davek do časov vojvoda Ratchisa.

---

[1]) Jako veliko se je že pisalo in ugibalo, kje nam je iskati okraj „Zellia“ in kraj „Medaria“. Nekateri zgodovinarji, kakor Valvasor (Ehre d. H. Krain, II, 173 in 213), Muchar (Gesch. der Steierm., IV, 157), Dimitz (Gesch. Krains, I, 97), Bethmann (MG. SS. rer. Langob., 132) in še drugi so trdili, da „regio Zellia“ je sedanje „mesto“ Celje na južnem Štajerskem.

Drugi so mislili, da Zellia je Zilska dolina na Koroškem. Tega mnenja so bili: Linhart (Versuch einer Gesch. von Krain, II, 127), Pleteršnik („Najstareja doba slovenske zgodovine“ v Geršakovi „Čitalnici“), Ankershofen (Handbuch der Gesch. des H. Kärnten, II, 39), Rutar (Letopis Mat. Slov. za 1885, str. 312), Krones (Grundriss der österr. Gesch., str. 145) in še več drugih.

Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 617) je bil mnenja, da Zellia je popačeno iz „Carniolia“.

Perger (Hormayr's Archiv f. Gesch. 1828, str 513) išče imenovani okraj na Beneškem in sicer tam, kjer stoji mesto Asolo in teče reka Sile. Njemu je sledil Hormayr (Herzog Leopold, str. 19.)

Kar se tiče kraja „Medaria“, mislijo nekateri na vas Materijo v Istri (gl. Linhart), drugi na Slovensko Matrejo (Windisch-Matrey) na Tirolskem (Šafařik, Slov. starož., nemški prevod, II, 315), tretji na Modrinjo ves (Möderndorf) v Zilski dolini na Koroškem (Janull, Carinthia, 1813, št. 27; Ankershofen; Rutar.)

Ako bi Zellia bila res Celje, Medaria pa Slovenska Matreja na Tirolskem ali pa Materija v Istri, bi iz tega sledilo, da sta Taso in Kako gospodovala od Furlanije pa do Celja in Slovenske Matreje, da sta tedaj imela v svoji oblasti vso Kranjsko, potem sedanjo Koroško in vzhodni del Tirolskega. To pa nikakor ni mogoče, ako pomislimo, da so Slovenci okoli leta 611. pri Aguntu na vzhodnem Tirolskem premagali Bavarce, ne pa Furlanov (gl. št. 147), in da so kmalu potem udarili v Istro (gl. št. 148). Ako bi se bila Taso ni Kako res polastila zemlje med Furlanijo in Celjem, ne bi bili mogli Slovenci napasti Tirolskega in Istre, ker bi jih bili v takih slučajih ovirali Furlani. Tudi bi bilo Slovencem kazalo, da bi ne napadali oddaljenih nasprotnikov na Tirolskem in v Istri, pač pa, da bi najprej pregnali tujce, ki so bili takorekoč v njih središču. — Dalje je treba pomisliti, da Celje je in je bilo mesto, ne pa „regio“ (okraj), kakor piše Paulus diaconus. — Ako bi bila Zellia res Celje na južnem Štajerskem, bi iz tega sledilo, da je furlanska oblast do dobe vojvoda Ratchisa segala do Celja. Slovenci, stanujoči med Celjem in Furlanijo, tedaj tudi Kranjci, bi bili furlanskim vojvodom plačevali davek. To pa ne more biti res, ker je vojvoda Ratchis, kakor trdi Paulus diaconus (VI, c. 52), napadel Kranjsko, pobil tu mnogo prebivalcev in opustošil deželo. Je li vojvoda Ratchis takrat napadel svoje podložnike po Kranjskem? — Znano je, da niso mogli okoli leta 610. furlanski vojvodi ubraniti Čedada pred obrsko silo; tem manj bi jim bilo mogoče kar sto let dolgo obdržati zemljo med Čedadom in Celjem.

Nekoliko boljša bi bila hipoteza, da Zellia je Zilska dolina na Koroškem, Medaria pa Modrinja ves. Če pa pomislimo, da so bili Furlani okoli leta 610. tako od Obrov tepeni, da so še celo izgubili svoje glavno mesto in da sta Taso in Kako za nekoliko časa postala obrska ujetnika, ni verjetno, da bi si bila, ko sta kot beguna pribežala v domovino, razširila svojo oblast še čez oddaljeno Zilsko dolino. Njuna naloga je bila, da sta se iz nova polastila Čedada in bližnje okolice.

Tu naj opomnim, da v raznih rokopisih se ime okraja in mesta, do katerih je okoli leta 610. segala oblast furlanskih vojvodov, prav različno piše. Za okraj se

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 38 (MG. SS. rer. Langob., p. 132): „Mortuo, ut diximus, Gisulfo duce Foroiulensi, Taso et Cacco, filii eius, eundem ducatum regendum susceperunt. Hi suo tempore Sclavorum regionem quae Zellia appellatur usque ad locum qui Medaria dicitur possiderunt [1]) Unde usque ad tempora Ratchis ducis [2]) idem Sclavi pensionem Foroiulanis ducibus persolverunt."

Št. 147.

Okoli 611. [3])

Po smrti bavarskega vojvoda Tasila so Slovenci premagali njegovega sina Garibalda pri Lienzu [4]) **ter opustošili bavarske meje. Ko so nato Bavarci zbrali svoje moči, so vzeli sovražniku plen ter ga pregnali iz svoje dežele.**

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 39 (MG. SS. rer. Langob., 133): „His temporibus mortuo Tassilone duce Baiuariorum, filius eius Garibaldus in Agunto a Sclavis devictus est, et Baioariorum termini depraedantur. Resumptis tamen Baioarii viribus et praedas ab hostibus excutiunt et hostes de suis finibus pepulerunt."

Št. 148.

611. [5])

Langobardski kralj Agilulf je sklenil z bizantinskim cesarjem mir za eno leto in potem še za drugo. Tudi s Franki je ponovil mir. Vkljub temu so Slovani napadli Istro, jo opustošili ter pobili mnogo vojakov.

nahajajo oblike Zellia, Azellia, Agellia in Cagellia, za kraj pa Medaria, Meclaria, Mecharia, Melaria in Neclaria. Kaže se, da se nam ni ohranilo niti eno, niti drugo ime v pravi, nepokvarjeni obliki.

Strakosch-Grassmann (Gesch. der Deutschen, I, 319) misli, da Zellia in Medaria sta Cegle in Medana nad Korminom. Da je Medaria najbrže Medana, je jako verjetno. Kdor pozna pisavo v srednjeveških virih, ta vé, da je med *n* in *ri* kaj malo razlike in da je morebiti kak površen prepisovalec nehoté namesto Medana zapisal Medaria. Kar pa se tiče okraja, bi smeli misliti, da Zellia ali Cagellia je morebiti Colles, Collia (sedanji Coglio) = goriška Brda. Ako bi bila ta hipoteza prava, potem bi lahko trdili, da Taso in Kako sta se razen glavnega mesta Čedada tudi polastila bližnje slovenske okolice ter vladala Slovencem po zahodnih goriških Brdih do Medane.

[1]) „Possiderunt" od glagola possido (= polastiti se česa, v oblast dobiti), ne pa „possederunt" od glagola possideo (= imeti v oblasti).

[2]) Tedaj nekako do leta 740. Gl. št. 215 in 218.

[3]) Paulus diaconus pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile leta 611.

[4]) Mesto Aguntum je stalo ob Dravi nekako tam, kjer je sedaj Lienz na Tirolskem. Cfr. Letopis Mat. Slov. za leto 1897, str. 29, op. 4.

[5]) Paulus diaconus, ki nam to poroča, takoj nato omenja, da je naslednjega meseca marca umrl tridentinski škof Sekund, kar se je zgodilo leta 612.

Pauli diaconi Historia Langob, IV, c. 40 (MG. SS. rer. Langob. 133): „Rex vero Agilulf pacem cum imperatore in annum unum itemque in alterum faciens, cum Francis quoque iterato pacis concordiam renovavit Hoc nihilominus anno Sclavi Histriam, interfectis militibus, lacrimabiliter depraedati sunt."

Št. 149.

Od 612. do 613.[1])

Gradeški patriarh Epifanij je bil po rodu Istran iz Omaka. Mož je bil prave vere ter dobro podučen v svetih spisih. Patriarh Helija ga je postavil za prezbiterja in notarja oglejske stolice. Dandulus pravi, da je Epifanij precej dobro izvršil svojo nalogo na gradeškem cerkvenem zboru.[2]) Pod patriarhom Severom je postal prvi notar. Po Kandidijanovi smrti so na Gradežu izvolili Epifanija za patriarha tisti škofje, duhovniki in ostali prebivalci, ki so živeli pod rimsko (bizantinsko) oblastjo. Kot patriarh je vladal eno leto, tri mesece in enajst dni.[3]) Svoje premoženje je zapustil cerkvi sv. Evfemije, kjer je bil tudi pokopan.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 33 (MG. SS. rer. Langob., 127): „Candidiano quoque defuncto, apud Grados ordinatur patriarcha Epiphanius, qui fuerat primicerius notariorum, ab episcopis qui erant sub Romanis. Et ex illo tempore coeperunt duo esse patriarchae."[4])

Landulphi Sagacis Additamentum ad Historiam miscellam. (Migne, Patrolog., Ser. lat., XCV, 1151): „Candidiano vero defuncto, apud Gradus ordinatur patriarcha Epiphanius, qui fuerat primicerius notariorum ab episcopis qui erant sub Romanis; et ex illo tempore coeperunt duo esse patriarchae."

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 10): „... defuncto vero Candidiano patriarcha ... successit Epiphanius, qui sanctam ecclesiam Gradensem rexit annum I, mensem tres, dies XI; qui mortuus et sepultus est in ecclesia sancte Eufemie."

Chronicon Gradense (Monticolo, l. c. I, 50): „... defuncto vero Candidiano patriarcha ... successit Epiphanius, qui sanctam ęcclesiam Gra-

[1]) Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 295.

[2]) V zapisniku izmišljene gradeške sinode iz leta 579. je omenjen tudi notar Epifanij (gl. št. 85).

[3]) Boljši in starejši viri navajajo, da je Epifanij vladal 1 leto, 3 mesece in 11 dni. Napačno je to, kar čitamo v obeh beneških kronikah, da je vodil svojo cerkev 5 let ter 3 ali 4 mesece. Primerjaj tudi dotično opazko pod št. 142.

[4]) Zadnji tu navedeni stavek, v katerem je rečeno, da sta po nekdanji oglejski cerkvi začela po dva patriarha vladati, se prav za prav nanaša na prva dva stavka dotičnega poglavja, kjer je omenjeno, da sta po smrti patriarha Severa bila izvoljena v Ogleju Ivan, na Gradežu pa Kandidijan.

densem anno uno, mensibus tribus, diebus undecim gubernavit; qui mortuus et sepultus est in ęcclesia beatę Eufimię."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, I, 77): Candidiano patriarcha quoque defuncto . . . ordinatur patriarcha Epyphanius, qui fuerat primicerius notariorum, ab episcopis qui erant sub Romanis, et ex illo tempore ceperunt esse duo patriarche."

Ibid. (Monticolo, I, 79): „Anno ab incarnatione Domini sexcentesimo secundo[1]) Epyphanius patriarcha mortuus est, qui ecclesiam Gradensem rexit annos V et menses III."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS. XIV, 17): „Epiphanius patriarcha, qui fuit nacione Ystro Umago, alie Sipars, vixit an. 5, men. 4, d. 10."

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Candiano defuncto apud Gradum Epiphanius non sine schismate ordinatur: et ex tunc incepit nominari patriarcha Gradensis. Qui Epiphanius erat primicerius notariorum Romanorum."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. 9): „Candiano defuncto ordinatur Epiphanius primus . . . notariorum. Et tunc ortum est schisma, et incepit Gradus patriarcham habere."

Danduli Chronicon, VI, c. 5 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 110): „Epiphanius Gradensis episcopus laudatus est anno Domini DCXV.[2]) Hic natione Istriae de oppido Humaghi vir catholicus, et scripturis divinis satis eruditus, presbyter et notarius hujus sedis ab Helia patriarcha factus, in concilio Gradense officium sibi commissum sufficienter exercuit, et a Severo patriarcha postea primicerius notariorum constitutus est, nunc vero ab episcopis, clero et populo, qui in devotione Romanorum existebant patriarcha in Grado electus et consecratus est, et propterea Gradensis deinceps appellatus est"

Ibid., VI, c. 5, pars 4 (l. c. p. 111): „Interea Epiphanius patriarcha cum sedisset anno uno, mensibus III, diebus II moriens, suam ecclesiam heredem instituit, et in ea sepulturae traditur."

Št. 150.

Od 613. do 628.

Po smrti gradeškega patriarha Epifanija je C i p r i j a n prišel na njegovo mesto. Rojen je bil v istrskem mestu Pulju. Po petnajstletnem vladanju[3]) je umrl ter bil pokopan v gradeški cerkvi sv. Evfemije.

[1]) Ta letnica je napačna.

[2]) Ta letnica ni prava.

[3]) Cronica de sing. patr. in pa Chronicon Gradense navajata, da je patriarh Ciprijan vladal 15 let, 3 mesece in 20 dni; Dandulus je pa mesece in dneve izpustil ter navedel samo število let. Tudi obe beneški kroniki imata 3 mesece in 20 dni, a ob enem pa tudi 25 let, kar je na vsak način previsoko in tedaj napačno.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 10): „Huic (sc. Epiphanio) successit Ciprianus patriarcha ad regendam ecclesiam Gradensem, qui rexit ann. numero XV, m. III, dies XX, et hoc mortuo atque sepulto in eadem basilica, ubi suprascripti precessores humati sunt."

Chronicon Gradense (Monticolo, I, 51): „Huic (sc. Epiphanio) successit Ciprianus patriarcha ad regendam ęcclesiam Gradensem, qui eam rexit annis numero quindecim, mensibus tribus, diebus viginti, et hoc mortuo sepultus est in eadem basilica (sc. beatę Eufimię), ubi suprascripti predecessores eius humati sunt."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, I, 79): „Huic (sc. Epyphanio) successit Cyprianus patriarcha . . . Circa hec namque tempora Cyprianus patriarcha hominem exivit, qui Gradensem ecclesiam rexerat annos viginti quinque, menses tres, dies viginti."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Cyprianus patriarcha, qui fuit nacione Pole civitate, vixit in patriarchatu an. 25, m. 3, d. 20."

Danduli Chronicon, VI, c. 6 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 111): „Cyprianus Gradensis patriarcha electus est anno Domini DCXVI. [1]) Hic in Pola civitate Istriae natus puritate mentis et integritate corporis, hoc tempore huic sedi praepositus est."

Ibid., VI, c. 6, pars 12 (l. c. p. 112): „Subsequenter Cyprianus patriarcha, quem merito bonorum operum, recitantes Venetorum gesta sanctissimum affirmant, XV. anno suae sedis, humanae sortis tributum solvit et in Gradensi ecclesia sanctae Euphemiae sepelitur."

Št. 151.

Med 612. in 615.[2])

Vsled prepira, ki je leta 612. nastal med frankovskim kraljem Teodorikom II. in njegovim bratom Teodebertom II., je sklenil sveti Kolumban zapustiti mesto Bregenz, da bi kje drugod oznanjeval krščanstvo. Najprej je hotel iti k Slovencem,[3]) da bi med njimi razširjal Kristusov nauk ter jih pripeljal na pot resnice. A iz prikazni, katero je imel v spanju, je sklepal, da dotično ljudstvo še ni zrelo za sveto vero. Zato je še nekoliko časa ostal na rečenem mestu, dokler se mu ni odprla pot v Italijo.

[1]) Ta letnica ne more biti prava.

[2]) Vse to se je zgodilo med letom 612. in 615. V onem letu je nastal prej omenjeni prepir, v tem pa je najbrže sv. Kolumban umrl.

[3]) Če pomislimo, da se je sv. Kolumban leta 612. mudil v Bregenzu ob Bodenskem jezeru, potem pa se napotil v Italijo, moramo z ozirom na zemljepisno lego slovenske zemlje sklepati, da je rečeni svetnik namerjal, da bi prišel Slovencem oznanjevat sveto vero, ne pa kakemu drugemu slovanskemu razrodu.

Vita s. Columbani abbatis Bobiensis, c. 56 (Mabillon, Acta Sanctorum ord. s. Benedicti. Saec II, p. 27, ed. Paris 1669): „ . . . cogitatio in mentem ruit, ut Venetiorum, qui et Sclavi dicuntur, terminos adiret caecasque mentes evangelici luce illustraret, ac ab origine per avia aberrantibus veritatis viam panderet. Cum haec votis patrandum esset, angelus Domini ei per visum apparuit, parvoque ambitu velut in paginali solent stylo orbis describere circulum, mundi compagem monstravit. Cernis, inquit, quod maneat totus orbis descriptus? perge dextera laevaque qua eligis, ut laboris tui fructus comendas. Intellexit ergo ille, non esse gentes illius in promtu fidei profectum, quievitque in loco illo, donec aditus in Italiam panderetur."

Št. 152.

Najbrže od 619. do 628.

Oglejski patriarh Marcijan je bil morebiti doma iz Pirana. Mogoče je, da ga je v duhovnika posvetil patriarh Helija. Kot patriarh je najbrže vladal devet let.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Marcianus patriarcha sedit annis IX."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. App. 9): „Martianus patriarcha post Johannem sedit annis III." [1])

Danduli Chronicon, VI, c. 3 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 108): „Marcianus novae Aquilegiae patriarcha ordinatus est anno Domini DCVII. Hic ex Pirano oppido Istriae ortus, et ab Helia patriarcha edoctus, presbyterque consecratus, in synodo Gradense translationem sedis cum ceteris approbavit, posteaque sub Severo gradatim ascendens, nunc illo defuncto patriarcha unanimiter est electus."

Ibid. VI, c. 3, pars 3 (l. c. p. 108): „Hic Marcianus patriarcha plenus dierum elapsis in sede sua annis tribus, mense I, diebus V in Grado mortuus est, et in ecclesia sanctae Euphemiae sepultus " [2])

Št. 153.

Okoli 620.[3])

Lopichis, praded langobardskega pisatelja Pavla dijakona, je živel mnogo let v obrski sužnosti. Nato je sklenil, da se hoče povrniti v

[1]) Mogoče je, da je vsled površnega prepisovanja iz IX nastalo III.

[2]) Dandulus, Cronica de sing. patr., Chronicon Gradense in obe beneški kroniki poročajo, da je po smrti patriarha Severa († 607) na Gradežu vladal patriarh Marcijan tri leta, en mesec in pet dni. Omenil sem že (gl. št. 142), da je jako neverjetno, da bi bil na Gradežu od 607—610. vladal kak patriarh Marcijan. Najbrže se to, kar nam kronisti poročajo o tem Marcijanu, nanaša na oglejskega patriarha Marcijana.

[3]) Lopichis je prišel najbrže okoli leta 610. v obrsko sužnost, ker takrat so Obri pridrli v Furlanijo, jo opustušili ter se polastili Čedada (gl. št. 145). Nekaj let

svojo domovino. Več dni je blodil po goratih krajih. Trohica kruha, katero je vzel s seboj, mu je kmalu pošla. V nevarnosti je bil, da ne bi umrl lakote. Nato pride v neki kraj, kjer so stanovali Slovani.[1]) Neka stara žena se ga usmili, skrije ga v svoji hiši ter mu daje potrebne hrane, da se zopet opomore. Potem ga še založi s potrebnim živežem za na pot ter mu pové, na katero stran se mora obrniti. Čez nekoliko dni pride Lopichis v Italijo.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 37 (MG. SS. rer. Lagob., 132): „ . . . Qui (sc. Lopichis) statim suigens, in illam partem quam in somnis audierat pergere coepit; nec mora, ad habitaculum hominum pervenit. Erat enim Sclavorum habitatio in illis locis. Quem cum una mulier iam vetula vidisset, statim intellexit, eum fugitivum esse et famis penuria laborare. Ducta autem misericordia super eum, abscondit eum in domo sua et secreto paulatim ei victum ministravit, ne, si ei usque ad saturitatem alimoniam praeberet, eius vitam funditus extingueret. Denique sic conpetenter ei pastum praebuit, quousque ipse recuperatus vires accipere potuisset. Cumque eum iam validum ad iter faciendum vidisset, datis ei cibariis, ad quam partem tendere deberet, admonuit. Qui post aliquod dies Italiam ingressus, ad domum in qua ortus fuerat pervenit . . .“

Št. 154.

623.[2])

Slovani ali Vinidi[3]) se vzdignejo zoper Obre, svoje tlačitelje, za katere so morali navadno kri prelivati. V raznih obrskih vojskah so morali Slovani iti nad sovražnike, Obri pa so ostali v svojih taborih.

---

prej, tako n. pr. okoli leta 596, 601. in 602. so Langobardi živeli z Obri v prijateljskih razmerah ter so še celo skupno napadali druge pokrajine (gli. št. 117, 134, 138). — Lopichis je bil več let („per multos annos“) v sužnosti. Ko so Obri njega in njegove brate pripeljali iz Čedada v Panonijo, je bil Lopichis še mladoleten; ko je pa pobegnil iz Panonije, je bil že v moški dobi. Med tem časom, ko je bival med Obri, je pokrilo grmovje in trnje razvaline njegovega nekdanjega domovja. Med podrtimi stenami je zrastel jesen, na katerega je Lopichis po svoji vrnitvi obesil svoj tul. Kaže se, da je bil vsaj kakih deset let v obrski sužnosti. V domovino se je torej povrnil okoli leta 620. ter se potem oženil. Letnica 620 ne bi bila v nasprotju z rojstnim letom Lopichisovega pravnuka Pavla dijakona, ki je nekako med letom 720. in 725. prišel na svet.

[1]) Tu omenjeni Slovani so bili brez dvoma Slovenci. Kdor hoče potovati iz nekdanje Panonije (sedanje jugozahodne Ogrske) naravnost v Čedad, mora iti po slovenskih tleh. Ko je Lopichis zapustil svojo rešiteljico, je hodil le nekoliko dni, da je prišel v Italijo. Slovenska ženica je s svojo postrežljivostjo indirektno pripomogla, da je v osmem stoletju živel langobardski zgodovinar Paulus diaconus.

[2]) Štirideseto leto vladanja kralja Klotarja II. je bilo leta 623. po Kr.

[3]) Izraza „Slovani“ (Sclavi) in „Vinidi“ (Winidi) pomenjata eno in isto. Razlika je le ta, da prvo ime je domače, drugo pa v rabi pri tujcih, posebno pri Germanih. (Gl. Izvestja Muz. dr., VIII, str. 77.)

Ako so zmagali Slovani, so se Obri polastili plena; ako se pa Slovanom ni posrečil njih napad, so jim pomagali Obri. Tudi so ti prišli vsako zimo k Slovanom, jemali jim žene in hčere, nalagali davščine in jih še drugače zatirali.[1]) Sinovi, katere so slovanske žene in hčere imele z Obri, niso hoteli več prenašati takega jarma ter so se vzdignili zoper svoje zatiralce. Ko so se Slovani napotili nad Obre, se jim je pridružil trgovec Samo iz frankovske pokrajine „Senonago" [2]), ki je bil najbrže slovanskega rodu [3]) ter se v bojih odlikoval s posebno hrabrostjo. Mnogo Obrov je posekal slovanski meč. Ko Slovani vidijo Samovo hrabrost, ga postavijo za svojega kralja. Vladal jim je 35 let.[4]) Pod njegovim vodstvom so Slovani večkrat premagali Obre ter si priborili samostojnost.[5]) Samo je imel 12 žen slovanskega rodu, katere so mu rodile 22 sinov in 15 hčera.

---

[1]) V šestem stoletju so se Slovani in Obri navadno dobro razumeli, kar se dá lahko dokazati. Brez dvoma so Obri v začetku sedmega stoletja jeli drugače postopati s podložnimi Slovani, kar je potem povzročilo, da so se ti uprli njih oblasti ter si priborili samostojnost.

[2]) Ne ve se, kje je bila pokrajina Senonago; nikjer je ni najti. Nekateri misljo, da je bila v Galiji v departementu Yonne, kjer je stala „civitas Senonum", sedaj Sens, drugi pa menijo, da v belgijskem Hennegau-u, kjer je bil kraj Sonegia, sedaj Soignies. Nekaterl iščejo to pokrajino še drugod, tako n. pr. ob srednji Labi, kjer so nekdaj prebivali germanski Semnoni.

[3]) Veliko se je že pisalo o tem, katere narodnosti je bil Samo. Fredegar pravi, da je bil po rodu F r a n k iz pokrajine Senonago. pisatelj spisa „Conversio Bag. et Carant." pa trdi, da je bil S l o v a n. — Goll (Mitth. des Inst. f. österr. Geschichtsforschung, XI, 444) je hotel dokazati, da je dotična notica v Conversio neposredno ali posredno posneta po Fredegarjevi Kroniki. To se mi pa ne zdi verjetno, ker tiste štiri besede, na katere se Goll sklicuje in ki se najbrže le slučajno nahajajo v obeh tekstih, še ne zadostujejo, da bi mogli odobriti njegovo trditev.

Pa tudi, ako ne bi čitali v Conversio, da je bil Samo slovanskega rodu, bi imeli vendar še mnogo razlogov za to, da je bil Slovan. Franki so bili v tistem času kristjani, Samo in njegovi podložniki pa pogani. Med Franki in Slovani je takrat vladalo tako nasprotstvo, da ti nikakor ne bi bili izročili najvišje oblasti tujcu Franku. Na Samovem dvoru so gospodovale slovanske šege tako, da se je še celo frankovski poslanec Siharij oblekel po slovanskem načinu, da je mogel priti pred kralja Sama. Ta si je tudi izbral svoje žene med Slovani, ne pa med Franki. Ime Samo ali Samoslav je slovansko. — Ker pa Fredegar vendar o Samu trdi, da je bil Frank, si smemo to njegovo izjavo tolmačiti tako, da je bil Samo nekaj časa frankovski podložnik (cfr. št. 48, op. 6), a pri vsem tem pa vendar Slovan po rodu, po duhu in po zunanjosti. On je bil pač frankovski podanik, ne pa frankovskega rodu; on je bil „natione Francus", ne pa „genere Francus".

[4]) Samo je vladal, kakor Fredegar trdi, 35 let. Ker je bil tretji del Fredegarjeve Kronike, v katerem se opisuje Samovo delovanje, spisan okoli leta 660., sledi iz tega, da je Samo postal kralj že leta 623., ko je premagal Obre, ne pa še le leta 627., kakor misli Palacky (Gesch. von Böhmen, I, 77). Samo je tedaj vladal od leta 623—658.

[5]) Središče Samove države je bilo Češko s sosednjimi deželami. Na severu so se s Samom združili polabski Srbi, katerim je takrat vladal knez Drvan. Na

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 48 (MG. SS. rer. Meroving, II, 144, 145): „Anno 40. regni Chlothariae homo nomen Samo natione Francos de pago Senonago plures secum negutiantes adcivit, exercendum negucium in Sclavos coinomento Winedos perrexit. Sclavi iam contra Avaris coinomento Chunis et regem eorum gagano ceperant revellare. Winidi befulci Chunis fuerant iam ab antiquito, ut, cum Chuni in exercitu contra gentem qualibet adgrediebant, Chuni pro castra adunatum illorum

---

jugu so bili Slovenci Samovi zavezniki. Samova slovanska država je bila nekaka narodna zveza med Čehi, Slovenci in polabskimi Srbi.

Nekateri zgodovinarji (cfr. Goll. l. c. str. 445) so trdili, da je pač Samo vladal Čehom, ne pa tudi Slovencem. Ni težko dokazati, da so se motili. Conversio Bag. et Carant. trdi kar naravnost, da je bil Samo vladar karantanskim Slovencem. Fredegarjeva Kronika pa omenja, da je frankovski kralj Dagobert pregovoril tudi Langobarde, da so šli nad Slovane. S katerimi Slovani naj bi se bili Langobardi vojskovali, ako ne s Slovenci? — Kralj Dagobert je nabral vojaštva po vsej Avstraziji ter se napotil s temi armadami nad Slovane. Razen Frankov so se vzdignili še Langobardi in Alemani, da bi Dagobertu pomagali. Je li mogoče, da bi bili Čehi sami premagali toliko sovražnikov! Nehoté si moramo misliti, da so bili s Samom tudi Slovenci združeni ter mu šli na roke, da je lažje pobil Franke in njih zaveznike.

Pa tudi, ko bi o kralju Samu ne vedeli ničesar, bi morali trditi, da je neka mogočna roka osvobodila Slovence obrskega jarma. Dokazati se dá, da so bili Slovenci iz prva podložni Obrom, pozneje pa ne več. Leta 631 so bili Slovenci nezavisni od Obrov in Bavarcev, ker drugače ne bi bili pri njih iskali zavetja tisti Bolgari, ki so morali najprej bežati z obrske, potem pa tudi z bavarske zemlje (gl. št. 164). A tudi pozneje so bili samostojni nasproti Bavarcem, kar kaže to, da so okoli leta 725. opustošili v njih deželi ležeče kraje (gl. št. 205). Svobodni so bili tudi nasproti Obrom, ker drugače ne bi bili ti napadli slovenske zemlje ob času vojvoda Boruta (gl. št. 220). Tisti Slovenci, ki so leta 795. pod poveljstvom svojega vojvoda Vojnomira pomagali Frankom potolči Obre (št. 293), gotovo niso bili od teh zavisni, ker drugače bi se bili morali v obrskih vrstah vojskovati. A tudi nasproti Langobardom so bili Slovenci samostojni, kar pričujejo razni boji med obema narodoma v teku sedmega in osmega stoletja.

Slovenci so se torej s Samovo pomočjo najbrže leta 623. otresli obrskega jarma. Leta 629. so bili že svobodni (gl. št. 161).

Zdi se mi, da je Samov vpliv segal še dalje proti jugovzhodu k sedanjim Srbom in Hrvatom. Prav verjetno je, da je Samo leta 623., to je takrat, ko je v Carigradu vladal cesar Heraklij, pozval tudi Slověne po sedanjih srbsko-hrvaških zemljah, da naj se upró Obrom. Mogoče je, da jim je pri tej priložnosti poslal kake pomožne čete, katere so bile doma „unkraj Madjarskega in unkraj Bavarskega na zemlji Boikov v bližini frankovske države". (Cfr. Konstantinos Porphyr., De adm. imp., c. 30, 31, 32). Morebiti je bilo med temi pomožnimi četami tudi nekoliko lužiških Srbov, kajti njih knez Drvan se je bil tudi združil s Samom. Mogoče je, da je dobil del balkanskih Slověnov od teh s severa došlih Srbov svoje me. (Gl. Izvestja Muz. dr. za Kranjsko, VIII, str. 210.)

Ako pomislimo, da so bili Slověni ob Savi in Dravi še v začetku sedmega stoletja podložni Obrom, v poznejših stoletjih pa ne, moramo trditi, da so se prej ko ne vzdignili zoper svoje tlačitelje za cesarja Heraklija. Temu je bil ta upor Slověnov zoper Obre gotovo všeč in najbrže je bil on bolj naklonjen stiskanim Slověnom in njim pomožnim četam, kakor pa gospodujočim Obrom. Na ta način je med Bizantinci mogla nastati govorica, da je cesar sam poklical te čete s severa.

stabant exercitum, Winidi vero pugnabant: si ad vincendum prevalebant, tunc Chuni predas capiendum adgrediebant; sin autem Winidi superabantur, Chunorum auxilio fulti virebus resumebant. Ideo befulci [1]) vocabantur a Chunis, eo quod dublicem in congressione certamine vestila priliae [2]) facientes, ante Chunis precederint. Chuni aemandum annis singulis in Esclavos veniebant, uxores Sclavorum et filias eorum strato sumebant; tributa super alias oppressiones Sclavi Chunis solvebant. Filii Chunorum, quos in uxores Winodorum et filias generaverant, tandem non subferentes maliciam ferre et oppressione, Chunorum dominatione negantes, ut supra memine, ceperant revellare. Cum in exercito Winidi contra Chunus fuissent adgressi, Samo negucians, quo memoravi superius, cum ipsos in exercito perrexit; ibique || p. 145. tanta ei fuit utiletas de Chunis facta, ut mirum fuisset, et nimia multitudo ex eis gladio Winidorum trucidata fuisset. Winidi cernentes utilitatem [3]) Samones, eum super se eligunt regem, ubi 30 et 5 annos regnavit feliciter. Plures prilia contra Chunis suo regimini Winidi iniaerunt; suo consilio et utilitate Winidi semper Chunus superant. Samo 12 uxores ex genere Winodorum habebat, de quibus 22 filius et quindecem filias habuit."

Št. 155.

Okoli 626.

Po smrti Tasona in Kakona [4]) je G r a s u l f, brat njunega očeta Gisulfa, postal vojvoda furlanski.

Pauli diaconi Hist. Langob., IV, c. 39 (MG. SS. rer. Langob., 133): „His (sc. Tasone et Caccone) ita peremptis, dux Foroiulanis Grasulfus, Gisulfi germanus, constituitur."

Št. 156.

628, pred 18. februarjem. [5])

Za gradeškim patriarhom Ciprijanom je sledil razkolnik F o r t u n a t, ki ni hotel priznati sklepov petega cerkvenega zbora [6]). Zarad svoje zmote bi bil moral delati pokoro. A rajši je oropal stolno cerkev na Gradežu in pa glavne (krstne) cerkve po Istri ter gostišča, katera so bila zavisna od rečene stolne cerkve. Vzel je iz njih zlatnino, obleko

[1]) Že Zeuss (Die Deutschen und die Nachbarstämme, str. 736) je opomnil, da je etimologična razlaga imena „befulci" v tem stavku napačna. Primerjaj v italijanščini izraza „bifolco" = kmet, „bifolca" = njiva.

[2]) Vestila priliae = vexilla proelii.

[3]) Utilitas = fortitudo.

[4]) Gl. št. 146.

[5]) Zarad datiranja primerjaj pismo papeža Honorija I., ki je bilo spisano dné 18. februarja leta 628.

[6]) Leta 553.

in nakit. Nato je zbežal k Langobardom ter si izbral svoj sedež v korminskem gradu[1]), ki je od Ogleja za 15 (rimskih) milj oddaljen. O Fortunatovi hudobiji in razkolništvu so potem beneški in istrski škofje ter gradeški duhovniki v posebnem pismu poročali papežu Honoriju. Nato je ta poslal na Gradež Primogenija, subdijakona in regionarija apostolske stolice, da bi vodil gradeško cerkev. Tudi mu je dal pismo[2]), v katerem je obsodil razkolništvo rečenega Fortunata[3]).

Cronica de sing. patriarchis nove Aquileie. (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 10): „Fortunatus quidam hereticus pontificatum arripuit; qui quintam synodum minime credens, ob sui erroris piaculum pavens, totam ęcclesiam Gradensem metropolitanam denudans in auro et vestibus vel ornamento, simul et ecclesias baptismales[4]) provincię Histrię et sinochagia[5]) que ad eandem ęcclesiam Gradensem pertinere videbantur, fugam in Longobardiam petiit apud castrum Cormones super civitatem Aquileiam miliario XV. contra cuius nequitiam et heresim episcopi Venetiarum et Histriensium et clerici Aquileiensi, qui etiam Gradensis ęcclesię, scripta sua ad Honorium papam direxerunt."

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 6, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 113): „Post hunc Fortunatus haereticus Longobardorum audacia sedem invasit, qui quintam universalem synodum minime credens, ob sui erroris piaculum pavens, totam Gradensem ecclesiam metropolitanam denudans auro, vestibus et ornamentis, simul et ecclesias baptismales Istriae et xenodochia, quae huic ecclesiae subjecta erant, fugam apud Cormones castrum Forojulii petiit, ibique pestilenter sedem tenuit; contra quem Gradensis ecclesia ad Honorium papam scripta direxit."

Št. 157.

628, dne 18. februarja.

a) Papež Honorij (I.) piše beneškim in istrskim škofom [„*universis episcopis per Venetiam et Istriam constitutis*"] ter jim odgovarja na pismo, katero mu je poslala duhovščina gradeške cerkve [„*per clericos Gradensis ecclesię*"]. Papež pravi, da je že prej sklenil, da se mora Fortunatu vzeti njegova duhovniška čast in sedaj ga z novim

[1]) Da so nekateri oglejski patriarhi prebivali v Korminu, ne pa v Ogleju ali pa v katerem drugem mestu, je razvidno tudi iz Paula diacona (Hist. Langob., VI, c. 51.) Gl. št. 213.

[2]) Gl. št. 157.

[3]) Gl. št. 158.

[4]) Ecclesiae baptismales so bile glavne cerkve, po katerih se je smelo krstiti. Mašniki po takih cerkvah so bili predstojniki drugim nižjim duhovnikom.

[5]) Sinochagia stoji namesto xenodochia. Xenodochium (ξενοδοχεῖον) pomenja kraj, kjer sprejemajo tujce, tedaj gostilno, gostišče. Rečeni izraz pa tudi zaznamuje samostan, sirotišnico ali pa še celo bolnišnico.

dekretom obsoja zarad njegovega odpada od vere [*„et nunc iterato paginalis auctoritatis decreto eius perfidiam innodantes, damnamus“*]. Papež piše rečenim škofom, da so gotovo ž njim vred enakih misli in da je treba hvaliti Boga, ki je vrgel volka, oblečenega v ovčjo kožo, zarad njegove verolomnosti iz srede božje črede v prepad. Veseliti se je treba, da se je vsled pogube enega človeka vsem drugim postavila in popravila podlaga trdne vere.

b) Papež piše dalje rečenim škofom ter jim svetuje, da bi se namesto Judeža (t. j. Fortunata) izbral drug sposoben mož, kateri naj bi vladal Gospodovo čredo. Pošilja jim Primogenija, subdijakona in regionarija[1]) apostolske stolice, kateri naj se posveti za škofa gradeške cerkve. [*„Primogenium subdiaconum et regionarium nostrae sedis Gradensi ecclesiae episcopali ordine cum pallii benedictione direximus consecrandum“*]. Imenovanim škofom veleva, da naj po cerkvenih postavah vse uredé ter njega samega (papeža) ubogajo. Papež tudi piše, da je poslal k langobardskemu kralju svoje ljudi ter mu rekel, da naj prime rečenega Fortunata, kateri je zapustil (bizantinsko) državo, napotil se k drugim ljudem, odrekel se (verskemu) edinstvu ter tako postal božji upornik in izdajalec. Ob enem ga je prosil (namreč kralja), da bi od njega (od Fortunata) zahteval stvari, katere je ta, ko je pobegnil, vzel s seboj. Tisti, kateri bi ustregli takim prošnjam, smejo računati na enako postrežljivost od strani (bizantinske) države.

„Data XII. Kalendas Martii, regnante domino piissimo Heraclio anno XVIII.“

[Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1653), p. 1173; (ed. 1717), p. 1085 (odl. b.). — Danduli Chron. VI, c. 7, pars 1, (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 113 (odl. b). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 297 (odl. b.). — Mansi, Concil. coll., X, 577 (odl. b.). — Migne, Patrol., Ser. lat., LXXX, 469 (odl. b). — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 628 (odl. b). — Troya, Codice dipl. Longob., I, 595 (odl. b) — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, str. 224, št. 2016 (odl. a). — MG., Epist. III, 695 (odl. a, b)]

Št. 158.

Od 628. do 648.[2])

Ko je papež Honorij (I.) zvedel o postopanju (gradeškega) patriarha Fortunata, mu je vzel duhovniško čast ter ga preklel kot razkolnika. Na njegovo mesto je postavil subdijakona in regionarija rimske

[1]) O regionarijih piše Brinckmeier (Gloss. diplom.): „Regionarii, a pontificibus constituti in schola notariorum et subdiaconorum, quos liceat per absentiam pontificis in conventu sedere clericorum et caeteros habere honores.“

[2]) Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 298.

cerkve[1]) **Primogenija**, ki je bil doma iz Arezza[2]). Izročil mu je palij ter ga poslal na Gradež, kjer je bil posvečen.

Primogenij bi bil rad v svojo oblast dobil Fortunata od langobardskega kralja. Ker pa ta ni hotel ustreči njegovi prošnji, je poslal (Primogenij) svojega poslanca k cesarju Herakliju ter se pri njem pritožil zoper Langobarde. Cesar je nato Primogeniju povrnil škodo tako, da mu je poslal še več zlata in srebra, kakor ga je bil Fortunat odnesel, in pa vrh tega še stolico sv. Marka evangelista.

Primogenij je bil bajé v spanju pozvan, da naj spravi ostanke sv. Hermagora, sv. Feliksa in sv. Fortunata z oglejske zemlje na Gradež. Dobil jih je menda pri tretjem miljniku na njivi neke pobožne žene, Aleksandrina imenovane, prepeljal v čolnu na Gradež ter jih tu spravil na varen in skrit kraj.

Primogenij je vladal 20 let, 3 mesece in 7 dni. Umrl je na Gradežu ter bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie. (Monticolo, Cro-
p. 10. nache Veneziane, I, p. 10 et 11): „. . . idem vero papa (Honorius) providens utilitati sanctę Dei ęcclesię, Primogenium diaconum et regionarium sedis apostolicę ad eandem metropolim regendam direxit, dans et epistolam auctoritatis apostolicę innodantem memorati Fortunati heresim[3]). idem autem Primogenius per visionem ammonitus corpora beati Hermachore et martiris atque pontificis et sancti Felicis et Fortunati, sita miliario tercio, in Gradensem civitatem adduxit ibique diligenti cura deposuit, et usque hodie
p. 11. pontifex || civitatis Gradensis pallei benedictionem a summa sede apostolica promeruit.

At vero supra memoratus patriarcha Primogenius apocrisiarium suum dirigens in regiam urbem ad virum piissimum Iustinianum augustum[4]), huius rei indagandę causa, qualiter ipse baptismales ęcclesię denudatę fuissent, quod et Longobardi suos episcopos a diocesi eius subtrahere voluissent, et ipsum thesaurum apud se ipsi retinuissent, tunc demum ipse piissimus imperator aurum et argentum plus remisit quam perdiderant, et insuper sedem beatissimi Marci evvangeliste dirigens, quam ab Alexandria Heraclius augustus in regiam urbem adduxerat. mortuo vero beatissimo viro Primogenio, qui ann. numero XX, ms. III, d. VII rexit pontificatum, sepultus est iuxta corpus antecessoris sui beatissimi Cypriani in basilica beatę Eufemię."

Chronicon Gradense. (Monticolo, l. c. p. 51): „Isdem vero papa providens utilitati sanctę Dei ęcclesię, interventu supradictorum Primogenium

[1]) Chron. Venet. vulgo Altinate pravi o Primogeniju, da je bil „regionarius sancte Romane ecclesie", Chron. de sing. patr. pa zove „diaconum et regionarium sedis apostolice", v pismu papeža Honorija z dne 18. febr. leta 628. in pa v Chronicon Gradense pa stoji „subdiaconum et regionarium nostrae sedis".

[2]) Arezzo (Aretium) je mesto na Toskanskem.

[3]) Gl. pismo papeža Honorija I. z dné 18. febr. 628. (št. 157.)

[4]) Prav za prav cesar Heraklij.

subdiaconum regionarium sedis apostolicę ad eandem metropolim regendam direxit."

Johannis diaconi Chronicon Venetum. (Monticolo, l. c. p. 79): „Huic (sc. Cypriano) successit Primogenius Romane sedis subdiaconus regionarius."

Ibid. (Monticolo, p. 84): „Anno autem ab incarnatione Domini sexcentesimo quadragesimo septimo Primogenius patriarcha ex hac luce migravit, que ecclesiam Gradensem gubernavit annos viginti, mensibus III, dies VII."

Chronicon Venetum vulgo Altinate. (MG. SS., XIV, 17): „Primogenius patriarcha, qui fuit regionarius sancte Romane ecclesie, qui fuit nacione Reci [1]) civitate; qui corpora sanctorum martirum Hemarchore et Fortunati ex Aquilegia sua diocesi in Gradum transtulit; vixit in patriarchatu an. 20, men. 3, d. 6."

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 7 (Muratori, Script rer. Ital., XII, 113): „Primogenius patriarcha consecratus est anno Domini DCXXX.[2]) Nam Honorius papa, veritate comperta, Fortunatum sedis invasorem von solum sacerdotio exuit, sed etiam eum ut haereticum condemnavit; et hunc natione Aretinum subdiaconum promovit et consecrandum cum pallii benedictione ad hanc regendam ecclesiam misit."

Ibid. c. 7, pars 2 (p. 113): „Primogenius itaque intronizatus, cum a rege Longobardorum nihil obtinere potuisset, apocrisarium suum ad Heraclium misit, et de nunciationem suae ecclesiae et subtractionem suorum suffraganeorum, quam Longobardi faciebant, seriose enarrari fecit. Tunc piisimus imperator ei auri et argenti plus remisit, quam perdiderat, et insuper sedem beatissimi Marci Evangelistae ob confirmationem dictae metropolis direxit, quam ab Alexandria Constantinopolim secum duxerat."

Ibid. VI, c. 7, pars 3 (l. c. p. 114): „Nunc etiam Primogenius in somnis monitus corpora beatorum Hermacorae et Fortunati de Aquilegiense cofinio Gradum transferre curavit. De agello igitur sanctae mulieris Alexandrinae sumuntur et ad scafam reverenter cum orationibus deferuntur, locusque ille, de quo navi imponuntur, dictus est Recessus, quia sanctus Hermacoras inde recessit, et virenti deinde germine semper decorus apparet. In Grado autem occulto loco paucis arbitris reponuntur."

Ibid. VI, c. 7, pars 25 (l. c. p. 118): „Primogenius itaque patriarcha, finitis in sede sua annis XX, mensibus III, diebus VII in Grado quievit in pace, sepultusque in ecclesia sanctae Euphemiae fuit."

---

[1]) Arezzo.

[2]) Zastran te letnice gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 298.

Št. 159.

Morebiti od 628 do 637.

Od leta 628. naprej je v Ogleju za Marcijanom vladal patriarh Fortunat. Ni znano, če je res le tri ali pa devet let vodil svojo cerkev.

Chronicon patr. Aquil. primum. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Fortunatus patriarcha sedit annis III."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Fortunatus patriarcha post Martianum sedit annis IX."

Št. 160.

Okoli 628.

Vsled prizadevanja papeža Honorija (I.) so se istrski prebivalci odpovedali razkolništvu ter se zedinili z rimsko cerkvijo. To nam potrjujejo nekatere vrstice dveh epigramov, katere je Rubeis ponatisnil.

Epigramma in laudem Honorii pontificis. (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 299):

„Histria testatur possessa hostilibus armis
Septies et decies[1]) scismate pestifero.
Esset ut impletum Hieremiae voce canentis
Ultio captivis tam numerosa fuit.
Sed bonus antistes, dux, plebis, Honorius armis
Reddidit ecclesiis membra revulsa piis."

Aliud epigramma in laudem Honorii (Rubeis, col. 300):

„Urque sagax animo divino in carmine pollens
Ad vitam pastor ducere novit oves.
Histria nam dadum saevo sub schismate fessa
Ad statuta patrum teque monente redit."

Št. 161.

629.

Narodi, ki so živeli ob obrski in slovanski meji (namreč nemški Bavarci), so prosili frankovskega kralja Dagoberta, da bi jim

---

[1]) „Septies et decies" pomenja tu sedemdeset. Nekako tako dolgo so bili istrski prebivalci ločeni od rimske cerkve. Okoli leta 557., ko je Pavlin postal oglejski škof, se je razkolništvo zarad treh poglavij med njimi začelo. Nehalo je pa še le okoli leta 628. po tistih straneh, po katerih so gospodovali bizantinski cesarji. Po Beneškem pa, kjer so vladali langobardski kralji, se je razkolništvo obdržalo do konca sedmega stoletja. (Cfr. št. 192.)

zavaroval hrbet ter pod svojo oblast spravil Obre, Slovane in druge narode tja do zemlje bizantinskega gospostva [1]).

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 58 (MG. SS. rer. Meroving., II, 150): „Dagobertus cum iam anno septimo regnans [2])..... Timorem vero sic forte sua concusserat utelitas, ut iam devotione adreperint suae se tradere dicionem; ut etiam gente, que circa limite Avarorum et Sclavorum consistent, ei prumptae expetirint, ut ille post tergum eorum iret feliciter, et Avaros et Sclavos citerasque gentium nationes usque manum publicam suae dicione subiciendum fiducialiter spondebant."

Gesta Dagoberti I. regis Francorum, c. 22 (MG. SS. rer. Meroving., II, 408): „Timorem vero tam fortem sua concusserat iudicialis potentia, ut iam devotione concurrerent eius se tradere dicioni, quatinus gentes etiam, quae circa limitem Avarorum et Sclavorum consistunt, eum prompte expeterent, ut ille post tergum eorum iret feliciter, in tantum ut et Avari et Sclavi ceterarumque gentium nationes manu publica ipsius dicioni se subiciendas fiducialiter sponderent."

Št. 162.

Okoli 630.

Ko je sveti Amand slišal, da so Slovenci [3]) še pogani, se je napotil k njim, da bi dosegel med njimi mučeniško krono. Ko se je prepeljal čez Donavo, je prišel v njih kraje ter jim oznanjeval sv. evangelij. Nekatere je pač pridobil Kristusovi veri. Ker je imel od svojega delovanja le malo sadu ter je spoznal, da še ne more doseči mučeniške krone, katero je vedno iskal, se je vrnil k svojim prejšnjim ovcam, za katere je odslej skrbel ter jih s svojimi pridigami privedel v nebeško kraljestvo.

Vita s. Amandi episc. Traiectensis **auctore Baudemundo** mon. Elnonensi, c. 14 (Acta Sanct. Boll. 6. febr., I, p. 848): „Audivit denique (sc. Amandus), quod Sclavi nimio errore decepti a diaboli laqueis tenerentur oppressi: illucque martirii palmam se assequi posse confidens, transfretato Danubio eadem circumiens loca, libera voce evangelium Christi gentibus

---

[1]) Z izrazom „manus publica" zaznamuje Fredegar bizantinsko (rimsko) oblast. (Gl. tudi lib. IV, c. 69.) Ako govori Fredegar tu o Slovanih, katerih bivališča so segala „usque manum publicam", nam je misliti v prvi vrsti na Slovence. Teh naselbine so se razprostirale na severozahodu do nemške (bavarske) zemlje, na jugu pa do bizantinske oblasti v Istri. Slovenci so bili takrat samostojni ter niso bili podložni ne Obrom, ne Bavarcem in ne kakemu drugemu narodu.

[2]) Sedmo leto vladanja frankovskega kralja Dagoberta I. je bilo 629. po Kr.

[3]) Besede „transfretato Danubio eadem circumiens loca" kažejo, da je sveti Amand prišel med Slovence, ne pa med Čehe ali pa polabske Slovane. Sv. Amand je živel v sedmem stoletju ter bil škof v Utrechtu. Okoli leta 630. se je napotil med Slovence, tedaj takrat, ko so ti živeli pod Samovim gospostvom.

praedicat. Paucis vero ex eis in Christo regeneratis, videns etiam sibi non satis accrescere fructum et martyrium, quod semper quaerebat, nondum adepturum, ad proprias iterum reversus est oves; curamque gerens earum, ad coelestia regna praedicando perduxit."

Vita s. Amandi metrica **auctore Milone** monacho Elnonensi, lib. III, c. 5, v. 149—179 (MG., Poetae lat aevi Carolini, III, 591, 592):

„Te neque, apostolica numquam purgata securi
Ac fidei sulcis ullo neque vomere culta,
Pertransisse virum doleas, Sclavinia tellus.
Sicut avaro etenim, cum multa pecunia crescit,
Crescit ampr summamque famem completio gignit,
Sic hic, si liceat fatuis conferre benigna,
Crescere quo crevit virtutum lucra bonarum,
Accumulare parans et avarior amplius extans.
Partibus et multis cum sparso semine verbi
Surgeret hinc atque hinc feliciter inclita messis,
Comperit adstrictos Sclavos errore inimici.
Quo se martyrium pro Christo posse mereri
Confidens sanctus glacialem transiit Histrum.
Incipit et glebas durae proscindere terrae;
Inde evangelii semen dispergit ubique
Per loca perque domos, per rura et competa iactans;
Fundit aquas siccis superis de nubibus arvis.
Suggerit inmittit concludit conpluit ambit:
Nil facto superest, quod dignum duxit agendum.
Is tamen ut segetem pleno non gramine votis
Respondere videt propriis cassumque laborem
Se saxis inferre dolens, resilire retrorsum
Cernens conspicuum ferrum sulcantis aratri,
Per vacuumque tuens in spinis quaerere messem
Martyriique piam nec palmam prendere posse,
Ad proprias iterum Christo est comitante reversus
Pastor et agnus oves, ovium dux ipse suarum.
Ne tamen in cassum tantos fudisse labores
Poeniteat longumque itiner properanter adisse
Nec quivisse aliquem vel parvum sumere fructum,
Paucula grana legens caelestibus indidit horreis."

Št. 163.

631.

Slovani, imenovani Vinidi, so ubili mnogo frankovskih trgovcev, ki so kupčevali po Samovem kraljestvu, ter se polastili njih blaga. To je dalo povod k vojski med frankovskim kraljem Dagobertom I. in slo-

vanskim kraljem Samom. Dagobert pošlje k Samu poslanca Siharija ter zahteva zadoščenja za ubite trgovce in odškodnino za ugrabljeno blago. Samo noče Siharija sprejeti. Nato se Siharij obleče po slovansko, pride potem k Samu ter mu pove vse, kar se mu je bilo naročilo. Samo dovoli, da naj se postavi sodišče, katero bi na obeh stranéh razsodilo pravico. Siharij pa začne kot nepreviden poslanec groziti in zahtevati, da bi Samo in njegovo ljudstvo morala biti pokorna kralju Dagobertu. Nato odgovori Samo že nekoliko razžaljen, da hoče biti Dagobertu vdan, ako bode ta živel ž njim kot prijatelj. Siharij pa pravi, da ni mogoče, da bi živeli kristjani s poganskimi psi v prijateljstvu. Samo na to reče: „Ako ste vi božji služabniki, mi pa božji psi, smemo vas raztrgati s svojimi zobmi, ker se tako obnašate proti svojemu Bogu.“ Potem Siharija odstranijo izpred Samovega obličja.

Ko Dagobert zve vse to, ukaže po vsej Avstraziji zbrati vojsko, katera se potem v treh oddelkih napoti nad Sama in Slovane. Dagobert izpodbudi tudi Langobarde, da se vzdignejo zoper Slovane. A tudi ti se pripravljajo na vseh stranéh na boj [1]). Alemanska vojska pod vodstvom vojvoda Krodoberta premaga Slovane, ravno tako tudi langobardska. Alemani in Langobardi ujamejo mnogo Slovanov ter jih odpeljejo s seboj. Drugače se je godilo avstrazijski vojski pri gradu Wogastisburgu [2]), kjer se je zbral glavni oddelek hrabrih Slovanov. Tri dni je trajal boj. Dagobert je izgubil velik del svoje vojske. Na zadnje je moral zapustiti svoj tabor in vse drugo, kar je imel pri sebi, ter je bil prisiljen bežati v svojo domovino. Kmalu potem so začeli Slovani napadati Turingijo in druge frankovske pokrajine. Tudi srbski vojvoda Drvan, ki je bil slovanskega rodu, a je priznaval frankovsko nadoblast, se je pridružil s svojim ljudstvom Samovemu kraljestvu.

Fredegarii Chronicon, IV, c. 68 (MG. SS. rer. Meroving., II, 154, 155): „Eo anno (sc. anno nono regni Dagoberti)[3]) Sclavi coinomento Winidi in regno Samone neguciantes Francorum cum plure multetudine interfecissent et rebus expoliassint, haec fuit inicium scandali inter Dagobertum et Samonem regem Sclavinorum. Dirigensque Dagobertus Sycharium legatarium ad Samonem, paetens, ut neguciantes, quos sui interfecerant aut res inlecete usorpaverant, cum iusticia faceret emendare. Samo nolens Sicharium vedere, nec ad se eum venire permitteret, Sicharius vestem indutus ad instar Sclavinorum, cum suis ad conspectum pervenit Samonem; universa quod iniunctum habuerat eidem nunciavit. Sed, ut habit gentiletas et superbia pravorum, nihil a Samone, que sui admiserant, est emendatum, nisi tantum

[1]) Brez dvoma bi bili Obri takrat porabili ugodno priložnost ter napadli Slovane od nasprotne strani, ako ne bi bila v tistem času med njimi razsajala domača vojska (gl. št. 164.)

[2]) Kje je bil Wogastisburg, ni znano.

[3]) Deveto leto Dagobertovega kraljevanja je bilo leta 631. po Kr.

placeta vellens instetuere, de hys et alies intencionibus, que inter partes orte fuerant, iustitia redderetur in invicem. Sicharius, sicut stultus legatus, verba inproperiae, quas iniuntctas non habuerat, et menas adversus Samonem loquitur, eo quod Samo et populus regni sui Dagobertum diberint servicium. Samo respondens, iam saucius dixit: „Et terra quam habemus Dagoberto est, et nos sui sumus, si tamen nobiscum disposuaerit amicicias conservare." Sicharius dicens: „Non est possebelem, ut christiani et Dei servi cum canebus amicicias conlocare possint." Samo ae contrario dixit: „Si vos estis Dei servi, et nos Dei canes, dum vos adsiduae contra ipsum agetis, nos
p. 155. permissum accepimus vos morsebus lacerare." || Aegectus est Sicharius de conspectum Samones. Cum haec Dagoberto nunciassit, Dagobertus superveter iubet de universum regnum Austrasiorum contra Samonem et Winidis movere exercitum; ubi trebus turmis falange super Wenedus exercitus ingreditur, etiam et Langobardi solucione Dagoberti idemque osteleter in Sclavos perrixerunt. Sclavi his et alies locis e contrario preparantes, Alamannorum exercitus cum Crodoberto duci in parte qua ingressus est victuriam optenuit. Langobardi idemque victuriam optenuerunt, et pluremum nummerum captivorum de Sclavos Alamanni et Langobardi secum duxerunt. Aostrasiae vero cum ad castro Wogastisburc, ubi plurima manus forcium Venedorum inmuraverant, circumdantes, triduo priliantes, pluris ibidem de exercito Dagoberti gladio trucidantur et exinde fogaceter, omnes tinturius et res quas habuerunt relinquentes, ad propries sedebus revertuntur. Multis post haec vecebus Winidi in Toringia et relequos vastandum pagus in Francorum regnum inruunt; etiam et Dervanus dux gente Surbiorum, que ex genere Sclavinorum erant et ad regnum Francorum iam olem aspecserant, se ad regnum Samonem cum suis tradedit. Estaque victuria, qua Winidi contra Francos meruerunt, non tantum Sclavinorum fortitudo optenuit, quantum dementacio Austrasiorum, dum se cernebant cum Dagoberto odium incurrisse et adsiduae expoliarintur."

Gesta Dagoberti I. reg. Francorum, c. 27 (MG. SS. rer. Meroving., II, 410): „Eo igitur anno Sclavi cognomento Winidi, quorum regnum Samo tenebat, negotiatores Francorum cum plurima multitudine interficiunt et rebus expoliant. Haec autem res fuit initium scandali inter Dagobertum regem Francorum et Samonem regem Sclavorum. Dirigens itaque Dagobertus Sicharium legatarium ad Samonem, rogabat, ut negotiatores, quos sui interfecerant et res eorum inlicite usurpaverant, cum iustitia faceret emendare. Samo autem nolens Sicharium videre, Sicharius veste indutus ad instar Sclavorum, cum suis ad conspectum pervenit Samonis atque universa quae sibi fuerant iniuncta eidem nuntiavit, de his et aliis contentionibus, quae inter partes ortae fuerant, regans ut iustitia redderetur in invicem, eo quod Samo et populus regni sui Dagoberto regi deberent servitium. Samo respondens, iam saucius dixit: „Et terra quam habemus Dagoberti est, et nos sui sumus, si tamen disposuerit nobiscum amicitias conservare." Sicha-

rius dixit: „Non est possibile, ut christiani et Dei servi cum canibus amicitias coniungere possint." Samo e contrario dixit: „Si vos estis servi Dei, et nos Dei canes, dum vos assidue contra ipsum agitis, nos permissum habemus vos morsibus lacerare." Statimque eiectus est Sicharius de conspectu Samonis. Cumque haec Dagoberto regi nuntiata fuissent, ilico iubet de universo regno Austrasiorum contra Samonem et Winidos movere exercitum. Igitur cum tribus turmis legionum super Winidos exercitus ingreditur, etiam et Langobardi ad solatium Dagoberti hostiliter in Sclavos perrexerunt. Sclavi autem his et aliis locis se e contrario reparantes, Alamannorum exercitus cum Rodoberto duce in parte qua ingressus est victoriam optinuit. Langobardi item cum Dagoberto victoriam optinuerunt, et plurimum numerum captivorum de Sclavis Alamanni et Langobardi secum duxerunt. Rex vero terram illam devastans, ad proprium regnum reversus est." (Iz Fredegarjeve Kronike.)

Conversio Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Temporibus gloriosi regis Francorum Dagoberti Samo nomine quidam Sclavus manens in Quarantanis fuit dux gentis illius. Qui venientes negotiatores Dagoberti regis interficere iussit et regia expoliavit[1]) pecunia. Quod dum conperit Dagobertus rex, misit exercitum suum, et damnum quod ei idem Samo fecit vindicare iussit. Sicuti fecerunt qui ab eo missi sunt et regis servitio subdiderunt illos."

Auct. Garst. ad a. 655 (MG. SS., IX, 563): „Dagobertus rex misit exercitum in Karinthiam contra Samonem ducem Sclavorum qui negociatores predicti regis interfecerat." (Iz Conv. Bag. et Carant.)

Vita s. Virgilii, lect. III (MG. SS., XI, 87): „Temporibus vero gloriosi regis Francorum Dagoberti Samo nomine quidam Sclavus manens in Quarantanis, fuit dux gentis illius. Qui venientes negociatores Dagoberti regis interficere iussit, et regia exspoliavit pecunia. Quod dum comperit rex, misso exercitu suo, damnum quod ei idem Samo contumaciter intulerat iusta precepit ultione puniri, et sic demum regis servitio subacti sunt." (Iz Conv. Bag. et Carant.)

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „Tempore Dagoberti regis Francorum preerant Karentanis dux Samo ..." (Iz Conv. Bag. et Carant.)

---

[1]) Ker je Goll (Mitth. d. Inst. f. österr. Geschichtsforschung, XI, 444) izraze „nomine, negotiatores, interficere, expoliavit" našel v 48. in 68. poglavju Fredegarjeve Kronike, trdi vsled tega, da je notica o Samu v Conversio zajeta iz rečene Kronike. Te štiri besede, ki se prej ko ne le slučajno nahajajo v obeh tekstih, nam še ne dajejo pravice, da bi mogli kaj takega sklepati. (V Fredegarjevem tekstu stojé namreč izrazi: nomen, neguciantes, interfecissent in expoliassent.)

Št. 164.

631.

Med Obri v Panoniji je nastal hud razpor, ker sta se neki Ober in neki Bolgar prepirala zarad nasledstva na prestolu[1]). Vojskovala sta se med seboj tako dolgo, dokler ni Ober premagal bolgarskega pretendenta[2]). Ta in 9000 njegovih pristašev je bilo ž njih družinami vred pregnanih iz Panonije. Obrnili so se do frankovskega kralja Dagoberta I. ter ga prosili, da bi jim dal stanovališč na svoji zemlji. Dagobert jim je ukazal, da naj ostanejo čez zimo na Bavarskem; sam se hoče posvetovati s Franki, kaj se ima storiti. Ko so se Bolgari raztresli po Bavarskem, da bi tu prezimovali, je prišel od kralja Dagoberta ukaz, da naj Bavarci po svojih hišah v eni noči pomoré vse Bolgare z ženami in otroki vred. To se je tudi zgodilo[3]). Vsi so bili pobiti; le Alciok se je rešil s 700 Bolgari ter prišel v deželo Slovencev. Mnogo let so potem Bolgari živeli pod oblastjo slovenskega vojvoda Valuka[4]) Pozneje (okoli leta 663) so se napotili ti Bolgari in njih knez Alciok (Alzeko)[5]) v Italijo h kralju Grimualdu. Ta jih je poslal v Benevent k svojemu sinu Romualdu, kateri jim je odkazal bivališča v Sepinu, Bovianu, Isernii in na drugih mestih[6]). Potomci teh Bolgarov so še okoli leta 790. živeli po rečenih krajih. Akoravno so latinsko znali, vendar tudi niso pozabili svojega materinega jezika.

Fredegarii Chronicon, IV, c. 72 (MG. SS. rer. Meroving., 1., 157): „Eo anno[7]) in Abarorum cuinomento Chunorum regnum in Pannia surrexit viaemens intentio, eo quod de regnum certarint, cui deberetur ad sucedendum: unus ex Abares et alius ex Bulgaris, collicta multetudinem, uterque in invicem inpugnarint. Tandem Abaris Burgarus superant. Burgaris superatis, nove milia verorum cum uxoris et liberis de Pannonias expulsi, ad Dagoberto expetint, petentes, ut eos in terra Francorum manendum

---

[1]) Znano je, da je med Obri prebivalo mnogo Slovanov in Bolgarov. Kakor se kaže, so bili ti tako mnogoštevilni in mogočni, da so si hoteli iz svoje srede postaviti vladarja.

[2]) Najbrže je bila ta domača vojska kriva, da niso Obri napadli Slovanov takrat, ko so se ti vojskovali s frankovskim kraljem Dagobertom. (Gl. št. 163.)

[3]) Mogoče je, da se je hotel kralj Dagobert nekako maščevati nad Bolgari zato, ker so ga bili Slovani pri Wogastisburgu premagali.

[4]) Samo je kot kralj vladal zahodnim Slovanom, namreč Čehom, Slovencem in nekaterim polabskim Slovanom. Od njega so bili zavisni razni vojvodje, kateri so gospodovali posameznim slovanskim razrodom. Tak vojvoda je bil Drvan med polabskimi Srbi, Valuk pa med Slovenci.

[5]) Prej ko ne sta „Alciocus", katerega omenja Fredegar, in pa „Alzeco", o katerem govori Paulus diaconus, ena in ista oseba.

[6]) Sepinum (sedaj Sipicciano), Bovianum (sedaj Boiano) in Isernia (sedaj Sergna) so bila mesta v južnih Abruzzih na Laškem.

[7]) Namreč „anno nono regni Dagoberti" = 631 po Kr.

receperit. Dagobertus iobit eos iaemandum Badowarius recipere, dummodo pertractabat cum Francis, quid exinde fierit. Cumque dispersi per domus Baioariorum ad hyemandum fuissent, consilium Francorum Dagobertus Baioariis iobet, ut Bulgarus illus cum uxoris et liberis unusquisque in domum suam una nocte Baiuariae interficerint. Quod protinus a Baiovaries est impletum; nec quisquam ex illis remansit Bulgaris, nisi tantum Alciocus[1]) cum septinientis viris et uxoris cum liberis, qui in marca Vinedorum[2]) salvatus est. Post haec cum Wallucum[3]) ducem Winedorum annis plurimis vixit cum suis."

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 29 (MG. SS. rer. Langob., 154): „Per haec tempora[4]) Vulgarum dux Alzeco nomine, incertum quam ob causam, a sua gente digressus, Italiam pacifice introiens, cum omni sui ducatus exercitu ad regem Grimuald venit, ei se serviturum atque in eius patria habitaturum promittens. Quem ille ad Romualdum filium Beneventum dirigens, ut ei cum suo populo loca ad habitandum concedere deberet, praecepit. Quos Romualdus dux gratanter excipiens, eisdem spatiosa ad habitandum loca, quae usque ad illud tempus deserta erant, contribuit, scilicet Sepinum, Bovianum et Iserniam et alias cum suis territoriis civitates, ipsumque Alzeconem, mutato dignitatis nomine, de duce gastaldium vocitari praecepit. Qui usque hodie[5]) in his ut diximus locis habitantes, quamquam et Latine loquantur, linguae tamen propriae usum minime amiserunt."

Št. 165.

632.

Ko je frankovski kralj Dagobert I. zvedel, da je slovanska vojska[6]) napadla Turingijo, je nabral velike trume po Avstraziji ter se ž njimi napotil iz Metza čez Ardene v Mainz, da bi tu šel čez Ren. Pod seboj je imel tudi oddelek hrabrih vojakov, ki so bili prišli iz

[1]) Razen imena Alciocus se v rokopisih tudi nahajajo inačice: Altiaus, Alticus, Alticcus in Alticeus.

[2]) Tu omenjena „marca Vinedorum" je slovenska Karantanija in „Wallucus dux Winedorum" je vojvoda ondotnih Slovencev. Da je to res, imamo več razlogov. Tisti Bolgari, ki so morali zapustiti obrsko zemljo in potem bežati iz frankovske države, so mogli dobiti zavetje v taki deželi, katera je bila od Obrov in Bavarcev nezavisna in čegar prebivalci so tudi bili obema tema narodoma sovražni. Dotična dežela je morala segati do bavarske meje in do Italije. Taka dežela je bila Karantanija. (Gl. Kaemmel, Anfänge deutschen Lebens in Österreich, str. 185, op. 2.)

[3]) V nekaterih rokopisih se nahajajo izrazi: Walluco, Walduco in Valduco

[4]) Pavel dijakon pripoveduje to med drugimi dogodbami, katere so se vršile okoli leta 663.

[5]) Pavel dijakon je spisal zgodovino svojih rojakov proti koncu svojega življenja najbrže okoli leta 790., ko je bival v montecasinskem samostanu. Monte Casino ni posebno oddaljeno od Isernije in drugih prej omenjenih mest.

[6]) Namreč slovanska vojska, kateri je ukazoval kralj Samo.

Nevstrije in Burgundije. Zapovedovali so jim njih vojvodje in grofje. Med tem časom so Sasi poslali poslance k Dagobertu ter ga prosili, da bi jim odpustil vsakoletni davek; zato se pa sami hočejo Slovanom postaviti nasproti ter na dotičnih straněh varovati frankovske meje. To jim je Dagobert po nasvetu svojih svetovalcev iz Nevstrije tudi dovolil. Sasi so s prisego potrdili, da hočejo postopati tako, kakor so zatrdili. A njih obljuba je imela le malo uspeha. Vendar niso odslej več plačevali vsakoletnega davka. Dajali so namreč prej na leto po 500 krav že od kralja Klotarja I. sem [1]).

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 74 (MG. SS. rer. Meroving., II, 158): „Anno decemo regni Dagoberti,[2]) cum ei nunciatum fuissit, exercitum Winitorum Toringia fuisse ingressum, cum exercito de regnum Austrasiorum de Mettis urbem promovens, transita Ardinna, Magancia cum exercito adgreditur, disponens Renum transire, scaram[3]) de electis viris fortis de Neuster et Burgundia cum ducebus et grafionebus secum habens. Saxones missus ad Dagobertum dirigunt, petentes, ut eis tributa, quas fisci dicionebus dissolvebant, indulgerit; ipse vero eorum studio et utiletate Winidis resistendum spondent et Francorum limete de illis partebus custodire promittent. Quod Dagobertus consilio Neustrasiorum adeptus prestetit; Saxones, qui uius peticionebus suggerendum venerant, sacramentis, ut eorum mus erat, super arma placata pro universis Saxonebus firmant. Sed parum haec promissio sortitur aefectum; tamen tributo Saxones, quem reddere consuaeverant, per preceptionem Dagoberti habent indultum. Quinnentas vaccas inferendalis[4]) annis singolis a Chlothario seniore censiti reddebant, quod a Dagoberto cassatum est."

Gesta Dagoberti I. reg. Francorum, c. 30 (MG. SS. rer. Meroving., II, 412): „Denique anno 10. regni sui (sc. Dagoberti), cum ei nuntiatum fuisset, exercitum Winidorum Toringam fuisse ingressum, cum exercitu nil moratus ex regno Austrasiorum ab urbe Mettis promovens, transita Ardenna, Magontiam adgreditur; disponensque Renum transire, scaram de electis viris fortibus ex Neustria et Burgundia cum ducibus et grafionibus secum habens, Saxones missos ad eum dirigunt, petentes, ut eis tributa, qua e fiscorum dicionibus desolvebant, indulgeret. Ipsi vero suo studio et utilitate Winidis resistendum spondent et Francorum limitem de illis partibus custodire promittunt. Rex itaque Dagobertus consilio Neustrasiorum adeptus, eis quod poscebant prestitit. Saxones autem, qui huius petitionis suggerendi causa venerant, sacramentis, ut eorum mos erat, super arma patratis, pactum pro universis Saxonibus firmant; sed parum haec promissio sortitur effectum.

[1]) Frankovski kralj Klotar I. je umrl leta 561.

[2]) Deseto leto Dagobertovega vladanja je bilo leta 632. po Kr.

[3]) Scara = Schar (truma).

[4]) „Vaccae inferendales" so se zvale zato tako, ker jih je bilo treba vsako leto odposlati ali privesti (inferre) dotični frankovski davčni gosposki.

Attamen Saxones tributum, quod reddere consueverant, per praeceptionem Dagoberti hactenus habent indultum. Quingentas enim vaccas inferendales annis singulis a Lothario seniore censiti reddebant, quod tunc a Dagoberto rege cassatum est." (Iz Fredegarja.)

Št. 166.

633.

Slovani so vsled povelja kralja Sama večkrat napadli frankovsko kraljestvo ter plenili po Turingiji in drugih pokrajinah. Zato je kralj Dagobert po nasvetu svojih škofov in drugih velikašev prišel v Metz, tu povzdignil svojega sina Sigiberta za kralja po Avstraziji ter mu dovolil, da je v rečenem mestu imel svojo stolico. Pozneje je s pomočjo avstrazijskih prebivalcev z uspehom branil frankovsko državo in njene meje nasproti Slovanom.

Fredegarii Chronicon, lib. IV, c. 75 (MG. SS. rer. Meroving., II, 158, 159): „Anno undecimo regni Dagoberti,[1]) cum Winidi iusso Samone forteter severint et sepius, transcesso eorum limite, regnum Francorum vastandum Toringia et relequos pagus ingrederint, Dagobertus Mettis orbem veniens, cum consilio pontevecum seo et procerum, omnesque primatis regni sui consencientebus, Sigybertum, filium suum, in Auster regem sublimavit sedemque ei Mettis civitatem habere permisit. ‖ . . . . Deinceps Austrasiae eorum studio limetem et regnum Francorum contra Winedus utiliter definsasse nuscuntur." p. 158. p. 159.

Gesta Dagoberti I. regis Francorum, c 31 (MG. SS. rer. Meroving., II, 412): „Anno itaque 11. regni sui (sc. Dagoberti), cum Winidi iussu Samonis iterum fortiter sevirent et sepe, transcenso proprio limite, regnum Francorum vastandum Toringam et reliquos pagos ingrederentur, Dagobertus rex Mettis urbem veniens, cum consilio pontificum seu et procerum omnibusque primatibus regni consentientibus, Sigebertum, filium suum, in regno Austriae sublimavit sedemque Mettis civitatem habere permisit. . . . . . Deinceps enim Austrasiorum studium limitem et regnum Francorum contra Winidos utiliter defensare noscitur." (Iz Fredegarja.)

Št. 167.

634.[2])

Radulf, sin Chamarov, katerega je frankovski kralj Dagobert I. postavil za turinškega vojvoda, se je v mnogih bitkah vojskoval s Slovani[3]) ter jih tudi premagal. To ga je naredilo ošabnega, da se je

[1]) Enajsto leto Dagobertovega kraljevanja je bilo leta 633. po Kr.

[2]) Fredegar pripoveduje to med dogodbami, ki so se vršile leta 634.

[3]) To so bili brez dvoma tisti Slovani, katerim je vladal kralj Samo.

začel puntati. Pri raznih priložnostih je pokazal svoje sovraštvo do (palatinskega) vojvoda Adalgisela in na zadnje tudi do kralja Sigiberta samega.

Fredegarii Chronicon, IV, c. 77 (MG. SS. rer. Meroving., II, 159): „Radulfus dux, filius Chamaro, quem Dagobertus Toringia docem instetuit, pluris vecibus cum exercito Winedorum demicans, eosque victus vertit in fogam. Uius superbiae aelatus et contra Adalgyselum ducem diversis occansionebus inimicicias tendens, paulatem contra Sigybertum iam tunc ciperat revellare."

Št. 168.

641.

Vojvoda Radulf je postal jako ošaben ter se obnašal nekako tako, kakor bi bil kralj v Turingiji. S Slovani[1]) je sklenil prijateljstvo ter si na svojo stran pridobil tudi druge sosednje narode. Z besedami se sicer ni zoperstavljal oblasti frankovskega kralja Sigiberta (III.), a v dejanju mu je vedno nasprotoval. Kralj Sigibert je šel nadenj ter ga premagal[2]).

Fredegarii Chronicon, IV, c. 87 (MG. SS. rer. Meroving., II, 165): „. . . Radulfus superbia aelatus admodum, regem se in Toringia esse cinsebat; amicicias cum Winidis firmans, ceterasque gentes, quas vicinas habebat, cultum amiciciae oblegabat. In verbis tamen Sigiberto regimini non denegans; nam in factis forteter eiusdem resistebat dominacionem."

Št. 169.

641 ali pa 642[3])

Papež Ivan (IV.), po rodu Dalmatinec, je poslal v Dalmacijo in Istro mnogo denarja, s katerim naj bi opat Martin odkupil tiste ljudi, kateri so postali ujetniki ondotnih ljudstev[4]). Isti papež je takrat sezidal

[1]) Brez dvoma so to bili tisti Slovani, katerim je gospodoval kralj Samo.

[2]) To se je zgodilo v osmem letu vladanja kralja Sigiberta III. Kralj Dagobert I. je leta 633. povzdignil svojega sina za kralja (gl. št. 166)

[3]) Papež Ivan IV. je bil posvečen dné 25. decembra leta 640. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 227), pokopan pa je bil dné 12. oktobra leta 642. (Jaffé, p 228.) Med tem časom se je tedaj to zgodilo, kar se tu navaja.

[4]) Dotična ljudstva so bili brez dvoma Slovenci in Hrvatje, ki so si nekako takrat osvojili skoraj vso zemljo na vzhodni strani Jadranskega morja. Pritisk Slovanov na prvotno prebivalstvo je moral biti precej velik, kar se dá sklepati iz tega, da so naši predniki nabrali mnogo ujetnikov in ker se katoličanom ni zdelo varno puščati ostanke svetnikov na istrskih in dalmatinskih tleh. Iz besed Konstantina Porphyrogeneta (De admin. imp., c 29), ki je okoli leta 950 sestavil svoje delo, je razvidno, da se je romansko prebivalstvo moglo ohraniti le po utrjenih mestih ob obali Jadranskega morja, drugod so si Slovani osvojili zemljo. To se je zgodilo v Istri in še v večji meri po Dalmaciji.

cerkev na čast sv. Venanciju, Anastaziju, Mavru in drugim mučenikom, katerih svetinje je dal prenesti iz Dalmacije in Istre ter shraniti v imenovani cerkvi.

Liber pontificalis, LXXIIII (Johannes IV.), § 1, 2 (MG. Gest. pont. Rom., I, 177): „Iohannis, natione Dalmata, ... Hic temporibus suis misit per omnem Dalmatiam seu Histriam multas pecunias per sanctissimum et fidelissimum Martinum abbatem propter redemptionem captivorum, qui depraedati erant a gentibus. || Eodem tempore fecit ecclesiam baeatis martyribus Venantio, Anastasio, Mauro et aliorum multorum martyrum, quorum reliquias de Dalmatias et Histrias adduci praeceperat, et recondit eas in ecclesia supra scripta . . ." § 1. § 2.

Bernoldi Chronicon ad a. 641 (MG. SS., V, 415): „Romae Johannes IV., qui missa pecunia, multos captivos in Histria et Dalmatia a barbaris redemit."

Danduli Chronicon, lib. VI, c. 7, pars 13 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 116): „Joannes IV. natione Dalmaticus sedit anno I, mensibus VIII, diebus XVIII. Hic thesauris ecclesiae distractis multa millia hominum per Istriam et Dalmatiam ab Hunnorum servitute redemit."

Št. 170.

Okoli 642. [1])

Ko je vladal v Beneventu vojvoda Ajon, so prišli Slovani [2]) z mnogimi ladjami čez morje ter se utaborili ne daleč od mesta Siponta. [3]) V bližini svojega tabora so krog in krog izkopali skrivne jame. Ko je hotel Ajon iti nad nje, da bi jih premagal, je padel njegov konj v eno izmed teh jam. Nato so Slovani planili nadenj ter umorili njega in še nekoliko drugih mož. Ko je to zvedel Radoald, sin Gisulfov, je prišel hitro blizu ter s Slovani pričel govoriti v njih jeziku. [4]) Vsled tega so ti postali mlačnejši ter jim vojskovanje ni bilo več tako mar. Ko je Radoald to opazil, je planil nad nje, jih premagal, maščeval Ajonovo smrt ter prisilil tiste, ki so še živi ostali, da so zapustili ondotne kraje.

---

[1]) Okoli l. 641 je umrl beneventski vojvoda Arichis. Njegov naslednik je bil Ajon, katerega so pa, ko je eno leto in pet mesecev vladal, Slovani pobili.

[2]) Ti Slovani so bili brez dvoma predniki sedanjih Srbohrvatov, ki žive po Dalmaciji.

[3]) Mesto Sepontum ali Sipontum (sedaj Siponto) je bilo v Apuliji tik Jadranskega morja ne daleč od Garganske gore.

[4]) Radoald, sin furlanskega vojvoda Gisulfa, se je brez dvoma v svoji mladosti v Čedadu naučil slovenščine. Še dandanes govoré prebivalci eno uro nad Čedadom slovenski jezik. Ker je Radoald torej znal slovensko, se je lahko razgovarjal s slovanskimi četami, ki so prišle čez Jadransko morje v Apulijo. Razlika med slovenščino in hrvaščino še dandanes ni velika, v sedmem stoletju po Kristusu pa je bila še manjša.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 44 (MG. SS. rer. Langob., 135): „Qui Aio cum iam annum et mensibus quinque Beneventanorum ducatum regeret, venientes Sclavi cum multitudine navium, non longe a civitate Seponto castra posuerunt. Qui occultas foveas circa sua castra facientes, cum Aio super eos, absentibus Raduald et Grimoald, venisset eosque debellare vellet, equus eius in unam de eiusdem foveis cecidit, atque inruentibus super eum Sclavis, simul cum aliquantis aliis extinctus est. Quod cum Raduald nuntiatum fuisset, cito veniens, eisdem Sclavis propria illorum lingua locutus est Cumque eos propter hoc segniores ad bellum reddidisset, mox super eos inruens magnaque eos strage prosternens, et Aionis mortem ultus est et de illis finibus eos qui remanserant hostes fugam petere coegit."

Št. 171.

Med 642. in 648.

Papež Teodor (I.) piše gradeškemu patriarhu Primogeniju *[„Primogenio patriarchae Gradensi"]* ter mu naznanja, da je prišel v Rim eksarhov svetovalec Marijan ter se zoper njega pritožil. Temu Marijanu se je namreč od strani (gradeške) cerkve obljubilo, da se vsled ukaza, katerega si je v Carigradu od cesarja izprosil, hiša nekega Štefana ne sme prodati, pač pa se mu mora (namreč Marijanu) brez kake davščine vsled dane obljube dati v najem *[„ut domus ipsa salva quadam pensione eidem Mariano eloquentissimo ex posita emphiteosin dari deberet"]*. Tudi je pokazal (papežu) pismeno zagotovilo, katero je bilo v imenu (gradeške) cerkve podpisano od heretikov (od Fortunata in njegovih prednikov). Ker se posebno duhovnikom ne spodobi, da bi ne izpolnjevali svojih obljub, zato naj dela (patriarh) na to, da se dana beseda izvrši.

Datum manjka.[1]) — *„Marianus eloquentissimus."*

[Danduli Chronicon, lib. VI, c. 7, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 116). — MG. Epist., III, 697. — Jaffé, Reg pont. Rom., št. 2056 (1592ᵃ).]

Št. 172.

Od 648. do 668.

Gradeški patriarh Maksim, po rodu Dalmatinec, je bil pravičen in pobožen mož. Ko je postal patriarh, je obdaroval samostan Marije Device na Barbani z raznimi posestvi v Tržaški okolici. Po dvajsetletnem vladanju je umrl na Gradežu ter bil pokopan v cerkvi svete Evfemije.

---

[1]) Papež Teodor I. je vladal od 24. novembra l. 642. pa do 14. maja 649 L. 648 je najbrže umrl gradeški patriarh Primogenij.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 11): „Huic (sc. Primogenio) successit Maximus presul, qui ann. numero XX rexit pontificatum, et sepultus est in eadem basilica (sc. in basilica beatę Eufemię)."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c. I, 84): „Huic (sc. Primogenio) successit Maximus . . ."

Ibid. (p. 87): „Mortuo quoque Maximo hac tempestate, qui ecclesiam Gradensem gubernavit annos XX."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Maximus patriarcha, qui fuit nacione Dalmacie civitatis, vixit an. 20."

Danduli Chronicon, VI, c. 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 118): „Maximus patriarcha Gradensis approbatus est anno DCL.[1]) Hic origine Dalmatinus, vir justus et pius, nunc patriarcha factus monasterium sanctae Mariae de Barbano in territorio Tergestino plurimis possessionibus dotavit."

Ibid. VI, c. 8, pars 18 (l. c. p. 121): „Hic Maximus postquam annis XX Gradensem rexit ecclesiam, moriens in Grado in ecclesia sanctae Euphemiae tumulatur."

Št. 173.

649, meseca oktobra. Rim.

Papež Martin I. je v Lateran sklical sinodo, katere se je udeležilo 105 škofov. Prvi za papežem je podpisan oglejski (gradeški) škof Maksim [„Μάξιμος ἐπίσκοπος Ἀκυλείας"]. Sinoda je zavrgla formulo, „τύπος" imenovano, katero je takratni bizantinski cesar Konstant dal razglasiti o Kristusovi volji, ter iz nova preklela glavarje monoteletov. Zbrani škofje so petkrat zborovali, namreč dne 5., 8., 17., 19. in 31. oktobra.

Pri prvem zborovanju se je k besedi oglasil tudi oglejski škof Maksim (cfr. Mansi, X, 886), ki je poudarjal, da ima Kristus dve volji, božjo in človeško. Pri drugem zborovanju je dvakrat kot govornik nastopil (Mansi, X, 903 in 942) Tudi pri zadnjem zborovanju je v daljšem govoru dokazoval, da ima Kristus dve volji (Mansi, X, 1130).

„*Imperii domini Constantini*[2]) *piissimi Augusti anno nono, sub die tertio Nonas Octobris, indictione octava.*"

[Mansi, Concil. coll., X, 863—1186.]

---

[1]) Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 303. — Da je bil Maksim že leta 649. gradeški patriarh, je razvidno iz št. 173.

[2]) Bizantinski cesar Konstant, ki je vladal od 641—668, se je uradno zval Konstantinos.

Št. 174.

Okoli 650.

Nekako v tem času je 14 let vladal oglejski patriarh Feliks. Užival je zaupanje langobardskega kralja, ki mu je bil naklonjen ter mu izkazal mnogo dobrot.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Johannes [1]) patriarcha sedit annis XIV."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Felix patriarcha sedit annis XIV. Hic apud regem Langobardorum familiaris extitit: cui ipse rex multum fuit benignus et gratiosus."

Št. 175.

Okoli 661.

Po smrti furlanskega vojvoda Grasulfa je Agon dobil vojvodstvo.

Pauli diaconi Historia Langob., IV, c. 50 (MG. SS. rer. Langob., 137): „Circa haec tempora mortuo aput Foroiuli Grasulfo duce, Foroiulensem ducatum Ago regendum suscepit."

Ibid., V, c. 17 (l. c. p. 151): „Siquidem, ut superius praemiseramus, Grasulfo Foroiulanorum duce defuncto, successor ei in ducato Ago datus, de cuius nomine usque hodie domus quaedam intra Foroiuli constituta domus Agonis appellatur."

Št. 176.

Okoli 663.

Po Agonovi smrti je postal Lup furlanski vojvoda. Nekdaj je prišel po nekem nasipu, kateri se je že od starih časov sem nahajal v morju, s svojimi konjiki na otok Gradež, ki ni daleč od Ogleja. Na otoku je opustošil mesto ter s seboj odnesel zaklade oglejske cerkve.

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 17 (MG. SS. rer. Langob., 151): „Quo Agone mortuo, Foroiulanorum ductor Lupus efficitur. Hic Lupus in Grados insulam, quae non longe ab Aquileia est, cum equestri exercitu per stratam quae antiquitus per mare facta fuerat introivit, et depraedata ipsa civitate, Aquileiensis ecclesiae thesauros exinde auferens, reportavit."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 87): „Circa hec tempora Lupus dux Foriulanus in Gradus insula

[1]) Da mora tu stati „Felix, ne pa „Johannes", ne kaže samo tu navedeni citat iz Chron. patr. Aquil. alterum, ampak tudi „Catalogus patr. Aquil." Rubeis, l. c. p. 6), kjer so za patriarhom Fortunatom našteti: Felix, Joannes, Joannes, Petrus itd.

cum equestri exercitu per strata que antiquitus per mare facta fuerat introivit, et depredata ipsa civitate, Aquilegensis ecclesie thesauros exinde auferrens reportavit."

Danduli Chronicon, VI, c. 8, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 120): „Inter haec Lupus dux Forojulianus, qui Agadoto successerat, in Gradum insulam transiens cum equestri exercitu."

Št. 177.

Okoli 663.

Ko je langobardski kralj Grimoald šel nad Benevent, je izročil vodstvo svoje palače v Paviji furlanskemu vojvodu Lupu. Ta si je mislil, da Grimoald morebiti ne pride več nazaj in zato je jako ošabno gospodoval po rečenem mestu. Ko se je pa Grimoald povrnil, je šel Lup na Furlansko ter se tu spuntal zoper svojega kralja. Grimoald je nato pozval Obre, da bi prišli na Furlansko ter ugonobili Lupa, kar se je tudi zgodilo. [1]) Obrski kakan je premagal Lupa v štiridnevnem boju pri nekem kraju, ki se je zval „Flovius". [2]) Vojvoda je izgubil svoje življenje, begunci pa so iskali zavetja po utrjenih gradovih. Obri so potem nekoliko dni plenili in požigali po vsej deželi. Nato jim je kralj Grimoald velel, da bi nehali ropati. A Obri so mu odgovorili, da ne zapusté Furlanije, katero so si s svojim orožjem priborili. Sedaj je bil Grimoald prisiljen zbrati svojo vojsko, da bi pregnal Obre iz dežele. Sredi polja je postavil svoj tabor. Ker je pa okoli sebe imel le majhen del vojske, je z zvijačo premotil obrske poslance, da so mislili, da ima mnogobrojno armado na razpolaganje. To je prestrašilo obrskega kakana tako, da se je takoj z vso vojsko vrnil v svojo državo.

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 17 (MG. SS. rer. Langob., 151): „Huic Lupo, quando Grimuald Beneventum perrexit, suum palatium commendavit."

[1]) Po kateri poti so Obri prišli v Furlanijo in po kateri so se vrnili, ni znano. Napačno bi bilo, ako bi iz tega slučaja, da so vsled poziva langobardskega kralja v tistem času Obri prišli v Italijo, ne pa Slovenci, hoteli sklepati, da so bili ti takrat pod obrsko oblastjo. Najbrže kralj Grimoald ni zato poklical Slovencev na pomoč, ker so bili ti bolj naklonjeni furlanskim nezadovoljnežem, kakor pa njemu samemu. (Cfr. št. 178.) — Reči moram, da nimamo nobenih razlogov, iz katerih bi mogli sklepati, da so bili Slovenci takrat Obrom podložni.

[2]) Kraj „Flovius" je sedanja vas Fiume na Furlanskem. Poleg nje teče rečica Fiume, ki se izliva v Livenzo. (Cfr. Rutar v Letopisu Matice Slov. za 1885, str. 318.) Brez pravih razlogov je Linhart (Gesch. von Krain, II, 142) mislil, da je bila ta bitka ob Hubelju (Fluvius Frigidus) v Vipavski dolini, kjer pa ni nobenega kraja, ki bi se zval „Flovius". — Popolnoma neverjetno pa je, da bi bil pri Pavlu dijakonu omenjeni kraj Flovius sedanja Reka (Fiume) ob Kvarnerskem zalivu, ker je vendar iz njegovega pripovedovanja razvidno, da so Obri premagali Lupa na Furlanskem, ne pa v Liburniji.

Ibid. c 18: „Qui Lupus dum rege absente multa insolenter aput Ticinum egisset, quippe quem reversurum non aestimaret: revertente rege, sciens, eidem ea quae non recte gesserat displicere, Forumiuli petens, contra eundem regem suae nequitiae conscius rebellavit."

Ibid. c. 19: „Tum Grimuald, nolens civile bellum inter Langobardos excitare regi Avarum cacano mandavit, ut in Forumiuli contra Lupum ducem cum exercitu veniret eumque bello protereret. Quod et factum est. Nam veniente cacano cum magno exercitu, in loco qui Flovius dicitur, sicut nobis retulerunt seniores viri qui in ipso bello fuerunt, per tres dies Lupus dux cum Foroiulanis adversus cacani exercitum conflixit. Et prima quidem die validum eius exercitum, paucis suis vulneratis, prostravit. Secunda vero die, iam aliquantis e suis vulneratis et mortuis, pari modo multos ex Avaribus extincxit. Tertia vero die, iam pluribus ex suis sauciatis sive peremptis, nihilominus magnum cacani exercitum delevit praedamque copiosam invasit. At vero die quarto tantam super se multitudinem conspexerunt venientem, ut vix per fugam evadere possint."

Ibid. c. 20 (l. c. p. 152): „Ibi itaque Lupo duce perempto, reliqui qui remanserant sese per castella communiunt. Avares vero per omnes eorum fines discurrentes, cuncta rapinis invadunt vel subposito igni conburunt. Qui cum per aliquot dies hoc facerent, a Grimualdo eis mandatum est, ut iam a devastatione quiescerent. Qui legatos ad Grimualdum mittunt, dicentes, Foroiuli se minime relicturos, quam armis propriis conquisissent."

Ibid. c. 21: „Tunc Grimuald necessitate conpulsus exercitum quoadunare coepit, quatenus Avares de suis finibus exturbaret. In medio itaque campo sua castra et Avarum hospitium conponens cum exercitus partem exiguam haberet, eosdem ipsos quos habebat diverso habitu variisque instructos armis ante oculos legatorum per dies aliquot, quasi novus iugiter exercitus adventaret, frequenter transire fecit. Avarum vero legati dum eundem ipsum exercitum aliis et aliis modis praeterire conspiciunt, inmensam Langobardorum multitudinem esse, crediderunt. Quibus Grimuald ita dixit: „Cum omni hac quam vidistis exercitus multitudine statim super cacanum inruam et Avares, nisi de Foroiulanorum finibus velociter exierint." His visis et auditis legati Avarum cum haec suo regi nuntiassent, mox cum omni suo exercitu ad proprium reversus est regnum."

Št. 178.

Okoli 664.

Po Lupovi smrti je hotel njegov sin Arnefrit postati vojvoda furlanski. Ker se je pa zbal kralja Grimoalda, je ubežal k Slovencem v Karantanijo. Ž njih pomočjo si je hotel potem podvreči vojvodstvo, a Furlani so ga napadli ter ne daleč od Čedada pri gradu Nimisu (pri Nemah) umorili.

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 22 (MG. SS. rer. Langob., 152): „Denique Lupo hoc modo ut praemisimus interempto, Arnefrit, eius filius, voluit in loco patris aput Foroiuli optinere ducatum. Sed metuens Grimualdi regis vires, fugiit ad Sclavorum gentem in Carnuntum, quod corrupte vocitant Carantanum.[1]) Qui postea cum Sclavis adveniens, quasi ducatum eorum viribus resumpturus, aput Nemas castrum, quod non longe a Foroiuli distat, inruentibus super se Foroiulanis, extinctus est.“[2])

Št. 179.

Okoli 664.

Po Lupovi smrti je **Vektari** postal vojvoda furlanski. Rodil se je v Vicenzi ter je bil dober in milostljiv vladar. Ko so **Slovenci** čuli, da se je Vektari napotil v Pavijo, so zbrali močno vojsko ter so hoteli napasti Čedad. Ne daleč od tega mesta pri **Briščah**[3]) so postavili svoj tabor. Prigodilo se je pa, da se je bil vojvoda Vektari povrnil iz Pavije že prejšnji večer, česar pa Slovenci niso kar čisto nič opazili. Ker so Vektarijevi grofje odšli in sicer vsak na svoj dom, se je vzdignil le on sam s 25 možmi ter šel nad Slovence. Ko so ti videli to malo krdelce, so se smejali ter rekli, da gre pač nad nje patriarh s svojimi duhovniki. Ko je Vektari dospel do mosta nad reko Nadižo[4]), pri katerem so se postavili Slovenci, je vzel z glave svojo čelado ter se jim dal spoznati; imel je namreč plešasto glavo. Ko so Slovenci videli, da je Vektari sam prišel, so se prestrašili tako, da so mislili bolj na beg, kakor pa na boj. Vektari je nato s svojim malim krdelcem napadel Slovence ter jih pobil toliko, da jih je izmed 5000 mož le prav malo ubežalo.[5])

---

[1]) Pisatelj je tu zamenjal ime mesta Carnuntum z imenom slovenske dežele Carantanum.

[2]) Ta notica Pavla dijakona nam dovolj jasno kaže, da so bili Slovenci po Karantaniji okoli leta 664. popolnoma samostojni. Puntarski sin kakega kneza ne bo iskal zavetja in vojne pomoči pri zavisnem narodu!

[3]) „Broxas“ so Brišče. Tako se zove vas blizu Nadiže na zemlji beneških Slovencev. To ime (in fines Broxias, in Broxianis montibus) se nahaja tudi v neki listini kralja Berengarja iz l. 888. (Beiträge zur Kunde steierm. Geschichtsquellen, IX, 88.)

[4]) Tu nam je misliti na most v bližini Ažle nad Čedadom. Pri tem mostu je dandanes jezikovna meja med Slovenci in Furlani.

[5]) Kakor na nekaterih drugih mestih, tako hoče Paulus diaconus tudi tukaj nekoliko proslaviti svoje rojake in njih hrabrost, in sicer na račun zgodovinske resnice. Razume se, da mu ne moremo verjeti, da bi bilo 5000 oboroženih Slovencev, ki so se lahko branili v svojem taboru in ki so se hoteli polastiti utrjenega mesta, bežalo pred 25 možmi ter se dalo od njih pobiti. Ako bi bil Vektari res tako predrzen, kakor ga nam opisuje langobardski zgodovinopisec, bi bil gotovo moral poplačati svojo smelost z življenjem ali pa vsaj s svojo prostostjo.

Pauli diaconi Historia Langob., V, c. 23 (MG. SS rer. Langob.,
p. 152. 152, 153): „Deinde ordinatus est aput Foroiuli dux Wechtari, qui fuit oriundus de Vincentina civitate, vir benignus et populum suaviter regens. Hunc cum audisset Sclavorum gens Ticinum profectum esse, congregata valida multitudine, voluerunt super Foroiulanum castrum inruere; et venientes castrametati sunt in loco qui Broxas dicitur, non longe a Foroiuli. Secundum divinam autem dispositionem contigit, ut dux Wechtari superiori vespere a Ticino reverteretur nescientibus Sclavis. Cuius comites cum ad
p. 153. propria, ut adsolet fieri, remeassent, ipse hoc nuntium de Sclavis || audiens, cum paucis viris, hoc est viginti quinque, contra eos progressus est. Quem Sclavi cum tam paucis venire conspicientes, inriserunt, dicentes, patriarcham contra se cum clericis adventare. Qui cum ad pontem Natisionis fluminis, qui ibidem est ubi Sclavi residebant, propinquasset, cassidem sibi de capite auferens, vultum suum Sclavis ostendit; erat enim calvo capite. Quem dum Sclavi, quia ipse esset Wechtari, cognovissent, mox perturbati, Wechtari adesse clamitant, Deoque eos exterrente, plus de fuga quam de proelio cogitant. Tunc super eos Wechtari cum paucis quos habebat inruens, tanta eos strage prostravit, ut ex quinque milibus viris vix pauci qui evaderent remanerent."

Št. 180.

668, po 15. juliju.

Ko je bil bizantinski cesar Konstant v Sirakuzah umorjen[1]), se je spuntal Mezezij, ki se je takrat z vzhodno (bizantinsko) vojsko mudil v Siciliji ter se hotel polastiti države. Nato so se vzdignili zoper njega oddelki italske vojske, ki so prišli iz Istre, Kampanije, Sardinije in Afrike. Zbrali so se v Sirakuzah, premagali Mezezija ter ga umorili.

Gesta pont. Rom., Adeod. (MG. Lib. pont., I, 190): „Huius temporibus Mezezius, qui erat in Sicilia cum exercitu Orientale, intartizavit et arripuit regnum. Et perrexit exercitus Italiae per partes Istriae, alii per partes Campaniae, nec non et alii per partes Sardiniae Africae; pari modo venerunt Sicilia in civitate Syracusana, et deo auxiliante interemptus est nec dicendus Mezezius; . . . "

Pauli diaconi Hist. Langob., V, c. 12 (MG. SS. rer. Langob., 150): „Interfecto igitur aput Siracusas Constante imperatore, Mecetius in Sicilia regnum arripuit, sed absque orientalis exercitus voluntate.[2]) Contra quem Italiae milites alii per Histriam, alii per partes Campaniae, alii vero a partibus Africae et Sardiniae venientes in Siracusas, eum vita privarunt."

---

[1]) Bizantinski cesar Konstant je bil dné 15. julija leta 668. umorjen.

[2]) Pavel dijakon je to, kar tu pripoveduje, posnel po Lib. pont., a je, kakor se kaže, površno postopal, ko trdi, da se je Mezezij vzdignil proti volji vzhodne vojske.

Št. 181.

Od 668 do 673.

Gradeški patriarh Štefan II. je bil doma v Poreču. Za patriarha so ga izvolili tisti škofje, duhovniki in prebivalci Nove Venecije in Istre, ki niso živeli pod langobardskim jarmom. Vladal je pet let in dva meseca. Ko je umrl, je bil pokopan na Gradežu v kapeli sv. Ivana.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 11): „Deinde (sc. post Maximum) successit ad regendam ecclesiam Stephanus presul, qui ann. numero V pontifex fuit. eo vero mortuo atque sepulto in eodem castro (sc. Gradensi) iuxta basilicam beati Johannis evvangeliste."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c. I, 87): „Huic (sc. Maximo) successit Stephanus patriarcha."

Ibid. (p. 88): „Anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo secundo[1]) Stephanus patriarcha ex hac luce migravit, qui ecclesiam Gradensem rexit annos quinque.

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Huic (sc. Maximo) successit Stephanus patriarcha, qui fuit nacione Parenciane civitatis; vixit in patriarchatu an. 5."

Danduli Chronicon, VI, c. 9 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 121): „Stephanus secundus patriarcha creatus est anno Domini DCLXX.[2]) Hic Parentio civitate Istriae natus, ab episcopis, clero et populo novae Venetiae et Istriae, qui a Longobardorum jugo exempti erant, patriarcha electus et consecratus est."

Ibid. VI, c. 9, pars 8 (l. c. p. 122): „Stephanus itaque patriarcha finitis annis V, mensibus II in ecclesia sua moritur et in capella sancti Joannis in eadem urbe sepultus est."

Št. 182.

Okoli 670.[3])

Anonymus Ravennas omenja v svoji Cosmographiji (IV, c. 19, ed. Pinder et Parthey, p. 215, 216) med drugimi panonskimi mesti tudi

---

[1]) Primogenij je postal gradeški patriarh leta 628. Ako je res vladal 20 let in 3 mesece, njegov naslednik Maksim tudi 20 let, Štefan II. pa 5 let in 2. meseca, tedaj moramo trditi, da je ta umrl leta 673., ne pa 672., kakor piše kronist.

[2]) Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 303 in 305.

[3]) Anonymus Ravennas je sestavil svoje geografično delo med letom 667. in 670. po Kr. — Ker je gradivo zajemal iz starejših spisov, zato za naše kraje večinoma ni orisal takratnega zemljepisnega stanja. Kar nam navaja, se navadno nanaša še na razmere v rimski dobi.

p. 216. naslednja: „... *Aquaviva*[1]), *Remista*[2]), || *Petaviona*[3]), *Vincensimo*[4]), *Ligano*[5]), *Salla*[6]), *Aravona*[7]), *Savaria*[8])."

Kar se tiče panonskih rek, navaja le štiri, med njimi tudi
p. 218. Dravo in pa Blatno jezero (IV, c. 19, p. 218, 219): „*Per quas Pannonias transeunt plurima flumina, inter cetera quae dicuntur, id est Ira, Bustricius. In qua Pannonia est lacus maximus qui dicitur*
p. 219. *Pelsois*[9]), *item flumina* || *Parsium, Dravis.*"

On pravi, da med Gorenjo in Dolenjo Panonijo je bila pokrajina Valeria, ki je imela več mest. Potem našteva nekatera mesta, ki so bila v tej pokrajini (IV, c. 20, p. 219, 220): „*Item iuxta ipsam Pannoniam est patria quae dicitur Valeria, quae et media appellatur provincia, pro eo quod reiacet inter supra scriptas Pannonias.*[10]) *ipsi eandem discripserunt philosophi; sed ego secundum praefatum scriptorem Marcummirum Gothorum philosophum civitates inferius designatas eiusdem Valeriae nominavi in qua Valeria plurimas civitates fuisse legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Acunum*[11]), *Usum*[12]). *Malatis*[13]), *Ca-*
p. 220. *tio*[14]), *Cornacum*[15]), || *Alusione*[16]), *Annama*[17]), *Clautiburgum*[18]), *Li-*

[1]) Aquaviva je bila blizu tam, kjer je sedaj Varaždin na Hrvaškem. Cfr. Letopis Matice slov. za leto 1897, str. 13.

[2]) Remista (Ramista) je bila nekako v sredi med Varaždinom in Ptujem.

[3]) Petaviona je sedanji Ptuj.

[4]) Vincensimo (Ad vicesimum) je bil morebiti blizu sedanjega Središča na Štajerskem. Cfr. Letopis, stran 12.

[5]) Ligano (Alicano, Halicano) je bil morebiti pri Dolenji Lendavi ali pa pri Miklovcu. Cfr. Letopis, str 12

[6]) Salla (Salle) je bil kraj pri reki Sali morebiti blizu tam, kjer je sedaj Lövo.

[7]) Aravona (Arrabone) je bil kraj pri reki Rabi najbrže nekako tam, kjer je sedaj Körmönd.

[8]) Savaria se je zvala sedanja Ogrska Sobotica (Szombathely, Steinamanger).

[9]) Lacus Pelsois je Blatno jezero.

[10]) Pannonia prima ali superior je bila bolj na severozahodu tik Norika, Pannonia secunda ali inferior pa v sedanjem Sremu med Savo, Dravo in Donavo. Vmes med obema na zahodni strani ondotnega dela Donave nekako do Blatnega jezera je bila Valeria.

[11]) Acunum ali Acumincum je bil tam, kjer je sedaj Slankamen ob Donavi na vzhodnem Hrvaškem.

[12]) Usum ali Cusum je bil na mestu sedanjega Petrovaradina.

[13]) Malatis ali Bononia, sedaj Banostor.

[14]) Catio ali Cuccio, sedaj Ilok v Slavoniji.

[15]) Cornacum je bil za 16 rimskih milj (kakih 6 ur) od Iloka proti zahodu.

[16]) Alusione (prav za prav Lussonium, Λουσσόνιον) je bil blizu Donave v sedanji Tolnski županiji na Ogrskem tam, kjer je sedaj Kömlöd.

[17]) Annama (Annamatia) se je zvala rimska postaja od Lussonija za 25 rimskih milj proti severu ter je bila blizu sedanjega Duna-Földvara.

[18]) Clautiburgum (prav za prav Teutoburgium, Τευτοβούργιον) je bil v Slavoniji pri Dalji ne daleč od izliva Drave v Donavo.

vorin. Donatianis, Antiana[1]*, Lugione*[2]*, Belsalino*[3]*, Lumano, Cardelaca.*"[4])

Nato dostavlja ravennski geograf, da na neki drugi strani iste (?) pokrajine, ki sega do Save in po kateri so po Jordanovi trditvi nekdaj prebivali Markomani[5]), so bila še druga mesta, katera potem po imenih navaja. (IV, c. 20, p. 220, 221): „*Item ad aliam partem sunt civitates, id est Sicce, Fines, Romula, Nomiduni, Cruppi, Acerbo, Atamine.* ‖ *Quam Valeriam aliquando Marcannorum gens obtinuit, sicut testatur multotiens supra scriptus Iordanis sapientissimus chronographus. quam Valeriam finit fluvius maximus qui dicitur Saus.*"[6]) p. 220. p. 221.

Tik (posavske) Valerije je bila dežela Carneola ali Carnech, ki se je v starih časih tudi Alpes Iuliana zvala. V tej deželi je bilo več mest, izmed katerih pisatelj tudi nekatera navaja. Visoko v gorah Carneole je neko jezero; dalje ima ta dežela več rek, med katerimi je tudi „Corcac". (IV, c. 21, p. 221—223): „*Item iuxta ipsam Valeriam ponitur patria que dicitur Carneola, quae et Alpes Iuliana antiquitus dicebatur. quam patriam Carnech, qui Valeriam* p. 221.

---

[1]) Antiana je bila med Osekom (Mursa) in Pečuhom (Sopianae).

[2]) Lugione (nom. Lugio) je bil od Antiane za 25 rimskih milj proti severu nekako tam, kjer je sedaj Szekcsö.

[3]) Belsalino (Σαλῖνον, Vetus salinas, Vetusallo). Ta kraj je bil pri Donavi tam, kjer je sedaj Adóny nasproti Csepelskemu otoku.

[4]) Lega tu navedenih krajev nam kaže, da je bila Valeria, o kateri Anonymus Ravennas na tem mestu govori, tista pokrajina, ki je bila kot taka tudi drugim pisateljem znana.

[5]) Jordanes (Romana, § 217, ed. MG. Auct. ant. tom. V, p. 27) pravi: „Marcomanni namque et Quadi in illa Valeria, que inter Draum Danubiumque interiacet, ab eodem tunc ductore oppressi . . ." Tu omenjena Valeria ni bila tedaj kaka pokrajina ob Savi, pač pa tista, katero sta reki Drava in Donava oklepali.

[6]) Kje so stala zgoraj našteta mesta? — Ni težko uganiti, da Sicce je sedanji Sisek pri izlivu reke Kolpe v Savo. V besedi Nomiduni tiči ime rimskega mesta Noviodunum ali Neviodunum, čegar ostanki se nahajajo na Krškem polju na Dolenjskem. Fines je nekdanja rimska postaja „Ad fines", kakor jo navaja Tab. Peutingeriana. Ta postaja je bila za 20 rimskih milj oddaljena od Siska ter je stala ob cesti, ki je peljala v Neviodunum. Ob isti cesti le za deset rimskih milj od Nevioduna proč je stala postaja Romula. Cruppi je isto, kar Crucio. To ime navaja Peutingerjeva tabla. Dotični kraj je bil na Dolenjskem in sicer 16 rimskih milj oddaljen od Nevioduna in ravno toliko tudi od sedanjega Trebnjega. Postaja Acerbo (na Peutingerjevi tabli stoji Aceruone) je bila tam, kjer je sedaj vas Hudo med Višnjo goro in Zatičino. V besedi Atamine tiči morebiti ime nekdanje Emone (Ad Emonam).

Iz tega je razvidno, da en del tiste Valerije, o kateri govori neznani ravennski geograf, je obsegal tudi sedanje Dolenjsko nekako do mesta Ljubljane ter tudi sosednje strani Hrvaškega. Rečeni pisatelj pozna pravo Valerijo tam daleč na vzhodu pri Donavi; a z istim imenom nazivlje tudi nekdanjo pokrajino Savijo. Se je li to zgodilo vsled kake pomote ali iz drugih razlogov, ni mogoče sedaj razsoditi.

patriam, ipsi eandem descripserunt philosophi: sed ego secundum supra scriptum Marcomirum Gothorum philosophum civitates inferius designatas eiusdem Carnech patriae nominavi. in qua Carnech patria quasdam fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est Carnium. Scoldium, Bipplium,
p. 222. ‖ *Ris, Planta, Clemidium, Sedo.*

Item in valle eiusdem patriae sunt civitates, id est Seution, Patiuma, Sorbam, Eperunto, Precona, Lebra, Ambito, Barneo, Paris, Elebra, Ecuno, Selunto, Poreston, Artara, Ranio, Rinubio, Benela, Cliena. ‖

p. 223. *In cuius patriae summitate montium lacum esse legimus. quae patria diversa habet flumina, inter cetera fluvius qui dicitur Corcac.*"[1])

---

[1]) Ne bo odveč, ako nekoliko pretresujemo to, kar nam ravennski geograf o Carneoli pripoveduje. On trdi, da se ta zemlja nahaja tik pokrajine Valerije. Ker je ta, kakor smo prej omenili, obsegala Dolenjsko, se nam nehoté vsiljuje v glavo, da se je Carneola rečenega zemljepisca razprostirala po sedanjem Gorenjskem. To dokazuje tudi njegova trditev, da se je Carneola nekdaj Alpes Iuliana zvala. Alpes Iuliana so Julijske Alpe, katere nam je iskati po severozahodnem Gorenjskem in severnem Goriškem tja do Bele pri Pontebi, kjer se pričenjajo Karnske Alpe. Proti jugu segajo Julijske Alpe do kraškega gorovja po Notranjskem.

Ravennski geograf je tudi zapisal, da je v Carneoli visoko v gorah neko jezero. Brez dvoma je mislil na Bohinjsko ali pa Blejsko jezero. V Karniji na Beneškem ni nobenega jezera in tako je tedaj to nov dokaz, kje nam je iskati Carneolo in njena nekdanja mesta. Ne morem pritrditi Hitzingerju (Mitth. des hist. Ver. f. Krain, 1862, str. 92), ki misli na Cirkniško jezero, ker to ni visoko v gorah in tudi ne v Julijskih Alpah.

Dalje pravi rečeni pisatelj, da ima omenjena zemlja več rek, med katerimi je tudi „Corcac". — Katera je ta reka? Dolenjska Krka ne more biti, ker je ta tekla po pokrajini, katero ravennski zemljepisec imenuje Valerijo. Še manj bi bilo mogoče misliti na Krko, ki teče po Koroškem. Tudi ne more biti Ljubljanica, katero je Strabon po pomoti imenoval Κορκόρας. Ako bi šli v beneško Karnijo, ne dobili bi tam nobene rečice, katere ime bi bilo le nekoliko podobno besedi „Corcac". Po mojih mislih je ta Corcac sedanja Kokra, ki se pri Kranju izliva v Savo.

Če imamo vse to pred očmi, moramo reči, da je Carneola, o kateri govori ravennski kozmograf, sedanje Gorenjsko. Mesta, katerih imena nam je ohranil neznani pisatelj iz Ravenne, so večinoma stala po sedanjem Gorenjskem v tistem času, ko še ni bilo ondi naših prednikov. Prvo izmed navedenih mest je Carnium, katero je po mojem mnenju stalo tam, kjer je sedaj Kranj; ni pa sedanji Zuglio (nekdanji Iulium Carnicum) na severnem Beneškem, kakor se je dosedaj v obče mislilo. Mesta, katera so našteta „in valle eiusdem patriae", so se nahajala najbrže v dolini reke Save med Kranjem in Trbižem, ne pa v dolini gorenjega Taljamenta, kajti ravennski geograf prišteva to reko beneškemu vodovju in ondotno zemljo tja do Karantanije Italiji. Morebiti bi kdo opomnil, da so gorenjska tla premajhna za toliko mest, kolikor jih je navedel neznani pisatelj iz Ravenne. Temu se lahko odgovori, da po dolini gorenjega Taljamenta je še manj prostora, kakor pa po Gorenjskem. Sicer je pa morebiti ta ali oni izmed naštetih krajev stal v kaki drugi dolini Julijskih Alp, tako n. pr. v gorenji Soški dolini.

Ob morju je bila trsatska Liburnija, ki je tudi obsegala več mest. Ta pokrajina se je (na zahodu) dotikala Istre. (IV, c. 22, p. 223 p. 223.
do 225): *„Iterum ad mare magnum, id est ad colfum occidentalem, ponitur patria quae dicitur Liburnia Tarsaticensis. quam patriam Liburniam supra scripti qui Carnech patriam nominaverunt, ipsi eandem desrcipserunt philosophi*[1]*) sed ego secundum praefatum Marcomirum Gothorum philosophum civitates inferius dictas eiusdem Liburniae patriae nominavi. in qua patria plurimas fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est civitas Elona*[2]), *item Dan, Coriton*[3]*),* ‖ *Argerunto*[4]), p. 224.
Bigi[5]), *Ospela*[6]), *Puplisca*[7]), *Senia*[8]), *Turres*[9]), *Raparia*[10]), *Tharsaticum*[11]), *Lauriana*[12]), *Albona*[13]).

Rekel sem, da Carnium je najbrže sedanji Kranj. Kar se tiče ostalih krajev, katerih imena nam je zapisal ravennski kozmograf, moram reči, da jih ne morem najti, naj jih že iščem po Karniji ali pa po Gorenjskem. Najbrže so dotični kraji večinoma stali po sedanjih gorenjskih tleh. A v teku časa, posebno med ljudskim preseljevanjem, so bili razrušeni. Ko so proti koncu šestega stoletja Slovenci posedli sedanjo gorenjsko stran, so na razvalinah zgoraj naštetih krajev in mest postavili nove naselbine ter jim navadno dali domača slovenska imena, kakor Loka, Kamnik, Radovljica, Tržič, i. t. d. Stara imena so se polagoma pozabila ali pa v ustih novih naselnikov predrugačila tako, da jih sedaj ni več mogoče spoznati. Iz vsega je jasno, da je bila gorenjska stran v rimski dobi gosto naseljena.

Hitzinger (Mitth., op. cit., str. 92 in 114) išče zgoraj navedene kraje po Gorenjskem, Notranjskem, Goriškem in Beneškem. Ker je jako svojevoljno razlagal razna imena, nima njegov spis prave znanstvene veljave. Nikakor mu ne morem pritrditi, da Scoldium je Solkan, Planta Planina, Precona Bračan pri Korminu itd. Tudi ni na mestu, da bi identificirali krajevna imena, katera čitamo v kozmografiji ravennskega pisatelja, s takimi sedanjimi krajevnimi imeni, katera imajo brez dvoma slovenski izvir, kajti spisi, iz katerih je rečeni geograf zajemal, so gotovo starejši, kakor pa dotični slovenski kraji. Napačno bi bilo, ako bi trdili, da je v besedah Planta in Planina, Lebra in Labore, Selunto in Sela, Poreston in Porečje, Rinubio in Ravnica, Benela in Bela, Cliena in Klanec itd. kaka filologičua zveza.

[1]) Mommsen in nekateri drugi učenjaki trdijo, da so gotovski filozofi Aitanarid, Eldevald in Markomir, katerih imena ravennski zemljepisec večkrat navaja, izmišljene osebe; a zopet drugi pisatelji pa mislijo, da so živeli takrat, ko je vladal vzhodnogotovski kralj Teodorik.

[2]) Elona je stara Aenona, sedanji Nin v severni Dalmaciji.

[3]) Coriton je rimski Corinium (Κορίνιον) ter sedanji Karin v severni Dalmaciji.

[4]) Argerunto je nekdanji Argyruntum (Ἀργυροῦντον), ki je stal blizu tam, kjer se Zrmanja izliva v morje.

[5]) Bigi je stari Vegium (Οὐεγία), ki je stal ob morju blizu sedanje hrvaško-dalmatinske meje.

[6]) Ospela je Plinijeva Ortopula in Ptolomejeva Ὄρτοπλα ter se je nahajala na zemlji sedanjega hrvaškega Primorja.

[7]) Puplisca je rimska Lopsica, ki je stala najbrže nekoliko proti jugu od sedanjega Senja v hrvaškem Primorju.

[8]) Senia je sedanji Senj.

[9]) Turres je rimski Ad turres med Senjem in Trsatom.

[10]) Kraj Raparia je bil blizu Trsata.

[11]) Tharsaticum je sedanji Trsat blizu Reke v hrvaškem Primorju.

[12]) Lauriana je sedanja Lovrana v Istri.

[13]) Albona je sedanji Labin v Istri.

Item supersunt in ipsa provincia Liburnia, id est Olisa,
p. 225. *Tarneum, Abendone*[1]*, Parupion*[2]*, Ethetia*[3]*, Ancus*[4]*).*

Item iuxta ipsam Liburniam litus mare magnum est patria quae dicitur Istria, quae ex ista pertinet."

Italija je imela 18 pokrajin, med njimi tudi Beneško in Istro. (IV, c. 29, p. 247): „*Quae Italia habet infra se provincias famosissimas decem et octo, id est Liguria, provincia Venetiarum, Istria: ...*"

Na Beneškem je bilo mnogo mest. (IV, c. 30, p. 253—254):
p. 253
p. 254. „*Item in regione Venetiarum sunt civitates, id est Vicentia*[5]*, Patavium*[6]*, Tarbision*[7]*, Altinum*[8]*, quae et Altilia quondam dicebatur, antequam ab Attyla esset capta, Opitergium*[9]*, unde dicuntur Opitergini, Concordia*[10]*.*

Item supersunt civitates, id est Filtrio[11]*, Susonnia*[12]*, Ceneda*[13] *Aquileia, Foroiulium*[14]*.*

Tudi po Istri je bilo več mest. (IV, c. 30, p. 255): „*Item in regione Istriae sunt civitates, id est Tregeste*[15]*, Sapparis*[16]*, Humago*[17]*, Neapolis*[18]*, Parentio*[19]*, Ruigno*[20]*, Pola*[21]*.*"

Pisatelj nato našteva razna primorska mesta Italije, začenši pri Raši, kjer je bila meja med Liburnijo in Istro, pa do Galskega
p. 255. zaliva. (IV, c. 31, p. 255—257): „*Dicere civitates eiusdem Italiae*
p. 256. *circa maris litora positas ab ima Italia inchoëmus, id est a civitate Arsiae*[22]*, quae finitur inter provinciam Liburniam et Istriam.*

[1] Abendone je rimski Avendone ter je stal v sedanjem hrvaškem Primorju.
[2] Parupion je nekdanji Arupium, ki je bil blizu tam, kjer je dandanes Otočac v hrvaškem Primorju.
[3] Ethetia je to, kar Epidotio na Peutingerjevi tabli.
[4] Ancus je bil v hrvaškem Primorju.
[5] Sedaj Vicenza na Beneškem.
[6] „ Padova „ „
[7] „ Treviso „ „
[8] „ Altino „ „
[9] „ Oderzo „ „
[10] „ Concordia „ „
[11] „ Feltre „ „
[12] „ Susigana „ „
[13] „ Ceneda „ „
[14] „ Čedad „ „
[15] Tregeste je sedanji Trst.
[16] Sapparis ali Siparis je sedanji Sipar v zahodni Istri.
[17] Humago je sedanji Omak (Umago) v zahodni Istri.
[18] Neapolis je sedanji Novi grad (Cittanuova) v Istri.
[19] Parentio ali Parentium je sedanji Poreč.
[20] Ruigno je sedanji Rovinj. Tu se mesto prvikrat omenja v zgodovini.
[21] Pola je sedanji Pulj.
[22] Mesto ali kraj Arsia nam je iskati v Istri pri reki Raši.

sed quia iam antea alias civitates nominavimus, ut membratim eas per singulas provincias exponeremus, attamen ut significemus quae sint civitates vel civitatum territoria, ideo exponimus nominando, id est Arsia, Nessatio[1], *Pola, Ruginio, seu Ruigno, Parentium. Neapolis, Humago,* ‖ *Siparis, Silbio*[2], *Piranon*[3], p. 257.
Capris[4], *Tregesten, Foroiulium, Puciolis*[5], *Aquileia, Concordia, Altinum . . .* "

Dalje navaja razne reke po Beneškem in po Istri. (IV, c. 36, p. 290, 291): „*In provincia autem quam praediximus Vene-* p. 290.
tiarum pertinente ex Italia sunt diversa flumina, inter cetera quae dicuntur Retron[6] *quod Redenovo dicebatur, Astago*[7], *Brinta*[8], *Sile*[9], *Liguentia*[10], *Plave*[11], *Taliamentum.*

Nominavimus etiam Istriam ex Italia pertinentem; in qua p. 291.
Istria sunt diversa flumina, inter cetera quae dicuntur, id est Rusano[12], *Argaone*[13], *Nengone*[14] *et Arsia.*"

Italija je na (severni) strani za mejo imela visoke gore (Alpe), ki se na enem koncu dotikajo Galskega morja pri Ventimiglii[15], na drugem pa Jadranskega pri Plominu ne daleč od liburnijskega mesta Trsata. Na eni strani tega gorovja je bila Italija, na drugi pa razne druge dežele, med njimi tudi Karantanija in pa domovina Karnov. Vrhove na zemlji Karnov so že od nekdaj imenovali Julijske Alpe[16]) (IV, c. 37, p. 292, 293): „*Completur autem praedicta Italia habens* p. 292.
finem ab ipso latere excelsos montes quos quidam Titanos dicunt, qui pertingunt mari Gallico non longe a praedicta civitate Viginti-

---

[1]) Mesto Nesactium (Νέσακτον), katero že Plinij in Ptolemaej omenjata, je bilo v južni Istri.

[2]) Silbio je sedanja Žalborna (Salvore) blizu Pirana.

[3]) Piranon je sedanji Piran.

[4]) Capris je sedanji Koper.

[5]) Puciolis je sedanja vas Pozzuolo blizu Vidma na Beneškem.

[6]) Retron, t. j. ῥεῖθρον = reka. Najbrže so tako zvali kak del padskega ustja.

[7]) Astago je sedanja Adiža.

[8]) Brinta je sedanja Brenta.

[9]) Sile. — Tako se še dandanes zove reka, ki teče mimo mesta Trevisa.

[10]) Liguentia je sedanja Livenza.

[11]) Plave je sedanja Piave.

[12]) Rusano je sedanja Rižana v severni Istri.

[13]) Argaone je sedanja Dragonja.

[14]) Nengone je sedanja Mirna v Istri. Omenim naj, da Itin. Ant. pozna postajo „Ad Ningum".

[15]) Mestice Ventimiglia je pri Sredozemskem morju blizu sedanje italijansko-francoske meje.

[16]) Iz tega je razvidno, da je italska zemlja takrat segala do Karantanije, ali z drugimi besedami, da je zemlja ob gorenjem Taljamentu, kjer je sedaj Karnija, spadala pod Italijo.

milia. qui montes dividunt inter provinciam Septimanam [1]) *et Italiam, inter Burgundiam et Italiam, inter Maurianos* [2]) *et Italiam,*
p. 293. *inter Ranicos* [3]), *quae modo a Bauvariis dominatur, et Italiam* || *inter Carontanos* [4]), *et Italiam, inter patriam Carnium* [5]) *et Italiam; quod iugum Carnium dicebatur ab antiquis Alpis Iulia. qui montes finientes ipsam Italiam descendunt ex parte ad mare Adriaticum nono longe a civitate Tharsatico provinciae Liburniae in loco qui dicitur Phanas* [6]). *a secundo autem latere habet ipsa Italia finem praedictum mare magnum Adriaticum, cuius litore ponitur ipsa Italia, usque ad completam superius dictam provinciam Istriam.*"

Kar se tiče **mest med Dračem in Ravenno**, omenja ravennski pisatelj razen drugih tudi naslednje (V, c. 14, p. 381—383): „...
p. 381. *Enona, Agit* [7]), *Corinthon, Argerunton, Bigi, Ospela, Publisca,*
p. 382. *Senia, Turres, Raparia, Tharsaticum, Lauriana, Albona, Arsia,* || *Nesatium, Pola, Revingo* [8]), *Parentium, Neapolis, Humago, Siparis, Silbonis, Pirano, Capris, Tergeste, Adbessicin* [9]), *Foroiulium,*
p. 383. *Putiolis, Aquileia,* || *Concordia, Altinum,* ... "

Guidonis Geographica, c. 5 (ed. Pinder et Parthey, p. 453): „Italia habens fines ab occidente montes excelsos, quos quidam Titanos dicunt, alii Alpes Iovias nominant, incipientes a mari Gallico, quod et Tirrenum, haud longe a praedicta civitate Vigintimiliò. qui videlicet montes dividunt inter provinciam Septimanam et Italiam, inter Retianos et Italiam, inter Carantanos et Italiam, inter patriam Carnuntum et Italiam, quod iugum Carnich ab antiquis Alpes Iuliae dicebantur, quique etiam tali modo claudentes Italiam descendunt ad sinum maris Adriatici non longe a civitate Tharsatico provinciae Liburniae in locum qui dicitur Fanas."

---

[1]) Pokrajina Septimania je bila v južnem delu Galije.

[2]) Prebivalce „Maurianos" nam je iskati po sedanjem Savojskem, kjer so se, kakor čitamo v letopisih osmega in devetega stoletja, nahajali „vallis Maurienna" in „Maurienna urbs".

[3]) Namesto „Ranicos" ima Guidon v svoji geografiji „Retianos". Misliti nam je na prebivalce stare Recije.

[4]) Tu se prvikrat v zgodovini omenjajo „Carontani" (Karantani).

[5]) Patria Carnium je ravno to, kar Carneola ali pa Carnech patria.

[6]) Phanas je sedanji Plomin (Fianona) v Istri. Sosednji del morja so nekdaj zvali „sinus Flanaticus".

[7]) Namesto „Agit" ima ravennski geograf na nekem drugem kraju (IV, c. 22) besedo „Dan".

[8]) Namesto „Revingo" ima rečeni pisatelj drugod (IV, c. 30 in 31) Ruigno in Ruginio.

[9]) Adbessicin je morebiti nekdanja postaja „Anesica", ki je stala nekako med Prosekom in Opčino pri 24. miljniku od Ogleja. Mogoče je pa tudi, da se je kraj prav za prav glasil „Ad vicesimum" ter bil pri 20. miljniku od Ogleja.

Ibid., c. 6 (p. 453, 454): „A secundo latere est Italiae finis per || litora p. 453.
praedicti sinus maris Adriatici usque ad expletum tractum totius provinciae p. 454.
Histriae."

Ibid., c. 17 (p. 459): „Item in regione Venetiarum sunt civitates Vicentia, Patavium, Altinum, Concordia, Trabium [1]), Opitergium."

Ibid., c. 18 (p. 459. 460): „Item desuper sunt civitates Filaria [2]), p. 459.
Sosonia, Ceneda, || Aquilegia, Foroiulii." p. 460.

Ibid., c. 19 (p. 460): Item in regione Histriae sunt civitates Treiesta, Sapara, Umagum, Neapolis, Parentia, Ribingium, Pola."

Ibid., c. 20 (p. 460, 461): „Nominare itaque litoreas Italiae civitates volens, ab inferioribus partibus inchoandum est, id est a civitate Arsia, quae confinium Liburniae Histriaeque provinciarum est, sed quia iam superius dictas ingressi civitates, ut membratim eas in unaquaque provincia exponerem, nunc easdem non incongrue reiterans ordinatius explicabo: Arsia, Nissacium,
Pola, Ribingium, Neapolis, Umagum, || Sapara quae et Sibaris, Silvium, p. 461.
Piranium, Capris, Treiesta, Foroiulii, Puciolis, Aquileia, Concordia, Altinum . . ."

Kar se tiče mest med Dračem in Ravenno, omenja Guidon c. 115.
razun drugih tudi naslednje (c. 115, 116, 117, p. 543, 544): „ . . . Ebona, p. 543.
Agit, Corinthon, || Argerunton, Bigi, Ospella, Publisca, Senia, Turres, Ra- c. 116.
paria, Tharsaticum, Laureana, Albona, Arsia, Nesacium, Pola, Remigium,
Parentium, Neapolis, Humagum, Sipparis, Silbonis, Piranum. || Capris c. 117.
Tergeste, Alessiccion, Foroiulium, Puciolis, Aquileia nobilis et olim inclita: hanc Attila saevissimus cepit et diruit: Concordia, Altinum . . ."

Št. 183.

Okoli 670.

Za oglejskim patriarhom Feliksom je sledil Ivan II., ki je vladal devet let.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): „Johannes patriarcha sedit annis IX."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Johannes patriarcha sedit annis IX."

Št. 184.

Od 673. do 683.

Gradeški patriarh Agaton je bil rojen v Kopru. Za patriarha so ga izvolili sufragani Nove Venecije in Istre. Vladal je deset let ter bil pokopan zraven svojega prednika.

[1]) Trabium. — Anon. Rav. ima Tarbision.

[2]) Filaria. — Anon. Rav. ima Filtrio.

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 88): „... hic successit Agathon."

Ibid. (Monticolo, p. 89): „Hoc quoque tempore mortuo Agathone patriarcha, qui ecclesiam Gradensem rexerat annos decem "

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Agaton patriarcha, qui fuit nacione Continopolis[1]) caput Ystrie civitatis, vixit in patriarchatu an. 10."

Danduli Chronicon, VI, c. 10 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 122): „Agatho patriarcha Gradensis factus est anno Domini DCLXXV.[2]) Hic in Justinopoli civitate Istriae natus, his diebus electus patriarcha a suffraganeis suis novae Venetiae et Istriae consecratus est."

Ibid. VI, c. 10, pars 13 (l. c. p. 123): „Hic quoque Agatho patriarcha postquam Gradensem sedem anno X tenuisset, vitae suae finem feliciter tetigit, et iuxta suum praedecessorem sepulturae traditus est."

Št. 185.

Okoli 678.

Za Vektarijem je **L a n d a r i** dobil furlansko vojvodino, po tega smrti pa **R o d o a l d**.

Pauli diaconi Hist. Langob., V, c. 24 (MG. SS. rer. Langob., 153) „Post hunc Wechtari Landari aput Foroiuli ducatum tenuit. Quo defuncto, ei Rodoald in ducato successit."

Št. 186.

680, dné 27. marca.[3]) Rim.

Papež Agaton je sklical v Rim zoper monotelete cerkveni zbor, katerega se je udeležilo 125 škofov. Sklepi tega zbora so bile nekake inštrukcije papeževim poslancem, ki so se napotili k takratnemu občnemu cerkvenemu zboru v Carigrad. Papež je izročil svojim poslancem tudi dve pismi do bizantinskega cesarja Konstantina (IV.)[4]), podpisani od tistih škofov, ki so prišli v Rim k zborovanju. Razen drugih so bili tudi podpisani:

„*Agatho episcopus sanctae ecclesiae Aquilejensis provinciae Istriae* (Ἀγάθων ἐλάχιστος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Ἀκυληΐας ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Cyriacus episcopus sanctae ecclesiae Polensis Istriae (Κυριακὸς ἁμαρτωλὸς καὶ ἀνάξιος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Πολήνσου ἐπαρχίας Ἰστρίας).

---

[1]) Prav za prav Iustinopolis.

[2]) Zastran datiranja gl. Rubeis, Mon. eccl. Aquil., coll. 303 in 305.

[3]) Dotično zborovanje je bilo „in sancto pascha tertia die". (Gl. Eddius in Vita s. Wilfridi, c. 51, ap. Gale, Historiae Brit., Sax. Scriptores, I, 80.)

[4]) Po smrti bizantinskega cesarja Konstanta je vladal njegov sin Konstantin IV. Pogonat od 668—685.

Aurelianus episcopus sanctae ecclesiae Parentine provinciae Istriae (Αὐρηλιανὸς ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Παρέντου ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Ursinus episcopus sanctae ecclesiae Cenetensis provinciae Istriae (Οὐρσῖνος ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Κείσου ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Andreas episcopus sanctae ecclesiae Vejentanae[1]) *provinciae Istriae* (Ἀδρέας ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Κελαιάνης ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Gaudentius episcopus sanctae ecclesiae Tergestinae provinciae Istriae (Γαυδέντιος ἐλάχιστος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Τιργιώνης ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Benenatus episcopus sanctae ecclesiae Opitergiensis provinciae Istriae (Βενενάτος ἐλάχιστος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Ὀπετεργίρε).

Ursinianus episcopus sanctae ecclesiae Paduanae[2]) *provinciae Istriae* (Οὐρσῖνος ἐλάχιστος ἐπίσκ. τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Παταβίης ἐπαρχίας Ἰστρίας).

Paulus episcopus sanctae ecclesiae Patavine[3]) *provinciae Istriae* (Παῦλος ἐλάχιστος ἐπίσκοπος τῆς ἁγίας ἐκκλησίας Ἀλτινείσου, ἐπαρχίας Ἰστρίας).[4])

[Mansi, Conc. coll., XI, p. 185, 311, 775. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 238.]

Št. 187.

Okoli 680.

Za oglejskim patriarhom Ivanom II. je sledil Ivan III., ki je vladal deset let.

Chron. patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): „Johannes patriarcha sedit annis X."

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „. . . . cui (sc Johanni) successit alter Johannes, qui sedit annis X."

[1]) „Ecclesia Vejentana" v istrski eparhiji nam ni znana. Če se oziramo na grški tekst, bi morali trditi, da ta Andrej je bil celjski škof. Ker pa v Celju takrat ni bilo škofov, je morebiti kak drug škof, živeč v vladikovini gradeških patriarhov, imel ta naslov. Holstenius in za njim Rubeis (Mon. eccl Aquil., coll. 306) mislita, da je treba čitati „Veglentanae" v latinskem in „Βεγλιάνης" v grškem tekstu in tako bi bil ta Andrej škof na otoku Krku.

[2]) Rubeis (l. c.) pravi, da ni bilo takrat v Padovi nobenega Ursiniana, ter misli, da je treba čitati „ecclesiae Petinensis". Mogoče je, da se Rubeis moti. Že v nepristnem zapisniku gradeške sinode (dat. 3. nov. 579) se omenja padovanski škof Virgilij (gl. št. 85).

[3]) Namesto „Patavine" bi se moralo čitati „Altinensis", kar kaže tudi grški tekst.

[4]) Iz zgoraj navedenih citatov je razvidno, da so škofije, katere so bile zavisne od gradeških patriarhov, prištevali istrski eparhiji. Gradeški patriarhi so nekaj časa v Istri imeli največ svojih podložnikov. In tako so po glavni pokrajini imenovali vso eparhijo.

Št. 188.

Morebiti od 683. do 717.

Okoli leta 683. je bil Kristofor postavljen za gradeškega patriarha. Doma je bil v Pulju. Rad je podpiral reveže in stavil cerkve. Ko je 35 (?) let vladal, je umrl ter bil pokopan v cerkvi sv. Ivana evangelista na Gradežu.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 11): „Cristoforus presul suscepit ecclesiam Gradensem regendam; qui in patriarchatu vixit ann. numero XXXII et mortuus est atque sepultus in eadem basilica (sc. beati Johannis evvangeliste).“

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 89): „Huic (sc. Agathoni) successit Cristoforus.“

Ibid. (l. c. p. 92): „Anno incarnationis Domini DCCXVII. Cristoforus patriarcha ex hac luce migravit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Huic (sc. Agatoni) successit Christoforus, qui fuit nacione Pulie Varis[1]) civitate; vixit in patriarchatu an. 35.“

Danduli Chronicon, VI, c. 11 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 123): „Christophorus patriarcha Gradensis intronizatus est anno Domini DCLXXXV.[2]) Hic natione Polanus, vir in pauperes pius et in fabricandis ecclesiis studiosus hoc tempore patriarcha factus est.“

Ibid. VII, c. 1, pars 25 (l. c. p. 130): „Christophorus patriarcha anno XXXII. suae sedis in Grado mortuus est et sepultus in ecclesia sancti Joannis Evangelistae.“

Št. 189.

Okoli 690.[3])

Ko je nekdaj furlanski vojvoda Rodoald zapustil mesto Čedad, je prišel Ansfrit iz utrjenega gradu, Reunia[4]) imenovanega, ter se brez kraljevega dovoljenja polastil vojvodstva. Rodoald je nato bežal v Istro, potem pa čez morje v Ravenno in odtod v Pavijo h kralju Kuning-

---

[1]) Brez dvoma je beseda „Varis“ napačna ter bi namesto nje moralo stati „Istriae“ ali pa kaj drugega enakega. Nikakor pa ne kaže, da bi „Pulie Varis“ pomenjalo Bari v Apuliji.

[2]) Dandulus pravi, da je Kristofor leta 685. postal patriarh. Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 303 in 309) je dokazal, da je ta letnica previsoka ter da bi moralo stati 683. Dijakon Ivan pravi v svoji Beneški kroniki, da je Kristofor leta 717. umrl. Če sta letnici 683. in 717. resnični, ima tisti vir bolj prav, ki trdi, da je Kristofor vladal 35 let, kakor pa dva druga, ki mu pripisujeta le 32 let.

[3]) To se je godilo takrat, ko je vladal langobardski kralj Kuningpert, tedaj med letom 679. in 700.

[4]) Da je Reunia sedanja Ragogna blizu S. Daniela na Furlanskem, je bilo že povedano. (Gl. št. 145.)

pertu. Ansfrit pa ni bil zadovoljen samo s furlanskim vojvodstvom, hotel je v svojo oblast dobiti vse kraljestvo. Spuntal se je zoper svojega kralja; a v Veroni so ga prijeli, pripeljali pred Kuningperta, oslepili in poslali v pregnanstvo. Nato je Rodoaldov brat Adon kot namestnik vladal čez Furlansko eno leto in sedem mesecev.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 3 (MG. SS. rer. Langob., 165): „At vero Rodoald, quem aput Foroiuli praemisimus ducatum tenuisse, cum ab eadem civitate abessset, Ansfrit de castro Reunia ducatum eius absque regis nutu pervasit. Quo comperto Rodoald in Histriam fugiit ac deinde navigio per Ravennam Ticinum ad Cunincpertum regem pervenit. Ansfrit vero non contentus ducatum Foroiulanensium regere, insuper contra Cunincpertum rebellans, regnum eius invadere voluit. Sed conprehensus in Verona, ad regem deductus, evulsis oculis, in exilium trusus est. Foroiulano autem ducatui post haec Ado, frater Rodoaldi, lociservatoris nomine per annum et menses septem gubernavit."

Št. 190.

Med 695. in 698. dné 15. novembra

Ko je (v Carigradu) vladal cesar Leoncij [1]), je prišla truma Slovencev od južne strani čez Alpe na Bavarsko.[2]) Pridrla je do koče puščavnika Marina ter zahtevala od njega, da bi jej kazal pot. Ker pa puščavnik ni hotel tega storiti ter ni maral zapustiti svoje celice, zato so se Slovenci močno razjezili. Napravili so ogenj ter prisilili svetega moža, da jim je moral donašati drva. Nato so ga vrgli na grmado ter ga sežgali. To se je zgodilo dné 15. novembra.[3])

V nekem poznejšem viru čitamo, da so bili Slovenci takrat še pogani, da so na dolgo in široko opustošili bavarsko zemljo ter da so Marinu vzeli vse njegovo imetje, njega samega pa pretepli in nato vrgli v ogenj.

Vita ss. Marini et Anniani authentica (ed. B. Sepp, p. 6): „Tempore Leoncii imperatoris contigit, quod gens nefandissima Wandalorum [4])

[1]) Bizantinski cesar Leoncij je vladal od leta 695. do 698. V tem času so tedaj Slovenci prihrumeli na Bavarsko.

[2]) Slovenci niso prišli iz Italije, kakor trdi prvi vir, in tudi ne odtam pribežali, pač pa so pridrli od južne strani. Kaže se, da so prihrumeli iz zahodne Karantanije ter jo potem udarili po Zillerski in Achenski dolini, da so prišli na sedanja bavarska tla.

[3]) Opisani dogodek se je izvršil na južnem Bavarskem med Innom in Isarjem blizu tam, kjer se rečica Mangfall zavije proti vzhodu k Innu. — Kakor čitamo v življenjepisu, so Slovenci napravili ogenj, kajti okoli srede meseca novembra je na Bavarskem že hladno.

[4]) V obeh virih se Slovenci zovejo „Wandali". Znano je, da tudi v Ann. Alam. ad a. 798 (MG. SS., I, 48) ta izraz zaznamuje Slovane.

de Italia fugientes et nescientes viam, et venerunt per viam per cisalpinos montes, et illum virum sanctum, cum errando per montes ibant, invenerunt, precipientes ei, ut illis dux itineris esset. Ille vero vir sanctus votum Deo suo factum habuit, ne ab illa specu vivus recederet, non illis aquievit. Illi vero nefandissimi hoc audientes indignati sunt valde et furore nimio repleti fecerunt ignem succendi ipsumque virum sanctum ligna vehere et ipsum vivum cum ipsa congerie lignorum incendebant eumque in medio posuerunt. Hac de re vitam finivit XVII k. decembrium."

p. 12. **Legenda ss. Marini et Anniani** (ed. B. Sepp, p. 12, 13): „Igitur crudelissima gens Wandalorum eadem tempestate idolatriam [1]) colens ritu paganorum de propria egrediens patria longe lateque plura desiderabilia loca vastaverat in provintia Bawaria. Quam circumquaque percurrens pervenit etiam ad cellam sancti Marini, quem repperit nil hostilem incursionem formidantem intente officiis assistere serviminis divini. Unde feroces homines nimio concitati furore sanctum virum studuerunt maximo perturbare dolore. Omnia namque eius utensilia primitus despoliando violenter ei abstulerunt moxque illum, ut Christum negaret, plurimis tormentis compellere studuerunt. Diutinis vero illum verberibus affligebant posteaque eum sevis ungularum lacerationibus eculeo suspensum usque ad nuditatem costarum constringebant. Sanctus autem vir inter tantas poenas corde et ore Christum confessus hilari mente illud psalmigraphi [2]) carmen Domino canebat indefessus: „Dominus mihi adiutor non timebo, quid faciat mihi homo" et reliqua. Illos etiam, qui se cruciabant, totis nisibus ad Dominum convertere desideravit, quibus verbum salutis constanter quasi nil mali sustinens praedicavit. Sed nullo modo durum eorum cor et inpenitens potuit salutiferis doctrinis emollire, qui ut apostolus [3]) ait „sibi thesaurizaverunt iram in die irae". Quid plura. Supra modum ergo idem hostes ex patientia sancti viri truculentiores facti et plus quam ille beatus corpore torqueretur cordibus suis cruciati novissimam hanc sententiam super ipsum
p. 13. fieri statuerunt, scilicet ut grandi igne eum comburerent ‖ quem praefatis atrocibus poenis superare non valuerunt. Tali quoque tormento martyr sanctus carnem relinquere optavit, qui cum sancto Laurentio et cum aliis sanctis per ignem necetenus coronatis palmam martyrii sibi concedere Dominum semper oravit. Concupivit enim post obitum suum cum psalmista [4]) Domino gaudens concinere: „Probasti Domine cor meum et visitasti nocte; igne me examinasti et non est inventa in me iniquitas." Succenso utique a Wandalis cumulo lignorum copioso inmissus flammis vir Dei Marinus XVII k. Dec. ad Christum migravit fine glorioso."

---

[1]) Prav za prav „idololatriam".
[2]) Ps. 117, 6.
[3]) Jakob, 5, 3.
[4]) Ps. 16, 3.

Št 191.

Okoli 698.

Langobardski kralj Kuningpert [1]) je ukazal sklicati v Pavijo oglejske razkolnike, kateri niso hoteli verovati v sveto Trojico in tudi ne priznavati, da se sklepi petega cerkvenega zbora [2]) popolnoma strinjajo s sklepi četrtega.[3]) Kralj je namreč želel, da bi po vsem zapadu vladala le ena vera. V dvorani, kjer se je zborovalo, so pravoverniki nasproti krivovercem zagovarjali knjige, potrjene po svetih očetih, ter dokazovali, da so bili Pavel,[4]) Pir,[5]) Teodor,[6]) Iba [7]) in Teodorit [8]) krivoverci.

Ko so razkolniki izprevideli, da so premagani, so prosili kralja, da naj pravoverniki prisežejo, da so sklepi petega cerkvenega zbora veljavnejši, kakor so to do sedaj mislili. Ako se to stori, hočejo se ž njimi v veri zediniti. To se je tudi potem zgodilo v cerkvi, kjer so razkolniki nato s prisego potrdili svoje zedinjenje s katoliško cerkvijo. Pozneje so vsi skupaj prejeli sv. obhajilo. Od veselja se nobeden ni mogel zdržati solz. Nato je kralj Kuningpert ukazal, da naj vsaka stranka izbere svoje poslance ter jih pošlje do svete stolice.

Takratni papež Sergij I.[9]) je v navzočnosti svojih škofov z veseljem sprejel obe poslanstvi, namreč duhovnika Tomaža in v postavah zvedenega Teodoalda na eni strani ter oglejske zastopnike na drugi. Ko je sedel pred navzočimi, so mu izročili poslanci pismo (pavijskega) škofa Damijana, v katerem je ta popisal to, kar se je zastran rečenega razkolništva zgodilo. Papež Sergij je izjavil, da dobi kralj zarad svojega dela usmiljenje pri Bogu, ker tisti, ki je izpreobrnil grešnika, je tudi rešil svojo dušo smrti. Potem je ukazal z ognjem uničiti tiste spise, katere so sestavili prej našteti možje, da bi se ž njimi razkolniki več ne pohujševali.

Carmen de synodo Ticinensi [10]) (MG. SS. rer. Langob., p. 190, 191):

VII.

„Fontis labacro recepere simile,
nobiscum simul Trinitatem credere

[1]) Langobardski kralj Kuningpert je vladal od 688—700.

[2]) Peti občni cerkveni zbor je bil leta 553. v Carigradu.

[3]) Četrti občni cerkveni zbor je bil leta 451. v Chalcedonu.

[4]) Pavel, carigrajski patriarh, — [5]) Pir, carigrajski patriarh. — [6]) Teodor iz Mopsuestije. — [7]) Iba iz Edesse. — [8]) Teodorit iz Cyra.

[9]) Papež Sergij I. je vladal od leta 687—701.

[10]) Ta pesem obsega 19 kitic. Tu navajam le kitice od 7. do 17. (incl.). Iz začetnih črk posameznih kitic se sme sklepati, da je pesem setavil neki „Stefanus mg." (magister). — Pesem nam kaže, kako se je pod papežem Sergijem I. končal razkol zarad treh poglavij. Da se je to zgodilo, ima posebne zasluge langobardski

Aquiligenses dissedentes synodum
quinta, qui totus concordat cum quarta,
una tempnentes rei facti omnium.

VIII.

Fides ut esset in tota Hesperia
coadunata, advocari praecepit
Aquiligenses urbi ubi resedet,
Ticino dicta ab amne qui confluet,
proprium gerens Papia vocabolum.

IX.

Aulam ingressi ortodoxi pariter,
adversus prabos coeperunt contendere,
libros legentes sancitos a patribus,
Pauli et Pyrri detegentes heresem,
Theodori, Hibae simulque Theodoriti.

X.

Ast se iam victos cognoscentes, ilico
petunt a rege, ut iurent catholici
melius quintam recepere synodum,
et se promittunt consensuros postea
ac iuraturos credendum recepere.

XI.

Namque ovantes ingressi ecclesia,
iureiurandum adfirmant concordiam
adque uniti karitatis vincolum,
ostias simul offerentes Dominum,
eucharistiam concordis participant.

XII.

Nullus de tanto gaudio potuerat
se temperare a fletu et lacrimis,
catholicique sive de scismaticis,
omnibus tanta supplevit conpunctio,
cernerent Christum ibi acsi patule.

---

kralj Kuningpert. Razkol zarad treh poglavij je trajal na Gradežu in po Istri, kjer so vladali bizantinski cesarji, le nekako do leta 628., po oglejski zemlji pa, katera je bila pod oblastjo langobardskih kraljev, se je odstranil še le okoli 698., tedaj 70 let pozneje. Langobardskim vladarjem je bilo všeč, da so njih podložniki po Beneškem gojili sovraštvo do rimskih papežev in bizantinskih cesarjev, in zato so podpirali razkolnike, da so lažje ostali trdovratni.

XIII.

Utreque parti rex pius elegere
Cunincperct iubet legatos, diregere
sedem ad sanctam, ubi Christo presole
data potestas nectere et solvere
Petro piscanti caeli archeclavio.

XIV.

Ubi resedens papa pius Sergius,
suos qui iussit adesse episcopos,
gaudens recepit Thomam Christi ministrum,
Theodoaldo simul legum peritissimum;
aderant quoque Aquiligenses pariter.

XV.

Sedenti pape ante ora omnium
scedula datur continens praeterita,
quae acta erant praedicto de scismate;
quam vir excellens Dammianus pontifex
pio direxit dictata effamine.

XVI.

Sergius papa regi est pollicitus
sua a Deo adempta facinora;
illud prophetae [1]), ubi inquid, recolet:
„Qui peccatore ab errore convertet,
sua a morte liberavit anima."

XVII.

Merito iuste pastor apostolicus
digni quod erant sectae pravae codices,
quos antefati conscripserunt auctores,
iussit conburi, ultra ne pulluerent
pravorum mentes, qui erant de scismate."

Št. 192.

Okoli 698.

Vsled prizadevanja rimskega papeža Sergija I. sta se v tistem ı o g l e j s k i n a d š k o f in pa n j e g o v a c e r k e v, katera dolgo

[1]) Epist. Jacobi, V, 20.

nista hotela priznati sklepov petega cerkvenega zbora, zedinila z rimsko cerkvijo. Razsvetljena po papeževem poduku [1]) sta se odpovedala zmoti ter se mirno poprijeła resnice.[2])

Liber pontificalis, LXXXVI (Sergius I.), § 15 (MG. Gest. pont. Rom., I, 215): „Huius temporibus Aquilegiensis ecclesiae archiepiscopus et synodus, qui sub eo est, qui sanctum quintum universalem concilium utpote errantes suscipere diffidebant, eiusdem beatissimi papae spiritalibus monitis atque doctrinis instructi conversi sunt eundemque venerabilem concilium satisfacti susceperunt. Et qui prius sub erroris vitio tenebantur, doctrina apostolicae sedis illuminati, cum pace consonantes veritati ad propria relaxati sunt."

Bedae Chronica ad a. 572 (!) (MG. Auct. ant. tom. XIII, 317): „Synodus Aquileie facta [3]) ob imperitiam fidei quintum universale concilium suscipere diffidit, donec salutaribus beati papae Sergii monitis instructa et ipsa huic cum ceteris Christi ecclesiis adnuere consentit."

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 14 (MG. SS. rer. Langob., 168): „Hoc tempore sinodus Aquileiae facta ob imperitiam fidei quintum universalem concilium suscipere diffidit, donec salutaribus beati papae Sergii monitis instructa et ipsa huic cum ceteris Christi ecclesiis annuere consentit."

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 1, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 127): „Hoc tempore synodus Aquilegiae facta V. universalem synodum a Justiniano imperatore et a Vigilio papa Constantinopoli celebratam suscipere diffidit; sed a Sergio papa dum salubriter redarguitur, ad concordiam revocatur."

Št. 193.

Okoli 700.[4])

Nekako v tem času je 13 let vladal oglejski patriarh Peter.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8) „Petrus patriarcha sedit annis XIII."

---

[1]) Iz tega pa še ne sledi, da je bil takratni oglejski nadškof osebno v Rimu.

[2]) Cfr. št. 191.

[3]) Beda, ki je to notico zajel iz Lib. pontif., ni dobro razumel svojega vira. Če čitamo v Lib. pontif. besede „synodus, qui sub eo est", ne smemo misliti na kako oglejsko sinodo, pač pa na cerkev, ki je bila pod vodstvom oglejskega nadškofa. To kaže že sedanjik „est", ki se nahaja v tem stavku. Poznejši pisatelji, ki so iz Bedovega spisa zajemali, so vsi govorili o neki oglejski sinodi, ki se je sklicala za papeža Sergija. Prava zgodovina popolnoma molči o oglejski sinodi; pač pa nam je znana sinoda, katera je bila v tistem času v Paviji.

[4]) Pavel dijakon omenja smrt tega patriarha (VI, c. 33) med drugimi dogodbami, katere so se vršile med letom 705. in 712.

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Petrus patriarcha sedit annis XIII . . . . . Huius tempore universalis synodus apud Aquilegiam celebratur.“ [1])

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 1, pars 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 128): Eodem tempore Petrus Aquilejensem gubernabat ecclesiam.“

Št. 194.

Izmišljeno.[2])

Okoli 700[3])

V neki poznejši legendi čitamo, da je sv. Rupert prehodil alpske pokrajine ter prišel do karantanskega kralja (!). Na tega prIprošnjo je izpreobrnil njegove podložnike in jih krstil. Ko je prekoračil Visoke Ture, je oznanjeval božjo besedo Slovencem ter dosegel med njimi mnogo uspehov. Nato je med njimi postavil več cerkva in ustanovil mnogo samostanov. Ko je pustil med Slovenci svoje verne učence, duhovnike in klerike, da bi čuvali krščansko vero, se je povrnil na bavarsko zemljo

Vita s. Ruperti Salisburg. ep. Rosweydiana. (Acta Sanctorum Boll., tom. III. Martii, p. 705): „Pertransiens vero omnem Alpiarum regionem ad Carentanorum regem pervenit, cujus rogatu regnum illud convertens Christi baptismate purgavit, transcensoque monte altissimo mons Durus appellato, praedicavit Wandalis plurimumque fructum ex eis Domino largiente consecutus est, aedificavitque ibi ecclesias multas, atque plurima monasteria fundavit. Demum dimissis ibi discipulis religiosis, presbiteris et clericis ad Christianae religionis custodiam reversus est in terram Batavorum.“

Št. 195.

Okoli 705.[4])

Po smrti furlanskega namestnika Adona je vojvodstvo dobil Ferdulf, ki je prišel iz Ligurije. Bil je nestanoviten in ošaben človek.

[1]) Prava zgodovina te sinode v Ogleju ne omenja. Cfr. št. 192.

[2]) Na podlagi spisa „Vita s. Ruperti Salisb. ep. primogenia“, ki je bil najbrže leta 873. sestavljen, so razni možje v poznejših stoletjih izdelali več životopisov o sv. Rupertu, ki so tu in tam mnogo obširnejši, a ne povsod zanesljivi. Ni težko dokazati, da so zgoraj navedeni stavki neresnični. Kakor se vidi, je pisatelj to, kar se je zgodilo pod slovenskim vojvodom Hotimirom in solnograškim škofom Virgilijem, pripisoval že sv. Rupertu.

[3]) Sveti Rupert je prišel leta 696. iz Wormsa na Bavarsko in sicer najprej v Rezno. Nato se je napotil ob Donavi navzdol v Lauriacum, potem se naselil ob Wallerskem jezeru. Na zadnje je prišel v Solnograd, kjer je postavil svojo škofovsko stolico ter tudi tu dal napraviti moški in ženski samostan. Je li umrl leta 718. ali pa že prej, ni znano.

[4]) Z ozirom na druge dogodke, med katere je Pavel dijakon uvrstil popis teh bojev, smemo sklepati, da se je vse to, kar tu čitamo, vršilo okoli leta 705

Hotel je premagati Slovence, a napravil je veliko škodo sebi in Furlanom. Podkupil je nekatere Slovence, da bi vsled njegovega poziva poslali svojo vojsko na Furlansko.[1]) To se je tudi zgodilo. Slovenske roparske čete so pridrle v neki furlanski okraj, napadle pastirje in črede ter napravile mnogo plena. Župan ali po langobardskem jeziku „sculdahis“ [2]) dotičnega okraja, plemenit, hraber in čvrst mož, je šel za roparji, a jih ni mogel dohiteti. Ko se je povrnil, ga je srečal vojvoda Ferdulf ter ga vprašal, kaj se je zgodilo z roparji. Argait, tako je bilo namreč županu ime, je odgovoril, da so ušli. Sedaj reče Ferdulf zaničljivo: „Kdaj bi ti mogel izvršiti kaj hrabrega, ker prihaja tvoje ime Argait iz arga.“ [3]) Argait kot hraber mož odvrne jezno nato: „Dal Bog, da ne bi umrla prej, dokler se ne izkaže, kateri izmed naju je večji arga!“

Ne dolgo potem so Slovenci, katere je Ferdulf z denarjem izvabil na Furlansko, prišli z veliko močjo ter se utaborili na vrhu neke gore, kamor se je moglo zarad strmine le težko priti. Vojvoda Ferdulf je s svojo vojsko dospel do gorskega podnožja ter iskal kake primerne poti, da bi mogel napasti Slovence. Sedaj pravi Argait Ferdulfu: „Spomni se, vojvoda, da si me imenoval bojazljivega in nesposobnega človeka ali po domače „arga“! Sedaj pa naj pride božja jeza nad tistega izmed naju, kateri bi pozneje prišel do Slovencev!“ Ko to izpregovori, obrne svojega konja proti gorski strmini ter začne jezditi proti slovenskemu taboru. Ferdulfu se je zdelo sramotno, ako ne bi tudi na tej težavni poti napadel Slovencev. Zato je jezdil za Argaitom po nepripravnih in nepristopnih tleh Ko to opazi ostala vojska, si misli, da bi bilo nečastno, ako ne bi sledila svojemu vojvodu, in zato se tudi napoti za njima. Ko vidijo Slovenci, da se jim sovražniki po strmini približujejo, se hrabro postavijo v bran ter se bojujejo bolj s kamenjem in sekirami kakor z orožjem. Vrgli so jih s konj ter skoraj vse pobili. Tako so zmagali in sicer ne vsled svoje moči, temuč le slučajno. V tej bitki je bilo vse furlansko plemstvo uničeno; tu je padel vojvoda Ferdulf, in umrl je tudi Argait, ki je izvabil vojvoda na boj. Hrabri možje, ki so tu padli vsled prepira in nepremišljenosti, bi bili pokončali več tisoč sovražnikov, ako bi se bilo složno in pametno postopalo.

---

[1]) Ta trditev Pavla dijakona je jako neverjetna. Slovenci niso bili tako neumni, da bi bili v svojo škodo prišli na Furlansko takrat, kadar bi to bilo všeč furlanskemu vojvodu Ferdulfu.

[2]) Sculdahis, tudi sculdachius, scultais itd. je germanska beseda. V sedanji nemščini nahajamo za dotični pojem izraza Schultheiss in Schulze. Sculdahis (Schultheiss) je bil tisti, ki je nalagal globe („Schuld“) ter jih potem izterjeval (heißen = ukazati).

[3]) Arga je najbrže grška beseda. Ἀργός = brez dela, len, zanikaren. Po langobardskih postavah je moral tisti, kdor je komu rekel „arga“, plačati 12 solidov globe. Cfr. edict. Rothari, c. 381 (MG. Legg., IV, 88).

Le en Langobard, kateremu je bilo ime Munichis, in ki je pozneje postal oče furlanskemu vojvodu Petru in cenedskemu vojvodu Urzu, je izvršil hrabro in moško delo. Ko je padel s konja in mu je že neki Slovenec, ki se je vrgel nanj, zvezal roki, je vendar z zvezanima rokama izvil nasprotniku sulico iz desnice ter ga prebodel. Nato se je zvalil zvezan po strmini navzdol ter ušel.[1])

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 24. (MG. SS. rer. Langob., 172, p. 172.
173): „Mortuo quoque aput Foroiuli Adone, quem dixeramus lociservatorem fuisse, Ferdulfus ducatum suscepit, qui de partibus Liguriae extitit, homo lubricus et elatus. Qui dum victoriae laudem de Sclavis habere cupiit, magna sibi et Foroiulanis detrimenta invexit. His praemia quibusdam Sclavis dedit, ut exercitum Sclavorum in eadem provinciam sua adhortatione inmitterent. Quod ita quoque effectum est. Causa autem magnae in eadem Foroiulana provincia perditionis ista fuit. Inruerunt latrunculi Sclavorum super greges et pastores ovium, quae in eorum vicinia pascebantur, et de eis praedas abigerunt. Subsecutus est hos rector loci illius, quem „sculdahis" lingua propria dicunt, vir nobilis animoque et viribus potens; sed tamen
eosdem latrunculos || adsequi non potuit. Cui exinde revertenti dux Ferdulfus p. 173.
obviam factus est. Quem dum interrogaret, quid de illis latrunculis factum esset, Argait ei — sic enim nomen habebat —, eosdem fugisse, respondit. Tunc ei Ferdulfus indignans ita locutus est: „Quando tu aliquid fortiter facere poteras, qui Argait ab arga nomen deductum habes?" Cui ille maxima stimulatus ira, ut erat vir fortis, ita respondit: „Sic vellit Deus, ut non antea ego et tu, dux Ferdulfe, exeamus de hac vita, quam cognoscant alii, quis ex nobis magis est arga." Haec cum sibi invicem vulgaria verba locuti fuissent, contigit non post multos dies, ut exercitus Sclavorum, pro quorum adventu dux Ferdulfus praemia dederat, cum magnis viribus adventaret. Qui cum castra in summo montis vertice posuissent, et pene ex omni parte difficile esset ad eos accedere, Ferdulfus dux cum exercitu superveniens, coepit eundem montem circuire, ut per loca planiora super eos possit inruere. Tunc Argait, de quo praemisimus, ita Ferdulfo dixit: „Memento, dux Ferdulf, quod me esse inertem et inutilem dixeris et vulgari verbo arga vocaveris. Nunc autem ira Dei veniat super illum, qui posterior e nobis ad hos Sclavos accesserit." Et haec dicens, verso equo, per asperitatem montis, unde gravis erat ascensus, ad castra contendere coepit Sclavorum. Ferdulfus vero opprobrium ducens, si non ipse per eadem difficilia loca super Sclavos inruerit, cum per aspera quaeque et difficilia inviaque loca secutus est. Quem suus exercitus, turpe ducens ducem non sequi, subsequi et ipse coepit. Videntes itaque Sclavi, eos per devexa loca super

[1]) Če Pavel dijakon tu trdi, da je izmed vse furlanske vojske ostal en sam mož pri življenju, je to ravno tako malo verjetno, kakor to, ako na nekem drugem mestu pravi (gl. št. 199), da je v neki bitki s Slovenci padel en sam Langobard. — Na kateri gori se je tu omenjeni boj vršil, ni znano.

se venire, praeparaverunt se viriliter, et magis lapidibus ac securibus quam armis contra eos pugnantes, pene omnes deiectos equis perimerunt. Sicque victoriam non viribus, sed casu adepti sunt. Ibi omnis nobilitas periit Foroiulanorum; ibi Ferdulfus dux cecidit; ibi et ille qui eum provocaverat extinctus est. Tantique ibi viri fortes per contentionis malum et inprovidentiam debellati sunt, quanti possent per unam concordiam et salubre consilium multa milia sternere aemulorum. Ibi tamen unus e Langobardis nomine Munichis, qui pater post Petri Foroiulani et Ursi Cenetensis ducum extitit, solus fortiter et viriliter fecit. Is cum de equo eiectus esset, et eum unus e Sclavis subito invadens eius manus fune conligasset, ipse manibus ligatis lanceam ab eiusdem Sclavi dextera extrahens, eum cum ipsa percussit, et ligatus per aspera se loca deiciens evasit."

Št. 196.

Okoli 706.

Po smrti furlanskega vojvoda Ferdulfa je Korvul postal njegov naslednik, vendar ne za dolgo časa. Ker je razžalil svojega kralja, so ga oslepili ter mu vzeli njegovo dostojanstvo.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 25 (MG. SS. rer. Langob., 173): „Mortuo itaque Ferdulfo duce hoc modo,[1]) in eius loco ordinatus est Corvolus. Qui pauco tempore ducatum tenens, dum regem offendisset, evulsis oculis dedecorose vixit."

Št. 197.

Okoli 707.

Za Korvulom je Pemon postal furlanski vojvoda. Bil je razumen mož ter je mnogo koristil svoji deželi. Njegov oče Bilon je zarad neke vstaje prišel iz Belluna na Furlansko ter tu potem v miru živel. Pemon se je oženil z neko Ratpergo, ki je bila sicer kmetiškega (grdega) lica, a plemenitega značaja. Rodila mu je tri sine, ki so se zvali Ratchis, Ratchait in Ahistulf. Pemon je tudi skrbel za sinove tistih furlanskih plemenitašev, kateri so pod vojvodom Ferdulfom padli v boju s Slovenci.[2])

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 26 (MG. SS. rer. Langob., 174): „Deinceps vero Pemmo ducatum promeruit, qui fuit homo ingeniosus et utilis patriae. Hic patre genitus Billone, qui de Belluno fuerat, sed propter seditionem, quam illuc fecerat, in Forumiuli post veniens, ibi pacifice vixit. Hic Pemmo habuit coniugem Ratpergam nomine; quae cum esset facie rusticana, saepe maritum deprecata, ut se dimissa aliam uxorem duceret, quam tanti ducis coniugem esse deceret. Sed ipse, ut erat vir sapiens, plus

[1]) Cfr. št. 195.
[2]) Cfr. št. 195.

eius mores et humilitatem verecundamque pudicitiam quam corporis pulchritudinem sibi conplacere, dicebat. De hac igitur coniuge tres Pemmo filios, hoc est Ratchis et Ratchait et Ahistulfum, viros strenuos, genuit. Quorum nativitas humilitatem matris ad gloriam erexit. Qui dux, congregatis omnium nobilium qui in bello de quo diximus obierant filiis, sic eos cum suis natis pariter nutrivit, acsi et ipsi ab eo geniti fuissent."

Št. 198.

Najbrže od 717. do 724.[1])

Gradeški patriarh Donat, naslednik Kristoforov, je bil doma iz Piacenze. Po sedemletnem vladanju je umrl ter bil pokopan na Gradežu v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 11, 12): „Huic (sc. Cristoforo) successit Donatus antistes . . . . . mortuo vero Donato patriarcha, qui ann. numero VII rexit pontificatum, sepultus est in basilica sanctę Eufemię."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c. I, 92): „Huic (sc. Cristoforo) successit Donatus."

Ibid. (l. c. p. 94): „Circa hec tempora Donatus patriarcha ex hac luce migravit, qui ecclesiam Gradensem rexit annis VII."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Donatus patriarcha, qui fuit nacione Plasentium, rexit ecclesiam an. 7."

Danduli Chronicon, VII, c. 1, pars 26 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 130): „Donatus patriarcha, natione Placentinus, sedit annis VII moriensque in Grado in ecclesia s. Euphemiae sepultus est."

Št. 199.

Okoli 720.

Za časa, ko je bil Pemon furlanski vojvoda, je napadlo veliko število Slovencev kraj, kateremu so rekli Lauriana.[2]) Ko je Pemon to zvedel, je šel nad nje s tistimi plemenitimi sinovi, katere je vzrejeval skupno s svojimi otroki in ki so takrat že postali mladeniči.[3]) Ko je

[1]) Zastran datiranja je treba vedeti, da je bil patriarh Donat dné 1. marca leta 725. že mrtev, kar je razvidno iz štev. 203. Ker je sedem let vladal, je trajalo njegovo gospostvo najbrže od leta 717. pa do leta 724.

[2]) Ta Lauriana je sedanja vas Lavariano med Vidmom in Palmanuovo na Furlanskem. Nikakor pa ne smemo misliti na Lovrano v Istri, ker ta pokrajina je bila takrat razen tistega dela, ki je bil brez dvoma v slovanskih rokah, v bizantinski oblasti, ne pa v langobardski.

[3]) Gl. št. 197. — Z ozirom na to, da so Slovenci okoli leta 705. pobili furlanskega vojvoda Ferdulfa, bi smeli misliti, da se je Pemon okoli leta 720. vojskoval z našimi predniki.

Pemon v tretje napadel Slovence, jih je popolnoma premagal. Izmed Langobardov je padel v tem boju samo jako priletni Siguald, kateri je že v prejšnji vojski pod Ferdulfom izgubil dva sina. Zarad tega se je v treh bojih maščeval nad Slovenci. — Pemon je sicer takrat pobil mnogo sovražnikov, a ker se je bal, da ne bi izgubil še katerega izmed svojih ljudi, je kar na bojišču sklenil mir s Slovenci. Od tistih časov so se ti čedalje bolj začeli bati furlanskega orožja.[1])

Pauli diaconi Hist. Langob., VI. c. 45 (MG. SS rer. Langob., 180): „Quo, ut diximus,[2]) in tempore Pemmo Foroiulanis praeerat Langobardis. Is cum iam nobilium, quos cum suis natis nutrierat, filios eos iam ad iuvenilem perduxisset aetatem, repente ei nuntius venit, inmensam Sclavorum multitudinem in locum qui Lauriana dicitur adventasse. Cum quibus ille iuvenibus super eosdem Sclavos tercio inruens, magna eos clade prostravit; nec amplius ibi aliquis a parte Langobardorum cecidit quam Sicualdus, qui erat iam aetate grandaevus. Iste namque in superiori pugna, quae sub Ferdulfo facta est, duos filios amiserat. Qui cum prima et secunda vice iuxta voluntatem suam se de Sclavis ultus esset, tercia vice, prohibente duce et aliis Langobardis, non potuit inhiberi, sed ita eis respondit: „Iam satis“, inquit, „meorum filiorum mortem vindicavi, et iam, si advenerit, laetus suscipiam mortem.“ Factumque est, et ipse solus in eadem pugna peremptus est. Pemmo vero cum multos inimicorum prostravisset, metuens ne aliquem suorum amplius in bello perderet, cum eisdem Sclavis in eodem loco pacis concordiam iniit; atque ex illo iam tempore magis ac magis coeperunt Sclavi Foroiulanorum arma formidare.“

[1]) Kaže se, da Pavlovo pripovedovanje ne odgovarja popolnoma resnici. Čeprav je bilo Slovencev silno veliko („inmensam multitudinem“), niso Langobardom naredili druge škode, kakor to, da so pobili enega samega starikavega vojaka. Kdo naj to verjame? Pavel dijakon pravi, da so Slovenci v tej bitki izgubili mnogo svojih ljudij ter bili premagani, a vendar so ostali na bojišču. Tudi to je neverjetno. Ako je kak poveljnik izgubil mnogo vojakov ter bil premagan, je gotovo prisiljen, da prej ko mogoče zapusti bojišče. — Pavel dijakon omenja, da se je vojvoda Pemon bal, da ne bi izgubil še kakega vojaka in zato je kar na bojišču sklenil mir s sovražniki. Tako ne govori pravi poveljnik. Če bi bil Pemon res pri Lavarianu premagal Slovence, ne bi bil ž njimi sklepal miru, pač pa bi jih bil zapodil s furlanske zemlje. Kak strah naj bi imeli Slovenci pred Furlani, ako vidijo, da je njih vojvoda hitro pripravljen skleniti mir, ko mu vendar sovražnik še ni naredil nobene druge škode, kakor to, da mu je pobil enega samega moža! Iz vsega pripovedovanja bi se smelo sklepati, da so takrat Slovenci premagali Furlane, česar pa Pavel dijakon ni hotel povedati.

Kaže se, da je Pemon v tistem času res sklenil mir s Slovenci, ker v naslednjih letih se nam ne poroča o nobenem slovenskem napadu na Furlansko. Da je odslej dalj časa med Pemonom in Slovenci vladal mir, je razvidno iz neke notice Pavla dijakona, v kateri pripoveduje, da je Pemon hotel s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev, ko se je zameril langobardskemu kralju Liutprandu (gl. štev. 213). Ako se Pemon ne bi bil izpoprijaznil s Slovenci, ne bi bil mogel misliti na to, da bi med njimi našel varno zavetje.

[2]) Cfr. Paul. diac., VI, c. 26.

Št. 200.

Okoli 723. [1])

Po smrti oglejskega patriarha Petra je Seren prevzel vojvodstvo oglejske cerkve. Bil je dober, pobožen in priprost mož ter je rad služil Kristusu.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 33 (MG. SS. rer. Langob., 175): „Mortuo denique his diebus patriarcha Petro, regimen Aquileiensis ecclesiae suscepit Serenus, qui fuit vir simplicitate praeditus et ad Christi servitium pronus“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil. App. 8): „Serenus patriarcha sedit annum I.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Mortuo Petro patriarcha successit Serenus, vir bonus et pius, ac omni simplicitate praeditus, et ad Christi servitia pronus, qui sedit anno uno.“

Št. 201.

723, dne 1. decembra.

Papež Gregor (II.) piše furlanskemu škofu Serenu [„*ad Serenum Foroiuliensem episcopum*“] ter ga spominja, da mu je poslal palij, ker je zanj prosil (langobardski) kralj, [2]) posebno pa zato, ker je zvedel, da sta se on (Seren) in pa njegova cerkev oklenila prave vere. Prepovedal mu je dotikati se tujih pravic ali pa se predrzno lastiti jurisdikcije kateregakoli; pač pa naj bo zadovoljen s tem, kar ima. Papež piše, da je zvedel, da si hoče (Seren) sedaj prisvojiti pravice gradeškega patriarha ter mu vzeti vse, kar ima. [„*Nunc vero, ut cognovimus, Gradensis presulis niteris prevadere iura: atque ex his, quae possedit nunc usque, usurpare*“.] Papež pravi, da mu prepoveduje prestopiti njegovo mejo (mejo gradeškega patriarha), pač pa naj ostane na zemlji langobardskega naroda [„*in finibus gentis Longobardorum*“], da se ne izkaže nevrednega, da je dobil palij. Ako bi ne hotel ubogati, bi zaslužil kazen.

Datum manjka. Le „Cronica de sing. patr. nove Aquileie“ ima: „*Data kalendis decembribus, in dictione VII.*“ — „*Tanto munere.*“

[Cronica de sing. patr. nove Aquileie, (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 12). — Johannis diaconi Chronicon Venetum, (Monticolo, l. c. I, 90). — Danduli Chronicon, VII, c. 2, pars 15, (Muratori,

[1]) Patriarh Seren je vladal okoli leta 723., kar je razvidno iz pisma, katero mu je papež Gregor II. dné 1. decembra rečenega leta odposlal. (Gl. št. 201.) Mogoče je, da je bil dalj časa predstojnik svoji cerkvi, ne pa samo eno leto.

[2]) Ta kralj je bil Liutprand, kateri je leta 712. nastopil vlado. (Rubeis, col. 312.)

Script. rer. Ital., XII, 132). — Rubeis, Mon. eccl. Aquil, 313. — Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1653) p. 1175; (ed. 1717) p. 1087. — Mansi, Conc. coll., XII, 247. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 73. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 715. — Troya, Cod. dipl. Longob., III, 441. — Migne, Patrol. LXXXIX, 526. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 251, št. 2166; (ed. 1851) št. 1659 (reg.). — MG., Epist.. III, 699, št. 8.]

Primerjaj tudi:

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, str. 11 in 12): „ . . . . . cuius tempore (sc. Donati patriarchae) Longobardi per fortiam Sereno Foroiulensis ęcclesię archiepiscopo a summa sede palleum detulerunt apostolica primitus, cui beatissimus papa Gregorius epistolam direxit, interdicentem inter cetera ne umquam aliena iura invaderet aut temeritatis ausu usurparet iurisditionem cuiusquam, sed in his esset contentus quę usque tunc possedisset, et ex auctoritate apostolica precepit ipse beatissimus papa ne ullo modo terminos excederet a Donato presule Gradense possessos, sed sibi sufficeret in his quę possidebat, nec amplius quam in finibus procul dubio gentis Longobardorum gressum tendere presumeret; quod si inobediens fuisset, apostolici vigoris indignus iudicaretur.“ (Nato sledi tekst pisma, o katerem smo zgoraj govorili.)

Johannis diaconi Chronicon Venetum, (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 96): „Hisdem etiam diebus Foriulensis ecclesia a Sereno presule regebatur, qui nullius iustitie expertus, sed usurpationis causa regia potestate ab apostolica sede pallium primus tantummodo acquisivit, ac huiusmodi epistolam a Gregorio antistite Romano accepisse dinoscitur. (Potem sledi tekst zgoraj omenjenega pisma.)

Danduli Chronicon, VII, c. 2, pars 13 et 14 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 132): „Ad huius regis (sc. Liutprandi) preces Gregorius papa misit pallium Sereno antistiti Aquilegiensi, qui Petro successerat, quem a tempore renovationis suae sedis praedecessores sui obtinere minime potuerunt; eique inhibuit, ne umquam aliena iura invaderet, aut temeritatis ausu usurparet iurisdictionem cuiusquam, sed his esset contentus, quae usque hactenus possederat. —

Serenus posthac papalis inhibitionis contemtor regio potitus auxilio fines Gradensis ecclesiae minorare nititur: quod dux, patriarcha et episcopi atque plebs Venetiae et Istriae grave ferentes, papae cum querimonia insinuant et ultionem exposcunt. Papa autem de inobedientia Sereni turbatus, ei rescribit et conquerentibus responsum tradidit continentiae subsequentis.“ (Nato sledi tekst zgoraj navedenega papeževega pisma.)

Št. 202.

(723, dne 1. decembra.) [1])

Papež Gregor (II.) piše (gradeškemu) patriarhu Donatu, škofom, doždu Marcelu ter prebivalcem po Beneškem in Istri [„*Donato patriarchae et episcopis atque Marcello duci et plebi Venetiae et Istriae*“], da je zvedel o njih pritožbi zoper furlanskega škofa [„*contra Foroiuliensem antistitem*“], ki je hotel napasti zemljo gradeškega patriarcha [„*ditionem Grandensis patriarchae*“]. Naznanja jim, da mu (furlanskemu škofu) je vsled tega prepovedal, da bi prestopil svojo mejo ter se dotaknil tujih pravic; zadovoljen naj bo s tem, kar ima sedaj. Skrbno naj se varujejo, da ne bode langobardsko ljudstvo vsled kake krivice ali pa kakega prepira po svoji navadi zvijačno napadalo njih (gradeške) zemlje

Datum manjka. — „*Quamquam ex ministerio.*“

[Cronica de sing. patr. nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 13), kjer pa ni omenjen niti patriarh Donat, niti dožd Marcel; naslov pismu se glasi: „Gregorius, servus servorum dei, episcopus universis episcopis Venetiensis seu Hystrię vel plebi eiusdem.“ — Danduli Chronicon VII, c. 2, pars 16 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 133). — Rubeis, Mon. eccl Aquil. 314. — Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1653) str. 1176; (ed. 1717) stran 1087. — Mansi, Conc. coll. XII, 248. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 74. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 717. — Migne, Patrol. LXXXIX, 527. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 251, št. 2167; (ed. 1851) št. 1660 (reg.). — Troya, Cod. dipl. Long., III, 443. — MG. Epist., III, 700, št. 9.]

Št. 203.

725, dne 1. marca.

Papež Gregor (II.) piše škofom in prebivalcem Beneškega in Istre [„*Venetiae seu Istriae*“] ter jim naznanja, da je po smrti gradeškega prelata Donata [„*Donato Gradensi presule*“] zapustil puljski škof Peter [„*Petrus Pollensis antistes*“] svojo cerkev ter ne oziraje se na kanonične določbe šel v drugo. Vsled tega bi ga bil po vsej pravici škofovski zbor izobčil ter mu vzel duhovsko službo, ako ne bi bil našel milosti pri apostolski stolici. Papež pravi v svojem pismu, da naj prizanesljivost nekoliko ublaži ostrost postav. Zato zapoveduje, hoteč v prvi vrsti ustreči njih prošnjam, da se povrne škof Peter na stari sedež. Ob enem naj pomni, da se mu je to storilo iz usmiljenja; tudi naj obžaluje svoje dejanje. — Proti koncu veleva (papež) škofom, da

[1]) Ako primerjamo vsebino tega pisma s prejšnjim (gl. štev. 201), smemo trditi, da sta bili obe v istem času spisani.

bi složno volili v gradeški cerkvi [„*in Gradensi ecclesia*"] takega prelata, ki bi se odlikoval po svojem obnašanju in po svojih činih.

„*Data Kalendis Martii, imperante domino nostro piissimo augusto Leone a Deo coronato magno imperatore anno nono, post consulatum eius anno nono, sed et Constantino maiore imperatore eius filio anno sexto, indictione octava.*" — „*Creditae speculationis.*"

[Ughelli, Italia sacra, V, 1088. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., 315 (odl.). — Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX, 21. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 726. — Jaffé, Reg. pont. Rom. I, (ed. 1885) 251, št. 2172; (ed. 1851) št. 1665 (reg.). — MG. Epist., III, 700 št. 10.]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 2, pars 22 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 134): „Post obitum Donati patriarchae Petrus Polensis episcopus contra statuta canonum ad Gradensem sedem se contulit, et a Gregorio papa indignus utraque sede iudicatus, ad supplicationem cleri et populi Venetiae et Istriae in prima sede restitutus est. Papa vero supplicantes monuit, ut sine pretio pastorem idoneum eligere procurarent, offerens electo pallium in signum metropolitanae dignitatis."

Cronica de singulis patriarchis (Monticolo. Cronache Veneziane, I, 13): „ . . . . beatissimus Gregorius papa tercius (!), qui post obitum Donati Gradensis patriarche epistolam suam direxit universis Venetiensis seu Histrię et cuncto populo, ut electionem in Gradensem patriarcham facerent."

Št. 204.

Najbrže od 725 do 747. [1])

Gradeški patriarh Antonij (Antonin) je bil po rodu Padovanec. Iz prva je bil menih, potem pa opat v benediktinskem samostanu sv. Trojice v Brondulu,[2]) kjer je pobožno živel. Kot patriarh je vladal 22 let, 10 mesecev in 20 dni. Vdan je bil pravi veri in rimski cerkvi ter je skrbel da se ni takrat preteče krivoverstvo razširilo po njegovi patriarhiji. Ko je umrl, je zapustil svoje premoženje svoji cerkvi. Pokopan je bil v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane I, 14): „ . . . qui (sc. Venetienses seu Histrię) precepto eiusdem papae Gregorii elegerunt Antoninum, virum probatissimum, in nova sancta Aquileiensi patriarcham ecclesiam . . . . . mortuo vero ipso

---

[1]) Da je bil Antonij leta 725. izvoljen za gradeškega patriarha, se sme sklepati iz pisma papeža Gregorja I., spisanega dné 1. marca rečenega leta. (Glej štev. 203.)

[2]) Kraj Brondulo je bil v chioggijski škofiji na Beneškem.

Antonino patriarcha, qui ann. rexit pontificatum XXII, ms. X, d. XX, sepultus est in eodem castro in ęcclesia sanctę Eufemię."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 94): „Huic (sc. Donato) successit Antoninus patriarcha."

Ibid. (l. c. p. 96): „His quoque temporibus Antoninus Gradensis patriarcha a presenti luce migraverat, cuius regimen annis XXII et mensibus X, insuper et diebus XX fuerat."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Antonius patriarcha, qui fuit nacione Patue civitatis; abbas fuit Brendulu cenobii; vixit in patriarchatu an. 22, men. 10, d. 11.[1])

Danduli Chronicon, VII, c. 2, pars 23 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 134): „Antonius patriarcha natione Paduanus sedit annis XXII, mensibus X, diebus XX. Hic primo monachus, postea abbas monasterii sanctae Trinitatis de Brondulo ordinis s. Benedicti religiosam agens vitam, patriarcha nunc effectus est. Qui rectam fidem tenens, ab haereticis et erroribus suo tempore imminentibus ecclesiam suam immaculatam servavit et Romanae semper adhaesit, moriensque ecclesiam sponsam in bonis suis patrimonialibus heredem instituit, et in ecclesia sanctae Euphemiae sepultus est."

Št. 205.

Okoli 725.[2])

Sveti Rupert je poslal k bavarskemu vojvodu Teodonu duhovnika Deoninga ter ga prosil, da bi smel v Bichofshofenu poleg Salice postaviti cerkev in samostan, kar je vojvoda tudi dovolil. Nato je škof Rupert prišel v rečeni kraj s svojimi ljudmi, začel trebiti ondotni svet ter potem postavil tam malo cerkev in razna bivališča Med tem časom je umrl Teodon ter prepustil bavarsko vojvodino svojemu sinu Teodebertu. Tudi mu je naročil, da naj rad uboga škofa Ruperta ter mu povsod pomaga.

[1]) Trije rokopisi navajajo XX dni.

[2]) Bavarski vojvoda Teodon je živel okoli leta 700. Njegov naslednik je bil njegov sin Teodebert. Ta je imel sina Hugberta, ki je umrl pred 1. novembrom leta 735. Hugbertu je sledil Odilon, ki je kot bavarski vojvoda vladal od 735. do 748 leta. Leta 743. se je Odilon napotil v frankovsko državo. Vprašanje je, kdaj so Slovenci pridrli na Solnograško in razrušili cerkev sv. Maksimiljana. Reči moramo, da na vsak način med letom 700. in 743. Naš vir nam pravi, da je cerkev mnogo časa stala, preden so jo Slovenci uničili; potem je pa zopet preteklo mnogo časa, da so jo kristjani iz nova postavili. Zato bi smeli trditi, da so Slovenci okoli leta 725. prišli na Solnograško plenit. — Ker niso pongauski prebivalci iz strahu pred Slovenci („propter inminentes Sclauos") mnogo let postavili nove cerkve in samostana, se sme iz tega sklepati, da naši predniki niso samo enkrat pridrli na Solnograško, temuč večkrat. Slovenci so bili takrat še poganske vere, kar je razvidno tudi iz našega vira, ki jih enkrat imenuje „crudeles paganos", drugikrat pa „crudelissimos paganos".

Ko je bila cerkev v Bischofshofenu izgotovljena, je sv. Rupert poklical vojvoda Teodeberta ter mu naznanil, iz katerega vzroka je postavil cevkev. Posvetil jo je na čast sv. Maksimilijanu ter imenoval ondotni kraj Pongau. Nato je poslal tja menihe in duhovnike, katerim je dal nekatera posestva solnograške cerkve v fevd. Mnogo časa so potem ti uživali dotične fevde. Pozneje se je zgodilo, da so sosednji Slovenci pregnali te brate, katere je solnograška cerkev poslala v Pongau. Mnogo časa je bila potem rečena cerkev podrta, ker je vedno pretila nevarnost od strani poganskih Slovencev.

Ko se je bavarski vojvoda Odilon napotil (v frankovsko državo), ga je spremljal duhovnik Urz, ki je bil doma v kraju, Albina [1]) imenovanem. Ta kraj je vojvoda Teodebert podaril cerkvi sv. Maksimilijana takrat, ko jo je škof Rupert postavil. Ker je bila rečena cerkev zarad poganskih Slovencev mnogo časa podrta, je duhovnik Urz prosil vojvoda Odilona, da bi mu dal v fevd to, kar je vojvoda Teodebert podelil cerkvi sv. Maksimilijana in pa škofu Rupertu.

p. 21. **Breves notitiae**, c. 3 (Hauthaler, Salzburger Urkundenbuch, p. 21, 22): „Beatus quoque Růdbertus tunc misit eundem presbiterum Deoningum ad Theodonem ducem, ut diceret ei hoc totum per ordinem et ut rogaret ipsum ducem sancto Rudberto dare licentiam ecclesiam ibi construere et habitacula servorum dei, et Theodo dux ita ei licentiam dedit. Venitque ibidem domnus Růdpertus episcopus et cepit ibi cum hominibus suis extirpare et purgare ipsum locum et parvam ecclesiam ceteraque habitacula edificare. Interea vero Theodo infirmabatur commendavitque filio suo Theodberto ducatum Bawarie et domni Růdberti episcopi causam fideliter tuendam et iuniorum eius, eique ad christianitatem suam libenter obedire et ad omne opus dei diligenter illi auxiliari, et ut ad ipsum locum, in suam elevando mercedem fideliter per omnia adiuvaret. Facta autem ibi ecclesia sanctus Růdbertus convocavit ibidem Theodbertum ducem et nunciavit ei ipsam causam per ordinem, et ita accepta ab eo potestate consecravit ipsam ecclesiam in honore sancti Maximiliani et ipsum locum nominavit Pongŏ . . .

p. 22. ‖ . . . . Quod dum factum fuisset, multis temporibus hoc habebant in beneficio ab ipsa sede, quamvis versuta intencione ibidem servirent. Interea contigit, ut a vicinis Sclauis [2]) illi fratres, qui ad Pongŏ de Salzburgensi sede ibidem destinati erant, inde expellebantur, et ita multis temporibus erat devastata eadem cella propter inminentes Sclauos et crudeles paganos.“

Ibid. c. 8 (l. c. p. 27): „In peregrinatione Otilonis ducis fuit cum eo quidam presbiter capellanus eius Ursus nomine, qui de illa genealogia erat

[1]) Najbrže sedanji Oberalm pri Halleinu na Solnograškem.

[2]) Iz besed „a vicinis Sclauis“ je razvidno, da nam je tu misliti na Slovence, ne pa na kake druge Slovane. Ne daleč od Pongaua unstran Tur po Lungau-u, severnem Koroškem in severozahodnem Štajerskem so v osmem stoletju prebivali Slovenci.

supradictorum hominum de Albina, quos Theodbertus dux tradidit deo et sancto Maximiliano ad Pongŏ, quando domnus Rudbertus episcopus illam ibi ecclesiam dedicavit. Et quia propter Sclauos crudelissimos paganos eadem cella multis erat temporibus desolata, idem Vrsus presbiter venit ad Otilonem ducem et peciit dari sibi in beneficium hoc ipsum, quod Theodbertus dux ut predictum est dedit sancto Maximiliano et domno Rudberto episcopo ad sedem suam . . ."

Št. 206.

Po II. februarju 731.[1])

Papež Gregor III. podeli gradeškemu patriarhu Antoninu palij.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „ . . . qui (sc. Antoninus patriarcha) a beato Gregorio papa tercio iuxta decessorum suorum exemplar privilegium cum benedictione pallei consecutus est."

Št. 207.

731, pred mesecem septembrom.

Papež Gregor (III.) piše gradeškemu nadškofu Antoninu [„*Antonino Gradensi archiepiscopo*"] in pa njegovim sufraganom ter jih vabi k cerkvenemu zboru, kateri bode v Rimu dne 1. novembra prihodnje 15. indikcije[2]) [„ . . . *ad defendendam et confirmandam veritatem Kalendas Novembris succedentis quintedecimae indictionis apud hanc apostolicam sedem convenite omnes*"] zastran češčenja svetih podob. Papež pravi, da je nastala neka brezbožnost v kraljevem mestu (v Carigradu) in po raznih pokrajinah, ker se zametujejo in uničujejo podobe svetnikov, cerkve pa se prenarejajo v človeška bivališča in hleve. Zato prosi Antonina in njegove sufragane, da bi svarili in podučevali po vseh podložnih cerkvah, kako je treba braniti sveto vero.

Datum manjka. — „*Inter diversas.*"

[Ughelli, Italia sacra, V, (ed. 1717) 1090. — Mansi, Conc. coll., XII, 300. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX, 25. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 732. — Migne, Patrol., LXXXIX, 586. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 257, št. 2232; (ed. 1851) št. 1720 (reg.). — MG. Epist., III, 703, št. 13.]

---

[1]) To se je zgodilo po 11. februarju leta 731., ker tega dne je umrl papež Gregor II., na čegar mesto je pil potem izvoljen Gregor III.

[2]) Petnajsta indikcija se je pričela z mesecem septembrom leta 731. Iz papeževih besed, da bo cerkveni zbor dné 1. novembra prihodnje („succedentis") 15 indikcije, sledi, da je bilo zgoraj omenjeno pismo spisano še za 14. indikcije, tedaj pred septembrom leta 731.

Primerjaj tudi:

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „Hic Antoninus patriarcha ammonitus est a predicto Gregorio papa Romam ad synodum occurrere, ad quam synodum Johannes archiepiscopus Ravenas vocatus est, propter imagines quę in regia urbę deponere iubebant Leo atque Constantinus augusti et inclita coniugia quę per diversa loca fiebant."

Št. 208.

731, okoli 1. novembra.[1]) Rim.

Papež Gregor (III.) skliče v Rim sinodo, katere so se udeležili gradeški nadškof Antonin, ravennski nadškof Ivan ter 93 drugih škofov. Tudi so bili na sinodi navzoči presbiteri apostolske stolice, dijakoni in vsa druga duhovščina, potem plemenitniki in ljudstvo. Na tej sinodi zbrani možje so sklenili in s svojimi podpisi potrdili, da je treba iz svete katoliške cerkve izključiti tiste, kateri bi uničevali, oskrunjevali ali pa zasramovali svete podobe Jezusa Kristusa, Device Marije, svetih aposteljnov in drugih svetnikov.[2])

Liber pontificalis (Gregorius III) (ed. L. Duchesne, I, 416): „... maiore fidei ardore permotus synodale decretum cum sacerdotali conventu quoram sacrosancta confessione sacratissimi corporis beati Petri apostoli, residentibus cum eodem summo et venerabili papa archiepiscopis id est Antonino Gradense archiepiscopo Johanne archiepiscopo Ravenne cum ceteris episcopis istius superiore partis numero[3]) seu presbiteris sanctae huius apostolicae sedis, adstantibus diaconibus vel cuncto clero, nobilibus etiam consulibus et reliquis christianis plebibus stantes, ut si quis deinceps antiquae consuetudinis apostolicae ecclesiae tenentes fidelem usum contemnens, adversus eandem venerationem sacrarum imaginum, videlicet dei et domini nostri Jesu Christi et genitricis eius semper virginis immaculate atque gloriosae Mariae beatorum apostolorum et omnium sanctorum, depositor atque

---

[1]) Zastran datiranja gl. št. 207.

[2]) Na to sinodo se nanaša, kar čitamo v „Epitome chronicorum Cassinensium" skoraj z istimi besedami, kakor so v Lib. pontificalis. Ta „Epitome", kateri se po krivici pripisuje bibliotekarju Anastaziju, je dal na svetlo Muratori (Script. rer. Ital., II., pars I., str. 351—370). Dotični citat, ki pa je izmišljen, je bil večkrat natisnjen. (Cfr. Muratori, p. 357. — Mansi, Conc. coll, XII, 302. — Migne, Patrol. Ser. lat, LXXXIX, 587. — Jaffé, Reg. pont. Rom. [ed. 1885], št. 2233 a).

V rečenem citatu stoji zapisano, da je papež Gregor III. v Rim sklical sinodo, katere so se udeležili gradeški nadškof Antonin („Antonino Gradensi archiepiscopo"), ravennski nadškof Ivan ter še 93 drugih škofov. Na sinodi se je sklenilo, da je treba prebivalce v Orleansu in Mansu izobčiti iz cerkve, ako ne povrnejo svetinj, katere so do takrat imeli pri sebi. (Orleans in Mans sta mesti na Francoskem.)

[3]) Id est „XCIII".

destructor et profanator vel blasphemus extiterit, sit extorris a corpore et sanguine domini nostri Jesu Christi vel totius ecclesiae unitate atque conpage. Quod et subscriptione sua solemniter firmaverunt et inter cetera instituta probabilium praecessorum orthodoxorum pontificum annectenta sanxerunt."

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 3, pars 11, 12 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 136): „Papa Gregorius synodum DCCCIII (!) episcoporum Romae congregavit, ubi veneratio imaginum sanctorum confirmatur, et violatores anathematizantur. Huic synodo Antonius patriarcha cum episcopis Venetiae et Istriae, suffraganeis suis, per literas papales admonitus, personaliter adfuit, et inconcussam fidem tenens, quod gestum est, comprobavit."

Št. 209.

Nepristno.

731, okoli 1. novembra.[1]) V cerkvi sv. Petra (v Rimu).

Papež Gregor (III.) omenja, da je zbral škofe [„*coetu episcoporum*"] v cerkvi sv. Petra, da bi ž njih pomočjo uredil cerkvene zadeve posebno zarad svetih podob [„*ob imagines*"], katere se zametujejo in cerkve same se pa v kraljevem mestu [„*in regia urbe*"][2]) prenarejajo v človeška stanovališča. Tudi je sklical zbor zarad nekih nepostavnih zvez [„*propter illicitas quasdam coniunctiones*"].

Na zboru je takrat tožil novooglejski ali gradeški patriarh Antonin [„*Antoninus unus ex residentibus Nove Aquilegię id est Gradensis patriarcha*"] zoper furlanskega škofa Serena [„*Serenum Foroiulensem antistitem*"], da se ta ne zmeni za razglas rajnkega papeža Gregorja (II.), kateri mu je (sc. Serenu) po prošnji langobardskega kralja poslal palij s pogojem, da nikdar več ne napade mej gradeške cerkve [„*Gradensis ęcclesię terminos*"][3]) Vendar se je predrzno lotil rečenih mej, ker se ne boji niti Boga, niti ljudi.

Nato je rekel Seren, da njegova (Antoninova) pritožba ni pravična. Bolje bi bil storil, ako bi bil molčal.

Antonin mu je odgovoril, da naj bo zastran njunega prepira merodajna razsodba škofov apostolske stolice.

Papež pravi, da je nato ukazal, da naj oba prineseta v sredino zbora svoje listine [„*instrumenta*"], katere je treba pazljivo pregledati. Še le potem je mogoče končati prepir tako, da bode mir med njima in njunimi nasledniki.

[1]) Zastran datiranja primerjaj št. 207.
[2]) Namreč v Carigradu.
[3]) Glej zgoraj št. 201.

Gradeški patriarh Antonin je nato pokazal svoja pisma [„*monimenta*"], v katerih je stalo, da se je za papeža Pelagija (II.) preložila njegova stolica iz starega Ogleja v gradeško mesto [„*ex veteri Aquilegia in Gradensen civitatem*"] da se je ta stolica na sinodi, katere se je udeležilo 20 škofov, potrdila kot metropola vsega Beneškega in Istre [„*totius Venetiae et Istrię metropolim confirmatam*"] ter da se je imenovala novooglejska [„*Novam dictam fuisse Aquilegiam*"][1])

Ko se je vse to pregledalo, bi bil moral temu nasproti tudi Seren pokazati svoje spise. A ta je priznal, da nima nič drugega, kakor privilegij, katerega je s palijem vred dobil od papeža Gregorja (II.). V tem privilegiju je stalo, da je dobil palij vsled prošenj langobardskega kralja in sicer ne zato, da bi se bahal, temuč zato, da bi se zadovoljil s furlansko škofijo [„*Foroiulensi episcopatu*"] in se nikdar ne dotaknil pravic gradeškega patriarha. Ako ne bi hotel ubogati, bi se pokazal nevrednega, da je prejel palij.[2])

Ko se je vse to zvedelo, ni mogla prikrita ostati krivda Serenova, ki je preziral ukaze (cerkvenih) očetov in cerkvene postave. Vsled tega bi ga bil škofovski zbor izobčil ter mu vzel duhovsko službo, ako ne bi bil priznal svoje krivde ter s prisego obljubil, da ne stori v prihodnosti nikdar kaj takega.

Papež pravi, da je nato vsled sklepa navzočih škofov določil, da naj imajo novooglejski patriarhi, to je gradeški patriarh Antonin in njegovi nasledniki, za vselej primat po vsem Beneškem in Istrskem; furlanski škof Seren in njegovi nasledniki v korminskem gradu, v katerem sedaj stolujejo, naj se pa za zmeraj zadovoljé samo z langobardsko zemljo [„*ut Nove Aquilegie id est Gradensis civitatis Antoninus patriarcha suique successores tocius Venecię et Istrie... primates perpetuo habeantur, Foroiulensem antistitem Serenum suosque successores Cormonensi castro, in quo ad pręsens cernitur sedere in finibus Longobardorum, solumodo semper esse contentos*"]. Tudi je vsled apostolske oblasti ukazal, da ne sme nobeden v kateremkoli oziru prelomiti ali prestopiti tega, kar je razglasil iz pobožnih ozirov na korist cerkvene edinosti. Kdor bi delal zoper to določbo, naj bo izobčen in zadene naj ga na onem svetu večna kazen.[3])

---

[1]) Glej zgoraj št. 85.

[2]) Glej zgoraj št. 201.

[3]) Ta dokument, s čegar vsebino smo se tu seznanili, ni pristen. Nekdo ga je iz raznih spisov sestavil. Iz aktov rimske sinode, ki je bila leta 721. ali pa 722., je posnel začetek in pa imena prič, katere je pa še za nekatere škofe pomnožil, kakor n. pr. za tržaškega škofa Ivana. Tudi je nekaj dodal, kar mu je bilo znano o rimski sinodi iz leta 731. Ni gotovo, da bi bil oglejski škof Seren leta 731. še med živimi. Kaže se, da leta 827., ko je bila mantovanska sinoda, še ni bilo tega dokumenta, pač pa že takrat, ko je bila spisana „Cronica de sing. patr. nove Aquileie", v kateri se tudi omenja. (Cfr. MG. Epist., III., 723.)

Podpisanih je na tej listini 30 škofov ter mnogo presbiterov in dijakonov. Med njimi so tudi: „*Antoninus sancte Nove Aquilegie ecclesie patriarcha*, ... *Serenus Foroiulensis episcopus*, . . . *Johannes episcopus Tergestine ecclesie* . . .“

Datum manjka. — „*Cum simus dominice plebis.*“

[Hormayer, Archiv f. Süddeutschland, II, 209. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 732. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 258, št. 2234; (ed. 1851) št. 1722 (reg.). — MG. Epist., III, 704, št. 14.]

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „ . . . post hanc vocationem Antoninus patriarcha cum suis suffraganeis Romam ad synodum perrexit; in qua synodo definitive divisio facta est inter Antoninum Gradensem patriarcham et Serenum Foroiulensem antistitem iuxta edictum beati Gregorii secundi, confirmante tota synodo, et sententiam anathematis in huius confirmationis violatores dictante.“

Št. 210.

Okoli leta 733.[1]

Po smrti oglejskega patriarha Serena je vsled prizadevanja langobardskega kralja Liutpranda Kalist postal njegov naslednik. Ta izvrstni mož je bil prej arhidijakon trevisanske cerkve

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 45 (MG. SS. rer. Langob., 180): „Aput Foroiuli igitur sublato e rebus humanis patriarcha Sereno, Calistus, vir egregius, qui erat Tarvisianae ecclesiae archidiaconus, adnitente Liutprando principe, Aquileiensem ecclesiam regendam suscepit.“

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8:) „Sublato itaque de medio Sereno, ei successit Calistus, vir egregius, ecclesiae Tarvisanae archidiaconus, qui adnitente Luitprando rege Longobardorum, regimen ecclesiae Aquilegensis suscepit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Calistus successit Sereno. Hic sedit annis XL, vir nobilis atque conspicuus.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 3, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 134): „Sereno quoque Aquilegiensi praesuli Callistus ecclesiae Tarvisinae archidiaconus, annitente Luitprando rege, successit.“

Št. 211.

Med letom 731. in 733.

Papež Gregor (III.) piše (oglejskemu nadškofu) Kalistu [„*Callisto*“], da je že tri leta preteklo, odkar je bilo v dneh njegovega

[1]) Leta 723. je oglejski patriarh Seren še živel (gl. št. 201) in leta 762. je bil že Sigvald oglejski patriarh (gl. štev. 233). Iz tega je tedaj razvidno, da Kalist ni 40 let vladal oglejske cerkve.

prednika (papeža Gregorija II.) vsled mnogih prošenj sklenjeno [„*iam triennium evolutum, decessoris nostri tempore plurimis fuerat suplicationibus constitutum*“][1]) ter sam (Kalist) opozorjen, kar tudi dokazujejo spisi, shranjeni v arhivu rimske cerkve [„*ut in sanctę nostrę ecclesię scrineis testantur volumina*“], da zasluži palij le s pogojem, da se niti on (Kalist), niti njegovi nasledniki ne dotaknejo tujih pravic. Papež pravi, da je sedaj izvedel, da je (Kalist) predrzno grešil zoper cerkvene postave, kar mora jako obžalovati. Iz lakomnosti se je protizakonito polastil posestev, katera se zovejo Centenara in Morsano[2]) ter spadajo pod samostan Matere božje na otoku Barbani. Ta samostan je pa že dolgo časa po vsej pravici lastnina gradeške cerkve [„ . . . *quia aviditate devictus ausu illicito pervaseris possessiones, que Centenaria et Musiones nuncupantur, pertinentes monasterio sanctę Dei genitricis sito in insula Barbiana, quod prisco et longo tempore sancta iure possidet Gradensis ecclesia et eius hactenus fuerat ditionis*“]. Ker si ne sme nihče osvojiti tujega blaga, posebno pa duhovnik ne, zato mu (Kalistu) zapoveduje, da za sedaj povrne vse to z vsemi priteklinami, česar se je protipostavno polastil, gradeškemu nadškofu [„*Gradensi archiepiscopo*“], pod čegar oblast spadajo rečena posestva. Ako bi pa ostal svojeglaven in ne hotel povrniti tujega imetja, ga zadene cerkvena kazen.

Datum manjka. — „*Iam triennium.*“

[Danduli Chronicon, VII, c. 3, pars 8. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 136). — Ughelli, Italia sacra, (ed. 1653), V, 1177. — Baronius, Ann. eccl., ad a. 729, št. 6. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 318. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 734. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 75. — Troya, Cod dipl. Long, III, 624, št. 506. — MG. Epist., III, 707, št. 15. — Jaffé, Reg. pont. Rom, št. 2240 (1725).

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, VII, c. 3, pars 8. (Muratori, l. c.): „Callistus praesul Aquilegiensibus hoc tempore insulas, quae Centenaria et Musiones iurisdictionis Gradensis ecclesiae vocantur, occupans, subsequentes literas a Gregorio papa suscepit.“ — (Nato sledi tekst papeževega pisma, potem pa besede): — „Callistus receptis admonitionibus papalibus, ad cor rediens, invasas insulas ecclesiae Gradensi resignavit.“

---

[1]) Iz navedenih besed je razvidno, da je bilo to pismo spisano v prvem, drugem ali tretjem letu po smrti papeža Gregorja II., katerega so dné 11. februarja leta 731 pokopali. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, str. 257.)

[2]) Centenara in Morsano sta dva kraja tik morja med Oglejem in Gradežem. Blizu tam je tudi otok Barbana.

Št. 212.

Med 726. in 737.

Papež Gregor (II. ali pa III.) piše (gradeškemu patriarhu) Antoninu [„*dilectissimo fratri Antonino Gregorius*"] ter mu naznanja, da se je langobardsko ljudstvo polastilo ravennskega mesta in da se eksarh (Evtihij), kakor je zvedel (namreč papež), mudi na Beneškem. Naroča mu (Antoninu), da pomaga eksarhu ter se ž njim vred bojuje, da pride ravennsko mesto iz nova do starih razmer ter pod oblast cesarjev Leona in Konstantina.

Datum manjka.[1]) — „*Quia peccato faciente.*"

[Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 95). — MG. Epist., III, 702. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2178 (1671).]

Št. 213.

Okoli 737.

Takrat je nastal hud prepir med oglejskim patriarhom Kalistom in furlanskim vojvodom Pemonom. Vzrok temu prepiru je bil naslednji. Že v prejšnjem času je prišel škof Fidencij iz Zuglia[2]) ter z dovoljenjem furlanskih vojvodov prebival v Čedadu, kamor je tudi prestavil svoj škofovski sedež. Ko je umrl, je prišel Amator na njegovo mesto. Do takrat so imeli patriarhi pred njim svoj sedež v Korminu, ne pa v Čedadu, kajti v Ogleju niso mogli zarad bizantinskih napadov prebivati. Ker je pa hotel patriarh Kalist biti imeniten gospod, mu ni bilo všeč, da bi njegov škof stanoval pri vojvodu in Langobardih, sam pa bi moral živeti med priprostim ljudstvom Zato se je postavil svojemu škofu Amatorju nasproti, pregnal ga iz Čedada ter v njegovi hiši pripravil sebi stanovanje. Nato se je vojvoda Pemon z mnogimi plemenitimi Langobardi združil zoper patriarha, ga ujel ter odpeljal v grad „Potium«,[3]) kateri je stal tik morja. Tu ga je hotel vreči v morje, kar pa se vendar ni zgodilo. Zaprl ga je v ječo, da bi tu okusil kruh bridkosti. Ko je kralj Liutprand to zvedel, se je močno razjezil; vzel je Pemonu vojvodstvo ter njegovega sina Ratchisa izbral za vojvoda.

[1]) Nekateri pisatelji, kakor Martens (Politische Geschichte des Langobardenreiches unter König Liutprand, str. 69—71) mislijo, da je to pismo ponarejeno, drugi pa trdé, da je pristno. Ako ni izmišljeno, je bilo izdano takrat, ko je v Benetkah vladal dožd Orso, ki je dobil od papeža Gregorja prav tako pismo, kakor gradeški patriarh. Dožd Orso je najbrže vladal od leta 726—737.

[2]) „Iuliense castrum" je sedanji Zuglio v beneški Karniji, kjer so že v šestem stoletju vladali škofje. Gl. št. 85, 100 in 102.

[3]) Kje je bil „castellum Potium" ali „Pontium", kakor je tudi v nekaterih rokopisih zapisano, ni znano. Mogoče je, da je bil ta grad tik zaliva Panzano pri Tržiču.

Sedaj je hotel Pemon s svojimi pristaši zbežati v deželo Slovencev; ker je pa njegov sin zanj prosil pri Liutprandu, ga je kralj iz nova sprejel v svojo milost.

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 51 (MG. SS. rer. Langob., 182): „Gravis sane per idem tempus inter Pemmonem ducem et Calistum patriarcham discordiae rixa surrexit. Causa autem huius discordiae ista fuit. Adveniens anteriore tempore Fidentius episcopus de castro Iuliensi, cum voluntate superiorum ducum intra Foroiulani castri muros habitavit ibique sui episcopatus sedem statuit. Quo vita decidente, Amator in eius loco episcopus ordinatus est. Usque ad eundem enim diem superiores patriarchae, quia in Aquileia propter Romanorum incursionem habitare minime poterant, sedem non in Foroiuli, sed in Cormones habebant. Quod Calisto, qui erat nobilitate conspicuus, satis displicuit, ut in eius diocesi cum duce et Langobardis episcopus habitaret et ipse tantum vulgo sociatus vitam duceret. Quid plura? Contra eundem Amatorem episcopum egit eumque de Foroiuli expulit atque in illius domo sibi habitationem statuit. Hac de causa Pemmo dux contra eundem patriarcham cum multis nobilibus Langobardis consilium iniit adprehensumque eum ad castellum Potium, quod supra mare situm est, duxit indeque eum in mare praecipitare voluit, sed tamen Deo inhibente minime fecit; intra carcerem tamen eum retentum pane tribulationis sustentavit. Quod rex Liutprand audiens, in magnam iram exarsit, ducatumque Pemmoni auferens, Ratchis, eius filium, in eius loco ordinavit. Tunc Pemmo cum suis disposuit, ut in Sclavorum patriam fugeret; sed Ratchis, eius filius, a rege supplicavit patremque in regis gratiam reduxit."

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): „Et nota, quod a Severo patriarcha usque ad Calistum qui sequitur, patriarchae propter incursionem Romanorum non audebant stare in Aquilegia, sed habitationem sibi elegerunt in Cormons....... Hoc tempore in castro Forojuliano, quod nunc Civitas Austria appellatur, Pemmo dux praeerat. Calistus vero in Cormons habitabat. De consensu et voluntate ducum priorum Fidentius in castro Forojuliano episcopus constituitur: ipso vero decedente Amator subrogatur, et in episcopum ordinatur. Calistus autem, qui erat vir egregius et nobilitate conspicuus, videns quod in ditione sua cum duce et nobilibus Amator episcopus habitaret, et ipse Calistus rurali vulgo sociatus vitam duceret, valde sibi displicuit: et ad praedictam civitatem veniens, Amatorem de Forojulii expulit, atque domum illius sibi habitationem statuit. Qua de causa magna inter Calistum patriarcham et Pemmonem ducem discordia orta est. Quid plura! Dux Pemmo contra patriarcham cum multis Longobardis nobilibus consilium iniit: et apprehensum eumdem patriarcham ad castellum Pucium supra mare, ut ipsum submergeret, duxit Quod Deo prohibente non fecit: tantum ipsum diebus pluribus tribulationis pane in carcere sustentavit. Quod rex Luitprandus audiens, contra Pem-

monem ducem in iram exarsit, et de ducatu deposuit. Pemmo timore regio in Sclavorum patriam cum suis fugit.[1]) Rex vero dicti Pemmonis filios et omnes qui Pemmoni adhaeserant, longo tempore carceribus cruciavit."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Et notandum, quod ab Elia patriarcha supradicto usque ad hunc Calistum patriarchae habitabant in Cormono: et in Civitate Austria, quae tunc ut supradictum est Castrum Forojuliense appellabatur, duces sibi episcopum fecerunt; et erat tunc temporis Fidentius episcopus, quo decedente Amator successit. Quod advertens Calistus patriarcha, qui erat nobilis et egregius vir, quod episcopus habitaret in sua diocesi cum ducibus et nobilibus, et ipse patriarcha sociatus vulgo rurali vitam duceret, displicuit sibi et dictum Amatorem de Civitate Austriae expulit et in eadem sibi suam habitationem elegit. Qua de causa Pemo dux Forojuliensis contra Calistum discordias habuit: et inito consilio cum multis nobilibus Longobardis, ipsum Calistum apprehendit; et eum ducens ad quoddam castrum juxta mare ipsum submergere voluit. Sed jubente Deo non fecit, sed ipsum in carcerem diebus pluribus pane tribulationis substentavit. Quod rex Luitprandus Longobardorum audiens, capto Pemone et aliis nominatim, qui sibi adhaeserant, ipsum Pemonem deposuit et alios in carceribus longo tempore cruciavit."

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 4, pars 1 (Muratori, Script. rer. Ital. XII, 137): „Gravis sane per idem tempus inter Penonem ducem Forojulii et Callistum patriarcham discordiae rixa surrexit, quia Callistus in Aquilegia propter Romanorum incursiones nequiens habitare, in Cormono sedem suam tenebat; et contra Amatorem episcopum Fidentii successorem, qui in castro Forojulii dioecesis Aquilegiensis cum voluntate ducis sedem habebat, indignatus, eum de Forojulio expulit, et in ejus domo sibi habitationem fecit. Quem dux propterea capiens ad castrum Putium, quod supra mare est, adduxit et in mare praecipitare voluit; sed tamen Deo inhibente minime fecit. Intra carcerem tamen detentum pane tribulationis substentavit. Quod Luitprandus audiens, ducatum Penoni abstulit et Ratchis ejus filium sub rogavit."

Št. 214.

Po letu 737.

Ko je oglejski patriarh Kalist prišel iz ječe, v katero ga je vrgel vojvoda Pemon,[2]) se je povrnil v Čedad, kjer je sezidal cerkev sv. Ivana in tudi sebi postavil palačo. Užival je milost pri kralju. Strogo je vladal svojo cerkev. Ko je umrl, so shranili njegovo truplo v cerkvi, katero je bil dal napraviti.

---

[1]) Vojvoda Pemon je le hotel pribežati v domovino Slovencev, ni pa v resnici tega storil.

[2]) Glej št. 213.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Post haec patriarcha ad Civitatem rediens, ibi ecclesiam et baptisterium s. Johannis atque palatium patriarchale construxit; et regis suffultus favore, ecclesiam strenue gubernavit. Post haec vero XL. ordinationis suae anno [1]) felici pace quievit: cujus corpus in praedicta, quam construxit, ecclesia quiescit."

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Calistus vero cum honore rediens et susceptus, palatium et ecclesiam in dicta Civitate Austria construxit; in qua feliciter omnibus succedentibus in pace quievit."

Št. 215.

Okoli 738.[2])

Ko je Ratchis postal vojvoda furlanski, je napadel s svojimi ljudmi K r a n j s k o, ki je domovina S l o v e n c e v. Pomoril je mnogo ondotnih prebivalcev ter uničil njih imetje. Ko so ga nato Slovenci nenadoma napadli, ni imel časa, da bi bil vzel svojo sulico iz rok svojega oproda. Zato je ubil prvega, ki mu je prišel blizu, s svojo palico, katero je imel v roki.[3])

Pauli diaconi Hist. Langob., VI, c. 52 (MG. SS. rer. Langob., 183): „Ratchis denique aput Foroiuli dux, ut diximus, effectus, in Carniolam Sclavorum patriam cum suis ingressus, magnam multitudinem Sclavorum interficiens, eorum omnia devastavit. Ubi cum Sclavi super eum subito inruissent, et ipse adhuc lanceam suam ab armigero non abstulisset, eum qui primus ei occurrit clava, quam manu gestabat, percutiens, eius vitam extincxit."

Št. 216.

Okoli 741.

Papež Gregor (III.) piše gradeškemu patriarhu Antoninu ter mu naznanja, da ga je že večkrat poklical, da bi prišel s svojimi škofi do apostolskega praga (v Rim); a on (Antonin) mu je odgovoril, da mu

---

[1]) Neverjetno je, da je patriarh Kalist vladal 40 let. — Glej št. 210.

[2]) Ratchis je najbrže leta 737. postal furlanski vojvoda. Morebiti se je potem naslednjega leta napravil na Kranjsko. Leta 744. so ga po Liutprandovi smrti izvolili za langobardskega kralja.

[3]) Kaj se je potem zgodilo, nam Pavel dijakon ne omenja. Mi tedaj ne vemo, so li Langobardi odbili nepričakovani napad Slovencev, ali pa so morali bežati. Z ozirom na to, da so Slovenci, ki so bivali po okraju, „Zellia" imenovanem, v tistem času nehali furlanskim vojvodom plačevati nekak davek (gl. štev. 146), bi smeli sklepati, da se Ratschisu njegova ekspedicija na Kranjsko n i p o s r e č i l a. To je potem Slovence po okraju „Zellia" osrčilo tako, da so furlanskim vojvodom odpovedali vsakoletni davek.

je nemogoče, da bi zarad raznih prepirov varno potoval. A treba je v prvi vrsti skrbeti za krščansko vero in za hišo Gospodovo. Papež pravi, da ga je prosil langobardski kralj, da bi njegovi (langobardski) nadškofje prišli k njemu (k papežu) tretji dan po vstajenju [„*post tertium diem dominicę resurectionis*"]; zato želi (papež), da bi se napotil do njega tudi on (Antonin) s svojimi škofi. Papež omenja, da je pisal v enakem smislu tudi beneškim škofom. Kdor ne bode delaven, bode dajal zarad tega Bogu natančen račun. Zato ga še enkrat izpodbuja, da bi prišel v določenem času.

Datum manjka.[1]) — „*Saepius evocatus.*"

[Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2256 (1738). — MG. Epist, III, 703, št. 17.]

Št. 217.

743.

Bavarski vojvoda Odilon, hoteč narediti svojo zemljo popolnoma nezavisno od frankovske države, zbere mnogobrojno vojsko. Tudi mu pridejo na pomoč Sasi, Alemani in Slovani.[2]) Frankovska majordoma Karlman in Pipin ga premagata ob Lech-u. Vojvoda Odilon jima komaj uide čez reko Inn, alemanski vojvoda Teobald pa na neko drugo stran. Zmagovalca sta potem 52 dni pustošila po Bavarskem. Odilon je pozneje dobil svojo vojvodino nazaj, vendar je moral priznati frankovsko nadoblast.

Ann. Mettenses ad a. 743 (MG. SS., I, 327): „Ogdilo, dux Baioariorum, qui Hiltrudem filiam Caroli ad se fugientem in coniugium sibi copulaverat contra voluntatem Pippini et Karlomanni, se et etiam ducatum suum, quem largiente olim Karolo principe habuerat, a dominatione Francorum subtrahere nitebatur. Qua de causa compulsi sunt gloriosi germani exercitum contra ipsum ducere. Venientes autem super fluvium qui dicitur Lech, castra metati sunt in planicie super ripam praedicti amnis. Baioarii quoque ex alia parte contra eos exercitum adunaverunt, conductoque in adiutorium Saxones et Alemannos et Sclavos secum habuerunt. Sedit autem uterque exercitus in eodem loco 15 diebus. Erat autem in eodem loco ipse fluvius intransmeabilis. Nam memoratus Ogdilo dux vallum firmissimum fecerat inter se et hostes. Provocati tandem Franci invisionibus gentis illius, indignatione commoti, periculo se dederunt, et per loca per quae plaustra ducebantur nocte irruentes, divisis exercitibus inprovisos Baioarios occupaverunt. Commissoque proelio, Ogdilo dux, caeso exercitu, vix cum paucis turpiter fugiendo, Innum fluvium transiit, et sic manus invictorum principum evasit. Teobaldus quoque timore perterritus in aliam partem fugam

[1]) To pismo je bilo pred 29. novembrom leta 741. spisano, ker rečenega dne je bil papež Gregor III. že pokopan.

[2]) Tu omenjeni Slovani so bili najbrže karantanski Slovenci.

iniit. Ipsi vero victores cum exercitu suo Baioariam circumeunt, et moram fecerunt in eadem regione quinquaginta duorum dierum.“

O tej vojski govoré ali pa jo vsaj omenjajo tudi naslednji viri: Fredegarii contin., c. 112 (MG. SS. rer. Merov., II, 180), Ann. s. Amandi ad a. 743 (MG. SS., I, 10), Ann. Lauriss. ad a. 743 (ibid., I, 134), Ann. Juvav. min. ad a. 743 (ibid., I, 88), Ann. Guelf. ad a. 742 et 744 (ibid., I, 27), Ann. Nazar. ad a. 742 et 744 (ibid., I, 27), Ann. Alam. ad a. 742 et 744 (ibid., I, 26), Ann. Altah. ad a. 743 (ibid., XX, 782), Ann. Fuld. ad a. 743 (ibid., I, 345), Ann. Mosell. ad a. 744 (ibid., XVI, 495), Breves notitiae, c. 7 (ed. Hauthaler, p. 27).

Št. 218.

744.

Ko so odstranili langobardskega kralja Hildepranda, je furlanski vojvoda Ratchis postal njegov naslednik. Za furlanskega vojvoda so sedaj postavili Aistulfa, Ratchisovega brata.

Pauli diaconi Continuatio Lombarda (MG. SS. rer. Langob., 216): „Hic Aritheis (sc. Lombardorum rex) filius fuit Pemmonis ducis Foroiuliani. Frater vero Aritheis fuit Astulphus, qui ei in ducatu successit, vir fortissimus et animosus.“

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 9, pars 6 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 139): „Ratchis dux Forojulii subsequenter in regno Longobardorum Ilprando successit.“

Št. 219.

Morebiti od 745 do 787.

Oglejski patriarh Sigvald, naslednik patriarha Kalista, je bil sorodnik langobardskega kralja Grimoalda. Doma je bil iz Čedada ter je tudi kot patriarh v tem mestu prebival. V dveh virih čitamo, da je 42 let srečno vladal svojo cerkev.

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. 8): „Sigualdus patriarcha de genere Grimoaldi regis sedit annos XLII. Hic natione Civitatensis, ibi habitavit et ecclesiam prospere gubernavit.“

Chronicon patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c. p. 9): „Sigualdus patriarcha sedit annis XLII. Hic etiam in praedicta habitans Civitate, eam multipliciter augmentavit.“

Št. 220.

Okoli 745. [1])

Obri so hudo začeli nadlegovati karantanske Slovence,[2]) katerim je takrat vladal vojvoda Borut. Da bi ta mogel pregnati obrsko vojsko, se je obrnil do Bavarcev ter jih prosil, da bi mu prišl pomagat. Ti so to tudi kmalu storili ter premagali Obre. Za to dobroto so morali Karantanci in njih sosedje[3]) priznavati vrhovno oblast njih (frankovskih) kraljev. Vojvoda Borut je tudi moral dati Bavarcem talnikov, med katerimi sta bila tudi njegov sin Gorazd in njegov nečak Hotimir. Pri tej priložnosti je vojvoda izrekel željo, da bi oba postala kristjana, kar se je tudi zgodilo.

Conv. Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Non multo post tempore coeperunt Huni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere. Fuitque tunc dux eorum Boruth nomine qui Hunorum exercitum contra eos iturum Bagoariis nunciari fecit rogavitque eos sibi in auxilium venire. Illi quoque festinando venientes expugnaverunt Hunos et obfirmaverunt Quarantanos, servitutique eos regum subiecerunt, similiterque confines eorum. Duxeruntque inde secum obsides in Bagoariam. Inter quos erat filius Boruth nomine Cacatius, quem pater eius more christiano nutrire rogavit et christianum facere; sicut et factum est. Et de Cheitmaro filio fratris sui similiter postulavit."

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... post quem Boruch."

Vita S. Virgilii, lect. III (MG. SS., XI, 87): „Non multo post tempore coeperunt Huoni eosdem Quarantanos hostili seditione graviter affligere, fuitque tunc dux eorum Borûth nomine, qui Huonorum exercitum contra eos iturum Bawaris nuntiari fecit, rogans eos sibi in auxilium venire. At illi cum magna festinatione venientes expugnaverunt Huonos, et obfirmaverunt Quarantanos, servitutique eos regum subiecerunt, similiter et confines eorum. Duxeruntque secum inde obsides in Bawariam, inter quos erat filius Borûth nomine Karastus, quem pater eius more christiano nutriri et baptizari postulavit, quod ita factum est. Similiter de Chethmaro filio fratris sui fieri rogavit."

---

[1]) To se je zgodilo po letu 743., ker od takrat so bili Bavarci podložni kraljem in sicer frankovskim. Najbrže je Slovencem pomagal bavarski vojvoda Odilon, ki je umrl dné 18. januarja leta 748. Njegov naslednik Tasilo je bil rojen še le leta 741 (Cfr Ann. Juvav. mai. ad a. 741); bil je takrat, ko je postal vojvoda, še jako mlad in ni verjetno, da bi se bil hotel vtikati v bojne zadeve tuje dežele. Obri so tedaj, kakor se vidi, med letom 743. in 748. napadli karantanske Slovence.

[2]) Primerjaj besede (Conv. Bag. et Carant., c. 3, l. c. p. 6): „Sclavi qui dicuntur Quarantani et confines eorum."

[3]) Najbrže so bili ti mejni sosedje ali krajinščani („confines") takratni prebivalci Kranjskega. Na panonske Slovence ne moremo misliti, ker so bili takrat še podložni Obrom. Slovanski prebivalci okoli Reke so pa še le leta 799. prišli s Franki v dotiko.

Št. 221.

Najbrže od 747 do 755.

Gradeški patriarh Emilijan, ki je bil doma iz Emilije, je vladal osem let in pet dni. Iz prva je bil dijakon, potem pa arhidijakon gradeške cerkve. Ko je umrl, je bil pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „Huic (sc. Antonino) successit Emilianus patriarcha, qui rexit pontificatum ann. VIII, dies VI; mortuo vero, sepultus est in eadem ęcclesia (sc. sanctę Eufemię).“

Iohannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo l. c., I, 97) „Eodem etiam tempore Emilianus patriarcha, qui Gradensem ecclesiam annis VIII et dies V gubernaverat, in pace vitam finivit.“

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Emilianus patriarcha, qui fuit nacione Emilianensem civitatem, vixit in patriarchatu an. 8, d. 25.“[1])

Danduli Chronicon, VII, c. 9, pars 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 139): „Aemilianus patriarcha, natione Aemiliae, sedit annis VIII, diebus V. Hic primo diaconus, postea archidiaconus Gradensis ecclesiae fuit, moriensque in ecclesia s. Euphemiae sepultus est.“

Št. 222.

749.

Aistulf, ki je bil do takrat vojvoda furlanski, je postal kralj langobardski, ko se je njegov brat Ratchis odrekel kroni ter šel v samostan.

Pauli diaconi Continuatio Romana, c. 2 (MG. SS. rer. Langob., 201): „Post hunc (sc. Ratchisum) vero Langobardi germanum eius Aistulfum ad regni gubernacula levaverunt.“

Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 23 (ibid., 208): „Monachi scemate cooperto Ratheis rege, frater eius Haistulphus, Pemmonis filius, super Langobardos in regem elevatur circa annum Domini nostri septingentesimum quinquagesimum.“[2])

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 9, pars 11 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 140): „Aistulphus, qui dux Forojulii erat, fratre Ratchis facto monacho, hoc tempore in regno Langobardorum succedit.“

---

[1]) Dva rokopisa navajata V dni.

[2]) V resnici leta 749.

Št. 223.

Okoli 750.[1])

Po smrti karantanskega vojvoda **B o r u t a** so Bavarci z dovoljenjem Frankov poslali v Karantanijo njegovega sina **G o r a z d a**, ki je bil takrat že kristjan. Zanj so namreč prosili ondotni Slovenci ter ga potem, ko je prišel k njim, povzdignili za svojega vojvoda.

Conv. Bag. et Carant. c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Mortuo autem Boruth, per iussionem Francorum Bagoarii Cacatium iam christianum factum petentibus eisdem Sclavis remiserunt, et illi eum ducem fecerunt."

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „ . . . post quem Karastus."

Vita S. Virgilii, lect. III (MG. SS., XI, 87): „Mortuo autem Borûth iussu Francorum Bawari Karastum[2]) christianum factum petentibus eisdem Sclavis remiserunt, et illi eum ducem fecerunt."

Št. 224.

Med 741 — 752.[3])

Papež Caharija določi, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo.

---

[1]) Letnice, na katere se moremo ozirati, ako hočemo približno dognati, kdaj sta vladala slovenska vojvoda Gorazd in Hotimir, so 743, 751, 772 in 784. Leta 743. so bili Bavarci, katerim so pomagali tudi Slovenci, premagani ob Lechu ter morali odslej priznavati vrhovno oblast frankovskih kraljev (gl. št. 217); leta 751. je Pipin postal frankovski kralj; leta 772. je prišel bavarski vojvoda Tasilo s svojo vojsko nad karantanske Slovence (gl. št. 244) in leta 784. je umrl solnograški škof Virgilij (gl. št. 265). Med leto 743. in 784. nam je uvrstiti naslednje dogodbe: 1) Obri napadejo karantanske Slovence (okoli 745). — 2) Smrt vojvoda Boruta; njegov naslednik je bil Gorazd (okoli 750). — 3) Po triletnem vladanju je umrl Gorazd, kateremu je za vlade frankovskega kralja Pipina sledil Hotimir (okoli 753). — 4) Škof Virgilij pošlje Hotimiru pokrajinskega škofa Modesta in več duhovnikov (okoli 755). — 5) Solnograški duhovniki postavijo med Slovenci prve tri cerkve (okoli 760). — 6) Modest umrje; poganski Slovenci se prvikrat vzdignejo zoper krščansko stranko (okoli 765). — 7) Druga vstaja poganskih Slovencev (okoli 767). — 8) Hotimirova smrt; Slovenci se vzdignejo v tretje; več let ni bilo nobenega duhovnika med njimi (okoli 769—772). — 9) Slovenski vojvoda Volkun; škof Virgilij mu pošlje prvikrat duhovnikov (okoli 773). — 10) Škof Virgilij v drugič pošlje Volkunu duhovnikov (okoli 775). — 11) Isti škof mu pošlje v tretje dušnih pastirjev (okoli 777). — 12) Četrta pošiljatev (okoli 779). — 13) Volkun dobi v petič duhovnikov iz Solnograda (okoli 781). — 14) Škof Virgilij pošlje Volkunu v šestič mašnikov (okoli 783). — Ko se je vse to zgodilo, je škof Virgilij umrl dné 27. novembra leta 784.

[2]) Dva vira poznata obliko „Karastus", eden pa „Cacatius". Na vsak način zasluži prednost beseda Karastus, ki je nekoliko pokvarjen izraz za slovansko osebno ime Gorazd. To ime med Slovenci ni bilo neznano v prvih stoletjih srednjega veka. Gl. Letopis Matice Slov. za leto 1886, stran 119, štev. 89.

[3]) Papež Caharija je vladal od 3. decembra 741. pa do 15. marca leta 752. (Gl. Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 262 et 270.)

Primerjaj dotične besede v listini cesarja Karola z dne 14. junija leta 811. (Zahn, Urkundenbuch d. H. Steiermark, I, 6): „... Arno uero archiepiscopus asserebat se auctoritatem habere pontificum sancte Romane ecclesie, Zacharie, Stephani atque Pauli quorum preceptis et confirmacionibus predicta prouincia (sc. Karantana) tempore antecessorum suorum ad Juuauensis ecclesie dyocesim fuisset adiuncta."

Št. 225.

Okoli 753.[1])

Po triletnem vladanju je umrl slovenski vojvoda Gorazd. Z dovoljenjem kralja Pipina je na prošnjo Slovencev prišel med nje Hotimir,[2]) ki je bil tudi že kristjan.[3]) Temu je duhovnik Lupo, kateri je bil od solnograškega škofa postavljen čez otok Au v Chiemskem jezeru,[4]) prepustil svojega nečaka Majorana, katerega je bil solnograški škof Virgilij[5]) posvetil za duhovnika. Ker je bil Lupo Hotimirov boter, zato ga je opomnil, da naj bi bil v cerkvenih zadevah vedno pokoren solnograški cerkvi. Prav tako mu je prigovarjal tudi duhovnik Majoran, katerega je Hotimir zarad njegovega znanja v krščanskem nauku vzel s seboj med Slovence. Hotimir je vse to obljubil. Leto za letom je izkazoval svojo pokorščino in vdanost rečeni cerkvi, od katere je ves

---

[1]) Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 223.

[2]) V rokopisih čitamo imena Cheitmar, Cheitumarus, Chettumarus, Chetumarus, v Vita S. Virgilii Cheumarus, v Lib. confrat. (MG. Necrol., II, 15) pa Cheitamar. — Že Kopitar (Glagolita Cloz., p. LXXII, op. 2) je poudarjal, da pravo ime je Hotimir. Znani so nam še drugi Slovenci, ki so živeli v 9. stoletju ter se Hotimir zvali. (Glej Letopis Mat. Slov. za leto 1886, str. 120, št. 96.)

[3]) Gorazdov naslednik Hotimir je postal slovenski vojvoda z dovoljenjem kralja Pipina, ki je prišel do te časti v novembru leta 751. Pred tem časom Hotimir tedaj še ni bil vojvoda, pač pa brez dvoma Gorazd. Dne 15. marca leta 752. je umrl papež Caharija. Ko je še vladal, je bilo po Karantaniji že toliko kristjanov, da je papež določil, da naj spada rečena pokrajina v cerkvenem oziru pod solnograško škofijo. (Gl. listino cesarja Karola z dne 14. junija leta 811.) Zasluga, da se je za papeža Caharija pokristjanilo veliko Slovencev, se ne more prištevati vojvodu Hotimiru, ki je še le po letu 751. postal vladar po Karantaniji, a tudi ne vojvodu Borutu, ki je bil še poganske vere, temuč le vojvodu Gorazdu.

[4]) Verjetno je, da sta se na otoku Au mudila tudi Gorazd in Hotimir, ko sta prebivala na Bavarskem.

[5]) Ta Virgilij je prišel z Irskega k frankovskemu majordomu Pipinu v „Karisiaco" po bitki pri Lechu, kjer je bil bavarski vojvoda Odilon premagan, tedaj po letu 743. Dve leti je ostal pri njem, kateri ga je nato poslal k Odilonu na Bavarsko ter mu dal solnograško škofijo. Vojvoda Odilon je umrl dne 18. januarja leta 748. Virgilij je torej prišel na Bavarsko med letom 745. in 748. Tu je dve leti prikrival svoje škofovsko dostojanstvo, kajti pripeljal je iz domovine s seboj drugega moža, ki je bil tudi škof. Še le pozneje je ljudstvo prisililo Virglija, da se je dal posvetiti za škofa.

čas svojega življenja dobival poduk in dušno oskrbovanje. Ko je Hotimir prišel med Slovence, so ga ti povzdignili za svojega vojvoda.

Conv. Bag. et Carant., c. 4 (MG. SS., XI, 7): „Sed ille (sc. Cacatius) postea tertio anno defunctus est. Iterum autem permissione domni Pippini regis ipsis populis petentibus redditus est eis Cheitmar christianus factus. Cui etiam Lupo presbyter ordinatus de Iuvavense sede in insulam Chemingi lacus, quae et Auua vocatur, dedit ei nepotem suum nomine Maioranum ad presbyterum iam ordinatum.

Et quia conpater eius erat idem Lupo presbyter docuit eum ut ad Iuvavense monasterium se devota mente ad christianitatis officium subdidisset. Quem suscipientes idem populi ducatum illi dederunt. Ille vero secum habens Maioranum presbyterum in Iuvavensi monasterio ordinatum ad presbyterum. Qui admonuit eum ad ipsum monasterium suum caput declinare in servitium Dei. Et ille ita fecit, ac promisit se ad ipsam sedem serviturum. Sicut et fecit atque annis singulis ibidem suum servitium persolvebat, et inde semper doctrinam et officium christianitatis percepit usque dum vixit."	Quia conpater eius erat isdem Lupo presbiter. Suggerente vero Maiorano presbitero qui a sancto Virgilio in Iuvavensi monasterio manus inpositionem acceperat, quem secum propter doctrinam christianae religionis detinuit, ad Iuvavense monasterium specialiter caput suum in servitium Dei declinavit, singulis annis quo dum vixit in signum subiectionis suae aliquod obsequium illuc persolvendo." } *Cod. B.*

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... et post hunc Cheumarus."

Vita S. Virgilii, lect. III. (MG. SS., XI, 87): „... sed postea ille (sc. Karastus) tertio anno defunctus est. Iterum autem permissione domini Pippini regis, ipsis populis item petentibus, Chethmarus ducatum suscepit. Suggerente vero quodam presbytero nomine Maiorano, qui a sancto Virgilio in Iuvavensi monasterio manus impositionem acceperat, quem secum propter doctrinam christianae religionis detinuit, ad Iuvavense monasterium specialiter caput suum in servitium Dei declinavit, singulis annis quo dum vixit in signum subiectionis suae aliquod obsequium illuc persolvendo."

Št. 226.

Nepristno.[1])

754, najbrže meseca aprila.

Rimski patricij Pipin obljubi papežu Štefanu (II.), ki ga je prosil pomoči zoper Langobarde ter čez zimo (753/754) tudi prebival pri

[1]) Nepristnost te listine je dokazal Abel (Forschungen zur deutschen Geschichte, I, 453), kateremu sta sledila tudi Sickel (Acta Karol., II, 380) in Mühlbacher (l. c.). — Primerjaj tudi Ölsner (Jahrbücher, str. 497) in Ficker (Forschungen, II, 329 in III, 447).

njem v Franciji, da mu hoče v slučaju zmage povrniti vse kraje, katerih so se polastili Langobardi. Med drugimi deželami in mesti omenja listina tudi „ducatum Venetiarum et Istriae".

Datum manjka.[1])

[Codice Trevisani v Benetkah. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 753. — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 75 (73) (reg.)]

Št. 227.

Okoli 755.[2])

Ko je preteklo nekoliko časa, odkar je nastopil vlado med Slovenci vojvoda Hotimir, je prosil solnograškega škofa Virgilija, da bi prišel obiskat njegovo ljudstvo ter ga potrdil v sveti veri.[3]) Tej želji Virgilij ni mogel ustreči in zato je med Slovence poslal škofa Modesta za svojega namestnika ter ž njim duhovnike Wattona, Reginberta, Kozharja in Latina, potem dijakona Ekeharda in več drugih klerikov.[4]) Modestu je dal oblast, da je smel po cerkvenih postavah posvečevati cerkve in duhovnike; a prepovedal mu je storiti kaj takega, kar bi nasprotovalo naukom svetih očetov.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 7): „Peractis aliquantis temporibus praenominatus dux Carantanorum petiit Virgilium episcopum visitare populum gentis illius, eosque in fide firmiter confortare. Quod ille tunc minime adinplere valuit, sed sua vice misso suo episcopo nomine Modesto ad docendam illam plebem, et cum eo Wattonem, Reginbertum, Cozharium atque Latinum presbyteros suos, et Ekihardum diaconum cum aliis clericis, dans ei licentiam ecclesias consecraae et clericos ordinare iuxta canonum diffinitionem, nihilque sibi usurpare quod decretis sanctorum patrum contrairet."

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 14): „Karentanis primo predicavit Modestus episcopus missus et consecratus a beato Virgilio sub Pippino Francorum rege."

Vita S. Virgilii, lect IV. (MG. SS., XI, 87): „Peractis autem aliquantis temporibus, prenominatus dux Quarantanorum petiit sanctum Virgilium episcopum visitare populum gentis illius, eosque in fide firmiter

---

[1]) Zastran datiranja glej Mühlbacher, l. c.

[2]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

[3]) Kakor se vidi, je pridobil Majoran, ki je prišel s Hotimirom med Slovence, precej veliko ljudi za sveto vero. Drugače ne bi bil Hotimir prosil kar škofa Virgilija, da bi prišel potrdit njegovo ljudstvo v veri. Virgilij je poslal na slovensko zemljo posebnega škofa in veliko duhovnikov, kar kaže, da število kristjanov ni bilo neznatno.

[4]) Imena teh duhovnikov kažejo, da so bili večinoma nemške narodnosti; le tu in tam je bil kak potomec nekdanjih Rimljanov, katerih je v tistem času še precej veliko živelo po zemlji sedanjega Solnograškega.

ıfortare. Quod tunc ille minime implere valuit, sed sua vice misso suo scopo nomine Modesto ad docendam illam plebem, et cum eo Watonem, inbertum, Gozarium atque Latinum presbyteros suos, et Ekkehardum cónum cum aliis clericis, dansque ei licentiam ecclesias consecrare, cleos ordinare iuxta canonum diffinitionem, nichilque sibi usurpare, quod :retis sanctorum patrum contrairent."

Vita Gebeh. archiep. Salisb. et succ., c. 6 (MG. SS., XI. 38): eatus enim Virgilius episcopus octavus a beato Rudberto gentem Katanam tempore Tassilonis ducis Bawariae quibusdam occasionibus ad em Christi convertit, et episcopum illic Modestum dictum in loco Lynia dicto instituit, per quem et per cuius successorum instantiam eadem ıs Sclavonica a ritibus ydolatriae revocaretur."

Št. 228.

Najbrže od 755 do 767.

Gradeški patriarh V i t a l i j a n je vodil svojo cerkev 12 let in dni. Prej je bil dijakon in protonotar na Gradežu. Ko je umrl, je pokopan v cerkvi sv. Evfemije.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Crohe Veneziane, I, 14): „Huic (sc. Emiliano) successit Vitalianus, qui rexit lesiam metropolitanam ann. XII, ms. II, d. XV et sepultus est in eadem ilica (sc. sanctę Eufemię)."

Johannis diaconi Chronicon Venetum (Monticolo, l. c., I, 97): ui (sc. Emiliano) deinde Vitalianus in eadem successerat sede."

Chronicon Venetum vulgo Altinate (MG. SS., XIV, 17): „Vitaıus patriarcha, qui fuit nacione Loca Butenici; [1]) qui vixit in patriarchatu 12, d. 15."

Danduli Chronicon, VII, c. 10, pars 1 (Muratori, Script, rer. Ital., , 141): „Vitalianus patriarcha natione Lucanus interea sedit annis XII, bus XV. Hic diaconus et protonotarius Gradensis ecclesiae fuit."

Št. 229.

Med 749 in 756. [2])

Langobardski kralj Aistulf, ki je bil jako zvijačen in silovit človek, premagal bizantinskega patricija Evticija, osvojil si mesti Comacchio [3])

[1]) Kje je „Loca Butenici", ni znano. Dandulus ima Lucanus, kar bi pomelo mesto Lucca. En Bottenicco ali Bottenigo je pri Čedadu, eden pa na Beneem v okraju mesta Mestre.

[2]) Vse to se je zgodilo med letom 749. in 756., t. j. v tistem času, ko je dal kralj Aistulf.

[3]) Comacchio je mesto od Ravenne proti severu.

in Ferraro [1]) ter se polastil tudi Istre. [2]) Tu je za vojvoda postavil Deziderija, ki je po njegovi smrti postal njegov naslednik na langobardskem prestolu.

Chronicon Salernitanum (MG. SS., V, 471): „Post hunc in regnum elevatus est Aystulfus, vir per omnia astutissimus et ferox. Per idem tempus Euthicius Romanorum patricius se Aystulfo tradidit, simulque Comiaculum, atque Ferrariam seu et Istriam pugnando obtinuit."

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 11, pars 6 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 142): „Desiderius itaque, qui dux Istriae erat, auxilio papae factus est rex Longobardorum."

Št. 230.

Najbrže leta 756. [3])

Papež Štefan (II.) dovoli vsled prošnje koprske duhovščine in ljudstva, da naj bode odslej v Kopru škofija. Ko sta duhovščina in ljudstvo koprske cerkve izvolila za škofa nekega Ivana, ga je nato takratni patriarh (Vitalijan) potrdil in posvetil. Rečeni Ivan je moral patriarhu kot svojemu metropolitu obljubiti dolžno pokorščino. Ravno to je po Ivanovi smrti storil njegov naslednik Senator.

Danduli Chronicon. lib. VII, c. 10, pars 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 141): „Hoc favente Stephanus papa supplicatione cleri et populi Justinopolitani placatus indulsit, ut Justinopolitana ecclesia amodo cathedralis existeret, sicque Ioanni a clero et populo ejusdem ecclesiae electo hic patriarcha (sc. Vitalianus) confirmationem et consecrationem contulit et sponsionem metropolitano debitam ab eo suscepit, et eo mortuo Senatori successori ejus subsequenter fecit."

Št. 231.

Med 752—757. [4])

Papež Štefan (II) potrdi določbo papeža Caharija, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo.

Primerjaj citat pod št. 224.

---

[1]) Ferrara je mesto od Ravenne proti severozahodu.

[2]) Kaže se, da so langobardski kralji le malo časa imeli Istro v svoji oblasti, nekako do leta 774. (cfr. št 241) ali pa le do neke pogodbe, sklenjene med Bizantinci, Franki in Langobardi še pred letom 772. (cfr. št. 243). Iz št. 259. je razvidno, da je bila Istra okoli leta 780. v bizantinskih rokah. Dalje je tudi verjetno, da so Langobardi okoli leta 756. gospodovali le po severnem delu istrskega polotoka, po južnih straneh, posebno pa po primorskih krajih so vladali najbrže nepretrgoma bizantinski vladarji.

[3]) To se je zgodilo pod papežem Štefanom II., ki je vladal od meseca marca leta 752. pa do aprila leta 757.

[4]) Papež Štefan II. je vladal od meseca marca 752. pa do 26. aprila 757. leta. (Gl. Jaffé, l. c., p. 271 et 277.)

Št. 232.

Okoli 760.[1])

Ko je škof Modest s svojimi duhovniki prišel v Karantanijo, je posvetil cerkev Marije Device pri Gospej Sveti,[2]) potem cerkev v Liburniji,[3]) dalje cerkev ob Ingeringu[4]) in še več drugih po ostalih krajih imenovane dežele.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Qui venientes Carantanis dedicaverunt ibi ecclesiam sanctae Mariae [„in Solio", cod. 4], et etiam in Liburnia civitate, seu ad Udrimas, et in aliis quam plurimis locis."

Vita S. Virgilii, lect. IV. (MG. SS., XI, 87): „Qui venientes Karantanis, dedicaverunt ibi ecclesiam sanctae Mariae, et aliam in Liburnia civitate et in aliis quam plurimis locis."

Št. 233.

762, meseca maja. Nonantula pri Modeni.

Trije bratje, Erfo, Zanto in Marko utemelé takrat, ko je vladal oglejski patriarh Sigvald *[„Sigualđ patriarcha"]* opatijo v Sestu

[1]) Zastran datiranja glej dotično opazko pod št. 223.

[2]) Gospa Sveta in Krnski grad sta nekako v sredi med Celovcem in Št. Vidom na sedanjem Koroškem. Brez dvoma sta bila ta dva kraja tako rekoč središče karantanskih Slovencev. Kakor se je poznejši frankovski vladar Arnulf rad mudil v Krnskem gradu, tako tudi najbrže slovenski vojvodje osmega stoletja. To nam potrjuje med drugim tudi starodavni obred, kateri se je v teh dveh krajih vršil takrat kadar je bilo v Karantaniji treba postaviti kakega novega vojvoda. Ne daleč od rečenih krajev so bili ostanki rimskega mesta, Virunum imenovanega. Ako je bil Krnski grad navadno bivališče slovenskih vojvodov, je pač umevno, da so ti kot dobri katoličani hoteli v bližini imeti tudi svojo cerkev in ta cerkev je bila pri Gospej Sveti.

[3]) Ta kraj je bil na Lurnskem polju (Lurnfeld) blizu Špitala na Gorenjem Koroškem na tistem mestu, kjer sedaj stoji vas St. Peter im Holz. Proti koncu starega veka je stalo tam rimsko mesto Teurnia ali Tiburnia. V tem kraju je bil še v šestem stoletju škofovski sedež (gl. št. 102). Najbrže so Slovenci, ko so si osvojili karantansko zemljo, razrušili mesto Tiburnijo in uničili ondotno škofovsko stolico. Verjetno je, da je bilo znano škofu Modestu, da so nekdaj škofje vladali v Tiburniji. Ko je tedaj v tem kraju, katerega so pa namesto Tiburnija začeli Liburnija zvati, postavil cerkev, je mislil morebiti na to, da bi se iz nova ustanovila stara škofovska stolica v Tiburniji. Mogoče je, da se je smatral za nekakega naslednika nekdanjih tiburnijskih škofov.

[4]) Ingering se dandanes zoveta potok in vas na sedanjem Gorenjem Štajerskem blizu Knittelfelda. Večina štajerske dežele je bila nekdaj del stare Karantanije, tako tedaj tudi zemlja ob Ingeringu.

[*„Sexto“*][1]) in nunski samostan v Saltu [*„Salto“*][2]) ter ju bogato obdarujejo.

„Hoc actum ad monasterium sanctorum omnium apostolorum, sito Nonantula territorio in Notinense,[3]) *anno dominorum nostrorum Desiderii et Adelchis regibus sexto, tertio, mense Madio, indictione quintadecima.“*[4])

[Prepis v čedadskem arhivu. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 336 do 341. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 80—86.]

Št. 234.

Okoli 765.[5])

Škof Modest je ostal v Karantaniji do konca svojega življenja. Ko je umrl,[6]) je prosil vojvoda Hotimir iz nova škofa Virgilija, da bi prišel k njemu. Škof mu ni mogel ustreči, ker so se Slovenci začeli med seboj vojskovati.[7]) Pozneje, ko se je posvetoval s svojo duhovščino, je poslal med nje duhovnika Latina.[8])

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Ibique permansit (sc. Modestus) usque ad vitae suae finem. Eo igitur defuncto episcopo postulavit iterum idem Cheitmar dux Virgilium episcopum, si fieri posset ut ad se veniret. Quod ille rennuit orta seditione quod carmula dicimus. Sed inito consilio misit ibidem Latinum presbyterum.“

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „... ibique Modestus episcopus permansit usque ad vitae suae finem. Eo igitur defuncto episcopo, postulavit iterum Chetmar dux Virgilium episcopum, si fieri potuisset, ad se veniret; quod ille rennuit, orta seditione quod carmula dicimus, sed inito consilio dimisit ibidem Latinum presbyterum.“

---

[1]) Sesto je v Furlaniji med Livenzo in Taljamentom.

[2]) Salto je pri Teru od Čedada proti zahodu. Ondotni menihi so bili pozneje prestavljeni v čedadski samostan „di santa Maria in Valle“.

[3]) Stati bi moralo „Mutinense“.

[4]) Petnajsta indikcija, šesto leto Deziderijevega in tretje leto Adelchisovega kraljevanja, vse to je bilo leta 762.

[5]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

[6]) Kdaj je škof Modest umrl, ni znano; najbrže okoli leta 765.

[7]) Brez dvoma je bil to verski boj med poganskimi in krščanskimi Slovenci. Kaže se, da je bila takrat krščanska stranka močnejša ter premagala nasprotnike, kar je razvidno iz tega, ker je solnograški škof kmalu potem med Slovence poslal duhovnika Latina.

[8]) Najbrže je bil ta duhovnik Latin isti mož, kateri je pred mnogimi leti prvikrat s škofom Modestom prišel v Karantanijo. (Gl. št. 227.)

Št. 235.

Med 757—767.[1]

Papež Pavel (I.) iz nova potrdi določbo papeža Caharija, da naj Karantanija v cerkvenem oziru spada pod solnograško škofijo.

Primerjaj citat pod št. 224.

Št. 236.

Okoli 767.[2]

Nekoliko časa po prvi domači vojski se je del Slovencev iz nova vzdignil zoper svoje sobrate. Duhovnik Latin se ni več čutil varnega v deželi ter je ubežal. Ko se je boj polegel, je poslal škof Virgilij med Slovence najprej duhovnika Madalhoha, za njim pa duhovnika Warmanna.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „... et non multo post orta alia seditione exivit inde ipse Latinus presbyter. Sedata autem carmula misit iterum Virgilius episcopus ibidem Madalhohum presbyterum, et post eum Warmannum presbyterum."

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „Et non multo post orta alia seditione, exivit inde ipse Latinus presbyter. Ea vero sedata, misit iterum Virgilius episcopus Madelhohum presbyterum et post eum Warmannum presbyterum."

Št. 237.

Najbrže od 767. do 803.

Gradeški patriarh Ivan, po rodu Tržačan, je bil 36 let predstojnik svoji cerkvi. Ta pobožni in pravoverni mož je žalostno končal svoje življenje.

Cronica de singulis patriarchis nove Aquileie (Monticolo, Cronache Veneziane, I, 14): „Huic (sc. Vitaliano) successit Iohannes patriarcha, qui rexit ęcclesiam metropolitanam ann. XXXVI et sepultus est in eadem basilica (sc. sanctę Eufemię)."

Chronicon Venetum vulgo Altinate. (MG. SS., XIV, 17): „Iohannes patriarcha, qui fuit nacione Ystrie Tergestine civitatis, vixit in patriarchatu an. 35.[3])"

Danduli Chronicon, VII, c. 12, pars 2 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 143): „Joannes patriarcha natione Tergestinus sedit annis XXXVI. Hic vir pius et catholicus suae sedis tristem consecutus est exitum."

---

[1]) Papež Pavel I. je vladal od aprila 757. pa do 28. junija 767. leta. (Gl. Jaffé, l. c., p. 277 et 283.)

[2]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

[3]) Trije rokopisi navajajo XXXVI let.

Št. 238.

Okoli 769—772. [1])

Po Hotimirovi smrti je v tretje nastala domača vojska med Slovenci. Poganska stranka je bila močnejša ter je pregnala vse duhovnike tujce iz dežele. Več let ni bilo med Slovenci nobenega mašnika. Kaže se, da je premagana katoliška stranka iskala pomoči pri Bavarcih ter jo leta 772. tudi dobila.[2])

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Mortuo autem Cheitmaro et orta seditione aliquot annis nullus presbyter ibi erat."

Vita S. Virgilii, lect. IV, (MG. SS., XI, 87): „Mortuo autem Ketmaro, et orta tertia seditione, aliquot annis nullus presbyter ibi erat."

Št. 239.

770. Bolcan.

Bavarski vojvoda Tasilo daruje z dovoljenjem bavarskih velikašev Attonu [3]), opatu cerkve sv. Petra [4]), kraj Innichen, ki se tudi „Campogelau" imenuje [„*locum nuncupantem India* [5]) *quod uulgus Campogelau* [6]) *uocantur*"], in zemljo od potoka „Tesido" [7]) pa do **slovenske meje** [„*a riuo quae uocatur Tesido usque ad terminos Sclauorum*"], to je do potoka, ki teče z Anrasske gore [8]) [„*id est ad riuolum montis Anarasi*"]. Tasilo podeli to zemljo, ki je bila že

[1]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

[2]) Cfr. št. 244.

[3]) Tu omenjeni opat Atton je podpisan v neki listini z dne 26. aprila 768 (Resch, Ann. Sabion., I, 670, št. 340), potem v listini vojvoda Tasila iz l. 777 (glej št. 256) in drugod. Pozneje je postal freisinški škof ter vladal od l. 784—810.

[4]) Ta cerkev je bila v Scharnitz-u na severnem Tirolskem. Cerkev in samostan sta bila postavljena leta 764.

[5]) Tu imamo za Innichen besedo „India". V listini ces. Ludovika z dne 5. februarja 816. stoji „Hinticha", v listini z dne 10. julija 822. čitamo „Intihha", v listini cesarja Otona I. iz l. 972. pa je zapisano „Intica".

[6]) Campogelau je najbrže „Jelovo polje", to je polje, kjer rastejo jelke.

[7]) Resch (Ann. Sabion. I, 671, št. 344) misli, da je potok Tesido sedanji Tassenbach, ki teče s Tessenberga in se blizu Silliana pri kapeli sv. Ivana Krstnika izliva v Dravo. — Sinnacher (Gesch. der bischöfl. Kirche von Säben u. Brixen I, 328) pa pravi, da je ta potok Taistner = ali Gsiesserbach, ki teče pri Welsbergu v Rienz, kar je tudi jako verjetno.

[8]) Mons Anarasi je sedanja Anras-Alpe na severni strani Drave na Tirolskem. S te gore teče potok Mühlbach mimo vasi Anrass in se potem izliva v Dravo. Ta potok, ki je nekako na sredi pota med Lienzom in Innichenom, je delal mejo med slovensko in bavarsko zemljo. Do tu sem se je razprostiralo slovenstvo v osmem stoletju po Kr. Odtod proti vzhodu nahajamo še sedaj mnogo krajevnih imen, o katerih lahko trdimo, da so bila prvotno slovenska.

od starodavnih časov sem pusta in brez prebivalcev [„*quia et ipsa loca ab antiquo tempore inanem atque inhabitabilem esse cognouimus*“], [1]) v ta namen, da bi se ondi sezidal samostan [2]) in da bi se neverni Slovenci pripeljali na pot resnice [„*et propter incredulam generationem Sclauanorum ad tramitem ueritatis deducendam*“].

„*Actum in Bauzono rediente* [*Tassilone*] *de Italia, anno ducatui eius XXII*“. [3])

[Cod. 187, f. 73 in 238, f. 18' v kr. drž. arhivu v Monakovem. — Meichelbeck, Hist. Fris., I^b, 38, št. 22. — Facsimile v Archiv f. Kunde österr. Gesch. qu., XXVII. — Resch, Ann. Sabion, I, 669. — Zahn, Cod. dipl. Austr.-Fris., I, 3, št. 2. — Ankershofen, Handbuch der Gesch. d. H. Kärnten, II^b, 9, št. 5 (reg.).]

Št. 240.

771, dne 28. aprila Holzhusir. [4])

Neki Peigiri podeli freisinški cerkvi svoja posestva pri cerkvi sv. Mihaela arhangela v Holzhusir-u; pridrži si pa še dve kmetiji („*colonias duas*“], kateri sta obdelovala Puzzii in Tenno, ter tri služnice, katerih imena so se glasila Tagapald, Slovenka Saska in Paldwiha [„*et mancipias tres nomine Tagapaldum et Sasca Sclavam* [5]) *et Paldwicha*“].

Več prič je bilo navzočih.

„ . . . *anno XXIII. inlustrissimi Tassilonis duci regni . . . Actum in villa Holzhusir . . . sub die consule, quod est IV. Kalendas Mad*“

[Meichelbeck, Hist. Frising., I^b, 36, št. 19.]

[1]) Mogoče je, da je vsled tega dobila ondotna dolina ime „Pusta dolina“ (Pusterthal).

[2]) Samostan in cerkev, katera je postavil opat Atton v Innichenu, sta bila posvečena sv. apostolu Petru in sv. mučeniku Kandidu. Tu sem so prišli benediktinci iz Scharnitza.

[3]) Tasilov oče Odilon je umrl leta 748. Dvaindvajseto letó Tasilovega vladanja je bilo tedaj 770.

[4]) Ta kraj je bil nekje na Bavarskem.

[5]) Ni dvomiti, da je bila tu omenjena Saska po rodu Slovenka. V tistem času so med Slovenci razsajali domači boji med katoliško in pogansko stranko (gl. št. 238). Vojvoda Tasilo je leta 770. ustanovil samostan v Innichenu, tedaj tik takratne slovenske meje (gl. št. 239). Leta 772. pa se je napotil rečeni vojvoda v Karantanijo, kjer se je vojskoval s poganskimi Slovenci (gl. št. 244). Iz tega je razvidno, da je okoli leta 771. imel bavarski vojvoda mnogo opraviti s sosednjimi Slovenci, ne pa s kakim drugim slovanskim razrodom.

Št. 241.

Med 768—772.[1])

(Gradeški) škof Ivan piše papežu Štefanu (III.) ter mu naznanja, da se je že prej obrnil nanj zarad brezbožnega langobardskega ljudstva [„*gens perfida Langobardorum*“], katero je napadlo dedščino [„*hereditatem*“] gradeške cerkve [2]), razen tega vzelo v istrski pokrajini zaupanje v pravega pastirja [„*insuper et fidem pastoralem rectitudinis in ipsa Histriensi provincia abdicarunt*“] ter nedavno tudi branilo izvršiti cerkvena posvečevanja [„*ordinationes ecclesiasticas*“].

Tudi sedaj se obrača do njega (do papeža) ter mu javlja, kaj počenjajo grozoviti Langobardi po ukazu svojega kralja. Po stari navadi nasprotujejo njemu (gradeškemu škofu) in njegovi cerkvi v vseh rečeh. Prišlo je tako daleč, da ne dovolijo (istrski) škofje gradeške cerkve, da bi mu (gradeškemu škofu) (istrski) prebivalci vsled njegovega ukaza kaj odrajtovali; pač pa so postali ti škofje svojeglavni odpadniki [„*protervi praevaricatores*“], ki čimdalje manj ubogajo in vedno bolj ključubujejo.

Gradeški škof prosi papeža, da bi se ž njegovo pomočjo povrnila raztresena istrska čreda v rešilni hlev, v katerem je že bila v starih časih, ter bi se iztrgala iz langobardskih rok. Ako se to zgodi, bi se povečala slava sv. Petra in njegova (papeževa); brezbožni Langobardi bi več ne prelomili kanoničnih postav svetih očetov; luči svetih cerkva bi več ne otemnele, in ubogo ljudstvo, katero neprestano prenaša njih strahoviti jarem [„*horribile iugum*“], osvobodilo bi se njih zatiranja. Istrsko ljudstvo [„*populus Istriae provinciae*“] hrepeni po rešitvi, katero pričakuje od apostolske stolice. Langobardski vojaki in pa služabniki vseh njih cerkva terjajo vsak dan od ubogih istrskih prebivalcev kolekte [„*collectas*“]. Enake kolekte od pšenice in pa živino [„*aequales collectas ex tritico et singula animalia*“] zahtevajo tudi od služabnikov rimske, gradeške in drugih cerkva.

Gradeški škof naznanja papežu proti koncu svojega pisma, da pošilja soglasno z Mavricijem, konzulom in cesarskim doždom beneške pokrajine [„*Mauricio consuli et imperiali duci huius Venetiarum provinciae*“] k njemu (k papežu) dva poslanca, presbitera Magna, svojega kancelarja, [„*Magno presbitero et scriniario nostro*“] in pa tribuna Konstantina [„*Constantino tribuno*“], katera naj blagovoli radovoljno poslušati, ko mu pojasnita neznosne razmere.

Datum manjka. — „*Si omnes capilli.*“

[1]) Papež Štefan III. je bil izvoljen dne 1. avgusta 768. (Jaffé, Reg. ed. 1885, str. 285), umrl pa je dne 24. januarja leta 772. (Jaffé, str. 288.) V tem času je bilo spisano to pismo.

[2]) To je bila namreč istrska zemlja, katere so se Langobardi polastili takrat, ko jim je vladal kralj Aistulf. (Gl. št. 229.)

[Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX, 27. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 768. — Troya, Cod. dipl. Long., V, 618, štev. 945. — M G., Epist., III, 712, št. 19]

Primerjaj tudi:

Danduli Chronicon, VII, c. 12, pars 8 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 144): „Huic papae (sc. Stephano III.) Joannes patriarcha de rege Longobardorum, qui clerum et populum Istriensem personaliter et realiter affligebat, et de episcopis Istriae, qui eiusdem favore a iurisdictione sua se subtraxerant, mutuo se consecrantes, per suas literas querelam deposuit et opportunum requirit remedium."

Ibid. pars 13 (Muratori, str. 145): „His diebus Mauricius dux Venetiarum et imperialis consul iam effectus, compatiens Istriensi populo et dolens de minoratione Gradensis ecclesiae propter intolerabilem Longobardorum saevitiam, per suos legatos Magnum presbyterum scriniarium et Constantinum tribunum una cum patriarcha Stephano papa insinuat. Sed papa superveniente obitu, ut optabat, plene providere non potuit."

Št. 242.

Med 768—772.[1])

Papež Štefan (III.) piše vsem istrskim škofom [„*episcopis per universam provinciam Istriam constitutis*"] ter jim naznanja, da je s težkim srcem zvedel, da hočejo s pomočjo posvetne oblasti odpasti od gradeške nadškofije [„*Gradensis ecclesiae archiepiscopatus*"], katera ima po kanoničnih poročilih že od starodavnih časov sem pravico, da jih sodi in posvečuje [„*sub iuris districtione ac consecratione*"]. Tudi je izvedel, da se (istrski škofje) med seboj posvečujejo, kar se prej ni nikdar slišalo. Zato jih opominja s svojim apostolskim pisanjem, da bi opustili tako napačno in nezaslišano drznost. Ukazuje jim pod kaznijo izobčenja, da se morajo vsi tisti, ki so se predrznili posvetiti druge škofe ali pa bili protipostavno posvečeni, odpovedati svoji duhovski časti ter nehati izvrševati božjo službo. Z veliko ponižnostjo in s skesanim srcem naj se podvržejo svojemu nadškofu ter se zarad takega prestopka uklonijo njegovi razsodbi in izjavi. Ako bi se pa ne hoteli ravnati po tem ukazu, bodo iz cerkve izobčeni.

Datum manjka. — „*Quisquis sacerdotali.*

[Ughelli, Italia sacra, V, 1093. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX, 31. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 768. — Jaffé, Reg. pont. Rom., (ed. 1885) 288, št. 2390; (ed. 1851) 202, št. 1831 (reg.). — M G. Epist., III, 714, št. 20.]

---

[1]) Zarad datiranja primerjaj dotično opazko pod št 241.

Št. 243.

Med 768—772. [1])

Papež Štefan (III.) piše (gradeškemu) škofu Ivanu [„*Iohanni episcopo*"] ter mu naznanja, da je prejel njegovo pisanje ter s potrtim srcem zvedel iz njega o nezvestobi in hudobnosti istrskih prebivalcev [„*a perfidis et malignis aemulis vestrae Istriarum provinciae*"]. Vendar ne bi bilo primerno, da bi vsled tega preveč žalovali. Tolaži ga ter mu obljubuje, da hoče po zgledu svojega prednika, papeža Štefana (II.), vse storiti za njegovo srečo in varnost. V glavni pogodbi, katero so med seboj sklenili Rimljani (Grki), Franki in Langobardi, se mu je potrdila njegova istrska pokrajina in ž njo združila tudi beneška [„*in nostro pacto generali, quod inter Romanos, Francos et Longobardos dignoscitur provenisse, et ipsa vestra Istriarum provincia constat esse confirmata atque annexa simulque et Venetiarum provincia*"]. Zato naj zaupa v Boga, ker fevdniki sv. Petra (papeževi) so s prisego obljubili, da hočejo vedno braniti ne samo rimske pokrajine [„*nostram Romanam provinciam*"] in ravennskega eksarhata, temuč tudi njegovo pokrajino [„*vestram provinciam*" = pokrajino gradeškega škofa] pred napadi sovražnikov.

Kar se tiče njegove (gradeškega škofa) prošnje, da bi bili istrski škofje kaznovani [„*corripi episcopos Istriae*"], odgovarja mu papež, da je hotel ustreči njegovi želji ter poslal pismo upornim škofom. Ostro je zaukazal tistim, ki so se drznili protipostavno posvetiti druge, kakor tudi tistim, ki so bili od takih posvečeni, da ne smejo več izvrševati božje službe ter se morajo odpovedati svoji duhovski časti.

Datum manjka. — „*Suscepit (Susceptis) itaque.*"

[Danduli Chronicon, VII, c. 12, pars 9. (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 144). — Ughelli, Italia sacra (ed. 1653) V, 1178. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, IX, 29. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 769. — Jaffé, Reg. pont Rom., (ed. 1885) 288, št. 2391, (ed. 1851) 202, št 1832 (reg.). — Mainati, Croniche ossia memorie storiche di Trieste. I, 28. — Troya, Cod. dipl. Long., V, 624, št. 946. — MG. Epist., III, 715, št. 21.]

Danduli Chronicon VII, c. 12, pars 10) Muratori, Script. rer. Ital., XII, 144) dostavlja k temu pismu, da se istrski škofje niso hoteli poboljšati, ko so dobili papeževe opomine, ker so se opirali na posvetno oblast. [„Episcopi quoque Istriae, receptis papalibus admonitionibus, seculari contagione polluti resipiscere noluerunt."] [2])

[1]) Zarad datiranja primerjaj dotično opazko pod št. 241.

[2]) Trditev, katero je Dandulus tukaj zapisal, ne more biti popolnoma resnična. Langobardi so se pač že med letom 749. in 756. polastili Istre ali pa vsaj nekaterih njenih delov, po katerih so po ukazu svojega kralja posebno nasprotovali gradeškemu patriarhu ter delali na to, da bi istrski škofje priznavali nadoblast oglejskih cerkvenih pastirjev (gl. št. 241). Dosegli so, da so se puljski prebivalci obr-

Št. 244.

772.

Bavarski vojvoda Tasilo je premagal Karantance.[1])

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 772 (MG. SS., I, 92): „Carolus in Saxonia conquesivit Eresburc et Irminsul,[2]) et Tassilo Carentanus."

Auct. Garst. ad. a. 772 (ibid., IX, 563): „Tassilo Carentanos vicit."

Ann. Admunt. ad a. 772 (ibid., IX, 572): „Tassilo Carenthiam subiugavit."

Ann. s. Rudberti Salisburg. ad a. 772 (ibid., IX, 769): „Tassilo Karinthiam subicit."

Št. 245.

Okoli 772.

Neki Klement piše bavarskemu vojvodu Tasilu [„*duci Tassiloni*"], bavarskim škofom in plemenitašem ter jih izpodbuja k hrabrosti. Bog se bode ž njimi vojskoval in za nje. Pogani in ajdje so tisti, ki ne verujejo v njih Boga, pač pa molijo malike. [„*Qui sunt autem pagani atque gentiles,*[3]) *qui non credunt Deum vestrum, sed adorant idula.*"] Gospod naj bode s Tasilom [„*cum Daissilone*"], kakor je bil z Abrahamom, ko je ta šel z vojsko nad pet kraljev ter se potem vrnil z zmago in s plenom. Gospod naj udari na njih sovražnike pred njih očmi, kakor je udaril na mnoga ljudstva pred očmi izraelskih sinov. Bog naj jim podeli zmago nad njih nasprotniki, kakor jo je podelil

---

nili do oglejskega patriarha Sigvalda ter ga prosili, da bi posvetil njihovega izvoljenega škofa. [Gl. zapisnik mantovanske sinode iz leta 827. (Mansi, Conc. coll., XIV, 496), kjer čitamo: „Sed et populi Polensis, quae civitas caput est Histriae, decretum ab universo et cuncto populo missum ad Sigualdum patriarcham Aquilejensem . . . . verum et probatissimum invenimus, ut electum ab eis episcopum ordinaret."] Nikjer pa ni rečeno, da bi bil Sigvald tudi to storil, kar bi bilo proti volji takratnega papeža Štefana III., ki je leta 772. umrl.

Dve leti pozneje je bila langobardska država uničena. Kar so Langobardi do takrat imeli na istrskih tleh v svoji oblasti, to so jim sedaj brez težave vzeli Bizantinci, kajti okoli leta 788. je Istra izpod bizantinskega gospostva prišla naravnost pod frankovsko. Istrski škofje niso od leta 774. naprej imeli pri Langobardih nobene zaslombe ter so morali biti pokorni svojemu višjemu cerkvenemu pastirju, ki je bil še takrat gradeški patriarh.

[1]) Brez dvoma se je bavarski vojvoda Tasilo takrat napotil na zemljo slovenskih Karantancev zato, da bi se tu vojskoval s poganskimi Slovenci ter katoliški stranki pripomogel do gospostva v deželi. Gl. tudi št. 238.

[2]) Irminsul = Irminsäule. Tako se je zvalo, kakor se kaže, neko velikansko drevo, katero so nekdanji Sasi po božje častili. Eresburc (Eresburg) je bilo neko utrjeno mesto na Vestfalskem.

[3]) Riezler (Gesch. Baierns, I, 155) misli, da se to pismo nanaša na boje, katere je imel Tasilo leta 772. s poganskimi Slovenci v Karantaniji. Bavarski vojvoda Tasilo je vladal od leta 748—788.

voditelju Gideonu. Gospod naj dá pogum vojvodu Tasilu [„*duci nostro domino Daissiloni*“], kakor ga je dal Samsonu. Bog naj bode ž njimi, kakor je bil z Davidom, ko je ubil velikana Goljata. Gospod naj podeli zmago Tasilu in vsemu njegovemu ljudstvu, kakor jo je dal kralju Konstantinu, kateremu je pred bitko na nebu pokazal znamenje križa. Vsegamogočni Bog naj varuje Tasila vse dni njegovega življenja.

Datum manjka.

[MG. Epist., IV, 496.]

Št. 246.

Okoli 773.[1])

Po Hotimirovi smrti in po končanih domačih vojskah je Volkun[2]) postal karantanski vojvoda. Tudi ta je prosil škofa Virgilija, da bi mu preskrbel duhovnikov. Virgilij mu je ustregel ter mu poslal duhovnika Heimona in Reginbalda, dijakona Majorana ter mnogo drugih pobožnih in omikanih klerikov.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „. . . usque dum Waltunc dux eorum misit iterum ad Virgilium episcopum, et petiit ibidem presbyteros mittere. Qui tunc misit eis Heimonem presbyterum et Reginbaldum presbyterum atque Maioranum diaconum cum aliis clericis.“

Ibid., cod. B.: „. . . usque dum Waltunc dux eorum misit iterum ad Virgilium episcopum, et intente postulavit ut ad confortandam in fide praedictam terram aliquos destinaret presbiteros. Petitioni igitur memorati ducis, incremento etiam sanctae ecclesiae consulens misit Heimonem et Reginbaldum presbiteros atque Maioranum diaconum cum aliis clericis, viris utique religiosis et honestae conversationis.“

---

[1]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223.

[2]) V besedah Waltunc, Waltunch, Walttinch in Waltnuch, katere nahajamo po raznih rokopisih, tiči lahko nemško ali pa slovensko ime. Nekateri mislijo, da je bil Hotimirov naslednik v Karantaniji tujec, katerega je vojvoda Tasilo pripeljal z Bavarskega (cfr. Huber, Geschichte der Einführung und Verbreitung des Christenthums in Südostdeutschland, IV, 165), drugi pa, da je bil domačin, morebiti še celo Hotimirov sin. Ako pomislimo, da so bili Volkunovi predniki na vojvodskem stolu Slovenci in prav tako nekoliko časa tudi njegovi nasledniki, smemo trditi, da je bil tudi on slovenske krvi. Kaj bi bil takrat opravil kak tujec med Slovenci, ko so bili duhovi po treh domačih vojskah posebno Bavarcem nasprotni! Kako bi bil mogel v takih razmerah nedomačin pridobiti krščanstvu več kakor polovico Slovencev! S strogostjo ne bi bil ničesar opravil. Cesar Karol Veliki, ki je bil mnogo močnejši kakor bavarski vojvoda Tasilo, je bil tako previden, da je Slovencem pustil njih domače vojvode. Gotovo je bil tudi Tasilo vsaj toliko političen, da ni vsilil Slovencem tujca za vladarja. V izrazu Waltunc tiči po mojih mislih slovensko ime Volkun. (Cfr. Letopis Matice Slov. za 1886, str. 147, št. 333.) Po nekaterih knjigah čitamo tudi imena Valhun, Valjhun in Vladuh. Je li bil ta vojvoda Hotimirov sin ali ne, ni znano; noben zanesljiv vir nam ničesar ne poroča o tem.

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 15): „... et post hunc Waltunc."

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „...usque dum Waltunc dux eorum misit iterum ad Virgilium episcopum, et intente postulavit, ut ad confortandam in fide predictam terram aliquos destinaret presbyteros. Petitioni igitur memorati ducis satisfaciens, incremento etiam sanctae ecclesiae consulens, misit Heimonem et Reginbaldum presbyteros atque Maioranum diaconum cum aliis clericis viris utique religiosis et honestae conversationis."

Št. 247.

774, dné 6. aprila. V cerkvi sv. Petra (v Rimu).

Frankovski kralj Karol obljubi podariti svetemu Petru in papežu Hadrijanu (I.) nekatera mesta in dežele, med njimi tudi beneške pokrajine in pa Istro [„...*provincias Venetiarum et Histriam.*"] [1])

„...*quarta feria* ..."

[Dotična listina se je izgubila, le ekstrakt se nahaja v Vita Hadriani, c. 42. (Gl. Vignolius, Liber pontificalis seu de gest. Roman. pontificum, II, 193.) — Muratori, Script. rer. Ital., III, 186. — Mansi, Conc. coll., XII, 737. — Migne, Patrolog., XCVI, 1184. — Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, str. 291; ed. 1851, str. 205. — Böhmer, Reg., ed. Mühlbacher, št. 163 (159).]

Št. 248.

774, meseca junija. Pavia.

Frankovski kralj Karol se polasti mesta Pavije. V njegove roke pridejo langobardski kralj Dezideri, njegova soproga in hči. Vsi Langobardi se podvržejo frankovski oblasti in Karol se odslej imenuje tudi kralj langobardski. [2])

[Ann. s. Amandi ad a. 773 et 774 (MG. SS., I, 12). — Ann. Laubac. ad a. 774 (ibid., I, 13). — Ann. Petav. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 16). — Ann. Lauresh. ad a. 773 et 774 ibid., I, 30). — Ann. Alam. cont. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 40). — Ann. Guelferb. cont. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 40). — Ann. Nazar. cont. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 40). — Ann. Sangall. brev. ad a. 774 (ibid., I, 64). — Ann.

---

[1]) O tej daritvi, katera se pa ni nikdar izvršila, so pisali Abel (Zur Forschungen deutscher Geschichte, I, 457 in pa Jahrbücher, str. 131), Sickel (Acta Karol. II, 380), Ficker (Forschungen zur ital. Rechtsgesch., II, 329, 341, 347) in Sybel (Histor. Zeitschrift, XLIV, 67). — Primerjaj to listino z nepristno pod št. 226.

[2]) Ko si je frankovski kralj Karol osvojil langobardsko kraljestvo, je dobil v svojo oblast tudi Furlanijo in pa najbrže sosednje dele slovenske zemlje, namreč Beneško Slovenijo in pa Goriško.

Aug ad a. 773 (ibid., I, 67). — Ann. Juvav. mai. ad a. 774 (ibid., I, 87). — Ann. Juvav. min. ad a. 774 (ibid., I, 88). — Ann. Lauriss. min ad a. 774 (ibid., I, 117). — Ann. Lauriss. et Einhardi ann. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 151, 152). — Poeta Saxo ad a. 773 et 774 (ibid., I, 229, 230). — Chron. Moiss. ad a. 774 (ibid., I, 295). — Ann. Fuld. ad a. 773 et 774 (ibid., I, 348). — Ann. Mosell. ad a. 773 et 774 (ibid, XVI, 496). — Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 52—57 (MG. SS. rer. Langob., 213, 214). — Andreae Bergomatis Historia, c. 4 (ibid., 224). — Einhardi Vita Karoli M., c. 6 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 514. 515).]

Št. 249.

775, dné 27. oktobra

Papež Hadrijan (I.) piše frankovskemu kralju Karolu ter mu naznanja, da je dné 27. oktobra [„*vicesima septima enim die Octobrii mensis*“] prejel pismo od gradeškega patriarha Ivana [„*a Iohanne patriarcha Gradense*“]. Hitro potem še v tisti uri tako, da niti on (papež), niti njegov pisar nista imela časa jesti, je poslal njemu (Karolu) patriarhovo pismo s svojim pisanjem vred. Z žalostjo je opazil (papež), da je bil pečat patriarhovega pisma pokvarjen. (Ravennski) nadškof Leon je prej (patriarhovo) pismo prečital ter ga še le potem njemu (papežu) poslal. Iz tega lahko (kralj Karol) sklepa, kako nezanesljiva je zvestoba nadškofa Leona. Gotovo je pismo zato odprl in prečital, da bi vse, kar je bilo v njem zapisanega, naznanil beneventskemu vojvodu Arghis-u in drugim njegovim (Karolovim) sovražnikom. Ni dvomljivo, da je rečeni škof tudi v resnici poročal o vsem tem, kar je čital v pismu.

Datum manjka.[1]) — „*Dum tanta amoris.*“

[Cenni, Monumenta dominationis pontificiae, I, 327. — Duchesne, Historiae Francor. script., III, 771. — Muratori, Script. rer. Ital., III^{b}, 202. — Savioli, Annali Bolognesi, I^{a}, 16. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVIII, 288 — Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 182 (Monumenta Carolina). — Jaffé, Reg. pont. Rom., štev. 2415 (1848). — MG., Epist., III, 576).]

Št. 250.

775.[2])

Takrat je bila sinoda (v Benetkah), katere so se udeležili (beneški) dožd, (gradeški) patriarh, vsa beneška duhovščina in ljudstvo.

[1]) Iz pisma je razvidno, da je bilo spisano dne 27. oktobra. Njegova vsebina nam kaže, da se je to zgodilo leta 775. med prvo in drugo vojsko kralja Karola z Langobardi.

[2]) Dandulus pravi, da se je ta sinoda vršila v 11. letu vladanja dožda Mavricija, ki je leta 764. nastopil vlado.

Danduli Chronicon, lib. VII, c. 12 (Muratori, Script. rer. Ital., XII, 145): „Post haec Venetorum populi et cleri synodus adunata, assistentibus duce et patriarcha . . ."

Bernardus Justinianus, Histor. Venet., lib. XII: „Coacta igitur synodo totius cleri populique, assistentibus duce et patriarcha . . ."

Št. 251.

Okoli 775. [1])

Solnograški škof Virgilij pošlje na novo med Slovence v Karantanijo duhovnike Heimona (tega v drugič), Duplitera, Majorana [2]) (tega v drugič) in najbrže tudi Reginbalda (tega v drugič) ter še več drugih klerikov.[3])

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Et non multo post misit iterum ibidem eundem Heimonem et Dupliterum ac Maioranum presbyteros et alios clericos cum eis."

Ibid., cod. B.: „Et non multo post misit iterum ibidem Heimonem et Reginbaldum presbiteros aliosque clericos cum eis."

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „Et non multo post misit iterum ibidem eundem Heimonem et Dupliterum ac Maioranum presbyteros aliosque clericos cum eis."

---

[1]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223. — V prvih stoletjih srednjega veka je bila navada, da so tisti duhovniki, kateri so po oddaljenih krajih nestalno izvrševali svojo službo, prišli vsako leto med veliko nočjo in binkoštmi k svojemu škofu ter mu poročali o svojih uspehih. Jako verjetno je, da so se duhovniki, ki so po Karantaniji oznanjevali božjo besedo, zarad velike oddaljenosti napotili vsako drugo leto v Solnograd in tu škofu povedali, kaj so vse v zadnjem času storili, ter od njega tudi dobili raznih inštrukcij za svoje nadaljno delovanje. Ne smemo si misliti, da bi se bili v takem času vsi duhovniki napravili iz Karantanije proti Solnogradu. To so storili le nekateri kot nekaki zaupniki ostale duhovščine, in sicer brez dvoma najimenitnejši in najvplivnejši. Ko so izvršili svoje delo pri škofu, jih je ta iz nova poslal med Slovence ter jim dodal še novih tovarišev. Ako je škof Virgilij leta 773. prvikrat vojvodu Volkunu poslal mašnikov, se je to zgodilo v drugič leta 775, v tretje leta 777. itd.

[2]) Pomniti je, da ta Majoran ni bil enakoimenovani nečak Lupov, ki je bil že za vojvoda Hotimira presbiter. Tu omenjeni Majoran je bil še dijakon, ko je prvikrat šel na Slovensko, kar se je zgodilo, ko je že vladal vojvoda Volkun.

[3]) Ker nahajamo med tu naštetimi duhovniki Heimona, Majorana in Reginbalda, kateri so bili že pri prvem poslanstvu okoli leta 773., si moramo misliti, da so bili prav ti izbrani, da so šli v Solnograd škofu poročat, kako napreduje razširjevanje krščanstva med Slovenci.

Št. 252.

775, proti koncu leta

Papež Hadrijan (I.) piše Karolu, kralju frankovskemu in langobardskemu, da bi mu bil že večkrat poročal o sovražnih naklepih, katere so zoper oba (papeža in kralja) napravili vojvoda Hildebrand iz Spoleta,[1]) vojvoda Arighis iz Beneventa ter H r o d g a u d iz F u r l a n i j e [„*Rodcausum Foroiulanum*"]. Rečeni Arighis iz Beneventa, Hrodgaud iz Furlanije in pa Reginbald iz Chiusi-ja[2]) so poslali poslance k Hildebrandu v Spoleto ter sklenili, da se hočejo naslednjega marca [„*proximo Martio mensae adveniente*"][3]) združiti s četo Grkov in pa z Deziderijevim sinom Adalgis-om. Vsi skupaj napadejo potem oba (papeža in kralja) z vojsko na suhem in na morju, lotijo se rimskega mesta ter iz nova ustanové langobardsko kraljestvo. Zato ga prosi (papež), da mu pride (kralj) prej ko mogoče na pomoč.

Datum manjka.[4]) — „*Reminiscere consideramus.*"

[C e n n i, Mon. dom. pontif., I, 343. — D u c h e s n e, Historiae Franc script., III, 778. — M u r a t o r i, Script. rer. Ital., III b, 212. — M a n s i Concil. coll., XII, 824. — M i g n e, Patrol., Ser. lat., LXXXIX, 300. — J a f f é, Bibl. rer. Germ., IV, 191 (Monumenta Carolina). — J a f f é, Reg. pont. Rom., št. 2419 (1852) (extr.). — M o n. G e r m., Epist. III, 582.]

Št. 253.

776, proti koncu leta.

Ko je frankovski kralj Karol slišal,[5]) da mu je f u r l a n s k i v o j v o d a H r o d g a u d, katerega je bil sam povzdignil do tega dostojanstva, postal nezvest, si pridobil na svojo stran več mest ter hotel napraviti upor po Italiji, se je napotil z nekaterimi Franki proti jugu ter praznoval božič v Schlettstadtu.[6]) Odtod je šel hitro proti Italiji.

Ann. regni Franc. (Lauriss. mai.) ad a. 775 (ed. F. Kurze, p. 42): „Tunc audiens, quod Hrodgaudus Langobardus fraudavit fidem suam et omnia sacramenta rumpens et voluit Italiam rebellare, tunc illis in partibus

[1]) Spoleto je mesto v srednji Italiji.

[2]) Chiusi (Clusium) je mesto na Toskanskem.

[3]) Namreč meseca marca leta 776.

[4]) Leta 776 so se Langobardi spuntali zoper frankovskega kralja Karola. To pismo je bilo najbrže spisano proti koncu leta 775., na vsak način pa pred marcem leta 776. in sicer toliko časa pred tem mesecem, da bi bil mogel kralj Karol poslati papežu pomoč do rečenega meseca. Primerjaj to pismo s pismom istega papeža z dne 27. okt. leta 775. (Gl. št. 249.)

[5]) To je frankovski kralj zvedel iz pisem papeža Hadrijana I. Eno pismo mu je papež poslal dne 27. oktobra istega leta (gl. št. 249), drugo pa nekoliko pozneje (gl. št. 252).

[6]) Schlettstadt je mesto v Alzaciji.

cum aliquibus Francis domnus Carolus rex iter peragens. Et celebravit natalem Domini in villa, quae dicitur Scladdistat."

Ann. Einhardi ad a. 776 (ibid., p. 43): „Regi domum revertenti nuntiatur, Hruodgaudum Langobardum, quem ipse Foroiuliensibus ducem dederat, in Italia res novas moliri et iam conplures ad eum civitates defecisse. Ad quos motus comprimendos cum sibi festinandum iudicaret, strenuissimum quemque suorum secum ducens raptim Italiam proficiscitur; ..."

Št. 254.

776, v prvi polovici leta.

Frankovski kralj Karol je prišel na Furlansko ter tu premagal ondotnega vojvoda Hrodgauda. Temu sta pomagala njegov tast Stabilinius iz Trevisa ter Gaidus iz Vicenze. Andreas Bergom. omenja boj, ki se je bíl ob Livenzi. Hrodgaud je bil v vojski ubit,[1]) ne pa obglavljen, kakor se čita v nekem poznejšem viru. V Trevisu je kralj Karol praznoval veliko noč, ki je bila tistega leta dné 14. aprila. Dobil je v svojo oblast Čedad, Treviso in druga uporniška mesta ter jih razdelil med frankovske grofe. Monachus Sangallensis vé povedati, da je kralj Karol v čedadski okolici šel na lov.

Ann. reg. Franc. (Lauriss. mai.) ad a 776 (ed. Kurze, p. 42, 44): „Tunc domnus Carolus rex Italiam ingressus est partibus Foroiulensium pergens. Hrodgaudus occisus est, et supradictus domnus Carolus rex ad Tarvisium civitatem pascha celebravit, et captas civitates Foroiulem, Tarvisium cum reliquis civitatibus, quae rebellatae fuerant; et disposuit omnes per Francos."

Ann. Einhardi ad a. 776 (ibid., p. 45): „... Hruodgaudoque, qui regnum adfectabat, interfecto, civitatibus quoque, quae ad eum defecerant, sine dilatione receptis et in eis Francorum comitibus eadem, qua venerat (sc. rex Karlus), velocitate reversus est."

Einhardi Vita Karoli M., c. 6 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 515): „Hruodgausum, Foroiuliani ducatus praefectum, res novas molientem opprimeret (sc. rex Karlus); totamque Italiam suae ditioni subiugaret, subactaeque filium suum Pippinum regem inponeret."

Ann. Petav. ad a. 776 (MG. SS., I, 16): „Perrexit domnus rex Karolus in Italiam, et occiso Hrotgaudo, qui illi rebello extiterat, obsederuntque Stabilinium socerum suum Taraviso civitate. Eo capto dispositisque omnibus, prosper redit cum suis in Franciam."

Ann. Mosell. ad a. 776 (ibid., XVI, 496): „... perrexit Karolus iterum in Italia et illa castella, quae residua erant, recepit; et Rothgaus interfectus est."

[1]) Gl. tudi št. 225.

Ann. Lauresh. ad a. 776 (ibid., I, 30): „Perrexit rex Carlus iterum in Italia, et illa castella quae residua erant recepit; et Hrotgauzus interfectus est."

Ann. Guelferb. ad a. 776 (ibid., I, 40): „Karolus in Langobardia occiso Rotcauzo."

Ann. Nazar. ad a. 776 (ibid., I, 40): Carolus rex perrexit in Langobardiam interfecto Rotgauzo"

Ann. Alaman. ad a. 776 (ibid., I, 40): „Karolus rex in Italiam, interfecto Ruodgauzo."

Chron. Moiss. ad a. 776 (ibid., I, 296): „Et in sequenti anno abiit iterum rex Karolus in Italia, et recepit illa castella quae residua erant, et Rotgault interfectus est."

Ann. Fuld. ad a. 776 (ibid., I, 349): „Karolus contra Hruodgaudum in Italiam profectus, eundem interficit."

Pauli diaconi Continuatio Romana ad a. 776 (MG. SS. rer. Langob., 202): „Rotchaus dux Furoiuliensis rebellis occiditur."

Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 63 (ibid., p. 214): „Rex (sc. Carolus) preterea, audito, quod Rothaudus Langobardus in perfidiam versus esset, denuo Italiam repetiit, septingentesimo septuagesimo sexto anno incarnationis dominice. Occiso quoque Rothgaudo, Foroiulium, Tharvisium atque alias civitates in sua ditione recipiens, Francis eas ad custodiam permisit."

Ibid., c. 68 (l. c. p. 215): „Primo anno Leonis imperatoris [1]) quibusdam rebellionem in Italia meditantibus, Italiam repetit rex potens Karolus Magnus, urbem Forumiulii cepit et ducem eius Heiroliandum [2]) rebellionis incentorem decollari mandavit, ceteris autem maiestate sui nominis timorem incussit."[3])

Andreae Bergomatis Historia, c. 4 (ibid., p. 224): „Foroiulanorum dux tunc temporis Rotcausus preerat, et in Vincentia Gaidus. Qui, auditu Francorum devastatione et eius adventum quod in Foroiuli properaret, congregatisque ut poterant, obviam eorum ad ponte qui dicitur Liquentia [4]) exierunt, et ibidem magna strages de Francis fecerunt. Karolus vero haec audiens, mandans eorum fidelitatis fidem suscepturos et honoraturos, Rotcausus et Gaidus ducibus cum nobilis Foroiulanorum consilio inito, ut se viriliter contenisset. Erat quidem ex ipsis, cui iam munera Caroli excecaverat cor, tale dedit consilio: „Quid faciemus? Quomodo eorum resistere possumus? Capud [5]) non habemus. Regem confortationis nostrae iam devictus

[1]) Bizantinski cesar Leon IV. je vladal od 775—780.

[2]) Prav za prav „Hrodgaudum".

[3]) Pisatelj je iz dveh virov zajemal in tako je dvakrat (c. 63 in c. 68) o istih dogodkih govoril.

[4]) Reka Livenza v Furlaniji.

[5]) T. j. caput.

est Eamus, eorum fidelitate bene nobis erit." Quid dicam? Ut obtabat, fecerunt. Et tamen eorum Carolus servavit honorem."[1])

Monachus Sangallensis de Carolo Magno, lib. II, c. 17 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, p. 693, 694): „Exin ad ulteriora progressus, venit religiosissimus Karolus ad urbem Furiolanam, quam, qui sibi scioli videntur, Forum Iuliensem nuncupant. Contigit autem, ut eodem tempore episcopus civitatis illius aut, ut modernorum loquar consuetudine, patriarcha occasui vitae propinquaret. Ad quem cum religiosissimus Karolus visitandi gratia properaret, ut successorem suum ex nomine designare deberet, ille religiose admodum, ex imis praecordiis suspiria trahens: „Domine", inquit, „episcopatum istum, || diu sine aliqua utilitate vel profectu spirituali retentum, iudicio divino et vestrae dispositioni relinquo; ne ad cumulum peccatorum, quem vivens exaggeravi, etiam mortuus aliquid superinicere apud inevitabilem et incorrumpendum iudicem deprehendar." Quod sapientissimus Karolus ita accepit, ut cum antiquis patribus non inmerito coaequandum iudicaverit. p. 693. p. 694.

Cum autem in eadem regione aliquantisper demoratus fuisset exercitatissimus exercitatissimorum Francorum Karolus, donec episcopo decedente dignum ei successorem substitueret,[2]) quadam festiva die post missarum celebrationem dixit ad suos: „Ne otio torpentes ad ignaviam perducamur, eamus venatum, donec aliquid capiamus; et singuli in eodem habitu pergamus, quo nunc induti sumus. „Erat autem ymbrifera dies et frigida ..." (Pisatelj pripoveduje nato, kako je na lovu dež kraljevim dvornikom pokvaril njih dragoceno obleko, a priprosta obleka kralja Karola je ostala nepoškodovana.)

Poeta Saxo, a. 776, lib. I, v. 265—281 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV. 552):

v. 265. „Cumque domum rediens princeps (sc. Carolus) iter acceleraret,
Comperit, Ausoniis in partibus esse tirannum
Nomine Hrodgaudum, nova qui molimina temptans
Nec, quem rex illi dederat, contentus honore,
Italiae latum voluit sibi subdere regnum.

---

[1]) Kar nam pisatelj v tem odstavku pripoveduje, je nekaka anekdota, v kateri so nekateri dogodki iz leta 774. spojeni z drugimi iz leta 776.

[2]) Monachus Sangallensis je med letom 884. in 887. opisal nekatere dogodke iz življenja Karola Velikega, a ob enem pa vpletel v svoj spis več neverjetnih anekdot. V zgoraj navedenih stavkih nam pripoveduje, da je bil takratni (oglejski) patriarh bolan in da so pričakovali njegovo smrt; da bi bil pa v tistem času res umrl, tega vir ne omenja. Mogoče je, da je bil takratni patriarh l. 776. hudo bolan, a je potem okreval ter še le leta 787. umrl. Tudi je neverjetno, kar nam naš vir pripoveduje, da se je kralj Karol nekoliko časa mudil v Čedadu s tem namenom, ker je čakal, da bi patriarh umrl in da bi mu potem postavil naslednika.

Quippe ducem comitemque Foroiulensibus ipsum
Constituit Carolus, primo cum clara triumpho
De Langobardis victor vexilla revexit.
Huic nimis ingratus dono, male sollicitabat
Urbibus ex multis populos; ac fecit, ut ad se
Deficerent, iusto Caroli spreto dominatu.
Hos ut comprimeret motus, nil ipse moratus,
Strenua quam celeri raptim vocat agmina iussu.
Cum quibus Italiam properans meritoque tyrannum
Interitu plectens, urbes servare receptas
Francorum comites, quos ipse locabat in illis,
Iussit. Et ut venit velox, sic inde recessit."

Št. 255.

776, dné 17. junija. Ivrea.

Frankovski kralj Karol podeli Pavlinu, učitelju gramatike[1]) *[„viro valde venerabili*[2]) *Paulino artis grammaticae magistro"]*, tista posestva, katera je izgubil Valdand, sin rajnkega Mimona iz Lavariana[3]), ker se je na strani Rotgaudovi zoper njega bojeval ter bil v vojski ubit *[„ . . . quae fuerunt Valdandi, filii quondam Mimonis de Labariano, quae ad nostrum devenerunt palatium pro eo, quod in campo cum Rotgaudo*[4]) *nostro inimico a nostris fidelibus fuerit interfectus"]*.

„XV. Kal. Julii anno VIII regni nostri ex Eborea[5]) *civitate."*

---

[1]) „Paulinus artis grammaticae magister" je poznejši oglejski patriarh istega imena, ne pa Pavel dijakon, kakor misli Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 358). — Büdinger (Österr. Gesch., str. 142), Sickel (Acta Karol., II, 246, 247), Abel-Simson (Jahrb. des fränk. Reiches, I, 252), Giannoni (Paulinus, str. 12 in 15, op. 2) in še drugi zgodovinarji trdijo, opiraje se na razne razloge, da sta Paulinus grammaticus in Paulinus patriarcha identična. Pavel dijakon leta 776. ni bil obdarovan, ker je bil takrat vsled vstaje svojega brata pri kralju nekoliko kompromitiran. Alkuinov prijatelj je bil iz prva Paulinus grammaticus, pozneje pa Paulinus patriarcha, kar kaže, da sta ta dva Pavlina prav za prav le ena oseba. Iz tega pa tudi sledi, da Pavlin v tem času, ko je bila ta listina izdana, še ni bil oglejski patriarh, temuč je pozneje prišel do te časti.

[2]) Beseda „venerabilis" v Pavlinovem naslovu nam kaže, da je bil takrat že duhovnik.

[3]) Lavariano je vas od Vidma proti jugu. (Gl. št. 199.)

[4]) Rotgaudo, namesto Hrodgaudo. To je bil furlanski vojvoda, ki je bil par mesecev prej premagan.

[5]) Eborea je Ivrea, ki se nahaja v severozahodnem kotu Italije.

[Baronius, Annales ecclesiastici ad a. 802, Nro 13. — Madrisius, S. Paulini patr. opera, 258. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVII, 957. — Ideler, Karl d. Gr., II, 136. — Kandler, Cod. dipl. Istr. ad a. 776. — Mühlbacher, Reg. d. Karol., št. 202 (198).]

Št. 256.

777. Kremsmünster.

Bavarski vojvoda Tasilo je ustanovil (v Kremsmünstru) ob reki Kremsi [„*Chremsa*"][1]) samostan na čast sv. Odrešeniku ter postavil v njem Fatra [„*Fater*"] za opata in pa menihe. Nato je s svojim sinom Deotom [„*Deoto*"] podelil samostanu najprej tiste ljudi, ki so v rečenem kraju prebivali, potem ves ondotni obdelani svet; izmed neobdelanega pa na raznih stranéh toliko, kolikor ga hočejo potrebiti. Tudi mu je podelil solino pri Sulzbachu [„*salinam, que ad Sulzibach est*"][2]) ter tri osebe, ki tam kuhajo sol; tudi v tem kraju naj potrebijo toliko zemlje, kolikor jim je drago. V tretjem kraju, ki se zove Sipbach [„*in tercio loco nuncupante Sippach*"][3]), naj naredé toliko njiv in travnikov, kolikor jih za rečeni kraj potrebujejo. Enako naj se postopa tudi v kraju Leonbachu [„*Livpilinspach*"][4]). Dalje je podaril samostanu v kraju, Ipfa imenovanem [„*in loco uero, quod uocatur Ipfa*"], vso obdelano in neobdelano zemljo, kar je je med obema Ipfama [„*inter utrasque Ipfas*"][5]) od njunih izvirov pa do tja, kjer se združujeta. V teh krajih naj se sestavi tistih 40 (lesenih) hišic [„*casatas*"], katere so od drugod privlekli. — Potem vojvoda podari samostanu dekanijo[6]) Slovanov s tistimi davčnimi dohodki vred, katere je poprej on (vojvoda) dobival. Odstopa mu vse te Slovane, katerim zapovedujeta uradnika Taljub in Sparuna[7]) in ki živé med mejami, katere je ondotni

---

[1]) Tako se zove na Gorenjem Avstrijskem med Anižo in Travno neka reka, poleg katere je sedaj trg Kremsmünster.

[2]) Sulzbach je potok, ki teče mimo Halla. Ta kraj se nahaja od Kremsmünstra proti vzhodu.

[3]) Sipbach je vas od Kremsmünstra proti severu.

[4]) Leonbach je tudi vas, ki se nahaja od Kremsmünstra proti severu.

[5]) En potok Ipf je blizu St. Floriana na Gorenjem Avstrijskem. Misli se, da drugi potok tega imena je sedanji Samareinbach, ki se izliva v Ipfbach.

[6]) „Decania" se je zval okraj, v katerem je prvotno živelo po deset družin. Tu omenjena dekanija je bila natančno omejena. Posebna komisija je na vseh stranéh določila njene meje. V tej dekaniji in sploh po ondotnih krajih živeči Slovani so bili Slovenci, o čemer ni dvomiti.

[7]) Kaže se, da je bila ta slovenska dekanija precej obširna, ker sta jo nadzorovala kar dva uradnika. Imeni „Talivp" in „Sparuna" sta, kakor se vidi, slovanskega izvira. Primerjaj drugo ime z imenom „Σουαρούνας" pri Agathiju (gl. št. 58). Slovenci v Dietachu in Sierningu so torej domačine imeli za svoje uradnike, ne pa tujcev. Brez dvoma sta bila uradnika Taljub in Sparuna zavisna od ondotnega

župan „Physso“[1]) s prisego odobril ter so jo tudi vsled njegovega (Tasilovega) povelja obhodili opat Fater, arhipresbiter, sodnik Chunipreht, grof Hleodro in Kernpreht. Tudi podeli samostanu 30 Slovanov v Dietachu[2]) z davčnimi dohodki vred. Dalje mu prepušča zemljo, katero so ti Slovani brez njegovega (Tasilovega) dovoljenja obdelovali[3]) v gozdu med Dietachom in Sierningom[4]). [„*Tradimus autem et decaniam Sclauorum cum opere fiscali seu tributo iusto*[5]), *quod nobis antea persolui consueuerant, hos omnes predictos Sclauos, quos sub illos actores sunt, qui uocantur Talivp et Sparuna quos infra terminum manet, que coniurauit ille jopan, qui uocatur Physso, et conduxit per gyrum illos nominantes Fater abbatem et archipresbyter et Chunipreht judex et Hleodro comes et Kernpreht iussi a summo principe Tassilone definire decreuerunt et terminum posuerunt, totum et integrum ad eum tradimus locum et XXX Sclauos ad Todicha cum opere fiscali seu tributo iusto. Tradimus autem et terram, quam illi Sclaui cultam fecerant sine consensu nostro infra qui uocatur forst ad Todicha et ad Sirnicha*.“] — Tudi podeli Tasilo samostanu svojo vas Alkoven [„*ad vilam publicam nuncupantem Allinchofa*“][6]) z vsemi priteklinami za tako dolgo časa, dokler z dovoljenjem ondotnega opata in njegovih bratov ne zamenja te vasi za kako drugo. Potem mu prepusti pri Pettenbachu [„*Petinpach*“][7]) gozde in travnike, kateri se razprostirajo od studenca, „Zvffinprvnno“ imenovanega, do reke Alm [„*Albina*“][8])

župana, čegar ime si tudi ne smemo tolmačiti iz nemščine, kajti med Nemci ni bilo takrat „županov“. Iz vsega bi torej smeli sklepati, da Slovenci v Dietachu in Sierningu so bili proti koncu osmega stoletja pač podložni bavarskemu vojvodu Tasilu, drugače pa so imeli popolnoma svojo upravo.

[1]) Prvikrat se tu omenja slovenski župan. Tako ime ima pri Slovanih predstojnik kake občine ali pa kake pokrajine.

[2]) Dietach je vas na Gorenjem Avstrijskem od mesta Steyera proti severu.

[3]) Vsa neobdelana zemlja, ako ni bila lastnina posameznih ljudi ali pa občin, je pripadala kralju (oziroma tukaj vojvodu). Kdor se je hotel na taki zemlji naseliti ali pa jo obdelovati, je moral imeti dovoljenje od kralja (oziroma tukaj od vojvoda). (Waitz, Deutsche Verfassungsgeschichte, IV (1861) str. 115, 116.) Tu vidimo, da so Slovenci brez vojvodovega dovoljenja začeli trebiti zemljo v gozdu, ki je bil med Dietachom in Sierningom.

[4]) Sierning je vas od Steyera proti zahodu.

[5]) „Cum opere fiscali et tributo iusto.“ — Podjarmljeni Slovani so na mnogih krajih vsako leto morali odrajtovati neko davščino, katera se je zvala „tributum“. Da ta davščina v tem slučaju, o katerem govori ta listina, ni bila posebno velika, nam kaže beseda „iusto“. K tej davščini je nato prišla še druga, namreč „opus fiscale“. To so bili tisti davki, katere je bilo treba v tistem času dajati, in razne služnosti, katere so morali podložniki izvrševati.

[6]) Alkoven se zove neka vas od Linza proti zahodu.

[7]) Pettenbach je vas od Kremsmünstra proti judozahodu.

[8]) Rečica Alm, dotok reke Travne, se nahaja od Pettenbacha nekoliko proti zahodu.

ter segajo proti jugu do gore „Warminc", kjer je sam (namreč Tasilo) določil meje. Dalje mu podeli njive in gozd v Eberstallzellu [*„in loco, qui dicitur Eporestal*"][1]). — V Aschachu [*„ad Ascha*"][2]) mu odstopi dva vinograda, pri Rotelu [*„ad Racotulv*"][3]) pa tri, potem ravno toliko vinogradnikov, dva bučelarja in šest kovačev, na polju ob reki Alm [*„ad campos Alboni*"][4]) dva ribiča, v Albpurch-u[5]) pa cerkvene dohodke. Tudi v Sulzbachu [*„in Sulzipach*"][6]) podari samostanu to, kar je pripadalo ondotni cerkvi; enako mu odstopi v Vilshofenu [*„ad Nordfilusa*"][7]) cerkvene dohodke. Pri Veliki solini [*„in salina uero maiore*"][8]) mu podari enega moža, ki tam kuha sol. Dalje mu odstopi pašnike, katere ljudstvo zove „Forst" ter v „Crunzinwiten-u"[9]) enega Slovana in pa njegov zmerni davek, katerega odrajtuje [*„ad Crunzinwiten Sclauum unum cum iusto tributo*"].

Med pričami so tudi omenjeni *„Virgilius episcopus, Sinpreht episcopus, Walther episcopus.*"[10])

„... anno ducati mei (sc. Tassilonis) tricesimo, indictione prima."[11])

[Izvirna listina se ni ohranila, pač pa dva prepisa in sicer: 1) Cod. tradit. Patav. iz 13. stoletja ter 2) Cod. Friderician. v Kremsmünstru iz 14. stoletja. — Rettenpacher, Annal. Cremifan., 24. — Mon. Boica, XXVIII^{b}, 196. — Hagn, Urkundenbuch v. Kremsmünster, stran 1. — Urkundenbuch des Landes ob der Enns, II, 2, št. 2. — Schumi, Archiv f. Heimatkunde, I, 2.]

[1]) Eberstallzell je od Kremsmünstra proti zahodu.

[2]) Trg Aschach je ob Donavi od Linza proti zahodu.

[3]) Potok Rotel izvira v Šumavi ter se pri Ottensheimu izliva v Donavo.

[4]) Polje ob reki Alm najbrže tam, kjer je sedaj vas Feldham.

[5]) Kateri „Albpurch" je ta, ni znano, ker jih je bilo več. Hagn misli na Alburg pri Straubingu na Bavarskem.

[6]) To je sedanja vas Pfarrkirchen blizu Halla

[7]) Nordfilusa je bila najbrže na Bavarskem tam, kjer je sedaj Vilshofen. (Pritz, Gesch. d. Landes ob der Enns, I, str. 185.)

[8]) Pritz (str. 182) misli na soline v Hallstattu.

[9]) „Crunzinwiten" je najbrže vas Kronawithet blizu Urfahr-a na severni strani reke Donave.

[10]) Prvi je bil solnograški, drugi rezenski, tretji pa pasovski škof.

[11]) Trideseto leto Tasilovega vladanja se je pričelo dne 18. januarja leta 777. — „Indictio prima" je trajala od septembra leta 777. pa do istega meseca leta 778. Ta listina je bila torej spisana v zadnjih štirih mesecih leta 777.

V tej listini navedena krajevna imena nam kažejo, da so med Travno in Anižo leta 777. večinoma Nemci prebivali; le bolj na vzhodu v bližini sedanjega mesta Steyera so živeli Slovenci. Primerjaje navedena slovenska in nemška krajevna imena bi smeli trditi, da je bil na koncu osmega stoletja le šesti del traungauskega prebivalstva slovenske narodnosti; drugi so bili večinoma Bavarci. Še več odstotkov Bavarcev in manj odstotkov Slovencev je bilo v Attergauu in Mattiggauu. O narodnostnih razmerah po Gorenjem Avstrijskem v devetem stoletju sem že nekoliko govoril v svoji Spomenici tisočletnice Met. smrti, str. 93—96.

Št. 257.

Okoli 777.[1])

Solnograški škof Virgilij pošlje med Slovence duhovnike Gozharja, Majorana (tega v tretje) in Erchanberta.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Iterumque misit eis Gozharium presbyterum, Maioranum et Erchanbertum "

Ibid., cod. B.: „Iterum misit eis Gozarium, Maioranum, Erchenbertum presbiteros."

Vita S. Virgilii, lect IV. (MG. SS., XI, 87): „Iterum misit eis Gozarium presbyterum, Maioranum presbyterum, Erchenbertum."

Št. 258.

Okoli 779.[2])

Solnograški škof Virgilij pošlje med Slovence duhovnika Reginbalda (tega v drugič, akó ne v tretjič) in Reginharja.

Conv. Bag et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Post eos Reginbaldum et Reginharium presbyteros."

Vita S. Virgilii, lect. IV (MG. SS., XI, 87): „Post eos Reginbaldum et Reinharium presbyteros."

Št. 259.

Med 776—780.

Papež Hadrijan (I.) piše Karolu, kralju frankovskemu, ter mu naznanja, da so nesramni Grki [„*nefandissimi Graeci*"], ki bivajo po istrski pokrajini [„*in territorio Histriense*"], in pa nekateri Istrijanci [„*de ipsis Histriensibus*"] oslepili istrskega škofa Mavricija [„*de episcopo Mauricio Histriense*"], kateremu je bil (kralj Karol) naročil da naj poterja po Istri dohodke sv. Petra [„*pensiones beati Petri*"] ter jih pošlje njemu (papežu). Očitali so mu (Mavriciju), da hoče njemu (kralju Karolu) izdati njih pokrajino.

Zato ga (kralja Karola) prosi, da bi ukazal furlanskemu vojvodu Markariju [„*ad Marcario duce Foroiuliense*"], ki naj bi pomagal rečenemu Mavriciju, da bi prišel v svojo škofijo. Papež pravi, da je Mavricij najprej prihitel k njemu (k papežu); a on (papež) ga je potem poslal k vojvodu Markariju z namenom, da bi mu ta pomagal, kadar dobi njegov (Karolov) ukaz.

Datum manjka.[3]) — „*Credimus, quod iam.*"

---

[1]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

[2]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

[3]) V začetku leta 776. je bil še Rodgaud furlanski vojvoda. Ko je bil pa ta ubit, je prišel Markarij na njegovo mesto.

[Duchesne, Historiae Franc. script., III, 776. — Muratori, Rer. Ital. script., III^{b}, 209. — Cenni, Monum. dom. pontif., I, 372. — Mansi, Concil. coll., XII, 773. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVIII, 320. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 778. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 207, št. 65. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2427 (1859). — MG, Epist., III, 590.]

Št. 260.

Okoli 781.[1])

Solnograški škof Virgilij pošlje med Slovence duhovnika Majorana (tega v četrtič) in Avguština.

Conv. Bag. et Carant. c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Ac deinde Maioranum et Augustinum presbyteros."

Št. 261.

782, v začetku poletja (meseca julija).[2])

Obrski poslanci, katere sta kakan in jugur poslala, so prišli k frankovskemu kralju Karolu, ki se je takrat s svojo vojsko mudil pri izviru reke Lippe. Kralj je odposlance, kateri so se imeli ž njim zastran miru dogovoriti, zaslišal ter potem odposlal.[3])

Ann. Einh. ad a. 782 (Ed. F. Kurze in Script. rer. Germ. in usum schol., p. 59, 61): „Aestatis initio, cum iam propter pabuli copiam p. 59. exercitus duci poterat, in Saxoniam eundum et ibi, ut in Francia quotannis solebat, generalem conventum habendum censuit. Traiectoque apud Coloniam Rheno, cum omni Francorum exercitu ad fontem Lippiae venit, et castris positis, per dies non paucos ibidem ‖ moratus est. Ubi inter cetera p. 61. negotia etiam legatos Sigifridi, regis Danorum, et quos ad se Caganus et Iugurrus, principes Hunorum[4]) velut pacis causa miserunt, et audivit et absolvit."

Ann. reg. Francor. (Ann. Lauriss.) ad a. 782 (Ed. F. Kurze, l. c., p. 58, 60): „Tunc domnus Carolus rex iter peragens, Renum transiens ad Coloniam p. 58. et synodum tenuit, ubi Lippia consurgit ... ‖ ... Similiter et Avari illuc p. 60. convenerunt, missi a Cagano et Iugurro."

---

[1]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

[2]) Da se je to zgodilo nekako meseca julija leta 782., je razvidno iz besed „aestatis initio, cum iam propter pabuli copiam ...", katere čitamo v Ann. Einh. — Cfr. Mühlbacher, Reg. št. 254 (245).

[3]) Ako hočemo dobro razumeti zgodovino Slovencev tistega časa, se moramo večkrat ozreti na zadeve njih sosedov Obrov.

[4]) Kakor se vidi, je mislil letopisec, da sta kakan in jugur bila dva obrska kneza, kar pa ni resnično. Kakor nam je znano, se je najvišji glavar Obrov zval kakan. Tudi beseda jugur pomenja neko knežje dostojanstvo pri Obrih ter ni nikakršno lastno ime.

Ann. Petav. ad a. 782 (MG. SS., I, 17): „Hoc anno domnus et religiosus rex Karolus habuit magnum placitum in Saxonia super flumen Lippia: et ibi venerunt legationes Unorum ad praesentiam principis."

Poeta Saxo, II, v. 7—14 (MG. SS., I, 237):

v. 7. „ . . . et ad fontes fluvii cui Lyppia nomen,
Conventum fieri procerum iussit generalem.
Illic disponens complura negocia regni,
v. 10. Danorum regis Sigifridi nomine missos,
Et quos Iugurgus pariterque Caganus ad ipsum,
Hunorum misere duces, pro pace petenda,
Audiit absolvitque datis prudenter eisdem
v. 14. Responsis."

Ann. Fuld. ad a. 782 (MG. SS., I, 349): „Karolus habuit conventum in loco, ubi Lippia oritur, . . . Ubi ad eum venerunt . . . missi quoque Hunorum Cagani et Iugurri."

Št. 262.

783.

Obri so prišli do Aniže, kjer pa niso naredili (Bavarcem) nobene škode.[1])

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 783 (MG. SS, I, 92): „Huni ad Enisam venerunt, sed ibi nocuerunt nihil."

Št. 263.

Okoli 783.[2])

Solnograški škof Virgilij pošlje med karantanske Slovence duhovnika Reginbalda (tega v tretjič, ako ne v četrtič) in Gundharja.

Conv. Bag. et Carant., c. 5 (MG. SS., XI, 8): „Iterumque Reginbaldum et Gundharium. Et hoc sub Virgilio factum est episcopo."

Vita S. Virgilii, lect. IV. (MG. SS., XI, 87): „Item Reinbaldum et Guntharium."

---

[1]) Ker so se Obri leto poprej s frankovskim kraljem Karolom dogovorili o miru (gl. št. 261), niso sedaj nastopali kot sovražniki. — Simon (Jahrbücher des fränk. Reiches unter Karl d. Gr., I (ed. 1888), str. 426. op.) misli, da so Obri prišli do Aniže že leta 782. v tistem času, ko so poslali svoje poslance v frankovski tabor k izviru reke Lippe.

[2]) Zastran datiranja gl. dotično opazko pod št. 223 in 251.

Št. 264.

Neresnično.

Pred 784.[1])

Solnograški škof Virgilij je polagoma prišel čez Koroško do obrske zemlje, kjer se Drava izliva v Donavo. Do tu sem so segale meje solnograške oblasti pod njenim prvim nadškofom Arnom, kakor pričujejo kronike.[2]) Škof Virgilij je obiskal te kraje, zasadil po njih mladike nebeškega vinograda ter postavljal ondi duhovnike.[3])

Vita S. Virgilii, lect. V, (MG. SS., XI, 87): „...et per Karinthiam sensim transeundo ad fines Huonorum ubi Trabus influit Danubium, quo etiam postea tempore Arnonis primi archiepiscopi territorii Salzpurgensis termini chronicis attestantibus extendebantur, saluberrimae visitationis usus officio pertransiit, palmitesque coelestis vineae propagando clericis ad sacros ordines promovendis, ut singulos arbitrabatur dignos, benedictionis suae manum imposuit."

Št. 265.

784, dne 27. novembra.

Takrat je umrl solnograški škof Virgilij.

Ann. Salisb. ad a. 784 (MG. SS., I, 89): „Sanctus Virgilius transivit."

Ann. Iuvav. mai. ad a. 784 (MG. SS., I, 87): „Transitus Virgilii episcopi."

Ann. S. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 785[4]) (MG. SS, I, 92): „Virgilius episcopus et Oportunus abbas[5]) obierunt."

Necrol. S. Rudberti Salisburg. ad 27. nov. (MG. Necrol., II, 188): „Virgilius ep. Iuuauensis Scottigena ob."

Auct. Garst. ad a. 784 (MG. SS., IX, 564): „Sanctus Virgilius Iuvavensis episcopus obiit, pro quo abbas Bertricus in episcopum eligitur[6])."

Ann. Admunt. ad a. 784 (MG. SS, IX, 572): „Sanctus Virgilius Iuvavensis episcopus obiit."

Ann. S. Rudberti Salisburg. ad a. 784 (MG. SS., IX, 769): Sanctus Virgilius obiit; pro quo abbas Berhtricus eligitur ... Arn episcopus factus est."

---

[1]) Ako bi bilo to resnično, bi se bilo moralo zgoditi takrat, ko je še živel solnograški škof Virgilij.

[2]) Cfr. Conv. Bag. et Carant., c. 6 (MG. SS, XI, 9.)

[3]) Starejši viri nič ne poročajo o vsem tem. Tudi ni bila Panonija še takrat, ko je škof Virgilij živel, pod frankovsko vlado. Trditev, da je škof Virgilij prišel na Koroško in v Panonijo, ni resnična.

[4]) Letnica 785 je napačna.

[5]) Oportunus je bil opat v Mondsee.

[6]) Bertricus ni bil nikdar škof, temuč le opat. Niti Virgilij, niti Arno nista Bertrika priznala za škofa. Neka listina navaja Arna kot naslednika škofa Virgilija. (Mon. Boica, XIV, 351.)

Vita S. Virgilii, lect. VI (MG SS., XI, 88): „Celebrato denique divini sacramenti mysterio, leni morbo correptus (sc. Virgilius), anno dominicae incarnationis 784, 5. Kalendas Decembris obdormivit in Domino."

Št. 266.

785, dne 11. junija.

Takrat je bil Arno, naslednik Virgilijev, posvečen za solnograškega škofa.

Ann. Juvav. min. ad a. 785 (MG SS., I, 88): „Arn episcopus est ordinatus 3. Idus Iunii."

Ann. s. Emmer. Ratisp mai. ad a. 786 (MG. SS., I, 92): „Arn episcopus ordinatus est."

Conv. Bag. et Carant., c. 7 (MG. SS. XI, 9): „. . . Arn episcopus successor Virgilii."

Auct. Garst. ad a. 785 (MG. SS., IX, 564): „Arn primus archiepiscopus ordinatus est Salzburge."

Ann. Admunt. ad a. 785 (MG. SS., IX, 572): „Arn primus archiepiscopus Invavensis ordinatus est."

Št. 267.

Med 785. in 798.[1])

Kakor solnograški škof Virgilij, tako je tudi njegov naslednik A r n o skrbel za razširjenje krščanstva med Slovenci. Tudi ta je posvečeval duhovnike ter jih pošiljal v S l o v e n i j o, to je v K a r a n t a n i j o in D o l e n j o P a n o n i j o, da bi ustregel ondotnim vojvodom in grofom.

Conversio Bag. et Carant., c. 7 (MG. SS., XI, 9): „Simili modo etiam Arn episcopus successor Virgilii sedis Juvavensis deinceps curam gessit pastoralem, undique ordinans presbyteros et mittens in Sclaviniam, in partes videlicet Quarantanas atque inferioris Pannoniae illis ducibus atque comitibus, sicut pridem Virgilius fecit."[2])

---

[1]) Leta 785. je Arno postal škof v Solnogradu, leta 798. pa nadškof. V Dolenjo Panonijo, ki je tu omenjena, je Arno pošiljal duhovnike še le od leta 796. naprej, ker prej ta dežela še ni bila pod frankovsko oblastjo.

[2]) Iz tega citata je razvidno, da je S l o v e n i j a obsegala proti koncu osmega stoletja nekdanjo Karantanijo (kolikor toliko sedanje Koroško, Štajersko in Kranjsko) in pa Dolenjo Panonijo. Po Sloveniji so gospodovali, kakor trdi naš vir, vojvodje in grofje [„illis ducibus atque comitibus"]. Ker pa stari Slovani prav za prav niso poznali grofov, pač pa so imeli po raznih krajih svoje župane, smemo reči, da izraz „comitibus" zaznamenuje na tem mestu to, kot beseda župan.

Št. 268.

Med 774—787.

Oglejski patriarh Sigvald [„*Sigwaldus humilis episcopus* *uileiae*"] piše (frankovskemu) kralju Karolu ter ga prosi, da bi se dotikal pravic oglejske cerkve.

Datum manjka.[1])

[To pismo je na obeh straneh močno poškodovano. — MG. Epist., , 505.]

Št. 269.

Od 787. do 802.

Oglejski patriarh Pavlin II. je vladal 15 let. Ko je postal pa- arh, je bilo langobardsko kraljestvo že uničeno in kralj Deziderij s ojo družino ujet. Pavlin se je napotil k frankovskemu kralju Karolu, bi pridobil svoji cerkvi kakih predpravic, kar se mu je tudi posre- o. Nato se je povrnil v Čedad, svojo prestolnico, kjer je jako po- žno živel. Ko je umrl, so shranili njegovo truplo v rečenem mestu.[2])

Chronicon patr. Aquil. primum (Rubeis, Mon. eccl. Aquil., App. p. 8): . Paulinus patriarcha sedit annos XV,[3]) qui finito jam regno Longobar- rum et in captivitatem ducto Desiderio ipsorum rege una cum uxore filiis, ad gloriosum Karolum Magnum imperatorem pro juribus ecclesiae pliandis profectus est: et vir iste mirae sanctitatis ab imperatore Karolo vilegia valde pulchra obtinuit.[4]) Et rediens in Civitatem Austriae, multis

---

[1]) Leta 774. je frankovski kralj Karol postal vladar langobardskega kraljestva, 787. pa je najbrže patriarh Sigvald umrl.

[2]) Iz stavka „Tunc Paulinus homo pietatis, munere presul, in clero cuncto sua verba dedit", ki se nahaja v nekem montecassinskem epigramu (cfr. Amelli, olo diacono, Carlo Magno e Paulino d' Aquileja. Montecassino, 1899, p. 9), se ne re sklepati, da je oglejski patriarh Pavlin bil kdaj v Rimu, še manj pa, da je v tem mestu leta 781.

Nekateri zgodovinarji trdijo, da je Pavlin že leta 776. postal oglejski patriarh. Znano je, da je leta 802. umrl. Če je vladal 15 let, je brez dvoma leta 787. prišel svojega dostojanstva. (Cfr. Giannoni, Paulinus II., Patr. von Aquileia, str. 14, 15.) r nam monachus Sangallensis pripoveduje o kralju Dezideriju, o bivanju kralja ro!a v Čedadu ter o ondotnem bolnem škofu, vse to je posebno v kronologičnem ru jako površno. (Cfr. št. 254.)

Ni nam znano, kdaj je bil patriarh Pavlin rojen in tudi ne, kje je bil doma. Alkuinovih besed „O laus Ausoniae, patriae decus" (Alcuini carm., XVII, v. 14, etae lat. aevi Carol., p. 239) se sme trditi, da je bil iz Italije. Njegovo rojstno sto nam ni znano.

[3]) Series patriarch. Aquilegiensium (MG. SS., XIII, 368) navaja, da je patriarh vlin 16 let vladal.

[4]) Gl. št. 284 in 285.

in vita miraculis claruit et in morte: cujus corpus in praedicta civitate quiescit et veneratur."

Chron. patr. Aquil. alterum (Rubeis, l. c., p. 9): „S. Paulinus patriarcha sedit annis XV. Hujus tempore cessante regno Longobardorum b. Paulinus ad gloriosum Karolum Magnum imperatorem ivit, a quo obtinuit privilegia valde pulchra: et rediens prospere in Civitatem Austriae, in vita multis claruit miraculis et in morte; cujus corpus in praedicta civitate quiescit."

Št. 270.

787, poletje.

Frankovski kralj Karol je pozval bavarskega vojvoda Tasila, da bi prišel pred njega, a ta ni hotel ubogati. Zato je Karol s tremi vojskami šel nadenj. Ko je bil Tasilo od vseh strani od sovražnikov zajet, se je podal kralju, mu izročil svojo deželo ter dne 3. oktobra prisegel zvestobo.

Ann. Lauresh., fragm. Chesnii, ad a. 787 (MG. SS., I, 33): „Et inde Carlus rex perrexit in partibus Bagoarii. Quinto Non. Octobris Dasilo dux ad regem venit, et ei reddidit regnum Bagoariorum, et semetipso Carlo rege in manu tradidit et regnum Bagoariorum."

Gl. tudi Ann. Lauriss. ad a. 787 (MG. SS., I, 172). — Ann. Einhardi ad a 787 (ibid., I, 173). — Einhardi Vita Karoli M., c. 11 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 519). — Ann. Petav. ad a. 787 (MG. SS., I, 17). — Ann. Alam. ad a. 787 (ibid., I, 43). — Ann. Guelf. ad a. 787 (ibid., I, 43). — Ann. Nazar. ad a. 787 (ibid., I, 43). — Ann. Iuvav min. ad a. 787 (MG. SS., I, 88) — Ann. s. Emmer. Ratisp. mai ad a. 787 (ibid., I, 92). — Ann. Lauriss. min. ad a. 787 (ibid., I, 118). — Poeta Saxo ad a. 787, lib. II, v. 35—58 (ibid., I, 243). — Chron. Moissiac. ad a. 787 (ibid, I, 298).

Št. 271.

Najbrže leta 787.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu (II.) [„*Paulino sanctissimo patriarchae*"], da telesna odsotnost ne sme deliti ljubezni, ker prijateljstvo, katero se more iz lahka opustiti, ni bilo nikdar pravo. Odkar ga je spoznal, ga je vedno ljubil in srce obeh je sklenilo prijateljsko zvezo. Alkuin pravi, da ni zapisal imena svojega Pavlina v vosek, kateri se lahko pokonča, temuč v dušo, katera se ne more uničiti. Prosi ga, da bi v svojih svetih molitvah ne pozabil imena svojega prijatelja Albina [„*amici tui Albini (sc. Alcuini)*"]. V svoj spomin naj si vtisne njegovo ime ter naj ga v primernem času izgovori, ko bode pri maši blagoslavljal kruh in vino.

Alkuin pravi, da že dolgo pričakuje tega, kar je obljubil, namreč oživljajočega Kristusovega križa in drugih svetinj.[1]) Razveseli naj ga s tem darilom. Nikar naj se ne izgovarja zarad dolge poti. Dovolj je zvestih poslancev na kraljevem dvoru, kateri radi sprejemajo (take stvari) ter jih potem tudi vestno izročajo [*„Sufficiunt alae fidei in palatio regis, quibus nec voluntas deest in accipiendo nec fides in reddendo“*].[2])

Kako vzvišeno je to ime (ime patriarh)! Zato naj se prizadeva, da bodo njegove zasluge primerne njegovemu imenu.[3]) S pobožnimi pridigami naj najprej sebi odpre nebesa. Dela naj po zgledu Kristusovem, kateri je oznanjeval evangelij po mestih, gradovih, ulicah in vaséh; tudi se ni ogibal hiš colnarjev in grešnikov. Upanje na plačilo naj bo tolažba za trud.

Datum manjka.

[Migne, Patrol., Ser. lat., C, col. 202. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 162, ep. 11. — MG Epist. IV, 70, ep. 28]

Št. 272.

788, pred 6. julijem. Ingelheim.

Državni zbor v Ingelheimu, kamor so prišli tudi bavarski vojvoda Tasilo in njegovi vazali Ker so ti kralju Karolu naznanili, da mu je Tasilo postal nezvest in da se je zavezal s poganskimi Obri, je bil zarad veleizdaje obsojen k smrti. Kralj mu je nato kot svojemu sorodniku olajšal kazen tako, da je moral iti v samostan. Dne 6. julija so ga kot meniha ostrigli. Enaka usoda je zadela njegovo soprogo Liutbergo, njegovi hčeri in njegova sina. Bavarsko je sedaj popolnoma prišlo v oblast frankovskega kralja.[4])

---

[1]) Alkuin in Pavlin sta se že od leta 777. poznala (Gl Giannoni, Paulinus II. Patriarch von Aquileia, str. 11 in 12.) Alkuin je rad zbiral svetinje, kar je razvidno iz nekaterih njegovih pisem.

[2]) Ta kraljevi dvor si moramo misliti v Italiji. Kralj Karol se je mudil v Italiji leta 787., ko je Pavlin postal oglejski patriarh ter proti koncu leta 800., ko je Karol dobil cesarsko krono. Lahko se razvidi, da je Pavlin bolj gotovo dobil to pismo leta 787., kakor pa 800.

[3]) Iz teh besed bi tudi smeli sklepati, da je Alkuin pisal Pavlinu to pismo kmalu potem, ko je postal patriarh, tedaj leta 787.

[4]) Leta 788. je Bavarsko prišlo neposredno pod frankovsko oblast. Z Bavarskim vred je od frankovskih vladarjev postala zavisna večina slovenske zemlje, namreč nekdanja Karantanija, katera je obsegala sedanje Koroško, Kranjsko, Štajersko razen vzhodnega roba, Pustersko dolino na Tirolskem, solnograški Lungau ter južni kos sedanje Dolenje Avstrije. (Kar se tiče velikosti tedanje Karantanije in njenih mej, gl. mojo Spomenico, katero je leta 1885. izdala Matica Slovenska, str. 71—84.) Slovenci, stanujoči po Panoniji, so bili takrat pokorni Obrom.

[Ann. regn. Francor. (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 788 (Ed. F. Kurze, p. 80). — Ann. Einh. ad a. 788 (ibid. p. 81). — Ann. Petav. ad a. 788 (MG. SS., I, 17). — Ann. Lauresh. ad a. 788 (ibid. I, 33). — Ann. Alam. ad a. 788 (ibid. I, 43). — Ann. Guelf. ad a. 788 (ibid. I, 43). — Ann. Nazar. ad a. 788 (ibid. I, 43). — Ann. Juvav mai. ad a. 788 (ibid. I, 87). — Ann. Juvav. min. ad a. 788 (ibid. I, 88). — Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 788 (ibid. I, 92). — Ann. Lauriss. min. ad a. 788 (ibid. I, 119). — Chron. Moiss ad a. 788 (ibid. I, 298). — Ann. Fuld. ad a. 788 (ibid. I, 350). — Ann. Max. ad a. 788 (ibid. XIII, 21). — Einhardi Vita Karoli M., c. 11 (ibid. II, 444). — Ann. Mosell. ad a. 787 (ibid. XVI, 497). — Auctar. Garst. ad a. 787 (ibid. IX, 564).]

Št. 273.

788, med 6. julijem in 25. oktobrom[1]).

Obri prihrumé kot zavezniki bavarskega vojvoda Tasila[2]) z eno vojsko do meje Bavarskega[3]), z drugo pa do meje Furlanskega. A na obeh straneh so bili premagani ter izgubili veliko število svojih vojakov; zato so bili prisiljeni, da so se vrnili v svojo domovino. — Kmalu potem je blizu reke Ipuše prišlo do tretje bitke med Bavarci in Obri. Prvim je pomagala četa Frankov, katero sta vodila kraljeva preglednika Grahaman in Avdaker. Iz nova so bili Obri premagani. — Nato so se zarad te sramote hoteli nad Bavarci maščevati in tako se je vnela četrta bitka, katere sta se tudi kraljeva preglednika udeležila. Obri so bili poraženi prav tako, kakor v prejšnjih vojskah. Veliko jih je bilo ubitih, mnogo jih je v valovih Donave izgubilo življenje, ko so jo hoteli preplavati.

Ann. Einh. ad a. 788 (Ed. F. Kurze, Script. rer. Germ. in usum schol., p. 83): „Huni vero, sicut Tassiloni promiserunt, duobus exercitibus comparatis uno marcam Foroiuliensem,[4]) altero Baioariam adgressi sunt, sed frustra; nam in utroque loco victi fugatique sunt et multis suorum amissis cum magno damno ad loca sua se receperunt. Quam iniuriam velut vindicaturi iterum Baioariam maioribus copiis petierunt, sed in prima congres-

[1]) Ti obrski boji so se najbrže vršili še le potem, ko je bavarski vojvoda Tasilo postal menih (po 6. juliju) ter pred prihodom frankovskega kralja Karola v Rezno (pred 25. oktobrom), kamor je dospel, ko so bili že vsi njegovi sovražniki premagani.

[2]) Najbrže Obri niso vedeli, da so se bavarskemu vojvodu Tasilu njegovi lastni vazali izneverili ter ga na ta način odstranili.

[3]) Takratno vzhodno mejo Bavarskega je delala reka Aniža. Gl. št. 280.

[4]) Tu omenjena „marca Foroiuliensis" ne zaznamuje mejne grofije Furlanske, pač pa mejo Furlanskega. (Cfr. Simon, Jahrbücher, I, 639, op. 2.) Ker je mejna grofija Furlanska na vzhodu segala do slovenske zemlje, si lahko mislimo, da so bili Obri premagani na slovenskih tleh ali pa vsaj blizu njih.

sione pulsi a Baioariis et innumera multitudo eorum caesa, multi etiam ex eis, qui per fugam evadere conati Danubium tranare voluerunt, gurgitibus fluminis absorbti sunt."

Ann. reg. Francorum (Ann. Lauriss.) ad a. 788 (Ed. F. Kurze, l. c., p. 82): „Idem similiter et alia pugna commissa est inter Avaros in loco, cuius vocabulum est ...[1]), et Francis, qui in Italia commanere videntur; opitulante Domino victoriam obtinuerunt Franci, et Avari cum contumelia reversi sunt, fuga lapsi sine victoria. Tertia pugna commissa est inter Baioarios et Avaros in campo Ibose[2]), et fuerunt ibi missi domni regis Caroli Grahamannus et Audacerus cum aliquibus Francis; Domino auxiliante victoria fuit Francorum seu Baioariorum. Et ista omnia supradictus dux Tassilo seu malivola uxor eius, Liutberga Deo odibilis, per fraudem consiliaverunt. Quarta pugna fuit commissa ab Avaris, qui voluerunt vindictam peragere contra Baioarios. Ibi similiter fuerunt missi domni regis Caroli, et Domino protegente victoria christianorum aderat Avari fugam incipientes, multa stragia ibidem facta est occidendo, et alii in Danubio fluvio vitam necando emiserunt."

Ann. Tiliani ad a. 788 (789) (MG SS., I, 221): „Alia pugna facta est inter Avaros et Francos, qui in Italia commanere videbantur; auxiliante Domino Franci victores extiterunt. Quarta pugna fuit commissa ab Avaris, qui voluerunt vindictam exercere contra Baioarios; et ibidem fuerunt missi regis, et victores extiterunt."

Ann. s. Emmerammi Ratisp. mai. ad a. 788 (MG. SS., I, 92): „Huni ad Furgali[3]) et in Baiowaria."

Ann. Fuld. ad a. 788 (MG. SS., I, 350): „Avares in marcha Baioariae atque Italiae a regis exercitibus victi atque fugati sunt."

Ann. Sithiens. ad a. 788 (MG. SS., XIII, 36): „Similiter et Avares in marca Baioariae atque Italiae a regis exercitibus victi atque fugati sunt."

Ann. Max. ad a. 788 (MG. SS., XIII, 22): „ . . . et alium bellum commissum est in campestribus Foroiuli contra Avaros, qui cum contumeliam reversi sunt patriam, et tertium bellum habuerunt idem Avari cum Baiowariis, et inde similiter confusi redierunt ad sua."

Ann. Lobiens. ad a. 788 (MG. SS., XIII, 229): „Quater eo anno triumphatum est de gente Avarorum id est Hunorum."

Poeta Saxo, a. 788, lib. II, v. 370—379 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 570):

v. 370. „At vero Huni, studiis gens aspera belli,
Praefato promissa duci[4]) complere studentes,

---

[1]) Ime kraja, kjer je bila dotična bitka, je tu izpuščeno. V Ann. Max., katerih pisatelj je zajemal iz Ann. regn. Franc., stoji „in campestribus Foroiuli". Iz tega bi smeli sklepati, da so te besede najprej stale v Ann. reg. Franc.

[2]) Ibose je sedanja Ipuša (Ips) na Dolenjem Avstrijskem.

[3]) Ad Furgali = in Friuli.

[4]) Sc. Tassiloni.

Instructis exercitibus coepere duobus
Francorum regni fines invadere quosdam.
Italiae partes unum penetraverat agmen;
Quaque Foro nomen dederas, clarissime Iuli,
Urbis ad eiusdem confinia venerat hostis.
Invasit Baioarios exercitus alter.
Sed frustra; totus quoniam conatus inanis
Is fuerat, victique loco ceduntur utroque."

Št. 274.

788, jesenski čas. Rezno.

Frankovski kralj Karol, prišedši v Rezno na Bavarskem, uredi ondotne razmere. Namesto prejšnjega vojvoda nastavi več grofov.[1]) Tudi stori potrebne korake, da bi vzhodne meje svoje države zavaroval pred napadi Obrov.[2])

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 788 (edit. F. Kurze, p. 84): „Post haec omnia domnus rex Carolus per semet ipsum ad Reganesburg pervenit et ibi fines vel marcas Baioariorum disposuit, quomodo salvas Domino protegente contra iamdictos Avaros esse potuissent."

Ann. Einhardi ad a. 788 (ibid., p. 85): „Rex autem in Baioariam profectus eandem provinciam cum suis terminis ordinavit atque disposuit."

Einhardi Vita Karoli M., c. 11 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 519): „ . . . neque provincia, quam tenebat (sc. Tassilo), ulterius duci sed comitibus ad regendum commissa est."

Ann. Lauresh. Cod. Lauresh. ad a 788 (MG. SS., I, 33): „Et ipse domnus rex perrexit in Paioariam ad Reganesburg, et ibi venerunt ad eum Paioarii et dati sunt obsides[3]) et ordinata ipsa patria."

Ann. Lauresh., Fragm. Chesnii, ad a. 788 (ibid., I, 33): „Tunc Carlus rex in Bagoariam perrexit, et omnes fines Bagoariorum in sua propria ditione recepit."

Ann. Maxim. ad a. 788 (ibid., XIII, 22): „Eodem anno venit Carolus rex in Reginespurc, ibi prout libuit ordinavit."

---

[1]) Kakor se kaže, je kralj Karol najbrže takrat postavil svojega svaka Gerolda, brata svoje rajnke žene Hildegarde, za predstojnika na Bavarskem („praefectus Baioariae"). Kot tak je brez dvoma imel dokaj večjo oblast kakor kak drug grof. — Kar se tiče karantanskih Slovencev in njih vojvodov, se niso takrat vzdignili zoper Franke, še manj pa se zavezali z Obri zoper kralja Karola. Zato je pa tudi ta pustil Slovencem njih domače vojvode in njih prejšnjo ustavo.

[2]) Tu nam je misliti tudi na mejo med Karantanijo in obrsko državo.

[3]) Na Bavarskem je bilo takrat še nekoliko velikašev, ki so bili sovražni frankovskemu kralju ter naklonjeni bivšemu vojvodu Tasilu. Da bi bil kralj Karol varen pred njimi, je od Bavarcev zahteval porokov.

Chron. Moiss. ad a. 788 (ibid., I, 298): „Et perrexit rex in Baioaria ad Reganesburg, et ibi venerunt ad eum Baioarii, et dati sunt ei obsides; et ordinata ipsa patria."

Ann. s. Amandi ad a. 788 (ibid., I, 12): „Carlus capto Tassilone subiugavit Baioarios."

Ann. Tiliani ad a. 788 (789) (ibid., I, 221): „Et rex reversus est ad Ragnisburg."

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 788 (ibid., I, 92): „Carolus primo in Baiowaria."

Poeta Saxo ad a. 788, lib. II v. 427—429 (Jaffé, l. c., p. 571):

„Tum Baioariam se contulit in regionem
Rex Carolus; cunctisque suis cum finibus ipsam
Disponens, commendavit rectoribus aptis."

Št. 275.

Nepristno.[1])

789, meseca marca. Aachen.

Cesar (!) Karol naznanja, da ga je Waldarik, škof pasovske cerkve [*Waldaricus sanctę Patauiensis ecclesię pręsul*"], prosil, da bi potrdil daritev tistih krajev, katere je bavarski vojvoda Tasilo podelil samostanu, ki ga je sam v njegovem (cesarjevem) gozdu v kraju, Krems imenovanem, postavil na čast sv. Odrešeniku [„*quod ipse in honorem sancti Saluatoris infra waldam nostram in loco qui vocatur Chremsa a fundamentis construxit*"]. Ti kraji so v traungauskem okraju Sulzbach, Sipbach, Leonbach, zemlja med obema Ipfama, ena dekanija tistih Slovanov, čez katere sta bila Taljub in Sparuna postavljena, potem pa trideset Slovanov pri reki Dietachu ter ves svet ki spada k rečeni dekaniji, v tistem obsegu, kakor sta ga Physso in, škof Arno s prisego odobrila, dalje tista zemlja, katero so Slovani brez Tasilovega dovoljenja obdelovali pri rekah Dietachu in Sierningu; enako tudi v kraju Eberstallzellu. Če ti Slovani hočejo dajati primeren davek in izvrševati častne službe, naj obdržé tisto zemljo; ako pa ne, naj svobodno odidejo [„*hoc est in pago Travngaev Svlzpach et Syppach, Livbilinpach et quicquid inter duo flumina quę uocantur Ipphas esse cernitur, nec non decaniam vnam de illis Sclauis super quos actores sunt Talivp et Sparuna, et XXX Sclauos iuxta*

[1]) Ta listina je nepristna ter je bila spisana v 10. stoletju. Njen pisar je imel pred seboj pristno listino kralja Karola iz leta 791. (gl. št. 279), jo nekoliko prenaredil, posebno proti koncu, ter namesto imena opata Faterja zapisal ime pasovskega škofa Waldarika, da bi tako pokazal, da je kremsmünsterski samostan spadal pod pasovsko škofijo. Na listini se nahaja ponarejen pečat Karola III. Debelega, ki je, kakor je znano, leta 888. umrl.

fluuium Todicha, nec non territorium ad eandem decaniam pertinens, ut Physso et Arno episcopus coniurauerant. Insuper etiam terram illam, quam Sclaui prope flumina Todicha et Sirnicha sine licencia Tassilonis ducis stirpauerunt, similiter et in loco qui uocatur Eporestal. Si uero illi Sclaui rectum censum et laudabile seruicium facere uoluerint, terram illam possideant, sin autem, liberi discedant."] Tudi je Tasilo samostanu daroval Pettenbach [„*Petenbache*"] in tisto, kar spada k temu dvoru, potem Alkoven [„*Allinchoua*"], v Aschachu [„*in Aschacha*"] dva vinograda, v Rotelu [„*in Rotola*"] pa tri ter še druga posestva.[1]) Cesar Karol izjavlja, da je uslišal prošnjo rečenega škofa ter na novo potrdil daritve vojvoda Tasila. „*Data in mense Marci,* [*indictione IIII, anno dominicae incarnacionis DCCCII.*],[2]) *anno XXI. regni nostri. Actum Aquis palatio.*"

[Izvirna nepristna listina v Monakovem. — Buchinger, Gesch. von Passau, II, 481. — (Hagn), Urkundenbuch v. Kremsmünster, 7, št. 3 (z letnico 802). — Urkundenbuch d. Landes ob der Enns, II, 6 (z letnico 802). — Mühlbacher, Reg. der Karolinger, št. 299 (290).]

Št. 276.

789, okoli sredine leta.

Alkuin piše nekemu opatu na Saskem ter ga med drugim tudi poprašuje, kaj misli kralj Karol nasproti Obrom storiti[3]) [„*et quid de Hunorum hoste domnus rex acturus sit*"].

Datum manjka.

[Jaffé, Bibliotheca rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 165, ep. 13. — MG. Epist. IV, 31, ep. 6.]

Št. 277.

790, v začetku leta.

Alkuin piše nekemu magistru, Colcu imenovanemu, ter mu med drugim pripoveduje, da so se Obri napotili v Italijo. A tu so bili od

[1]) Kar se tiče lege tu naštetih krajev, gl. št. 256.

[2]) To, kar je v tem datumu v oklepih, je isti pisar, ki je spisal nepristno listino, pozneje nad vrsto pripisal. Ostali del datuma je najbrže vzel iz kake pristne listine. — Če se oziramo na število let vladanja, dobimo letnico 789., indikcija nam dá leto 796., annus incarnationis pa 802.

[3]) Obri so namreč leta 788. prihrumeli v Italijo in na Bavarsko. Gl. št. 273. V spomladi leta 789. pa se je frankovski kralj Karol napotil nad polabske Slovane, Veletabe ali Vilce imenovane, o katerih tudi Alkuin v tem pismu govori, ko pravi, da si jih je kralj pred kratkim časom pridobil [„et si Wilti vel Vionudi, quos nuper adquisivit rex, fidem Christi accipiant"]. Iz tega je razvidno, da je bilo to pismo spisano okoli sredine leta 789.

kristjanov premagani ter se morali sramotno vrniti. Tudi so pridrli na Bavarsko, kjer jih je krščanska vojska premagala in razkropila.[1]) [„*Similiter et Avari, quos nos Hunos dicimus, exarserunt in Italiam et, a christianis superati, domum cum obprobrio reversi sunt. Nec non et super Baugariam inruerunt, qui et ipsi ab exercitu christiano superati et dispersi sunt.*

Datum manjka.

[Jaffé, Bibl., rer. Germ. VI (Mon. Alcuiniana), 167, ep. 14. — MG. Epist., IV, 32, ep. 7.]

Št. 278.

790, spomlad [1]) Worms.

Obrski poslanci pridejo k frankovskemu kralju Karolu v Worms in nato pošlje tudi ta svoje k Obrom. Dogovarjali so se o mejah med obema državama[2])**; a ker se niso mogli zediniti, je prišlo do vojske.**

Ann. Einh. ad a. 790 (Kurze, Script. rer. Germ. in usum schol., p. 87): „Hoc anno nullum iter exercitale a rege factum; sed in Wormacia residens legatos Hunorum et audivit et suos vicissim ad eorum principes misit. Agebatur inter eos de confiniis regnorum suorum, quibus in locis esse deberent. Haec contentio atque altercatio belli, quod postea cum Hunis gestum est, seminarium et origo fuit."

Poeta Saxo, lib. II, v. 6—14 (MG. SS., I, 246):

v. 6. „Cui cum Wormatiae tandem residere liceret,
Illic Hunorum missos audivit, ad illos
Ipse suos etiam misit: nam maxima causa
Hoc inter populos litem commovit atrocem,
v. 10. Dum quo regnorum confinia certa suorum
Esse loco veteri deberent iure statuta,
Ingenti studio disceptaretur utrimque.
Haec et origo fuit belli, quod posteriori
v. 14. Tempore cum Hunis Franci gessisse probantur."

Ann. Lauresh., Fragm. Chesnii, ad a. 790 (MG. SS., I, 34): „Anno 790. habuit rex Carlus suum conventum in Warmatiam, et venit ibidem legatio Hunorum; et transmisit maximam partem de exercitu suo in Bagoariam contra ipsam nefandam gentem Hunorum."[3])

---

[1]) Obrske čete so prišle leta 788. v Italijo in na Bavarsko. Gl. št. 273.

[2]) Frankovski kralj Karol se je leta 790. spomladi meseca marca in aprila mudil v Wormsu. Cfr. Böhmer-Mühlbacher, Reg. št. 304 (295) in 305 (296).

[3]) Verjetno je, kar navajajo Büdinger (Oesterr. Gesch., I, 130), Kämmel (Anfänge deutschen Lebens in Oesterreich, str. 200), Simson (Karl d. Gr., II, 11, op. 5) in dr., da so se takrat najbrže pogajali in potem razprli zarad mej med Karantanijo in obrsko državo.

[4]) Iz besed, da je kralj odposlal velik del svoje vojske na Bavarsko, bi se smelo sklepati, da se je frankovski vladar že leta 790. jel pripravljati na boj z Obri.

Št. 279.

791, dne 3. januarja. Worms.

Karol, kralj frankovski in langobardski ter patricij rimski, izjavlja, da mu je opat Fater naznanil, da je bivši bavarski vojvoda Tasilo [*Tassilo dudum Baieariorum dux*"] v njegovem (kraljevem) gozdu v kraju, Krems imenovanem, v traungauskem okraju [„*infra uualdo nostro loco qui dicitur Chremisa in pago nuncupante Drungaoe*"] ustanovil samostan na čast sv. Odrešeniku ter mu z darilno listino [„*per cartolam donationis*"][1]) podelil nekatere kraje v rečenem okraju in v imenovanem gozdu, namreč Sulzbach, Sipbach, Leonbach, zemljo med obema Ipfama, eno dekanijo tistih Slovanov, čez katere sta bila postavljena uradnika Taljub in Sparuna, potem trideset Slovanov pri reki Dietach-u ter ves svet, ki spada k rečeni dekaniji, kakor ga je Phisso s prisego odobril ter so ga obhodili škof Arno, opat Fater, grof Hleodro in sodnik Chunibert; razen tega pa tudi tisto zemljo v Dietachu in Sierningu, katero so obdelovali ti Slovani brez Tasilovega dovoljenja [„*id est Sulzibah et Sicbah, Liubilinbah et quicquid inter duo flumina quę uocantur Ipphas esse cernitur nec non decania una de illis Sclauis super quos fuerunt actores Taliup et Sparuna, nec non secus fluuium quod dicitur Thodicha, triginta Sclauos et terretorium sicut ad supra dictam decaniam pertinet uel Phisso coniurauit et Arno episcopus seu Fater abbas simul cum Hleodro comiti et Chuniberto iudici circumierunt, insuper etiam terram illam ad Thodicham et Sirnicam, quam illi Sclaui sine licentia Tassiloni ducis stirpauerunt*"],[2]) dalje zemljo v Eberstallzellu [„*Eporestal*"] in Pettenbachu [„*ad Bettinbah*"], vas Alkoven [„*uillam nuncupante Allinchoua*"], v Alburgu [„*Adalburo*"] cerkev sv. Martina s priteklinami, v Sulzbachu [„*Sulzibah*"] neko drugo cerkev s priteklinami ter v Vilshofenu [„*Nordfilusa*"] tretjo cerkev s priteklinami v Donaugau-u [„*in Tonahgaoe*"]. — V Traungau-u je Tasilo podelil samostanu dva vinograda z dvema vinogradnikoma v Aschach-u [„*in loco nuncupante Aschaha*"], v Rotelu [„*Raotola*"] pa tri s tremi vinogradniki, dva ribiča, dva bučelarja in šest kovačev. — Vsled prošnje opata Faterja je kralj Karol na novo potrdil te daritve vojvoda Tasila.

„*Data III. Nonas Januarii, anno incarnationis Domini DCCLXXXVIIII,*[3]) *indictione XIIII, anno XXIII. regni domini Caroli serenissimi regis. Actum Wormacie.*"

---

[1]) Gl. št. 256. — Tu je tudi povedano, kje nam je iskati razne kraje, ki se omenjajo v tej listini.

[2]) Latinski citati pod to št. so vzeti iz Hagnove izdaje.

[3]) Ta letnica se ne ujema z indikcijo in letom vladanja ter je po Mühlbacherjevem mnenju podtaknjena.

[Izvirna listina se ni ohranila, pač pa dva kodeksa, ki se nahajata v Kremsmünstru, namreč Cod. millenar. iz 12. stoletja (A) in Cod. Frider. iz 14. stoletja (B). — Rettenpacher, Annal. Cremifan, 28 (iz B). — Urkundenbuch d. Landes ob der Enns, II, 5, št. 3 (iz B). — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVII, 1065 (iz B). — (Hagn), Urkundenbuch v. Kremsmünster, 5, št. 2 (iz A in B). — Mühlbacher, Reg. der Karol., št. 311 (302).]

Št. 280.

791, poletje in jesen.

Vojska z Obri. — V začetku poletja je zapustil frankovski kralj Karol Worms ter se napotil na Bavarsko, kjer je zbral svoje čete, sestavljene iz Frankov, Sasov, Bavarcev, Alemanov, Frizov, Turingov in po Ann. Alam. tudi iz Slovanov.[1]) En del armade je vodil kralj sam na južni strani Donave, drug oddelek pod vodstvom grofa Teodorika in komornika Meginfrida se je pomikal dalje po njenem severnem bregu; po reki sami pa so plavale ladje, napolnjene z živežem in drugimi potrebnimi rečmi. Prvikrat je kralj postavil svoj tabor pri Aniži, kjer je bila meja med bavarsko in obrsko zemljo. Tu je ostal tri dni in prosil božjega blagoslova srečnemu izidu.[2]) Potem je šel dalje proti vzhodu.

Poseben oddelek, katerega je Karolov sin Pipin poslal iz Italije skozi Ilirik[3]) v Panonijo, je po tej pokrajini požigal in pustošil prav tako, kakor kralj sam na severnem bojišču.[4])

Ko Obri zagledajo tako veliko množico sovražnikov na obeh straneh reke Donave, popusté svoja utrjena mesta ob reki Kampu[5]) in na Kumbergu[6]) ter začnó bežati. Frankovska vojska se je brez posebnih izgub pomikala dalje in kmalu je prišel Karol med potjo pleneč, požigajoč, pokončujoč in moreč v Panonijo do izliva Rabe v Donavo. Ostal je vsega skupaj 52 dni v deželi Obrov in se vrnil potem z neizmernim

---

[1]) Ti Slovani so bili brez dvoma karantanski Slovenci, ki so se tem lažje udeležili obrske vojske, ker so imeli najkrajšo pot do sovražnikove meje. Tudi jim je bilo ljubo, da bi se obrska sila zatrla.

[2]) To je bilo namreč dne 5., 6. in 7. septembra. Gl. št. 281.

[3]) V virih omenjeni „Illyricum“ ne more pomenjati druge pokrajine, kakor slovensko zemljo, kajti le-ta leži med Italijo in nekdanjo Panonijo.

[4]) Vojska, ki se je iz Italije napotila nad Obre, je te premagala dne 23. avgusta. Pri tem oddelku so bili istrski vojvoda, več grofov in tudi neki škof. Štirinajstletni Pipin se ni udeležil obrske vojske. Gl. št. 281.

[5]) Kamp je reka, ki se na Dolenjem Avstrijskem izliva v Donavo. Najbrže je bila pri tem izlivu dotična obrska trdnjava.

[6]) „In monte Cumeoberg.“ Tu ne smemo misliti na kak kraj, temuč na severozahodno pobočje Dunajskega lesa blizu Tulna. (Gl. Böhmer-Mühlbacher, Reg., str. 133 (119).)

plenom, vodeč s seboj neštevilno množico ujetih mož, žen in otrok čez Sobotico [1]) nazaj na Bavarsko v Rezno. Kralj Karol je v tej vojski izgubil jako malo vojakov; le neka živinska bolezen mu je pobrala toliko konj, da jih je komaj deseti del zopet prišlo nazaj. Obrske vojske sta se tudi udeležila Angilram, nadškof iz Metza, in pa rezenski škof Sintbert. Oba sta med potjo na tuji zemlji umrla. Sasi in Frizi, katerim sta Teodorik in Meginfrid ukazovala, so se vračali skozi Češko.

p. 86. **Ann. regn. Franc.** (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 791 (Ed. F. Kurze, p. 86, 88): „Inde autem itinere permoto partibus Baioariae perrexit, ad Reganes-
p. 88. burg pervenit, ibi exercitum || suum coniunxit. Ibique consilio peracto Francorum, Saxonum, Frisonum, disposuerunt propter nimiam malitiam et intollerabilem, quam fecerunt Avari contra sanctam ecclesiam vel populum christianum, unde iustitias per missos impetrare non valuerunt, iter peragendi; cum Dei adiutorio partibus iamdictis Avarorum perrexerunt. Ad Anisam vero fluvium properantes ibi constituerunt laetanias faciendi per triduo missarumque sollemnia celebrandi; Dei solatium postulaverunt pro salute exercitus et adiutorio domini nostri Iesu Christi et pro victoria et vindicta super Avaros. Supradictus vero princeps de australi parte Danubio iter peragens, Saxones autem cum quibusdam Francis et maxime plurima Frisonum de aquilonale parte Danubii similiter iter peragentes, ubi ad loca pervenerunt, ubi iamdicti Avari firmitates habuerunt praeparatas: ‚de australi vero parte Danubii ad Cumeoberg, de alia vero ripa in loco, qui dicitur Camp, quia sic nominatur ille fluvius, qui ibi confluit in Danubio. Avari enim cum vidissent utrasque ripas exercitum continentes et navigia per medium fluvium venientes, a Domino eis terror pervenit: dereliquerunt eorum loca munita, quae supra nominata sunt, firmitatesque eorum vel machinationes dimiserunt fuga lapsi; Christo perducente populo suo utrosque exercitus sine laesione introduxit. Supradictus exercitus sic iter peragens usque ad fluvium, cuius vocabulum est Raba; et exinde uterque exercitus de ambobus ripis ad propria reversi sunt, magnificantes Deum de tanta victoria."

p. 87. **Ann. Einhardi** ad a. 791 (Ed. F. Kurze, p. 87, 89, 91): „Transacta verni temperie circa aestatis initium rex de Wormacia movens Baioariam
p. 89. profectus || est, ea meditatione, ut Hunis factorum suorum vicem redderet et eis, quanto celerius posset, bellum inferret. Comparatis igitur ad hoc ex omni regno suo quam validissimis copiis et commeatibus congregatis bipertito exercitu iter agere coepit. Cuius partem Theoderico comiti et Meginfrido camerario suo committens eos per aquilonalem Danubii ripam iter agere iussit. Ipse cum alia parte, quam secum retinuit, australem eiusdem fluminis ripam Pannoniam petiturus occupavit, Baioariis cum commeatibus

---

[1]) V virih omenjena Sabaria je sedanja Sobotica (Steinamanger) blizu Sarvara na Ogrskem, kjer je bilo križišče rimskih cest.

exercitus, qui navibus devehebantur, per Danubium secunda aqua descendere iussis. Ac sic inchoato itinere prima castra super Anesum posita sunt; nam is fluvius inter Baioariorum atque Hunorum terminos medius currens certus duorum regnorum limes habebatur. Ibi supplicatio per triduum facta, ut id bellum prosperos ac felices haberet eventus; tum demum castra mota, et bellum genti Hunorom a Francis indictum est. Pulsis igitur Hunorum praesidiis ac destructis munitionibus, quarum una super Cambum fluvium, altera iuxta Comagenos civitatem in monte Cumeoberg vallo firmissimo erat exstructa, ferro et igni cuncta vastantur. Cumque rex cum eo, quem ducebat, exercitu usque ad Arrabonis fluenta venisset, transmisso eodem fluvio per ripam eius usque ad locum, in quo is Danubio miscetur, accessit ibique per aliquot dies stativis habitis per Sabariam reverti statuit. Alias vero copias, quibus Theodericum et Meginfridum praefecerat, per Beehaimos via, qua venerant reverti praecepit. Sic peragrata ac devastata magna parte Pannoniae cum incolomi exercitu Francorum in Baioariam se recepit. Saxones autem et Frisiones cum Theoderico et Meginfrido per Beehaimos, ut iussum erat, domum regressi sunt. Facta est haec || expeditio sine omni rerum incom- p. 91.
modo, praeter quod in illo, quem rex ducebat, exercitu tanta equorum lues exorta est, ut vix decima pars de tot milibus equorum remansisse dicatur. Ipse autem cum dimissis copiis Reginum civitatem, quae nunc Reganesburg vocatur, venisset et in ea hiematurus consedisset, ibi natalem Domini et pascha celebravit."

Ann. Lauresh. ad a. 791 (MG. SS., I, 34): „Et vertente anno[1]), eo tempore quo solent reges ad bella procedere, movit exercitum suum, innumerabilem multitudinem, contra superbissimam gentem Avarorum; divisitque exercitum suum in tres partes; et sic introivit ipse per Paioariam in fines Hunorum ex meridiana parte Danovii; sed et de alia parte Danovii alius exercitus Ribuariorum et Fresionum et Saxonorum cum Toringos; sed et navalis hostis per Danovium, ut ex utraque ripa rex potestatem habere potuisset cum exercitu suo: et sic introivit in terram illam, isti hinc et ille inde, medium autem exercitus navalis. Et terruit eos Dominus in conspectu eius, ita ut nullus ei resistere ausus esset; sed ubicumque aut fossas aut aliquam firmitatem sive in montibus seu ad flumina aut in silvis factam habuerunt, statim, ut ipse aut exercitus eius ibi advenit, continuo aut se tradiderunt, aut occisi sunt, aut per fuga dilapsi. Sed et ille tunc eius exercitus quem Pippinus filius eius de Italia transmisit, ipse introivit Illyricum et inde in Pannonia et fecerunt ibi similiter, vastantes et incendentes terram illam, sicut rex fecit cum exercitu suo ubi ipse erat. Cum autem vidisset rex Carlus, quod nullus ei de parte Avarorum resistere ausus esset aut suis, tunc circuivit terram illam per dies 52, incendendo et vastando terram illam; sed et predas sine mensura vel numero, et captivos,

[1]) Tedaj v začetku poletja.

viros et mulieres et parvulos, innumerabilem multitudinem exinde ducebant. Et in ipso itinere obiit bone memorie Enghilramnus, Mediomatrice ecclesie archiepiscopus, sed et Sindbertus episcopus (sc. Ratisbonensis) ibi defunctus est; et rex Carlus rediit in Paioaria, ibidemque gemavit."

Chron. Moissiac. ad a. 791 (MG. SS., I, 299): „Anno 791. fuit Karolus rex in Wormacia et ibi celebravit pascha; et vertente anno, eo tempore quo solent reges ad bella procedere, movit exercitum suum innumerabilem, et abiit contra superbissimam gentem Avarorum. Divisitque exercitum suum in tres partes, et introivit ipse per Baioariam in fines Hunorum ex meridiana parte Danubii, et de alia parte Danubii alius exercitus introivit Ribuariorum et Fresionum et Saxonum cum Toringis; sed et navalis hostis per Danubium, ut ex utraque parte rex potestatem habere potuisset cum exercitu suo; et sic introivit in terram illam, isti hinc. et illi inde, medius autem exercitus navalis. Et exterruit eos Dominus in conspectu eius, ita ut nullus ei resistere auderet, sed ubicumque aut fossatum aut aliquam firmitatem sive in montibus aut in flumina aut in silvis factum habuerunt, statim ut ipse aut exercitus eius ibi advenit, continuo aut se tradiderunt, aut occisi sunt, aut per fugam dilapsi. Sed et ille alius exercitus, quem Pippinus filius eius de Italia transmisit, introivit in Illyricum, et fecerunt ibi similiter vastantes et incendentes terram illam, sicut rex fecit cum exercitu suo ubi ipse erat. Cum autem vidisset rex Karolus, quod nullus ei de parte Avarorum resistere ausus esset aut suis, tunc circuivit terram illam per dies quinquaginta duos incendendo et vastando terram illam; sed et praedam sine mensura et numero, et captivos, viros et mulieres et parvulos, innumerabilem multitudinem exinde tulerunt."

Ann. Alam. ad a. 790 (MG. SS., I, 57): „Karolus rex, commoto exercitu magno Francorum et Saxonum atque S c l a v o r u m, perrexit in regionem Wandalorum [1]), terram devastavit, et cum praeda reversus est in pace. Angilrammus et Sindbertus de hac luce migraverunt."

Ibid. ad a. 791 (l. c.): „Karolus rex Hunnorum regnum vastat."

Ann. Petav. ad a. 791 (MG. SS., I, 17): „Hoc anno domnus rex Karolus commoto magno exercitu perrexit in Hunia, ibique habuit conflictum magnum cum Hunis, et vastavit Hunia plaga magna usque flumen Rafa; cum praeda magna, Deo protegente, victor revertit in Franciam."

Ann. Guelf. ad a. 791 (MG. SS., I, 45): „Karolus rex perrexit cum tres exercitus in Hunia; et devastavit terram illorum ex parte, et reversus est absque bello [2]), et resedit Reganespuruc."

Ann. Mosell. ad a. 790 (MG. SS., XVI, 498): „Et eodem anno praefatus Karlus rex fuit in Hunia circa tempus autumni, et eandem provinciam

---

[1]) I. e. „in regionem Avarorum".

[2]) Ker so Obri takoj bežali ter se niso merili s Franki v kaki odločilni bitki, zato ima analist prav, ko trdi, da ni bilo nobenega boja.

ex magna parte vastatam, non tamen ex integro subactam eo ipso anno ad propria rediit, atque in civitate quae Reganesbrug dicitur, usque ad innovationem anni, id est usque ad nativitatem Domini quietus resedit."

Ann. Xant. ad a. 791 (MG. SS, II, 223): „Perrexit domnus rex cum exercitu in Pannoniam. Inde regressus rediit ad Reganesburg, et nativitatem Domini ac pascha ibidem celebravit."

Ann. Tiliani ad a. 791 (792) (MG. SS., I, 222): „Inde autem itinere permoto partibus Baioariae, pervenit ad Ragnisburg, et inde promovens venit ad Anisam, inde ad Comisberg; Avari enim cum vidissent, timore perterriti loca munita dereliquerunt, in fugam lapsi. Rex cum exercitu ipsos fines ingressus, usque ad fluvium Raba pervenit, inde reversus ad Ragnisburg celebravit natale Domini et pascha."

Ann. s. Amandi ad a. 791 (MG. SS., I, 12): „Carlus rex primum fuit in Chunia"

Ann. Laubac. ad a. 791 (792) (MG. SS., I, 13): „Karolus rex primum fuit in Chunia."

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 791 (MG. SS., I, 92): „Carolus primo in Huniam."

Ann. Augiens. ad a. 791 (MG. SS., I, 67): „Karolus rex Hunorum regnum vastat."

Ann. Sangall. brev. ad a. 791 (MG. SS., I, 65): „Karolus rex Hunorum vastat regnum."

Ann. Fuld. ad a. 791 (MG. SS., I, 350): „Karolus propter multa mala et praedationes ac caedes, quas Huni exercuerant in populo Dei, provocatus, congregato exercitu in Baioaria iuxta Anisam fluvium, cum omni populo suo ieiuniis et obsecrationibus triduo celebratis, exercitum dividit. Ipse cum Francis, Alamannis et Baioariis ex australi parte Danubii per Cummiberg, Saxonibus et Thuringis cum parte Francorum per litus septentrionale pergentibus, Frisonibus vero et qui cum ipsis deputati sunt navali evectione per alveum euntibus, Pannoniam ingressus, Hunis perterritis et fugientibus, omnes eorum regiones usque ad Raba fluvium ferro et igne devastat."

Regin. Chron. ad a. 791 (MG. SS., I, 561): „Anno dominicae incarnationis 791. Carolus partibus Baioariorum perrexit, et ad Reganesburg venit, ubi et exercitum suum convenire iussit; ibique cum consilio optimatum regni disposuit ire in Avarorum regnum propter maliciam intolerabilem, quam in Galliorum populos commiserunt et in ecclesiis Dei. Venit ergo cum exercitu usque ad Anisum fluvium, ubi triduanum ieiunium cum letaniis fecerunt, postulantes pro salute exercitus, et adiutorio Dei, et vindictam inimicorum. Rex itaque litora Danubii de australi parte tenuit, Saxones autem cum quibusdam Francis et plurima multitudine Fresonum de aquilonali, et ita pergentes venerunt ubi iam dicti Avares munitiones habe-

bant paratas, de australi parte ad Chumberch, de aquilonali vero ripa in loco qui dicitur Camp; sic enim nominatur ille fluvius qui ibi influit in Danubium. Itaque Avares cum ex utraque ripae parte vidissent exercitum, et classem per medium fluvium venientem, tantus terror, Deo faciente, super eos cecidit, ut dimissis praesidiis munitionum, fugae latibula quaererent, et sic Christo duce uterque exercitus absque laesione Pannoniam introivit. Pervenit autem rex usque ad fluvium qui vocabatur Raba, omnia caedibus, incendiis, rapinisque devastans, et inde reversus Reganesburgh celebravit ibi natalem Domini, et pascha similiter."

Chronographus Corbeien. ad a. 790 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., I, 43): „Hoc anno hostili pergatione Karolus rex Pannoniam devastavit."

Poeta Saxo, a. 791, lib. III, v. 50—94 (MG. SS., I, 248):

„Sed numerosa nimis quoniam produxerat ex hoc
Agmina, per partes eadem seiunxerat, ac sic
Pannoniam, gens Hunorum quam seva tenebat,
Tramite distantem longo penetrare sategit.
Tunc unam populi partem comiti Theodrico
Atque Magenfrido, ducibus hoc tempore primis,
Committens, aquilonales per fluminis horas
Danubii praecepit eos iter accelerare.
Ipse per australis tendebat litoris agros
Milibus innumeris stipatus et agmine forti.
In medio fluvius cunctis alimenta vehebat
Agminibus, regis speciosa classe repletus,
Quam Baioariis fuit ingens cura tueri.
Ipsos in ratibus descendere quippe secunda
Iussit aqua. Sic ad fluvium rex venit Anesum,
Qui medius Baioarios seiungit et Hunos.
Hunc iuxta positis per prata virentia castris,
Communi voto ternis statuere diebus
Suppliciter celebrare preces, ac pectore toto
Auxilium regis regum deposcere Christi,
Ut coeptis pius annueret, quo cuncta darentur
Prospera, tot populis in tam longinqua profectis,
Munitis signo fidei, contraque nefandos
Gentiles felix fieret certamen agendum.
Atque dehinc motis memoratae proelia castris
Intulerat genti, cuius munimina statim
Pulsis praesidiis destruxerat, ex quibus unum
Non operis parvi Cambus praeterfluit amnis,
Atque super dictum Cumberg munitio montem
Altera pregrandi fuerat circumdata vallo.

Destructis utrisque tamen cum robore forti,
Aequatisque solo, ferro vastabat et igni
Hostiles late terras, ad ostia donec
Perveniens Arrabonis, qua fertur in undas
Danubii, lassis ibidem statione locata
Militibus parvum dederat requiescere tempus.
Sic ubi Pannoniae fuerat pars maxima latae
Divitiis spoliata suis ac tradita flammis,
Incolumen victor populum rex inde reduxit,
Cui fuit hostilis haec tota profectio plane
Prospera, res in ea nec contigit ulla moleste,
Excepto quod tanta lues eius legionis,
Quam rex duxit, aequos morbo consumpsit atroci,
Ut decimam partem vix de tot milibus huius
Expertem cladis tradant potuisse reduci."

Št. 281.

791, po 7. septembru. (Na poti proti Obrom.)

Frankovski kralj Karol piše svoji soprogi (Fastradi) ter ji poroča najprej to, kar mu je naznanil poslanec, ki je prišel od trum njegovega sina (Pipina) [*„missus quidem dilecti filii nostri ill.*[1]*) nomine ill. nobis nuntiavit*"]. Povedal mu je, da so državne meje po onih krajih[2]) očiščene sovražnikov [*„de salvatione confinium nostrorum illis partibus positis*"]. Tudi mu je naznanil, da je vojska, ki se je po njegovem (Karolovem) ukazu napotila iz Italije proti obrski deželi, da bi posedla ondotne meje. prišla tja dne 23. avgusta [*„qualiter illa scara nostra, que prius de Italia iussimus pergere partibus Avariae in ill. confinia resedendum, perrexerunt*[3]) *infra fines ipsorum decimo Kalendas Septembris*"]. Začela je boj z Obri ter jih premagala. Veliko Obrov je bilo ubitih in že dolgo časa ni bilo bajé tako slavne zmage. Vojska je oplenila (obrski) tabor ter ostala tu vso noč ter drugi dan (dne 24. avg.) do tretje ure. [*„Et inierunt pugnam cum eis. Et dedit eis Deus omnipotens pro sua misericordia victoriam, et multitudinem de ipsis Avaris interfecerunt; in tantum, ut dicunt, quod in multis diebus maior stragis de ipsis Avaris factum non fuit. Et expoliaverunt ipsum uualum; et sederunt ibidem ipsa nocte*

[1]) Ta sin je bil Pipin, kralj italski, ki je živel od 777—810.

[2]) To je na meji Pipinovega kraljestva in obrske države.

[3]) Kralj Pipin sam ni šel na obrsko zemljo, temuč je le poslal svoje trume tja. Cfr. Ann. Lauresh. a. 791 (MG. SS. I, 34): „... exercitus quem Pippinus filius eius de Italia transmisit, ipse (exercitus) introivit Illyricum" — Te frankovske čete so morale iti po slovenskih tleh, da so prišle do obrske dežele.

vel in crastina usque hora diei tertia."] Ko so vojaki vzeli plen s seboj, so se vrnili v miru. Dobili so tudi v svojo oblast 150 Obrov in sedaj čakajo njegovega (Karolovega) ukaza, ki jim pove, kaj je treba s temi ujetniki storiti. Kateri škof, kateri vojvoda in kateri grofje imed njegovih (Karolovih) fevdnikov so pomagali izvršiti to delo, ni v pismu povedano. Med njimi je bil istrski vojvoda, ki se je, kakor se mu je (Karolu) naznanilo, hvalevredno obnašal s svojimi ljudmi. [*„Fideles Dei ac nostri, qui hoc egerunt, fuerunt ille episcopus,*[1]) *ill. dux, ill. et ill. comites. Ill. dux de Histria,*[2]) *ut dictum est nobis, quod ibidem benefecit ill. cum suis hominibus. Vassi vero nostri fuerunt illi.*"]

Kralj Karol potem pripoveduje v svojem pismu, da je s svojimi ljudmi tri dni zaporedoma imel molitve in sicer od ponedeljka dne 5. pa do srede dne 7. septembra ter prosil Boga, da bi mu dodelil mir, zdravje, zmago in srečno vrnitev[3]) Tudi naj bi mu bil pomočnik, svetovalec in branitelj v vseh njegovih stiskah. Ob enem so takrat njegovi (Karolovi) duhovniki določili, da naj se v teh treh dneh zdržé vina in mesa vsi razen bolehnih, prav starih in jako mladih. Tisti pa, ki bi vendar hoteli piti vino, naj plačajo, če so bogatejši in mogočnejši, za tako dovoljenje v rečenih dneh po en „solidus" na dan, manj premožni pa v primeri s svojim premoženjem, vendar ne manj, kakor po denarju. Vsak naj dá tudi nekoliko miloščine in sicer toliko, kolikor more in hoče. Vsak duhovnik naj v ta namen bere tudi po eno mašo, ako mu bolehnost tega ne brani.[4]) Izmed tistih klerikov, ki znajo peti psalme, naj jih vsak po petdeset odpoje. Ko bi se opravljale te tridnevne prošnje, naj hodijo (duhovniki) bosi. Tako so sklenili duhovniki, in vsi so odobrili ta sklep ter ga izvršili.

Proti koncu pisma naroča kralj svoji soprogi, da bi skrbela, da bi se tudi ondi (v Reznem) napravile take molitve.

Datum manjka.

---

[1]) Kdo je tisti škof, ki je leta 791. šel nad Obre, ni znano. Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 362) in še nekateri drugi mislijo na oglejskega patriarha Pavlina, kar pa je jako neverjetno. Ne gledé na to, da pismo govori o „škofu", ne pa o patriarhu, vemo tudi, da patriarh Pavlin ni rad zapustil svoje vladikovine. Najbrže se je takrat udeležil obrske vojske kak škof iz oglejske patriarhije. Glej tudi, kar piše Giannoni (Paulinus II. Patr. von Aquil., str. 41.)

[2]) Med poveljniki frankovske vojske je bil takrat tudi „dux de Histria". Iz tega sklepamo, da je bila Istra v tistem času (leta 791.) že pod frankovsko oblastjo. Kar se tiče imena istrskega vojvoda, nam je znano, da se je udeležil rižanskega zborovanja med letom 803. in 810. vojvoda Ivan. Mogoče je, da je ta vojvoda že leta 791. gospodoval po Istri.

[3]) To se je zgodilo ob reki Aniži takrat, ko je kralj Karol s svojo vojsko šel nad Obre. Gl. št. 280.

[4]) Glej Ann. Lauriss. (št. 280): „missarumque sollemnia celebrando."

[Sirmond, Conc. ant. Galliae, II, 158; Opera varia, III, 403. — Duchesne, Histor. Franc. script., II, 187. — Labbe, Conc. ed. Coleti, VIII, 549. — Cointius, Annal. eccles. Franc., VI, 460. — Baluzius, Capitularia reg. Franc., I, 255. — Pez, Script., I, XLV. — Mansi, Conc. coll., XII, 843; XIII, App. 185. — Migne, Patrolog., Ser. lat., XCVIII, 897. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 791. — Zeumer, Formulae, 510. — MG. Epist., IV, 528, št. 20. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 349. — Böhmer-Mühlbacher, Reg., št. 315 (306).]

Št. 282.

792, morebiti meseca julija.

Sinoda v Reznem, katero je sklical frankovski kralj Karol. Med navzočimi je bil tudi takratni oglejski patriarh Pavlin. Urgelski škof Feliks, ki se je udeležil te sinode, je po končani disputaciji, pri kateri je bil tudi oglejski patriarh navzoč, preklical svojo zmoto ter izrekel, da Kristus po svoji človeški naturi ni božji posinovljenec.

Ann. Einhardi ad a. 792 (ed. F. Kurze, p. 91): „Orgellis est civitas in Pyrinei montis iugo sita, cuius episcopus nomine Felix, natione Hispanus, ab Elipando Toleti episcopo per litteras consultus, quid de humanitate salvatoris dei et domini nostri Jesu Christi sentire deberet, utrum secundum id, quod homo est, proprius an adoptivus Dei filius credendus esset ac dicendus, valde incaute atque inconsiderate et contra antiquam catholicae ecclesiae doctrinam adoptivum non solum pronuntiavit, sed etiam scriptis ad memoratum episcopum libris, quanta potuit pertinacia, pravitatem intentionis suae defendere curavit. Huius rei causa ductus ad palatium regis, — nam is tunc apud Reginum Baioariae civitatem, in qua hiemaverat, residebat, — ubi congregato episcoporum concilio auditus est et errasse convictus; ad praesentiam Adriani pontificis Romam missus ibi etiam coram ipso in basilica beati Petri apostoli heresim suam damnavit atque abdicavit. Quo facto ad civitatem suam reversus est.“

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 792 (ibid., p. 90): „Natalem Domini et pascha in Reganesburg. Heresis Feliciana primo ibi condempnata est; quem Angilbertus[1]) ad praesentiam Adriani apostolici adduxit, et confessione facta suam heresim iterum abdicavit.“

Ann. Iuvav. min. ad a. 791 (MG. SS., I, 89): „Felix haeresio convincitur in Reganespurc.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 792 (ibid., I, 92): „Synodus contra Felice in Reganesburc.“

---

[1]) Abbas S. Richarii.

Da je bil oglejski patriarh Pavlin pri sinodi navzoč[1]), je razvidno iz njegovih besed, katere je napisal v svoji razpravi proti Feliksu, škofu urgelskemu. Dotični stavek se glasi (Paulini contra Felicem, lib. I, c. 5, ed. Migne, XCIX, 355): „In hoc quippe gymnasticae disputationis conflictu contigit etiam humillimae nostrae parvitatis personaliter praesentiam adfuisse."

Št. 283.

792.

Frankovski kralj Karol se je takrat celo leto mudil v Reznem. Čez Donavo je iz ladij dal napraviti premakljiv most, da bi se lažje vojskoval z Obri.

Ann. regni Franc (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 792 (ed. F. Kurze, p. 92): „Eodem anno nullum iter exercitale factum est. Pons super navigia flumina transeuntia factus est, anchoris et funibus ita coherens, ut iungi et dissolvi possit. Ibi natalem Domini, ibi pascha celebratum est."

Ann. Einhardi ad a. 792 (ed. F. Kurze, p. 93): „Rex autem propter bellum cum Hunis susceptum in Baioaria sedens pontem navalem, quo in Danubio ad id bellum uteretur, aedificavit ibique natalem Domini et sanctum pascha celebravit."

Einhardi Vita Karoli M., c. 20 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 528): „... cum pater bello contra Hunos suscepto in Baioaria hiemaret, ..."

Poeta Saxo, ad a. 792, lib. III, v. 43—46 (MG. SS., I, 249):

„In Baioarica vero regione moratus,
Instabat princeps navalem condere pontem,
Qui per Danubium bello prodesset agendo,
Quod contra saevos olim susceperat Hunos."

Št. 284.

792, dne 4. avgusta. Rezno.

Frankovski in langobardski kralj Karol dovoli vsled prošnje oglejskega patriarha Pavlina [„*Paulinus sancte Aquilegiensi ecclesie patriarca*"], da sme po njegovi (Pavlinovi) smrti oglejska duhovščina [„*sancta congregatio, que ibidem sub sancto ordine vitam gerere videtur*"] po kanoničnih postavah voliti sposobnega naslednika, ki bi bil v vseh zadevah zvest in všeč njemu (kralju Karolu), njegovemu sinu Pipinu in vsemu njegovemu ljudstvu, ako ni to na škodo njegovi

---

[1]) Da je bil oglejski patriarh meseca avgusta leta 792. v Reznem, se dá tudi sklepati iz obeh listin frankovskega kralja Karola, ki je takrat vsled prošnje patriarha Pavlina podelil oglejski cerkvi razne pravice. Gl. št. 284 in 285.

kraljevski oblasti [„*salva principali potestate nostra*“]. Kralj Karol pravi, da mu (Pavlinu) ni hotel te prošnje odreči iz treh vzrokov in sicer prvič zato ne, da bi ondotna duhovščina tem pridnejše zanj in za njegovo (Karolovo) rodovino prosila božje milosti, drugič, da bi še bolj napredovala v duševnih znanostih, in tretjič zarad njegovih (Pavlinovih) zaslug. — Ker je oglejski patriarh tudi prosil, da ne bi bilo treba dajati podložnikom [„*homines servientes*“] oglejske cerkve v državno blagajnico [„*in publico*“] žitne in živinske desetine [„*decimam de annona aut de peculio*“] ter pašnega davka [„*herbaticum*“][1]) od tiste živine, katera bi šla v Istro [„*partibus Istriensibus*“] na pašo, zato ukazuje kralj Karol, da ne sme nobeden zahtevati od podložnikov oglejske cerkve prenočišča in krme za vojsko [„*mansionaticos vel foderos*“].[2]) Njegovi (Karolovi) ljudje naj dobivajo od njih prenočišča [„*mansiones*“][3]) le takrat, kadar bi prišel na Furlansko [„*partibus Foroiuliensibus*“] ali pa na zemljo trevisansko [„*in fine Tarvisiani*“] on sam (Karol), njegov sin Pipin ali pa kaka kraljeva posadka [„*presidium*“] zarad katerihkoli sovražnih napadov. V Verono, Vicenzo ali pa v kak drug še bolj oddaljen kraj jim ni treba ničesar pošiljati.[4])

„*Facta pridie nonas Augusti anno XXIV. et XIX. regni nostri. Actum Reganesburg palacio publico.*“

[Kartular iz 15. stoletja (Consultori in iure, 366) v državnem arhivu v Benetkah; tudi se je ohranilo več kopij. — Madrisius, S. Paulini

---

[1]) Herbaticum pomenja 1) na travnikih pokošeno, a še ne suho travo, 2) pravico, kositi travo na občinskih tleh ali pa v gozdu, 3) odškodnino v novcih, katera se je zahtevala za tako pravico, 4) pravico, da sme kdo zahtevati tako odškodnino za travo.

[2]) Mansionaticus (mansionaticum) zaznamuje prenočišče, stanovanje in hrano za vladarja, njegovo spremstvo, njegove odposlance in njegovo vojsko, ako so prišli v kak kraj. Izraz pa tudi pomenja pravico do prenočišča in hrane. S to besedo so včasi zaznamovali tudi stroške, katere so imeli podložniki zastran prenočišča in hrane. — Fodrum (foderum, fodrium, fotrum) so zvali žito, katero je bilo treba dajati kot hrano vojakom ali njih konjem ali pa tudi obojim. Dotični izraz se je ohranil v nemški besedi „Futter“. Včasi fodrum ne pomenja samo žita, temuč tudi slamo in drugo krmo, katera je bila namenjena vojakom in njih konjem.

[3]) Mansio pomenja: 1) bivališče ali stanovanje, kjer se kdo mudi in ostaja, 2) prenočišče, kjer so vojaki ostajali čez noč (manere), 3) en dan hoda dolga pot od enega prenočišča do drugega, 4) prenočišče sploh, postaja, 5) več bivališč skupaj = vas, selo, 6) družina, ki je živela v kakem stanovanju, 7) dvor, 8) nadstropje pri kaki hiši.

[4]) Nekateri so sicer dvomili o pristnosti te listine, vendar po krivici. Sickel (Acta Karol., II, 270) misli, da so v listini našteti razlogi, zarad katerih je bajé kralj Karol podelil patriarhu Pavlinu naštete pravice, pozneje prišli v njo. Zanimivo je tudi, da kralj Karol s to listino ni podaril oglejskemu patriarhu prav tega, za kar ga je prosil. Ta je namreč želel, da bi bili njegovi podložniki oproščeni žitne in živinske desetine ter pašnega davka, dosegel pa je, da jim ni bilo treba dajati prenočišča in krme vojakom in njih konjem.

patr. opera, 258. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 92. — Migne, Patrol., Ser. lat., XCVIII, 1447. — Kandler, Codice dipl. Ist. ad a. 792. — Mühlbacher, Reg. der Karoling., št. 319 (310).]

Št. 285.

792, dne 4. avgusta. Rezno.

Rimski cesar (!) Karol, ki je tudi kralj frankovski in langobardski,[1]) potrdi vsled prošnje oglejskega patriarha Pavlina [„*Paulinus patriarcha Aquilegiensis ecclesiae*"] njegovi cerkvi vsa njena v svoji državi ležeča posestva in vse pravice, katere so jej podelili langobardski kralji, (furlanski) vojvodje in druge bogaboječe osebe. Med temi posestvi so tudi samostan Matere božje v Organu zunaj obzidja mesta Verone [„*coenobium sanctae Mariae semper virginis ... in Verona foras muros civitatis in loco qui vocatur ad Organum*"],[2]) katerega je sezidal opat Feroks [„*Ferox*"], potem cerkev sv. Lovrenca v Bujah na Furlanskem [„*ecclesia sancti Laurentii, quae sita est in Forojulii, loco qui nuncupatur Boga*"] z vsem njenim premoženjem ter gostišče svetega Ivana v Čedadu, katero je postavil vojvoda Rodualdo [„*senodochium, quod dux Rodualdo aedificavit in Forojulii, vocabulo sancti Joannis*". Kralj Karol ukazuje, da ne sme nihče sedaj ali pa pozneje po vaséh, dvorovih, moških in ženskih samostanih, gostiščih ali drugih krajih oglejske cerkve zasliševati ljudi, od njih izterjevati globe, jih tirati k sodniji, siliti jih, da bi dajali prenočišče in pojedine, ali pa zahtevati od njih katerokoli davščino [„ . . . *ad causas audiendum, vel freta*[3]) *undique exigendum, nec homines ipsarum ecclesiarum distringendum*[4]), *nec mansiones aut paratas*[5]) *faciendum, nec ullas redibutiones*[6]) *requirendum ullo umquam tempore in-*

---

[1]) Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 384 sq.) je hotel dokazati, da je ta listina ponarejena, a Sickel (Acta Karol, II, 270) je razjasnil, da je pač nekoliko pokvarjena, drugače pa nesumljiva. Brez dvoma je nekdo v teku časa k izvirni listini pripisal kralju Karolu cesarski naslov ter premenil še nekoliko drugih stvari.

[2]) Dandanes St. Maria in Organo pred Verono.

[3]) Fredum (freda, fredus, fridus) se je zvala globa, katero je kak krivec moral plačati fisku, da je potem imel mir. Fredum se izpeljuje iz nemške besede „Friede".

[4]) Distringere pomenja: 1) koga ostro kaznovati, 2) koga k čemu siliti z grožnjami ali pa s tem, da se mu odtegne zastavljeno blago ali pa fevd, 3) koga nadlegovati, k sodniji tirati in ga obsoditi.

[5]) Paratae. S tem izrazom se zaznamujejo: 1) stroški za prenočevanje in hrano tujcev, posebno javnih poslancev, 2) denarni izdatki za pojedine pri raznih priložnostih, 3) gostije, pojedine.

[6]) Redhibitio je: 1) dohodek kake stvari (= redditus, proventus), 2) terjatev, davščina (= vectigal, tributum, praestatio), 3) globa (= mulcta).

gredere aut exactare praesumatis"]. Patriarh Pavlin in njegovi nasledniki naj pod imuniteto [„*sub munitatis*[1]) *nomine*"] živé in prebivajo po vseh svojih krajih ter naj molijo zanj (za kralja Karola), za njegovo rodovino in za stalnost njegovega vladarstva. Karol pravi, da ni hotel iz treh vzrokov odreči patriarhu njegove prošnje in sicer prvič zato, da bi ondotna (oglejska) duhovščina tem pridnejše prosila zanj in za njegovo (Karolovo) rodovino božje milosti, drugič, da bi še bolj napredovala v duševnih znanostih, in tretjič zarad njegovih (Pavlinovih) zaslug.

„*Data pridie nonas Augustas anno XXIIII., XVIII. regni nostri.*[2]) *Actum Reganesburg palacio publico.*"

[Notariatski transsumpt iz leta 1195. v Vidmu (bibl. com.). Poznejši prepisi te listine, ki se nahajajo v Bujah, Veroni, Benetkah in Vidmu. — Rubeis, Mon. eccl. Aquil., col. 381. — Cappelletti, Le chiese d' Italia, VIII, 102. — Kandler, Codice dipl. Istr. ad a. 801.[3]) — Mühlbacher Reg. der Karol., št. 320 (311).]

Št. 286.

792. (?)

Pripoveduje se[4]), da je (oglejski) patriarh Pavlin vsled ukaza (frankovskega) kralja Karola prišel na njegov dvor. Ko je patriarh nekega dne v cerkvi pel psalme, se je zgodilo, da se mu je približal kraljev sin Karol. Pavlin je vprašal svojega služabnika, kdo da je ta človek. Ko je zvedel, da je najstarejši sin kralja Karola, je molčal, kraljev sin pa šel dalje. Čez nekaj časa se je približal patriarhu Pipin, (drugi sin kralja Karola). Ko je Pavlin po svojem služabniku zvedel, da je to (italski) kralj, se mu je priklonil, a Pipin se je kmalu odstranil. Na zadnje je prišel tja Ludovik, (najmlajši sin kralja Karola),

---

[1]) Munitas = immunitas. S tem izrazom se zaznamuje: 1) varstvo, 2) svoboda, katera se je podeljevala cerkvam, cerkvenim osebam in k cerkvi pripadajočim stvarem, 3) vsak privilegij, katerega je vladar podelil ljudem ali cerkvam, da jih je sprejel pod svoje posebno varstvo.

[2]) Števili XXIIII in XVIII ima le notariatski transsumpt iz leta 1195. Poznejši prepisi in tudi razne tiskane knjige imajo pokvarjen datum XXXIIII in XXVIII, torej v obeh številih za en „X" preveč.

[3]) K letu 801. je Kandler priobčil še drugo nepristno listino, ki se od besede do besede glasi tako, kakor ta, o kateri smo tukaj razpravljali; le namesto imena oglejskega patriarha Pavlina stoji ime gradeškega patriarha Fortunata. Kandler navaja kot vir Rubeisa, ki pa ni nikjer v svojih knjigah objavil take listine.

[4]) To, kar se tu pripoveduje, je neverjetna anekdota že zarad tega, ker tudi Vita Alchuini, c. 10 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI, 23) prav nekaj enakega pripisuje opatu Alkuinu, Pavlinovemu prijatelju. Uvrstil sem to anekdoto k letu 792, ker je znano, da je bil oglejski patriarh Pavlin takrat na dvoru frankovskega kralja Karola.

kateri se je takoj ponižno vrgel pred oltarjem na tla ter v dolgi molitvi prosil Kristusa pomoči. Ko ga je patriarh zagledal, se je vzdignil s svojega sedeža ter ga nagovoril. Ko sta Pipin in Karol mimo šla, je patriarh ostal na svojem mestu ter ni odprl svojih ust, a Ludovika je pozdravil. Ko se je patriarh sešel s kraljem Karolom, mu je rekel: „Če je Bog kateregakoli izmed frankovskega rodu izbral za kralja, je Ludovik najsposobnejši.“ Vse to je modri Karol razodel le nekaterim osebam.

Ermoldi Nigelli Carmina in honorem Hludowici lib. I, v. 565—600 (MG. Poetae lat. aevi Carol., II, p. 22, 23.)

Paulinus quondam — fama est — patriarcha benignus
Venerat ad sedes rege iubente pias.
Cumque die quadam ecclesia resideret in alma,
Attonitus Christo psalleret ille melos,
Contigit, ut Carolus, soboles praeclara, parentis
Oratu procerum pergeret auctus ope;
Isque aram properans cum processisset ad illam,
Quo sacer antistes munia digna dabat,
Paulinus, quis at ille foret, mox flagitat ultro;
Intendes famulus reddidit orsa sibi.
Ille ut cognovit primam sobolem hunc fore regis,
Conticuit; coeptum ille peragrat iter.
Denique post spatium Pippinus venerat heros
Magnanimum iuvenum cum comitante choro,
Paulinus celerans famulum compellat eundem,
Et rogat; ille iterum vera referre parat.
Praesul ut agnovit nomen, regique recordans
Mox caput inclinans: pergit at ille celer.
Ultimus ecce venit Hludowicus, et ocius aram
Amplectens supplex sternitur atque solo.
Inlacrimansque diu precibus poscebat Olympi
Regnantem Christum, quo sibi ferret opem.
Hoc sacer aspiciens, sella se sustulit ardens
Conpellare sacrum cum pietate virum.
Antea nam, Pippin Caroloque abeunte, sedili
Haeserat, et nullis vocibus orsa dabat.
Denique rex vatem prostrato corpore adorat,
Paulinus regem suscipit ecce pium.
Hymnica dicta dedit vario sermone referta:
„Perge“, ait, „ad Carolum pro pietate. Vale.“
Caesaris ut primo vates pervenit ad aurem,
Ordine cuncta suo haec recitavit ei:

„Si deus e vestro Francorum semine regem
Ordinat, iste tuis sedibus aptus erit.“
Haec paucis sapiens Carolus pandebat alumnis,
Quorum causa sibi credula sive placens.

Št. 287.

793.

Ko je frankovski kralj Karol hotel z Obri končati boj, katerega je bil pričel, ter se pripravljal, da bi iz nova šel v Panonijo, je dobil naznanilo, da so Sasi v pokrajini Hriustri[1]) ob reki Wezeri napadli in uničili tisti del vojske, katerega je peljal grof Teodorik po friski zemlji. Vsled te nesreče se Karol takrat ni napotil v Panonijo. Vendar se kaže, da so posamezni oddelki pač prišli na obrska tla ter jih pustošili.[2])

Ann. Einhardi ad a. 793 (ed. F. Kurze, p. 93): „Cum rex bellum a se inchoatum conficere cuperetet Pannoniam iterum petere disposuisset, allatum est copias, quas Theodericus comes per Frisiam ducebat, in pago Hriustri iuxta Wisuram fluvium a Saxonibus esse interceptas atque deletas. Cuius rei nuntio accepto magnitudinem damni dissimulans iter in Pannoniam intermisit.“

Ann. Petav. ad a. 793 (MG. SS., I, 18): „Gloriosus rex Karolus iterum resedit Bawarios, missisque exercitibus suis, vastavitque Hunia, victorque resedit Bawarios.“

Ann. Guelf. ad a. 793 (ibid., I, 45): „Karolus resedit Reganespuruc; inde transmisit scara[3]) sua ubi necesse fuit.“

Poeta Saxo ad a. 793 lib. III, v. 147—155 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 579):

„Cum rex ad coeptum statuisset conficiendum
Belli certamen Hunos invadere rursus,
Comperit, extinctas Theodricus dux legiones
Quas per Fresonum pagum Hriustri vocitatum
Ducebat. Nam Saxonum periere dolosis
Insidiis captae Wisure prope litora pulchra.
Dissimulans igitur tanti infortunia dampni,
Intermisit iter, quo disponebat adire
Pannonias et cum Hunis committere pugnam.“

Št. 288.

794, dne 1. junija in naslednje dni. Frankfurt.

Frankovski kralj Karol je v Frankfurtu zbral državni zbor in pa sinodo, katerih se je med drugimi udeležil tudi **oglejski patriarh**

[1]) Sedaj Rüstringen pri izlivu reke Wezere na njenem levem bregu.

[2]) Morebiti je frankovski kralj poslal nekoliko trum na obrsko zemljo, da bi lažje obvaroval meje svoje države pred sovražniki.

[3]) Scara = Schar (truma, četa).

Pavlin. Na ondotni sinodi so zavrgli nauk toledskega[1]) škofa Elipanda in urgelskega[2]) škofa Feliksa, ki sta učila, da je Kristus pravi božji sin le po svoji božji naturi; a po svoji človeški naturi je samo posinovljenec božji.

Ann. Lauresh. ad a. 794 (MG. SS., I, 35): „In ipso anno domnus rex apud villam Franconofurt celebravit pascha; sed in estivo tempore congregavit universalem synodum cum missis domni apostolici Adriani, seu ipsum patriarcham Aquiliensem domnum Paulinum . . ."

Chron. Moiss. ad a. 794 (ibid., I, 300): „Rex Karolus apud villam Franconefurt celebravit pascha. Sed in aestivo tempore, anno 26 sui principatus, congregavit universalem synodum cum missis domni apostolici Adriani papae, seu patriarcha Aquileiensi Paulino archiepiscopo . . ."

Pauli diaconi Continuatio Romana (MG. SS. rer. Langob., p. 202): „Anno 794. in Galliis in loco qui Frankinisfurth dicitur adversum Elifandum Hispaniarum Tolletane sedis episcopum et Felicem eius socium magna synodus congregata est. Hii asserebant, Dei filium adoptivum, non proprium esse; quam heresim viri sanctissimi Paulinus Aquilegensis patriarcha et Petrus Mediolanensis archiepiscopus seu Alchuinus insule Brittanniae archidiaconus, cum ceteris episcopis, divinarum scripturarum adsertionibus destruentes, proprium eum et non adoptivum dici sanxerunt."

Ann. Mosell. ad a. 793 (MG. SS., XVI, 498): „Ibi (sc. Franconofrud) Kalendis Iunii sinodum congregavit."

Ann. Einhardi ad a. 794 (ed. F. Kurze, p. 95): „Rex propter condemnandam heresim Felicianam aestatis initio, quando et generalem populi sui conventum habuit, concilium episcoporum ex omnibus regni sui provinciis in eadem villa (sc. Franconovurd) congregavit . . ."

Št. 289.

794, po I. juniju. Frankfurt.

Oglejski patriarh Pavlin, milanski nadškof Peter in pa razni italski škofje [„*Paulinus licet indignus peccator omniumque servorum Domini ultimus servus Aquilejensis sedis Hesperiis oris accinctae, cui Deo auctore deservio, nomine non merito praesul, una cum reverendissimo et omni honore digno Petro Mediolanensis sedis archiepiscopo cunctisque collegis, fratribus et consacerdotibus nostris, Liguriae, Austriae*[3]), *Hesperiae*[4]), *Aemiliae catholicarum ecclesiarum venerandis praesulibus*"] spišejo na frankfurtski sinodi

[1]) Toledo, mesto na Španskem od Madrida proti jugozahodu.

[2]) Urgel, mesto na severovzhodnem Španskem med Pirenejskim gorovjem.

[3]) Namesto „Austriae" bere Mansi (l. c XIII, 874) „Istriae"; Rubeis (Mon. eccl. Aquil., col. 365) pa misli, da Austria na tem mestu pomenja severovzhodni del Italije, namreč Beneško in Furlansko. Ta trditev je verjetnejša.

[4]) „Hesperia" pomenja tu Italijo. Gl. Giannoni, Paulinus II., str. 19, op. 6.

v navzočnosti kralja Karola posebno razpravo [„*libellus sacrosyllabus*"] o božji in človeški naturi Jezusa Kristusa ter jo pošljejo španskim pokrajinam in pa Elipandu, metropolitu toledskemu.

„... *in loco celebri, qui dicitur Franconofurd, sub praesentia clementissimi principis domini Caroli gloriosique regis, anno felicissimo regni ejus XXVI.*"

[Mansi, Conc. coll., XIII, 873—883.]

Št. 290.

794, po 1. juniju.

Frankovski kralj Karol piše Elipandu, metropolitu toledskemu, in drugim španskim škofom pismo zastran dogme o božji in človeški naturi Jezusa Kristusa ter se sklicuje med drugim tudi na dotični spis Pavlina, patriarha oglejskega, ki se je udeležil frankfurtske sinode. [„... *et Paulino Foroiulianensi vel Aquilejanensi patriarcha, viris in Domino valde venerabilibus, intelligi vel firmiter credi voluissent, suis propriis responsionibus exaratum posuimus libellum, quia ipsi quoque praesentes nostro synodali conventui adfuerunt.*"]

Datum manjka.[1])

[Sirmond, Concilia Galliae, II, 184. — Mansi, Conc. coll., XIII, 899. — Frobenius, Alcuini opera, II, 582. — Migne, Patrolog., Ser. lat., XCVIII, 889. — Mühlbacher, Reg. d. Karolinger, št. 326 (317).]

Št. 291.

795, v jesenskem času.[2])

Ko se je frankovski kralj Karol mudil v svojem taboru ob Labi blizu Lüneburga[3]), so prišli k njemu poslanci obrskega tuduna[4]) ter mu naznanili, da se hoče (tudun) podati, postati kristjan in se tudi sam osebno priti poklonit.[5])

---

[1]) To pismo je bilo spisano leta 794. po 1. juniju, kar je razvidno iz št. 288. in 289.

[2]) Kralj Karol se je v jesenskem času napotil nad Sase k dolenji Labi (cf. Ann. Mosellan.). Pozneje se je povrnil v Aachen, kjer je praznoval božične praznike.

[3]) Ta tabor je bil po Ann. Einh. in Ann. Lauresh. „in pago Bardengoi iuxta locum, qui Bardenwih vocatur", po Ann. reg. Franc. pa „Hliuni . Bardenwih je Bardowiek, Hliuni pa Lüne na Lüneburškem.

[4]) Tudun ni osebno ime, temuč zaznamuje neko dostojanstvo pri Obrih. Tuduni so se zvali varuhi po posameznih krajih (Τούδουνοι οἱ τοποτηρηταὶ παρα Τούρκοις). Gl. mojo Spomenico, str. 163, op. 49. Enako dostojanstvo z istim imenom je bilo tudi pri Kazarjih in Turkih.

[5]) Tudi Alkuin v svojem pismu do oglejskega patriarha Pavlina (gl. št. 299) omenja, da so obrski poslanci prišli h kralju Karolu ter mu naznanili, da se hočejo podvreči in sprejeti krščansko vero

Ann. reg. Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 795 (ed. F. Kurze, p. 96): „... Ibi (sc. in Hliuni) etiam venerunt missi tudun, qui in gente et regno Avarorum magnam potestatem habebat; qui dixerunt, quod idem tudun cum terra et populo suo se regi dedere vellet et eius ordinatione christianam fidem suscipere vellet."

Ann. Einhardi ad a. 795 (ibid., p. 97): „In hac expeditione, dum castra super Albim haberet, venerunt ad eum legati de Pannonia unius ex primoribus Hunorum, qui apud suos tudun vocabatur: is et suum adventum et se christianum fieri velle promisit."

Ann. Lauriss. min. (ad a. 795 (MG. SS., I, 119): „Hunorum legatio ad regem veniens thesauros adducunt, quos rex obtimatibus suis distribuit, legatos abire permittit."

Ann. Fuld. ad a. 795 (ibid., I, 351): „In quo loco (sc. Hliuni) Tudun, qui in gente Hunorum magnae potestatis erat, per legatos suos se et terram cum populo cui praeerat regi daturum, et christianum futurum esse promisit."

Poeta Saxo ad a. 795, lib. III, v. 266—269 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 582):

„Tunc ex Hunorum quidam primoribus illuc,
Tudun habens nomen, venit per longa viarum;[1])
Velle fatebatur regi qui subdere sese
Et Christo domino devota credere mente."

Št. 292.

Okoli 795.

Alkuin piše (oglejskemu patriarhu) Pavlinu ter mu naznanja, da je že željno pričakoval njegovega pisma. Na zadnje je prišlo njegovo pisanje, katero je zanj (za Alkuina) slajše kakor med ustom ter veljavnejše kakor zlato očem. Z veseljem je list sprejel ter mislil, kaj mu ta novega naznani o njegovem Pavlinu [„*suspensus, quid mihi de meo nuntiaret Paulino?*"]. Ko je odtrgal pečat in prečital list, je poljubil prejeto pisanje. Zahvaljuje se mu, da ga je s pismom tako razveselil.

Alkuin hvali potem Pavlinove kreposti. Med drugim pravi, da so v njegovem srcu skriti vsi zakladi modrosti in znanosti. Nato izraža bojazen, da ga v tem življenju ne bode več videl [„*Sed vereor — quod sine maximo cordis dolore non dico — me ulterius in hac vita*

[1]) Poeta Saxo, ki je pred seboj imel Einhardove letopise, je na dotičnem mestu čital „unus" in ne „unius" ter vsled tega zapisal, da je tudun osebno prišel leta 795. h kralju Karolu v Bardowiek.

tuae beatudinis faciem non visurum"].[1]) Njuna pota, po katerih hodita, so ločena; po solzni dolini se približujeta negotovemu koncu. Kmalu se meso povrne tja, kjer je bilo vzeto, in vsa njegova lepota izgine; duša pa pojde v hišo večnosti. Na tej poti si (Alkuin) želi njega (Pavlina) za voditelja. On naj mu z božjo pomočjo pomaga, da se reši spon grehov ter postane vreden, da bode enkrat med Kristusovimi gosti pri večerji večnega izveličanja.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, coll. 200. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 651, ep. 185. — MG. Epist., IV, 128, ep. 86.]

Št. 293.

795, proti koncu leta[2])

Ko so se obrski knezi med seboj slabili v domačem boju, v katerem sta bila kakan in jugur premagana in ubita, je poslal frankovski kralj Karol nad Obre furlanskega vojvoda Erika. Ta se je napotil s slovenskim vojvodom Vojnomirom[3]) ter z velikim številom vojakov v Panonijo, kjer je brez posebnih ovir premagal Obre, razrušil njih trdnjavo, katero so Franki zarad njene okrogle podobe imenovali „ring", Langobardi pa „campus".[4]) Polastil se je obilnih zakladov, katere so Obri nabrali v teku dveh stoletij ter jih nakopičili v sredini svoje trdnjave. Te zaklade je vojvoda Erik prinesel kralju Karolu v Aachen. Nekoliko tega bogastva je kralj podelil rimskemu papežu, nekoliko cerkvam in samostanom, ostalo je pa razdelil med svoje velikaše duhovskega in posvetnega stanu, potem med dvornike in služabnike.

---

[1]) Iz teh besed bi smeli sklepati, da je bilo to pismo spisano po letu 794. ali z drugimi besedami po sinodi v Frankfurtu, kjer sta se Alkuin in Pavlin sešla. Ker Alkuin v tem pismu mnogo govori o smrti, je mislil Jaffé, da ga je spisal proti koncu Pavlinovega življenja leta 801. ali pa še celo v začetku 802. Patriarh Pavlin je namreč umrl dne 11. januarja leta 802.

[2]) Ker je kralj Karol namenil del obrskih zakladov že papežu Hadrijanu I., ki je dne 25. decembra leta 795. umrl, a ga potem v resnici poslal njegovemu nasledniku Leonu III., ko je zvedel, da je Hadrijan že mrtev, zato smemo trditi, da sta vojvoda Erik in Vojnomir že leta 795. premagala Obre, a ne še le leta 796. — Tudi postavljajo nekateri viri ta dogodek pod leto 795., ne pa pod 796.

[3]) Vojnomir je bil slovenski vojvoda. To je razvidno že iz tega, ker se je s svojimi četami pridružil frankovski vojski, da bi se potem bojeval zoper Obre. Slovenci so bili v tistem času frankovski podložniki, če prav so imeli svoje vojvode; do Obrov so gojili staro sovraštvo (gl. št. 220). Kar se tiče Hrvatov, naj omenim, da ti še niso bili leta 795 od Frankov zavisni. Ž njimi so se morale frankovske čete v naslednjih letih vojskovati, namreč leta 797. (gl. št. 312), 798. (št. 323) in 799 (št. 326). O Vojnomiru pravi Kurze (p. 98, op.): „Slovenorum, ut videtur, principe." Istega mnenja je tudi Simson, Jahrb. des fränk. Reiches, II, 99, op. 1.

[4]) Gl. Ann. Einhardi pod št. 301.

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss. mai.) ad a. 796 (ed. F. Kurze, p. 98): „Sed et Heinricus dux Foroiulensis missis hominibus suis cum Wonomyro[1]) Sclavo in Pannonias hringum gentis Avarorum longis retro temporibus quietum, civili bello fatigatis inter se principibus, spoliavit, — chagan sive iuguro intestina clade addictis et a suis occisis — thesaurum priscorum regum multa seculorum prolixitate collectum domno regi Carolo ad Aquis palatium misit. Quo accepto peracta Deo largitori omnium bonorum gratiarum actione idem vir prudentissimus atque largissimus et Dei dispensator magnam inde partem Romam ad limina apostolorum misit per Angilbertum dilectum abbatem suum; porro reliquam partem obtimatibus, clericis sive laicis, ceterisque fidelibus suis largitus est."

Ann. Einhardi ad a. 796 (ibid., p. 99): „Missus est ad hoc (sc. Romam) Angilbertus, abbas monasterii sancti Richarii[2]); per quem etiam tunc ad sanctum Petrum magnam partem thesauri, quem Ericus dux Foroiuliensis spoliata Hunorum regia, quae hringus vocabatur, eodem anno regi de Pannonia detulerat, misit; reliquum vero inter optimates et aulicos ceterosque in palatio suo militantes liberali manu distribuit."

Ann. Lauresh. ad a. 795 (MG. SS., I, 36): „Et in eo anno a parte Avarorum venerunt thesauri, magna multitudo, pro quibus domnus rex omnipotenti regi gratias agens, et distribuit ipsum thesaurum inter ecclesias et episcopos, seu abbates et comites; nec non et universos fideles suos de eodem thesauro mirifice honoravit."

Ann. Guelf. ad a. 795 (ibid., I, 45): „Et tunc tradiderunt se Huni et Zotan[3]), et iterum hiemavit (sc. rex) ad Aquas, et pervenit ei thesaurus de Hunia."

Ann. Fuld. ad a. 796 (ibid., I, 351): „Cagan et Iugurro principibus Hunorum civili bello et intestina clade a suis occisis, campus eorum, quem vocant Hringum, primo per Ehericum ducem Foroiuliensem, deinde per Pippinum filium regis[4]) aditus et captus est; et omnes Hunorum opes ac thesauri sublati, et Karolo in Aquisgrani palatio allati sunt."

Chron. Moiss. ad a. 795 (ibid., I, 302): „Et in eo anno a parte Avarorum venerunt thesauri, magna multitudo, pro quibus domnus rex omnipotenti regi gratias agens, distribuitque ipsum thesaurum inter ecclesias et episcopos seu abbates et comites, nec non et universos fideles suos de eodem thesauro mirifice honoravit."

Pauli diaconi Continuatio tertia, c. 69 (MG. SS. rer. Langob., 215): „Henricus dehinc Foroiulianorum dux, expoliato in Pannonia Avarorum principe Hyringo[5]), inestimabilem thesaurum eius regi misit Carolo."

---

[1]) V nekaterih rokopisih stoji „uuonomiro" ali pa „uunomyro".

[2]) Sedaj St. Riquier na severnem Francoskem pri reki Somme blizu Abbeville.

[3]) Zotan stoji tukaj namesto „tudun". Cf. št. 291.

[4]) Cf. št. 301.

[5]) Pisatelj je na tem mestu napravil iz imena, s katerim so Franki zaznamovali obrski tabor, novega obrskega kneza.

Conv. Bag. et Carant., c. 6 (MG. SS., XI, 9): „Igitur Carolus imperator anno nativitatis Domini 796 Aericum comitem destinavit, et cum eo inmensam multitudinem, Hunos exterminare. Qui minime resistentes reddiderunt se per praefatum comitem Carolo imperatori."

Ibid. c. 3 (l. c., XI, 7): „. . . quousque Franci ac Bagoarii cum Quarantanis [1]) continuis affligendo bellis eos (sc. Hunos) superaverunt."

Poeta Saxo ad a. 796, lib. III, v. 282—293 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 583):

Missus ad hoc Angilbertus, qui corpore sancti
Richarii clare decoratam rexerat abbas
Ecclesiam; pariter regalia detulit illuc
Devote sancto misit que munera Petro.
Nam spoliata fuit Hunorum regia, Hringum
Quam vocitant. Hanc dux Erichus hoc ceperat anno;
Multimodos etiam regi devexerat inde
Thesauros, aevo quos collegere vetusto,
Innumeris crebro spoliatis gentibus, Huni.
Ex quibus est Romam tunc maxima copia missa;
De reliquo summos proceres aulaeque ministros
Multum larga manus ditavit principis omnes."

Št. 294.

Okoli 787—796.

Alkuin in še trije drugi njegovi prijatelji pošljejo oglejskemu patriarhu Pavlinu [„*optimo Timotheo*"] [2]) pismo čez alpinsko vodovje [„*trans Alpinas aquas*"]. Naznanjajo mu, da so prejeli njegov list, ki je bil spisan z ljubeznijo ter napolnjen z medenim okusom duševne sladkosti. Kot njegovi (Pavlinovi) učenci so se veselili množine nektarja, katerega so v obilnosti zajemali iz pisma, ter bili nato okrepčani in poživljeni.

Alkuin in njegovi prijatelji omenjajo, da so večkrat prebrali pismo. Izrazili so željo, da bi še mnogokrat dobili kak list od njega. Mraz v Alpah, slaba pota in povodnji naj ne ovirajo pošiljanja pisem. Ljubezen vse premaga.

---

[1]) Tu nam vir pravi, da so tudi slovenski Karantanci pomagali Frankom v bojih z Obri. Iz tega bi lahko sklepali, da je zgoraj imenovani slovenski knez Vojnomir, ki je šel s furlanskim vojvodom Erikom nad Obre, gospodoval po Karantaniji.

[2]) Iz očetovega imena se lahko v nekaterih jezikih napravi samostalnik, ki zaznamuje otroke, tako n. pr je v grščini Pelides = Pelejev sin = Ahilej, v slovanskih jezikih Petrovič = Petrov sin itd Kakor se kaže, se je morebiti Alkuinu zdelo, da je Pavlin = Pavlov sin, ter je pri tej priložnosti mislil na sv. Pavla apostelјna, čegar učenec je bil Timotej. Učenci so duševni sinovi svojih učiteljev. Po tej poti je najbrže Alkuin prišel do tega, da je z besedo „Timotej" zaznamoval oglejskega patriarha Pavlina.

Proti koncu pisma prosijo patriarha, da bi jim pomagal s svojimi molitvami. Posvetni opravki jim kalé čas, podé jih sem ter tja in jih hočejo pri bregu najglobokejšega močvirja potopiti.[1]) Vsled njegovih prošenj jim bo voditelj vseh stvari pomagal, da se rešijo take nevarnosti ter srečno prispejo do postaje večne stalnosti.

Datum manjka.

[Migne, Patrol, Ser. lat., C, col. 172. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 515, ep. 129. — MG. Epist. IV, 103, ep. 60.]

Št. 295.

796, najbrže spomladi.[2])

Neki obrski tudun[3]) je prišel, kakor je bil prejšnje leto obljubil po svojih poslancih[4]), z veliko množico Obrov h kralju Karolu v Aachen ter se mu podvrgel.[5]) On in njegovi spremljevalci so se dali krstiti ter so se potem bogato obdarovani povrnili v svojo domovino. Tu se je tudun kmalu potem izneveril Frankom ter se vsled tega moral pozneje pokoriti.

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 796 (ed. F. Kurze, p. 98): „In eodem anno tudun secundum pollicitationem suam cum magna parte Avarorum ad regem venit, se cum populo suo et patria regi dedit; ipse et populus baptizatus est, et honorifice muneribus donati redierunt."

Ann. Einhardi ad a. 796 (ibid., p. 101): „Tudun etiam ille, de quo superius mentio facta est, fidem dictis suis adhibens ibidem ad regem venit ibique cum omnibus, qui secum venerant, baptizatus ac remuneratus post datum servandae fidei sacramentum domum rediit; sed in promissa fidelitate diu manere noluit nec multo post perfidiae suae poenas dedit."

Ann. Lauresh. ad a. 795 (MG. SS., I, 36): „Tunc ad Aquis palatio de terra Avarorum regulus quidam nomine Todanus ad domnum regem

---

[1]) Dümmler misli, da je Alkuin, ker tu govori o posvetnih opravkih, spisal to pismo pred letom 796. ali pa z drugimi besedami prej, kakor je pa dobil opatijo v Toursu.

[2]) Mühlbacher [Reg. der Karol., str. 131 (147)] stavi ta dogodek v spomladanski čas leta 796. nekako med april in junij. Simson (Jahrb. des fränk. Reiches unter Karl d. Gr., II, 117, op. 4) misli, da se je to zgodilo po zimi leta 795/796. — Iz št. 300 bi smeli sklepati, da so obrski velikaši prišli na Frankovsko pred 25. majem leta 796.

[3]) Kaj beseda tudun pomenja, gl. št. 291. Nekateri letopisci so v svojih spisih to ime nekoliko predrugačili (n. pr. Todanus, Thodanus, Rotanus, Zotan, Zotanus) ter mislili, da je lastno, ne pa občno.

[4]) Gl. št. 291.

[5]) Tudi Alkuin pripoveduje v svojem pismu do oglejskega patriarha Pavlina (gl. št. 299), da so obrski poslanci prišli h kralju Karolu ter mu obljubili, da se hočejo podati in sprejeti krščanstvo. — Glej tudi št. 300.

veniens cum comitibus suis; quem domnus rex honorifice suscepit, et baptizare iussit, et eos qui cum eo venerunt, et cum magno honore et donis eum remeare fecit ad probria."

Ann. Alam. ad a. 795 (ibid., I, 47): „Et Rotanus dux de Pannonia venit ad Karolum regem ad Achas, et se ipsum dedit et patriam quam habebat, et ipse baptizatus est et omnes qui cum eo venerant, et reversus est cum pace et honore in patriam suam."

Ann. Alam., cod. Mod et Veron. ad a. 795 (ibid., I, 47): „ . . . et Zotanns dux de Pannonia venit ad Karolum, se ipsum dedit et patriam, et baptizatus est."

Ann. Guelf. ad a. 795 (ibid., I, 45): „Et tunc tradiderunt se Huni et Zotan."

Ann. Iuvav. mai. ad a. 796 (ibid., I, 87): „Hunni se dediderunt. Zotan baptizatus est."

Ann. Iuvav. min ad a. 795 (ibid., I, 89): „Huni se dediderunt. Zotan baptizatus est."

Ann. Lauriss. min. ad a. 27 reg. Car. (= 795 p. Chr) (ibid., I, 119): „Hunorum legatio ad regem veniens thesauros adducunt, quos rex obtimatibus suis distribuit, legatos abire permittit."

Chron. moiss. ad a. 795 (ibid, I, 302): „Tunc ad Aquis palatium de terra Avarorum regulus quidam nomine Thodanus ad domnum regem veniens cum comitibus suis, quem domnus rex honorifice suscepit, et baptizari iussit, et eos qui cum eo venerunt, cum magno honore et donis eum remeare fecit ad propria."

Ann. Fuld. ad a. 796 (ibid., I, 351): „Tudun secundum pollicitationem suam cum populo suo ad regem veniens, baptizatus et honorifice remissus esst."

Poeta Saxo ad a. 796, lib. III, v. 313—319 (Jaffé, Bibl rer. Germ., IV, 584):

„Cum quo iam dictus Tudun quoque venerat illuc,
Promissisque fidem propriis adhibere sategit;
v. 315. Cum toto comitum numero baptisma suorum
Percipiens, etiam per sacramenta spopondit,
Se fore subiectum Francis fidumque per aevum.
Sed postquam rediit, mutans promissa fidemque,
Perfidiae luerat parvo post tempore poenas."

Št. 296.

796.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu [„*Paulino patriarchae*"], da je po nositelju tega pisma prejel njegovo pismo in njegova darila, kar ga je jako razveselilo. Prosi ga, da bi se ga vedno v svojih molitvah

spominjal. Potem mu priporoča nositelja tega pisma, da bi mu šel na roko. Ta nositelj mu z besedami pove, kake potrebe imata (nositelj in Alkuin). Njegov (Alkuinov) pozdrav mu (Pavlinu) prinese tudi Angilbert[1]), ki pojde v Rim [*„Maiorem nostrae salutationis seriem Angilbertus, filius communis noster, Romam iturus volente Deo vobis diriget"*].

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 185. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 280, ep. 52. — MG. Epist. IV, 139, ep. 95.]

Št. 297.

796.

Alkuin piše (oglejskemu patriarhu) Pavlinu, da bi rad ž njim govoril, ako mu ne bi bila velika oddaljenost zemlje na poti. Zarad nepričakovanih vzrokov je (Alkuin) izročil enemu nositelju kar tri pisma. Eno pismo mu je pisal v zadevi Liutgarde[2]), pobožne in Bogu vdane žene [*„Liutgardae, feminae religiosae ac Deo devotae"*]. Ta mu (Pavlinu) namreč pošilja dve zapestnici iz čistega zlata, kateri tehtata 24 denarjev manj kakor eno libro novega kova [*„duas direxit armillas auri obrizi, pensantes XXIIII denarios minus de nova moneta regis quam libram plenam"*].[3]) Zato naj pa s svojimi duhovniki za njo moli.

Datum manjka.

[Migne, Patrol., Ser. lat., C, col. 186. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 280, ep. 53. — MG. Epist., IV, 140, ep. 96.]

Št. 298.

796.

Alkuin piše (furlanskemu) vojvodu Eriku [*„Erico duci"*], da sta mu jako všeč njegova pazljivost pri čitanju svetih spisov in pa njegovo ponižno govorjenje; a tudi to mu ugaja, da ni opustil svojega obiska v njegovem neznatnem bivališču [*„et quoniam meae parvitatis familiariter mansiunculam visitare non sprevistis"*]. Zato se mu zahvaljuje za njegovo blagovoljnost. Pogostoma prosi Boga, da bi njegovi hrabri desnici povsod dal zmago nad sovražniki svojega svetega

---

[1]) Ta Angilbert je bil opat samostana sv. Riharja pri mestu Abbeville na severnem Francoskem. Po smrti papeža Hadrijana I († 25. dec. 795) je bil poslan v Rim, da bi nasledniku Leonu III. izročil del Obrom vzetega plena

[2]) Ta Liutgarda je bila, kakor se kaže, takrat še devica. Pozneje je postala soproga kralja Karola Velikega. Umrla je dne 4. junija leta 800.

[3]) Ker je Alkuin v pismu naznanil, kako težki sta zapestnici, ni se bilo Pavlinu bati, da bi ga bil pismonoša kako prevaril.

imena [„*quatenus tuae fortitudinis dexteram contra adversarios sui sancti nominis victricem ubique faciat*"]. Božja moč naj ga milostno varuje zvijač hudobnih nasprotnikov in prevar vseh sovražnikov. Njegovo (božjo) sveto voljo, ki obsega izvrševanje njegovih ukazov, najboljše izvršuje tako, da se brzda v sreči, v nesreči pa varuje.

Marsikaj bi mu morebiti še pisal, kako naj gleda na krščansko pobožnost, ako bi ne imel v bližini Pavlina[1]), izvrstnega učitelja in pobožnega voditelja v nebeško življenje [„*si tibi doctor egregius et pius caelestis vitae praeceptor Paulinus meus presto non esset*"]. Iz njegovega (Pavlinovega) srca teče studenec žive vode proti večnemu življenju. On naj mu bode svetovalec v večno srečo, da se v svojem govorjenju kje ne izpodtakne, pač pa, da po božji milosti gre po pravi poti ter dospe do vrat večnega življenja.

Datum manjka.[2])

[Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Monum. Alcuiniana), 283, št. 55. — M G. Epist., IV, 142, ep. 98]

Št. 299.

796.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu [„*Paulino patriarchae*"], da bi se ga nikdar ne naveličal poslušati, će tudi bi bil ž njim vsak dan skupaj. A oddaljenost krajev mu brani, da se ne more ž njim razgovarjati.

Kakšna je pač modrost božja, da je bilo vsled njegove mogočnosti in milosti na čudovit način premagano obrsko ljudstvo. Obrski poslanci so prišli h kralju ter obljubili, da se hočejo podvreči ter se dati krstiti[3]) [„*Qui est virtus et sapientia Dei in cuius potentia et gratia mirabiliter de Avarorum gente triumphatum est. Quorum missi ad dominum regem directi sunt subiectionem pacificam et christianitatis fidem promittentes*"].

In če je to res, da jih je došla božja milost[4]), kateri izmed božjih služabnikov bi se smel odtegniti tako pobožnemu in hvalevrednemu delu, da ne bi pomagal uničiti vragove besnosti in množiti Kristusove službe. Alkuin piše, da oči mnogih so obrnjene nanj (na Pavlina), da vidijo, kaj hoče storiti. To delo bi bilo zanj lahko zarad bližine krajev,

---

[1]) Ta Pavlin je bil takratni patriarh v Ogleju.

[2]) Iz tega pisma je razvidno, da ga je Alkuin poslal Eriku le:a 796. in sicer še le potem, ko je ta proti koncu leta 795 premagal Obre. V začetku leta 796. se je Erik napotil v Aachen z zakladi, katere je bil vzel Obrom. Najbrže je tu tudi obiskal takrat Alkuina v njegovi samostanski celici, kar ta omenja v svojem pismu.

[3]) Gl. št. 291.

[4]) Kakor se kaže, je Alkuin takrat dvomil, da bi bili Obri obljubili, da hočejo sprejeti krščansko vero.

zarad njegove modrosti in zarad njegove izvenredne veljave. Vse se je (pri njem) združilo, kar se zdi (človeku) za tako delo potrebno. [„*Et si hoc. divina eos praeveniente gratia, verum est. quis se servorum Dei tam pio et laudabili labori subtrahere debet, ut diaboli diruatur saevitia et Christi dei crescat servitium? Sed quam plurimorum oculi in te, pater optime, respiciunt, quid vestra veneranda sanctitas facere velit. Quia et vicinitas locorum tibi competit, et sapientiae decus subpetit et auctoritatis excellentia tibi appetit; et cuncta conveniunt, quae tali operi necessaria esse videntur*"]. Rad bi o tej zadevi od njega zvedel resnico. Prosi ga, da mu pove, kaj je sklenil.

Alkuin mu tudi naznanja, da mu je nekoliko prej poslal dve pismi, eno za istrskega škofa, drugo pa za vojvoda Herika [1]. [„*Binas vestrae paternitati paulo ante direxi cartulas, unam per sanctum episcopum Histriensem, aliam per virum venerabilem Hericum ducem*"]. Ob enem ga prosi da bi ne molčal še dalje, pač pa naj bi mu večkrat pisal, da bi pokrepčan po njegovih opominih in svetih nagovorih ž njim vred zaslužil večno življenje.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 198. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 284, ep. 56. — MG. Epist., IV, 143, ep. 99.]

Št. 300.

796, po 25. maju.

Alkuin piše solnograškemu škofu Arnu [„*amico Aquilae superspeculatori*" [2]], da je v sredo po binkoštih [„*quarta feria post sanctam pentecosten*" [3]] dobil njegovo pismo, katero je bilo z ljubeznijo spisano, z nasveti potrjeno in z vero zapečateno. Iz pisma je zvedel, da njegovi opomini niso bili zastonj.[4])

Pred kratkim se je (po kralju) njegova (Arnova) pot uredila, da pojde (k Obrom) učit resnico. Hrabra vojska, katera ga bode spremljala, ima nalogo, da ga bode varovala in branila[5]). Ta sklep, (da bi se

---

[1]) Namreč za furlanskega vojvoda Herika. Gl. pismo št. 298.

[2]) „Aquila" je latinski izraz namesto germanskega Arno, „superspeculator" pa latinski prevod grške besede ἐπίσκοπος.

[3]) Sreda po binkoštih je bila leta 796. dne 25. maja.

[4]) Iz tega bi smeli sklepati, da je Alkuin tudi škofa Arna, ne samo patriarha Pavlina (gl. št. 299) pozval, da bi skrbel za razširjanje krščanstva med Obri, kar se je moralo zgoditi leta 796. pred 25. majem.

[5]) Škofa Arna je tedaj na njegovem misijonskem potu spremljala frankovska vojska.

med Obri razširjevalo krščanstvo), je nekako od njih samih prišel [1]), in zato naj zaupa v božjo voljo ter veselo nastopi to pot. [„*Vestrum vero iter ad probandam rei veritatem modo in praesentia dispositum est. Fortitudo vero exercitus, qui tecum vadit, ad cautelam et defensionem vestri directa est. Et hoc consilium quodammodo ab ipsis processit Hunis; et ideo in spe voluntatis Dei laetus hoc iter perage.*“]

Alkuin pravi, da ga hoče med tem časom v svojem kraju pričakovati. Kakor hitro se vrne, naj mu piše, da iz njegovih besed razvidi, kako stvari stojé. (Obrsko) kraljestvo je bilo dolgo časa trdno in nepremagljivo. [„*Regnum itaque illud diu stabile fuit et forte.*“] A še močnejši je tisti, ki ga je premagal. V njegovih rokah so vsi kralji in vsa kraljestva; kogar hoče, tega povzdigne; kogar srce si izbere, to potem obišče, razsvetli in izpreobrne, da mu služi. In če se njegova milost ozre na kraljestvo Obrov [„*super regnum Hunorum*“], kdo se upa odtegniti, da ne bi delal za njih (Obrov) izveličanje.

Srečno naj (Arno) gre na delo Gospodovo in z veseljem naj se potem povrne. Gleda naj, da bode oznanjevalec pobožnosti, ne pa izterjevalec desetin. [„*Et esto praedicator pietatis, non decimarum exactor.*“] Sasi so se bajé zarad desetin zopet izneverili. Napravi naj se (Arno) na pot, on (Alkuin) bode v duhu pri njem. Moliti hoče zanj, da bi ga božja milost povsod spremljala in da bi njegovo delo prineslo mnogo sadu.

Na svoji strani ima dobre in verne tovariše [„*bonos et relegiosos tecum habes socios*“] [2]), katerih usta in govorica poveličujejo ime Jezusovo. On (Alkuin) ga hoče skrbno pričakovati, dokler se ne vrne.

Kralj mu je (Arnu) za njegov trud podelil tretji del dohodkov po tistih krajih, ki bi spadali pod (solnograško) škofijo ali pa pod (solnograški) samostan, ako bi ga njegov dan (?) spremljal na poti. In to je ukazal potrditi s posebnim pismom. [„*Tertiam vero partem de laboribus tuis per singula loca seu episcopatus seu monasterii concessit tibi rex in aelimosinam tuam tradere, si dies tuus te prosequeretur in via. Et hoc indiculis confirmari praecepit.*“] [3])

Datum manjka

[Pez, Thesaur. anecdot., II, 1. — Hansiz, Germania sacra, II, 108. — Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 284. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 361, ep. 64. — MG. Epist., IV, 153, ep. 107.]

---

[1]) Gl. zgoraj pod št. 299: „Quorum (sc. Avarorum) missi ad dominum regem directi sunt subiectionem pacificam et christianitatis fidem promittentes.“

[2]) Škof Arno je tedaj vzel s seboj več duhovnikov.

[3]) Tega stavka ne razlagajo vsi enako. Zeissberg (Sitzungsber. der kais. Akad., XLIII, 24) misli, da „labores“ pomenja tukaj to, kar „decimae“. Jaffé je besedo „dies“ svojevoljno nadomestil z izrazom „clerus“.

Št. 301.

796, v poletnem in jesenskem času.

Frankovski kralj Karol se je s svojo vojsko napotil na Sasko, svojega sina Pipina, kralja italskega, je pa še istega poletja[1]) odpravil v Panonijo. Odtod je Pipin dvakrat poslal svojemu očetu poslance na Sasko Prvikrat mu je naznanil, da so mu prišli naproti obrski velikaši in pa njih novi kakan, katerega so postavili potem, ko so bili ubili njegovega prednika. Drugič mu je poročal, da je šel čez Donavo ter se nahaja v razrušeni obrski trdnjavi, ki se zove ring. Ta trdnjava je stala med Donavo in Tiso. Bila je velikanska ograja, sestavljena iz devet koncentričnih, po dvajset komolcev visokih in ravno tako širokih krogov, narejenih iz drevesnih debel, kamenja in ilovice, ter tako obširna, da je obsegala več vasi

Obri so se večinoma podali frankovski vojski; le en del izmed njih ni hotel tega storiti ter se je umaknil čez reko Tiso[2]). Pipin se je v svojem taboru poleg reke Donave posvetoval z navzočimi škofi, kako naj bi se med Obri razširjalo krščanstvo. Oglejski patriarh Pavlin je bil mnenja, da je obrski narod neotesan in bedast ter nesposoben, da bi spoznal božje skrivnosti.[3])

Ko se je Pipin vračal proti domu, je izročil zemljo po Dolenji Panoniji okrog Blatnega jezera onostran reke Rabe do Drave ter do izliva Drave v Donavo, kolikor je je bilo v njegovi oblasti, solnograškemu škofu Arnu, da bi med ondotnimi Obri in Slovani skrbel za poduk in božjo službo. To je storil s pristavkem, da tudi njegov oče Karol potrdi to daritev.

Ko je frankovski kralj prehodil sasko deželo, se je vrnil domov ter je v Aachenu sprejel svojega sina Pipina. Ta je v jesenskem času prišel iz Panonije in pripeljal s seboj ostanke obrskega zaklada ter mnogo ujetnikov. Alkuin je pri Karolu in Pipinu prosil za ujete Obre ter bil tudi uslišan.[4]) Tudi je trdil, da ne bi bilo prav, ako bi se med obrskim ljudstvom izterjevala desetina.[5])

p. 98. Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 796 (ed. F. Kurze, p. 98, 100): „Rex collectis exercitibus suis Saxoniam ingressus est, filium suum Pippinum regem Italiae in Pannonias cum exercitu misso. Cuius legationes ad

[1]) Ann. Lauresh.: „in ipso aestate."

[2]) Kakor se kaže, se je Pipin z Obri le malo vojskoval ali pa nič, ker ti so se mu večinoma podali. Pipin je torej šel med Obre še le potem, ko sta mu vojvoda Erik in Vojnomir odstranila vse večje težave.

[3]) Gl. št. 303.

[4]) Gl. št. 310, 311.

[5]) Gl. št. 304.

cum in eadem Saxonia venerunt, una, quae dixit occurrisse ei kagan cum ceteris optimatibus, qüem sibi Avares post interfectionem || priorum constituerunt; altera, quae dixit Pippino cum exercitu suo in hringo sedere. Et domnus rex peragrata Saxonia cum integro exercitu suo in Gallias se recepit et in Aquis palatio filium suum Pippinum e Pannonia redeuntem et partem thesauri, quae remanserat, adducentem laetus aspexit. Atque ibidem natalem Domini ac pascha celebravit." p. 100.

Ann. Einhardi ad a. 796 (ibid., p. 99): „Atque his expletis ipse cum exercitu Francorum Saxoniam petiit, Pippinum vero filium suum cum Italicis ac Baioaricis copiis in Pannoniam ire iussit. Et ipse quidem Saxonia ex magna parte vastata ad hiemandum Aquasgrani revertitur; Pippinus autem Hunis trans Tizam fluvium fugatis eorumque regia, quae, ut dictum est, hringus, a Langobardis autem campus vocatur, ex toto destructa, direptis pene omnibus Hunorum opibus ad patrem Aquisgrani hiberna habentem venit ac spolia regni, quae secum detulit, eidem praesentavit."

Ann. Lauresh. ad a. 796 (MG. SS., I, 37): „In ipso aestate transmisit rex Carolus Pippinum filium suum cum suis quos in Italia secum habebat, et Paioarios cum aliqua parte Alamaniae in finibus Avarorum; et coadunatus est Pippinus cum omnibus quos pater eius ei transmisit in solacium, et transito Danovio, cum exercitu suo pervenit ad locum, ubi reges Avarorum cum principibus suis sedere consueti erant, quem et in nostra lingua Hringe nominant; et inde tulit thesauros multiplices et transmisit patri suo, et ipse postea cum exercitu suo et magnis thesauris Avarorum pervenit in Francia."

Ann. Mosell. ad a. 795 (ibid., XVI, 498): „Inde autem in Saxoniam pergens (sc. rex Karlus) eamque latius vastando peragrans, iterum prospere tempore autumni ad Aquis venit."

Ann. s. Amandi ad a. 796 (ibid., I, 14): „Carlus rex filium suum Pippinum transmisit in Chunia: et ipsi eum receperunt cum pace; et thesauros multos accepit et in Franciam adduxit."

Hist. Langob. cod. Gothani, c. 9 (MG. SS. rer. Langob., p. 11): „... per quem (sc. Pippinum) Tratia provincia una cum Abaris ad Francorum servitutem est redacta. Illi qui ab inicio malorum stirpe progeniti inimici aecclesiarum, persecutores christianorum semper fuerunt, per isto, ut diximus, domno Pippino seu et patri suo solatium supradicti Abari sunt evacuati et superati, et sanctae aecclesiae defensatae, et multa vasa sanctorum, quae illi crudeles et impii rapuerunt, per istum defensatorem sunt ad propriam reversa."

Pauli diaconi Continuatio Romana ad a. 796 (ibid, p. 202): „Hunnorum gens, que erat ultra Danubium, per Pippinum, Caroli regis filium, Francorum potestati subiecta, deleta est."

Ann. Guelf. ad a. 796 (MG. SS., I, 45): „Et Pippinum misit in Hunia ad Hrinc, et duxit inde thesaurum magnum ad Aquas, et ibi hiemavit."

Ann. Iuvav. min. ad a. 796 (ibid., I, 89): „Pippinus in Pannonia ad Hringe."

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. ad a. 796 (ibid., I, 92): „Huni se reddiderunt."

Ann. Lauriss. min. ad a. 28 reg. Car. (= 796 p. Chr.) (ibid., I, 119): „Pippinus rex Italiae Pannoniam pergit."

Ann. Alam. ad a. 796 (ibid., I, 48): „Et Pipinus rex Langobardorum cum ipsis Langobardis et Bauguariis perrexit in regionem Wandalorum, et ipsi Wandali venerunt obviam illi, et tradiderunt patriam atque principatum eorum Pipino regi atque Francis; et rex Pipinus reversus est cum pace et thesauro magno in Franciam ad patrem suum Karolum regem, ad palatium qui dicitur Aquas."

Ann. Alam. cod. Modoet. et Veron. ad a. 796 (ibid., I, 48): „... et Pippinus cum Langobardis et Bauguariis in Wandalos, et ipsi patriam principatumque dederunt."

Chron. Moiss. ad a. 796 (ibid., I, 302): „Anno 796. aestatis tempore transmisit rex Carolus Pippinum, filium suum, cum suis quos in Italia habebat, Francos, Langobardos et Bagoarios cum aliqua parte Alamannorum, in finibus Avarorum; et venit Pippinus cum omnibus illis quos pater eius miserat ei in auxilium, et transito Danubio, cum exercitu suo pervenit ad locum, ubi reges Avarorum cum principibus suis sedere consueti sunt, quem et in nostra lingua Rinnc nominant, et inde tulit thesauros multiplices, et transmisit patri suo; et ipse postea cum exercitu suo et cum magnis the sauris Avarorum pervenit in Francia."

Conv. Bag. et Carant., c. 6 (ibid., XI, 9): „Eodem igitur anno (sc. 796) misit Carolus Pippinum filium suum in Hunia cum exercitu multo; qui perveniens usque ad celebrem eorum locum qui dicitur Rinch, ubi iterum omnes eorum principes se reddiderunt Pippino. Qui inde revertens partem Pannoniae circa lacum Pelissa inferioris, ultra fluvium qui dicitur Hrapa, et sic usque ad Dravum fluvium et eo usque ubi Dravus fluit in Danubium, prout potestatem habuit, praenominavit cum doctrina et ecclesiastico officio procurare populum qui remansit de Hunis et Sclavis in illis partibus, Arnoni Iuvavensium episcopo usque ad praesentiam genitoris sui Karoli imperatoris."

Monachus Sangallensis de Carolo Magno, lib II, c. 1 (Jaffé, Bibl.
p. 667. rer. Germ., IV, 667, 668): „... gens Hunorum, prius per Franciam et Equitaniam vel Gallias sive Hispanias latrocinari solita, tota simul egressa quasi latissimum incendium cuncta devastans, reliquias, quae remanere poterant, ad tutissima latibula comportavit. Quae huiusmodi fuerunt, sicut

praefatus Adalbertus[1]) mihi narrare consueverat: „Terra“, inquiens „Hunorum novem circulis cingebatur.“ Et cum ego, alios circulos nisi vimineos cogitare nescius, interrogarem: „Quid illud miraculi fuit domine?“ respondit: „Novem hegin[2]) muniebatur.“ Cumque et illos alterius generis esse nescirem, nisi quales segetibus solent praetendi, inquisitus etiam de hoc, dixit: „Tam latus fuit unus circulus, hoc est tantum intra se comprehendit, quantum spacium est de castro Turico ad Constantiam; ita stipitibus quernis faginis vel abiegnis exstructus, ut de margine ad marginem 20 pedes tenderetur in latum, et totidem subrigeretur in altum; cavitas autem universa aut durissimis lapidibus aut creta tenacissima repleretur; porro superficies vallorum eorundem integerrimis cespitibus tegeretur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculae, quae, ut cernere solemus, abscisae atque proiectae comas caudicum foliorumque proferunt. Inter hos igitur aggeres ita vici et villae erant locatae, || ut de aliis ad alias vox humana posset audiri. Contra p. 668. eadem vero aedificia inter inexpugnabiles illos muros portae non satis amplae et latae erant constitutae; per quas latrocinandi gratia non solum exteriores sed etiam interiores exire solebant. Item de secundo circulo, qui similiter ut primus erat exstructus, 20 miliaria Theutonica, quae sunt 40 Italica, ad tercium usque tendebantur; similiter usque ad nonum[3]); quamvis ipsi circuli alius alio multo contractiores fuerint. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones et habitacula undique ordinata, ut clangor tubarum inter singula posset cuiusque rei significativus adverti.“ Ad quas ergo munitiones per ducentos et eo amplius annos qualescunque omnium occidentalium divitias Huni congregantes cum et Gothi et Wandali quietem mortalium perturbarent, orbem occiduum pene vacuum dimiserunt. Quos tamen invictissimus Karolus ita in annis acto perdomuit, ut de eis ne minimas quidem reliquias remanere permiserit. A Bulgaribus vero ideo manum retraxit, quia, videlicet Hunis exstinctis, regno Francorum nichil nocituri viderentur. Porro praedam in Pannonia repertam per episcopia vel monasteria liberalissima divisione distribuit.“

Poeta Saxo ad a. 796, lib. III, v. 297—312 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 583):

„At dux Italiae Pippinus, regia proles,
Adiunctis Baioaricis legionibus illi,
Hunis intulerat bellum, sic patre iubente.

[1]) Tu omenjeni Adalbert se je pod vodstvom grofa Gerolda (cf. št. 326) vojskoval z Obri, Sasi in Slovani. Ko je bil že v letih, je pripovedoval svoje dogodke tudi tistemu dečku, ki je pozneje postal menih v St. Gallenu ter kot tak opisal življenje Karola Velikega.

[2]) „Hegin“ je to, kar Gehege (ograja).

[3]) Če pisatelj pravi, da je bilo od prvega kroga do drugega dvajset nemških milj, od drugega do tretjega tudi toliko in tako dalje do devetega, je taka trditev pretirana. Vsaj med Donavo in Tiso še toliko prostora ni. Znano je, da monachus Sangallensis ni zanesljiv pripovedovalec. Primerjaj tudi dotično opazko pod št. 254.

Cum quibus eventu certamina prospera laeto
Trans fluvium Tizan gessit; cunctisque fugatis
Hostibus, a Francis Hunorum regia tota
Est aequata solo, quam Hringum diximus ante.
Cuius poene gazae gentis tunc funditus omnes,
Magnus erat quarum numerus, cunctaeque priorum
Diripiunter opes regum; quas, depopulantes
Plures in variis sacras regionibus aedes,
Temporibus multis male congessisse feruntur.
Tunc quibus ablatis, tam clari iure triumphi
Ad patrem victor memorata venit in aula
Pippinus; regni cui thesauros spoliati
Attulit exuviasque ducum vexillaque capta."

Št. 302.

796.

Neki pesnik je opeval zmago kralja Pipina nad Obri. V pesmi pravi, da so Obri v teku časa storili mnogo zlega, ker so uničevali cerkve, samostane ter zlate, srebrne in lončene cerkvene posode. Onesnažili so večkrat mašno obleko ter oskrunili haljo levitov in nun. Nato se je napravil zoper nje kralj Pipin, ki je postavil svoj tabor ob reki Donavi [1]) ter jo s svojimi trumami od vseh strani zasedel. Neki boječ Ober, z imenom Unguimeri, je sedaj pomiloval kakana; njegovi soprogi Katuni pa je rekel, da je prišel konec obrskemu gospostvu, kajti približuje se kralj Pipin s svojo hrabro vojsko, da zasede obrsko zemljo ter jo spravi pod svojo oblast. Zato naj hitro vzame v roko mnogobrojne darove ter naj mu (Pipinu) jih izroči, da je ne usmrti. Ko je kakan slišal te besede, se je prestrašil. Takoj je zajahal mulo ter prišel s svojimi velikaši h kralju (Pipinu) [2]), da bi ga počastil ter z darovi pomiril Rekel mu je: „Pozdravljen bodi, knez! Postani naš gospod! Izročam ti svoje kraljestvo, svoje gozde, gore in hribe z vsem, kar tu živi. Vzemi s seboj naše otroke, da ti bodo pokorni! Ne prizanašaj (mojim) velikašem! Tvoja vojska naj se vrne! Svoje vratove in svoje otroke prepuščamo tvoji oblasti." — Pesnik nato pozivlje kristjane, da naj zahvalijo Boga, ki je podelil kralju zmago čez poganske narode ter mu pripomogel, da si je osvojil hunsko kraljestvo. Kralj Pipin naj

[1]) Cf. št. 303: „... supra ripas Histri."

[2]) Cf. Ann. Lauriss. ad a. 796 (gl. št. 301): „... Cuius (sc. Pippini) legationes ad eum (sc. Carolum) in eadem Saxonia venerunt, una quae dixit, occurrisse ei Kagan cum ceteris obtimatibus ...

; mnogo let živi v strahu Gospodovem ter naj še kot stari oče [1]) lada in vzreja svoje sinove. Ti pa naj varujejo njegove palače do jegove smrti in tudi še potem.

Rhythmus de Pippini regis victoria Avarica (MG. Poetae lat aevi arol, I, 116, 117):

I. p. 116.

Omnes gentes qui fecisti, tu Christe, dei sobules,
terras, fontes, rivos, montes et formasti hominem,
Avaresque convertisti ultimis temporibus.

II.

Multa mala iam fecerunt ab antico tempore,
fana dei destruxerunt atque monasteria,
vasa aurea sacrata, argentea, fictilia.

III.

Vestem sanctam polluerunt de ara sacratissima,
linteamina levitae et sanctaemonialium
muliebribus tradata suadente demone.

IV.

Misit deus Petrum sanctum, principem apostolum,
in auxilium Pippini magni regis filium,
ut viam eius comitaret et Francorum aciem.

V.

Rex accintus dei virtute Pippin, rex catholicus,
castra figit super flumen albidum Danubium,
hostibus accingens totum undique presidia.

VI.

Unguimeri satis pavens, Avarorum genere,
regi dicens satis forte: „Tu Cacane perdite!"
atque Catunae mulieri, maledictae coniugi:

VII. p. 117.

„Regna vestra consumata, ultra non regnabitis,
regna vestra diu longe cristianis tradita,
a Pippino demollita, principe catholico.

VIII.

Adpropinquat rex Pippinus forti cum exercitu,
fines tuos occupare, depopulare populum,
montes, silvas atque colles ponere presidia.

[1]) Kralj Pipn je bil leta 796. še le 19 let star.

IX.

Tolle cito, porta tecum copiosa munera;
sceptrum regis adorare, ut paullum possis vivere,
aurum, gemmas illi offer, ne te tradat funeri."

X.

Audiens Cacanus rex, undique perterritus,
protinus ascendens mulam cum Tarcan primatibus,
regem venit adorare et plagare munere.

XI.

Regi dicens: „Salve princeps, esto noster dominus,
regnum meum tibi trado cum festucis et foliis,
silvas, montes atque colles cum omnibus nascentiis.

XII.

Tolle tecum proles nostras, parent tibi obsequia,
de primatibus nec parcas, terga verte acie,
colla nostra, proles nostras dicioni tradimus."

XIII.

Nos fideles cristiani deo agamus gratiam,
qui regnum regis confirmavit super regnum Uniae,
et victoriam donavit de paganis gentibus.

XIV.

Vivat, vivat rex Pippinus in timore domini,
avus regnet et senescat et procreat filios,
qui palatia conservent in vita et post obitum.

XV.

Qui conclusit regnum crande, amplum, potentissimum,
quae regna terrae non fecerunt usque ad diem actenus,
neque cesar et pagani, sed divina gratia.

Št. 303.

796, poletje. [1]) Pri bregu Donave.

Zapisnik [2]) oglejskega patriarha Pavlina, sestavljen pri zborovanju škofov, katero je kralj Pipin sklical z namenom, da bi se posvetovali,

[1]) Zastran datiranja primerjaj št. 301.

[2]) Že Giannoni (Paulinus II., Patr. v. Aquil., str. 43) je poudarjal, da je ta spis patriarha Pavlina nekak z a p i s n i k, spisan ali vsaj sestavljen leta 796. na obrski zemlji vpričo drugih škofov, ne pa kaka razprava, ki bi obsegala samo nje-

kako je treba krstiti podjarmljene Obre [„*Paulinus Aquileiensis patriarcha in collegio episcoporum a Pippino rege convocato de ratione, qua Huni subacti baptizandi sint, disserit*“].

V zapisniku se omenja, da se je krščanska vojska pod kraljem Pipinom zbrala ob bregovih Donave ter tu postavila svoj tabor [„*quatenus christianas exercituum legiones per dilectissimum Pippinum suum, . . . supra ripas Histri Danubii adgregandas non retardaret, castra calcatius metatus in eodem loco isdem venerabilis Pippinus rex*“]. Tu se je sešlo tudi nekoliko škofov [„*quorumdam episcoporum*“], da bi se razgovarjali o nekaterih točkah, ki so v zvezi s cerkvenimi obredi in krščansko vero. Najprej se je razpravljalo o sv. krstu [„*requisitum est primum de sacro regenerationis lavacro*“], kdaj naj se praviloma [„*principaliter*“] in kdaj pa izjemoma [„*specialiter*“] deli katehumenom. Poudarjali so, da le dvakrat v letu naj se praviloma krščuje, namreč o veliki noči in o binkoštih. Trikrat naj se krščenec potopi v vodi, kar pomenja, da je Gospod tretji dan potem, odkar je bil pokopan, vstal od mrtvih. V slučajih smrtne nevarnosti se sme krstiti v vsakem času; isto velja tudi za takrat, ko se oblega kako mesto, ali pa, če je nevarnost, da bi se ladja potopila, ali pa, če preti zaprtija v ječi.

Nato se je govorilo o tem, ali naj se pri poganskih narodih, katere je treba še le pripeljati k pravi veri, tudi le dvakrat na leto krščuje. Reklo se je, da tu so drugačnejše razmere. Posebno obrski narod je neotesan, nerazumen, nekako bedast, brez vsake omike ter nesposoben, da bi spoznal božje skrivnosti [„*haec autem gens bruta et inrationabilis vel certe idiotae et sine litteris tardior atque laboriosa ad cognoscenda sacra mysteria invenitur*“.] Tako ljudstvo je treba prej podučiti v sveti veri. To je zapovedal sam Gospod svojim učencem z besedami: „Učite vse narode“, potem še le „krščujte jih v imenu Očeta, Sina in sv. Duha“, in na zadnje „učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal.“ Iz tega sledi, da je treba katehumene najprej podučiti v verskih resnicah, potem jim podeliti sveti krst in nato jih navajati k pobožnemu življenju.

---

gove osebne nasvete. Da imamo tu opraviti z zapisnikom, to med drugim kažejo izrazi „requisitum est“, „inventum est“, „placuit“, še bolj pa to, da Pavlin na koncu svojega spisa trdi, da je bil „horum venerabilium fratrum socius et auditor“. Zapisnik je bil spisan na podlagi pogovorov navzočih škofov (cfr. p. 313: „definitum quippe est in superiore locutione“). Ko so zbrani škofje o sv. krstu dovolj razpravljali, so se lotili še drugih točk, kar Pavlin tudi na koncu svojega spisa poudarja z besedami: „De his igitur ita satis dixisse sufficiat. Nunc autem ad alia festinantes . . .“ Mogoče je, da so pri drugih točkah, o katerih so se posvetovali, imeli tudi druge zapisnikarje. Verjetno je, da so razpravljali tudi o vprašanju, kako naj bi se novo misijonsko okrožje razdelilo med oglejsko in solnograško cerkev. (cfr. Gruden v Dom in Svet-u za leto 1902, str. 152.)

Poduk naj bode mil in prizanesljiv, ne pa begajoč. Strah pred peklom, groza pred krvavim mečem ter sila naj ne tirajo ljudi h krstnemu kamenu. pač pa naj se krstijo takrat, ko bodo to sami želeli. Dotični duhovnik naj določi, kako dolgo je treba pri njih s svetim krstom čakati. Priprava za sv. krst naj traja več kakor sedem dni, a manj kakor 40. Da bi se krščevalo pri teh naradih le o veliki noči in o binkoštih, ni mogoče že zarad majhnega števila ondotnih duhovnikov. Vendar naj se sv. krst redoma deli ob nedeljah; izjeme so dovoljene v slučajih smrtne nevarnosti.

Kaka dva, tri ali tudi več tednov naj duhovnik podučuje katehumene. Sedem dni pred sv. krstom naj se krščenec s postom pripravlja na rečeni zakrament. V soboto pred sv. krstom naj se voda blagoslovi in krščenec pomazili s sv. oljem. Pred sv. krstom naj slovesno izpove vero v sv. Trojico ter se odpove vragu in njegovemu napuhu. Nato naj ga duhovnik v imenu sv. Trojice trikrat potopi v vodo. Ko ga je krstil, ga izroči botru.

Pri krščevanju otrok se je treba držati navadnih cerkvenih časov, namreč velike noči in binkoštnega praznika; izjema je le v slučaju smrtne nevarnosti

Tistih, katere so že duhovniki ondotne zemlje [*„a sacerdotibus terrae istius“*][1]) krstili v imenu sv. Trojice, ni treba več krstiti. Isto velja tudi o tistih, katere so krstili kleriki [*„a clericis“*] v imenu svete Trojice s tako vodo, katero je mašnik [*„sacerdos“*] blagoslovil, kar naj dokaže krstitelj ali pa krščenec. Vendar naj takim krščencem duhovnik še položi roke na glavo. — Potem navaja zapisnik nekatere slučaje, v katerih prvi krst ne more biti veljaven ter se mora ponoviti.

Ko so zbrani škofje o sv. krstu dovolj razpravljali, so se lotili še drugih vprašanj [*„nunc autem ad alia festinantes“*].

Podpisan je: *„Paulinus licet indignus servorum Domini ultimus servus, valvicula sanctae et orthodoxae Aquiligensis ecclesiae sedis horum venerabilium fratrum socius et auditor fui.“*

[Mansi, Concil. coll., XIII, 921—926; Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI, 311—318.]

Št. 304.

706, po 10. avgustu.

Alkuin piše kralju Karolu (Velikemu) ter mu čestita, da je podvrgel divje in hrabre Obre, njih ponosne vratove spravil pod jarem svete vere ter njih slepim dušam prižgal luč resnice. [*„Gentes popu-*

---

[1]) Lahko rečemo, da se o krščanskih duhovnikih obrske zemlje pred l. 796. ne more govoriti, pač pa o duhovnikih karantanske zemlje. Misliti nam je tedaj tu na duhovnike, ki so živeli in krščevali med Slovenci.

losque Hunorum, antiqua feritate et fortitudine formidabiles, tuis suo honori militantibus subdidit sceptris; praevenienteque gratia colla diu superbissima sacra fidei iugo devinxit et caecis ab antiquo tempore mentibus lumen veritatis infudit".] Sedaj naj preskrbi novemu ljudstvu pobožnih pridigarjev, kateri naj bodo lepega obnašanja, podučeni v sveti veri, vzgojeni po evangelskih naukih ter bi po vzgledu svetih aposteljnov z navdušenjem oznanjevali božjo besedo.

Premisli naj prej, če kaže, da se neomikanim narodom takoj v začetku naložé desetine tako, da se popolnoma izterjajo v vsaki hiši. Preudariti je treba, so li aposteljni, katere je Kristus poslal po svetu pridigovat, zahtevali desetine. Pobiranje desetin sicer množi naše imetje; a boljše je, da jih nimamo, kakor pa, da bi pri tem vera trpela. Še tisti, ki so rojeni, vzgojeni in podučeni v katoliški veri, neradi dovoljujejo, da se jim desetine nalagajo; a mnogo bolj so proti temu tisti, ki so ravnokar sprejeli vero. Še le potem, ko se je njih (Obrov) vera utrdila, jim je mogoče dati strožjih ukazov, katerih se prava krščanska duša ne ustraši.

Tudi je paziti na to, da se v redu vršita verski poduk in pa sveti krst. Človeka je treba prej podučiti v katoliški veri, potem še le pride krst. Zato naj verski oznanjevalci postopajo tako, kakor je že sveti Avguštin pisal v svoji knjigi „De catecizandis rudibus". Najprej je treba podučiti človeka o neumrjočnosti duše, o prihodnjem življenju ter o plačilu dobrih in slabih del. Potem o tem, da ve, zarad katerih grehov zasluži človek večne kazni in zarad katerih dobrih del dobi večno izveličanje. Temu naj sledi poduk o sv. Trojici, o prihodu Kristusovem na ta svet, o njegovem trpljenju, vstajenju in vnebohodu ter o poslednji sodbi. Ko je človek dovolj podučen, naj se krsti. A tudi potem naj se mu večkrat oznanja božja beseda.

Datum manjka [1])

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 187. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI. (Mon. Alcuiniana), 307, ep. 67. — MG. Epist., IV, 157, ep. 110.]

Št. 305.

796, po 10. avgustu.

Alkuin piše svojemu prijatelju in kraljevemu komorniku Megenfridu [„*amico et regalis palatii arcario Megenfrido*"] [2]) ter ga izpod-

---

[1]) Da je bilo to pismo spisano po 10. avgustu 796., je razvidno iz nekega pisma, katero je Alkuin poslal solnograškemu škofu Arnu. (Gl. št. 306.)

[2]) Ta Megenfrid ali Meginfried se omenja že leta 791., ko je šel s frankovsko vojsko nad Obre. (Gl. št. 280.) Ann. Einh. ga imenujejo „camerarius". Alkuin pravi o njem, da je bil „regalis palatii arcarius" in pa „dispensator thesaurorum" (oskrbnik zakladov).

buja, da bi opomnil kralja Karola, da bi ta poslal miroljubnih in pametnih pridigarjev, ki naj bi poganske (Obre) učili sveto vero. [„*Unde et praedicatores paganorum populum pacificis verbis et prudentibus fidem docere debent.*"] Ko so pogani sprejeli vero in krst, naj se jim dajejo le mile zapovedi, ker njih duše še niso utrjene. Od Boga izvoljeni oznanjevalec vere naj v korenu zatre vsako lakomnost; uduši naj vsako pohlepnost ter naj samo iz ljubezni do Kristusa oznanjuje božjo besedo. Božji učitelji naj bodo vzgojeni po apostolskih zgledih; oni naj bodo oznanjevalci, ne pa roparji [„*sint praedicatores, non praedatores*"]. Alkuin pravi, da mu piše zato, da bi (Megenfrid) s svojimi opomini koristil tistim, kateri želé slišati njegov nasvet.[1])

Datum manjka.[2])

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 204. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 318, ep. 69. — MG. Epist., 159, ep. 111.]

Št. 306.

796, po 10. avgustu.

Alkuin piše solnograškemu škofu Arnu ter mu naznanja, da je prejel njegovo pismo. Rešil ga je (Arno) velike skrbi, ko mu je naznanil, kaj se je izvršilo na obrski zemlji [„*quid in Avaria gestum est*"]. Kar se tiče njegovih sinov[3]), katere mu je hvalil in ki že koristijo[4]), se bode prepričal o njih, da so še boljši, ter jih priporočil kralju. [„*De filiis vero tuis, quos mihi conmendasti, et iam proficiunt donante Deo, et meliores eos accepturus eris vel commendaturus domno regi.*"]

Alkuin potem prosi Arna, da bi kaj storil za dušo (yorškega) nadškofa Eanbalda (I.).[5])

Naročil mu je bil (Arno), da bi (Alkuin) kaj pisal, kako naj se med pogani vera oznanjuje. A ker je čas prekratek in se nositelju (pisem) mudi, zato mu za sedaj ne more tega storiti. Da mu pa ustreže, mu pošilja pismo, katero je malo dni prej o istem predmetu spisal za kralja.[6])

---

[1]) Tu nam je v prvi vrsti misliti na kralja Karola.

[2]) Vsebina tega pisma kaže, da je bilo spisano takrat, kakor pismo do kralja Karola. (Gl. št. 304.)

[3]) Prav za prav Arnovih učencev, ki so s svojim škofom šli Obrom oznanjevat sveto vero.

[4]) To je, da že razširjajo sveto vero.

[5]) Yorški nadškof Eanbald I. je umrl dne 10. avgusta leta 796. Iz omenjenega stavka sledi, da je bilo to pismo spisano po rečenem dnevu.

[6]) Namreč pismo, katero je pod št. 304. Iz navedenih besed sledi, da je Alkuin spisal za kralja Karola dotično pismo po 10. avgustu leta 796.

Kadar bode čas ugoden, mu hoče natančnejše pisati o rečeni zadevi.[1]) Za sedaj naj ima to pismo, dokler ne dobi daljšega, ki ga poduči, kako je treba učiti sveto vero.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat, C, col. 191. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 323, ep. 70. — MG. Epist., IV, 162, ep. 112.)

Št. 307.

796, po 10 avgustu

Alkuin piše (solnograškemu) škofu Arnu [*„praesuli Aquilae"*], kako naj med Obri oznanjuje sveto vero. V pismu, katero je precej obširno, pravi, da najprej je treba učiti ljudi v katoliški veri, potem pride krst in nato naj se krščenci še podučujejo v evangeljskih naukih. Po tem redu naj se postopa pri odrastlih ljudeh. Kar pa se tiče otrok, je cerkev dovolila, da v njih imenu drugi ljudje pri krstu napravijo obljubo. Ako ne bi bilo tega, koliko otrok bi bilo pogubljenih. Sveti Avguštin uči, da naj ljudje prostovoljno sprejemajo sveto vero, ne pa primorani. Kako je mogoče siliti človeka, da bi veroval, česar ne veruje? S tistimi, kateri so še le postali kristjani, je treba mehko postopati, da ne bi jih prevelika strogost odtujila novi veri.

Datum manjka.[2])

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 192. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 325, ep. 71. — MG. Epist., IV, 163, ep. 113.]

Št. 308.

796. Čedad.

Oglejski patriarh Pavlin je v Čedadu zbral sinodo in njene seje so bile v cerkvi Marije Device v navzočnosti precejšnjega števila škofov in duhovnikov. Zunaj pred cerkvenimi vrati je bila zbrana velika množica ljudi. Na sinodi patriarh navede vzroke, zakaj že ni prej imel zborovanja. Zadržavali so ga mnogoteri opravki; na mejah njegove patriarhije so vihrale neprestane vojske[3]); on sam se je udeležil večkrat sinod, katere je sklical frankovski kralj Karol[4]). Sedaj pa, ko je potihnil bojni hrup, mu je mogoče zbrati okoli sebe svoje brate (škofe) na posvetovanje, da bi se nato še z večjo gorečnostjo poprijeli dela, katerega je če dalje več.

---

[1]) Gl št. 307.
[2]) Zastran datiranja gl. št 306.
[3]) Obrske vojske. Gl. št. 273, 280, 293, 301.
[4]) Namreč leta 792. v Reznem (gl. št 282) in leta 794. v Frankfurtu (gl. št. 288).

Potem so prišle na vrsto razprave o **verskih dogmah.** Nasproti krivovercem so trdili na sinodi zbrani očetje, da izhaja sveti Duh od Očeta in Sina. Gledé učlovečenja Jezusa Kristusa sta učila Elipand, škof toledski, in Feliks, škof urgelski, da je Kristus po svoji božji naturi pravi sin božji, po svoji človeški naturi pa le posinovljenec. Pavlin in njegovi škofje so zavrgli ta nauk, opiraje se na besede svetega pisma ter na sklepe občnih cerkvenih zborov v Nicaeji in Carigradu.

Ko je bila razprava o verskih dogmah končana, so sprejeli še 14 točk o **cerkveni disciplini.** Glavnejše stvari naj tu sledé:

1) Duhovniki naj živé pobožno in denar jih ne sme omamiti, da bi zanj delili darove svetega Duha.

2) Oni naj bodo dobri pastirji in svoji čredi naj svetijo kakor luč.

3) Njih življenje naj bo zmerno v jedi in pijači.

4) Prepovedano jim je imeti in vzdržavati v svojem stanovanju osebe ženskega spola; tudi sorodnic ne, ker zarad njih potem prihajajo v hišo tudi druge ženske.

5) Po posvetnem blagu naj ne hrepené preveč, da se jim bode lažje bojevati zoper izkušnjave.

6) Tudi naj ne iščejo posvetnega razveseljevanja, h kateremu se prištevajo lov, posvetne pesmi itd.; pač pa naj rajši popevajo svete pesmi in čitajo dobro spise.

7) Nihče naj se ne predrzne brez patriarhove vednosti obsoditi kakega škofa, duhovnika, dijakona ali pa opata (arhimandrita).

8) Zakoni se ne smejo sklepati na skrivnem in v naglici, da se odvrne protipostavna možitev in ženitev med sorodniki; pač pa je treba, da se po sklenitvi zakonske pogodbe nekoliko počaka in da se povabijo k poroki sosedje in starejšine dotičnega kraja, ker poznajo ženinov in nevestin rod. Tudi se mora vse naznaniti duhovniku tiste fare. Ako se dva zakonska nista ravnala po kanoničnih postavah, bodisi da sta v sorodstvu, ali pa da je bila njuna poroka skrivna in protipostavna, se morata ločiti, delati pokoro in se v drugič ne več omožiti, oziroma oženiti. Otroci nepostavnega zakona so brezpravni in ne morejo podedovati po svojih stariših.

9) Prepovedan je zakon mladim ljudem, ki še niso dosegli godnosti, kakor tudi dvema takima, katerih starost je prerazlična.

10) Mož se ne sme v drugič oženiti, dokler živi njegova žena, ki je postala prešestnica; ženi prešestnici pa tudi po moževi smrti ni dovoljena zopetna možitev.

11) Ako se je kaka oseba moškega ali pa ženskega spola odločila za vedno devištvo in v znamenje tega dobila črno obleko, ne sme odstopiti od svojega sklepa, če tudi je duhovnik še ni posvetil. Ako bi se na skrivnem pregrešila ali pa javno poročila, naj dela pokoro ves

čas svojega življenja. Tudi ne sme brez papeževega dovoljenja prejemati svetih zakramentov razen na smrtni postelji. Črno obleko sme premeniti le z dovoljenjem svojega škofa.

12) Vstop v ženski samostan imajo moški le takrat, kadar bi bila največja sila, in tudi duhovniki, dijakoni in opatje smejo iti noter na obisk ali pa pridigovat le s škofovim dovoljenjem. Opaticam in drugim nunam ni dovoljeno iti na božjo pot v Rim ali pa v druge svete kraje, ker bi bilo brezvestno, da bi morale zarad tega priti na poti v dotiko z moškimi.

13) Zvečer pred nedeljo naj bodo večernice. Ob nedeljah je treba praznovati, vzdržati se vsakega greha, dela in hotljivosti, iti v cerkev in moliti. Isto velja o praznikih. Duhovniki naj o takih dneh s pridigami poučujejo ljudstvo.

14) Cerkvi naj se odrajtujejo desetine in prvine [„*primitiae*"].

„*Anno igitur felicissimo principatus eorum* (*sc. Caroli et Pippini*) *tertio et vicesimo et 15. canonicis siquidem evocatum syllabis fraternum quorumdam episcoporum contubernium Forojulium muncipium metropolim Aquilejensem veneranter coacervatum convenit.*" [1])

[Mansi, Concil. coll., XIII, 833—853.]

Št. 309.

Najbrže leta 796.

Oglejski patriarh Pavlin piše (frankovkemu) kralju Karolu [„*domno Carolo divina coronante clementia regi*"] obširno pismo ter mu naznanja, da je tam, kjer ima svojo stolico [2]), sklical cerkveni zbor [„ . . . *in hac, cui Deo auctore licet indignus indignoque famulatu deservio, sede, concilium habitum alti* [3]) *fuisse sub nomine regis*"]. Sedaj mu hoče v tem pismu o tej sinodi nekoliko poročati. Ko so se duhovniki sešli, so večkrat z največjo natančnostjo pretresovali razne točke dnevnega reda, ki so se nanašale na pravo vero, na njeno veljavo, na stvari, katere jej škodujejo, na razne prošnje in pritožbe itd. Sedaj prepuščajo njemu (kralju), da razsodi, kako vrednost imajo njih sklepi. Pavlin prosi kralja, da bi mu to, kar mu ugaja ali pa ne ugaja,

---

[1]) Pri tem datiranju nam je misliti na 23. leto Karolovega vladanja v Italiji, katero se je pričelo že leta 773. ter na 15. leto Pipinovega, ki je leta 781. postal kralj italski. Mansi misli, da je bila ta sinoda že leta 791., kar pa ni resnično.

[2]) Pavlin je imel svojo stolico v Čedadu.

[3]) Beseda „alti" je nekatere pisatelje premotila, da so mislili, da je bil ta zbor v Altinu. Mansi (Concil. coll., XIII, 827) je dokazal, da ta sinoda ni bila v Altinu, temuč v Čedadu in sicer takrat, ko je bil Karol Veliki še kralj, ne pa cesar. Ker vemo, da je Pavlin sklical eno sinodo v Čedad leta 796., smemo misliti, da je to pismo nastalo takrat, ko je bilo zborovanje končano.

naznanil v svojem pismu. Vedeti je treba, da mu je hotel s svojimi enakomislečimi sufragani objaviti sklepe rečene sinode ne kot obče-veljavne, pač pa kot take, ki so le lokalnega pomena [„... *quoniam huius statuta concilii, non quasi generalia, sed localia vel etiam specialia, cum provincialibus istius sedis consentaneisque episcopis aequum ratumque prospeximus delegare*"]. On (kralj) in njegovi fevdniki jih lahko odobré ali pa tudi ne; zahvala gre vsem tistim, ki jih bodo presojali.

Datum manjka.

[Baronius, Annal. eccles. ad a. 802, n. 7 [začetek in konec]. — Baluzius, Miscellanea, VII, 6—13. — Mansi, Conc. coll., XIII, 829—833. — Madrisius, S. Paulini opera, 191—193. — Cappelletti, Le chiese d'Italia, VIII, 94—98. — Migne, Patrolog., Ser. lat., XCIX, 511—516. — M G. Epist., IV, 517—520.]

Št. 310.

796, proti koncu leta.

Alkuin piše frankovskemu kralju Karolu ter ga med drugim prosi, da bi se spominjal (obrskih) ujetnikov sedaj, ko je njegov sin Pipin pri njem,[1]) zarad velike milosti, katero mu je Bog izkazal, da mu je pomagal zoper Obre. [„*Domine mi, memor sit pietas vestra captivorum, dum est Pipinus tuus tecum, propter gratiarum actiones mirabilis beneficii, quod vobiscum de Hunis divina fecit clementia.*"]

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 196. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 342, ep. 76. — MG. Epist., IV, 173, ep. 118.]

Št. 311.

796, proti koncu leta.

Alkuin piše Pipinu, sinu (kralja Karola), ter se zahvaljuje njemu in njegovemu očetu, da sta uslišala njegovo (Alkuinovo) prošnjo ter osvobodila (obrske) ujetnike. [„*Gratias agimus benevolentiae tuae, simul et pietati domni regis, qui pie consentit petitioni (de) redemptione captivorum.*"] S takimi deli si zaslužita božji blagoslov ter dosežeta državi trajno srečo.

Datum manjka.[2])

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 197. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 342, ep. 77. — MG. Epist., IV., 174, ep. 119.]

---

[1]) Pipin, sin Karola Velikega in kralj italski je prišel proti koncu leta 796. iz Panonije k svojemu očetu v Aachen. (Gl. št. 301.)

[2]) To pismo je bilo brez dvoma nekaj časa pozneje spisano, kakor pismo pod št. 310.

Št. 312.

797.

V tem letu je bil kralj Pipin z bavarskimi in langobardskimi četami poslan nad Slovane,[1]) katerim je opustošil njih zemljo. Furlanski vojvoda Erik je pa peljal vojsko, sestavljeno iz Langobardov in Frankov, nad Obre, kateri so se iz nova izneverili frankovski oblasti. Erik jih je premagal ter se v drugič polastil njih zemlje. Obri so se morali podati ter iskati milosti pri zmagovalcu. Meseca novembra so poslali svoje poslance z bogatimi darili h kralju Karolu v Herstelle pri Wezeri.

Ann. Alam. ad a. 797 (MG. SS., I, 48): „Pipinus cum Baguariis et quosdam de Langobardis super Sclavos, terram devastavit, et cum pace reversus est ad patrem suum domnum regem Karlum .... Ericus cum quibusdam Francis et Langobardis in Wandalis prelium commisit, victoriam cepit, terram ipsam cum dominatione domni regis Karoli conquisivit."

Ann. Guelf. ad a. 797 (ibid., I, 45): „... et transmisit (sc. Karolus rex) Pippinum cum hoste[2]) in Wenedum, et aliam hostem in Hunia."

Ann. regni Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 797 (ed. F. Kurze, p. 102): „Et Novembrio mense mediante ad hibernandum cum exercitu Saxoniam intravit positisque castris apud Wisoram fluvium locum castrarum Heristelli vocari iussit. Illuc legati gentis Avarorum cum muneribus magnis venerunt."

Ann. Einh. ad a. 797 (ed. F. Kurze, p. 103): „Illuc (sc. in Heristelli) Pippinum de Italia .... regressum ad se venire iussit, ibi legatos Hunorum cum magnis muneribus ad se missos audivit et absolvit."

Cf. **Monachus Sangallensis de Carolo M.**, lib. I, c. 27 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 658): „Ne vero ab imperitis arguar imperitiae, quia mare, quod nomine gurgitali maximus appellavit imperator, inter nos et Grecos ex eius ore situm retulerim, noverint qui volunt: adhuc Hunos et Bulgares et plures alias immanissimas gentes intactas et integras iter ad Greciam terrestre negare. Quas tamen postea bellicosissimus Karolus vel terrae coaequavit, ut omne Sclavorum genus et Bulgarum, vel penitus eradicavit, ut ferreorum adamantinorumve progeniem et nomen Hunorum."

Št. 313.

798, pred 20. aprilom.[3])

Solnograški škof Arno se je z mnogimi drugimi poslanci napotil v Rim, kjer ga je papež Leon III. povzdignil za nadškofa ter mu podelil palij.

---

[1]) Brez dvoma nam je tu misliti na Južne Slovane. To je razvidno že iz tega, da so bili razen Bavarcev tudi Langobardi nad nje poslani. Slovenci niso bili, ker so bili takrat že Frankom podložni, pač pa njih sosedje Hrvatje. Kakor se kaže, so se Slovani in Obri med seboj podpirali, ko so se oboji v istem času uprli frankovski oblasti. Vidi se, da so bili Obri in Slovani Frankom nasprotni.

[2]) Hostis = vojska, armada.

[3]) Zastran datiranja primerjaj št. 314.

Ann. Iuvav. mai. a. 798 (MG. SS., I, 87): „Domnus Arn episcopus cum magna legatione ad Romam, et ibidem a Leone papa pallium accepit et archiepiscopus constituitur.“

Ann. Iuvav. min. a. 797 [1]) (MG. SS., I, 89): „Arn episcopus et multi alii cum eo missi in Roma, et ibi pallium suscepit.“

Ann. s. Emmer. Ratisp. mai. a. 798 (MG. SS., I, 93): „Arn archiepiscopus factus est “

Auctar. Garst. a. 800 [2]) (MG. SS., IX, 564): „Et Arn archiepiscopus pallium accepit a Leone papa.“

Št. 314.

798, dné 20 aprila. Rim.

Papež Leon (III.) piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*Arnoni archiepiscopo ecclesie Juvauensium que et Petena* [3]) *nuncupatur, provinciae Baiovuariorum*“] ter ga izpodbuja k vztrajnemu naporu. Mesta, katero je dosegel, ni sprejel, da bi počival, pač pa, da bi delal. S svojo besedo naj utrjuje srca vernikov, nevernike pa naj pridobiva k pravi veri. Prizadeva naj se, da tega ne doseže samo s pridigami, temuč tudi z dobrimi zgledi. Palij, katerega je dobil od apostolskega stola, naj rabi tako, kakor njegovi predniki, namreč iz zakristije do oltarja [„*a sacrario usque ad sacrum altare*“] in od oltarja do zakristije. Papež pravi v pismu, da je zvedel, da se duhovniške službe [„*sacri ordines*“] v njegovih pokrajinah oddajajo za plačilo [„*cum datione commodi*“] Ta napaka se med podrejenimi duhovniki vrši še v večji meri. Kdor je s kupčijo kaj dosegel, je pripravljen, da to tudi drugim proda. Zato ga prosi in opominja (papež), da bi ga (Arna) pri izbiranju duhovnikov ne premotili ne kako plačilo, ne kako prijateljstvo in ne kake prošnje, pač pa naj bi dobil tako službo le tisti, katerega priporočata njegova nravnost in marljivost.

„ . . . . *in mense Aprili, indictioni VI. — Data epistola XII. Kalendas Maii . . . . Deo propitio pontificatus domini nostri in apostolica sanctissima beati Petri sede tertio atque domini Karoli excellentissimi regis Francorum et Langobardorum et patricii Romanorum a quo coepit Italiam, anno XXV., indictione VI.*“ — „*Officium sacerdotis.*“

---

[1]) Tu je napačna letnica, kakršnih je več v teh analih.

[2]) Tudi tu je napačna letnica.

[3]) Mnogo mož je že hotelo besedo „Petena“, ki se nahaja v treh listinah, razložiti (cfr. Huber v Archiv f. Kunde österr. Gesch., str. 82—96), a reči moram, da mi nobena razlaga popolnoma ne ugaja.

[Prepis na pergamentu iz 11. stoletja v c. kr. državnem arhivu na Dunaju. — (Kleimayrn), Nachrichten von Juvavia, Anh., 53, št. 12. — Zahn, Urkb. d. H. Steierm., I, 1, št. 1. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2498 (1910).]

Št. 315.

798, okoli 20. aprila.

Papež Leon (III.) piše bavarskim škofom, namreč Alimu säbenskemu [1]), Attonu freisinškemu [2]), Adalwinu rezenskemu [3]), Waltriku pasovskemu in Sintpertu neuburškemu [4]) [*„Alim ecclesiae Sabionensis seu Attoni ęcclesiae Frigisingae ac simul Adalwino ęcclesiae Reginensis, necnon Waltrico ęcclesiae Pataviensis et Sintperto ęcclesiae Niwinburcgensis, provinciae Baiowariorum episcopis“*] ter jim naznanja, da je z veseljem prejel njih pisma, v katerih so prosili, da bi v bavarski deželi postavil nadškofa. Ker je frankovski kralj Karol popolnoma uredil to pokrajino (v političnem oziru), spodobi se, da se ravno to zgodi tudi v cerkvenem. Naznanja jim, da je s privoljenjem kralja Karola za nadškofa postavil pobožnega in v svetem pismu jako izvedenega Arna, škofa solnograške cerke [5]) [*„videlicet Arnonem ecclesiae Iuvavensium, quę et Pętena nuncupatur“*], ter mu dal palij z ukazom, da naj skrbi za vse cerkve, katere se nahajajo v njegovi nadškofiji [6]) [*„ut secundum canonicas institutiones omnes ęcclesias superius nominatas vestras cum diocesibus illi subiectas canonice valeat adminiculo impertire . . .“*]

Datum manjka [7]). — *„Dilectionis vestrae.“*

[Hund-Gewold, Metropolis Salisburgensis, (ed. 1582) I, 4; (ed. 1620) I, 4. — Mezger, Histor. Salisburg., 1009. — (Kleimayrn), Juvavia, Anh., 51, št. 10. — Hansiz, Germ. sacra, II, 106. — Migne, Patrolog., Ser. lat., CXXIX, col. 970. — Zahn, Urkb. f. Steierm., I, 3, št. 2. — MG. Epist., V, 58, št. 3. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2495 (1907).]

Št. 316.

798, okoli 20. aprila.

Papež Leon (III.) piše frankovskemu kralju Karolu ter mu naznanja, da je po njegovi želji, katero je čul iz ust njegovih poslancev,

---

[1]) Sabiona (Säben) je tik Brixena na Tirolskem. V desetem stoletju so škofovski sedež prestavili iz Säbena v Brixen.

[2]) Freisinški škof Atton je vladal od leta 784—810.

[3]) Rezenski škof Adalwin je pastiroval od 792. pa do 816. ali pa 817.

[4]) Neuburg je ob Donavi od Ingolstadta proti zahodu.

[5]) Škof Arno se je takrat kot poslanec kralja Karola mudil v Rimu.

[6]) Tudi velik del slovenske zemlje je v cerkvenem oziru spadal pod solnograškega škofa, oziroma nadškofa.

[7]) Kdaj je to pismo nastalo, je razvidno iz št. 314.

posebno pa iz ust opata Fardulfa [1]), povzdignil škofa Arna v nadškofa čez bavarsko pokrajino ter mu dovolil rabo palija.

Datum manjka.[2]) — „*Dum per vestra.*“

[(Kleimayrn), Juvavia, Anh., 52, št. 11. — Zahn, Urkb. d. H. Steierm., I, 4, št. 3. — MG. Epist, V, 59, št. 4. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2496 (1908).]

Št. 317.

Okoli 798.

Alkuin piše (oglejskemu) patriarhu Pavlinu [„*Paulino patriarchae*“] ter pravi o njegovih pismih, da se mu zdé slajša kakor satovje. Pregledal je njegov (Pavlinov) spis o sveti veri [„*sacratissimae fidei vestrae libellum*“][3]), ki se odlikuje po mirnosti, ljubeznivi zgovornosti in istinitem mišljenju. Njegova duša ga je bila jako vesela. Spis se mu je zdel podoben rajskemu studencu, iz katerega tekó štiri reke kreposti, ki ne namakajo samo italskih travnikov [„*Ausoniae prata*“], temuč vso krščansko zemljo. Rečeno delo je mnogim koristno in jako potrebno, ako hočejo katoliško vero prav spoznati. Dolgo je želel (Alkuin) in večkrat svetoval kralju, da bi v razumljivem in lepem jeziku dal spisati izpoved katoliške vere [„*symbolum catholicae fidei*“] na list ter to izpoved potem poslal vsem duhovnikom po posameznih farah raznih škofij, da jo čitajo in se je naučé na pamet. Tako bi se zgodilo, da bi se v različnih jezikih povsod glasila ista vera.

Kar je želel (Alkuin), to je on (Pavlin) izvršil.[4]) Zato dobi pri Bogu plačilo, pri ljudeh pa zahvalo.

Dalje piše Alkuin, da se je sedaj na španski zemlji vzdignila stara kača ter hoče k prejšnji zlobnosti dodati še novega strupa. Mrzel veter udarja na trdno steno katoliške cerkve ter hoče premeniti sedanjo navado pri sv. krstu. Alkuin pravi, da je treba pri sv. krstu krščenca trikrat v vodo pomočiti, ne pa samo enkrat [5]) Tudi razjasnjuje še nekatere druge dvomljive točke.

---

[1]) Fardulf je bil opat v St. Denis-u blizu Pariza. On in pa solnograški škof Arno sta se z drugimi možmi vred v imenu svojega kralja kot njegova poslanca v začetku leta 798. napotila v Rim.

[2]) Zastran datiranja primerjaj št. 314.

[3]) Giannoni (Paulinus II. Patr. von Aquileja, str. 76) pravi, da ta „fidei libellus“ je Pavlinova „regula fidei“, ne pa njegov tri knjige obsegajoči „libellus Felicianus“.

[4]) Namreč to, da je sestavil simbol katoliške vere.

[5]) O istem predmetu govori Alkuin še natančnejše v svojem pismu do menihov v Septimaniji. (MG. Epist. IV, ep. 137; Jaffé, ep. 93.) Kaže se, da sta bili obe ti dve pismi spisani okoli leta 798.

Proti koncu Alkuin pozivlje Pavlina, da bi, ker je dovolj učen, z enim mahljajem resnice razdrobil Filistejce, ki zasramujejo vojsko živega Boga.[1]) Nanj (na Pavlina) so uprte oči vseh. On je goreča in razsvetljujoča luč, katere se vsi veselé.

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 341. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 392, ep. 94. — MG. Epist., IV, 220, ep. 139.]

Št. 318.

798, po 20. aprilu.

Ko je papež Leon III. povzdignil solnograškega škofa Arna v nadškofa ter mu izročil tudi palij[2]), je ta zapustil Rim, da bi šel h kralju Karolu ter mu poročal o svojem poslanstvu. Med potjo ga je srečal unstran reke Pada kraljev poslanec, izročil mu pismo ter mu v imenu svojega gospoda ukazal, da naj gre kar naravnost med Slovence, katerim naj oznanjuje božjo besedo ter se ob enem prepriča, kako je njih mišljenje. Arno tega takrat ni mogel storiti, ker je moral prej s kraljem govoriti. Hitro se torej napoti k njemu[3]) ter mu pové, kar mu je naročil rimski papež. Ko je to storil, mu je kralj osebno rekel, da naj gre med Slovence, skrbi kot škof po njih zemlji za božjo službo ter s pridigami potrjuje ljudstvo v veri in krščanstvu. Ko je Arno prišel na slovensko zemljo, je to tudi storil ter med Slovenci posvečeval cerkve, postavljal mašnike in s pridigami učil ljudstvo.

Conv. Bag. et Carant. c. 8 (MG. SS., XI, 9, 10): „Interim contigit anno videlicet nativitatis Domini 798, Arnonem iam archiepiscopum a Leone papa accepto pallio remeando de Roma venisse ultra Padum eique obviasse missum Caroli cum epistola sua, mandans illi ipso itinere in partes Sclavorum ire et exquirere voluntatem populi illius et praedicare ibi verbum Dei. Sed quia hoc facere nequivit antequam responsum referret suae legationis, festine perrexit ad imperatorem, et retulit ei quicquid per eum domnus Leo papa mandavit. Post expletam legationem ipse imperator praecepit Arnoni archiepiscopo pergere in partes Sclavorum et providere omnem illam regionem et ecclesiasticum officium more episcopali colere, populosque in fide et christianitate praedicando confortare. Sicuti ille fecit illuc veniendo consecravit ecclesias, ordinavit presbyteros, populumque praedicando docuit."

---

[1]) V mislih ima tu španske razkolnike.

[2]) Dne 20. aprila leta 798. je papež Leon III. s posebnim pismom naznanil nadškofu Arnu, da mu podeljuje palij (gl. št. 314). Nekoliko prej ga je povzdignil v nadškofa (gl. št. 313).

[3]) Arno se je napotil h kralju Karolu, kateri se je takrat najbrže mudil v Aachenu. Prej ko ne je meseca junija Arno hodil čez Alpe (cfr. št. 319), meseca julija pa se je menda že povrnil iz Rima v Nemčijo (cfr. št. 321).

Št. 319.

798, meseca junija.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*amantissimo Aquilae*“], da bi rad slišal veselo novico, da je prekoračil Alpe ter prišel v Recijo.[1]) Željno pričakuje, kaj mu pove o cerkvi sv. Pavla[2]) in o rimskih zborih. Zato prosi vse angele v nebesih, da bi njegovega Arna [„*Aquilam meum*“] hitro zdravega in srečnega pripeljali k njemu.

Alkuin pravi, da meseca julija poleti kakor kaka poletenska lastovica na kraljev dvor (v Aachen). [„*Nos vero velut aestiva hirundo ad palatium mense Iulio properamus.*“][3]) Tu ostane, kakor upa, do meseca avgusta, če bode tako všeč Bogu in kralju (Karolu), kateremu hoče povedati, kar bi slišal o njegovi (Arnovi) zaželeni vrnitvi.

Alkuin prosi Arna, da naj, ko prečita to pismo, hitro odpošlje drugo, iz katerega bi (Alkuin) zvedel, kaj stori (Arno) s svojimi tički (učenci), kaj dela in veruje obrska zemlja [„*vel quid Avaria faciat vel credat*“], kaj je rimsko plemstvo zopet iznašlo (zoper papeža Leona III.), kaj je slišal o grški oholosti in pa če mu je prinesel s seboj katere ostanke svetnikov.

Datum manjka.

[Pez, Thesaur. anecdot., II, 1, 5. — Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 190. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 427, ep. 101. — MG. Epist., IV, 235, ep. 146.]

Št. 320.

798, najbrže dne 22. julija.

Alkuin piše frankovskemu kralju Karolu ter izraža svoje veselje, ker hoče (kralj) skrbeti, da se v brambo katoliške vere odgovori na spis (urgelskega škofa) Feliksa, ki ni nikak učitelj, pač pa nekak prekucuh. [„*De libello vero infelicis non magistri sed subversoris placet mihi valde, quod vestra sanctissima voluntas et devotio*

---

[1]) Arno se je napotil v začetku leta 798. v Rim, dobil tu dne 20. aprila palij ter se potem vrnil na Nemško, kamor je prišel najbrže proti koncu meseca julija. Ker se je Alkuin napotil meseca julija h kralju v Aachen, je spisal to pismo najbrže meseca junija rečenega leta.

[2]) Ni prav znano, na katero cerkev nam je tu misliti. Morebiti je bil to samostan sv. Pavla v Cormeri ob reki Indre na Francoskem. Cfr. Simson, Jahrb. des fränk. Reiches, II, 116.

[3]) Da nam je tu treba misliti na kraljev dvor v Aachenu, je razvidno iz pisma pod št. 321, ker v njem našteti kraji, po katerih se je Alkuin mudil, niso od Aachena posebno oddaljeni.

habet curam respondendi ad defensionem fidei catholicae"] Alkuin prosi kralja, da bi po en izvod rečenega spisa poslal papežu, (oglejskemu) patriarhu Pavlinu, (trierskemu) škofu Rihbodu in (orleanskemu) škofu Teodulfu, da bi vsak posebej napravil odgovor. [„*Sed obsecro, si vestrae placeat pietati: ut exemplarium illius libelli domno dirigatur apostolico, aliud quoque Paulino patriarchae; similiter Richbodo, et Theodulfo episcopis doctoribus et magistris, ut singuli pro se respondeant.*"]

Datum manjka.[1])

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 274. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 421, ep. 100. — MG. Epist., IV, 242, ep. 149.]

Št. 321.

798, nekoliko dni pred 4. avgustom.[2])

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*dilectissimo patri Aquilae Transalpino*"] ter izraža svoje veselje, ker je slišal, da se je bajè povrnil (iz Rima) [„*gaudeo, quod vel aliquam famam de vestro adventu audivi*"]. Željno pričakuje, da bi ga videl in poslušal njegove besede. Potem Alkuin naznanja Arnu, da pride prihodnjo soboto, to je dne 4. avgusta, do samostana sv. Amanda[3]) ter ostane tu čez nedeljo, potem hoče štiri ali pet dni preživeti v vasi Baralle[4]), nato se napoti za en teden v Choisy au Bac[5]) in nazadnje k Sv. Lupu[6]). V teh krajih ga dobi (Arno) meseca avgusta in tudi prve dni meseca septembra. [„*Secundum quod iter meum dispositum habeo, volente Deo die sabbati proximo, id est (II) Nonas Augustas*[7]), *ad monasterium Sancti Amandi habemus dispositum venire; et ibi die dominica*

[1]) To pismo je bilo v nedeljo spisano, kakor je razvidno iz enega stavka, ki se v njem nahaja. Dotične besede se glasé: „. . . de psalmis, quos vespertina praesentis diei in capella cantavimus hora." Ta nedelja je bila v drugi polovici meseca julija. (Gl. Jaffé, p. 423, op.; MG. Epist., IV, 243, op.) Zgodovinar Sickel (Alcuinstudien v Sitzungsber. der phil.-hist. Cl. der Wiener Akad., LXXIX) se je odločil za nedeljo, ki je bila dne 22. julija.

[2]) Iz tega pisma je kolikor toliko razvidno, v katerem času se je Arno kot nadškof vračal iz Rima na Bavarsko, da se je potem napotil h kralju Karolu, nato pa šel razširjat krščansko vero med Slovence. (Gl. št. 318.)

[3]) Sedaj Saint Amand, mesto na severnem Francoskem blizu belgijske meje.

[4]) Baralle je od mesta Arras-a proti jugovzhodu, od Saint Amanda pa proti jugozahodu.

[5]) Choisy au Bac je na severnem Francoskem od mesta Compiegne proti vzhodu.

[6]) Samostan sv. Lupa je bil v Troyes-u na Francoskem.

[7]) Števiko „II" pred Nonas Augustas je dostavil Jaffé. Leta 798. je bila sobota dne 4. avgusta = II Nonas Augustas, ne pa Nonas Augustas (= 5. avgusta).

stare; et tunc ad Baralla villam nostram quattuor aut quinque dies remanere, non longe a Sancto Amando, sed quasi quinto decimo miliario; et sic ad Causiaco pervenire et ibi ebdomada stare; et sic ad Sanctum Lupum. Inter haec loca Deo propitio habes me totum Augustum et aliquam partem Septembri mensis."]

Datum manjka.

[Pez, Thesaur. anecdot., II, 1, 7. — Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 235. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 429, ep. 102. — MG. Epist., IV, 245, ep. 150.]

Št. 322.

798, po 13. septembru.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*dilectissimo filio Aquilae*"] ter mu naznanja, da je dobil njegovo pismo dne 13. septembra. Sedaj je (Alkuin) na potu k sv. Martinu (v Tours), kjer hoče čez zimo ostati. Jako želi, da bi ga v rečenem kraju (Arno) obiskal. Tu bi ga vprašal, zakaj mu ne pove, kako ga je papež sprejel, kaj mu je bilo po tistih krajih (po Italiji) všeč, kako se je (oglejski patriarh) Pavlin ž njim pogovarjal in kam se je (potem) obrnil. [„ . . . *vel quomodo Paulinus pater meus egisset vobiscum, et quo se devertisset?*"]

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 237. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 439, ep. 106. — MG. Epist., IV, 255, ep. 157.]

Št. 323.

798.

Obri so legali.[1])

Ann. Alam. ad a. 798 (MG. SS., I, 48): „Wandali mentiti sunt."

Št. 324.

799, najbrže v spomladi.[2])

Ko se je solnograški nadškof Arno vrnil s slovenske zemlje h kralju Karolu (Velikemu), mu je naznanil, da bi bilo jako koristno, ako

[1]) Kakor se kaže, so se v tem letu iz nova vzdignili Obri in Hrvatje, s katerimi so se leto poprej vojskovale frankovske čete (gl. št. 312). Frankovska poveljnika Erik in Gerold sta vsled tega leta 799. morala prijeti za orožje, da bi se vojskovala z nasprotniki, in sicer ta z Obri, oni s Hrvati (gl. št. 326.)

[2]) Teodorik je bil najbrže v začetku leta 799. postavljen za škofa čez Karantanijo in sosednje pokrajine. Na vsak način se je to zgodilo pred 1. septembrom leta 799, ker takrat so Obri ubili grofa Gerolda, t. j. tistega moža, kateri je spremljal rečenega škofa, ko je prvikrat šel med Slovence. Gl. tudi št. 326.

bi namesto njega kdo drug nadaljeval apostolsko delo med Slovenci. Na Karolovo vprašanje, ako li pozna kakega sposobnega moža, ki bi mogel z uspehom delati med rečenim ljudstvom ter ga voditi, odgovori nadškof, da ve za takega človeka. Nato je Arno po želji frankovskega kralja posvetil Teodorika za škofa, katerega sta potem nadškof[1]) in grof Gerold[2]) pripeljala v Slovenijo, priporočila ga ondotnim knezom ter mu v oskrbovanje izročila Karantanijo in sosednje pokrajine na severni strani Drave do njenega izliva v Donavo. Novi škof je dobil oblast, da je po rečeni zemlji s pridigami in podučevanjem delal v korist slovenskega ljudstva, posvečeval postavljene cerkve, nastavljal mašnike ter sploh skrbel za božjo službo tako, kakor v tem oziru predpisujejo kanonične postave. Vendar je moral priznati solnograške nadškofe za svoje višje cerkvene pastirje. Vse to je škof Teodorik izvrševal, dokler je bil živ.

Conversio Bag. et Carant. c. 8 (MG. SS., XI, 10): „Et inde rediens nunciavit imperatori[3]) quod magna utilitas ibi potuisset effici, si quis inde habuisset certamen. Tunc interrogavit illum imperator, si aliquem habuisset ecclesiasticum virum, qui ibi lucrum potuisset agere Deo. Et ille dixit se habere talem, qui Deo placuisset, et illi populo pastor fieri potuisset. Tunc iussu imperatoris ordinatus est Deodericus episcopus ab Arnone archiepiscopo Iuvavensium; quem ipse Arn et Geroldus comes perducentes in Sclaviniam, dederunt in manus principum, commendantes illi episcopo regionem Carantanorum et confines eorum occidentali parte Dravi fluminis, usque dum Dravus fluit in amnem Danubii, ut potestative populum regeret sua praedicatione, et euangelica doctrina doceret servire Deo, et ut ecclesias constructas dedicasset, presbyteros ordinando constituisset, totumque ecclesiasticum officium in illis partibus prout canonicus ordo exposcit perficeret, dominationem et subiectionem habens Iuvavensium rectorum. Sicuti ille fecit quamdiu vixit.“

Excerptum de Karentanis (MG. SS., XI, 14): „Post hunc (sc. Modestum) missus et consecratus est Theodoricus episcopus in presentia Karoli imperatoris ab Arnone archiepiscopo.“

Vita Gebehardi archiep. et succ., c. 6 (MG. SS., XI, 38): „Item ab Arnone primo archiepiscopo Theodoricus episcopus (sc. prelatus est Karentanis).“

---

[1]) Nadškof Arno se je najbrže proti koncu leta 799. vrnil skozi Karantanijo v svojo domovino.

[2]) Grof Gerold je bil brat Hildegarde, soproge kralja Karola, ter od leta 788. naprej oskrbnik na Bavarskem. Dne 1. septembra leta 799. so ga Obri ubili.

[3]) Leta 799. Karol (Veliki) še ni bil cesar, temuč le kralj frankovski in langobardski.

Št. 325.

Najbrže leta 799.

Oglejski patriarh Pavlin spiše zoper krivoverske nauke urgelskega škofa Feliksa tri knjige[1]. V njih je omenil, da se je Feliks že enkrat v njegovi navzočnosti odpovedal svoji zmoti[2], a je pozneje zopet odpadel od prave vere. Oglejski patriarh je v rečenih knjigah dokazoval iz besed sv. pisma in iz citatov cerkvenih pisateljev, da je Kristus pravi sin božji, ne pa samo božji posinovljenec.

[Madrisius, S. Paulini opera, p. 95—168. — Migne, Patrol., Ser. lat., p. 355 sq.]

Cf. Pauli diaconi Continuatio Romana ad a. 794 (MG. SS. rer. Langob., 202); „Nam et Paulinus, vir mire scientie, patriarcha adversum hanc nefandissimam heresim tres libros luculento sermone composuit."

Št. 326.

799, najbrže v poletenskem in jesenskem času.

V tem letu so Obri iz nova postali Frankom nezvesti. Gerold, predstojnik Bavarskega, je bil dne 1. septembra leta 799. v Panoniji ubit, ko je ravno urejeval svoje čete, jahaje pred njimi sem ter tja in izpodbujaje posameznike, hoteč se bojevati z Obri. Ž njim vred sta bila umorjena še dva druga moža. Kdo je to storil, se ne ve. — Erik, vojvoda furlanski, je bil po mnogih bitkah in slavnih zmagah zvijačno ujet in ubit od prebivalcev liburnijskega mesta Trsata[3])

V tem letu je bila osemletna vojska z Obri končana. Koliko bojev je bilo v tem času in koliko krvi se je prelilo, to dokazuje Panonija, katera nima skoraj nič več prebivalcev. Kraj, kjer je bila kakanova prestolnica, je tako zapuščen, da ni videti v njem sledu človeškega bivališča. V tej vojski je bilo uničeno vse obrsko plemstvo. Pobrani so zakladi, katere so Obri že od starodavnih časov sem spravljali, in kolikor je znano, ni še nobena vojska Frankom prinesla toliko bogastva, kakor ta. Dobili so v obrski prestolnici veliko zlata in srebra ter v raznih bitkah mnogo dragocenega plena.

Einhardi Vita Karoli M. c. 13 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 520): „Maximum omnium, quae ab illo (sc. Karolo) gesta sunt, bellorum praeter

---

[1]) Te knjige je patriarh Pavlin najbrže sestavljal in pisal leta 799. Iz nekega Alkuinovega pisma je razvidno, da je Pavlin pričel svoje delo po 22. juliju leta 798. (Gl. št. 320.) Leta 800. so pa bile knjige že končane, kar kaže Pavlinovo pismo do frankovskega kralja Karola. (Gl. št. 335.)

[2]) Gl. št. 282.

[3]) Gl. št. 329.

Saxonicum huic bello successit; illud videlicet, quod contra Avares vel Hunos susceptum est. Quod ille et animosius quam cetera et longe maiori apparatu administravit. Unam tamen per se in Pannoniam — nam hanc provinciam ea gens tum incolebat — expeditionem fecit;[1]) cetera filio suo Pippino ac praefectis provinciarum, comitibus etiam atque legatis perficienda commisit. Quod cum ab his strennuissime fuisset administratum, octavo tandem anno completum est. Quot proelia in eo gesta, quantum sanguinis effusum sit, testatur vacua omni habitatore Pannonia et locus, in quo regia Kagani erat, ita desertus, ut ne vestigium quidem in eo humanae habitationis appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas periit, tota gloria decidit; omnis pecunia et congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt. Neque ullum bellum contra Francos exortum humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati et opibus aucti sint. Quippe cum usque in id temporis pene pauperes viderentur, tantum auri et argenti in regia repertum, tot spolia praetiosa in proeliis sublata, ut merito credi possit, hoc Francos Hunis iuste eripuisse, quod Huni prius aliis gentibus iniuste eripuerunt. Duo tantum ex proceribus Francorum eo bello perierunt: Ericus dux Foroiulanus in Liburnia iuxta Tharsaticam, maritimam civitatem, insidiis oppidanorum interceptus; et Geroldus Baioariae praefectus, in Pannonia cum contra Hunos proeliaturus aciem strueret, incertum a quo, cum duobus tantum, qui eum obequitantem ac singulos hortantem comitabantur, interfectus est. Ceterum incruentum pene Francis hoc bellum fuit et prosperrimum exitum habuit, tametsi diutius sui magnitudine traheretur".

Ann. Einhardi ad a. 799. (ed. F. Kurze, p. 109): „Accepit (sc. rex) etiam tristem nuntium de Geroldi et Erici interitu, quorum alter, Geroldus videlicet Baioariae praefectus, commisso cum Hunis proelio cecidit, alter vero, id est Ericus, post multa proelia et insignes victorias apud Tharsaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum interceptus atque interfectus est."

Ann. reg. Franc. (Ann. Lauriss.) ad a. 799 (ibid., p. 108): „Eodem anno gens Avarum a fide, quam promiserat, defecit, et Ericus dux Foroiulensis post tot prospere gestas res iuxta Tharsaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum oppressus est, et Geroldus comes, Baioariae praefectus, commisso contra Avares proelio cecidit."

Ann. Fuld. ad a. 799 (MG. SS., I, 352): „Ehericus dux Foroiuliensis iuxta Tharsaticam Liburniae civitatem insidiis oppidanorum occisus est: et Geroldus Baioariae praefectus, cum Hunis dimicans interfectus est."

Ann. Alam. ad a. 799 (ibid., I, 48): „Kerolt occiditur."

Ann. Guelf. ad a. 799 (ibid., I, 45): „Erih, Kerolt occisi."

Ann. Weingart. ad a. 799 (ibid., I, 65): „Kerolt occiditur."

Ann. Augien. ad a. 799 (ibid., I, 67): „Gerolt occiditur."

[1]) Gl. št. 280.

Ann. Sangall. mai. ad a. 799 (ibid., I, 75): „Kerolt occiditur."

Ann. Juvav. min. ad a. 799 (ibid., I, 89): „Kerold mortuus."

Monachus Sangallensis de Carolo M., lib. I, c. 34 (Jaffé, Bibl. rer. Germ., IV, 666): „... qui (sc. Adalbertus, pater monachi Werinberti) cum domino suo Keroldo et Hunisco et Saxonico vel Sclavico bello interfuit..."

Poeta Saxo ad a. 799, lib. III, v. 527—536 (ibid., IV, 590):

„Unus erat Baioariae comes isque vocatus
Geroldus; qui, cum, populum defendere Christi
Conatus, bello saevis obsisteret Hunis,
Finivit vitam fragilem sumpsitque perennem.
Italici vero fuerat dux limitis alter
Nomen habens Erichus; qui post bene plurima gesta
Praelia, post crebro sumptos ex hoste triumphos,
Oppugnare Liburnorum contenderat urbem
Tharsaticam; civesque loci, quem robore semper
Invictum novere, dolis ac fraude necarunt."

Epitaphium Geroldi comitis (MG. Poetae Latini aevi Carolini, I, 114):

„Mole sub hac magni servantur membra Geroldi,
Huius iura loci[1]) cunctis qui viribus auxit,
Pannoniis vera ecclesiae pro pace peremptus,
Oppetiit saevo Septembribus ense Kalendis,
Sideribusque animam dedit, artus Saxo fidelis
Abstulit, huc[2]) retulit, dignoque hic clausit honore."

Walahfridi Strabi Visio Wettini, v. 822, 823 (MG. Poetae Latini aevi Carolini, II, 330):

„Bella movet Karolus duros tum Caesar in Hunos,
Hoc cecidit bello, populo certante, Geroldus."

Necrol. S. Galli ad Kal. Sept (MG. Necrol., I, 480): „Transitus Kerolti."

Necrolog. Augiense ad Kal. Sept. (ibid., I, 279) „Keroldus comes."

Št. 327.

799, najbrže proti koncu poletja.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu med drugim tudi to, da je iz njegovih besed zvedel, da je njih (Frankov) malomarnost kriva, ako so izgubili O b r e [„*Hunorum vero, sicut dixisti, perditio nostra*

[1]) Id est Augiensis = Reichenau.
[2]) Sc. Reichenau.

est neglegentia"] [1]) Tudi mu omenja, da so poganske (normanske) ladje napravile veliko škodo na otokih pred akvitanskim pobrežjem.[2])

Datum manjka.[3])

[M i g n e, Patrolog., Ser. lat., C, col. 326. — J a f f é, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana) 511, ep. 127. — MG. Epist., IV, 309, ep. 184.]

Št. 328.

799, po 1. septembru.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*evangelico Aquilae*"] med drugim tudi to, da so kar hipoma pomrli jako hrabri možje,[4]) ki so varovali meje krščanske oblasti in jih razširjevali. Sedaj (Alkuin) ne objokuje samo te škode, pač pa se boji še večje nesreče. [„*Ecce quomodo recesserunt subito viri fortissimi, qui terminos custodierunt, etiam et dilataverunt, christiani imperii. Non solum hoc damnum plangimus, sed maioris periculi signum timemus.*"] Alkuin pravi tudi, da bi mu (Arnu) rad večkrat pisal, ko bi vedel, kje naj ga pismo išče.[5])

Datum manjka.

[M i g n e, Patrolog., Ser. lat., C, col. 308. — J a f f é, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 506, ep. 125. — MG. Epist., IV, 310, ep. 185.]

Št. 329.

799.

Oglejski patriarh Pavlin je v posebni pesmi slavil furlanskega vojvoda Erika, kateri je bil leta 799. pri obleganju Trsata ubit.

Patriarh Pavlin pravi, da naj po Eriku žaluje skalovje ob reki T i m a v i, katero iz devetih izvirov napaja devet rek, a te pa potem požirajo slani valovi Jonskega (Jadranskega) morja. Tudi naj žalujejo za njim Donava, S a v a, Tisa, K o l p a, M u r a, N a d i ž a, K r k a[6]) in

[1]) V tem letu so se Obri zopet izneverili Frankom ter dne 1. septembra ubili Gerolda, predstojnika Bavarskega. (Gl. št. 326.)

[2]) Gl. tudi Ann. Einhardi a. 800; Vita Karoli M., c. 17.

[3]) Iz vsebine tega pisma je razvidno, da je bilo spisano proti koncu poletja leta 799. V tem letu so se Obri na novo spuntali. Normani so opustošili galsko in germansko obrežje. Proti koncu leta pa se je nadškof Arno napotil v Italijo, ko je z drugimi poslanci kralja Karola pripeljal papeža Leona III. v Rim.

[4]) To se nanaša na furlanskega vojvoda Erika, ki je bil pri Trsatu ubit, in na Gerolda, predstojnika Vzhodne krajine, ki je dne 1. sept. 799. izgubil svoje življenje.

[5]) Ker se je v tistem času Arno napotil v Italijo, da bi spremljal papeža Leona III., ni Alkuin vedel, kam naj bi za svojim prijateljem poslal pismo.

[6]) Tu omenjena reka je najbrže Krka na Dolenjskem. (Cfr. Dümmler, Über die älteste Gesch. der Slawen in Dalmatien, natisnjeno v Sitzungsber. der kais. Akad. in Wien, XX, 385, op. 2.) — Mogoče je pa tudi, da je Kokra.

vrtinci reke **Soče**. Erikovo ime naj objokujejo Srem, Pulj, **oglejska zemlja**, Čedad, **korminsko polje**, osoppske[1]) pečine, cenedska[2]) sedla ter estenska (!)[3]) in albenganska (!)[4]) tla. Plaka naj po njem njegovo rojstno mesto Strassburg[5]), ker je izgubilo svojega slavnega meščana plemenitega rodu in žlahtne krvi. Ukrotil je divje narode ob Dravi, Donavi in dalmatinski meji. Ob Liburnijskem obrežju je gora, ki jo zovejo „Laurentus". Tja naj nikdar več ne pade ne dež ne rosa. Ondotna zemlja naj ne rodi več rdečih cvetic in pšeničnega sadu. Brest naj ondi več ne podpira vinske trte in njenih klijočih popkov ter naj v svojih vejah več ne ziblje grozdja. Smokva naj ima tam svoje mladike na suhem deblu. Tamošnji granatovec naj ne rodi več granatovih jabelk. V bodečih lupinah naj ne bode več kostanja tam, kjer je v bitki padel ta hrabri mož takrat, ko se mu je zlomil ščit in ko je bil meč ves krvav. Govori se, da so sovražniki razmesarili njegovo od puščic prebodeno truplo s kamenjem, katero so s pračami nanj metali. Oh, kako žalostna in objokovanja vredna novica se je takrat raznesla! Strašno vpitje se je razlegalo po ulicah, ko se je s tužnimi besedami naznanila njegova smrt. Vse je plakalo, matere in očetje, dečki in deklice, gospodje in služabniki, moški in ženske, nežna mladina in čestita množica duhovnikov.

Paulini Aquileiensis versus de Herico duce (MG Poetae lat aevi Carol., I, 131—133):

p. 131.

I.

Mecum Timavi saxa novem flumina
flete per novem fontes redundantia,
que salsa gluttit unda ponti Ionici,
Istris Sausque, Tissa, Culpa, Marua,
Natissa, Corca, gurgites Isontii.

II.

Hericum mihi dulce nomen plangite,
Sirmium, Pola, tellus Aquileiae,
Iulii Forus, Cormonis ruralia,
rupes Osopi, iuga Cenetensium,
Abtensis humus ploret et Albenganus.

III.

Nec tu cessare, de cuius confinio
est oriundus, urbs dives Argentea,

---

[1]) Osoppo v Furlaniji blizu Taljamenta.
[2]) Ceneda na Beneškem od Belluna proti jugu.
[3]) Morebiti Este, ki je od Padove proti jugozahodu.
[4]) Morda Albenga blizu Genue v severni Italiji.
[5]) Strassburg je v Alzaciji poleg Rena.

lugere multo gravique cum gemitu!
civem famosum perdidisti nobile
germine natum claroque de sanguine

IV.

Barbara lingua Stratiburgus diceris:
olim quod nomen amisisti celebre,
hoc ego tibi reddidi mellisonum,
amici dulcis ob amorem, qui fuit
lacte nutritus iuxta flumen Quirnea.

V.

Aecclesiarum largus in donariis,
pauperum pater, miseris subsidium,
hic viduarum summa consolatio
erat: quam mitis, karus sacerdotibus,
potens in armis, subtilis ingenio.

VI.

Barbaras gentes domuit sevissimas,
cingit quas Drauva, recludit Danubius,
celant quas iunco paludes Meotides,
ponti coartat quas unda salsiflui,
Dalmatiarum quibus obstat terminus.

VII.

Turres Stratonis, limitis principium,
Scithiae metas, Tratiae qui cardinem
a se sequestrat utraque confinia
haec Austro reddit, haec refundit Boreae,
tendit ad portas, quae dicuntur Caspiae [1])

VIII. p. 132.

Liburnum litus, quo redundant maria,
mons inimice, Laurentus qui diceris,

---

[1]) Če Pavlin v svoji pesmi omenja, da je Erik premagal divje razrode, katere paludes Meotides" (Azovsko morje) zakrivajo s svojim ločjem, ter tudi navaja „turres Stratonis" (ki so bili na meji Galileje in Samarije v Palestini), „metas Scithiae" (scitske mejnike), „Tratiae cardinem" (traško pokrajino) ter „portas Caspiae" (pokrajino ob Hvalinskem morju), ne smemo misliti, da se je furlanski vojvoda Erik res kdaj bojeval po omenjenih krajih. Da je Pavlin v svoji pesmi izkoristil vse te geografične izraze, je hotel najbrže na ta način nekako povedati, da je bila jako obširna tista zemlja, katero je Erik na vzhodu podvrgel, ob enem pa je morebiti hotel tudi pokazati svoje zemljepisno znanje.

vos super umquam imber, ros, nec pluvia
descendant, flores nec tellus purpureos
germinet, humus neč fructus triticeos.

IX.

Ulmus nec vitem gemmato cum pampino
sustentet, uvas nec in ramis pendeat,
frondeat ficus sicco semper stipite,
ferat nec rubus mala granis Punica,
promat irsutus nec globus castaneas,

X.

Ubi cecidit vir fortis in proelio
clipeo fracto, cruentata romphea;
lanceae summo retunso nam iaculo
sagittis fossum fundis saxa fortia
corpus iniecta contrivisse dicitur.

XI.

Heu me, quam durum quamque triste nuntium
illa sub die deflenda percrepuit:
nam clamor ante orrendus per plateas
lacrimis dignus sonuit, quam tristia
eius per verba mors esset exposita.

XII.

Matres, mariti, pueri, iuvencule,
domini, servi, sexus omnis, tenera
aetas pervalde, sacerdotum inclita
caterva, pugnis sauciata pectora
crinibus vulsis ululabant pariter.[1])

Št. 330.

799, proti koncu leta.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [„*venerando patri Aquilae evangelicae*“] ter mu naznanja, da je prejel njegovo pismo, iz katerega je na novo spoznal njegovo ljubezen do njega. Te ljubezni ne moreta uničiti ne alpski mraz in ne italska vročina [„*quam nec Alpina frigora, nec Italici aestus subvertere potuerunt*“].[2]) Veruje naj

[1]) Zadnji dve kitici sem izpustil. V njih pesnik izraža željo, da bi Bog sprejel Erika v svoj raj.

[2]) Iz teh besed bi smeli sklepati, da je bil Arno takrat že v Italiji. Isto je razvidno iz stavka, kjer govori o „transalpinas (sc. litterulas)“. Papež Leon III., katerega je tudi Arno spremljal v Italijo, je bil dne 29. novembra že v Rimu. (Jaffé, Reg. pont. Rom., ed. 1885, p. 310.)

(Arno), da ne bi (Alkuin) čital s tako slastjo pisem svojih prekomorskih bratov in sester[1]), s kakršno bere njegova, ki jih dobiva čez Alpe [„ . . . *quanta tuae dilectionis transalpinas*“]. Proti koncu pisma prosi Alkuin Arna, da bi ga priporočil rimskemu papežu Leonu (III.), potem (o g l e j s k e m u) p a t r i a r h u P a v l i n u in milanskemu nadškofu Petru [„ . . . *Leoni papae, Paulinoque patriarchae, et Petro Mediolanensi archiepiscopo, necnon et aliorum religiosae vitae virorum*“].

Datum manjka.

[M i g n e, Patrolog., Ser. lat., C, col. 366. — J a f f é, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 507, ep 126. — MG. Epist., IV, 311, ep. 186.]

Št. 331.

Med 799 in 861. [2])

Frankovski vladar Karol (Veliki) in njegovi nasledniki so po Vzhodni marki postavili naslednje mejne grofe, namreč G o t e r h a m m a[3]), potem W e r i n h a r i j a[4]), nàto A l b r i k a, kot četrtega G o t a f r i d a[5]) in kot petega G e r o l d a (II.)[6]). Med tem časom so pod njih vrhovno oblastjo vladali nekateri vojvodje po tistih straneh, katere so bile zavisne od prej naštetih mejnih grofov. Ti vojvodje so bili P r i b i s l a v[7]), S e m i k a[8]), S t o j m i r in E t g a r. Za temi vojvodi (slovenskega rodu) so sledili vojvodje bavarskega rodu, namreč H e l m w i n, A l b g a r i j in P a b o[9]).

Conv. Bag. et Carant., c. 10 (MG. SS., XI, 11): „Tunc primus ab imperatore constitutus est confinii comes Goterammus, secundus Werinharius, tertius Albricus, quartus Gotafridus, quintus Geroldus. Interim vero dum praedicti comites orientalem procurabant plagam, aliqui duces habitaverunt in illis partibus ad iam dictam sedem pertinentibus. Qui comitibus praefatis subditi fuerunt ad servitium imperatoris; quorum nomina sunt

---

[1]) Alkuin je bil doma v Yorku na Angleškem.

[2]) Leta 799. dne 1. septembra je bil prednik mejnega grofa Goterhamma, bavarski predstojnik Gerold, v Panoniji ubit (gl. št. 326). Leta 861. je bil Pabo, zadnji izmed tu naštetih vojvodov, pregnan iz Karantanije.

[3]) Goterhamm je bil leta 802. pri Kiseku ubit.

[4]) Werinharij je bil leta 805. predstojnik na Bavarskem. Cf. Chron. Moissiac. (MG. SS., I, 307). Glej tudi Capitulare in Theodonis villa promulg. a. 805. (MG. Legg., I, 133.)

[5]) Gotafrida omenja neka nepristna listina, datirana z 28. junijem l. 823.

[6]) Gerold je bil leta 826. varuh obrske meje. Nekaj črtic o njem je zapisanih v Letopisu Mat. Slov. za leto 1882. in 1883., str. 355.

[7]) Pred tisoč leti ime Pribislav ni bilo Slovencem neznano. Gl. Letopis Mat. Slov. za leto 1886., str. 131, št. 199.

[8]) Zastran tega imena glej Letopis Mat. Slov. za leto 1886, str. 134, št. 232.

[9]) Pabo je bil leta 861. pregnan iz Karantanije. Omenja se pa že v neki listini z dne 15. sept. leta 844., potem v neki listini z dne 12. okt. leta 847. ter v neki listini z dne 1. okt. leta 859.

Priwizlauga, Cemicas, Ztoimar, Etgar. Post istos vero duces Bagoarii coeperunt praedictam terram dato regum habere in comitatum, nomine Helmwinus, Albgarius et Pabo."

Excerpt. de Karentanis (ibid., XI, 15): „Item sub Karolo et eius successoribus Priwizlauga, Cemicas, Zpoimar, Etgar. In orientali etiam parte Bawarie expulsis Hunis hii comites ab imperatore Karolo et eius successoribus sunt constituti: Geroldus, Goterammus secundus, Wereharius tertius, Albricus quartus, Gotfridus quintus, Geroldus, et post hos duces Helmwinus, Albarius, Pado, et duces Carentanorum supra scripti sub istis comitibus et ducibus erant."

Št 332.

800, dné 19. marca.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu [*„dilectissimo filio Aquilae"*] ter mu naznanja, da je dne 19. marca prejel njegova darila in njegovo pismo. Hoče mu takoj odgovoriti. Če Bog dá, se bode (Alkuin) okoli srede maja sešel s kraljem (Karolom).[1]) Lyonski škof Laidrad mu pripelje urgelskega škofa Feliksa, da bode ž njim imel disputacijo.[2]) Nato pravi, da želi, ako bi (oglejski patriarh) Pavlin prišel zraven. [*„Et utinam Paulinus noster carissimus pater veniat."*] Tudi on (Arno) naj pride, če mu je mogoče. Mnogo bi mu rad povedal, česar zarad nezanesljivosti nositeljev pisem ne more pismeno naznaniti.

Potem mu svetuje, da naj bode previdnejši tam, kjer vihra vojska[3]). Njegova naloga je, da oznanjuje vero, ne pa, da se bojuje; da ne dela prepira, pač pa mir; da vodi ljudi v življenje, ne pa v smrt, kar je njemu samemu dobro znano. [*„Tu vero caucius esto inter hostilia arma. Tuum est praedicare, non pugnare; pacificare, non discordare; revocare ad vitam, non in mortem mittere; sicut tua optime novit sanctitas."*]

Datum manjka.

[Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 296. — Jaffé, Bibl. rer. Germ., VI (Mon. Alcuiniana), 527, ep. 135. — MG. Epist., IV, 321, ep. 194.]

Št. 333.

800, dne 11. aprila.

Papež Leon (III.) piše bavarskim škofom in sicer Alimu säbenskemu, Waltriku pasovskemu, Attonu freisinškemu, Adalvinu rezenskemu

---

[1]) V začetku junija je bil kralj Karol res v Toursu, kjer je bival Alkuin. Gl. Böhmer-Mühlbacher, Reg, št. 354 (345).

[2]) Ta disputacija je bila nekako sredi junija v Aachenu v navzočnosti kralja Karola ter je trajala šest dni. Po disputaciji je urgelski škof Feliks priznal, da ga je Alkuin premagal. Nato je sklenil, da se hoče združiti s katoličani.

[3]) Najbrže ima Alkuin tu pred očmi vojske z Obri.

in Sintbertu neuburškemu [*„episcopis, videlicet Alim Sabionensis ecclesiae, Waltrico Pataviensis ęcclesiae, Attoni Frigisiensis ecclesiae, Adalvino Raganensis ecclesiae, Sintperto Stafnensis*[1]) *aecclesię*"], potem opatom, duhovščini in ljudstvu po Bavarskem ter jim naznanja, da je po nasvetu in z dovoljenjem frankovskega kralja Karola povzdignil škofa Arna v nadškofa, da bi lažje skrbel za njih dušno korist. Opominja jih, naj mu bodo pokorni in se ravnajo po njegovih ukazih. Namesto posvetnih sodnij naj jim rabijo cerkvene. Predstojnik rimske cerkve, ki je namestnik sv. Petra, ima oblast, da po pokrajinah, po katerih se je krščanstvo pomnožilo in razširilo [*„ut in provintia, quę Deo auspice in christianitatis more amplicata et dilatata est*"][2]), ustanavlja nadškofije in postavlja nadškofe, kakor se je to sedaj pri njih zgodilo.

Papež potem odgovarja na vprašanje (solnograškega) nadškofa, do katerega rodu so zakoni med sorodniki prepovedani. Na zadnje pravi, da naj vsak živi po evangeljskih in apostolskih naukih ter po določbah cerkvenih očetov; škofje naj vladajo svoje cerkve po kanoničnih postavah; opatje in opatice, menihi in nune naj živé po pravilih svojega reda in naj bodo podložni svojemu škofu, še bolj pa nadškofu; grofje in sodniki naj pravično sodijo ljudstvo; revežev, sirot in vdov naj ne stiskajo in božje cerkve naj ne sramoté.

„Data III. Id. April. Deo propitio pontificatus domni nostri in apostolica sede quinto atque domni Caroli excellentissimi regis Francorum et Langobardorum atque patricii Romanorum, a quo coepit Italiam, anno XXVII. indictione VIII." — „Dum amore."

[(Kleimayrn), Nachrichten v. Juvavia, Anh. 57, št. 14. — MG. Epist., V, 60, št. 5. — Jaffé, Reg. pont. Rom., št. 2503 (1912). — Izvestja Muz. dr. za Kranjsko, IV, 46, št. 1 (extr.)]

Št. 334.

800, poletje.

Alkuin piše solnograškemu nadškofu Arnu ter ga prosi, da bi tisoč in tisočkrat pozdravil (oglejskega) patriarha Pavlina, ako ga vidi. [*„Et si tibi causa eveniat Paulinum patriarcham videndi, saluta eum mille milies."*] Spis o katoliški veri[3]), katerega je bil

[1]) Neuburški škof Sintbert se tu imenuje „episcopus Stafnensis". Staffelsee se zove neko jezero na južnem Bavarskem. Blizu njega je bil samostan, ki je spadal pod neuburško, oziroma augsburško škofijo. Neuburško škofijo je škof Sintbert združil z augsburško ter prestavil škofovski sedež v Augsburg. Zastran drugih škofov gl. št. 315.

[2]) To se kolikor toliko nanaša na nekatere strani slovenskih pokrajin. Ko so prišli koroški in panonski Slovenci pod solnograško škofijo (in sicer panonski leta 796.), si je ta pridobila toliko novih pokrajin in toliko novih duš, da je kazalo, povzdigniti jo v nadškofijo, kar se je tudi leta 798. zgodilo. Cfr. št. 313—316.

[3]) Ta spis se glasi: „Contra Felicem Urgellitanum episcopum libri tres." Izdal ga je Madrisius, S. Paulini opera, p. 95—168.

(Pavlin) poslal kralju (Karolu), je prečital (Alkuin). Alkuin pravi, da mu je ta spis ugajal po gladkem in lepem jeziku, po verskih nazorih in po veljavnih dokazih. Zdelo se mu je odveč, da bi bil dodal še kaj, o čemer se je pred kratkim [1]) razgovarjal s Feliksovo stranko. Srečna sta cerkev in pa krščansko ljudstvo, dokler imata zraven kralja (Karola) še takega branitelja katoliške vere. [„*Libellum vero catholicae fidei, quem domno regi direxit, perlegebam; et satis mihi placuit in eloquentia sua et in floribus dictionum et in fidei ratione et in testimoniorum auctoritate; ita ut nihil his addi de quaestionibus, nuper habitis inter nos et partes Felicianas, opus esse arbitrabar. Et felix est ecclesia populusque christianus, quamdiu cum domno rege vel unum talem habebit defensorem fidei catholicae.*“]

Datum manjka.

(Migne, Patrolog., Ser. lat., C, col. 328. — MG. Epist., IV, 346, ep. 208.]

Št. 335.

800.

Oglejski patriarh Pavlin [„*Paulinus, licet indignus servorum Domini servus, catholicae sanctaeque Aquilegensis valvicula sedis*“] piše (frankovskemu) kralju Karolu ter mu naznanja, da ga je njegovo pismo jako razveselilo. A na drugi strani ga je močno užalostilo to, da je (urgelski škof) Feliks še vedno na strani razkolnikov. Pavlin pravi, da je Kristus pravi Bog in pravi sin božji, a tudi pravi človek, rojen od Marije Device. Feliks pa trdi v svojem spisu [„*ex huius scripturae calice*“], da Kristus je Bog samo po imenu in božji posinovljenec [„ . . . *nuncupativum Deum et adoptivum filium*“].

Pavlin pravi, da ga je (kralj) s svojim pismom pozval, da bi na tako napačno trditev spisal odgovor. Zarad nujnih opravkov se je s svojim delom zakesnil. Zdelo se mu je potrebno, da je ovrgel vse to, kar je v raznih listih našel spisanega zoper nauke katoliške vere. Kar pa je bilo dobrega, to je s svojim peresom še bolj potrdil. Izroča mu (kralju) kot dar tri knjige [„*trium horum oblata librorum munuscula*“], katere so spisane v priprostem slogu, a v verskem duhu.[2])

Datum manjka.[3])

[Madrisius, S. Paulini opera, 95. — MG. Epist., IV, 523.]

---

[1]) To se je zgodilo v Aachenu sredi meseca junija leta 800. Kmalu potem, tedaj v poletenskem času, je bilo to pismo spisano.

[2]) To je spis, sestavljen iz treh knjig, s katerim je Pavlin pobijal krive nauke urgelskega škofa Feliksa.

[3]) Iz besed „veluti in trecentorum sexaginta et sex dierum anni nostri altitudo consurgit“ in pa „per hoc sacratum numerum, trecentorum videlicet sexaginta et sex“, ki se nahajajo v tem pismu, je razvidno, da je Pavlin poslal to pisanje kralju Karolu leta 800., ko je bilo prestopno leto.

Št. 336.

Okoli 800.

Inko[1]), eden izmed slovenskih knezov, je bil zarad svoje razumnosti jako priljubljen pri ljudstvu, katero mu je bilo tako naklonjeno, da se je po njegovih ukazih rado ravnalo tudi takrat, kadar ti niso bili spisani. Trudil se je, da bi se njegovi podložniki pokristjanili. Pri neki priložnosti je povabil na pojedino poganske velikaše in njih krščanske podložnike. Onim je odkazal prostor zunaj poslopja na prostem ter jim postregel s kruhom, mesom in vinom v umazanih posodah, iz katerih naj bi pili, tem pa v pozlačenih kozarcih. Nato so velikaši vprašali, zakaj nje tako prezira. Inko jim odgovori, da niso vredni, da bi se družili s tistimi, ki so se že prerodili, kajti oni še niso očistili svojega života pri sv. krstu. Zato naj uživajo hrano zunaj poslopja kakor psi. Kmalu potem so se tudi velikaši dali podučiti v sveti veri ter so se podvizali, da bi bili prej krščeni. Na ta način se je če dalje bolj utrdila krščanska vera.

Conv. Bag. et Carant., c. 7 (MG. SS., XI, 9): „Quorum (sc. ducum atque comitum) unus Ingo vocabatur, multum carus populis et amabilis propter suam prudentiam. Cui tam obediens fuit omnis populus ut si cuique vel carta sine litteris[2]) ab illo directa fuit, nullus ausus est suum neglegere praeceptum. Qui etiam mirabiliter fecit.

Vere servos credentes secum vocavit ad mensam, et qui eorum dominabantur infideles, foris quasi canes sedere fecit, ponendo ante illos panem et carnem et fusca vasa cum vino, ut sic sumerent victus. Servis autem staupis deauratis propinare iussit. Tunc interrogantes primi deforis dixerunt: Cur facis nobis sic? At ille: Non estis digni, non ablutis corporibus, cum sacro fonte renatis communicare; sed foris domum ut canes sumere victus. Hoc facto fide sancta instructi certatim cucurrerunt baptizari. Et sic deinceps religio christiana succrescit."

---

[1]) Pravilna slovanska oblika je Inko, ne pa Ingo. (Gl. Letopis Matice Slov. za 1886, str. 120, št. 100.)

[2]) Kjer se govori o „carta sine litteris", tam se tudi lahko omenja „carta cum litteris". Iz vsega se dá sklepati, da slovenski knez Inko in nekateri njegovih podložnikov so znali čitati in pisati.

Imenik krajev in oseb.[1])

[1]) Tiste, ki se zanimajo za domačo zgodovino, opozarjamo posebno na naslednja imena, nahajajoča se v tem imeniku: Antje, Brišče, Celje, Čedad, Dragonja, Drava, Gospa Sveta, Gradež, Istra, Jadransko morje, Julijske Alpe, Karantanija, Kokra, Kolpa, Koper, Kormin, Kranj, Kranjsko, Krk, Krka, Labin, Liburnija, Lovran, Mirna, Mura, Nadiža, Norik, Novi grad, Oglej, Osor, Panonija, Pičen, Piran, Plomin, Poreč, Posavje, Ptuj, Raba, Raša, Rižana, Rovinj, Sava, Slovani, Slovenci, Slověni, Soča, Timava, Trsat, Trst.

[2]) Tu navedena števila zaznamujejo broj dotičnih odstavkov.

Imenik besed in stvari.[1])

[1]) Zvezdica pri nekaterih številih kaže, da je o kakem izrazu na dotičnem mestu kratko pojasnilo.

Tiskarski pogreški.

Str.:	vrsta:	namesto:	čitaj:
VIII,	3.	Ce	Če
XIII,	8.	da bili	da bi bili
XXXII,	39.	s ojo	svojo
XLII,	27.	bavarski vojvoda Teodo	solnograški škof Rupert
LXXIII,	27.	Blume	Bluhme
LXXVIII,	11.	vo sko	vojsko
LXXX,	8.	Nekate	Nekatere
LXXX,	10.	Ananini	Anniani
15,	6.	οὔν	οὖν
15,	12.	Ἀσινάιρος	Ἀσινάριος
15,	23.	Οὖννοὶ	Οὖννοί
19,	29.	δη	δὴ
23,	30.	τῷ	τῷ
27,	16.	ἥπειρον	ἤπειρον
27,	26.	Χὶλβούδιος	Χιλβούδιος
27,	40.	ἧ	ἦν
29,	21.	τῶ	τῶν
31,	11.	eum	cum
33,	20.	c. 22	c. 29
35,	9.	Pannonci	Panonci
35,	15.	λράτος	κράτος
36,	27.	Φραγγικὸς	Φραγγικός
38,	38.	μὲντῷ	μὲν τῷ
39,	36.	ἐμάγεσθαι	ἐπάγεσθαι
40,	2.	ῇ	ῇ
43,	33.	p. 454	p. 451
46,	34.	τῇεδ	τῇδε
47,	25.	οὐδαμῇὶ	οὐδαμῇ
47,	26.	κα	καὶ
48,	3.	Jordanis	Jordanes
48,	15.	Jordanis	Jordanes
48,	31.	Jordanis	Jordanes
49,	24.	emuč	temuč
52,	38.	καὶ·	καὶ
65,	4.	Οὖννοι	Οὖννοι
81,	19.	sanctamru	sanctarum
82,	19.	ctocias	crocias
89,	34.	binzantinski	bizantinski
90,	3.	binzantinsko	bizantinsko
90,	18.	se	si
91,	18.	τήν	τὴν
91,	24.	ῥεἰθρου	ῥείθρου
98,	8.	ocavit	locavit
100,	29.	committens	comittens
101,	23.	p 552	p. 252
104,	2.	νήσου,	νήσου
107,	22	p. 38	p. 139
109,	12.	ἐνιδρὺσατο	ἐνιδρύσατο
109,	22.	Ἀδραγάστῳ	Ἀρδαγάστῳ
113,	21.	ranjkega	rajnkega
117,	35.	Ravenno	Ravenna
123,	20.	ranjkega	rajnkega
138,	39.	πάρέδοτο	παρέδοτο
140,	24.	ἄν	ἂν
149,	13	spodbudil	izpodbudil
151,	12.	nameravajo	namerjavajo
153,	1.	ἠμεἰψατο.	ἠμείψατο
153,	28.	παὶ	καὶ
153,	31.	πρέβεις	πρέσβεις
154,	24.	σπανιν	σπάνιν
166,	10.	hoteli	hotel
171,	25.	bili	bil
172,	24.	διακοσιοι	διακόσιοι
180,	12.	ep. 39	ep. 36
180,	34.	partibue	partibus
184,	13.	heretius	hereticus
185,	42.	vere, ne pa vero	vero, ne pa ver
186,	38.	hies	his
196,	44.	me	ime
206,	3.	iniuntctas	iniunctas
231,	7.	Ἀδρέας	Ἀνδρέας
261,	33.	invisionibus	inrisionibus
284,	22.	776	775
285,	27.	comitibus	comitibus constitutis
321,	14.	cuperetet	cuperet et
333,	37.	361	301
350,	29.	indictioni	indictione
374,	29.	Ἀβάρον	Ἀβάρων
381,	41.	Δριξίπερα	Δριζίπερα
383,	28.	Frigibadus	Fridibadus
383,	46	573	273
384,	6.	156	155
387,	51.	271	281
391,	40.	Corstinopolis	Continopolis
398,	36.	v Liburniji.	v Liburniji, 182
398,	15.	3 8	318

Na nekaterih straneh stoji zgoraj nad črto „St.“ namesto „Št.“

